

ЛУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

кнѢ. LXXXI, св. 1

ISSN 0350-185X

UDC 808

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
AND
SASA SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE

SOUTH SLAVIC PHILOLOGIST

Vol. LXXXI, No. 1

Editorial Board

*Dr Rajna Dragičević, Dr Victor Friedman, Dr Najda Ivanova,
Dr Vladan Jovanović, Dr Aleksandar Loma, Dr Alina Maslova,
Dr Sofija Miloradović, Dr Slobodan Remetić, Dr Jelica Stojanović,
Dr Sreto Tanasić, Dr Zuzanna Topolińska, Dr Anatoly Turilov,
Dr Jasna Vlajić-Popović*

Editor-in-Chief

Rajna Dragičević

BELGRADE

2025

ISSN 0350–185X

UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

и

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЛУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

књ. LXXXI, св. 1

Уређивачки одбор

*др Јасна Влајић-Појовић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Владан Јовановић, др Александар Лома, др Алина Маслова,
др Софија Милорадовић, др Слободан Ремейић, др Јелица Стојановић,
др Срејто Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов,
др Виктор Фридман*

Главни уредник

Рајна Драгићевић

БЕОГРАД

2025

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

Секретар Уређивачког одбора
др Владан Јовановић

Рецензенти

др Миливој Алановић (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду), dr Ivana Bozděchová (Ústav českého jazyka a teorie komunikace Filozofická fakulta Univerzity Karlovy), др Душанка Вујовић (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду), др Рајна Драгићевић (Филолошки факултет Универзитета у Београду), др Милена Ивановић (Филолошки факултет Универзитета у Београду), др Владан Јовановић (Институт за српски језик САНУ), dr Pavel Krejčí (Ústav slavistiky – Filozofická fakulta, Brno), др Балша Стипчевић (Филолошки факултет Универзитета у Београду).

Ово издање финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору број 451-03-47/2023-01/200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 25. марта 2025.

Издаје два пута годишње

Издају

Српска академија наука и уметности, Кнез Михаилова 35, Београд
Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, Београд

Коректура: мср Дивна Продановић

Коректура резимеа на руском: мср Стефан Милошевић

Коректура резимеа на енглеском: др Татјана Ружин Ивановић

Припрема за штампу: Давор Палчић (palcic@eunet.rs)

Штампа: Birograf comp d. о. о, Београд

Решењем Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије, број 413-00-724/2002-01 од 17. 7. 2002. године, ова публикација је ослобођена пореза на промет.

САДРЖАЈ

Студије и расправе

Веселинка Т. Лаброска: Функции на конструкциите со <i>ке</i> во граничниот појас на македонскиот и на српскиот дијалектен ареал	9
Веселинка Т. Лаброска: Функције конструкције са <i>ке</i> у граничној зони македонског и српског дијалекатског ареала	21
Veselinka T. Labroska: Functions of Constructions with <i>ke</i> in the Border Zone of the Macedonian and Serbian Dialect Area	21
Срето З. Танасић: Актуелни проблеми стандардизације у синтакси српског језика	23
Срето З. Танасић: Актуальные проблемы стандартизации в синтаксисе сербского языка	42
Sreto Z. Tanasić: Current Issues in the Standardization of Serbian Syntax	43
Горан Б. Милашин: О експресивности глаголског префикса <i>по-</i> у српском језику	45
Горан Б. Милашин: Об экспрессивности глагольного префикса <i>по-</i> в сербском языке	73
Goran B. Milašin: On the Expressiveness of the Verbal Prefix <i>po-</i> in the Serbian Language	74
Весна С. Николић: Примарни и секундарни пароними у савременом српском језику	75
Весна С. Николић: Первичные и вторичные паронимы в современном сербском языке	93
Vesna S. Nikolić: Primary and Secondary Paronyms in Contemporary Serbian	93
Јован М. Чудомировић: О семантици и функционалности предлошког израза <i>у вези (са)</i>	95
Јован М. Чудомировић: О семантике и функционалности составного наречия <i>у вези (с(а)) (в связи с)</i> в современном сербском языке	111
Jovan M. Čudomirović: On the Semantics and Function of the Prepositional Phrase <i>u vezi (s(a))</i> in Contemporary Serbian	112
Robert Dittman: Kruh přátel českého jazyka: historie, současnost, inspirace	113
Роберт Дитман: Круг пријатеља чешког језика: историја, садашњост, инспирација	129
Robert Dittmann: The Circle of Friends of the Czech Language: History, Present, Inspiration	130
Некролози	
Проф. др Драгољуб Петровић (1935–2024) (Слободан Реметић)	133

Проф. др Гордана Јовановић (1940–2024) (Виктор Савић)	141
--	-----

Хронике

Степенаста творба ријечи у словенским језицима: XXIII међународна конференција Комисије за творбу ријечи Међународног славистичког комитета. САЗУ, Љубљана, 17–20. IX 2024. г. (Горан Б. Милашин)	153
--	-----

Трећа међународна научна конференција <i>Језик и религија</i> . Институт за српски језик Српске академије наука и уметности, Београд, 26–28. IX 2024. г. (Анета Спасојевић)	161
--	-----

Прикази и критика

Неђо Јошић. <i>Развојни лук српске лексикографије</i> . Едиција Монографије, књига 39. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2024, 240 стр. (Александар М. Милановић)	173
--	-----

Ана Шпановић. <i>Романизми Сјане Црне Горе и Брда – етимолошка сјудуја</i> . Едиција Монографије, књига 40. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2024, 306. стр. (Александар Лома)	177
---	-----

Татјана Трајковић. <i>Говори Косовског Поморавља (гласови и облици).</i> <i>Српски дијалектолошки зборник LXXI</i> . Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 2024, 264 стр. (Радивоје М. Младеновић)	181
---	-----

Душка Кликовац. <i>Српска интеријункција</i> . Едиција Монографије – језик. Београд: Универзитет у Београду, Филолошки факултет, 2024, 465 стр. (Марина Ј. Баги)	192
---	-----

Рајна Драгићевић. <i>Лексиколошка лингвокулуологија</i> . Нови Сад: Матица српска, 2024, 579 стр. (Весна С. Николић)	201
--	-----

Страхиња Степанов. <i>Огледи из језика у примени – од текстуралне до критичке анализе</i> . Нови Сад: Филозофски факултет, 2024, 228 стр. (Марина Николић)	211
--	-----

Недељко Богдановић. Мали речник села Бучума. <i>Српски дијалектолошки зборник LXX/1</i> (2023): 369–634 стр. (Марина С. Јуришић)	217
Марија Ђинђић, Наташа Вуловић Емонтс. <i>Турско-српски речник њословица и изрека</i> . Београд: Институт за српски језик САНУ, Нови Сад: Прометеј, 2024, 411 стр. (Злата Бојовић)	223
Ivana Bozděchová, Božana Niševa, Karolína Skwarska (eds.). <i>Česká slovo tvorná koncepce v kontextu slovanské jazykovědy. Monografie věnovaná 110. výročí narození a 20. výročí úmrtí Miloše Dokulila</i> . Praha: Academia – Slovanský ústav AV ČR, v. v. i., 2024, 446 стр. (Катарина Митрићевић – Штепанек)	226
<i>Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów</i> , pod redakcją Jerzego Bartmińskiego. Tom 7, <i>Demokracja</i> . Redakcja: Jerzy Bartmiński Monika Grzeszczak, Alena Rudenka. Lublin – Warszawa: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk. Fundacja Slawistyczna. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2024, 560 p. (Ана Кречмер)	235

Библиографија

Библиографија за 2023. годину расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској (Ана В. Голубовић)	243
--	-----

Регистри

Регистар кључних речи LXXXI књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1	361
Регистар имена LXXXI књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1	363

Веселинка Т. Лаброска*

МАНУ

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“

Скопје

ФУНКЦИИ НА КОНСТРУКЦИИТЕ СО *ЌЕ* ВО ГРАНИЧНИОТ ПОЈАС НА МАКЕДОНСКИОТ И НА СРПСКИОТ ДИЈАЛЕКТЕН АРЕАЛ

Предмет на интерес во рефератот се функциите на конструкциите со партикулата *ќе* (/помошниот глагол *сака*) за изразување на кондиционалот и потенцијалот во македонските дијалекти од целиот северен појас на македонскиот дијалектен ареал и нивните соодветници во српските погранични говори од призренско-тимочка дијалектна област. Се работи за функциите на парадигмите со партикулата *ќе* во дијалектите на двата соседни јазика. До која мера има реструктурирација на граматичките конструкции со оваа партикула, а под влијание на балканските несловенски јазици и колкави се разликите меѓу македонските и српските соседни дијалекти на овој план, е темата што е разработена во овој труд.

Клучни зборови: конструкции со партикулата *ќе*, кондиционал, потенцијал, македонски јазик, српски јазик, дијалекти.

ВОВЕД

Поголемиот дел од словенскиот јазичен свет ги чува и ги употребува наследените граматички форми и конструкции за изразување на нефактивноста, под која подразбираме: 1) нереализирани дејства лоцирани на временската оска по моментот на зборувањето односно по некое друго реализирано дејство, т.е. идни дејства или постериорни дејства за кои не знаеме дека се оствариле; 2) обусловени дејства, т.е. дејства изразени во условниот период и 3) дејства како надграден предикат на модални-

* labroska_v@yahoo.com; ORCID: 0000-0002-2917-6443

те глаголи што бараат до себе реченично дополнување; 4) императивите и прохибитивите и 5) негацијата како суспендирање на фактивноста на основниот предикат (ТОПОЛИЊСКА 2008: 231–240). Во нефактивноста (т.е. во суспендираната фактивност) спаѓа и семантичката категорија *и́река-жаносѝ* што во македонскиот јазик се изразува со специјализирани граматички средства. Во оваа пригода ќе се задржиме само на дејствата што се надвор од индикативот, т.е. ќе се задржиме на кондиционалот и на потенцијалот и на граматикализираните средства за нивно изразување во соседните дијалекти на двата јазика, македонскиот и српскиот.

Она што може да се констатира од истражувањата на ова поле во сите достапни трудови за овој регион за двата јазика е дека на дијалектно рамниште генерално малку се пишува за синтаксата на глаголските форми, малку повеќе од страна на македонските дијалектолози (в. Видоески 1962; ГАЛДОВА 2008; ЦВЕТАНОВСКИ 2004; ЛАБРОСКА и др. 2012), но со кратки осврти и кај српските дијалектолози, кои во трудовите за призренско-тимочките говори во повеќе наврати ги истакнуваат балканизмите и македонизмите на фонетско и на морфолошко рамниште, посебно осврнувајќи се на губењето на инфинитивот и на конструкциите со неменливото *ће* и неменливото *би*.¹ Затоа, антологиската книга на Збигњев Голомб за балканскиот тип на кондиционал издадена во далечната 1964 година (в. ГОЛАВ 1964), како и описите на формите и функциите на стандардните јазици од Тополињска и Пипер беа основа за овој прилог, додека примерите што ги анализирав се резултат на моја ексерпција на достапните дијалектни текстови за дијалектната територија од двете страни на македонско-српската граница, при што се потрудив да извлечам валидни заклучоци кои веројатно во иднина можат да се допрецизираат.

Анализата што ја направив во овој труд се базира на дијалектен теренски материјал од монографии за одделни дијалекти, и на македонската и на српската јазична територија, и на други публикации каде што има текстови кои нудат примери за соодветната анализа.

На територијата на РС Македонија е опфатен комплетниот појас на северните говори според поделбата на Б. Видоески (Видоески 1998): горанскиот говор (Г), вратничко-полошките говори (ВП), скопскоцрногорскиот говор (СЦ), кумановско-кратовскиот говор (КК), кривоаланечкиот говор (КП) и овчеполскиот говор (ОП). Освен дијалектните текстови од Божидар Видоески и неговата монографија за кумановскиот говор, користев дијалектолошки трудови од повеќе наши и странски дијалектолози напишани за ова наречје (в. Цитирана литература). На српската територија анализирани се говорите од призренско-тимочката дијалектна

¹ Во повеќето трудови од српските дијалектолози: П. Ивић, С. Реметић, Ж. Бошњаквић, С. Станковић, Р. Младеновић, Ј. Гмитровић, Т. Трајковић и др. (в. Цитирана литература).

област, и тоа: од призренско-јужноморавскиот дијалект (ПЈМ), од сврлишко-заплањскиот дијалект (СЗ) и од тимочко-лужничкиот дијалект (ТЛ). Еве што вели Павле Ивиќ за призренско-тимочките говори: „призренско-тимочка област, иако из перспективе српског књижевног језика и већине српских дијалеката изгледа необична по многим одликама, у ствари не спада у особене дијалекатске формације. Појаве које обедињују све говоре те области по правилу се могу наћи и код суседа, било на једној или на другој страни. То даје призренско-тимочкој дијалекатској области изразито прелазни карактер. Привид особености те формације почива на специфичној комбинацији појава распрострањених шире.“ (Ивиќ 2009: 172–173). Ако на овој став на Ивиќ се надоврзе ставот на академик Божидар Видоески дека и нашите северни македонски говори имаат преоден карактер (Видоески 1998: 95), може да се заклучи дека имаме работа со еден широк македонско – српски дијалектен појас со сродни јазични црти кои во вистинска смисла на зборот се ризница за јазични особености или, како што истакнува С. Реметиќ, тоа е територија каде што имаме соживот на неспорни иновации и неспорни архаизми (РЕМЕТИЌ 2005: 338). Каква е ситуацијата со употребата на партикулата *ке* односно на парадигмите во кои влегува таа, на функционален и на формален план на оваа територија, *ке* видиме во понатамошната анализа.

КОНСТРУКЦИИ СО *КЕ* + ПРЕЗЕНТСКА ФОРМА

Конструкциите со неменлива партикула *ке* + презентска форма од глаголот што се менува за изразување на футурско значење се карактеристични за македонскиот стандарден јазик (КОНЕСКИ 1954: 209–217) и за поголемиот дел од македонските говори. Според класичните граматики конструкциите со *ке* + презентски форми се нарекуваат идно време, а според школата на Зузана Тополињска, овие граматикализирани форми во македонскиот јазик ги нарекуваме кондиционал *praesentis* (*ке одам*, *ке дојдам*). Паралелно, во современиот македонски јазик егзистираат уште две форми образувани со *ке*: минато-идно време или кондиционал *praeteriti* (*ке одев*, *ке дојдев*) и идно прекажано време или имперцептив *futuri* (*ке одел*, *ке дојдел*) (ТОПОЛИЊСКА 2008: 238–239).

Каква е состојбата во дијалектите со овие форми? Во западниот дел од северните македонски говори се јавува само неменливо *ке* и презентски форми на глаголот што се менува: *Ја ке-в'ардим до-г'одина и ја ке-га-з'емем*. (Тетово (ВП), ВИДОЕСКИ 2000: 391); *...ѿ'ушѿѿѿѿѿѿѿ н'ародоѿѿ з'арем оѿѿ-Сл'аѿѿина к'орен ке-не-'осѿѿане*. (Теарце (ВП), ВИДОЕСКИ 2000: 401); *...каѿѿ-ке-се вр'аѿѿимо д'ома ке-ѿѿи-к'ажем*. (Вратница (ВП), ВИДОЕСКИ 2000: 402); *...ај з'еми-ме и-м'ене, ја ке-ѿѿи-б'идем к'ел'е, ке-ѿѿи-с'иѿем в'ода.*; *„Е-е не-с'ом сл'ушаф 'оца ке-сл'ушам с'ега к'оѿа“*... (Диканце (Г), ВИДОЕСКИ 2000: 404–405). Бошњаковиќ и Станковиќ во својот прилог за

дел од говорите во Скопска Црна Гора (Побужје, Кучевиста) кај жителите што се декларираат како Срби, истакнуваат дека е завршен процесот на обопштување на *ќе* за сите лица во еднина и во множина за футур I: *..к'ој 'има ќе ш'еѿа, к'ој н'ема ќе сѿ'иска м'ушки.; „ј'а не 'умирам од б'олес“, в'ика, „ј'а ќе 'умру“, в'ика, „од сѿ'арос, н'ишѿо не м'е-боли“.* ((СЦ), Бошњаковиќ, Станковиќ 2008: 329–331). Ќе наведем повеќе примери од скопскоцрногорскиот говор од тие материјали: *Мл'ого не, али м'алце ќе им д'аде, да ги з'алаже, да 'оноди д'еѿа. Шѿо к'е-ѿраиш?... 'ако ги ѿ'олажи сѿс к'ожу, ј'агњики ќе се р'одив к'ожурци ќе б'иднев.* (Кучевиста (СЦ), Станковиќ, Бошњаковиќ 2015: 429–430). Овде не забележавме примери со *ќе + да*. Сега ќе дадеме примери од источниот дел од северните македонски говори: *Он в'ика: ѿ'ури, к'е-ѿи-ѿл'аку...* (Мирковце (С), Видоески 2000: 409); *...каѿи ќе-д'ојде 'она да-га-д'игне, ја ќе-гу-у'аѿу и ѿѿѿ^к к'-иду да-се-наѿ'ију в'оду.* (Куманово (КК), Видоески 2000: 413); *Сѿк ќе-си-иду.* (Петралица (КП), Видоески 2000: 416). Божидар Видоески во својата монографија за кумановскиот говор констатира дека формите на идното време со прават со партикулата *ќе* или поретко *ку* (во козјачките села, т.е. во северниот регион на Кумановско), но можат да се сретнат и конструкции со *ќе + да* со обично футурско значење: *Шѿ'о ќе да р'аду Ст. Т'уј ќе да б'иде и ов'ѿј.* Ник (Видоески 1962: 221). Слична ситуација е регистрирана и во кривопаланечкиот говор: идното време се образува со партикулата *ќе* или *ку* (во северните и североисточните села), а може да се употреби и *ќе + да*: *Шѿо ќе да раб'оѿѿмо Луке, И ѿ'ебе ќе да ѿе ѿоб'еду. Ја ќе да ѿи к'ажу* Огут. ((КП), Стоевска-Денчова 2004: 112). Го нагласив фактот дека се работи за обично футурско значење, затоа што во македонскиот стандарден јазик со глаголските форми (презентски, имперфектни или перфектни) претходени од *ќе + да*, не се искажува футур, туку претпоставка (Конески 1954: 210; Видоески 1962: 221). Во овчеполскиот говор којшто е крајниот јужен говор со јазични особености од северните говори, регистрирани се ваков тип примери: *ќе б'иду цел-н'ок на-деж'урсѿѿво* (Ѓуѓанце); *кај-с'есѿра-ми ќе-с'ам в'ечер* (Црнилиште); *куде-с'есѿру-ми ќе-су/с'ѿм в'ечер* (Ѓуѓанце) ((КК), Додевска 2013: 69). Примери со *ќе + да* во овој говор не се забележани.

Какви футурски форми се карактеристични за призренско-тимочките говори? Во српскиот стандарден јазик формите за футур I се со менлив помошен глагол којшто може да биде препозитивно или постпозитивно употребен во однос на главниот глагол, односно формите се или сложени (*ја ћу радиѿѿи*) или прости (*радиѿу*) (Пипер 2009: 396). А како е во призренско-тимочката дијалектна област? Ќе ги опфатиме говорите: тимочко-лужнички, сврлишко-заплањски и призренско-јужноморавски. Примери²: Чу

² Од технички причини акцентот и во македонските и во српските примери е обележен на ист начин, со коса црта горе пред вокалот.

иѝи к'уѝим ј'ену н'ову кош'ул'у.; Ако имам че једем. (Призрен (ПЈМ), РЕМЕТИЌ 1996: 502); *С'а[к]* куде н'ас, куде м'ене су се збир'але, иѝуј ѝа ће дођеѝ да легаф, ѝа сабајле ѝа ће си 'идев, у суб'оѝу. (Горна Пчиња (ПЈМ), ЈУРИШИЌ 2009: 298); ..да гу ка'жѝим, ов'ако че да ги ѝом'огнемо. (Гатње (ПЈМ), МЛАДЕНОВИЌ 2013: 352); *А ј'а* куд'е чу, как'о чу, ѝа иѝ'уј низ ѝ'иве над'оле сѝрч'а, ѝа у дол'инуѝу и 'он б'еше д'оле.; И какв'о **че да об'ују?** (Добровиш (ТЈ), СТАНКОВИЌ 2008: 121); *Ай[де]* че ни иѝ'еру г'оре у Леск'овицу дол'еко у *ћ'ораву сѝр'ану*. (Добровиш (ТЈ), СТАНКОВИЌ 2008: 124); *С'ѝг, еѝ'е, зв'ала 'Олга Л'озу да ли че д'ойду. ...не м'огу к'ола су ни у кв'ар, док не оѝр'а'ѝимо к'ола, а ч'ича и сѝр'ина че*“, к'аже, **да д'ойду**. (Свође (СЗ-ТЈ), СТАНКОВИЌ 2008: 125); „Гас'еѝе ви, м'и ће уѝ'алимо, в'и гас'еѝе.“ *Т'ѝја иѝр'уј ѝу ѝ'ан-ѝѝим...* (Златићево (СЗ), СТАНКОВИЌ 2008: 127); *И м'ене ће р'ани и какв'о ће ми дад'е?*; *Па в'икам: „М'аѝке, куд'е си ме дал'а, сл'уга ли **ће** сл'угу **да сл'ужѝи?**“* „Јакв'о *ћу раб'оѝѝим, наб'уѝам се у он'уј шуѝ'л'ину.; Изв'ади нож*“ из 'усѝѝа јер ка-ѝе ударим **'ума га ѝрог'унеѝ**. (Рамни Дел (СЗ), СТАНКОВИЌ 2008: 133–134); *Ма н'оге ме сл'ужѝе, него ме с'ѝд рук'а н'еће сл'ужѝи.; Н'ема, ће ѝ'омру дец'а, гл'адна, н'ема. 'Ако е ѝроја, него гу н'ема.* (Долни Присјан (СЗ), СТАНКОВИЌ 2008: 139–140); ..ѝарѝѝиз'ани ће надвл'аду“; ...и *К'рсѝа ће га исѝр'аѝа...*; .., ѝа бл'аги, д'аѝ да р'учамо, ѝа *ћу ј'а 'идем на ов'ѝа да д'авам, а ви б'еѝѝе д'ома*“; ...*море 'оћу си 'идем ја у шк'олу, 'ако ^ћси засѝѝаѝ'уем.* (Гложане (ПЈМ), СТАНКОВИЌ 2008: 146); „ж'ено, ќе 'идемо ми ѝр'аво, овд'е 'ума ед'ѝн ѝуѝ'ѝк, ѝр'аво ћемо. (Ладовица (ПЈМ), СТАНКОВИЌ 2008: 158); *Е, с'ѝ'д^ѝ ^{ћу} иѝи ѝр'ичам. Зн'аш, как'о е бил'о. Дође м'оѝ Д'аче и **ћ'е да 'иде** да ѝр'ажѝи Бр'ану, сн'аѝку.* (Конопница (ПЈМ), СТАНКОВИЌ 2008: 159–160); *знам да **ће да, да издају,** и да га узну и морали смо да гу дамо на Немци – ѝуѝку.* (Бинач (ПЈМ), СТАНКОВИЌ 2010а: 145); ...*гл'аву ће иѝи м'акнѝмо на иѝ'ебе.; 'Ај ће сл'ушам 'оѝѝаѝ, ѝа к'о да је р'екне, иѝ'у'е.* (Клокот (ПЈМ), СТАНКОВИЌ 2010б: 165). Од примерите од српските дијалекти се гледа дека помногубројни се конструкциите каде што е испуштен сврзникот *да*, според македонскиот модел, а идноста ја изразуваат конструкции со неменлива партикула **ће (че)** и ретки примери со менлива форма само во прво лице еднина (в.: РЕМЕТИЌ 1996; ГМИТРОВИЌ 2008: 386; ЈУРИШИЌ 2009: 207; СТАНКОВИЌ Д. 2018). Примерите што ги избрав погоре, изразуваат постериорни дејства или се дел од реалниот условен период (како во примерите *'ако ги ѝ'олажи сѝс к'ожу, ј'агѝѝики ќе се р'одив к'ожурѝи ќе б'иднев.; море 'оћу си 'идем ја у шк'олу, 'ако ^ћси засѝѝаѝ'уем.*) со тоа што во првиот пример (од Скопска Црна Гора) *ќе* се појавува во аподозата на условната речница, а во вториот пример од призренско-јужноморавскиот дијалект *ќе* се јавува во протазата, ситуација неспецифична за македонските говори (ГАЛДОВА 2008: 143–152).

Сега ќе дадеме примери за итеративни настани за кои се претпоставува дека ќе продолжат и во иднина, а кои во македонските дијалекти се

изразени со *ке* + презент: *И младож'ењаѿа и св'иѿе и ѿ'огај ке-д'ојде, ѿ'рсѿење ке-им-ѿ'ури ѿ'оѿоѿ на-р'еон н'ејзин ш'о-е...* (Тетово (ВП), ЛАБРОСКА и др. 2012: 211); *Пред-Миѿировдѿн једну-недељу, к'е-ѿочнемо кукарицу да-ѿраимо. Сев'ѿе колку-едно-меѿро најра'имо и к'е-гу-ѿокриемо.* (Мирковце (СЦ), Видоески 2000: 408); *Ке-ѿ'ојдеш на-соб'ор, ке-се-ѿром'еѿиш, ш'ѿо ке-обл'ачиш: ке-обл'ечеш ѿам'учна кош'уља в'езена, ...* (Добровница (КК), Видоески 2000: 420); *...и ѿ'еѿаѿа к'ора ке-ѿ'уриш ,урда и ј'ајца ке-разм'уѿиш и ѿо-ѿ'елаѿа к'ора ке-нај'рскиш. Тука ѿ'елаѿа к'ора ке-б'иде ,урда и ј'ајца.* ((КК) Додевска 2013: 185). Во кумановскиот и во кривопапанечкиот говор за изразување итеративност може да се употреби, исто така, презентот од свршени глаголи, што е нагласено од страна на авторите Б. Видоески и Е. Стоевска-Денчова во соодветните монографии: *Он'ија д'еца ѿол'ѿчка, ѿол'ѿчка ѿорасн'але, зам'инев, изм'ијев, зам'инев, изм'ијев гу м'ајкуѿу, исч'исѿив, изм'иев, изб'аѿав.* (Куманово (К), Видоески 1962: 226); *За-б'адѿи в'ечер зам'есиме-си вечерник', ом'есиме, з'елник ус'укаме, ѿа се-наш'ари веч'ерникоѿ...* ((КП), Стоевска-Денчова 2004: 115).

Во призренско-тимочките говори регистриравме многу повеќе примери за повторливи дејства со употреба на презентски форми од свршени глаголи: *А ѿѿ'г м'и смо, м'и смо рад'ели и рад'ели. М'и ѿос'еемо г'рсниѿе, г'рсниѿе ѿос'еемо, ѿа ,има да бр'анимо оѿѿ ѿилеѿ'ија да н'е, да ги не ѿокљ'ују, докл'е д^а н'икну. Има да ѿорасѿу голем'е и ѿ'осле чемо да, да об'еремо белоѿѿе, ѿа че и најѿоѿимо, ѿа ѿѿд **има да наберемо** црноѿк'е.; И м'и ,идемо и н'осимо кр'ошѿу, кр'ошѿуѿу н'осимо за ј'ајца да зб'ирамо...ѿе-дин'ара че ни дад'у заш'ѿ'о ѿо'е...ѿ'евамо.* (Добровиш (ТЛ), Станковиѿ 2008: 122); *И ѿѿ'г им ... ѿ'уримо он'ија вен'ѿц на којѿл'е, ѿа ги ѿромуз'емо, ѿомуз'емо ги, ѿа р'учамо. Па ѿѿ'к ѿоседим'о м'алко, ѿа ги ѿа ѿ'ушѿимо, ѿа сѿѿ'оку ѿ'ушѿимо. И ѿѿ'ако е ѿѿ'о б'ѿло.* (Златиѿево (СЗ), Станковиѿ 2008: 128); *...ѿ'а низ едн'о к'амеѿе к'о ,идем над'оле, ,али **има да сл'егнем** на ѿуѿѿ'ину. Кад^ѿ сл'егнем на ѿѿ'уѿ ѿуѿѿ'ину, ,има бр'анишѿе и ѿѿ'ива ,из^а ѿѿ'оѿ бр'анишѿе.* (Рамни Дел (СЗ), Станковиѿ 2008: 134); *Обер'емо си гр'озје, ѿа си скљ'укамо, ѿа си сѿѿ'уемо у б'уре, ѿа се он'о, сл'егне, ѿа к'ад ... ,ак... каѿѿ си ,оѿемо б'ело да си оѿѿ'очимо, ми си оѿѿ'очимо б'ело, ѿа си ѿ'осебно с'ѿѿемо у б'уре, дрвена буреѿѿ'а.* (Долѿи Присјан (СЗ), Станковиѿ 2008: 137); *Наѿросѿѿ'ирамо ги ѿо Мар'аву, најросѿѿ'ирамо, ѿа се ис'ушу, ѿа ги док'арамо с'ас б'иволице д'ома у к'ола, ѿа зд'енемо у куй'арку.* (Гложане (ПЈМ), Станковиѿ 2008: 145); *Сабаље сѿѿарејка ѿе исѿраѿав, грејев ракију. Пеѿѿла ѿреко ноѿ кољав. Сѿѿарејко ѿражи кокошку. Па идев, ѿа фаѿѿив сѿѿарејкови момѿи кокошку или ѿеѿѿла, ѿа доносив. Па гѿеѿѿев ѿаре у исѿѿа на кокошку ели на ѿеѿѿла, ш'ѿо фаѿѿив. Турав ѿаре, мучив оној живоѿишѿку.* (Прешево (ПЈМ), Трајковиѿ 2015: 420). Ваквата употреба покажува дека призренско-тимочките говори чу-

ваат една постара состојба на изразување на итеративност со самостојно употребени презентски форми од свршени глаголи. Погоре болдирани-те примери, пак, покажуваат еден посебен вид идно време образувано со безлично употребен глагол *има* + субјунктив, што го констатирав на повеќе места во српските дијалектни текстови. Ваков вид идно време искажува особена увереност, односно задолжителност во реализирањето на дејството, познат им е на сите балкански говори, во северните македонски говори не е многу чест (Галдова 2008: 144), иако го регистриравме во северните вратничко-полошки говори како специфичен (*Абе шћо-д'а-кажем, многу има да-зборим, ми-се-чини ,уишће њ'ојке ќе-'осћарем зб'орејќи*; (ВП), Лаброска и др. 2012: 86).

КОНСТРУКЦИИ СО *ЌЕ* + ИМПЕРФЕКТНА ФОРМА

Што се однесува до формите на кондиционалот *praeteriti* во македонскиот јазик, тие се образуваат од *ќе* + имперфектни форми на глаголот што се менува, но во дел од северните говори, посебно во кумановските и во кривопаланечките, има парадигми и со менливи форми на *ќе*, односно на глаголот *сака*. Тоа се, според класичните граматики, формите на минато-идното време, време што во српскиот стандарден јазик не постои како такво (види Пипер 2009: 396). Примери од западните северни говори: *Ќе-д'ојдеше на-в'ечера, ња-ќе-си-'иде д'ома*; *И шћайко-ми, кој-ќе-ме-видеше у црква седимо свишће и не рече ний-шћо...* ((ВП), Лаброска и др. 2012: 77). Примери од кумановски: *Т'еше да ,умру од м'уку Кум; Ја шћам шћ'еше да га дам АгС; За м'алко шћ'еше да њ'аднеш Пс; Т'есмо да му к'ажемо Ром; Св'е шћ'еа да не уиш'ејав АгС; За м'алко шћ'ева да заг'инев. За м'алко к'ола шћ'ева да њ'аднев у дол Ром; - Или: Бре, за малко ќееше да њ'адну и да си искришу н'огу. Ром Ќеше да з'ему и ја Град....* ((КК), Видоески 1962: 222–223). Примери од кривопаланечкиот говор: *Т'ешо да ,умрем ош срам Добр; шћ'еше да њ'аднеш Ос, шћ'еше да ош'иде и он Габ; шћ'еме да зайл'ачеме Гр; шћ'еише да заг'инеише Пал; шћ'еа да се њок'ољайш Кон; шћ'еше да се р'оди н'еишћо да зав'рнеш Трн; Т'ешоме да ,идеме и н'ие да б'еише каз'але Добр.* ((КП), Стоевска-Денчова 2004: 113). Од последните два примера експлицитно се гледа употребата на овие форми за изразување на иреален услов во аподозата на условниот период, една од основните функции на овие парадигми и во стандардниот јазик и во дијалектите. Во примерите каде што нема условна реченица, се искажува нереализирана намера за некое дејство при што секогаш се подразбира и нереализацијата на условот поради којшто дејството не се реализирало. Во овчеполскиот говор минато-идното време се образува на два начина: 1) со неменливото *ќе* и со имперфект од глаголот што се менува: *Б'еше р'ачно. Да-ѡр'едеш,*

ѿа-ке-га-осн'овеше ѿ'оа оѿ-в'уна. ((КК), Додевска 2013: 183); но и 2) со менлива форма на помошниот глагол *сака* + *да* конструкција: *ќ'еше да б'идам, ќ'емо да б'идемо* итн. ((КК), Додевска 2013: 70). Во текстовите сретнавме и употреба на формите со *ке* (неменливо) што во македонскиот јазик служат за прекажување: *Сн'ек, сн'ек, сн'ек и ке-се-жен'ил н'екој комш'ија, св'адба ке-ѿра'ил.* ((КК), Додевска 2013: 184). Менливи форми на помошниот глагол *сака* во кондиционалот *praeteriti* на македонска територија се сретнуваат само во источниот дел од северните говори, а границата е кај скопскиот говор, каде што колегата Гоце Цветановски забележал еден амалгамиран (менливо-неменлив) пример, кој егзистира како застарена форма паралелно со вообичаеното неменливо *ке* + имперфект: *За м'алце и ја кеи-да-вл'езеф ѿ'аму./ Ќ'-одеф Ск'оѿје да-не-ме б'олеа н'осеѿе.* (ЦВЕТАНОВСКИ 2004: 144).

Во текстовите од призренско-тимочките говори сретнавме малку примери со менливи форми на глаголот *сака* што личат на кондиционал *praeteriti*, но во кои глаголот *сака* може да има и самостојна употреба: *С'ал'ј'ен оч'аше да ми ѿм'огне; И 'он св'акому оч'аше да уч'ини.* (Призрен (ПЈМ), РЕМЕТИЌ 1996: 526); *...ѿаѿ ние ѿ'еа ѿ'аѿко да и сѿ'аве, ѿаѿ свадба била, ја да изаѿи* (Клокот (ПЈМ), СТАНКОВИЌ 2010б: 167); *ја ѿ'еја сам да б'егам у Ж'ивоју, ѿреко ѿар'абе и да б'егам.* (Бинач (ПЈМ), СТАНКОВИЌ 2010а: 145). Всушност, сите примери дадени овде се од призренско-јужноморавските говори, коишто се непосредно поврзани са македонската територија. Според заклучокот од З. Голомб, новиот кондиционал со *ќеше* + инфинитив/ *ќеше* + да-презент, во српскохрватскиот јазик се употребува само за условни дејства во минатото или поретко во сегашноста, но не и во иднината како во македонскиот (и во бугарскиот) јазик, каде што овие парадигми (најчесто со *ке* + имперфект), не се временски ограничени ами се користат во аподозата на условните реченици за сите временски односи. Понатаму, Голомб вели: „Różnica ta polega na różnicy stopnia ewolucji dawnego futurum praeteriti, kategorii w zasadzie czasowej, w kierunku conditionalu, kategorii modalniej: w języku macedońskim i bułgarskim ewolucja ta osiągnęła etap ostatni, w języku serbochorwackim widaje się znajdować na etapie przedostatnim.“ (ГОЛАВ 1964: 109). И со право заклучува Голомб дека пречка за понатамошно ширење на употребата на овие конструкции е живоста на формите на потенцијалот, т.е. стариот кондиционал со *би*, којшто преку стандардниот српски јазик *ке* ги сопира дијалектите да ги шират овие балкански форми. Овој став на Голомб е даден пред шеесетина години. А што заклучивме ние за употребата на овие конструкции во поновите монографии за призренско-тимочките говори? Заклучивме дека овие конструкции со *ке* + имперфект / *ќеше* + да + презент, не само што не се употребуваат често, туку во текстовите што ги анализиравме (прочита-

ни се над 200 страни дијалектни текстови), речиси и да ги нема! Во северните македонски говори исто така не се многу фреквентни формите на кондиционал *praeteriti*; во вратничко-полошките говори ги има, но главно со значење на мината итеративност, во скопскиот, кумановскиот говор и во кривопаланечкиот говор најдовме само неколку примери, и тоа со значење на нереализирано дејство, со површински изразен или неизразен услов, а во магистерскиот труд за овчеполскиот дијалект најдовме форма на имперцептив *futuri* со значење на прекажано постериорно дејство (Додевска 2013: 184): *Сн'ек, сн'ек, сн'ек и ќе-се-жен'ил н'екој комш'ија, св'адба ќе-йра'ил*. Значи, формите на кондиционалот *praeteriti* не се многу вообичаени за северните македонски говори, а речиси и да ги нема во српските јужни говори, каде што иреалниот услов се изразува со *би*-конструкција односно со потенцијалот³: *А ј'а с'амо н'а бога ш'ио с'м, ш'џг би йо'гин'ула, али ј'а с'м ...* (Добровиш (ТЛ), Станковиќ 2008: 121); *И он'и би си йрош'и мирно, ал он'а се й'ојави и ј'урнуше одон'уда и овд'е ни ...* (Златићево (СЗ), Станковиќ 2008: 127); *Да си б'еше йо'йрај'ало још м'ало, све би униш'ило*. (Милушинац (СЗ), Гмитровиќ 2008: 414).

ЗАКЛУЧОК

Новиот балкански кондиционал односно *иднојшо време* со неменливата вербална партикула *ке* се сретнува на целата територија на македонските северни говори и на српските призренско-тимочки говори со основното футурско значење и со значење на реален услов. Повторливоста која се подразбира како продолжување на серијата настани и во иднина, во македонските говори се изразува со *ке*, а во српските доминираат презентските форми од свршените глаголи. Минато-идното време (со неменлив, но и со менлив помошен глагол *velle*) кое како посебна временска парадигма се развило само во македонскиот јазик за да ги покрие функциите што претходно ги извршувале две форми (стариот кондиционал со *би* и формите за сегашно време од свршените глаголи), се сретнува само на македонската страна на државната граница и со него се изразува иреален условен период и итеративност во минатото. Во српските говори, пак, иреалниот услов се изразува со *йош'енцијалош* т.е. со конструкциите со *би* (неменливо на двете страни на границата), коишто во српските дијалекти имаат поголема употреба, а во македонските дијалекти помала употреба, со исклучок на горанските говори кои ја чуваат во поголема мера оваа конструкција (сп. *да сом дрво би изгореф*; Младеновиќ 2001: 436).

³ Повеќе за конструкциите со партикулата *би* и нивните функции и форми во овој ист дијалектен ареал види Лаброска (2024).

Циџирана лиџераџура

- Бошњаковић, Жарко, Станислав Станковић. „Из говора Скопске Црне Горе“. *Прилози љроучавању језика*. Нови Сад: Одсек за српски језик и лингвистику, 2008: стр. 327–340.
- [BOŠNJAKOVIĆ, Žarko, Stanislav Stanković. „Iz govora Skopske Crne Gore“. *Prilozi proučavanju jezika*. Novi Sad: Odsek za srpski jezik i lingvistiku, 2008: str. 327–340]
- ВИДЕОЕСКИ, Божидар. *Кумановскиот говор*. Посебни изданија, кн. 3. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 1962.
- [VIDOESKI, Božidar. *Kumanovskiot govor*. Posebni izdanija, kn. 3. Skopje: Institut za makedonski jezik „Krste Misirkov“, 1962]
- ВИДЕОЕСКИ, Божидар. *Дијалекџиџиџе на македонскиот јазик*, I. Скопје: МАНУ, 1998.
- [VIDOESKI, Božidar. *Dijalektite na makedonskiot jezik*, I. Skopje: MANU, 1998]
- ВИДЕОЕСКИ, Божидар. *Текстџови од дијалекџиџиџе на македонскиот јазик*. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2000.
- [VIDOESKI, Božidar. *Tekstovi od dijalektite na makedonskiot jezik*. Skopje: Institut za makedonski jezik „Krste Misirkov“, 2000]
- ГАЈДОВА, Убавка. *Условниот џериод во дијалекџиџиџе на македонскиот јазик*. Посебни изданија, кн. 51. Скопје: ИМЈ „Крсте Мисирков“, 2008.
- [GAJDOVA, Ubavka. *Uslovniot period vo dijalektite na makedonskiot jezik*. Posebni izdanija, kn. 51. Skopje: IMJ „Krste Misirkov“, 2008]
- ГМИТРОВИЋ, Јасмина. „Говор села Милушинца (у Сокобањској котлини)“. *Срџски дијалекџолошки зборник LV* (2008): стр. 323–428.
- [GMITROVIĆ, Jasmina. „Govor sela Milušinca (u Sokobanjskoj kotlini)“. *Srpski dijalektološki zbornik LV* (2008): str. 323–428]
- ДОДЕВСКА, Македонка. *Овчџолскиот и словенџџогоришкиот (горичански) дијалекџ – две џпаралели во јужнословенскиот јазичен свеџи*. Одбранет магистерски труд. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески, 2013.
- [DODEVSKA, Makedonka. *Ovčepolskiot i slovenečkogoriškiot (goričanski) dialekt – dve paraleli vo južnoslovenskiot jazičen svet*. Odbranet magisterski trud. Skopje: Filološki fakultet „Blaže Koneski“, 2013]
- ИВИЋ, Павле. *Срџски дијалекџи и џихова класификаџија* (приредио Слободан Реметић). Сремски Карловци, Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2009.
- [IVIĆ, Pavle. *Srpski dijalekti i njihova klasifikacija* (priredio Slobodan Remetić). Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2009]
- ЈУРИШИЋ, Марина. *Говор Горње Пчиње, гласови и облици*. Монографије 6. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2009.
- [JURIŠIĆ, Marina. *Govor Gorne Pčinje, glasovi i oblici*. Monografije 6. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2009]
- КОНЕСКИ, Блаже. *Грамаџика на македонскиот лиџераџурен јазик*, дел II. Скопје: „Просветно дело“, 1954.
- [KONESKI, Blaže. *Gramatika na makedonskiot literaturen jezik*, del II. Skopje: „Prosvetno delo“, 1954]
- ЛАБРОСКА, Веселинка, Убавка Гајдова, Светлана Давкова-Ѓоргиева, Гоце Цветановски, Дарко Томовски. *Враџничко-џолошкиџе говори – духовна ризница*.

- Посебни изданија, кн. 74. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2012.
- [LABROSKA, Veselinka, Ubavka Gajdova, Svetlana Davkova-Gorgieva, Goce Cvetanovski, Darko Tomovski. *Vratničko-pološkite govori – duhovna riznica*. Posebni izdanija, kn. 74. Skopje: Institut za makedonski jazyk „Krstе Misirkov“, 2012]
- ЛАБРОСКА, Веселинка. „Функции на партикулата *би* во граничниот појас на македонскиот и на српскиот дијалектен ареал“. *Прилози на МАНУ*, XLIX/1 (2024): стр. 181–189.
- [LABROSKA, Veselinka. „Funkcii na partikulata *bi* vo graničniот pojas na makedonskiот i na srpskiот dijalekten areal“. *Prilozi na MANU*, XLIX/1 (2024): str. 181–189]
- МЛАДЕНОВИЌ, Радивоје. *Говор шарпланинске жује Гора*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2001.
- [MLADENović, Radivoje. *Govor šarplaninske župe Gora*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2001]
- МЛАДЕНОВИЌ, Радивоје. *Говор јужнокосовског села Гајиње*. Монографије 18. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2013.
- [MLADENović, Radivoje. *Govor južnokosovskog sela Gatnje*. Monografije 18. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2013]
- ПИПЕР, Предраг, Вјара Малџијева, Зузана Тополињска, Маја Ђукановић. *Јужнословенски језици: грамаџичке стуркџуре и функције*. У редакцији Предрага Пипера. Београд: Београдска књига, 2009.
- [PIPER, Predrag, Vjara Maldžijeva, Zuzana Topolinjska, Maja Đukanović. *Južnoslovenski jazyci: gramatičke strukture i funkcije*. U redakciji Predraga Pipera. Beograd: Beogradska knjiga, 2009]
- РЕМЕТИЌ, Слободан. „Српски призренски говор. I (гласови и облици)“. *Српски дијалектолошки зборник*, кн. XLII (1996): стр. 319–614.
- [REMETIĆ, Slobodan. „Srpski prizrenski govor. I (glasovi i oblici)“. *Srpski dijalektološki zbornik*, knj. XLII (1996): str. 319–614]
- РЕМЕТИЌ, Слободан. „Призренско-јужноморавски дијалекат у светлу македонског утицаја“. *XXVI Научна дискусија на XXXII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, 2000: стр. 87–103.
- [REMETIĆ, Slobodan. „Prizrensko-južnomoravski dijalekat u svetlu makedonskog uticaja“. *XXVI Naučna diskusija na XXXII megunaroden seminar za makedonski jazyk, literatura i kultura*. Skopje: Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“, 2000: str. 87–103]
- РЕМЕТИЌ, Слободан. „Српски народни говори Косова и Метохије у светлу међујезичке и међудијалекатске интерференције“. *Јужнословенски филолог*, LX (2004): стр. 113–123.
- [REMETIĆ, Slobodan. „Srpski narodni govori Kosova i Metohije u svetlu međujezičke i međudijalekatske interferencije“. *Južnoslovenski filolog*, LX (2004): str. 113–123]
- РЕМЕТИЌ, Слободан. „Статус пограничних говора у делу Божиџара Видоеског“. *Ареална лингвистика, џеории и методи*. Скопје: МАНУ, 2005: стр. 337–348.
- [REMETIĆ, Slobodan. „Status pograničnih govora u delu Božidara Vidoeskog“. *Arealna lingvistika, teorii i metodi*. Skopje: MANU, 2005: str. 337–348]
- СТАНКОВИЌ, Станислав. *Границе призренско-џимочких говора у власотиначком крају*. Монографије 5. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2008.
- [STANKović, Stanislav. *Granice prizrensko-timočkih govora u vlasotinačkome kraju*. Monografije 5. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2008]

- СТАНКОВИЋ, Станислав. „О дијалектолошкој екскурзији у витинском крају у Горњој Морави (извештај, напомене о говору, дијалекатски текстови)“. *Зборник радова Филозофског факултета*. Косовска Митровица: Универзитет у Приштини, Филозофски факултет, 2010: стр. 519–540.
- [STANKOVIĆ, Stanislav. „O dijalekatskoj ekskurziji u vitinskome kraju u Gornjoj Moravi (izveštaj, napomene o govoru, dijalektatski tekstovi)“. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta*. Kosovska Mitrovica: Univerzitet u Prištini, Filozofski fakultet, 2010: str. 519–540]
- СТАНКОВИЋ, Станислав. „Из говора села Бинач у Горњој Морави (лингвостеографска скица и дијалекатска грађа)“. *Зборник радова са пројекта Истраживања српског језика на Косову и Метохији, књига 1*. Косовска Митровица: Универзитет у Приштини, Филозофски факултет, 2010а: стр. 139–156.
- [STANKOVIĆ, Stanislav. „Iz govora sela Binač u Gornjoj Moravi (lingvosteoграфска skica i dijalekatska građa)“. *Zbornik radova sa projekta Istraživanja srpskog jezika na Kosovu i Metohiji, knjiga 1*. Kosovska Mitrovica: Univerzitet u Prištini, Filozofski fakultet, 2010a: str. 139–156]
- СТАНКОВИЋ, Станислав. „Из говора села Клокот у Горњој Морави (лингвостеографска скица и дијалекатска грађа)“. *Зборник радова са пројекта Истраживања српског језика на Косову и Метохији, књига 2*. Косовска Митровица: Универзитет у Приштини, Филозофски факултет, 2010б: стр. 161–170.
- [STANKOVIĆ, Stanislav. „Iz govora sela Klokot u Gornjoj Moravi (lingvosteoграфска skica i dijalekatska građa)“. *Zbornik radova sa projekta Istraživanja srpskog jezika na Kosovu i Metohiji, knjiga 2*. Kosovska Mitrovica: Univerzitet u Prištini, Filozofski fakultet, 2010b: str. 161–170]
- СТАНКОВИЋ, Станислав, Жарко Бошњакловић. „Анализа дијалекатског текста (на примеру говора Скопске Црне Горе)“. *Philologia Mediana*, Vol. 7, No. 7 (2015): стр. 417–437.
- [STANKOVIĆ, Stanislav, Žarko Bošnjaković. „Analiza dijalekatskoga teksta (na primeru govora Skopske Crne Gore)“. *Philologia Mediana*, Vol. 7, No. 7 (2015): str. 417–437]
- СТАНКОВИЋ, Драгана В. *Говор врањске деце предшколског и школског узраста – социолингвистички истраживање*. Докторска дисертација. Београд: Универзитет у Београду, Филолошки факултет, 2018.
- [STANKOVIĆ, Dragana V. *Govor vranjske dece predškolskog i školskog uzrasta – sociolingvistički pristup*. Doktorska disertacija. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, 2018]
- СТОЈЕВСКА-ДЕНЧОВА, Еленка. *Кривопаланечкиот говор*. Посебни изданија, кн. 42. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2004.
- [STOEVSKA-DENČOVA, Elenka. *Krivopalanečkiot govor*. Posebni izdanija, kn. 42. Skopje: Institut za makedonski jazik „Krstе Misirkov“, 2004]
- ТРАЈКОВИЋ, Тајјана Г. *Говор Прешева*. Ниш: Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, 2015.
- [TRAJKOVIĆ, Tatjana G. *Govor Preševa*. Niš: Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet, 2015]
- ЦВЕТАНОВСКИ, Гоце. *Каршијачкиот говор – Скопско (со посебен осврт на синтаксата)*. Посебни изданија, кн. 41. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2004.
- [CVETANOVSKI, Goce. *Karšijačkiot govor – Skopsko (so poseben osvrt na sintaksata)*. Posebni izdanija, kn. 41. Skopje: Institut za makedonski jazik „Krstе Misirkov“, 2004]

*

GOŁĄB, Zbigniew. *Conditionalis typu bałkańskiego w językach południowosłowiańskich, z szczególnym uwzględnieniem macedońskiego*. Wrocław – Kraków – Warszawa: Wydawnictwo Polskiej akademii nauk, 1964.

TOPOLIŃSKA, Zuzana. *Z Polski do Macedonii. Studia językoznawcze*, tom I, *problemy predykcji*. Kraków: Lexis, 2008.

Веселинка Т. Лаброска

Институт за македонски језик „Крсте Мисирков“ – Скопје / МАНУ

ФУНКЦИЈЕ КОНСТРУКЦИЈЕ СА *ЌЕ* У ГРАНИЧНОЈ ЗОНИ МАКЕДОНСКОГ И СРПСКОГ ДИЈАЛЕКАТСКОГ АРЕАЛА

Резиме

Предмет истраживања у овом раду представљају функције конструкција са партикулом *ќе* (/помоћни глагол *сака* (*velle*)) којима се изражавају кондиционал и потенцијал у македонским дијалектима широм северне зоне македонског дијалекатског ареала и њихови кореспондентни облици у српским пограничним говорима призренско-тимочког дијалекта. Рад се бави функцијама парадигми са партикулом *ќе* у дијалектима ова два суседна језика. Посебна пажња у овом раду посвећена је степену у ком су граматичке конструкције са овом партикулом реструктуриране под утицајем балканских несловенских језика, као и разликама између суседних македонских и српских дијалеката.

Кључне речи: конструкције са партикулом *ќе*, кондиционал, потенцијал, македонски језик, српски језик, дијалекти.

Veselinka T. Labroska

Krste Misirkov Institute for the Macedonian Language – Skopje / MASA

FUNCTIONS OF CONSTRUCTIONS WITH *ЌЕ* IN THE BORDER ZONE OF THE MACEDONIAN AND SERBIAN DIALECT AREA

Summary

This paper examines the functions of constructions with the particle *ќе* (/auxiliary verb *сака* (*velle*)) used to express the conditional and potential in the Macedonian dialects of the entire northern zone of the Macedonian dialect area, as well as their corresponding forms in the Serbian border dialects of the Prizren–Timok area. It concerns the functions of the paradigms with the particle *ќе* in the dialects of these two neighbouring languages. Special attention is given to the degree in which the grammatical constructions with this particle have been restructured under the influence of Balkan non-Slavic languages, and to the differences between the Macedonian and Serbian neighbouring dialects.

Keywords: constructions with the particle *ќе*, conditional, potential, Macedonian language, Serbian language, dialects.

Срето З. Танасић

Институт за српски језик САНУ, Београд*

АКТУЕЛНИ ПРОБЛЕМИ СТАНДАРДИЗАЦИЈЕ У СИНТАКСИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

У раду се говори о томе како неке појаве у српском језику у одређеном тренутку његовог развоја постају учесталије, а тиме и предмет пажње у науци о српском језику. Кад је ријеч о савременом српском језику, такве појаве се посматрају и с погледом на питање да ли им је мјесто у стандардном језику. У раду се то посматра на конкретном примјеру појаве која је прво уочена као, условно казано, разлагање глаголске лексеме на глаголску и именску и у почетку критикована као неприхватљива у српском стандардном језику и тумачена као резултат утицаја са стране, а која је првобитно названа декомпоновање предиката. Показује се како је текао пут од запажања појаве преко проучавања до признавања стандарднојезичког статуса.

Кључне ријечи и изрази: савремени српски језик, стандардни језик, синтакса, номинализација, декомпоновани предикат, декомпоновање глагола, декомпоновање лексема.

Овај рад је припремљен као меморијално предавање одржано у част академика Предрага Пипера, 13. септембра 2024. године, ради подсјећања на његово дјело. А његово дјело је заиста велико, разноврсно и, вјерујем, трајно уграђено у српску славистичку и уопште језичку науку и културу, исто тако у славистичку науку и културу. То дјело обухвата два не строго подијељена поља: педагошки и научни рад. Овдје ћемо се само подсјетити на његово дјело, и то набрајањем од оних најкрупнијих приноса.¹

* sretotanasic@yahoo.com

¹ Дјелу Предрага Пипера (Београд, 20. 8. 1950 – Ваљево, 9. 9. 2021) за његова живота посвећени су зборници *У његовом лингвистичком славистичком*, Зборник научних радова. Поводом 65 година живота академика Предрага Пипера. Ур. Људмила Поповић, Дојчил Војводић и Мотоки Номати. Филолошки факултет у Београду, 2015, и *Лингвистика и славистика у делу Предрага Пипера*. Зборник радова. Ур. Драгана Д.

Предраг Пипер је у настави радио од запослења на мјесто асистента на Филозофском факултету у Новом Саду 1974. до 2018. на основним, а до 2020. на докторским студијама на Филолошком факултету у Београду. Држао је предавања на још десет универзитета. На универзитетима је уводио нове предмете, био ментор код писања магистарских и докторских радова. Аутор је или коаутор 50 уџбеника и приручника за школе и универзитет.

Научни рад академика Пипера започињао је на учењима академика Милке Ивић и структуралистичком методу, на чијим темељима је написао свој магистарски рад и поставио основе своје теорије семантичких локализација. На том плану Пиперових истраживања треба поменути његово бављење семантичким категоријама. У изучавањима академика Пипера је врло значајно учење о граматичким границама.² Треба указати и на допринос академика Предрага Пипера проучавањима словенских језика. Он се бавио свим словенским језицима – с посебним занимањем за неки од њих или кроз типолошка и контрастивна проучавања више језика. Међу првима је, с још неколико лингвиста, код нас ушао у изучавање вербалних асоцијација. Нормативна лингвистика била је, такође, предмет занимања Предрага Пипера, чији резултат је и *Нормативна грамаџика српског језика* (коаутор).

Предраг Пипер је дао значајан допринос и српској социолингвистици јер су то српске језичке прилике захтијевале. Поред писања научних, стручних и популарних радова, посебно се ангажовао у Одбору за стандардизацију српског језика. Треба поменути и дугогодишње ангажовање академика Пипера у домаћим и међународним славистичким часописима (између осталог био је и дугогодишњи уредник *Јужнословенског филолога*) и научним и стручним телима и организацијама у којима је радио и повремено руководио њима, организовао научне конференције.

У наставку овога излагања биће ријечи о теми која заиста потпада под дати наслов, а којом се и сам академик Предраг Пипер непосредно бавио, али и у чијем сагледавању значајну улогу играју и неки његови други радови, посебно рад *Грамаџика границе*. Ради се о синтаксичкој појави која је у нашој језичкој науци постала позната под називом *декомјоновање*

Јовановић. Нови Сад: Библиотека Матице српске, 2016. Такође *Зборник Маџице српске за славистичку* бр. 100 за 2021. годину припремљен је у част три претходна уредника – Милорада Живанчевића, Миодрага Сибиновића и Предрага Пипера са уређивачким колегијумима. Предраг Пипер није дочекао излазак тог броја. Овај број *Зборника* је донио опширан некролог посвећен професору Пиперу од његовог колеге Дојчила Војводића. *Јужнословенски филолог* LXXVIII, св. 2, Београд, 2022, посвећен је Предрагу Пиперу поводом смрти.

² Библиографију радова Предрага Пипера доноси *Јужнословенски филолог* LXXVII/2 (2022), стр. 25–67, из пера др Ане Голубовић.

їредикаїа, али је запажена и била предмет пажње у српској литератури и знатно раније. Овдје ће се дати кратак пут од њеног првог биљежења у литератури до добијања мјеста у српском стандардном језику.

У питању је разлагање глаголске ријечи на глаголску (девербативну) именицу и помоћни или семикопулативни глагол, како је у примјерима:

Радници су у *заосїаїаїку* због обилних киша : Радници *заосїаїају* због обилних киша;

Саобраћајна полиција *врши конїролу* возача : Саобраћајна полиција *конїролише* возаче.

Оваква врста разлагања глаголских ријечи запажена је у српском језику још прије Другог свјетског рата и на њу је обраћена пажња стручне и културне јавности. У часопису за књижевни језик *Наш језик* 1934. у покушају је скренута пажња на израз *делиїи мишљење* и каже се да реченица „Делим твоје мишљење“ долази од немачког „Ich teile deine Meinung“ и да је српски правилно: *слажем се у мишљењу с їобом*³, данас би се рекло: *мислим као їи*. Касније се и у листу *Полїїика* критиковала та појава као неприхватљива у српском књижевном језику.⁴

Интересантна је за нас чињеница да се о истој појави у чешком језику говорило баш у то вријеме и да су се на њој видјели извјесни њемачки утицаји, о чему нас у једном темељитом опису те појаве у чешком језику обавјештава Вера Влкова. Још је интересантније да је баш у то вријеме иста та појава критикована и у њемачком језику, обавјештава нас иста Влкова на том мјесту (VLKOVA 1990: 8).⁵

С обзиром на углед *Полїїике* и часописа *Наш језик* који су имали, могло би се претпостављати да је ова препорука утицала на употребу оваквих израза. Колики је тај утицај био, не можемо знати. Нешто нам о томе посредно говори чињеница да је тридесетак година касније, 1960.

³ Наш језик II, св. 5, 1934, стр. 157.

⁴ Политика, 21. фебруар 1960, стр. 18.

⁵ Bečkovio celkové hodnocení multiverbálních prostředků (v jeho terminologii *rozložené vazby slovesné, slovesná sousloví, vazby slovesně jmenné*) spadá ovšem do období, kdy tyto prostředky byly odmítány s poukazem na cizí, především německé vlivy. Jistým paradoxem přitom je, že tento typ pojmenování byl kritizován i v němčině (srov. např. Krejčí, 1936, s. 244n.; Jedlička, 1969, s. 99). [Свекупна Бечкина оцјена мултивербалних средстава (у његовој терминологији *расїављених глаголских веза, глаголских израза, глаголско-именских веза*) припада периоду када су та средства одбацивана указивањем на стране, пре свега немачке, утицаје. Известан парадокс је да је овај начин језичог изражавања био критикован и у њемачком језику (уп. нпр. Крејчи 1936: 244; Једличка 1969: 99).]

године, у новој серији часописа *Наш језик* о њој писао млади асистент Живојин Станојчић позивајући се на тај прилог у међуратном *Нашем језику* и каснији у *Полиџици* (Станојчић 1960: 156). Он се у раду задржава на статусу конструкције *делиџи мишљење*, али у наслову има „и слични изрази“. Аутор у том чланку првенствено брани мјесто конструкције у српском језику. Ж. Станојчић доказује да конструкција није у српски ушла из страног, из њемачког језика и да је не треба прогонити из књижевног језика јер она *јесће* „у духу нашег језика“ као што је у духу и других језика (Станојчић 1960: 157). Своју одбрану те конструкције он заснива на чињеници да се она јавља не само у њемачком него и у енглеском, француском, руском и закључује да у овим језицима то није лош превод с њемачког. Показао је и на грађи употребу ове конструкције код писаца. Међутим, он није ни грађом потврдио раширеност те појаве: тражио је примјере само са семикопулативним глаголом *делиџи*.

Овај Станојчићев рад није побудио пажњу у српској лингвистици – та појава није постала предмет занимања стручњака. Једва је и помиње Михаило Стевановић у својој великој синтакси; говорећи о предикату, набраја неколико оваквих конструкција: *доћи до убеђења*, *стићи утисак*, *изаћи из сјирљења*, *узети учешћа*, *извести закључак*. Он уочава да глагол тек са својом именичком допуном добија пуно значење и каже да се ту не може говорити о сложенем, већ простом предикату (Стевановић 1991: 39; тако и у ранијим издањима). И то је све.

Непуних двадесет година пошто је објављен рад Живојина Станојчића о истој појави објавио је Милорад Радовановић обимнији рад у *Јужнословенском филологу*. Тај рад представља прекретницу у проучавању те појаве. У том раду Радовановић је утврдио карактер појаве и домен употребе у српско(хрватско)м језику. Он је дао њену дефиницију, дакле, утврдио границе у којима се она јавља и изван којих сличне појаве нису то: „Декомпонованим предикатом сматраћу овде сваки двочлани предикатски конституент по моделу *Verbum* (= глаголска *којула* или *семикојулајивни глагол*) + *Nomen deverbativum*, а синонимичан (па и комутабилан) са семантички еквивалентним једночланим предикатом (представљеним пунозначном глаголском лексемом из које је изведена девербативна именица двочланог предиката)“ (Радовановић 1977: 53). Он је изнио мишљење да је тенденција ширења те синтаксичке појаве заједничка типолошка особина неких модерних европских језика (Радовановић 1977: 53), чиме је одбацио и тврдњу да је то у српском језику резултат страног утицаја. Што се тиче теоријског статуса декомпоновања, Радовановић сматра да је појава декомпоновања предиката „облик испољавања општег процеса номинализовања исказа у језицима“ (Радовановић 1977: 56). Аргумент за то су, по њему, први да језици с развијеним номинализационим процесима показују и висок степен продуктивности синтаксичких модела са де-

компонованим предикатом, као пратећом особином (Радовановић 1977: 57) и, други, да су у српскохрватском језику процеси номинализације и декомпоновања предиката посебно чести у тзв. специјалним функционалним стиловима (Радовановић 1977: 58). Ту он оповргава и нека друга гледања на природу декомпоновања у страној литератури, као нпр. да се ради о појави аналитизма: „Моје је, наиме, мишљење да појављивање декомпонованих предиката у језику (као и појављивање номинализованих исказа уопште) није условљено унутрашњим структуралним (дакле, системским) специфичностима организације појединачних језика (као што су нпр. синтетичност, аналитичност или флексивност), већ ванјезичким моментима, као што су нпр. уопштеност и апстрактност тематике оног домена језичке употребе којем дати функционални стил служи као комуникациони инструмент (и којима се девербативна именица као граматичко средство, због своје специфичне семантике, показује врло прикладним системским решењем)“ (Радовановић 1977: 58, фуснота 11). Он мало даље и експлицитно не прихвата мишљење неких лингвиста (посебно у русистици) да је та синтаксичка појава повезана са тежњом ка аналитичкој организацији граматичке структуре у језицима, што би се онда могло у случају српског повезивати са утицајем других језика (Исто: 62). Радовановић сматра да декомпоновање предиката тек посредно – преко номинализационих процеса, формално улази у фонд језичког аналитизма, и то само „својом у основи *аналитичком* реализацијом (тј. разлагањем предиката на два конституента)“ због чега „не чини се прикладним ни термин аналитички предикат“ (Исто: 62). Као потврду за такво мишљење наводи и податак да је у српскохрватском језику декомпоновање предиката посебно карактеристично за оне случајеве у којим су глаголске лексеме врло апстрактног значења (Исто: 59).

Дакле, Милорад Радовановић појаву декомпоновања предиката веже прије свега за „опште номинализационе процесе у језицима, без обзира на меру њихових међусобних структуралних или генетичких разлика и сличности и да, дакле, представљају облик испољавања језичког универзализма, као што су нпр. заједничке процедуре апстрактног мишљења, сродни културни типови...“ (Радовановић 1977: 62).

Важно је овдје указати и на то да је у овом раду Милорад Радовановић навео и неке погодности које подржавају јављање декомпоновања предиката. Такви су случајеви када је потребно неутралисати моменат транзитивности, кад је потребно указати на претходну институционализованост акције о којој се предикатом саопштава, затим у ситуацијама са анонимним односно уопштеним агенсом (Радовановић 1977: 60–61). Ово је значајно и као дио описа карактера и домена употребе декомпонованог предиката, али и код размишљања о његовом нормативном одређењу, прихватању у стандардном језику. Сам Милорад Радовановић је у овом

раду нагласио и да због необраћања више пажње на ову синтаксичку појаву у српској лингвистици она остаје на периферији српског језика; нема је, истиче, ни у нормативним приручницима, а и у тада највећој нашој синтакси М. Стевановића, тек је поменута (Радовановић 1977: 55⁶). И указује да би детаљније проучавање ове појаве водило и утврђивању њеног статуса у стандардном језику (Исто: 56; фуснота 6). То што појава декомпоновања није присутна у граматикама, могло би се тумачити и чињеницом да она није била довољно проучена. Ипак, она је постајала продуктивном у савременом српском језику, ширила се у тзв. специјалним функционалним стиливима. Могуће је да су лекторске службе имале у виду и мишљење које је о њој изнио Живојин Станојчић.

У другом дијелу рада аутор је детаљно представио моделе декомпоновања предиката у српскохрватском језику, у ствари први пут је приказана ширина ове синтаксичке појаве. Наравно, то се овдје неће наводити.

Послије овог рада, у нас је ова синтаксичка појава постала предмет научне пажње. Тако се већ 1982. на страницама *Јужнословенског филолога* појавио рад Зузане Тополињске. Она, додуше, не спомиње Радовановићев рад, а говори о појави нешто шириј од декомпонованог предиката и назива је перифрастични предикатски израз, у оквиру које је и декомпоновани предикат. Послије уводног дијела, у коме дефинише и одређује перифрастични предикатски израз, Тополињска указује и на извјесне његове предности у односу на неперифрастични и износи важан закључак: перифрастични предикатски изрази представљају посебну врсту реченичних јединица и „мада имају облик синтаксичких конструкција, перифрастични предикатски изрази нису 'отворене' синтагме него уходани фраземи који представљају део лексичког блага одговарајућег језика“ (Тополињска 1982: 39). Она и предлаже израду таквих рјечника – општесловенских, двојезичних и једнојезичних, а у наставку рада је дала нацрт једне одреднице у српском, македонском и пољском – пажња / внимание / uwaga.

Исте те године објавио сам своју студију о пасивним конструкцијама с трпним придјевом, у којој сам, под утицајем рада Милорада Радовановића, написао и поглавље о декомпонованом предикату у пасивним конструкцијама *Срп, [= пасивне] konstrukcije s dekomponovanim predikatom* (Танасић 1982: 97–101).⁷ Ту сам уз опис модела декомпонова-

⁶ Видјели смо да М. Стевановић о тој појави није ништа додавао у својој *Синтакси* ни послје овог Радовановићевог рада.

⁷ Да напоменем да је оно идентично поглављу у верзији која је постала јавна са одбраном магистарског рада 1980. године. Можда зато што је у саставу веће студије, овај прилог изучавању глаголског декомпоновања није био нешто посебно запажен. Познато ми је да је помињан у једном раду М. Ковачевића објављеном у Сарајеву осамдесетих година прошлог вијека, а наводи се и у уџбенику синтаксе за више школе М. Миновића

ња предиката у пасивним партиципским конструкцијама указао и на неке погодности које дају предност декомпонованом над недекомпонованим предикатом, што такође подржава појаву декомпоновања, о чему се говори и у Радовановићеву раду. О томе овдје нећу говорити, јер ће се о томе говорити код представљања другог рада, који то потпуније износи. Овдје је битно поменути чињеницу коју сам навео ту, а то је да околност да се неки непрелазни глаголи при декомпоновању предиката разлажу по моделу глаголска именица у акузативу и семикопулативни глагол који је прелазан. То омогућује да се исказује пасивна дијатеза, синтаксички – реченица са трпним придјевом, и тамо гдје код недекомпонованог предиката за то нема могућности. На пример, Египатском амбасадору је речено да жалимо... : Египатском амбасадору је изражено „жаљење и изненађење...” (ТАНАСИЋ 1982: Политика) или Радовановићев пример Разговарали смо : Обавили смо разговор (1977: 75). Са становишта наше теме – од појаве у језику до мјеста у стандардном језику – ово је значајно јер говори о домену, границама употребе декомпоновања предиката – њиме се проширује и домен употребе пасивне дијатезе, односно шире изражајне могућности српског језика, које се онда користе у складу са потребама језичке комуникације. А то је значајно и јер се у томе сусрећу двије тенденције у савременом српском језику: декомпоновање предиката и употреба пасивних конструкција. Подсјетимо се да Милорад Радовановић наводи као једну од карактеристика савременог српског језика и „раст продуктивности пасивних структура“ (РАДОВАНОВИЋ 2007: 245). Рано се појавио и рад Ивоне Жиберг о декомпоновању предиката у новинском стилу (ŽIBERG 1987).

На страницама *Јужнословенског филолога* појавио се 1988. године рад Милке Ивић о декомпоновању предиката. У њему она, уз кратак осврт на значај рада Милорада Радовановића наводи, допуњује и даје најпотпунији списак околности које погодују појави реченица с декомпонованим предикатом. Он ће овдје, нешто скраћен, због простора, бити наведен. Декомпоновање предиката подржавају следеће околности:

Кад глаголске лексеме не разликују вид, нпр.: сарађивати, разговарати, контролисати...;

неки глаголи именују увијек радњу у начелном смислу па декомпоновани предикат исказује радње у конкретном смислу: он посећује тетку – он је у посети тетки;

декомпоновани предикат, за разлику од недекомпонованог, омогућује да се исказе и плурализација радње;

објављеном у Сарајеву 1987. Он се помиње и двадесетак година касније у раду једног новосадског лингвисте (ВОЛНОВИЋ 2007).

пошто декомпоновани предикат поред семикопулативног глагола има и девербативну именицу, постоји могућност да се предикација одређује и помоћу придјева уз именицу;

кад се исказ са недекомпонованим предикатом може двосмислено разумјети: он принудно разврстава – он разврстава налазећи се под принудом и он разврстава вршећи принуду – таква двосмисленост се искључује при декомпоновању;

код неких глагола жеље ако се употрејеби недекомпоновани предикат, не зна се да ли је у питању исказана или неисказана жеља, односно да ли је постојао говорни чин: пожелео је да оде – изразио је жељу да оде (Ивић 1988: 4).

Важан је њен закључак овим поводом: „Једна од важних тековина савремене лингвистике јесте сазнање о томе да човек може исказивати исту реченичну садржину у различитим значењским аранжманима зато што је слободан да бира који ће део те садржине поставити у први план свога саопштења. Подаци о предикатском декомпоновању у српскохрватском наводе, у ствари, на закључак да говорно лице у истом смислу аранжерски поступа и према значењу реченичног предиката – по слободном избору истура под рефлектор пажње овај или онај његов аспект“ (Ивић 1988: 4). Ово је, опет, важно код разматрања питања *треба ли нам у стандардном српском језику декомпоновање предиката*. Да – јер тиме се повећавају изражајне могућности српског језика.

У *Јужнословенском филологу* објавио сам још један свој рад о декомпоновању. Поред другог што је ту речено, показао сам да се декомпоновање глаголске лексеме не врши само у предикатској позицији, него у свакој, инфинитив: Једни сматрају да треба *јужити* подршку председнику Ранковићу (Танасић 1995: 159; Политика, 31. 12. 94., 14), глаголски прилози: ...дотле су народима под својом управом наменили најкрући централизам, *вршећи* присилно помаћаривање (Танасић 1995: 159; Д. Страњаковић, Илија Гарашанин, Београд 1949, рукопис, 181); ...која се сасвим изједначила са бојом стакла, *извршивши* на њу свој утицај (Танасић 1995: 159; Д. Киш, Радовановић 1977: 72). У том је раду, дакле, први пут у српској научној литератури, показано да се појам декомпоновања проширује или помјера са глаголског предиката на глаголску ријеч у реченици.⁸ То друго „што је речено“ у овоме раду јесте такође важно, а није запажано. У питању је чињеница да глаголска именица настала у процесу декомпоновања глагола врши у реченици

⁸ У моме раду Танасић 1982 спомињем „разлагање глаголске лексеме“ те „декомпонују [се] и прелазни и непрелазни глаголи“ (т. 52 и 53), али тада није уочен значај те појаве, није виђен разлог да се говори о проширивању домена појаве декомпоновања изван предикатске позиције.

различите синтаксичке функције: долази у позицију објекта при уобличавању реченице по моделу активне дијатезе, или реченичног субјекта – при уобличавању реченице по моделу пасивне дијатезе, партиципске и рефлексивне (ТАНАСИЋ 1995: 160–161). И то није све; има још значајних датости које у вези са реченичном структуром условљава глаголско декомпоновање (Исто: 162–164). То су још неки од примјера и доказа да појава декомпоновања доприноси богаћењу изражајних могућност српског стандардног језика.

Декомпоновању предиката посветио је један рад и Предраг Пипер у *Зборнику Мајице српске за филологију и лингвистику* 1999. Ту се он бави питањем гдје смјестити ту појаву и ближи је виђењу Зузане Тополињске да се и у случају предикатског декомпоновања ради о појави аналитизма, при чему се позива и на рад Милке Ивић о декомпоновању: П. Пипер каже да Милка Ивић „пишући о декомпоновању предиката, поред тог термина употребљава и називе *аналићичка констїрукција* и *аналићички сїрукїїурирани їредикаїї*“ (ПИПЕР 1999: 40, у фусноти и 41). По моме мишљењу, ти изрази нису давани као терминолошка алтернатива термину *декомїоновани їредикаїї*.

П. Пипер први истиче значај налаза и доказа да се декомпоновање не тиче само предиката, већ глаголске лексеме (ТАНАСИЋ 1995), што, сматра он, „сугерише да се декомпонованост испољава и на лексичко-граматичком плану (у систему врста речи), будући да поред глаголских лексема постоје и аналитички глаголски изрази...“ (ПИПЕР 1999: 41). Најзначајније што доноси овај рад, а на трагу претходно реченог, јесте то што аутор – први у нас – износи тврдњу да „декомпонованост захвата и именице остварујући се у именичким аналитичким изразима, упор. *изражавање захвалности* према *захваљивање*; *вршење контроле* према *контролисање* и сл.“ (Исто: 41).

Појави декомпоновања вратио се и Милорад Радовановић; он је 2002. године објавио рад у *Зборнику Мајице српске за филологију и лингвистику*. У њему он истиче да су његовом тадашњем размишљању о овој појави дали смјер и неки радови који су се у међувремену појавили – М. Ивић, С. Танасић, П. Пипер, као и неки радови Душке Кликовац о бирократизацији језика. Уз све што је о декомпоновању рекла М. Ивић, аутор истиче запажање у раду Танасић да се не ради само о декомпоновању предиката, већ глаголске лексеме у свакој позицији, затим спознају П. Пипера да се декомпонују и именице (макар и не прихватио примјере тог декомпоновања које Пипер наводи). Будући да је Радовановић у првом своме раду о овој синтаксичкој појави изнио мишљење о њеном тумачењу као појави ширења аналитизма у језику, овдје се он не осврће на Пиперово пристајање уз такво мишљење. Даље истиче и да су му код садашњих размишљања о декомпоновању помогли радови Д. Кликовац

о бирократизацији – њен израз „експлицитна категоризација именичких појмова“. Он долази до закључка да се и именице могу декомпоновати и наводи два модела по којим се оне декомпонују. Први, на које је – каже – подстакнут написима и примјерима Д. Кликовац, „у којима именица која се декомпонује добија, по једном веома продуктивном обрасцу, придевску форму, а оно опште, инхерентно, неутуђиво својство појма што се том декомпонованом именицом денотира бива сада исказано новом, експлицитном (и при том обавезно апстрактном) именицом : *снег – снежна њадавина* или *снежни њокривач*, *џланина – џланински њредео*, [...] *леџо – леџњи њериод*, *конгрес – конгресни скуџ*“. Други, такође продуктиван, образац „када се именичка лексема која се декомпонује појављује у генитиву, формално као детерминатор једне нове, сада управне именице у номинативу (такође апстрактне семантике), којом се, заправо, врши екстракција [!] оног општег, инхерентног, неутуђивог својства појма денотираног декомпонованом именицом“ : (*јавна*) *џоџрошња – обласџ (јавне) џоџрошње*, *раиџишњавање (снега) – акџија раиџишњавања (снега)* (Радовановић 2002: 24).

Потом М. Радовановић говори о декомпоновању придјевских лексема: „придевска лексема која се декомпонује не мења свој придевски статус, при чему, по једном веома продуктивном обрасцу, оно опште, инхерентно, неутуђиво својство појма (=»квалитета«) што се том декомпонованом придевском лексемом денотира, бива сада исказано експлицитном (и при том обавезно апстрактном) именичком лексемом“. То важи за придјев у свакој синтаксичкој позицији – а) у позицији лексичког језгра предиката ...: *Његова брада је црвена – црвене боје*, *Био је џриџиџ – у џриџиџом сџању*; б) детерминатор уз именицу: *црвена брада – брада црвене боје*, *џриџиџ човек – човек у џриџиџом сџању*; в) адвербијално употребљен придјев „»уперен на субјекат“ : *Седи забринуџ – ... забринуџиџ изгледа*, *Седи џовиџен – ... у џовиџеном џоложају* (Исто: 25).

На крају говори и о декомпоновању прилошких лексема, гдје „прилошка лексема која се декомпонује сада мења свој прилошки статус у придевски (са улогом детерминатора), при чему, по једном такође веома продуктивном обрасцу, оно опште, инхерентно, неутуђиво својство појма (=»квалитета«, »начина« или сл.), што се том декомпонованом прилошком лексемом денотира, бива сада исказано експлицитном (и при том обавезно апстрактном) именичком лексемом у одговарајућем падежном конструкционом типу“, а) у позицији лексичког дијела предиката : он је *слабо* : *слабог здравља*, [...] Он је *лоше* : ... *лошег здравља*, ... *у лошем сџању*, б) „адвербијал уз какву предикацију“ : *Погледао га је џуџо* : ... *џуџим џогледом*, *Рекао је то сеџно* : ... *сеџним гласом*, *Одсвирао је то*

брзо : ... *брзим шемйом* – ... у *брзом шемйу* [...] чита *лежећи* – ... у *лежећем сѣаву* (РАДОВАНОВИЋ 2002: 26–27)⁹.

Интересантно је да се већ више од једног вијека говори о појави декомпоновања глагола, прво као неприхватљивој у српском књижевном / стандардном језику, па онда са усаглашеним мишљењем да јој је ту мјесто, а да декомпоновање других лексема није било ни уочено, ни критиковано, мада је ријеч о појави истог карактера. Неће бити да је те врсте ријечи декомпоновање захватило тек у новије време. Тиме се нисмо у нашој науци још бавили. Очито је образац глаголског декомпоновања видљивији од осталих – више се истиче.

У том раду Милорад Радовановић на извјестан начин своди резултате дотадашњих проучавања декомпоновања у српском језику, наводећи значајне увиде о тој појави који су придодати на његов рад из 1977. године и износи своје коначне погледе на ту појаву.

Дакле, овај рад Милорада Радовановића је показао да појам декомпоновања иде даље од предиката – преко глагола до именица, придева и прилога. Тиме су одређене границе њеног простирања, што је значајно и при сагледавању статуса декомпоновања у стандардном језику. Ушли смо у сферу појма граматике границе, коју је осмислио академик Пипер. А већ први рад Милорада Радовановића нам је показао у којим границама се декомпоновање глагола креће са становишта стилске разумљивости српског језика. Оно је карактеристика специјалних функционалних стилова. Ту границу утврђујемо у складу са принципом фази логике и лингвистике како га је описивао Милорад Радовановић. Наиме, није овдје та граница непрелазна. Декомпоновање глагола (предиката) није апсолутно одсутно или забрањено ни у књижевноумјетничком стилу; може се јавити и у њему а да се не ради о неправилности, о чему сам својевремено писао (ТАНАСИЋ 1996, 2013). Није принцип за одређивање да ли нешто јесте или није карактеристика одређеног стила: има / нема, већ: велика / мала заступљеност одређене појаве у датом стилу. Тако је о декомпонованом предикату речено и у Нормативној граматичи.

У међувремену се, после радова у којим су утврђене основне карактеристике декомпоновања ријечи (изашлих до 2002), појавио низ радова о овој појави, већина је на трагу првог Радовановићевог рада. У неким од њих се износе детаљи о овим конструкцијама, тј. употпуњује се слика о њима. Тако је Ивана Лазих-Коњик објавила свој магистарски рад о структури, функцији и лексикографској обради перифрастичних предиката (Коњик 2006) и рад о перифрастичном предикату у новинским

⁹ На могућност декомпоновања придјева и прилога, као вид појаве номинализације, указао је у кroatистици нешто раније Иво Прањковић, називајући такву појаву препозиционализација. То је кратко запажање; наводи се само један примјер за декомпоновање придјева, нема типа *црвен* : *црвене боје* (PRANJKOVIĆ 1996: 521).

насловима (Коњик 2006). Милена Јакић је објавила рад о типологији декомпонованих конструкција у српском језику (Јакић 2011).

Дају се мастерски радови о декомпоновању предиката у појединим функционалним стиловима или се објављују радови, нпр. о декомпонованим и перифрастичним конструкцијама у правном стилу (Рибаћ 2022), о усвајању перифрастичних конструкција у српском језику као страном (Дражић, Ајдановић 2019) или о употреби декомпонованих предиката у новинским текстовима на српском и њемачком језику (Минић 2024). Појавио се обимнији рад Милоша Ковачевића о типовима модалних израза у сложеном глаголском предикату, гдје се обрађују и декомпоновани изрази (Ковачевић 2024). О декомпоновању прилога писано је знатно мање (Ковачевић 2007; Чутура 2021). У једном раду се детаљније говори о декомпоновању именица у језику црногорске штампе (Šušanj 2010: 28–33). Дају се теме за мастерске радове и др., у неким већим студијама укључује се глаголско декомпоновање...

Има и радова који говоре о овој појави у ранијем времену, прије оног за које везујемо појам савремени српски језик. У једном раду аутор полази од тога да Милорад Радовановић и овај аутор (Танасић 1982) наводе да је декомпоновање предиката карактеристика савременог српског језика и истиче да је то карактеристика и за српски језик и 19. вијека, што у раду показују (Војновић 2007). Ова напомена је извјесна чињеница. На том трагу је и раније објављен рад Владиславе Петровић о перифрастичним предикатима с глаголом *чинити* у Његошевом дјелу (Петровић 1988; в. и Петровић 1989, као и Бјелаковић 2007). Ако се пренесемо у сферу појма граматике границе, рећи ћемо да то говори како граница декомпоновања глагола ни на временској вертикали није чврста. Овдје бих тим поводом још рекао да смо такве спознаје и ми имали (тј. ја, а вјероватно и М. Радовановић). Овдје нећу наводити такве примере из своје грађе, али ћу навести нешто што је значајно да се каже: да су ту појаву уочили и они који су водили бригу о чистоти српског језика и прије године 1934. Наиме, још је 1900. године у српском часопису *Босанска вила*, књ. XV, бр. 21, која је излазила у Сарајеву, у чланку *Погрјешке у језику*, за које се у уводној реченици каже да су нам готово све прешле од Руса, наводе се синтагме *дајти клејву : заклејти се, долазимо до закључка : видимо (= закључујемо – С. Т.)*. Досад наша стручна литература није била уочила овај чланак.

Мада више није спорно то да је декомпоновање лексема процес карактеристичан за савремени српски језик и да су такве синтаксичке конструкције дио стандардног српског језика, да служе богаћењу његових изражајних могућности, њима није поклоњено довољно пажње у новијим граматикама: нису цјеловито представљене или се не помињу. Могло би се рећи да је професор Миливоје Миновић 1987, релативно

брзо пошто је изашао први Радовановићев рад, декомпоновању посветио довољно пажње, према тадашњим знањима о тој појави – унио посебан тип предиката – декомпоновани (глаголски) (MINOVIĆ 1987: 36).

У синтакси просте реченице групе аутора декомпоновање је већ детаљније приказано (ПИПЕР и др. 2005). У поглављу о предикату дато је посебно потпоглавље *Декомпоновани предикати* (315–322). И ту је представљено само декомпоновање глагола у предикатској позицији. Изван овог потпоглавља у оквиру Сложеног предиката има: сложени предикат са семикопулативним глаголом, гдје се наводе примјери кад се допунски глагол уз модалне и фазне глаголе у предикату декомпонује: Она може извршити претицање; Она би могла пожелети да изврши претицање; Она почиње вршити претицање; Она може почети да врши претицање (стр. 323). Такође и у поглављу *Просија реченица као синтаксичка целина* дотакнута је појава декомпоновања (481 стр.), као и у поглављу у коме се представљају номинализациони процеси (стр. 556–557), као и на неким другим мјестима. Посебно се на декомпоновање често осврће аутор поглавља о синтакси падежа, везано за мјесто глаголских именица насталих у процесу декомпоновања глагола, на што је указивано у раду ТАНАСИЋ 1995.

Све у свему, ни у овој великој граматичи, написаној послје доношења главних резултата проучавања декомпоновања ријечи, није се отишло даље од оног што се односи на декомпоновање глагола у предикатској позицији, са освртом на то шта се дешава са глаголским именицама – у поглављу о синтакси падежа. Није дат увид у цјелину, ни на једном мјесту нити на различитим мјестима. Не помиње се декомпоновање именица, придјева и прилога у предикатској позицији, ни декомпоновање глагола, именица, придјева и прилога у другим реченичним позицијама.

И у граматичи за странце Павица Мразовић је обрадила декомпоновање глагола: описала је појаву у посебном поглављу *Глаголска йерифраза* (MRAZOVIĆ 2009: 203–226) и навела списак најфреквентнијих таквих конструкција (218–226). Практично ни она није ишла даље од декомпоновања глагола у позицији предиката, мада је давала неке примјере у инфинитиву, без реченице. Интересантно је да се о појави декомпоновања у синтакси српског језика не говори у средњошколској граматичи Живојина Станојчића и Љубомира Поповића. А сам Ж. Станојчић је, видјели смо, писао да такве синтаксичке конструкције припадају српском језику, што је касније, а прије и првог издања те граматике, увјерљиво потврдио М. Радовановић. Не помиње је он ни у самосталној граматичи (Станојчић 2010).

И у Нормативној граматичи посвећена је пажња појави декомпоновања (ПИПЕР, Клајн 2014: 289–292). У оквиру поглавља о предикату наводе се декомпоновани предикати као посебан вид аналитичких пре-

диката. „То су аналитички предикати наспрам којих постоје синтетички предикати истог значења ... Такви аналитички предикати називају се декомпонованим предикатима (или перифрастичним предикатима, поред других назива), за разлику од примарно аналитичких предиката, који немају према себи одговарајући синтетички предикат“ (ПИПЕР, Клајн 2014: 289–290). Истичу се околности које подржавају употребу таквих предиката. Даје се нормативна напомена: декомпоновани предикати су карактеристика савременог српског језика, појединих његових функционалних стилова, а препоручује се њихова употреба „само онда када је то синтаксички, семантички и стилски сасвим оправдано“ (Исто: 292)¹⁰. Није ни у овој граматичкој представи представљено све што је у вези с појавом декомпоновања утврђено у литератури.

На крају. Прошло је пола вијека од кад је појава декомпоновања запажена док није добила мјесто у српском стандардном језику, а може се рећи и више од вијека – од првог помена у *Босанској вили* 1900. до данашњег описа, око 2002. године. На почетку је ова појава критикована и тумачена као резултат утицаја са стране и није јој дат статус у књижевном / стандардном језику. Струка је била затечена. Додуше, није само српска; видјели смо да су сличан став заузеле и чешка и њемачка струка када су је училе. Да би се могао заузети научно утемељен став о појави декомпоновања, било је потребно да се она темељније проучи; да се утврди њено поријекло и карактер, те функција у језику. Она је детаљно проучена (на плану глаголске лексике) од краја седамдесетих година, када је објављен рад Милорада Радовановића, који је значајно помјерио наша знања о (глаголском) декомпоновању. Увјерљиво је одбачена тврдња да је то појава унесена у српски језик из других језика. Утврђено је да је декомпоновање ријечи дио развојних процеса у савременом српском језику, као дио номинализационих процеса, што је карактеристика и неких других савремених европских језика. Такође, истраживања су показала да декомпоновање глагола доприноси повећању изражајних могућности савременог српског језика у складу с развојем друштва и културе које опслужује, односно да реченице са декомпонованим и недекомпонованим ријечима никако нису апсолутно синонимичне нити носе исти синтаксички потенцијал. Управо како је поводом декомпоновања закључила Милка Ивић у раније наведеном цитату о глаголском декомпоновању у предикату: „Једна од важних тековина савремене лингвистике јесте сазнање о томе да човек може исказивати исту реченичну садржину у различитим значењским аранжманима зато што је слободан да бира који ће

¹⁰ Милорад Радовановић говорећи о темељним појмовима фази логике управо наводи *Нормативну граматику српског језика* ових аутора као примјер како се норма даје степеновано, „на скалама од прихватљивог до неприхватљивог ... од општеприхватљивог до функционалностилски обележеног“ (Радовановић 2015: 62).

део те садржине поставити у први план свога саопштења. Подаци о предикатском декомпоновању у српскохрватском наводе, у ствари, на закључак да говорно лице у истом смислу аранжерски поступа и према значењу реченичног предиката – по слободном избору истура под рефлектор пажње овај или онај његов аспект“ (Ивић 1988: 4). Утврђене су границе њеног простирања по разним параметрима. На синхронном плану те границе су међу појединим функционалним стиливима: декомпоновање је карактеристично за специјалне функционалне стилове, али се јављају, у знатно мањој мјери, и у другим – чак и у књижевноумјетничком функционалном стилу. Што ће рећи да су те границе у духу фази логике. На овом примјеру лијепо се показује да је за појаве у језику карактеристична поступност у ширењу, као што је М. Радовановић констатовао и поступност у сазријевању идеја (Радовановић 2015: 224).

Данас, вијек откад је синтаксичка појава декомпоновања ријечи запажена у стручној литератури, више се не поставља питање да ли синтаксичке конструкције настале у томе процесу представљају резултат развоја српског језика и је ли им мјесто у стандардном језику. Послије увида у обим употребе тих синтаксичких конструкција, посебно у појединим специјалним функционалним стиливима, није тешко замислити колико би језик био осиромашен њиховим повлачењем из стандарда, ако је могуће и замислити нешто такво кад имамо у виду свеукупност те појаве. С друге стране, иако сад знамо да се појава декомпоновања не тиче само глагола, и не само глагола у предикатској позицији, него је карактеристична и за именице, придјеве и прилоге као врсте ријечи, пажњу научне јавности и даље највише привлачи декомпоновање глаголског предиката, остатак те појаве мање је проучаван. Ни у граматикама, свакако и зато, појава декомпоновања није потпуно представљена, у мјери у којој је она данас позната у синтаксичкој науци. Да се дотакнемо само декомпоновања у позицији предиката: ту се могу наћи и декомпоноване именице, придјеве и прилози. Било би потребно представити тај вид декомпоновања у цјелини, па онда декомпоновање лексема у другим реченичним позицијама – дати њихове синтаксичке моделе. У сваком случају, веће граматике би морале на неки начин дати потпуну информацију о појави декомпоновања. Предстоји да се декомпоновање свих врста ријечи подробније обради, па и да добије одговарајуће мјесто и у граматикама.

*

На самом крају овог излагања. Може се мало сликовито рећи да велики број језичких појава стално куца на врата стандардног језика да им се отворе. Понекад се чак и широка јавност занима за то и пита зашто се она лакше не отварају. А одговор је једноставан: судбина нових и ста-

ријих језичких појава које теже да уђу у стандардни језик ријешена је већ са њиховим рађањем, и мало и њиховим понашањем. Оне језичке појаве које настају у српском стандардном језику као дио развојних процеса у њему имају мјесто у стандардном језику, нужно је само и да се понашају у складу са унутрашњим језичким законима. Оне пак појаве које се јаве у српском језику а не понашају се у складу са језичким системом, већ га руше, немају мјеста у стандардном језику. И, треће, оне појаве које улазе у српски језик из неког другог језика, првенствено на лексичком нивоу, могу ући у стандардни језик ако за њима има потребе, ако попуњавају неку празнину, али се морају понашати у складу са унутрашњим законима српског језика и његовом утврђеном нормом. Декомпоновање језичких јединица јесте испунило услове: јавило се као дио развојних процеса српског језика, понаша се у складу са унутрашњим законима српског стандардног језика и проширује његове изражајне могућности. Зато је, чим је потпуније проучено – [између друге половине седамдесетих година прошлог вијека и почетка прве деценије овога 21. вијека], постало општепризната синтаксичка појава савременог српског језика и без отпора ушло у стандарднојезичку норму, унесено – мада не у својој цјеловитости – и у значајније граматике новијег датума.

Цитирана лијерајура

- БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора. „Декомпоновање предиката у новинским и административним текстовима 19. и 20. века (смена модела)“. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 36/1 (2007): стр. 341–355.
- [BJELAKOVIĆ, Isidora. „Dekomponovanje predikata u novinskim i administrativnim tekstovima 19. i 20. veka (smena modela)“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 36/1 (2007): str. 341–355]
- ВОЈНОВИЋ, Јелена. „Семантички разлози смене појединих декомпонованих конструкција у новинским и административним текстовима 19. и 20. века“. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 36/1 (2007): стр. 325–339.
- [VOJNOVIĆ, Jelena. „Semantički razlozi smene pojedinih dekomponovanih konstrukcija u novinskim i administrativnim tekstovima 19. i 20. veka“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 36/1 (2007): str. 325–339]
- ДРАЖИЋ, Јасмина, Јелена Ајдžановић. „Усвајање перифрастичних конструкција у српском језику као страном“. *Прилози проучавању језика* 50 (2019): стр. 183–195.
- [DRAŽIĆ, Jasmina, Jelena Ajdžanović. „Usvajanje perifrastičnih konstrukcija u srpskom jeziku kao stranom“. *Prilozi proučavanju jezika* 50 (2019): str. 183–195]
- ИВИЋ, Милка. „Још о декомпоновању предиката“. *Јужнословенски филолог* XLIV (1988): стр. 1–5.
- [IVIĆ, Milka. „Još o dekomponovanju predikata“. *Južnoslovenski filolog* XLIV (1988): str. 1–5]
- ЈАКИЋ, Милена. „О типологији декомпонованих конструкција у српском језику“. *Зборник Мајнице српске за филологију и лингвистику* 54, св. 1 (2011): стр. 151–165.

- [JAKIĆ, Milena. „O tipologiji dekomponovanih konstrukcija u srpskom jeziku“. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 54, sv. 1 (2011): str. 151–165]
- ЈОВАНОВИЋ, Драгана Д. (ур.). „Лингвистика и славистика у делу Предрага Пипера“. Зборник радова. Нови Сад: Библиотека Матице српске, 2016.
- [JOVANOVIĆ, Dragana D. (ur.). „Lingvistika i slavistika u delu Predraga Pipera“. *Zbornik radova*. Novi Sad: Biblioteka Matice srpske, 2016]
- КЕРКЕЗ, Драгана. „Типови перифрастичких предикатских конструкција према њиховим конститутивним елементима“. *Изучавање словенских језика, књижевности и култура у инословенској средини*. Београд, 1998: стр. 183–190.
- [KERKEZ, Dragana. „Tipovi perifrastičkih predikatskih konstrukcija prema njihovim konstitutivnim elementima“. *Izučavanje slovenskih jezika, književnosti i kultura u inoslovenskoj sredini*. Beograd, 1998: str. 183–190]
- КЛИКОВАЦ, Душка. „О бирократизацији српског језика“. *Наш језик* XXXIV/1–2 (2001): стр. 85–110.
- [KLIKOVAC, Duška. „O birokratizaciji srpskog jezika“. *Naš jezik* XXXIV/1–2 (2001): str. 85–110]
- КОВАЧЕВИЋ, Милош. „Прилошки изрази у савременом српском језику“. *Научни сасијанак славистија у Вукове дане* 36/1 (2007): стр. 66–81.
- [KOVAČEVIĆ, Miloš. „Priloški izrazi u savremenom srpskom jeziku“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 36/1 (2007): str. 66–81]
- КОВАЧЕВИЋ, Милош М. „Типови модалних израза у сложеним предикатима“. *Српски језик* XXIX (2024): стр. 71–101.
- [KOVAČEVIĆ, Miloš M. „Tipovi modalnih izraza u složenim predikatima“. *Srpski jezik* XXIX (2024): str. 71–101]
- КОЊИК, Ивана. „Перифрастични предикат у новинским насловима“. *Наш језик* 37/1–4 (2006): стр. 33–41.
- [KONJIK, Ivana. „Perifrastični predikat u novinskim naslovima“. *Naš jezik* 37/1–4 (2006): str. 33–41]
- МИНИЋ, Катарина З. „Употреба декомпонованих предиката у новинским текстовима на српском и немачком језику“. *Philologia mediana* 16 (2024): стр. 745–758.
- [MINIĆ, Katarina Z. „Upotreba dekomponovanih predikata u novinskim tekstovima na srpskom i nemačkom jeziku“. *Philologia mediana* 16 (2024): str. 745–758]
- ПЕТРОВИЋ, Владислава. „О перифрастичном предикату с глаголом чинити у Његошевом језику“. *Научни сасијанак славистија у Вукове дане* 18/2 (1988): стр. 507–512.
- [PETROVIĆ, Vladislava. „O perifrastičnom predikatu s glagolom činiti u Njegoševom jeziku“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 18/2 (1988): str. 507–512]
- ПЕТРОВИЋ, Владислава. „Конструкција с глаголом чинити у процесу лексикализације од Доситеја до данас“. *Научни сасијанак славистија у Вукове дане* 19/2 (1989): стр. 93–101.
- [PETROVIĆ, Vladislava. „Konstrukcija s glagolom činiti u procesu leksikalizacije od Dositeja do danas“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 19/2 (1989): str. 93–101]
- ПИПЕР, Предраг. „Аналитички глаголски изрази и декомпоновани предикати типа ‘изразити захвалност’“. *Зборник Мајнице српске за филологију и лингвистику* XLII (1999): стр. 37–43.
- [PIPER, Predrag. „Analitički glagolski izrazi i dekomponovani predikati tipa ‘izraziti zahvalnost’“. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* XLII (1999): str. 37–43]

- ПИПЕР, Предраг, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Људмила Поповић, Бранко Тошовић. *Синтакса савременог српског језика: једноставна реченица*; у редакцији Милке Ивић. Београд – Нови Сад: Институт за српски језик САНУ – Београдска књига – Матица српска, 2005.
- [PIPER, Predrag, Ivana Antić, Vladislava Ružić, Sreto Tanasić, Ljudmila Popović, Branko Tošović. *Sintaksa savremenoga srpskog jezika: prosta rečenica*; u redakciji Milke Ivić. Beograd – Novi Sad: Institut za srpski jezik SANU – Beogradska knjiga – Matica srpska, 2005]
- ПИПЕР, Предраг, Иван Клајн. *Нормативна граматика српског језика*. Нови Сад: Матица српска, 2014.
- [PIPER, Predrag, Ivan Klajn. *Normativna gramatika srpskog jezika*. Novi Sad: Matica srpska, 2014]
- РАДОВАНОВИЋ, Милорад. „Декомпоновање предиката (на примерима из српскохрватског језика)“. *Јужнословенски филолог* XXXIII (1977): стр. 53–80.
- [RADOVANOVIĆ, Milorad. „Dekomponovanje predikata (na primerima iz srpskohrvatskog jezika)“. *Južnoslovenski filolog* XXXIII (1977): str. 53–80]
- РАДОВАНОВИЋ, Милорад. „Још о појави декомпоновања језичких јединица“. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* XLV/1–2 (2002): стр. 21–28.
- [RADOVANOVIĆ, Milorad. „Još o pojavi dekomponovanja jezičkih jedinica“. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* XLV/1–2 (2002): str. 21–28]
- РАДОВАНОВИЋ, Милорад. „Декмпозиција и универбизација“. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* XLVII/1–2 (2004): стр. 43–49.
- [RADOVANOVIĆ, Milorad. „Dekompozicija i univerbizacija“. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* XLVII/1–2 (2004): str. 43–49]
- РАДОВАНОВИЋ, Милорад. *Фази лингвистика*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2015.
- [RADOVANOVIĆ, Milorad. *Fazi lingvistika*. Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2015]
- РИБАЋ, Милојка. „Декомпоноване и перифрастичке предикатске конструкције у Уставу Републике Србије“. У: *Савремена проучавања језика и књижевности*. Зборник радова са XIV научног скупа младих филолога Србије, одржаног 2. априла 2022. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, година XIV, књ. 1. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, 2023: стр. 79–87.
- [RIBAĆ, Milojka. „Dekomponovane i perifrastičke predikatske konstrukcije u Ustavu Republike Srbije“. U: *Savremena proučavanja jezika i književnosti*. Zbornik radova sa XIV naučnog skupa mladih filologa Srbije, održanog 2. aprila 2022. godine na Filološko-umetničkom fakultetu u Kragujevcu, godina XIV, knj. 1. Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet Univerziteta u Kragujevcu, 2023: str. 79–87]
- СТАНОЈЧИЋ, Живојин. „Делити мишљење и слични изрази“. *Наш језик* X/3–6 (1960): стр. 156–164.
- [STANOJČIĆ, Živojin. „Deliti mišljenje i slični izrazi“. *Naš jezik* X/3–6 (1960): str. 156–164]
- СТАНОЈЧИЋ, Живојин С. *Граматика српског књижевног језика*. Београд: Креативни центар, 2010.
- [STANOJČIĆ, Živojin S. *Gramatika srpskog književnog jezika*. Beograd: Kreativni centar, 2010]
- СТАНОЈЧИЋ, Живојин, Љубомир Поповић. *Савремени српски језик*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 102005.

- [STANOJČIĆ, Živojin, Ljubomir Popović. *Savremeni srpski jezik*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, ¹⁰2005]
- СТЕВАНОВИЋ, Михаило. *Савремени српскохрватски језик. Синтакса*. Београд: Научна књига, 1991; ¹1969.
- [STEVANOVIĆ, Mihailo. *Savremeni srpskohrvatski jezik. Sintaksa*. Beograd: Naučna knjiga, 1991; ¹1969]
- ТАНАСИЋ, Срето. „Дekomпoнoвањe глагола и зависносложeна реченица“. *Prizma I* (1990): стр. 47–55.
- [TANASIĆ, Sreto. „Dekomponovanje glagola i zavisnosložena rečenica“. *Prizma I* (1990): str. 47–55]
- ТАНАСИЋ, Срето. „Дekomпoнoвањe глагола и структура простe реченице“. *Јужно-словенски филолог LI* (1995): стр. 157–166.
- [TANASIĆ, Sreto. „Dekomponovanje glagola i struktura proste rečenice“. *Južnoslovenski filolog LI* (1995): str. 157–166]
- ТАНАСИЋ, Срето. „Дekomпoнoвањe глагола у књижевнoумјетничкoм стилу“. *Stylistika 5* (1996): стр. 305–312.
- [TANASIĆ, Sreto. „Dekomponovanje glagola u književnoumjetničkom stilu“. *Stylistika 5* (1996): str. 305–312]
- ТАНАСИЋ, Срето. „Дekomпoнoвањe глагола у роману На Дрини ћуприја Иве Андрића“. У: Branko Tošović (ur.). *Andrićeva čuprija*. Grac: Institut für Slawistik der Karl-Franzes-Universität Graz – Beograd: Beogradska knjiga – Banja Luka: NUB Republike Srpske, Svet knjige, 2013: стр. 923–930.
- [TANASIĆ, Sreto. „Dekomponovanje glagola u romanu Na Drini čuprija Ive Andrića“. У: Branko Tošović (ur.). *Andrićeva čuprija*. Grac: Institut für Slawistik der Karl-Franzes-Universität Graz – Beograd: Beogradska knjiga – Banja Luka: NUB Republike Srpske, Svet knjige, 2013: str. 923–930]
- ТОПОЛИЊСКА, Зузана. „Перифрастични предикатски изрази на међусловенским релацијама“. *Јужнословенски филолог XXXVIII* (1982): стр. 35–49.
- [TOPOLINJSKA, Zuzana. „Perifrastični predikatski izrazi na međuslovenskim relacijama“. *Južnoslovenski filolog XXXVIII* (1982): str. 35–49]
- ЧУТУРА, Илијана. *Синтакса прилошких израза*. Андрићград: Андрићев институт, 2021.
- [ČUTURA, Ilijana. *Sintaksa priloških izraza*. Andrićgrad: Andrićev institut, 2021]

*

- ŽIBERG, Ivona. „Dekomponovani predikat u jeziku sredstava javnog informisanja“. *Прилози проучавању језика 23* (1987): стр. 63–72.
- MIHOVIĆ, Milivoje. *Sintaksa srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog jezika za više škole*. Sarajevo: Svjetlost, 1987.
- MRAZOVIĆ, Pavica, u saradnji sa Zorom Vukadinović. *Gramatika srpskog jezika za strance*. Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2009.
- PRANJKOVIĆ, Ivo. „Funkcionalni stilovi u sintaksi“. *Suvremena lingvistika 41/42* (1996): стр. 519–527.
- ŠUŠANJ, Jelena. „Dekomponovanje leksema i birokratizacija jezika na primjerima iz crnogorskih dnevnih novina“. *Lingua montegrina*, Vol. 5. Broj 1. Podgorica, 2010: стр. 3–46.

TANASIĆ, Sreto. *Pasivne konstrukcije sa trpnim pridjevom u srpskohrvatskom jeziku (sintaksičko-semantička interpretacija)*. Sarajevo: Radovi IX. Odeljenje za jezik. Institut za jezik i književnost u Sarajevu, 1982: str. 65–124.

Срето З. Танасић

Институт сербског језика Сербској академији наука и уметности, Београд

АКТУАЛНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СТАНДАРТИЗАЦИИ В СИНТАКСИСЕ СЕРБСКОГО ЯЗЫКА

Р е з ю м е

В работе речь идет о том, как некоторые явления в сербском языке в определенный момент его развития становятся более частотными, а наряду с тем и предметом внимания в науке о сербском языке. Рассмотрение явлений в современном сербском языке включает и взгляд на вопрос, должны ли они находиться в стандартном языке. В работе это рассматривается на конкретном примере явления, которое сперва было замечено, как, условно говоря, разложение глагольной лексемы на глагольную и именную и первоначально называлось декомпозицией предиката. В начале это явление критиковали, его толковали, как результат чужих влияний, и ему не отказывали в статусе в литературном/стандартном языке. Чтобы занять научно обоснованную позицию о явлении декомпозиции, было необходимо более подробно изучить и установить его происхождение и характер, а затем и функцию в языке. Оно детально было изучено (в плане глагольной лексики) в конце семидесятых годов XX века, когда была опубликована работа Милорада Радовановича, которая в значительной степени расширила наши знания о (глагольной) декомпозиции. Убедительно было отвергнуто утверждение о том, что это явление было внесено в сербский язык из других языков. Было установлено, что декомпозиция слов является частью процессов развития в современном сербском языке, как часть номинализационных процессов, что представляет собой и характеристику некоторых других современных европейских языков. Исследования также показывают, что декомпозиция глаголов способствует увеличению выразительных возможностей современного сербского языка в соответствии с развитием общества и культуры, которые он обслуживает, т. е. что предложения с декомпонованными/недекомпонованными словами ни в коем случае абсолютно не синонимичны. Были установлены и границы его расположения по отношению к различным параметрам. В синхронном плане эти границы проходят между отдельными функциональными стилями: декомпозиция характерна для отдельных функциональных стилей, но она проявляется в значительно меньшей степени и в других – даже в литературно-художественном стиле.

Сегодня, больше столетия с тех пор, как синтаксическое явление декомпозиции слов было замечено в специальной литературе, больше не ставится вопрос о том, представляют ли собой синтаксические конструкции, образованные в этом процессе, результат развития сербского языка и должны ли они на-

ходиться в стандартном языке. После обзора объема и природы употребления этих синтаксических конструкций, особенно в отдельных, специальных функциональных стилях, очевидно, сколько бы язык обеднел их удалением из стандарта, если, вообще, возможно и подумать о том, когда мы имеем в виду совокупность этого явления. С другой стороны, хотя сегодня знаем, что явление декомпозиции не касается только глаголов в позиции предиката, но оно характерно и для имен существительных, имен прилагательных и наречий, как частей речи, внимание языковой науки все еще привлекает декомпозиция глагольного предиката, остальное в меньшей степени изучается. И в грамматиках явление декомпозиции представлено не полностью, в степени, в которой она сегодня известна в синтаксической науке. Следует представить декомпозицию всех лексем в предикате, а затем и в функциях других членов предложения – дать их синтаксические модели. Предстоит задача более подробной обработки декомпозиции всех частей речи, после чего они могут получить соответствующее место и в грамматиках. На примере декомпозиции слов можно найти и ответ на вечный вопрос – какие явления могут находиться в стандартном языке. Ответ крайне прост – выявляется, что языковые явления, которые возникают в сербском стандартном языке, как часть процессов развития в нем, и которые ведут себя в соответствии с внутренними законами языка, должны находиться в сербском стандартном языке.

Ключевые слова и выражения: современный сербский язык, стандартный язык, синтаксис, номинализация, декомпонованный предикат, декомпозиция лексем.

Sreto Z. Tanasić

Institute for the Serbian Language of SASA, Belgrade

CURRENT ISSUES IN THE STANDARDIZATION OF SERBIAN SYNTAX

Summary

This paper deals with how certain phenomena in the Serbian language become more frequent at particular stages of its development, and thus attract the attention of linguistic scholarship. As regards the phenomena in the contemporary Serbian language, they are also viewed in terms of whether they can be accepted as part of the standard language. In this paper the said approach is applied on a concrete example of a phenomenon initially observed as, loosely speaking, breaking down of a verbal lexeme into verbal and nominal components, originally named as predicate decomposition. At the outset, this construction was criticized, having been interpreted as the result of foreign influence, and was not recognized as part of the literary/standard language. In order to form a scientifically grounded view on the process of decomposition, it was necessary to conduct a more thorough study, thereby determining its origin, character, as well as function within the language. The phenomenon has been studied in detail (with a focus on verbal lexicon) since the late 1970s, following the publication of a work by Milorad Radovanović, which marked a significant shift in

our understanding of (verbal) decomposition. The claim that this phenomenon was imported into Serbian from other languages has been firmly refuted. It has been established that word decomposition is part of the internal developmental processes of contemporary Serbian, as part of the processes of nominalization, which is a feature that can be found in other contemporary European languages. Moreover, research has confirmed that verb decomposition enhances the expressive potential of contemporary Serbian language in alignment with the development of society and culture it serves, that is, that sentences with decomposed and non-decomposed words are by no means absolutely synonymous. The areas of its distribution have been identified according to various parameters. On the synchronic plane, these boundaries lie among certain functional styles: decomposition is typical of specialized functional styles, but appears, to a much lesser extent, in others as well – including the literary style.

Today, more than a century since the syntactic phenomenon of word composition was first noted in scholarly literature, it is no longer debatable whether the syntactic constructions arising from this process are a result of the development of the Serbian language or whether they belong in the standard language. After examining the scope and nature of the use of these syntactic constructions, particularly in specific, specialized functional styles, it becomes evident how impoverished the language would be if they were to be removed from the standard, assuming such a move were even possible, given its widespread use. On the other hand, even though we now know that decomposition does not include only verbs, and among verbs not only those in predicative function, but is also characteristic of other word classes, such as nouns, adjectives and adverbs, linguistic scholarship still predominantly focuses on the decomposition of the verbal predicate, while other aspects of this process have been less researched. Decomposition is not represented exhaustively in grammars, as compared to what is known about it in syntactic science. They should contain presentations of the decomposition of all such lexemes in predicative function, followed by all other syntactic positions – to provide their syntactic models. The task at hand is to systematically analyze the decomposition of all word classes, so that it may be appropriately treated in grammatical descriptions.

The phenomenon of word composition can also serve to provide an answer to the perennial question: Which language processes can be incorporated into the standard language? The answer is quite simple: the language phenomena that are initiated within Serbian standard language as part of its developmental processes and operate in alignment with internal linguistic laws rightfully belong to the standard language.

Keywords: contemporary Serbian language, standard language, syntax, nominalization, decomposed predicate, lexeme decomposition.

Горан Б. Милашин*
Универзитет у Бањој Луци
Филолошки факултет
Катедра за србистику

О ЕКСПРЕСИВНОСТИ ГЛАГОЛСКОГ ПРЕФИКСА *ПО-* У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

У раду се разматра експресивност српског глаголског префикса *по-*. Основни циљеви истраживања били су да се утврди у којим значењима овај афикс функционише као десигнатор експресивности, те да се покуша објаснити како се развила његова експресивна функција. Језичка грађа од које је сачињен корпус истраживања највећим дијелом ексерцирана је из шестотомног *Речника српскохрватског књижевног језика* Матице српске. Експресивност преверба *по-* у српском језику сагледана је у свјетлу теорије интегралног описа језика Ј. Д. Апресјана и теорије конотације В. Н. Телије, а путеви њеног развоја описани су из угла когнитивне семантике. Анализа је показала да српски глаголски префикс *по-* једино у свом делимитативном значењу садржи информацију о ставу говорника према предмету говора, односно има експресивну вриједност. Утврђено је и да се експресивност овог афикса, као пратилац делимитативности, развила из његовог просторног и дистрибутивног значења.

Кључне ријечи: српски језик, глаголски префикс *по-*, експресивност, делимитативност, когнитивна семантика.

1. Уводне напомене. Експресивност неког језичког знака у ширем смислу подразумеива његову сликовитост, емоционалну обојеност, односно изражавање евалуативног значења. У средства експресије убрајају се разноврсне језичке јединице, као што су: узвици, лексеме оцјене, фразеологизми, екскламативне реченице, питања која изражавају вриједносни суд, већина стилских фигура, али и творбени форманти за грађење деминутива и аугментатива (КАТНИЋ БАКАРШИЋ 2001: 16–17). Проблему ек-

* goran.milasin@ff.unibl.org; ORCID 0000-0002-6502-5976

спресивности посвећене су многе лингвистичке студије (о томе в. нпр. Ристић 2004: 13–44; WALES 2011: 150–152), које су резултирале не само важним запажањима него и солидном теоријском подлогом за даља проучавања, али у њима ипак „није предложен јединствен и конзистентан теоријско-методолошки приступ“ (Ристић 2004: 13–14), између осталог и зато што је тај феномен разматран на скоро свим језичким нивоима, из различитих углова, често у склопу истраживања других језичких појава.

1.1. У овом раду говориће се о експресивности полисемичног, полифункционалног глаголског префикса *йо-* у савременом српском језику. Значења тог афикса описивана су у нашим граматицама (нпр. СТЕВАНОВИЋ 1986: 440–441; MRAZović, Vukadinović 2009: 96; ПИПЕР и др. 2022: 297–298), монографијама о творби ријечи (БАВИЋ 2002: 544–545; КЛАЈН 2002: 265–267), као и бројним другим радовима и књигама (нпр. ГРИЦКАТ 1955–1956, 1966–1967, 1995; ИВИЋ 1982; МАРИЋ 1988; МИЛАНОВ 2012; ЈОВАНОВИЋ 2012; ЛУКАЉИЋ 2016; ИВАНОВИЋ 2016; OERTLE 2016; ЋОРЂЕВИЋ 2018: 158–182; СТОЈАНОВИЋ 2023; ДРАГИЋЕВИЋ 2024), у којима је пажња посвећена утицају овог префикса на вид, значење, теличност, акционалност и деминуцију глагола. Свакако треба споменути и једнојезичне рјечнике нашег језика: *Рјечник хрватског или српског језика* Југославенске академије знаности и умјетности (РЈАЗУ), шестотомни *Речник српскохрватског књижевног језика* (РМС) и једнотомни *Речник српског језика* Матице српске (РСЈ), као и *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* Српске академије наука и уметности (РСАНУ), у којима се даје семантички опис овог префикса, без повезивања појединих значења.

Свеобухватнију слику семантичког профила српског глаголског префикса *йо-* донијели смо у докторској дисертацији (Милашин 2024а), гдје су издвојена и описана следећа значења: 1) спацијално (нпр. у *йозлајићии*, *йосуићии*), 2) дистрибутивно (нпр. у *йоженићии*, *йоудаваћии*), 3) резултативно (нпр. у *йојесићии*, *йојићии*), 4) трансформативно (нпр. у *йосрбићии*, *йојурчићии*), 5) делимитативно (нпр. у *йолежаћии*, *йојричаћии*), 6) ингресивно (нпр. у *йолејјећии*, *йојрчаћии*) и 7) темпоралнопостериорно (нпр. у *йорећи*, *йојврдићии*), са различитим степеном заступљености. Њима је додијељено једно јединствено значење на највишем нивоу схематичности, а то је динамичка супралокалност. Будући да у дисертацији није било ријечи о експресивности тог афикса, овај рад, заправо, представља наставак разматрања његове природе.

1.2. Основни циљеви истраживања јесу да се утврди у којим значењима српски глаголски префикс *йо-* функционише као десигнатор експресивности, те да се покуша објаснити како се развила његова експресивна функција. У складу са резултатима неких претходних студија посвећених семантици и улози префикса *йо-* у деминуирању глагола

(нпр. Грицкат 1955–1956: 82–86, 1995: 25–28; Драгићевић 2024; Милашин 2024а), као и са чињеницом да деминутиви припадају јединицама инхерентне експресивности (Ристић 2004: 49–50), полази се од сљедећих претпоставки:

- Експресивност српског глаголског префикса *йо-* остварује се у случајевима када он има делимитативно значење.
- Експресивна функција српског глаголског префикса *йо-*, као пратилац његове делимитативности, развила се из просторног и дистрибутивног значења овог афикса.

Остваривање циљева овог истраживања подразумеиваће да се глаголски префикс *йо-* исцрпно протумачи, с различитих становишта, а са ослонцем, с једне стране, на рјешења која се могу наћи у лингвистичкој традицији, те, с друге стране, на модерне лингвистичке теорије и методологију, посебно ону која се примјењује у проучавању приједлога и префикса у словенским језицима.

2. ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА. Експресивност српског глаголског префикса *йо-* у овом раду биће сагледана у свјетлу теорије интегралног описа језика Ј. Д. Апресјана (Апресјан 1995а, 1995б) и теорије конотације В. Н. Телије (Телија 1986). Феномен експресивности Ј. Апресјан разматра из више аспеката, па и у контексту прагматичких и конотативних елемената језичког знака. Према његовом мишљењу, прагматику знака чине експресивни елементи значења, семантичке асоцијације, асоцијативне карактеристике и конотације, а свим овим елементима заједничко је то да карактеришу однос говорника или адресата према стварности на коју се знак односи. У вези с тим, Апресјан издваја: 1) општу оцјену, 2) оцјену по параметру количине и 3) оцјену по параметру пожељности/непожељности (Апресјан 1995б: 136–137). В. Телија, дефинишући конотацију као дио значења експресивних номинационих јединица, истиче да конотација изражава емотивно-аксиолошки и стилски маркиран однос субјекта говора према стварности при њеном означавању у исказу, однос који на основу такве информације добија експресивни ефекат (Телија 1986: 5).

2.1. Развој експресивности српског глаголског префикса *йо-* биће представљен на теоријско-методолошким основама когнитивне семантике (о главним идејама в. нпр. LAKEFF 1987; TAYLOR 1989; KLIKOVAC 2006; MATOVAC 2017; МИЉКОВИЋ 2023). Ради се о локалистичком усмјерењу јер се у њему полази од тога да су основна значења просторна, а да се на њих, механизмима аналогije, метафоре, метонимије и сл., надовезују апстрактна значења. Пошто је у фокусу овог рада глаголски префикс *йо-*, чије је изворно значење спацијално, сасвим је оправдано примијенити

когнитивносемантички приступ у покушају да се објасни постојање експресивне компоненте у његовој семантичко-прагматичкој структури.

2.2. За потребе овог истраживања искоришћена је језичка грађа која је чинила корпус за нашу дисертацију (Милашин 2024а). Она се састоји од глагола с префиксом *йо*- и примјера њихове употребе, а највећим дијелом ексцерпирана је из шестотомног *Речника српскохрватскога књижевног језика* Матице српске (РМС). Овај рјечник, као што је познато, садржи ширу лексичку базу, тј. укључује и лексику која припада периферији српског лексичког система, тако да су се у корпусу нашли, између осталог, и неки индивидуализми, затим бројне ареално ограничене лексеме, али и мноштво архаизама. Они нису уклоњени због тога што је од објављивања овог рјечника прошло прилично много времена, па се ослањање на квалификаторе типа *застарјело* више не може сматрати поузданим (бројне лексеме које немају тај квалификатор савремено језичко осјећање могло би оцијенити као архаичне, али би њихово избацивање из корпуса, с друге стране, када би се заснивало на језичком осјећању аутора, било прилично произвољно). Осим тога, јединице с периферије лексичког система понекад могу пружити додатне информације о функционисању језичких механизма, тако да су оне, без обзира на потенцијалне последице по резултате истраживања, прије свега статистичке, ипак задржане.

Ексцерпирана грађа (глаголи са примјерима који се наводе у РМС) провјерена је и допуњена грађом датом у РЈАЗУ, РСЈ и РСАНУ, као и у електронском корпусу српског језика *srWaC 1.1* (ЉУБЕШИЋ, КЛУБИЧКА 2016), који садржи 554.627.647 токена, 25.636.542 реченице, односно 1.353.238 текстова, а за нека поређења послужио је још богатији електронски корпус *CLASSLA-web.sr 1.0* (ЉУБЕШИЋ и др. 2024), са 2.765.201.316 токена, 2.342.626.265 ријечи, односно 5.256.087 текстова. Ријеч је о мрежним корпусима, тј. корпусима који окупљају језичку грађу с интернетских домена „rs“ и „срб“, што значи да садрже текстове различитих врста и из различитих функционалних стилова, а аутоматски су лематизирани и анотирани морфосинтаксичким ознакама. Тако су добијени поуздани увиди у семантичке профиле глагола који су ушли у корпус, као и у њихове синтаксичке и семантичке валентне потенцијале.

2.2.1. Када се одвојено посматрају перфективне и имперфективне, односно рефлексивне и нереплексивне форме, корпус сачињава око 2.900 лексема са префиксом *йо*- као првим.¹ Од њих је, међутим, сачињено 1.648 лексикосемантичких јединица како би се материјал учинио

¹ У обзир нису узети глаголи с више префикса од којих *йо*- није први, а два су главна разлога за то. Прво, ти глаголи детаљно су описани у литератури (нарочито у Стојановић 2023). Друго, мотивни глаголи таквих твореница већ се налазе у корпусу,

операбилнијим, при чему видски парњаци, неповратне и повратне форме нису узимани као посебне јединице, осим кад се значење префикса *йо-* у њиховој структури разликује, а ни фонетске и морфолошке варијанте неке лексеме нису раздвајане. Термином *лексичкосемантичка јединица* овдје се именује јединство лексичке форме и једног префиксалног значења. Уведен је како би се оваква јединица разликовала од лексеме, будући да се у оквиру једне одреднице у рјечнику често срећу различите реализације значења префикса, па би посматрање такве лексеме као једне лексичке јединице отежало статистичку обраду грађе. Овај назив скован је по узору на термин *лексичка јединица* (енгл. *lexical unit*), којим је Д. А. Круз (CRUSE 1986) означио јединство лексичке форме и једног значења, представивши лексему као породицу лексичких јединица (о томе в. и RASULIĆ 2016: 15).

2.2.2. У дисертацији је истраживачки поступак изгледао овако: након што су из извора ексцерпирани глаголи и од њих формиране лексичкосемантичке јединице, оне су разврстане по значењима. Њихова семантика одређивана је на основу рјечничких дефиниција и примјера употребе. Скупине глагола засноване на доминантном значењу које префикс *йо-* у њих уноси даље су разматране према семантичким класама којима припадају. У другом, синтаксичком дијелу истраживања, префикс *йо-* посматран је у свјетлу сублексемске регулације валентности издвојених глагола. С упориштем у налазима тог истраживања, у овом се раду освјетљава експресивност српског глаголског префикса *йо-*.

3. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА. Анализа експресивности српског глаголског префикса *йо-* потврдила је хипотезу да овај афикс једино у свом делимитативном значењу садржи информацију о ставу говорника према предмету говора, односно има експресивну функцију. Захваљујући тој својој функцији, префикс *йо-* припада и широкој, разуђеној групи језичких јединица обухваћених семантичком категоријом оцјене, којој су сродне и категорије степена и интензивности.² Како би било сасвим јасно у чему се огледа експресивност делимитатива с префиксом *йо-*, нужно је, прије свега, одредити који су све глаголи сврстани у ту скупину.

3.1. Делимитативност се у лингвистичкој литератури обично дефинише као ограниченост ситуације у времену (в. нпр. ИСАЧЕНКО 1960: 234–238; ЗАЛИЗНЯК, ШМЕЛЕВ 1997: 94, 2000: 111–112; ANSTATT 2003; МЕЛИГ 2006; DISKEY 2007, 2011; LeBLANC 2010: 40–41; ЗАЛИЗНЯК и др. 2015: 118–119; OERTLE 2016: 217–219; ИВАНОВИЋ 2016: 147–166; Стојановић 2023:

па њихово укључивање не би (битно) допринијело освјетљавању семантике глаголског префикса *йо-* и његовог утицаја на синтаксичке одлике глагола у чијем се саставу налази.

² О сличностима и разликама међу овим категоријама в. Николић 2016.

219–231).³ Семантика делимитатива веома је комплексна, што се може закључити на основу бројних истраживања посвећених овој акционалној класи глагола у словенским језицима. Један од основних проблема представљају подијељена мишљења о њиховом квалитативно-фазном и квантитативно-прагматичком аспектима (в. ИВАНОВИЋ 2016: 147–149; СТОЈАНОВИЋ 2023: 219–221). Док велики број лингвиста сматра да је временски интервал којим је ограничена ситуација изражена делимитативом кратак, неки истичу да он, у ствари, може бити и неутралан, али и дуг. Тако А. В. Исаченко (1960), анализирајући делимитативе у руском и словачком језику, уочава да они не означавају просто малу мјеру радње, већ управо само мјеру радње ограничене у времену. Он истиче да глаголи типа *йо-говорити* ('попричати, поразговарати') изражавају временски период неодређеног трајања (који се често схвата као релативно кратак) испуњен говорењем (Исаченко 1960: 238).

Поред тога, потешкоћу ствара и разграничавање делимитатива од атенуатива,⁴ класе глагола у којима се такође може уочити ограниченост ситуације, али не у времену, него у интензитету (в. нпр. Исаченко 1960: 237–242; Forsyth 1970: 21; Зализняк, Шмелев 2000: 120–121; Kagan 2016; ИВАНОВИЋ 2016: 296–310), што је посебан проблем код глагола грађених помоћу префикса *йо-*, будући да се он у словенским језицима, укључујући српски, јавља као носилац оба ова значења (о томе в. Ивић 1982:

³ Ј. В. Петрухина делимитативе разматра у склопу акционалних типова у вези с ограничавањем глаголске ситуације (рус. *ограничительные способы глагольного действия* [СГД]) и сматра их веома повезаним с категоријом аспекта у руском језику. „В состав ограничительных СГД входят: 1) делимитативный (*поработать, посидеть*); 2) длительно-ограничительный (*проработать всю жизнь, просидеть два часа*); 3) ограничительно-квантовый (*прошуметь, прокричать*); ограничительно-уменьшительный (*пробежаться, прогуляться, всплакнуть*). Ограничение процессов и деятельности временными рамками может сопровождаться оценкой их длительности. В семантике ограничительных СГД выделяется несколько пластов: 1) аспектальный, или фазисно-временной; 2) рациональная количественная оценка действия по нескольким параметрам – длительности и интенсивности действия; 3) прагматический: положительное / отрицательное эмоциональное отношение говорящего или производителя к обозначаемому действию. Особенно тесным взаимодействием с категорией вида в русском языке характеризуются ограничительные глаголы с приставкой *по-* (делимитативы)“ (Петрухина 2009: 93–94). Као што се може видјети, она не анализира интензитет као квантитативни параметар по којем се оцењује ситуација изражена глаголима ограничавања одвојено од квантитативне оцјене трајања ситуације и њене прагматичке (емоционалне) оцјене што је даје говорник. О сличностима и разликама између делимитатива у руском, полском, чешком и словачком в. и Петрухина 2000: 141–193, 2006: 304–306.

⁴ Треба нагласити да *атенуативности* јесте најзаступљенији, али није и једини термин којим се у славистици означава смањени, односно ограничени интензитет (о различитим називима глаголских атенуатива у славистици в. ИВАНОВИЋ 2016: 296).

54–60; OERTLE 2016: 217–220).⁵ Заправо, како истиче Исаченко (1960: 238–239), ради се о суштински истој ограничености, али је она код атенуатива усмјерена на интензитет, а не на вријеме.⁶ Треба ипак нагласити да није увијек једноставно направити разлику између ових значења, будући да постоји снажна веза између трајања радње и интензитета: смањен интензитет обично подразумијева и краће вријеме трајања ситуације.⁷ Као илустрација може послужити глагол *йодоручковати*. Наиме, није лако у примјеру *Јуџрос мало йодоручковах, йа се овдје сврайших* (Н. прип. Вук, РМС IV: 571) утврдити да ли се указује само на малу количину хране која је поједена, како би се могло закључити из рјечничке дефиниције – ‘појести за доручак нешто мало’ – или се подразумијева и да је конзумирање хране релативно кратко трајало. Као што је примијетила О. Кејган (KAGAN 2016: 313), хомоморфизам није обавезан, тј. ова два значења не морају бити удружена (неко може веома дуго, полако, да једе малу количину хране), али је корелација, свакако, врло јака.⁸

3.1.1. Велики допринос повезивању атенуативног и делимитативног значења словенског префикса *йо-* дала су генеративнолингвистичка истраживања у којима је у обзир узета улога скаларности у глаголском

⁵ Међу значењима глаголског префикса *йо-* која су углавном својствена свим словенским језицима издваја се и значење ограничавања, деминуције, истиче И. Њемец (NEMEC 1954: 2). Разматрајући семантички профил префикса *йо-* на материјалу старословенских и раних бугарских текстова, М. Лилов (1964: 144–148) закључује да је овај афикс своју деминутивну функцију, бар на јужнословенском језичком терену, развио релативно касно. С. Дики (DISKEY 2007), пратећи развој различитих значења руског глаголског префикса *йо-*, констатује да се делимитативност може сматрати прототипским значењем овог афикса у савременом руском језику. Н. Лебланк (LEBLANC 2010), међутим, тврди да се делимитативност ипак не може оквалификовати као прототипско значење руског преверба *йо-*, иако јесте једно од основних. И Х. Р. Мелиг (2006: 249) говори о изузетној продуктивности делимитативног акционалног типа у руском језику: „Делимитативный способ действия в русском языке чрезвычайно продуктивен“, а Т. Анштат (ANSTATT 2003) слично закључује у вези са ситуацијом у пољском језику. Када је ријеч о савременом српском језику, И. Клајн (2002: 267) примјећује да је префикс с овим значењем изразито продуктиван, али да глаголи у чијој се морфемској структури он налази имају врло малу фреквенцију и срећу се највише у преводима с руског језика.

⁶ До оваквог закључка у вези с делимитативношћу руског префикса *йо-* дошао је и Џ. Форсајт: „This nuance is practically identical with that of attenuation“ (FORSYTH 1970: 24).

⁷ Због тога није ни чудно што неки лингвисти у исту групу сврставају глаголе у којима *йо-* изражава ограниченост у различитим доменима. Тако В. Јовановић (2012: 435–436), анализирајући глаголе чије се значење у РМС описује као ‘провести мало времена чинећи нешто’ или ‘мало, кратко време чинити нешто’, не раздваја лексеме типа *йо-влажити* (‘мало поквасити, овлажити’) од лексема у које *йо-* доминантно уноси значење темпоралне ограничености, типа *йоборавити* (‘задржати се, провести на неком мјесту, проборавити’).

⁸ Ово се односи и на делимитативни префикс *йо-* у пољском језику (о томе в. FLEISCHHAUER, Czardybon 2016: 193–195).

домену (о томе в. MILOSAVLJEVIĆ 2022: 24–25, као и тамо наведену литературу). Ослањајући се на студију Х. Филип (FILIP 2000), која је истакла како је префикс *īo-* у руском језику повезан са функцијом екстензивне мјере, односно у глаголе може уносити значење мање количине или степена нижег од очекиваног, и то издвајајући комад одређене величине из ширине ситуације означене основним глаголом, К. Соучкова (SOUČKOVÁ 2004) закључује како различите интерпретације делимитативног *īo-* у чешком језику – краће вријеме, краћа удаљеност, нижи степен, односно смањен интензитет – представљају резултат сједињавања истог префикса са мотивним глаголом, али се семантичка реализација одвија на различитим скалама: временској, просторној, градуелној и интензитетској, при чему се, по правилу, темпорална скала активира када није истакнута ниједна друга скала. Она, дакле, сматра како нема потребе да се делимитативно и атенуативно *īo-* посматрају као два различита префикса. На том трагу О. Кејган (KAGAN 2016) отишла је корак даље и понудила обједињен опис атенуативног/делимитативног придјевског, прилошког и глаголског префикса *īo-* у руском језику, истичући како је ријеч о једном афиксу чија је функција да ограничи диференцијални степен у вербалном, адјективном или адвербијалном домену.⁹

3.1.2. Из свега претходно реченог јасно је да су значења темпоралне ограничености и атенуативности веома повезана и да су границе међу њима мутне, па су и подјеле глагола на делимитативе и атенуативе нужно непрецизне и немају важност какву јој придају неки од поменутих аутора, бар кад је ријеч о префиксу *īo-* у служби носиоца ових значења, јер је ријеч о истом типу ограничености, само у различитим сферама, што, прије свега, зависи од мотивног глагола.¹⁰ Стога ће се у овом истраживању, као и у нашој докторској дисертацији (Милашин 2024а), ради поједностављења описа они сврстати у јединствену категорију делими-

⁹ Без детаљније анализе, на повезаност путева развоја глаголског и придјевског/прилошког префикса *īo-* са значењем мале мјере у српском језику указао је А. Белић (1949: 305): „На основу овог значења које се јавља и у придевима-прилозима (*īовише* – ‘мало више’, *īониже* – ‘мало ниже’), а које се могло развити из употребе *īo* уз свршене глаголе, имамо и код глагола значење – ‘вршење радње у малој мери’: *īоиграји*, *īокуцаји*, *īосјавији*, *īоштражији* и сл.“. Он није говорио да се ради о једном афиксу, али, с друге стране, није ни раздвајао делимитативност и атенуативност српског глаголског префикса *īo-*, одређујући притом мјеру вршења радње изражену њиме искључиво као малу. Белићево мишљење о преношењу значења мале мјере са глагола на придјеве и прилоге с префиксом *īo-* дијели и И. Грицкат (1955–1956: 85–86).

¹⁰ Већи значај разликовање ових двају значења има у проучавању категорије акционалности. Ту је сасвим оправдано делимитативне модификације разматрати у склопу акционалних детерминативних модификација, а атенуативе у склопу акционалних градуелних модификација (в. нпр. Ивановић 2016: 147–166, 296–309), али је, у сваком случају, тешко направити јасну границу међу њима.

тативних глагола. Термин *делимитатив* (лат. *delimitare* – ‘ограничити, поставити, повући границе’) чинио се неутралнијим од термина *атенуатив* (лат. *attenuare* – ‘ублажити’), самим тим и погоднијим да се њиме означи цијела група. По узору на поменути класификацију К. Соучкове, тако обједињени глаголи условно ће бити подијељени у четири подскупине: 1) темпорално-делимитативни, 2) спацијално-делимитативни, 3) градуелно-делимитативни и 4) интензитетско-делимитативни глаголи. У првој групи префикс *йо-* као дио морфемске структуре глагола доминантно ограничава ситуацију на темпоралној скали (нпр. у *йоћуџаџи*), у другој се њиме истиче да је дужина неког пређеног пута испод норме (нпр. у *йоодскочиџи*), док се у трећој и четвртој налазе лексеме у којима префикс *йо-* ограничава ситуацију на скали степена промјене стања неког ентитета (нпр. у *йоодљуџиџи се*), односно интензитета (нпр. у *йодрхџаџи*), али је важно напоменути да су границе међу њима веома пропусне – поједине творенице по неком свом обиљежју прикључују се једној, а по неком другом – другој поткатегорији, а сврставане су тамо гдје је дјеловало да најприје припадају.

3.2. На чињеницу да префикс *йо-* у српском језику има функцију ограничавања глаголске ситуације указао је још Т. Маретић: „U nekim složenicama znači *po*, da se glagolska radnja čini u maloj mjeri; na pr. poboјavati se, poigrati, pòkucati, polèžati, pomòliti se (Bogu), ponòsiti, pòrјevati, pòplakati, popričati, pòslušati, pospávati i dr.“ (MARETIĆ 1899: 385), а на исти начин, као што је већ речено, значење префикса *йо-* у глаголима овог типа одређује и А. Белић (1949: 305).¹¹ Ђ. Грубор (1953) глаголе с делимитативним префиксом *йо-* сврстава међу деминутивне, истичући како се њима указује на то да је извршена радња „краћа од обичне“ (12), односно „краћа од нормалне“ (32). Он примјећује да је то посебна група перфективних глагола јер код њих није потпуно извршена сва одређена количина радње, али је на неки начин перфективност ипак задовољена, захваљујући томе што постоји „извршеност одређене количине, ако и не радње и бивања, а оно времена“ (ГРУБОР 1953: 34). И. Грицкат префикс *йо-* сматра најкарактеристичнијим словенским префиксом за деминуцију глаголског значења (1955–1956: 82). Она, дакле, такође ове глаголе убраја међу деминутивне, али истиче да се они „и не могу назвати чистим деминутивима према основним глаголима, па ма каква се модификација под тим изразом подразумевала, пошто се у њих, поред те модификације, префиксом *йо-* уноси и значење из сасвим друге области – значење свршености“ (ГРИЦКАТ 1955–1956: 82).

¹¹ Како се може видјети, овдје се не разграничава темпорално-делимитативно од атенуативног значења.

3.2.1. М. Стевановић (1986: 441) за глаголе у које префикс *йо-* уноси семантику темпоралне делимитативности каже да они значе „за извесно, краће време вршити радњу простог глагола“, а истиче да постоје и они који „на нешто други начин значе вршити мало радњу опет сложеног глагола, као у примерима: *йоодмаћи*, *йојриџегнуџи*, *јонаквасиџи*“. С. Бабић (BABIĆ 2002: 544) обједињује ова два типа глагола и напомиње како они значе „da se radnja izvršila u maloj mjeri, da je trajala neko vrijeme“. А. Марић (MARIĆ 1988: 195–196) каже да глаголи с префиксом *йо-* у српском језику могу имати и значење вршења радње у малој, али и у великој мјери, а то друго значење, према њеним ријечима, веома је тешко разликовати од дистрибутивног. Примјери које наводи – *йоцејайџи*, *јокидаџи* и *јојадаџи* – заправо и нису адекватни јер у њих префикс *йо-* превасходно уноси резултативно и/или дистрибутивно значење. П. Мразовић и З. Вукадиновић (MRAZOVIĆ, VUKADINović 2009: 96) значење ограничавања глаголске ситуације одређују као „izvršiti radnju u maloj meri – delimitativno značenje“.

3.2.2. И. Клајн (2002: 266–267) узима у обзир само ограниченост у времену, а занемарује остале типове ограничености. Он издваја глаголе с префиксом *йо-* које назива континуативнима, истичући да је ријеч о мањем броју непрелазних глагола, а приликом дефинисања њихове семантике служи се Стевановићевом формулацијом и каже да они значе „за извесно, краће време вршити радњу простог глагола“ (Клајн 2002: 266). Ту формулацију сматра прихватљивом јер је, како му се чини, „нагласак на трајању (мада ограниченом), а не на краткоћи радње“. Његово тумачење, дакле, у складу је с поменути ставом А. В. Исаченка да није нужно ријеч о малој мјери радње, него само о мјери радње ограничене у времену.¹²

3.2.3. Ј. Будја (BUDJA 2010: 89), као и Клајн, усмјерава се на темпорално ограничавање изражено префиксом *йо-* и истиче да се делимитативни глаголи с овим афиксом боље могу обухватити одређењем да је чињење трајало неко вријеме него да је оно извршено у малој мјери.¹³

¹² Анализирајући делимитативну семантику глаголског префикса *йо-* у руском језику, М. Флајер (M. Flier) дошао је до сличног закључка. Он је, наиме, примјетио како овај афикс не описује унутрашњу структуру ситуације исказане глаголом, него заправо скреће пажњу на њене метафоричке контуре (према LeBLANC 2010: 27). На тај начин за глаголе представља исто што и садржатељи за градивне именице: *по-* у *почитатъ* (‘читати неко вријеме’) ограничава радњу мотивног глагола као што у конструкцији *чајка чая* (‘шоља чаја’) *чајка* (‘шоља’) ограничава *чай* (‘чај’) на количину која у њу стаје (в. LeBLANC 2010: 27).

¹³ „Naime, njima se jednostavno ograničuje vrijeme trajanja činjenja koliko god ono bilo. Ono ne mora biti ‘u maloj mjeri’, tj. diminutivno, budući da se dotično činjenje može odvijati i vrlo dug odsječak vremena. Zato mi se čini da je za taj prefiks prikladniji termin

Клајновим термином *континуативни глаголи* служи се и Н. Миланов (2012), с тим да она каже како се њима означава „степен или мера извршења радње основног глагола, радња се извршила у некој мери, односно, трајала је неко време“ (145), што је необично јер термин не одговара свим овим значењима. У *Нормативној граматици српскога језика* (Пипер и др. 2022) не помиње се значење ограничавања степена или мјере извршења радње, него само темпорална ограниченост. Наиме, истиче се да префикс *йо-* „може значити да је радња трајала извесно време“ (298), а то значење и овдје се назива континуативним. Р. Драгићевић (2024), слиједећи И. Грицкат, ове глаголе одређује као деминутивне, а на основу прегледа префиксираних глагола у РСАНУ и РМС закључује како су типичне метајезичке константе у дефиницијама деминутивних глагола с префиксом *йо-*: *мало, крајко, краће време, овлаш* и *благо* (113–115). Важан закључак њеног истраживања јесте и то да префикс *йо-*, који, према рјечницима, има улогу главног деминутивног глаголског префикса, говорници савременог српског језика уопште не користе и не доживљавају као префикс за деминуцију.

3.2.4. Наши једнојезични рјечници такође су забиљежили ово значење префикса *йо-*. У РЈАЗУ (X: 121) стоји да „у *nekim složenim glagolima* значи *po*, да се радња čini у *maloj* мјери, на пр. *pobojavati se, poigrati, pokucati, poležati, pomoliti se* (Bogu), *pospavati* и др.“¹⁴ У склопу одреднице *йо-* у РМС (IV: 488) исто се наводи како овај префикс у глаголима као што су *йоиграјти, йолежајти, йојећи* и *йосявајти* означава „радњу или стање извршено у малој мери“. Управо ову дефиницију цитира Клајн (2002: 266–267), истичући како је она мање прихватљива од Стевановићеве, али се ова његова тврдња мора узети с резервом јер је он, као што је речено, занемарио све типове ограничености које префикс *йо-* може изражавати, осим темпоралне. Чини се како је приликом писања одреднице *йо-* у РСЈ (922) узето у обзир то да се глаголима с делимитативним префиксом *йо-* једноставно ограничава вријеме трајања глаголске ситуације, јер се на том мјесту наводи да *йо-* у глаголским твореницама овог типа означава „радњу, стање (из)вршену у *извесној, малој* мери“ (подвукао Г. М.). Овдје придјев *изв(ј)есјан*, као код Стевановића, указује на то да је у питању мјера која може, али не мора бити мала. Сасвим прецизно, кад је у питању темпорална делимитативност префикса *йо-*, изражено је то у РСАНУ (XXI: 552), гдје стоји да префикс *йо-* у творенице овог типа уно-

delimitativni, dakle ogranidžbeni, nego deminutivni. I uopće se u slavističkom jezikoslovlju rabi pridjev *delimitativan* za taj prefiks“ (BUDJA 2010: 89).

¹⁴ Десети том РЈАЗУ, у оквиру којег се налази одредница *йо*, обрадио је Т. Маретић, па је јасно зашто су ова дефиниција и примјери готово исти као у његовој *Граматици и стилици српскога или хрватскога језика* (1899).

си значење ограниченог трајања радње. Чињеница да се ова акционална класа глагола употребљава претежно са одредбама које ту мјеру одређују као кратку (углавном су то прилози *мало*, *малко* и сл.) упућује на то да се делимитативима ипак најчешће изражава ситуација која се одвија у кратком временском интервалу (в. ИВАНОВИЋ 2016: 152; СТОЈАНОВИЋ 2023: 225–226).

3.2.5. У РСАНУ (XXI: 553) забиљежено је да префикс *йо-* у глаголске творенице уноси и значење извршења радње у мањој, ограниченој мјери (уз глаголе који су већ префиксирани): *йонаквасиџи*, *йојридиџи*, *йојриџегнуџи*, *йоодрасџи*, што значи да је атенуативност овог афикса раздвојена од његове (темпоралне) делимитативности, као код Михаила Стевановића, који, како је већ наведено, такође ово значење препознаје у твореницама насталим додавањем префикса *йо-* већ префиксираним глаголима. То засебно тумачење атенуативног и темпорално-делимитативног значења префикса *йо-* заступљено је у литератури (в. нпр. OERTLE 2016: 217–220; ИВАНОВИЋ 2016: 161–165, 302–303; СТОЈАНОВИЋ 2023: 126–134, 219–231, 264–269; МИЛАШИН 2024б, 2024в), али ће овдје та два значења, као што је речено, бити обједињена и названа делимитативним.

3.3. У грађи је идентификовано 268 лексичкосемантичких јединица са делимитативним значењем, што чини 16,26% укупног броја јединица које су ушле у корпус истраживања. Упориште за њихово издвајање углавном су представљали примјери и рјечничке дефиниције, али је велик дио њих заправо архаичан, а могуће је, с друге стране, и да је у неким лексемама које се данас користе делимитативна компонента заправо изгубљена, а да је њихов лексикографски опис огледало старијих језичких прилика, на шта указује и поменуто истраживање Р. Драгићевић (2024). Многи од њих, нпр. *йоваљушкаџи се*, *йолешкаџи* и сл., потврђују мишљење И. Грицкат (1955–1956: 85) да се деминутивност префикса *йо-*, због мале изразитости, често допуњава и суфиксацијом одговарајућим деминутивним суфиксима.

3.3.1. Темпорално-делимитативна семантика уочена је у 108 јединица, што значи да је њих мање него јединица у којима се префиксом *йо-* ситуација ограничава у неком другом домену, тј. јединица које се у литератури традиционално сврставају у атенуативе, мада, ипак, чине најбројнију подскупину ако се оне посматрају појединачно. Овој подгрупи припадају: глаголи кретања – *йоваљаџи (се)* / *йоваљушкаџи се* ('ваљати [се] неко вријеме' / 'мало се ваљати, ваљушкати, излежавати се'), *йојездиџи* ('мало, кратко вријеме јахати'), *йокоџрљаџи (се)* / *йокоџураџи (се)* ('поваљати [се] краће вријеме'), *йојливаџи* ('пливати неко вријеме'), *йојоиџи* / *йојоиџи*, *йојешџураџи*, *йојџраџи* ('мало, неко

вријеме трчати'), *йоходайи*, *йошейайи* (*се*) итд.; комуникативни глаголи – *йобајайи*, *йобес(ј)едији*, *йobleбейайи*, *йограјайи* ('погаламити неко вријеме'), *йогунђайи*, *йодиванийи* (*се*), *йоегленисайи*, *йойричайи* ('провести неко вријеме у причању; поразговарати о разним, неважним, безначајним стварима'), *йоразговарайи* (*се*) / *йоразговорийи* (*се*), *йочаврљайи*, *йочаркайи* *се* и *йошайурийи* *се* ('шапћући поразговорити се, неко вријеме шапурити') и др.; глаголи друштвене интеракције – *йоашиковайи*, *йовеселији* *се* ('провести извјесно вријеме у веселу'), *йогрудвайи* *се*, *йоиграйи* (*се*), *йокарйайи* *се*, *йошеферичийи* и сл.; глаголи перцепције – *йовирийи*, *йозурийи*, *йочуји* ('мало времена слушати') и др.; егзистенцијални глагол *йожив(ј)еји*, али и бројне друге лексеме.

3.3.2. Спацијално-делимитативно значење префикса *йо-* односи се на ограничавање пута који се пређе приликом одвијања глаголске ситуације. У ову подгрупу сврстане су 32 јединице, а то су: глаголи самокретања, глаголи узрокованог кретања, односно премјештања и смјештања у простор или промјене и заузимања положаја у простору – *йозавесйи*, *йозаћи*, *йоиздигнуји* (*се*) / *йоиздићи* (*се*), *йоискочийи*, *йоисйрайийи*, *йоклизайи* *се*, *йонагнуји* (*се*), *йоодскочийи*, *йойроћи*, *йоскочийи* ('мало скочити'), *йосйасйи*, *йоузвисији* (*се*) и сл. Префикс *йо-* у глаголима кретања понекад служи као средство изражавања ограниченог пута који пређе неки ентитет, а и ту се види веза темпоралне и спацијалне делимитативности, будући да краћи пут углавном подразумејева и краћи период кретања, мада то не мора увијек бити случај.

3.3.3. Трећу подскупину делимитатива чини 99 јединица у којима префикс *йо-* доминантно значи ограниченост на скали градуелности. Оне се тичу промјене стања, а степен који се њима изражава може се дефинисати као 'мало', али и као 'прилично', 'доста', мада је и у тим случајевима мањи од могућег. Неке од лексема из ове категорије јесу: *йобојайи* *се*,¹⁵ *йовлажйи*, *йонаучйи*, *йоодјујирйи* *се*, *йоодљујийи* *се*, *йоодрасйи*, *йоодсрдйи* *се*, *йооздравйи*, *йоосмјелији* *се*, *йоразмислийи* (*се*), *йоублажйи*, *йоуживайи*,¹⁶ *йоузјогунйи* *се*, *йоумирийи* (*се*), *йоуредији* (*се*), *йоујишайи* *се*, *йоујијешији* (*се*), *йочудйи* *се* итд.

3.3.4. Посљедњу подскупину делимитатива чини 29 јединица у којима је значење префикса *йо-* ограничавање интензитета. Радња њима изражена врши се непуном силом, мањом јачином, снагом. Ове јединице,

¹⁵ Значење бојања у малој мјери И. Грицкат (1955–1956: 84) овдје сматра одразом архаичнијих језичких прилика.

¹⁶ У вези с овом јединицом може се говорити и о темпорално-делимитативном значењу префикса *йо-*, али је овдје сврстана због дефиниције у РМС (IV: 816): 'осјетити мало задовољство, угодност'.

међу којима се налазе глаголи физичког дјеловања, неке врсте кретања, борбе, емитовања звука и сл., веома су блиске претходној подкупини будући да је овдје, заправо, ријеч о ограниченом степену интензитета. То су: *йогњечийи* ('мало згњечити), *йогребайи (се)* ('мало [се] огребати'), *йодражйи* ('лако, малко, овлаш надражити'), *йойййайи (се)*, *йойрљайи* ('мало истрљати, протрљати'), *йошибайи* ('мало ошинутити') и др.

3.4. Као што се може видјети из претходног прегледа, делимитативно значење префикса *йо-* може се односити на ограничавање времена трајања ситуације, ограничавање пута који се пређе током одвијања ситуације, те степена, односно интензитета вршења радње. Све ове случајеве карактерише квантитативна неодређеност и зависност од говорникове процјене ситуације.

3.4.1. Када се ради о темпоралној делимитативности, семантичка анализа показала је да временски интервал омеђен префиксом *йо-* може бити кратак, дуг или неутралне дужине, али је, свакако, мањи од могућег, односно од неке имплицитне норме. Најчешће је ипак ријеч о кратком временском интервалу, на шта упућује фреквентност прилога *мало*¹⁷ и *малко* као додатака овим глаголима.

Idem u selo, da s curama *мало поашикујет* (Bogdanović, РЈАЗУ X: 121). Није више ништа писао ... већ се *мало* сибаритски *йоваљушкао* на кревету (Шов., РМС IV: 501). И кириције иду путем, те ћемо се моћи *мало йовозайи* (Кнеж. Л., РМС IV: 512). *Полегни малко, йолегни*, то је здраво по јелу (Кос., РМС IV: 644). Још *йолешка мало* на свакоме боку (Вел., РМС IV: 648). *Поверйио* би се *мало* по соби, проговорио са којом женом и опет пошао натраг (Ћор., РМС IV: 517). Стојан седе да се *мало йоодмори* (Јакш. Ђ., РМС IV: 700). Подигао [се], посрнуо, *йойоишао мало* и опет посрнуо (Пец., РМС IV: 711). Ручао си, *йойрилегао* си *мало* ... да проспаваш (Нуш., РМС IV: 715). *Малко* ћемо *йосједјейи* код оца (Бен., РМС IV: 741). Капија шкрину. *Мало йосйаја*, уђе унутра Мирко (Глиш., РМС IV: 764). Домаћице тврде да је сарма слађа кад *мало йосйане* (Јел., РМС IV: 765). Онде *мало йосйој* и проспи пред вратима повише жита (Јакш. Ђ., РМС IV: 764). Пред самом кућом *йосйаја мало*, чудећи се дубокој тишини у њој (Шимун., РМС IV: 764). *Мало йосйане*, а затим упита забринуто ... (Леск. Ј., РМС IV: 765). Али чим се докопах стазе ... а ја се *мало йоусйавих* (Шапч., РМС IV: 818). *Мало йохода* па узме чашицу ракије те ... сркне (Глиш., РМС IV: 822) итд.

¹⁷ Прилог *мало* својом семантиком указује на апроксимативну недобаченост: 'испод потребне мјере, 'испод очекиваног', 'у извјесној мањој мјери' (Вељковић Станковић 2012: 506). Он, међутим, као и прилог *малко*, осим на кратко трајање радње, може упућивати и на краћу дужину пређеног пута, смањен интензитет и сл. (Ивановић 2016: 153; Стојановић 2023: 226), што понегдје отежава раздвајање темпорално-делимитативног од осталих подтипова делимитативних значења.

3.4.1.1. Забиљежени су и случајеви у којима се прилогу *мало* придружује градуативна партикула *још*, а у једном случају и *само*. Ту се показује како се овим глаголима може означавати ситуација која је додатна порција неке ситуације што је отпочела прије интервала ограниченог префиксом *йо-* са делимитативним значењем (о томе в. Ивановић 2016: 151).

Још мало *йојошав* заједно, на углу се растану (Јурк., РМС IV: 711). *По-йошоше* [хајдуци] скупа *још мало* па се онда разиђоше (Тур., РМС IV: 712). Павле са својом групом и рањеницима *јоседе* *још мало* па пође полако (Ћос. Д., РМС IV: 741). Видиш, *само мало* да смо *још* *јочасили*, одмах би на тродневно сухојаденије (Ранк., РМС IV: 826).

3.4.1.2. Осим прилозима *мало* и *малко*, кратко вријеме трајања ситуације у издвојеним примјерима исказује се и одредбама типа: (*макар само*) *часак*, *један час*, *мало више* и сл., као и прилогом *дуго* уз одрични облик глагола.

Еј, делијо, Мусо ћелебијо, многе л' шћаше оцрнит алахиње да нам *мало више* *јоживова* (Њег., РМС IV: 593). Сви су већ помрли ... само ево ја *још* *који данак* *јозасишао* иза мога друштва (Буд., РМС IV: 598). Била је предражесна [Мелита], па није чудо да су многи пролазници на улици *јојосијали* да *макар само часак* мотре њезино лијепо, свјеже лице (Том., РМС IV: 712). Није *дуго* *јосијало*, а на ливади више понора ... викну неко (Нен. Љ., РМС IV: 768). Зар не могосте *један час* *јосијажии* са мнош (Вук, РМС IV: 769)? Кад не *јојраје* *дуго*, а она ... уграби згодну прилику да ме лупи букетом по лицу (Срем., РМС IV: 802). Фратар *ни часа* не *јочаси* ... него скочи брже на мазгу (Вел., РМС IV: 826). *Пошуйи* *часак*, мотрећи дјевојку без трептања, тада намигне објешењачки (Донч., РМС IV: 838).

3.4.1.3. Интервал трајања ситуације означене делимитативом с префиксом *йо-* може бити представљен и као неутралан – ни кратак, ни дуг. То у издвојеним примјерима кодирају одредбе *неко вр(и)јеме*, *једно вр(и)јеме* и сл., временске клаузе с везницима *док* и *докле год*, па чак и само одсуство одредбе.

Хтјели [су] да се одморе у хладу и да *јоашикују* (Бен., РМС IV: 488). Код новог красног моста преко Цијевне ја се *јозаусијавим* с војводама Радонићем и Пламенцем (В 1885, РМС IV: 599). Пошто је *јолежао* ницице *пет минута*, он се лагано окрете опет налеђице (Глиш., РМС IV: 645). Искрца момчад на копно, утврди улазу у луку и *јомирује* *докле год се господар ... није вратио* (Вел., РМС IV: 680). *Помуча* и Јандрија *неко вријеме* (Десн., РМС IV: 688). Отишао у Сарајево за учитеља, гдје је *јослужио* *неколико година* (Рј. А., РМС IV: 753). Стеван *јоси* *два сата*, па вечера и настави пут (Љуб., РМС IV: 758). [Чича Милоје] викнуо [га је] три пута ... *Поћуйи* *једно време* ... и викну (Андр. И., РМС IV: 815). Велите да ми *јочасимо*

док видимо куд ће нажет Турци (Март., РМС IV: 826). Молих га ... да ме йочека још који месец дана па да скрпим и да му исплатим (Глиш., РМС IV: 827). Ја подраних јутрос рано, йошеџах се низ ливаду (НП Вук, РМС IV: 832).

Ипак, у неким случајевима неутралност временског интервала може се довести у питање. Наиме, како је уочила М. Ивановић, „дужина временског интервала је релативна мера и у потпуности зависи од говорникове процене говорне ситуације“ (2016: 155). Тако се и као кратак оправдано може оквалификовати интервал у примјеру: Пошџо је йолежао ницице йеџ минуџа, он се лагано окреџе ойеџ налеџице (Глиш., РМС IV: 645). Из угла говорника, то би могао бити случај и у реченици: Молих га ... да ме йочека још који месец дана џа да скрџим и да му исџлаџим (Глиш., РМС IV: 827). С друге стране, интервал би се могао оцијенити као дуг у примјеру: Искрца момчад на койно, уџврди улазу у луку и йоџирује докле год се госџодар ... није враџио (Вел., РМС IV: 680). Њему су сродни и следећи:

Може он [снијег] йодураџи и до Божиџа (Лал., РМС IV: 587). То је било о Малој госпоџи, па йосџаде три мјесеца дана, књазу хабер ситна књига дође (НП Вук, РМС IV: 765). До сутра ће бити метар [снијега], ако тако йоџраје цијелу ноћ! Меџава права (Крл., РМС IV: 802)! Читаво поподне йолешкава у шумарку (Мих., РМС IV: 648) и сл.

О релативно дугом интервалу одвијања ситуације ради се у примјерима: Ал' Марка си йоџживила, врло (Март., РМС IV: 593), односно: [Бошко] уме йрилично йочуваџи оно мало шџо му је осџало од оца (Сек., РМС IV: 830), гдје се уочава и емоционална оцјена коју даје говорник. „Са емоционалном оценом ситуације повезана је и процена интервала времена као довољно дугог за постизање циља или задовољење (сатисфактивно значење)“ (Ивановић 2016: 156). Ово се значење још јасније уочава у следећој реченици: Макнимо се ... с џесџе гдје неџемо биџи на око свијеџу, гдје џемо моџи наџенане йоенгледисаџи (В 1885, РМС IV: 590). Ипак, у свим овим случајевима тај интервал краћи је од могућег, као што у вези са глаголима типа йоџрајаџи и йосџаваџи примјећује И. Грицкат: „Јесте у питању повећана, па и веома повећана мера, али је у представи (можда 'испод прага свести') задржана нека врста подразумевања да и такав вид трајања, спавања, ма колико дуг, упркос свему представља 'исечак' из појма о неограниченом трајању, спавању или др.“ (1995: 28).

3.4.2. Лексемама у које префикс *йо-* уноси спацијално-делимитативно значење означава се кратак, неутралан или релативно дуг пут који је прешао неки трајектор. Када је тај пут кратак, то се често додатно наглашава одредбама, као у примјерима:

Кад су се враћали с потока ... Гргур *йоизосѣа* мало од својих другова (Шапч., РМС IV: 610). Још не бјеше сунце ни педаљ *йоискочило* понад брда (Креш., РМС IV: 611). Пут [ми] ... покаже, и мало ме даље *йоисѣра-ѣи* (М 1867, РМС IV: 611) и сл.

Понекад се просторна мјера експлицитно наводи, као у примјеру: *Шѣо мислиш ... ѣко је са мном дошао? – уѣиѣиѣи ће сѣари ... ѣоизма-кав се једно два корака* (Креш., РМС IV: 609). Ипак, и овдје се наглашава апроксимативност те мјере, и то преко детерминатора *једно*. М. Стојановић (2023: 266–268), осим примјера у којима одредбе уз глаголе указују на краћи пређени пут, издваја и оне у којима се истиче неодређеност дужине (одредбом *неиѣѣо ѣуѣа* или изостављањем одредбе), па чак и дужина већа од очекиване, као у реченици: *Сунце је било већ далеко ѣо-одмакло, кад сѣигосмо у онај рѣи* (Јак. С., 6, 515, према Стојановић 2023: 267). Чини се како дужина ипак овдје није изнад очекиване, тј. изнад норме, али је већа него у случајевима гдје се користе прилози *мало*, *неиѣѣо* и сл. Та дужина, заправо, мора се сагледати у свјетлу експресивности јер се тиче оцјене говорника по квантитативном параметру, у смислу довољности, односно недовољности.

3.4.3. Градуелна и интензитетска делимитативност префикса *йо-* такође се у неким случајевима додатно наглашавају одговарајућим одредбама. Наиме, како је у литератури већ уочено (в. нпр. Стојановић, 2023: 266; Милашин 2024б: 136–139), понекад се нижи степен, односно интензитет испод норме, означен префиксом *йо-*, додатно истиче прилозима *мало*, *малко*, *неиѣѣо*, *ѣомало*:

Али не да један другог осакате, него да се мало *ѣоборе* мачевима (И–Б Рј., РМС IV: 495). Споречкају се двојица ... *ѣогурају* се мало, а по новинама се распричају надугачко и нашироко (Срем., РМС IV: 534). Мало се *ѣогур-кају* и порјечкају се ради мјеста, па одмах опет и забораве (Андр. И., РМС IV: 535). Јутрос мало *ѣодоручковах*, па се овдје свратих (Н. прип. Вук., РМС IV: 571). Послат љу је вуку планинскоме нека мало *ѣодрмуса* њоме (Наз., РМС IV: 576). *Пожмирио* он помало на говорника сивкастим очима (Шен., РМС IV: 593). Таки су ти ови дивови [јунаци] ... мало им *ѣокади* па су као восак мекани (Крањч. С., РМС IV: 618). Како ми изникне и мало *ѣонарасѣе* проја ... ал' шаран и штука проју попасу (М 1867, РМС IV: 690). Да се малко невино *ѣонашали* (Креш., РМС IV: 691). Причинио ми се као да је мало *ѣооѣворио* очи (Мишк., РМС IV: 702). Када мало *ѣооѣиѣије* и попуши цигарету ... зацупка ногама (Куш., РМС IV: 702). Поче и лахор мало-помало *ѣоѣириваѣи* (Шапч., РМС IV: 706). Пред подне огањ малко *ѣоѣресѣане* (Рј. А., РМС IV: 714). Вријеме се било нешто *ѣоразведрило* (В 1885, РМС: 721). Залуду се ветрић труди да их [груди] мало *ѣорасхлади* (Радич., РМС IV: 723). Само се и ти мало *ѣоузјогуни* (Шапч., РМС IV: 817). Кад ми је мало *ѣоуминуло*, напишем ... писамце (Шапч., РМС IV: 818). И тако их Јован лепим речима мало *ѣоумири*, те се онда разиђу (Вук, РМС

IV: 818). Дођох до ... тебе да ме светујеш, да ме ... мало *йоујуџиши* (Шапч., РМС IV: 818) итд.

Овим примјерима могу се додати и случајеви употребе комуникативних глагола гдје се прилогом *мало*, али и замјеницом *штигод* у функцији директног објекта, указује на мањи број изговорених ријечи, мању количину изговореног садржаја.

Треба штогод о вељему послу ... *йозбориџи* и разумјети се (Њег., РМС IV: 599). Кажи оно што они збораху и *йоџридај штогод* и поглади (Њег., РМС IV: 714). Но мени више пута дође воља да се са незнаном чељади мало *йоругам*, ма касније ми је ипак жао (Шимун., РМС IV: 732).

3.4.3.1. С друге стране, на основу контекста у неким случајевима може се закључити да се ради о вишем степену, односно интензитету, што потврђују примјери:

Што је још горе, то је ... *йодрмало* силно глас Кир-Герасов у трговачком свету (Срем., РМС IV: 575). Зар се овако лепо *йонаџили*, па сад да се кавжимо (Рад. Д., РМС IV: 690). Често би га онако из потаје мотрио како је лијепо *йонарасџао* (Јурк., РМС IV: 690). Број листина писаних глаголицом ... силно [he] *йонарасџи* према оному што је већ наштампано (Водн., РМС IV: 690). Бегу боље *йоџриџеже* руке (Вук Рј., РМС IV: 715) и др.

Не може се без резерве ни овдје прихватити оцјена М. Стојановић (2023: 266) да се ради о прекорачењу задате, постојеће границе. Дјелује да је оправданије тврдити како је и у овим и сличним случајевима ријеч о ограниченом, иако вишем степену, али и даље је он испод норме, само што значи 'прилично, добро', дакле веома је близу норме, или је једва достиже, како показује слједећи примјер: *Дуго се смјешџао и замоџавао у љросџрану кревеџу све док се не йонамјесџи онако како му је најугодније било* (Ћоп., РМС IV: 690). И ту се, заправо, ради о експресивности, у чијој је подлози говорникова квантитативна процјена у смислу довољности.

3.5. С обзиром на то да српски глаголски префикс *йо-* у првом реду служи за исказивање неемоционалних садржаја, он се не може сврстати међу афиксе који примарно функционишу као експресивна творбена средства. И када је носилац делимитативности, он превасходно означава ограниченост ситуације у времену, простору, степену или интензитету, а у твореницу уноси и значење свршености. Међутим, семантику ограничености редовно прати и однос говорника према предмету говора, тј. његова процјена ситуације, тако да се, поред објективно-појмовне компоненте, у делимитативима с префиксом *йо-* могу уочити и субјективне конотативне компоненте значења, што значи да овај афикс у њима има и експресивну функцију.

3.5.1. Експресивност српског глаголског префикса *йо-* могла би се одредити као квалитативно-квантитативна, будући да се њиме изражен став говорника не односи само на довољност/недовољност, што би припадало оцјени по параметру количине, него и на начин реализовања ситуације означене глаголом, а он се може изразити прилозима *благо*, *мало*, *овлаш*, *йовришно* и сл. У неким случајевима доминантнија је квантитативна компонента (нарочито у глаголима са темпорално-делимитативним и спацијално-делимитативним значењем префикса *йо-*, нпр. *йокарййаийи се*, *йоодскочиийи*), у неким квалитативна (нпр. *йоосмјехнуийи се*, *йойрљаийи*), а веома често оне се и прожимају, исказујући оцјену у смислу 'мање од норме' на различитим скалама – темпоралној, спацијалној, градуелној, интензитетској. Будући да подразумевају поређење и представу о норми или стандарду као имплицитној референтној тачки, глаголски експресиви с префиксом *йо-* чувају идеју о типским ситуацијама, а она се темељи на категоризацији, односно на појединачном или колективном искуству.

3.5.2. Значење ограниченог степена, степена испод норме, са експресивном компонентом, заступљено је и у префиксу *йо-* којим се граде придјеви и прилози (нпр. *йовелик*, *йодосйа*), а чини се оправданим, како је то за руски језик учинила О. Кејган, што је већ поменуто (в. т. 3.1.1), у неком наредном истраживању посматрати све ове префиксе *йо-* као једну морфему, без обзира на то у којој врсти ријечи служе као творбени формант. Заправо, ријеч је о дистрибуцији обиљежја на различитим скалама, у различитим сферама, а свима је заједничко неподударање са нормом. У том смислу, са становишта савременог језичког осјећања треба говорити и о аналогiji као темељу семантичких екстензија, односно узајамној мотивацији значењских реализација истог афикса у различитим врстама ријечи.

3.6. У литератури је уочено да у српском језику постоје случајеви контактне редупликације глаголског префикса *йо-*, у глаголима типа: *йо-йодићи*, *йойојесйи*, *йойомучаийи*, *йойоћи*, *йойочекайи* и др. И. Клајн сматра да ово понављање „нема другу функцију осим експресивне“ (2002: 287), али Р. Драгићевић (2018: 346–347) исправно примјеђује како два префикса *йо-* у већини ових глагола немају исто значење: префикс који се налази уз коријен има улогу перфективизатора, а префикс који је испред њега уноси у твореницу деминутивно значење. Ова ауторка истиче како је другачија ситуација код глагола типа *йойочекайи*, гдје оба префикса служе за деминуцију глагола, па онај који је накнадно постао дио структуре творенице, према њеном мишљењу, „има заиста експресивну вредност: овим префиксом се још више наглашава краткотрајност радње“ (Драгићевић 2018: 346), али ни у једном случају не може се говорити

о редунданцији префикса.¹⁸ С обзиром на то да оба префикса *йо-* у глаголима типа *йојочекајџи* имају делимитативно значење и уједно изражавају квантитативну оцјену говорника, чини се како је најтачније рећи да су оба експресивна, само да онај који је придодат има наглашенију експресивност. Слично би се могло констатовати и за префикс *йо-* у комбинацији с префиксом *јри-* у глаголима типа: *йојридићи (се)*, *йојрилећи* и сл.¹⁹

3.7. Развој експресивне функције српског глаголског префикса *йо-* може се поистовјетити с развојем његовог делимитативног значења. Н. Лебланк (LEBLANC 2010), истражујући везу међу компонентама семантичке структуре глаголског префикса *йо-* у савременом руском језику, дошао је до закључка да је резултативност прототипско значење овог афикса, а да су остала значења његове елаборације. Многа запажања овог аутора могу се потврдити и на материјалу српског језика, између осталог и она која се односе на развој делимитативног и атенуативног значења, која он раздваја и изводи из резултативног.

3.7.1. За разлику од резултативног, делимитативно значење профилише само дио трајекторије и као такво потенцијално представља метонимијску екстензију резултативног значења, будући да се у његовим темељима може препознати метонимија дио за целину, али је повезано и са концептом пута / површинске контактности, као и резултативно, па се у њему реализује и метафора ВРИЕМЕ ЈЕ ПРОСТОР (ВРИЕМЕ ТРАЈАЊА СИТУАЦИЈЕ ЈЕ ПУТ КОЈИ СЕ ПРЕЂЕ ЗА ВРИЕМЕ ТРАЈАЊА СИТУАЦИЈЕ), а овдје је ријеч о ограниченом путу, односно времену.

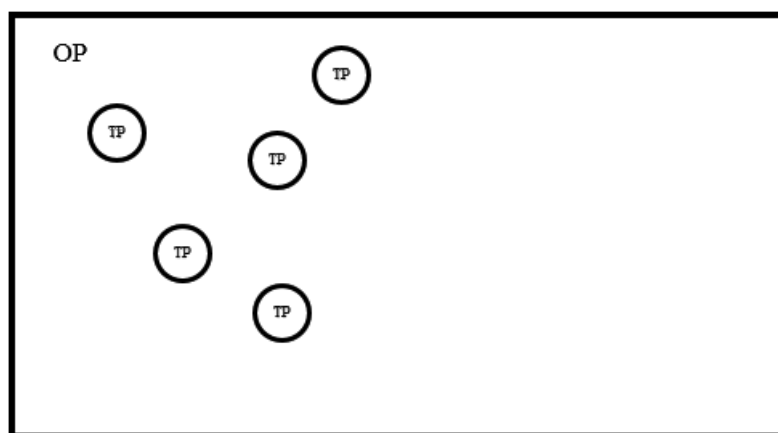
3.7.2. Настанак значења атенуативности могао би се објаснити на сличан начин. Могуће је да се оно развило метафоричком екстензијом из делимитативног значења, трансфером из домена времена у домен интензитета, и то преко метафоре ИНТЕНЗИТЕТ НЕКОГ ПРОЦЕСА ЈЕ ВРИЕМЕ ТРАЈАЊА ПРОЦЕСА. Међутим, вјероватније је да је и оно директно повезано са значењем резултативности, па се и у њему може препознати метонимија дио за целину, али не у домену времена, него ИНТЕНЗИТЕТА, тако да би се овдје могло говорити о метафори ИНТЕНЗИТЕТ ЈЕ ПУТ КОЈИ СЕ ПРЕЂЕ ЗА ВРИЕМЕ ТРАЈАЊА ПРОЦЕСА. Границе које имплицира префикс *йо-* тако постају мјера заступљености процесуалних обиљежја. Пут представља замишљену скалу потенцијалног интензитета неког процеса. Глагол са атенуативним

¹⁸ О контактної редупликацији глаголског префикса *йо-* у српском језику в. и Стојановић 2015, 2023: 202–203.

¹⁹ М. Стојановић (2023: 202–203) експресивну вриједност препознаје и у дистантној редупликацији префикса *йо-* у архаичним глаголима *йоисјодогађајџи се*, *йоисјријо-в(и)једајџи* итд., гдје придодати творбени формант појачава значење дистрибутивности. Како ова ауторка уочава, то није честа појава, па у нашем истраживању и није узета у разматрање.

йо- имплицира да је ријеч о ситуацији која се реализује са ослабљеним интензитетом процесуалних обиљежја, односно ситуацији чији интензитет не достиже норму, заузимајући само дио могућег пута или скале интензитета.

3.7.3. Претпоставка која се чини оправданијом од Лебланкове, бар када је ријеч о српском језику, јесте да се и делимитативно и атенуативно значење префикса *йо-* директно ослањају на дистрибутивно значење, метафорички (МЈЕРА ЗАСТУПЉЕНОСТИ ПРОЦЕСУАЛНИХ ОБИЉЕЖЈА ЈЕ БРОЈ ТАЧАКА ОБУХВАЋЕНИХ ПРУЖАЊЕМ РАДЊЕ ПО ПОВРШИНИ), будући да значење дјелимичности проистиче и из површности, а дистрибутивно значење ту игра веома важну улогу, пошто оно није јасно одређено у смислу плурализације и може означавати да је релативно мали број тачака на некој површини обухваћен процесом, као и то да дисперзијом није захваћена цијела површина, него неки њени дијелови (Слика 1).

Слика 1. Приказ делимитативног/атенуативног значења глаголског префикса *йо-* повезаног са дистрибуцијом трајектора (TP) на дијелу површине и заузимањем мањег броја тачака на оријентиру (OP)

У прилог свему томе иде и чињеница да се некомплетност, мјера испод норме, може парафразирати прилозима и изразима као што су *мјеситимично*, *йу* и *йамо* и сл., којима су у подлози спацијалност и дистрибутивност. Осим тога, чини се како је сам концепт површине ту веома важан јер се метафоричким проширењем радња која се одвија на површини трансформише у радњу која је само дјелимично остварена. Дакле, управо та неравномјерна распоређеност на површини могла је послужити као подлога за развој делимитативног/атенуативног значења префикса *йо-*. Захваљујући томе, он се и појављује у функцији фази детерминатора (енгл. *fuzzy determiner*) трајања глаголске ситуације и њене комплетно-

сти, како га одређује М. Ивић (1982: 54–60), а ту функцију прати и његова експресивност. Овим се потврђује претпоставка да се експресивност српског глаголског префикса *йо-*, као пратилац његове делимитативности, развила из просторног и дистрибутивног значења овог афикса.

4. ЗАКЉУЧАК. Истраживање чији су резултати представљени у овом раду посвећено је експресивности српског глаголског префикса *йо-*, а мотивисано је запажањима аутора који су разматрали улогу овог афикса у грађењу глаголских деминутива, као језичких јединица инхерентне експресивности. Анализа је потврдила полазну претпоставку да глаголски префикс *йо-* у српском језику има експресивну функцију када у творенице уноси делимитативно значење, које се може односити на ограничавање времена трајања ситуације, ограничавање пута који се пређе током одвијања ситуације, те степена, односно интензитета вршења радње. Ограничени период вршења радње може бити кратак, дуг или неутралне дужине, а та квантитативна неодређеност карактерише и остале типове ограничавања израженог овим афиксом. У свим издвојеним примјерима ради се о оцјени говорника у смислу 'мање од норме', тако да делимитативе с префиксом *йо-* није неоправдано означити термином *деминутиви* када се жели указати на чињеницу да се њима изражава квантитативно или квалитативно ослабљена ситуација. Експресивност преверба *йо-* темељи се на поређењу и подразумејева идеју о норми или стандарду као имплицитној референтној тачки. Говорников став према предмету говора може се именовати прилозима *крајко*, *мало*, *овлаш*, *йоврино* и сл., а у њему су садржане информације о типским ситуацијама.

Когнитивносемантичка анализа потврдила је хипотезу да се експресивност српског глаголског префикса *йо-*, као пратилац његове делимитативности, развила из просторног и дистрибутивног значења овог афикса. С просторним значењем веза се остварује преко концепта површине, јер се метафоричким проширењем радња која се одвија на површини трансформише у радњу која је само дјелимично остварена, док се улога дистрибутивног значења заснива на чињеници да оно није јасно одређено у смислу плурализације и може означавати да је релативно мали број тачака на некој површини обухваћен процесом, као и то да дисперзијом није захваћена цијела површина, него неки њени дијелови.

С обзиром на то да су многи овдје анализирани глаголи архаични, нарочито они с више префикса, у будућим истраживањима експресивност српског глаголског префикса *йо-* могла би се провјерити на грађи ексцерпираној из савремених електронских корпуса српског језика, чиме би се, свакако, добила јаснија слика о данашњем стању. На тај начин могла би се дефинитивно прихватити или одбацити тврдња појединих аутора да префикс *йо-* није више продуктиван у деминуирању глагола у

сръбском языке, односно да више нема изражену експресивну функцију, а томе у прилог ишла би чињеница да је за њено профилисање потребно укључивање адвербијалних додатака или удруживање са суфиксацијом. Ипак, и из овако структурираног истраживања може се закључити да префикс *йо-* припада експресивним језичким јединицама, али му то, сасвим сигурно, није примарна служба.

Цитирана литература

- АПРЕСЈАН, Јуриј Д. *Лексическая семантика. Синонимические средства языка. Избранные труды, том I*. 2-е изд. Москва: Школа „Языки русской культуры“ – Издательная фирма „Восточная литература“ РАН, 1995а.
- [APRESÂN, Ūrij D. *Leksičeskaâ semantika. Sinonimičeskie sredstva âzyka. Izabranye trudy, tom I*. 2-е изд. Moskva: Škola „Âzyki russkoj kul'tury“ – Izdatel'naâ firma „Vostočnaâ literatura“ RAN, 1995a]
- АПРЕСЈАН, Јуриј Д. *Интегралное описание языка и системная лексикография. Избранные труды том II*. Москва: Школа „Языки русской культуры“, 1995б.
- [APRESÂN, Ūrij D. *Integral'noe opisanie âzyka i sistemnaâ leksikografiâ. Izabranye trudy tom II*. Moskva: Škola „Âzyki russkoj kul'tury“, 1995b]
- БЕЛИЋ, Александар. *Савремени српскохрватски књижевни језик. II део: Наука о грађењу речи*. Београд: Научна књига (шапирографисано), 1949.
- [BELIĆ, Aleksandar. *Savremeni srpskohrvatski književni jezik. II deo: Nauka o građenju reči*. Beograd: Naučna knjiga (šapirografisano), 1949]
- ВЕЉКОВИЋ СТАНКОВИЋ, Драгана. „Когнитивни аспекти деминуције глагола у сръбском языке“. У: Рајна Драгићевић (ур.). *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима: Зборник радова са четрнаесте међународне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта*. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2012: стр. 497–514.
- [VEJKOVIĆ STANKOVIĆ, Dragana. „Kognitivni aspekti deminucije glagola u srpskom jeziku“. U: Rajna Dragićević (ur.). *Tvorba reči i njeni resursi u slovenskim jezicima: Zbornik radova sa četrnaeste međunarodne konferencije Komisije za tvorbu reči pri Međunarodnom komitetu slavista*. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2012: str. 497–514]
- ГРИЦКАТ, Ирена. „Деминутивни глаголи у сръпскохрватском языке“. *Јужнословенски филолог XXI/1–4 (1955–1956)*: стр. 45–96.
- [GRICKAT, Irena. „Deminutivni glagoli u srpskohrvatskom jeziku“. *Južnoslovenski filolog XXI/1–4 (1955–1956)*: str. 45–96]
- ГРИЦКАТ, Ирена. „Префиксација као средство граматичке (чисте) перфектизације (начелна разматрања и савремена сръпскохрватска грађа)“. *Јужнословенски филолог XXVII/1–2 (1966–1967)*: стр. 185–223.
- [GRICKAT, Irena. „Prefiksacija kao sredstvo gramatičke (čiste) perfektizacije (načelna razmatranja i savremena srpskohrvatska građa)“. *Južnoslovenski filolog XXVII/1–2 (1966–1967)*: str. 185–223]
- ГРИЦКАТ, Ирена. „О неким особеностима деминуције“. *Јужнословенски филолог LI (1995)*: стр. 1–30.

- [GRICKAT, Irena. „O nekim osobenostima deminucije“. *Južnoslovenski filolog* LI (1995): str. 1–30]
- ГРУБОР, Ђуро. *Асијектна значења*. Загреб: ЈАЗУ, 1953.
- [GRUBOR, Đuro. *Aspektna značenja*. Zagreb: JAZU, 1953]
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. „Префиксални глаголски деминутиви у српском језику“. У: Лидија Аризанковска (ур.). *Тенденции во зборообразувањето на глаголите во словенските јазици*, зборник на трудови. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје / Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2024: стр. 107–129.
- [DRAGIĆEVIĆ, Rajna. „Prefiksalni glagolski deminutivi u srpskom jeziku“. U: Lidija Arizankovska (ur.). *Tendencii vo zboroobrazuvanje to na glagolite vo slovenskite jazici*, zbornik na трудови. Skopje: Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“ vo Skopje / Filološki fakultet „Blaže Koneski“, 2024: str. 107–129]
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. *Српска лексика у прошлости и данас*. Нови Сад: Матица српска, 2018.
- [DRAGIĆEVIĆ, Rajna. *Srpska leksika u prošlosti i danas*. Novi Sad: Matica srpska, 2018]
- ЂОРЂЕВИЋ, Весна. *Видски парњаци у српском језику (имперфективни глагол : имперфективни глагол изведен префиксима за-, из-, на-, о-, по-, с- и у-)*. Докторска дисертација, Универзитет у Београду, 2018.
- [ĐORĐEVIĆ, Vesna. *Vidski parnjaci u srpskom jeziku (imperfektivni glagol : perfektivni glagol izveden prefiksima za-, iz-, na-, o-, po-, s- i u-)*. Doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu, 2018]
- ЗАЛИЗНЯК, Анна А., Алексей Д. Шмелев. *Лекции по русской аспектологии*. München: Verlag Otto Sagner, 1997.
- [ZALIZNĀK, Anna A., Aleksej D. Šmelev. *Lekcii po rusškoj aspektologii*. München: Verlag Otto Sagner, 1997]
- ЗАЛИЗНЯК, Анна А., Алексей Д. Шмелев. *Введение в русскую аспектологию*. Москва: Языки русской культуры, 2000.
- [ZALIZNĀK, Anna A., Aleksej D. Šmelev. *Vvedenie v rusškuu aspektologiju*. Moskva: Āzyki russkoj kul'tury, 2000]
- ЗАЛИЗНЯК, Анна А., Ирина Л. Микаэлян, и Алексей Д. Шмелев. *Русская аспектология: В защиту видовой пары*. Москва: Языки славянской культуры, 2015.
- [ZALIZNĀK, Anna A., Irina L. Mikaëlan, i Aleksej D. Šmelev. *Rusškaā aspektologiā: V zašitu vidovoj pary*. Moskva: Āzyki slavānskoj kul'tury, 2015]
- ИВАНОВИЋ, Милена. *Акционалност – семантика и форма: у савременом украјинском и српском језику*. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2016.
- [IVANOVIĆ, Milena. *Akcionalnost – semantika i forma: u savremenom ukrajinskom i srpskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2016]
- ИВИЋ, Милка. „О неким принципима глаголске префиксације у словенским језицима“. *Јужнословенски филолог* XXXVIII (1982): стр. 51–61.
- [IVIĆ, Milka. „O nekim principima glagolske prefiksacije u slovenskim jezicima“. *Južnoslovenski filolog* XXXVIII (1982): str. 51–61]
- ИСАЧЕНКО, Александр В. *Грамматический строй русского языка в сопоставлении с словацким. Часть вторая: Морфология*. Братислава: Издательство Словацкой академии наук, 1960.

- [ISAČENKO, Aleksandr V. *Grammaticeskij stroj russkogo âzyka v sopostavlennii s slovackim. Čast' vtorââ: Morfologiâ*. Bratislava: Izdatel'stvo Slovackej akademii nauk, 1960]
- ЈОВАНОВИЋ, Вера. „Глаголи са префиксом *по-* у светлу теорије сложеног аспекта и њихови преводни еквиваленти у француском језику“. *Српски језик XVII* (2012): стр. 433–440.
- [JOVANOVIĆ, Vera. „Glagoli sa prefiksom *po-* u svetlu teorije složenog aspekta i njihovi prevodni ekvivalenti u francuskom jeziku“. *Srpski jezik XVII* (2012): str. 433–440]
- КЛАЈН, Иван. *Творба речи у савременом српском језику. Први део: Слагање и префиксација*. Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства – Институт за српски језик САНУ – Матица српска, 2002.
- [KLAJN, Ivan. *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku. Prvi deo: Slaganje i prefiksacija*. Beograd – Novi Sad: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Institut za srpski jezik SANU – Matica srpska, 2002]
- Лилов, Методи. „Семантичен развој на глаголната представка ПО в български език“. *Известия на Института за български език* 10 (1964): стр. 65–157.
- [LILOV, Metodi. „Semantičen razvoj na glagolnata predstavka PO v b"lgarskiâ ezik“. *Izvestiâ na Instituta za b"lgarski ezik* 10 (1964): str. 65–157]
- Мелиг, Ханс Роберт. „Глагольный вид и вторичная гомогенизация обозначаемой ситуации посредством квантификации: К употреблению делимитативного способа действия в русском языке“. У: Фолькмар Леман (ур.). *Глагольный вид и лексикография. Семантика и структура славянского вида IV*. München: Verlag Otto Sagner, 2006: стр. 235–276.
- [MEHLIG, Hans Robert. „Glagol'nyj vid i vtoričnaâ gomogenizaciâ oboznačemoj situaciji posredstvom kvantifikacii: K upotreblenii delimitativnogo sposobâ dejstvii v russkom âzyke“. У: Fol'kmar Leman (ur.). *Glagol'nyj vid i leksikografiâ. Semantika i struktura slavânskogo vida IV*. München: Verlag Otto Sagner, 2006: str. 235–276]
- МИЛАНОВ, Наташа. „Семантика глаголног префикса *по-* у српском језику“. У: Милош Ковачевић (ур.). *Савремена проучавања језика и књижевности: Зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије, одржаног 12. марта 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу*, III (1). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, 2012: стр. 141–152.
- [MILANOV, Nataša. „Semantika glagolskog prefiksa *po-* u srpskom jeziku“. У: Miloš Kovačević (ur.). *Savremena proučavanja jezika i književnosti: Zbornik radova sa III naučnog skupa mladih filologa Srbije, održanog 12. marta 2011. godine na Filološko-umetničkom fakultetu u Kragujevcu*, III (1). Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet Univerziteta u Kragujevcu, 2012: str. 141–152]
- МИЛАШИН, Горан. *Префикс по- у служби регулатора значења и валентности глагола у српском језику*. Докторска дисертација. Универзитет у Новом Саду, 2024а.
- [MILAŠIN, Goran. *Prefiks po- u službi regulatora značenja i valentnosti glagola u srpskom jeziku*. Doktorska disertacija. Univerzitet u Novom Sadu, 2024a]
- МИЛАШИН, Горан. „Глаголски префикс *по-* као средство изражавања атенуативности у савременом српском језику“. У: Сања Мачура (ур.). *Philologia Serbica: Значај и значење вајше у српском језику, књижевности и култури*, (IV) 4. Бања Лука: Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци, 2024б: стр. 121–145.

- [MILAŠIN, Goran. „Glagolski prefiks *po-* kao sredstvo izražavanja atenuativnosti u savremenom srpskom jeziku“. U: Sanja Macura (ur.). *Philologia Serbica: Značaj i značenje vatre u srpskom jeziku, književnosti i kulturi*, (IV) 4. Banja Luka: Filološki fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, 2024b: str. 121–145]
- Милашин, Горан. „Делимитативно значење српског глаголског префикса *по-* из угла когнитивне семантике“. У: Лидија Аризанковска (ур.). *Тенденције во зборообразовањето на глаголиите во словенскиите јазици*, зборник на трудови. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје / Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2024в: стр. 213–228.
- [MILAŠIN, Goran. „Delimitativno značenje srpskog glagolskog prefiksa *po-* iz ugla kognitivne semantike“. U: Lidija Arizankovska (ur.). *Tendencii vo zboroobrazuvanjeto na glagolite vo slovenskite jazici*, zbornik na trudovi. Skopje: Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“ vo Skopje / Filološki fakultet „Blaže Koneski“, 2024v: str. 213–228]
- Миљковић, Вања. *Пројододогађајна семантика глаголских префикса у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2023.
- [MILJKOVIĆ, Vanja. *Protodogađajna semantika glagolskih prefiksa u srpskom jeziku*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2023]
- Николић, Марина. „Категорија степена и категорија оцене у српском језику – сличности и разлике“. *Филолог – часопис за језик, књижевност и културу* VII (14): стр. 11–18.
- [NIKOLIĆ, Marina. „Kategorija stepena i kategorija ocene u srpskom jeziku – sličnosti i razlike“. *Filolog – časopis za jezik, književnost i kulturu* VII (14): str. 11–18]
- ПЕТРУХИНА, Елена В. *Аспектуальные категории глагола в русском языке в сопоставлении с чешским, словацким, польским и болгарским языками*. Москва: Издательство Московского университета, 2000.
- [PETRUHINA, Elena V. *Aspektual'nye kategorii glagola v russkom ōzyke v сопоставлении s češskim, slovackim, pol'skim i bolgarskim ōzykami*. Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta, 2000]
- ПЕТРУХИНА, Елена В. „Сближение и пересечение классов глаголов совершенного и несовершенного видов в славянских языках“. У: Фолькмар Леман (ур.). *Глагольный вид и лексикография. Семантика и структура славянского вида IV*. München: Verlag Otto Sagner, 2006: стр. 301–315.
- [PETRUHINA, Elena V. „Sbliženie i peresečenje klassov glagolov soveršennogo i nesovršennogo vidov v slavânskikh ōzykah“. U: Fol'kmar Leman (ur.). *Glagol'nyj vid i leksikografiâ. Semantika i struktura slavânskogo vida IV*. München: Verlag Otto Sagner, 2006: str. 301–315]
- ПЕТРУХИНА, Елена В. *Русский глагол: категории вида и времени (в контексте современных лингвистических исследований)*. Москва: МАКС Пресс, 2009.
- [PETRUHINA, Elena V. *Russkij glagol: kategorii vida i vremeni (v kontekste sovremennykh lingvističeskih issledovanij)*. Moskva: MAK'S Press, 2009]
- ПИПЕР, Предраг, Иван Клајн, Рајна Драгићевић. *Нормативна граматика српско-га језика*. 4. изд. Нови Сад: Матица српска, 2022.
- [PIPER, Predrag, Ivan Klajn, Rajna Dragićević. *Normativna gramatika srpskoga jezika*. 4. izd. Novi Sad: Matica srpska, 2022]
- Ристић, Стана. *Експресивна лексика у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2004.
- [RISTIĆ, Stana. *Ekspresivna leksika u srpskom jeziku*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2004]

- СТЕВАНОВИЋ, Михаило. *Савремени српскохрватски језик (грамађички системи и књижевноејезичка норма) I: Увод, фонетика, морфологија*. 5. изд. Београд: Научна књига, 1986.
- [STEVANOVIĆ, Mihailo. *Savremeni srpskohrvatski jezik (gramatički sistemi i književnojezička norma) I: Uvod, fonetika, morfologija*. 5. izd. Beograd: Naučna knjiga, 1986]
- СТОЈАНОВИЋ, Милица. „Редупликација глаголног префикса *йо-* у српском језику“. *Наш језик* XLVI/1–2 (2015): стр. 35–50.
- [STOJANOVIĆ, Milica. „Reduplikacija glagolskog prefiksa *po-* u srpskom jeziku“. *Naš jezik* XLVI/1–2 (2015): str. 35–50]
- СТОЈАНОВИЋ, Милица. *Глаголи са више префикса у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2023.
- [STOJANOVIĆ, Milica. *Glagoli sa više prefiksa u srpskom jeziku*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2023]
- ТЕЛИЈА, Вероника Н. *Коннотативный аспект семантики номинативных единиц*. Москва: Наука, 1986.
- [TELIĆ, Veronika N. *Konnotativnyj aspekt semantiki nominativnyh edinic*. Moskva: Nauka, 1986]

*

- ANSTATT, Tanja. „Das Verbalpräfix *po-* in Polnischen“. *Zeitschrift für slavische Philologie* 62 (2003): стр. 359–385.
- БАБИЋ, Стјепан. *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. 3. изд. Zagreb: HAZU – Globus, 2002.
- BUDJA, Jurica. „Delimitativni glagolni *po-* u hrvatskom i ostalim štokavskim jezicima“. *Croatica et Slavica Iadertina* 6 (2010): стр. 89–119.
- CRYSTAL, David. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Malden, MA: Backwell Publishing, 2008.
- CRUSE, D. Alan. *Lexical semantics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986.
- DICKEY, Stephen. „A prototype account of the development of delimitative *po-* in Russian“. U: Dagmar Divjak, Agata Kočańska (ur.). *Cognitive paths into the slavic domain*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 2007: стр. 329–374.
- DICKEY, Stephen. „The varying role of *PO-* in the grammaticalization of Slavic aspectual systems: Sequences of events, delimitatives, and German language contact“. *Journal of Slavic Linguistics* XIX/2 (2011): стр. 175–230.
- FILIP, Hana. „The quantization puzzle“. U: Carol L. Tenny, James Pustejovsky (ur.). *Events as grammatical objects: The Converging Perspectives of Lexical Semantics and Syntax*. Stanford, CA: CSLI, 2000: стр. 39–96.
- FLEISCHHAUER, Jens, Adrian Czardybon. „The role of verbal prefixes and particles in aspectual composition“. *Studies in Language* 40/1 (2016): стр. 176–203.
- FORSYTH, James. *A grammar of aspect: Usage and meaning in the Russian verb*. Cambridge: Cambridge University Press, 1970.
- KAGAN, Olga. „Measurement across domains: A unified account of the adjectival and the verbal attenuative *po-*“. *Journal of Slavic Linguistics* 24/2 (2016): стр. 301–336.
- KATNIĆ BAKARŠIĆ, Marina. *Stilistika*. Sarajevo: Ljiljan / Naučna i univerzitetska knjiga, 2001.

- KLIKOVAC, Duška. *Semantika predloga: Studija iz kognitivne lingvistike*. 2. izd. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2006.
- LAKOFF, George. *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind*. Chicago: The University of Chicago Press, 1987.
- LEBLANC, Nicholas Lance. *The polysemy of an „empty“ prefix: A corpus-based cognitive semantic analysis of the russian verbal prefix po-*. Doctoral dissertation. University of North Carolina, 2010.
- LUKAJIĆ, Dragana. *Aspect et préfixes verbaux en serbe dans une perspective cognitive: Analyse du préfixe po-*. Thèse, Université de Genève, 2016.
- MARETIĆ, Tomislav. *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Štampa i naklada knjižare L. Hartmana, 1899.
- MARIĆ, Ana. „Uticaj prefiksa *po-* na promenu značenja glagola u slovačkom i srpskohrvatskom jeziku“. *Književnost i jezik* XXXV/2 (1988): str. 194–198.
- MATOVAC, Darko. *Prijedlozi u hrvatskom jeziku: Značenje, prostorni odnosi i konceptualizacija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2017.
- MILOSAVLJEVIĆ, Stefan. „The delimitative prefix *po-*, durative adverbials, and Slavic aspectual composition“. U: Annie Holtz, Iva Kovač, Rasmus Puggard-Rode (ur.). *Proceedings of ConSOLE XXX*. Leiden: Leiden University Centre for Linguistics, 2022: str. 17–42.
- MRAZOVIĆ, Pavica, Zora Vukadinović. *Gramatika srpskog jezika za strance*. 2. izd. Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2009.
- NĚMEC, Igor. „O slovanské předponě *po-* slovesné (Příspěvek k sémasiologické historii slovesných předpon)“. *Slavia* 23 (1954): str. 1–22.
- OERTLE, Simon. *Die slavischen Verbalpräfixe und Präpositionen: Polysemie und Grammatikalisierung*. Herne: Gabriele Schäfer Verlag, 2016.
- RASULIĆ, Katarina. *Exploring semantic relations*. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2016.
- SOUČKOVÁ, Kateřina. „There is only one *po-*“. *Nordlyd* 32/2 (2004): str. 403–419.
- TAYLOR, John. *Linguistic categorization: Prototypes in linguistic theory*. Clarendon: Oxford University Press, 1989.
- WALES, Katie. *A Dictionary of Stylistics*. 3rd ed. Harlow: Longman, 2011.

Извори

- PJAZU: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII. Zagreb: JAZU, 1880–1976.
- PMC: *Речник српскохрватског књижевног језика*, I–VI. Нови Сад (I–III и Загреб): Матица српска (I–III и Матица хрватска), 1967–1976.
- [RMS: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, I–VI. Novi Sad (I–III i Zagreb): Matica srpska (I–III i Matica hrvatska), 1967–1976]
- PCAHY: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–XXI. Београд: Институт за српски језик САНУ, 1959–2019.
- [RSANU: *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*, I–XXI. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 1959–2019]
- PCJ: *Речник српског језика*. 2. изд. Нови Сад: Матица српска, 2011.
- [RSJ: *Rečnik srpskoga jezika*. 2. izd. Novi Sad: Matica srpska, 2011]

*

LJUBEŠIĆ, Nikola, Filip Klubička. *Serbian web corpus srWaC 1.1*, Slovenian language resource repository CLARIN.SI, ISSN 2820-4042, 2016. <<http://hdl.handle.net/11356/1063>> 13. 1. 2025.

LJUBEŠIĆ, Nikola, Peter Rupnik, Taja Kuzman. *Serbian web corpus CLASSLA-web. sr 1.0*, Slovenian language resource repository CLARIN.SI, ISSN 2820-4042, 2024. <<http://hdl.handle.net/11356/1931>> 13. 1. 2025.

Горан Б. Милашин
Универзитет в Бани-Луке
Филологически факултет
Кафедра сербистики

ОБ ЭКСПРЕССИВНОСТИ ГЛАГОЛЬНОГО ПРЕФИКСА *ПО-* В СЕРБСКОМ ЯЗЫКЕ

Резюме

Предметом исследования данной статьи является экспрессивность сербского глагольного префикса *по-*. Главные цели исследования – установить в каких значениях этот аффикс выступает десигнатором экспрессивности, а также объяснить, каким образом развилась его экспрессивная функция. Языковой материал, из которого составлен корпус исследования, большей частью экскерпирован из шеститомного «Толкового словаря сербохорватского литературного языка» Матицы сербской. Экспрессивность приставки *по-* в сербском языке рассматривается в русле теории интегрального описания языка Ю. Д. Апресяна и теории коннотации В. Н. Телии, а пути ее развития описаны с точки зрения когнитивной семантики. Анализ показал, что сербский глагольный префикс *по-* лишь в своем делимитативном значении содержит информацию о позиции говорящего по отношению к предмету, о котором говорится, то есть обладает экспрессивной функцией. Установлено также, что экспрессивность данного аффикса, сопровождая делимитативность, развилась из его пространственного и дистрибутивного значений. Экспрессивность приставки *по-* коренится в сопоставлении и подразумевает идею о норме или стандарте, как имплицитной референтной точке. Во всех выделенных примерах речь идет об оценке говорящего в плане «меньше нормы», а в ней содержится информация о типичных ситуациях. Имея в виду, что многие из здесь проанализированных глаголов уже являются архаичными, особенно те с несколькими префиксами, в предстоящих исследованиях экспрессивность сербского глагольного префикса *по-* можно будет проверить на материале современных электронных корпусов сербского языка, что несомненно приведет к более полной картине сегодняшнего состояния. Тем не менее, и в так структурированном исследовании можно прийти к выводу, что префикс *по-* принадлежит к экспрессивным словообразовательным формантам, но это, во всяком случае, не его первичная функция.

Кључеве слова: сербски језик, глаголни префикс *po-*, експресивност, делимитативност, когнитивна семантика.

Goran B. Milašin
University of Banja Luka
Faculty of Philology
Department of Serbian Studies

ON THE EXPRESSIVENESS OF THE VERBAL PREFIX *PO-* IN THE SERBIAN LANGUAGE

S u m m a r y

This paper examines the expressiveness of the Serbian verbal prefix *po-*. The main aims of the research are to identify the meanings in which this affix functions as a designator of expressiveness, and to endeavour to explain how its expressive function has developed. The research corpus was primarily compiled from the six-volume *Dictionary of the Serbo-Croatian Literary Language* published by Matica Srpska. The expressiveness of the preposition *po-* in the Serbian language is analyzed in the light of J. D. Apresjan's theory of integral language description and V. N. Telija's theory of connotation. The development of the expressive function is approached from the perspective of cognitive semantics. The analysis reveals that it is only in its delimitative meaning that the Serbian verbal prefix *po-* conveys the information about the speaker's attitude towards the subject, thus carrying expressive value. It is further concluded that the expressiveness of this affix, tied to the concept of delimitativity, arose from the prefix's spatial and distributive meanings. The expressiveness of the prefix *po-* is based on comparison and implies the existence of a norm or standard as an implicit reference point. In all analyzed examples including delimitative verbs with the prefix *po-*, the speaker's evaluation suggests a deviation from the norm, usually in the sense of 'less than the norm', and contains information about prototypical situations. Given that many of the analyzed verbs are archaic, especially those with multiple prefixes, future research on the expressiveness of the Serbian verbal prefix *po-* could benefit from analyzing data extracted from modern electronic corpora of the Serbian language, which would certainly yield a more accurate understanding of the prefix's current use. Nevertheless, this study draws the conclusion that, even though the prefix *po-* belongs to expressive affixes, expressiveness is not its primary semantic function.

Keywords: Serbian language, verbal prefix *po-*, expressiveness, delimitativity, cognitive semantics.

Весна С. Николић*

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за српски језик са јужнословенским језицима

ПРИМАРНИ И СЕКУНДАРНИ ПАРОНИМИ У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

У фокусу рада налази се подела паронима на примарне и секундарне (индуковане), проистекла из ширег истраживања паронимијског односа међу конкретним именицама, а за потребе овог чланка проширена и допуњена примерима који припадају другим врстама речи, пре свега апстрактним именицама и придевима. За ову класификацију од посебне је важности да ли лексеме ступају у однос паронимије већ самим творбеним процесима, односно самим својим настанком или пролазе кроз процес десинонимизације, односно семантичког разједначавања. Ипак, како би ова класификација била у потпуности јасна, први део чланка посвећен је ширем прегледу досадашњих истраживања паронимије у словенским и несловенским срединама, као и осврту на проблеме који се приликом дефинисања и класификовања паронима јављају.

Кључне речи: српски језик, лексикологија, паронимија, пароними, примарни пароними, секундарни пароними, десинонимизација, семантичко разједначавање, деривација.

1. Уводна разматрања

Паронимија, иако свест о њеном постојању сеже чак у античка времена и као термин се јавља још у Аристотеловим *Категоријама*,¹ као

* vesna.nikolic@fil.bg.ac.rs; ORCID: 0000-0002-9194-1759

¹ Према преводу *Категорија* из 1954. године, „паронимима се називају све оне ствари које носе назив према неком другом појму, разликујући се од њега граматичким обликом, као, на пример, *граматичар* – од *граматика* и *храбар* – од *храбрости*“ (ARISTOTEL 1954: 15), док у преводу из 1970. стоји да се паронимима „зову ствари које се разликују од неке друге ствари у падежу, и по њеном имену се називају. Тако се граматичар зове по граматички, а храбар човек по храбрости“ (ARISTOTEL 1970: 5). Наводи се још и то да се

парадигматски лексички однос није привукла значајнију позорност водећих лексиколога и семантичара. Пре њихове, привукла је пажњу истраживача у области језичке културе и лексичке норме, лексикографа, односно састављача различитих корективних речника, методичара и дидактичара, као и стилистичара (в. Вишнякова 1974: 5–8; ВЕРАКША 2000: 4–5; СИДРОВА 2012: 161; JUAREVA, Sabirova 2021: 567–572; Николић 2022: 2–26). Тек је средином друге половине XX века разматрање паронимије из области језичке културе и лексичке норме пренето на поље лингвистичких, односно лексиколошких истраживања, али и даље са веома неуједначеним дефинисањем суштине паронимијског односа и одређењем обухвата термина *паронимија* и *пароним*.

Будући да паронимија није честа тема србистичких лексиколошких истраживања и радова, у првом поглављу овог чланка дајемо нешто шири преглед досадашњих испитивања ове лексичке релације у несловенској и словенској литератури, с посебним акцентом на русистичке погледе, с обзиром на чињеницу да је у Русији овом језичком феномену посвећено највише пажње. На крају овог прегледног одељка описујемо статус паронимије на јужнословенском језичком простору (посебно у Србији и Хрватској) и дајемо властиту дефиницију овог лексичког односа. У главном делу рада представљамо поделу паронима на *примарне* и *секундарне*. У питању је класификација која је резултат ширег испитивања паронимије у савременом српском језику (в. Николић 2022), за потребе овог рада проширена и допуњена новим примерима, будући да су наведеним истраживањем обухваћене само конкретне именице. Како бисмо доказали да се подела која је предмет овог рада може применити и ван оквира ове врсте речи, у ово истраживање смо укључили и примере из класе апстрактних именица и придева. У завршном делу указујемо и на могуће правце даљег испитивања поделе паронима на примарне и секундарне.

2. ПРОБЛЕМ ДЕФИНИСАЊА ПАРОНИМИЈЕ

Колико се схватања паронимије као лексичког односа и њеног места у систему разликују можда најпластичније сведочи податак да је, са једне стране, поједини лингвисти сматрају *језичком њаџологијом* или *језичком аномалијом* (в. JUREVA, Sabirova 2021), док јој други приписују статус *језичке универзалије* заступљене у свим видовима постојања језика и свим сферама комуникације (ДЕМИДОВА 2014: 8).

Поред тога, разлике у схватању паронимије могу се уочити и уколико се пореди словенска и несловенска литература посвећена овом лексиколошком питању.

пароними „налазе на средини између хомонима и синонима и учествују и у једнима и у другима“ (АРИСТОТЕЛ 1970: 46).

2.1. НЕСЛОВЕНСКА ЛИТЕРАТУРА

Када је реч о проучавању паронимије у несловенским срединама, односно радовима на материјалу несловенских језика, могу се, ако оставимо чињеницу да је многи еминентни семантичари и лексиколози уопште не разматрају када представљају парадигматске лексичке односе (нпр. ULLMANN 1957; PALMER 1976; LYONS 1977; ЛІПКА 1992; MURPHY 2003; SAEED 2003; HALLIDAY, Yallop 2007), издвојити три доминантна схватања овог односа: 1) прво, и најшире, у однос паронимије укључује све сличнозвучне лексеме без обзира на (не)постојање семантичке везе међу њима и парониме доводи у блиску везу са хомонимима (*confusable words*, *near-homonyms*) (ROOM 1979; ARIAS, Ferrero 2019: 279; *DICTIONARIO DE LA LENGUA ESPAÑOLA* [parónimo]²; DUPRÉ 1972: 1861; *LA NOUVEAU PETIT ROBERT* [paronyme]³ итд.); 2) друго, које у однос паронимије укључује све лексеме изведене од друге лексеме, односно читаво деривационо гнездо (нпр. PEI 1954: 166; CRUSE 1991: 131–132; BUSSMANN 1998: 862; CRYSTAL 2008: 351); и, најзад, 3) треће, и најређе, које од лексема у односу паронимије очекује сличности и на плану форме и на плану семантике (STORJONANN, Schnörc 2014: 463–476).

2.2. СЛАВИСТИЧКА ЛИТЕРАТУРА

С друге стране, премда у славистичкој, посебно русистичкој, литератури изучавање паронимије има знатно дужу и богатију традицију, не може се рећи да постоји јединствена дефиниција овог парадигматског односа, односно обухвата термина *паронимија* и *пароним*. Иако неслагања постоје и код других парадигматских односа (нпр. синонимије, антонимије), чини нам се да су она код паронимије најдубља и најизраженија. Заправо, на два питања кључна за дефинисање овог односа – да ли под паронимима треба подразумевати искључиво истокоренске лексеме или и разнокоренска образовања могу ступати у ову врсту лексичке везе, као и колико семантика лексема мора бити блиска или колико сме бити удаљена да би се могло говорити о паронимима – и даље не постоји једногласан одговор. Тако се руски лингвисти који су се бавили паронимијом могу поделити на оне који критеријум творбене везе не сматрају релевантним, па у овај парадигматски однос убрајају и разнокоренске лексеме (нпр. АХМАНОВА 1966; КОЛЕСНИКОВ 1971; ЛЕКАНТ и др. 1982; АНТИПИНА 2012; КОНЕВА 2018), и оне којима је овај услов један од круци-

² <https://dle.rae.es/par%C3%B3nimo?m=form>: Dicho de una palabra: Que tiene con otra una relación o semejanza, sea por su etimología o solamente por su forma o sonido, como *vendido* y *vendido*.

³ <https://dictionnaire.lerobert.com/definition/paronyme>: Se dit de mots presque homonymes (ex. *éminent* et *imminent*).

јалних, па паронимима сматрају искључиво истокоренска образовања (нпр. Фомина 1973; Вишнякова 1974; Демиденко и др. 1979; Бельчиков, Панюшева 1994; Веракша 2000; Ivanova 2016 и др.). Када је семантичка раван посреди, у релевантној литератури се могу срести врло разноврсна и често нејасна одређења – од тога да су пароними значењски неповезане лексеме (нпр. Колесников 1971: 3), речи различите⁴ по значењу (Фомина 1973: 63), речи различите или делимично подударне по значењу (Розентал, Теленкова 1972: 212), до тога да су посреди речи које се разликују по додатним нијансама које служе прецизирању мисли (Вишнякова 1974: 8–9) или лексеме са извесним семантичким разликама (Ivanova 2016: 10).

Различите приступе паронимији у русистици М. М. Веретинова класификује у три главна правца: 1) присталице првог приступа (попут О. С. Ахманове, А. Н. Гвоздева, Н. П. Колесникова, Ј. С. Степанова и др.) у парониме убрајају све сазвучне речи, узимајући као једини критеријум њиховог ступања у паронимијски однос могућност околиналног мешања; 2) представници другог приступа (попут Ј. А. Бельчикова, М. С. Пањушеве, Е. В. Кузњецове, Л. И. Скворцова, М. И. Фомине и др.) као главни критеријум узимају корен речи, односно паронимима сматрају само истокоренска образовања; 3) док присталице трећег правца (попут О. В. Вишнякове) сужавају поље паронимије и парониме дефинишу као истокоренске лексеме са акцентом на истом слогу, које припадају истој врсти речи, имају заједничке лексичко-граматичке одлике (род, вид и сл.) и означавају различите појмове, што значи да се приликом одређивања паронима у обзир узимају семантичка, акценатска, етимолошка и морфолошка својства лексема (ВЕРЕТИНОВА 2011: 13).

Што се осталих источнословенских и западнословенских језика тиче, приметно је, пре свега на основу специјалних речника паронима и њихових предговора (Гринчишин, Сербенська 1986 [украјински]; Грабчыкаў 1994 [белоруски]; Kita, Polański 2008 [пољски]; Škvareninová 1999 [словачки]), да у њима доминира шири приступ паронимији, односно схватање да у овом лексичко-семантичком односу могу бити и истокоренске и разнокоренске лексеме.

2.2.1. ЈУЖНОСЛОВЕНСКА ЛИТЕРАТУРА

Најзад, неуједначен третман паронимијског односа среће се и на јужнословенском језичком простору – од Словеније, где се овај термин го-

⁴ Треба, међутим, бити опрезан када у дефиницији паронима стоји да су посреди лексеме различитог значења, јер се, заправо, иза таквог одређења не крије никаква семантичка неповезаност, већ пре успостављање дистинкције у односу на синониме, који имају исто или слично значење. Да је заиста тако, види се пре свега из примера који се у радовима где се говори о различитом значењу наводе: нпр. *дипломат* – *дипломант*, *адреса* – *адресант*, *остийки* – *остийанки* (Фомина 1973: 63).

тово уопште не употребљава, преко Бугарске и Македоније, где се срећу и ужи и шири приступ (Бугарска: ВАСИЛЕВА 1988 [шири приступ] : ЗИДАРОВА 2014 [ужи приступ]; Македонија: НИАМИ 2020; ГРУЕВСКА-МАЦОСКА 2021 [шири приступ] : ЈАНУШЕВА 2018 [ужи приступ]), до Србије и Хрватске, где су схватања паронима најуједначенија и где се под овим термином готово увек подразумевају истокоренске лексеме које су семантички повезане (исп. ДРАГИЋЕВИЋ 1996, 2007; ДРАЖИЋ, АЈДАНОВИЋ 2020; НИКОЛИЋ 2022 [Србија]⁵; ТАФРА 1988, 2005, 2018; ХУДАЏЕК, МИХАЉЕВИЋ 2016⁶; ПАТЕКАР 2017; ВАШИЋ, ГРГАТ 2023; ПИШКОВИЋ 2024⁷ [Хрватска]). Б. Тафра је још 1988. писала о паронимији и одредила је као „leksičku pojavu unutar iste vrste riječi“, која се од хомонимије разликује по томе што речи у односу паронимије имају барем једну заједничку сему („integralni sem“, како Тафра наводи), док се семантички садржаји хомонима у потпуности разликују (ТАФРА 1988: 195–196). Р. Драгићевић у својој лексиколошкој монографији парониме дефинише као „истокоренске лексеме које припадају истој врсти речи, имају слично значење, имају исту појмовно-логичку саодносност и које нису узајамно заменљиве у истом контексту“ (ДРАГИЋЕВИЋ 2007: 313).

Као што се из свега наведеног може закључити, различити аутори водили су се различитим критеријумима приликом дефинисања суштине паронимијског односа. За неке је био важан једино функционални аспект (могућност казационалног мешања), за неке формални (слична форма лексема у овом односу), за неке комбинација ова два аспекта (функционално-формални), док је за неке од велике важности и семантички критеријум. Ми ћемо се у овом раду водити формално-семантичким критеријумима, док ће нам функционални бити само помоћни, као и дефиницијом проистеклом из наше докторске дисертације *Паронимија у савременом српском језику*, која гласи:

Пароними су истокоренске лексеме чија су значења блискозначна, односно које својим значењима упућују на блиске референте, које припадају истој врсти речи, истом лексичко-семантичком разреду, односно истој тематској групи или концептуално сродним категоријама, које се не могу међусобно замењивати у свим контекстима и које су обично настале дода-

⁵ У српској литератури има, наравно, и другачијих погледа: ШИРКА 1998; ЧАРКИЋ 2005; ТЕЛЕБАК 2011; ОТАШЕВИЋ 2019.

⁶ Међу примерима наведених ауторки налазе се и парови који би се у српистичкој литератури третирали као међулексемски дублети: нпр. *van – vani, postav – postava*.

⁷ Ставови Т. Пишковић разликују се од схватања осталих хрватских лингвиста у бар две ствари: прво, иако парониме дефинише као истокоренске лексеме и наводи само парове таквих речи, сматра да би ваљало ревидирати постојећу дефиницију паронимије и новом обухватити и разнокоренске лексеме које говорници грешком своде на истокоренске (ПИШКОВИЋ 2024: 477) и, друго, паронимију не убраја у парадигматске лексичко-семантичке односе, као, уосталом, ни хомонимију (ПИШКОВИЋ 2024: 475), са чиме се ми не слажемо.

вањем синонимичних афикса на исту или различиту творбену основу или су као готове форме преузете из страних језика (Николић 2022: 77).

Дакле, у овом раду се на паронимију гледа као на садржинско-формални парадигматски однос, лексичку релацију међу лексемама у систему, а не као на језичку случајност.

3. ПРИМАРНИ И СЕКУНДАРНИ ПАРОНИМИ

Трагајући за најпогоднијом методологијом рада са паронимима, су-срели смо се са бројним проблемима, од којих су међу најважнијим занемаривање сложености семантичких веза које вишезначне лексеме међусобно остварују у интеракцији различитих својих значења и недостатак довољно разрађене класификације у коју би се пароними ексцерпирани из дескриптивних речника српског језика могли уклопити. Због тога смо у поменутој докторској тези, полазећи примарно од класификације коју даје О. В. Вороничев (2011: 57–68),⁸ разрадили властиту поделу паронима и одредили њихово место између, са једне стране, истокоренских синонима и, са друге, осталих творбено повезаних лексема. Будући да смо о овој класификацији, заснованој на постулатима фази лингвистике, већ детаљно писали (Николић 2022а, 2024, 2025), овде ћемо се на њу само кратко осврнути како би подела која је главни циљ овог рада – на примарне и секундарне парониме – била јаснија. Поменута фази скала изгледала би, поједностављено, овако: *синоними* (*йойййуни* и *нейойййуни*) → *сино-йароними* → *йаросиноними* → *йойййуни йароними* → *нейойййуни йароними* → *йтворбено йовезане лексеме*. Потпуно упрошћено говорећи, то значи да се на једном крају скале налазе истокоренски синоними (прави и неправи, односно потпуни и непотпуни)⁹, а на супротном крају лексеме које припадају истом творбеном гнезду и које су, очекивано, и значењски и формално повезане, али се међу њиховим семантичким реализацијама не успоставља ни однос синонимије ни однос паронимије. Између ова два краја налазе се различите варијанте прелаза између синонима и паронима: *синойароними* и *йаросиноними*, у зависности од тога у ком односу стоје њихова основна значења (код синопаронима су примарна значења

⁸ О. В. Вороничев издваја *йойййуне истокоренске синоними* (= сва значења су у односу синонимије), *нейойййуне истокоренске синоними* (= већи број значења је у односу синонимије, а мањи у односу паронимије), *йойййуне йароними* (= сва значења су у односу паронимије) и *нейойййуне йароними* (= већи број значења је у односу паронимије, а мањи у односу синонимије) (Вороничев 2011: 61–64). Ова класификација начињена је, међутим, само у односу на број значења која су у односу синонимије или паронимије, али не и у односу на то која значења ступају у ове односе (примарна или секундарна) и шта је са осталим могућностима семантичког саодношења и значењима која не ступају ни у један од ова два односа.

⁹ Термине *йрави* и *нейрави синоними* користимо према ДРАГИЋЕВИЋ 2007: 252–253.

у односу синонимије, док се паронимија јавља на нивоу секундарних семантичких реализација, док је код паросинонима ситуација обрнута: номинациона значења су у односу паронимије, док се синонимија остварује међу индукованим значењима), као и *пароними* (било *йоййуни* – читаве значењске структуре су у односу паронимије, било *нейоййуни* – основна значења су у односу паронимије, док на секундарном нивоу постоје она која су семантички повезана, али се тај однос не може одредити ни као синонимија ни као паронимија, већ је значењска блискост резултат творбене повезаности), односно лексеме код којих нема преплитања односа синонимије и паронимије.

Када се у обзир узму само лексичке јединице чија примарна значења стоје у паронимијској релацији (дакле, *йоййуни* и *нейоййуни* *пароними* и *паросиноними*), добија се паронимијско поље, у чијем се центру налазе лексеме у односу потпуне паронимије, за њима следе лексеме које припадају класи непотпуних паронима, док су на периферији паросиноними. Међутим, ни односи међу лексемама које улазе у паронимијско поље, па чак и у његов центар, нису истоврсни. Ексерципирајући грађу из *Речника српскохрватског књижевног језика* Матице српске (РМС)¹⁰ и поредећи је са стањем затеченим у електронским корпусима савременог српског језика (srWaC и PDRS), приметили смо да су одређени парови¹¹ и у време израде консултованог речника (1967–1976) и у актуелном језичком тренутку били и остали примарно у односу паронимије, док су други у тај однос ступили одређеним семантичким променама кроз временски период узет у разматрање и чинило нам се важним да се међу њима успостави дистинкција. Због тога смо увели поделу на *примарне* и *секундарне* (индуковане) *парониме*, при чему у оквиру обе ове групе постоје уже скупине.

3.1. ПРИМАРНИ ПАРОНИМИ

Под примарним паронимима подразумевамо, дакле, оне паронимске парове који су и у лексикографском остварењу у коме је фиксира-

¹⁰ За овај речник смо се определили из неколико разлога: прво, у питању је једини тренутно завршени вишетомић српског језика; друго, желели смо да испитамо промене које су се десиле од почетка *савременог српског језика*, о којем се, како наводи Д. Гортан Премк (2017: 304–305), може говорити након завршетка Другог светског рата до данас (дакле, не залазећи у време пре почетка ове фазе развоја нашег стандардног језика); и треће, желели смо да истраживање обухвати само лексику српског књижевног, а не и народног језика.

¹¹ Иако се пароними могу јављати и у низовима (или редовима, у зависности од термилошког решења у различитим радовима), будући да доминантни део наше грађе чине парови и ради избегавања понављања, у раду ћемо користити само термин *паронимски пар*.

на лексика са почетка савремене фазе развоја нашег стандардног језика обрађени као пароними и међу којима ни у том језичком тренутку није било синонимијских веза, а нема их ни данас. У оквиру ове групе могу се издвојити две веће подгрупе: 1) у првој су они парови код којих није дошло ни до каквих семантичких измена у односу на стање затечено у РСМ (нису се развила или изгубила поједина значења, није се променио њихов распоред у хијерархији значењске структуре у смислу да је неко секундарно значење постало доминантно и сл.), 2) док се у другој подгрупи налазе они примери који су протоком времена претрпели извесне семантичке промене (развила су се нека нова значења, одређена су застарела и више се не употребљавају, дошло је до пермутовања значења – нека секундарна семантичка реализација је постала доминантна и најчешће се среће у коришћеним корпусима, промењен је домен примене и сл.), али који ни упркос тим изменама нису напустили паронимијско поље и ступили у интерференцију са синонимијом, већ је дошло до померања, на пример, из потпуних паронима у непотпуне или обрнуто.

Примери за прву подгрупу јесу, рецимо: • **демонстрант** (учесник у демонстрацији, дакле – онај који демонстрира своје незадовољство, *iprotestује*) и **демонстратор** (онај који *показује, тумачи, објашњава* (за време предавања или *наставе*), односно *демонстрира градиво*); • **евангелик** (*припадник хришћанске вере која за основу узима Библију, *протестант*, односно *пророковедник* (ј)еванђеља*) и **евангелист(а)** (сваки од *четири *писца* (канонских) (ј)еванђеља*); • **економичан** (*штедљив, умерен*) и **економски** (који се односи на *економику, на економију, *привредни**); • **имунитет** (1. *природна или стечена *општорност* организма према заразним болестима*. 2. *посебна *права* која имају народни *посланици*, *сирани дипломати* и др. у односу на судске и друге *власти*, *изузетост* из надлежности *них власти**) и **имуност** (*својство онога који је имун*); • **кожаст** (који је сличан *кожи* (*по *тврдоћи, боји* и сл.*)) и **кожни** (1. *који је начињен од животињске *коже**. 2. *који се односи на *кожу* *уопште* и на израду *предмета* од животињске *коже**); • **командант** (*зайоведник једне војне јединице (веће од основне) *града, *тврђаве, *рајног брода***) и *командир* (зайоведник мање војне јединице)*); • **конструктивист(а)** (*прислица *конструктивизма**) и **конструктор** (онај који *конструира нешто, који *прави конструкцију нечега**); • **отуђеност** (*особина онога *што* је *отуђено*; *хладан однос међу људима, *равнодушност*; *удаљеност*, *одвојеност**) и **отуђивост** (*својство онога *што* је *отуђиво**); • **победан** (1. *који је *победио**. 2. *који се односи на *победу, *победоносан***) и **победив** (који се може *победити*); • **сумњивост** (*особина онога који је *сумњив* и онога *што* је *сумњиво**) и **сумњичавост** (*особина онога који је *сумњичав**); • **удах** (*улачење *зрака, *ваздуха***) и **уздах** (*дубок *удисај* и *издисај* (као *израз бола, *пани***), *жаљења, *олакшања, *умора* и сл.*))*) ИТД.*

У овим и сличним примерима, дакле, стање констатовано у Шестотомнику одговара ономе које се среће у електронским корпусима и ове лексеме су до данас очувале однос потпуне паронимије без икаквих семантичких измена иако је од објављивања РМС до сада прошло скоро пола века.

У другој подгрупи примарних паронима налазе се они примери који су упркос различитим врстама семантичких промена били и остали у категорији паронима. На пример, лексема *алїинац* дефинисана је у РМС као *војник у њланинској јединици*, а *алїинистї*(а) као *онај који се бави алїинизмом, њланинар*, што значи да је однос паронимије већ овде регистрован. Међутим, релација паронимије је додатно ојачана новим значењем лексеме *алїинац*, која – према подацима из електронских корпуса – означава и онога који се бави алпским скијањем, па су сада два значења ове лексеме у односу паронимије са једним значењем лексеме *алїинистїа*. Слично томе, развој новог значења појачао је паронимијски однос и у пару *естїеї*(а) – *естїеїичар*. Наиме, у РМС је забележено да је *естїеї*(а) онај који се руководи принципима естетике, човек са развијеним смислом за лепо, док је *естїеїичар* онај који се бави естетиком као науком, теоретичар уметности или присталица естетизма, али савремени корпуси показују да је ова лексема развила и једно ново значење – *естїеїски хирург или козмїеїичар, онај који изводи различитїе естїеїске инїтервенције*, које такође ступа у однос паронимије са јединим значењем лексеме *естїеї*(а). С друге стране, поједине лексеме губиле су одређена своја значења, што – поново – није суштински утицало на паронимијску релацију. На пример, према подацима из РМС, *аїлїеї*(а) је примарно *їтакмичар у гимнастїичким играма сїтарих Грка*, а секундарно *сїорїски борац велике физичке снаге и увежбаносїи* и, фигуративно, *снажан и јако развијен човек*, док је *аїлїеїичар* онај који се бави атлетиком. Иако се данас лексема *аїлїеї*(а) не употребљава у свом основном значењу, то не мења чињеницу да су лексеме *аїлїеїа*(а) и *аїлїеїичар* у својим актуелним значењима и данас у односу паронимије. Занимљив је и пример лексема *академац* и *академик*, које су и данас очувале паронимијски однос, с тим што је лексема *академац* донекле променила, односно проширила своје значење, па више не означава само ученике војне академије или официре који су завршили војну академију (како стоји у РМС), већ све студенте генерално, док је лексема *академик* задржала своје значење – *члан наука, знаносїи*. Ово су, наравно, само неке од семантичких промена кроз које су прошле лексеме које називамо примарним паронимима и само одређени примери одржања паронимијског односа кроз време упркос изменама које су чланови паронимских парова претрпели.

3.2. СЕКУНДАРНИ (ИНДУКОВАНИ) ПАРОНИМИ

С друге стране, лексеме које називамо секундарним (индукованим) паронимима у Шестотомнику су у највећем броју случајева обрађене као синоними, што значи да су у однос паронимије ступиле десинонимизацијом, односно процесом разједначавања синонима.¹² И парове из ове категорије поделили смо у две веће групе у зависности од тога да ли је реч о разједначавању 1) неправих или 2) правих синонима.

Када су посредни неправи синоними, односно лексеме чија су секундарна значења у односу синонимије (или примарно једне и секундарно друге), обично је реч о преласку оваквих примера из групе паросинонима у групу потпуних паронима, при чему је тај процес текао једноставније него код наредне групе (правих синонима), најчешће губљењем заједничког секундарног значења, оног које их је повезивало и омогућавало синонимијски однос.

На пример, као једно од секундарних значења лексеме *кайеџан* у РМС јавља се и значење лексеме *кайџен* (4. спорт. = капитен *вођа момчади у сјорџским удружењима*), што указује на однос синонимије међу овим лексемама, које потичу од латинске речи за главу *caput*, *-itis*. У савременом српском језику ова синонимијска веза није очувана, односно лексема *кайеџан* се не употребљава у значењу особе која је главна у спортском тиму, па су ове лексеме данас у чистом паронимијском односу (*онај који је главни у војсци, на броду, авиону и сл. : онај који је главни у сјорџској екији*). Сличан случај имамо и код лексема *економ* и *економист*(а), где је прва лексема изгубила своје последње (2.в.) значење *економист*(а), чиме је покидана једина синонимијска веза која је међу њима постојала, па данас *економ* означава онога ко се брине о набавци, чувању и расподели потрошног материјала (болнички, клупски итд. *економ*) или онога ко води веће пољопривредно газдинство или имање, док је *економист*(а) остао онај који се бави економијом као науком, стручњак за економска, привредна питања или студент економије. Такође, лексема *џивара* регистрована је у РМС са значењем *госџионица у којој се џочи џиво*, што је данас, према подацима из корпуса, али и РСЈ, значење резервисано само за лексему *џивница*, док је *џивара* искључиво фабрика пива итд.¹³

Што се десинонимизације правих синонима (врло често и потпуних) тиче, ситуација је обично доста сложенија јер није реч о преласку из суседних категорија (нпр. из паросинонима у потпуне парониме), већ из веома удаљених група (нпр. из потпуних синонима у потпуне парониме).

¹² Више о десинонимизацији в. у Тафра 2005: 270–274; Драгићевић 2007: 248–249.

¹³ В. и примере попут *бројач : бројило, џомагач : џомагало, возач : возар, џоказашељ : џоказивач* и сл.

Да би се тако нешто остварило, парњаци најчешће пролазе кроз бројне семантичке измене, некада и потпуну промену значења.

И овде ћемо представити само неколико илустративних примера, иако их је, наравно, у лексичком систему далеко више. У ову групу спадају, рецимо, парови попут *снимаџељ* и *снимач*. Према РМС, ове лексеме су у односу потпуне синонимије: **сниматељ** *онај који снима, који љрави снимке (обично филмске) и снимач* *снимаџељ*. Да ситуација у актуелном језичком тренутку не одговара оној фиксираној у шестотомном речнику Матице српске, показују примери из електронских корпуса који сведоче о томе да се *снимач* (готово) искључиво користи у значењу инструмента, апарата за снимање (нпр. *снимач љпараметјара леџа, снимач гласа, снимач звука, снимач видео-материјала, аудио-снимач, видео-снимач* итд.) и да се стога лексеме *снимаџељ* и *снимач* данас налазе у паронимијском односу заснованом на дистинкцији *живо–неживо* (*онај који снима – оно шџо снима*). Случај потпуног разједначавања синонима и њиховог преласка у класу паронима имамо и у примеру *секреџарица* и *секреџарка*, за које у РМС такође стоји да су у односу потпуне синонимије: **секрета-рица 1.** *женска особа секреџар, џајница*. **2.** *секреџарева жена* и **секретарка** *секреџарица*, док корпуси показују однос паронимије међу њима, па је тако *секреџарица* особа која обавља различите административне послове, најчешће за директора и сл., док је *секреџарка* жена на високој државној функцији (нпр. *државна секреџарка, љокрајинска секреџарка* и сл.). У овом примеру видимо како су два различита фемининатива своју семантику засновала на различитим значењима мотивне лексеме *секреџар* (1 и 3). До десинонимизације је дошло и у пару *акџивизам* и *акџивносџ*, где се у Шестотомнику лексема *акџивизам* само упућује на значење лексеме *акџивносџ* (*делаџносџ, учесџивовање, суделовање у раду, у акцији*). Међутим, и овога пута примери у којима се ове две лексичке јединице користе сведоче о томе да се њихова семантика разједначила и да се не употребљавају у истим контекстима (нпр. *физичка акџивносџ, љословне акџивносџи, љривредне акџивносџи, клујске акџивносџи, акџивносџи у љприроди : грађански акџивизам, љолиџички акџивизам, друшџивени акџивизам, ЛГБТ+ акџивизам* итд.), што је регистровано и у РСЈ.¹⁴ О томе да се лексеме боре за своје место у лексичком

¹⁴ Паронимске лексеме, као и све остале, подложне су архаизацији и преласку у пасивни лексички фонд, као што се то дешава, рецимо, са примером *евангелик – евангелисџа*, од поменутих, или онима попут *банкар – банкарац, брусар – брусач, еџидемијски – еџидемичан, канцелар – канцелисџи(а), чешљар – чешљар* итд., при чему постоје две могућности – у одређеним случајевима застарева цео паронимски пар (нпр. *чешљар – чешљач*), јер појмови означени парњацима више нису актуелни, док се у другим случајевима дешава да само један члан паронимског пара застарева, чиме се кида паронимијска веза (исп. нпр. *банкар – банкарац*). Са друге стране, бројне динамичне друштвене промене

систему, јер он не трпи гомилање великог броја јединица исте вредности, сведоче и парови *наследсѝво* и *наслеђе* и *божански* и *божансѝвен*, који показују тенденцију преласка из категорије синонима у категорију паронима, тако што се некада јединствене значењске структуре „цепају“, а њихове различите делове преузимају различити парњаци. Тако су, рецимо, лексеме *наследсѝво* и *наслеђе* обрађене у оквиру једног речничког чланка у РМС, дакле, као потпуни синоними, док електронски корпуси показују да се *наследсѝво* специјализује за физичку, конкретну заоставштину или генерално право наслеђивања (*йраво на наследсѝво*, *йорез на наследсѝво*, *одрицање од наследсѝва*, *йродаја наследсѝва*, *деоба наследсѝва*, *наследсѝво од два* и *йо милиона* и сл.), док се *наслеђе* чешће користи за духовне, нематеријалне вредности које за неким остану (*кул-йурно наслеђе*, *византијско наслеђе*, *антиичко наслеђе*, *немањићко наслеђе*, *йаганско наслеђе* и сл.). Слично се примећује и код лексема *божански* и *божансѝвен*, између којих РМС ставља знак једнакости (**божански**, -а, -о = божанствен и **божансѝвен**, -а, -о = божански), док савремени језички материјал показује да је од те заједничке полисемантичке структуре придев *божански* задржао значења *који се односи на божансѝва*, *који има особину божансѝва*, док је лексема *божансѝвен* преузела значење бр. 3 – *изванредно лей*, *диван*, *изврсѝан*.

Најзад, описана класификација се може и графички представити:

Графикон 1: Подела паронима на примарне и секундарне.

не доводе до потребе за успостављањем нових паронимијских веза како би се стварност прецизније парцелисала (нпр. *секретѝарица* – *секретѝарка*, *акѝивизам* – *акѝивносѝ*).

4. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

У овом чланку смо на примеру међуодноса синонима и паронима, односно поделе паронима на *примарне* и *секундарне* (*индуковане*) у зависности од тога да ли је међу њима у прошлости (у почетној фази развоја савременог српског језика) било синонимијских релација, показали колико су односи међу истокоренским образовањима сложени и динамични и нису једном за свагда фиксирани у лексичком систему, већ су – напротив – врло флуидни и променљиви.¹⁵ Увођење дистинкције између примарних и секундарних паронима чинило нам се значајним како би се направила разлика између оних лексема које су у паронимијски однос ступиле већ самим творбеним процесима и оних које су десинонимизацијом, односно семантичким разједначавањем постале пароними. Истраживања која тек предстоје требало би да статистички покажу да ли у лексичком систему има више примарних или секундарних паронима и постоје ли неке правилности у вези са њиховим позиционирањем у лексичком систему (нпр. да ли примарни имају стабилније место од секундарних или обрнуто).

Током ексцерпирања лексема из РМС и саме анализе грађе отворила су се и бројна нова питања, на која би у неким будућим истраживањима ваљало дати одговоре. Појавило се, на пример, питање да ли се на исти начин може посматрати десинонимизација правих и неправих синонима, односно да ли се десинонимизацијом правих и неправих истокоренских синонима добијају исти резултати – пароними – или у том погледу постоји извесна разлика. Нама се чини да се десинонимизацијом неправих синонима добијају семантички удаљеније лексеме него што је то случај са разједначавањем правих, посебно потпуних синонима и да су резултати десинонимизације неправих синонима на граници између паронима и само творбено повезаних лексема, чланова једног деривационог гнезда (последња категорија на фази скали представљеној на почетку одељка 3), али је то нешто што би тек требало детаљније испитати. Такође, и овде су потребне детаљније статистичке анализе заступљености паронимских парова добијених десинонимизацијом правих и неправих синонима. Нама се, на основу досадашњих истраживања, чини да је чешће разједначавање правих синонима, што је донекле необично јер овај процес захтева већи број семантичких измена него што је то случај код неправих синонима. Ипак, овакав утисак можда је у вези са претходним питањем – да ли десинонимизацијом неправих синонима увек настају пароними, што још једном наглашава важност доласка до одговора на ово питање.

¹⁵ Ово, наравно, важи и за односе међу разнокоренским лексемама (нпр. разнокоренским синонимима), којима се ми у овом раду нисмо бавили.

Поред тога, трагајући за адекватним примерима којима бисмо поткрепили одређене групе и подгрупе паронима представљене у раду, приметили смо да је много више именица које су прошле кроз процес десинонимизације и прешле у категорију паронима него што је то случај са придевима, који су, са друге стране, знатно склонији синонимизацији (в. нпр. *енергејски* и *енергијски*, *ејидемијски* и *ејидемиолошки*, *јсихички* и *јсихолошки* итд.). Ова склоност читавих врста речи ка одређеним обрацима семантичког понашања (у овом конкретном случају, склоност ка синонимизацији или десинонимизацији) јесте нешто што би у будућности такође требало детаљније истражити јер указује на одређене системске везе у лексикону.

Цитирана лијерајџура

- АНТИПИНА, Ольга П. „Структурно-словообразовательная характеристика адъективных паронимов русского и английского языков“. *Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение* 69/23 (2012): стр. 14–17.
- [ANTIPINA, Ol'ga P. „Strukturno-slovoobrazovatel'naâ harakteristika ad"ektivnyh paronimov russkogo i anglijskogo âzykov“. *Vestnik Čelâbinskogo gosudarstvennogo universiteta. Filologija. Iskuststvovedenie* 69/23 (2012): str. 14–17]
- АХМАНОВА, Ольга С. *Словарь лингвистических терминов*. Москва: Советская энциклопедия, 1966.
- [AHMANOVA, Ol'ga S. *Slovar' lingvističeskih terminov*. Moskva: Sovetskaâ ênciklopediâ, 1966]
- БЕЛЬЧИКОВ, Юлий А., Мария С. Панюшева. *Словарь паронимов современного русского языка*. Москва: Русский язык, 1994.
- [BEL'ČIKOV, Ūlij A., Mariâ S. Panûševa. *Slovar' paronimov sovremennogo russkogo âzyka*. Moskva: Russkij âzyk, 1994]
- ВАСИЛЕВА, Стефка. *Речник на блискозвучащите думи /паронимите/ в българския език*. София: Държавно издателство „Д-е Петър Берон“, 1988.
- [VASILEVA, Stefka. *Rečnik na bliskozvučašite dumi /paronimite/ v b"lgarskiâ ezik*. Sofiâ: D"ržavno izdatelstvo „D-e Pet"r Beron“, 1988]
- ВЕРАКША, Тамара В. *Лингвистическая природа паронимов русского языка: диссертация на соискание ученой степени доктора филологических наук*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский государственный университет, 2000.
- [VERAKŠA, Tamara V. *Lingvističeskaâ priroda paronimov russkogo âzyka: dissertaciâ na soiskanie učenoi stepeni doktora filologičeskih nauk*. Sankt-Peterburg: Sankt – Peterburgskij gosudarstvennyj universitet, 2000]
- ВЕРЕТИНОВА, Мария М. *Лингвометодическое описание актуализированной лексики в целях преподавания русского языка как иностранного (на материале паронимов-прилагательных)* (автореферат диссертации). Москва: Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова, 2011.
- [VEREITINOVA, Mariâ M. *Lingvometodičeskoe opisane aktualizirovannoj leksiki v celâh prepodaviâ russkogo âzyka kak inostrannogo (na materiale paronimov-prilagatel'nyh)*

- (avtoreferat dissertaciji). Moskva: Moskovskij gosudarstvennyj universitet im. M. V. Lomonosova, 2011]
- ВИШНЯКОВА, Ольга В. *Паронимы в русском языке*. Москва: Высшая школа, 1974.
[VIŠNĀKOVA, Ol'ga V. *Paronimy v russkom āzyka*. Moskva: Vysšaā škola, 1974]
- ВОРОНИЧЕВ, Олег Е. „Критерии дифференциации паронимов и однокоренных синонимов“. *Филологические науки* 2 (2011): стр. 57–68.
[VORONIČEV, Oleg E. „Kriterii differenciacii paronimov i odnokorenyh sinonimov“. *Filologičeskie nauki* 2 (2011): str. 57–68]
- ГОРТАН ПРЕМК, Даринка. „Српска лексикографија данас“. *Јужнословенски филолог* LXXIII/3–4 (2017): стр. 291–313.
[GORTAN PREMK, Darinka. „Srpska leksikografija danas“. *Južnoslovenski filolog* LXXIII/3–4 (2017): str. 291–313]
- ГРАБЧЫКАЎ, Сцяпан М. *Слоўнік паронімаў беларускай мовы*. Мінск: Народная асвета, 1994.
[GRABČYKAŬ, S'cāpan M. *Sloŭnik paronimaj belaruskaj movy*. Minsk: Narodnaā asveta, 1994]
- ГРИНЧИШИН, Дмитро Г., Олександра А. Сербенська. *Словник паронимів української мови*. Київ: Радянська школа, 1986.
[GRINČIŠIN, Dmitro G., Oleksandra A. Serbens'ka. *Slovník paronimiv ukraïns'koï movi*. Kiïv: Radāns'ka škola, 1986]
- ГРУЕВСКА-МАЏОСКА, Симона. *Лексикологија на македонскиот јазик*. Скопје: Ми-Ан, 2021.
[GRUEVSKA-MADŽOSKA, Simona. *Leksikologija na makedonskite jazik*. Skopje: Mi-An, 2021]
- ДЕМИДЕНКО, Лариса П., Тамара Г. Козырева, Евгения С. Хмелевская, Иван С. Козырев. *Современный русский язык: Лексикология*. Минск: Вышэйшая школа, 1979.
[DEMIDENKO, Larisa P., Tamara G. Kozyreva, Evgeniā S. Hmelevskaā, Ivan S. Kozyrev. *Sovremennyj russkij āzik: Leksikologiā*. Minsk: Vyšējšaā škola, 1979]
- ДЕМИДОВА, Елена Н. *Паронимия в научном тексте: когнитивный аспект* (диссертация). Челябинск: Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Челябинский государственный университет», 2014.
[DEMIDOVA, Elena N. *Paronimiā v naučnom tekste: kognitivnyj aspekt* (dissertaciā). Čelābinsk: Federal'noe gosudarstvennoe būdžetnoe obrazovatel'noe učreždenie vysšego professional'nogo obrazovaniā «Čelābinskij gosudarstvennyj universitet», 2014]
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. „О једној врсти лексичке паронимије“. *Српски језик* 1/1–2 (1996): стр. 456–463.
[DRAGIČEVIĆ, Rajna. „O jednoj vrsti leksičke paronimije“. *Srpski jezik* 1/1–2 (1996): str. 456–463]
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. *Лексикологија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике, 2007.
[DRAGIČEVIĆ, Rajna. *Leksikologija srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike, 2007]
- ДРАЖИЋ, Јасмина, Јелена Ајџановић. „Улога контекста у разумевању творбено блиских именица“. У: Весна Крајишник (ур.). *Српски као страни језик у теорији и пракси IV*. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, Центар за српски као страни језик, 2020: стр. 21–32.
[DRAŽIĆ, Jasmina, Jelena Ajdžanović. „Uloga konteksta u razumevanju tvorbeno bliskih imenica“. У: Vesna Krajišnik (ur.). *Srpski kao strani jezik u teoriji i praksi IV*. Beograd:

- Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Centar za srpski kao strani jezik, 2020: str. 21–32]
- ЗИДАРОВА, Ваня И. „Суфиксални пароними в българския език и техните полски съответствия“. *Научни трудове – Филология* 52/1–А (2014): стр. 353–362.
- [ZIDAROVA, Vanja I. „Sufiksadni paronimi v bŭlgarskiŭ ezik i tehните polski s"otvetstviŭ“. *Naučni trudove – Filologija* 52/1–А (2014): str. 353–362]
- ЈАНУШЕВА, Виолета. „Кон дефинирањето на паронимите во македонскиот стандарден јазик“. Во: Лидија Тантуровска (отв. ред.). *Минајтојто на јазичниот свет – денес и утре*. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2018: стр. 101–119.
- [JANUŠEVA, Violeta. „Kon definiranje to na paronimite vo makedonskiot standarden jazik“. Vo: Lidija Tanturovska (otv. red.). *Minatoto na jazičniot svet – denes i utre*. Skopje: Institut za makedonski jazik „Krstе Misirkov“, 2018: str. 101–119]
- КОЛЕСНИКОВ, Николай П. *Словарь паронимов русского языка*. Тбилиси: Издательство Тбилисского университета, 1971.
- [KOLESNIKOV, Nikolaj P. *Slovar' paronimov russkogo ŭzyka*. Tbilisi: Izdatel'stvo Tbilisskogo universiteta, 1971]
- КОНЕВА, Евгения А. „Псевдопаронимы: право на существование“. *Актуальные проблемы языкознания* 1 (2018): стр. 59–63.
- [KONEVA, Evgeniŭ A. „Pseudoparonimy: pravo na sušestvovanie“. *Aktual'nye problemy ŭzykoznanij* 1 (2018): str. 59–63]
- ЛЕКАНТ, Павел А., Нина Г. Гольцова, Влас П. Шуков, Леонид Л. Касаткин, Евгений В. Колобуков, Валентин П. Малащенко, Юрий В. Фоменко, Николай Н. Холодов. *Современный русский литературный язык*. Москва: Высшая школа, 1982.
- [LEKANT, Pavel A., Nina G. Gol'cova, Vlas P. Šukov, Leonid L. Kasatkin, Evgenij V. Kolobukov, Valentin P. Malašenko, Ŭrij V. Fomenko, Nikolaj N. Holodov. *Sovremennyj russkij literaturnyj ŭzyk*. Moskva: Vysšaŭ škola, 1982]
- НИАМИ, Емил. *Речник на паронимите во македонскиот јазик*. Скопје: Ми-Ан, 2020.
- [NIAMI, Emil. *Rečnik na paronimite vo makedonskiot jazik*. Skopje: Mi-An, 2020]
- НИКОЛИЋ, Весна. *Паронимија у савременом српском језику* (необјављена докторска дисертација). Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2022.
- [NIKOLIĆ, Vesna. *Paronimija u savremenom srpskom jeziku* (neobjavljena doktorska disertacija). Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2022]
- НИКОЛИЋ, Весна. „Паронимијске везе придева са суфиксом -аст“. У: Світлана Терехова (гл. ред.). *Актуальные проблемы исследования современной славистики: язык, перевод, литература, культура, история*. Peter Lang Group AG, 2024: стр. 185–196 (у штампџ).
- [NIKOLIĆ, Vesna. „Paronimijske veze prideva sa sufiksom -ast“. U: Svitlana Terehova (gl. red.). *Aktual'nye problemy issledovaniŭ sovremennoj slavistiki: ŭzyk, perevod, literatura, kul'tura, istoriŭ*. Peter Lang Group AG, 2024: str. 185–196 (u štampi)]
- НИКОЛИЋ, Весна. „Изучавање паронимије у славистичкој лингвистици“. *Зборник радова српске делегације за XVII меѓународног конгреса слависта у Паризу* (у штампџ).
- [NIKOLIĆ, Vesna. „Izučavanje paronimije u slavističkoj lingvistici“. *Zbornik radova srpske delegacije za XVII međunarodnog kongresa slavista u Parizu* (u štampi)]

- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе. „Паронимија и паронوماзија у поезији Момчила Настасијевића (I)“. *Лингвистичке актуелности* 32 (2019): стр. 11–35.
- [OTAŠEVIĆ, Đorđe. „Paronimija i paronomazija u poeziji Momčila Nastasijevića (I)“. *Lingvističke aktuelnosti* 32 (2019): str. 11–35]
- РОЗЕНТАЛЪ, Дитмар Э., Маргарита А. Теленкова. *Справочник лингвистических терминов*. Москва: Просвещение, 1972.
- [ROZENTAL', Ditmar È., Margarita A. Telenkova. *Spravočnik lingvističkih terminov*. Moskva: Prosveštenie, 1972]
- СИДРОВА, Лия. „Явление паронимии в русском языке“. *Исследователь* 3–4 (2012): стр. 160–171.
- [SIDROVA, Liâ. „Âvlenie paronimii v russkom âzyke“. *Issledovatel'* 3–4 (2012): str. 160–171]
- ТЕЛЕБАК, Милорад. *Како се каже. Хиљаду језичких савета*. Нови Сад: Прометеј, 2011.
- [TELEBAK, Milorad. *Kako se kaže. Hiljadu jezičkih saveta*. Novi Sad: Prometej, 2011]
- ФОМИНА, Маргарита И. *Лексика современного русского языка*. Москва: Высшая школа, 1973.
- [FOMINA, Margarita I. *Leksika sovremennoгo russkogo âzyka*. Moskva: Vysšaâ škola, 1973]
- ЧАРКИЋ, Милосав. „Стилски поступци паронимских зближавања речи у постмодернистичкој српској поезији“. *Стил* 4 (2005): стр. 91–111.
- [ČARKIĆ, Milosav. „Stilski postupci paronimskih zbližavanja reči u postmodernističkoј srpskoј poeziji“. *Stil* 4 (2005): str. 91–111]

*

- ARIAS, Paz Battaner, Carmen López Ferrero. *Introducción al léxico componente transversal de la lengua*. Madrid: Cátedra, 2019.
- ARISTOTEL. *Kategorije*. Beograd: Kultura, 1954.
- ARISTOTEL. *Organon*. Beograd: Kultura, 1970.
- BAŠIĆ, Marijana, Marta Grgat. „Glagolski paronimi u hrvatskome jeziku“. *Croatica et Slavica ladertina* 18/1 (2023): str. 103–137.
- BUSSMANN, Hadumod. *Routledge Dictionary of Language and Linguistics*. London – New York: Routledge, 1998.
- CRUSE, Alan. *Lexical Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- CRYSTAL, David. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Malden, MA: Backwell Publishing, 2008.
- DICTIONARIO DE LA LENGUA ESPAÑOLA. <<https://dle.rae.es/par%C3%B3nimo?m=form>>. 25. 11. 2024.
- DUPRÉ, Paul. *Encyclopedie du bon Français dans l' usage contemporain*. Paris: Éditions de Trévise, 1972.
- HALLIDAY, Michael, Colin Yallop. *Lexicology. A Short Introduction*. London – New York: Continuum, 2007.
- HUDAČEK, Lana, Milica Mihaljević. *Leksičke inačnice. Paronimi*. <<http://matura.ihjj.hr/leksik.html>>. 28. 11. 2024.
- IVANOVA, Daria. *Derivational Paronymy in Russian and German Language [Autoabstract of a dissertation for the degree of candidate of philological sciences]*. Kazan: Kazan Federal University, 2016.

- JURAEVA, Iroda A., Nilufar K. Sabirova. „A critical review of existing views on the problem of paronymy and related events“. *Ilkogretim Online – Elementary Education online* 20/4 (2021): pp. 567–573. <<http://ilkogretim-online.org>>. 2. 12. 2024.
- KITA, Małgorzata, Edward Polański. *Słownik paronimów czyli wyrazów mylonych*. Warszawa: PWN, 2008.
- LA NOUVEAU PETIT ROBERT. <<https://dictionnaire.lerobert.com/definition/paronyme>>. 25. 11. 2024.
- LIPKA, Leonhard. *An Outline of English Language*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag GmbH & CO, 1992.
- LYONS, John. *Semantics: 1*. Cambridge: Cambridge University Press, 1977.
- MURPHY, Lynne. *Semantic Relations and the Lexicon*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- PALMER, Frank R. *Semantics: A New Outline*. Cambridge: Cambridge University Press, 1976.
- PATEKAR, Jakob. „Odnos norme i uzusa na primjeru paronima“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 43/1 (2017): str. 163–179.
- PEI, Mario A. *A Dictionary of Linguistics*. New York: Philosophical library, 1954.
- PIŠKOVIĆ, Tatjana. *Uvod u leksičku semantiku hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska, 2024.
- ROOM, Adrian. *Room's Dictionary of Confusables*. Boston: Routledge & Kegan Paul Ltd., 1979.
- SAEED, John. *Semantics*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd., 2003.
- STORJOHANN, Petra, Ulrich Schnörc. „Empirical Approaches to German Paronyms“. In: Andrea Abel, Chiara Vettori, Natascia Ralli (eds). *Proceedings of the XVI EURALEX International Congress: The User in Focus*. Bolzano – Bozen: EURAC research, 2014: pp. 463–476.
- ŠIPKA, Danko. *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*. Novi Sad: Matica srpska, 1998.
- ŠKVARENINOVÁ, Olga. *Paronymický slovník*. Bratislava: Slovenske pedagogicke nakladatelstvo, 1999.
- TAFRA, Branka. „Razgraničavanje istoznačnosti i bliskoznačnosti“. U: Diana Stolac (ur.). *Od fonologije do leksikologije: Zbornik radova u čast Mariji Turk*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, 2018: str. 215–230.
- TAFRA, Branka. „Razgraničavanje opisnih i odnosnih pridjeva (leksikološki i leksikografski problem)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 14/1 (1988): str. 185–197.
- TAFRA, Branka. *Od riječi do rječnika*. Zagreb: Školska knjiga, 2005.
- THOMAS, Adolphe V. *Dictionnaire des difficultés de la langue française*, Paris: Larousse, 1984.
- ULLMANN, Stephen. *Principles of Semantics*. Glasgow – Oxford: Jackson, Son & Co – Basil Blackwell, 1957.

Извори

- PMC: *Речник српскохрватског књижевног језика, 1–6*. Нови Сад – Загреб: Матица српска, Матица хрватска, 1967–1976.
 [RMS: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika, 1–6*. Novi Sad – Zagreb: Matica srpska, Matica hrvatska, 1967–1976]
 PCJ: *Речник српског језика*. Нови Сад: Матица српска, 2011.
 [RSJ: *Rečnik srpskoga jezika*. Novi Sad: Matica srpska, 2011]

*

SRWAC: *Serbian Web Corpora*

<https://www.clarin.si/noske/run.cgi/corp_info?corpname=srwac&struct_attr_stats=1>. 17. 12. 2024.

PDRS: *Public Discourse in the Republic of Serbia*. <<https://www.clarin.si/ske/#dashboard?corpname=pdrs10>>. 17. 12. 2024.

Весна С. Николич
 Белградски универзитет
 Филолошки факултет
 Кафедра српског језика с јужнословјанским језицима

ПЕРВИЧНЫЕ И ВТОРИЧНЫЕ ПАРОНИМЫ
 В СОВРЕМЕННОМ СЕРБСКОМ ЯЗЫКЕ

Резюме

В центре внимания статьи находится классификация паронимов на первичные и вторичные (индуцированные), полученная в результате более широкого изучения паронимических отношений между конкретными существительными, и для целей данной статьи расширенная и дополненная примерами, относящимися к другим типам слов, в первую очередь абстрактным существительным и прилагательным. Для этой классификации особое значение имеет то, вступают ли лексемы в отношения паронимии уже через процессы словообразования или они подвергаются процессу десинонимизации. Однако для того, чтобы эта классификация была полностью ясной, первая часть статьи посвящена более широкому обзору предыдущих исследований паронимии в славянских и неславянских языках, а также обзору проблем, возникающих при определении и классификации паронимов.

Ключевые слова: сербский язык, лексикология, паронимия, паронимы, первичные паронимы, вторичные паронимы, десинонимизация, деривация.

Vesna S. Nikolić
University of Belgrade
Faculty of Philology
Department of the Serbian Language with South Slavic Languages

PRIMARY AND SECONDARY PARONYMS IN CONTEMPORARY SERBIAN

S u m m a r y

This paper focuses on the classification of paronyms into primary and secondary (induced) types, resulting from a broader study of paronymic relationships among concrete nouns. For the purposes of this article, the analysis is extended to include additional examples involving other word classes, primarily abstract nouns and adjectives. For this classification, it is of particular importance whether lexemes enter into a paronymic relationship directly through word formation processes or whether such relationships are formed later through the process of desynonymization. However, in order to provide a clear foundation for this classification, the first part of the article offers a comprehensive review of prior research on paronymy in both Slavic and non-Slavic languages, as well as a review of the issues involved in defining and classifying paronyms.

Keywords: Serbian language, lexicology, paronymy, paronyms, primary paronyms, secondary paronyms, desynonymization, derivation.

Јован М. Чудомировић*

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за српски језик са јужнословенским језицима

О СЕМАНТИЦИ И ФУНКЦИОНАЛНОСТИ ПРЕДЛОШКОГ ИЗРАЗА *У ВЕЗИ* (*C(A)*) У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

У раду се, на корпусу формираном од савремене језичке грађе доступне на интернету, анализира семантика предлошког израза *у вези* (*c(a)*) и функционалност његове употребе. Најважнији налази до којих се овом анализом долази јесу (1) да је кључна семантичка компонента овог израза појам посредности, тј. посредне повезаности, (2) да су примери његове нефункционалне употребе упадљиво чести (чине више од трећине ексцерпираних примера), (3) да се такви примери уочавају и у текстовима у којима се поштује прескриптивна норма да се овај предлошки израз употребљава с конструкцијом *с* + инструментал, као и у онима у којима се користи ненормативна варијанта *у вези* + генитив.

Кључне речи: предлошки израз *у вези* (*(c)a*), синтакса, семантика, бирократизација језика, језичка култура.

1. Увод

Љубомир Поповић (1966) у раду о предлошким изразима наводи предлошки израз *у вези* као један од оних са значењем „повезаности, тичања“ (као и изразе *у односу на* + акуз., *у њогледу* + ген., *у њишању* (и некњ. *њо њишању*) + ген. и *на њему* + ген., в. Поповић 1966: 207). М. Ковачевић (2012: 170–173) наводи овај израз као један од предлошких израза са значењем „узрока повода“, а у *Синтакси савременог српског језика* (ПИПЕР и др. 2005: 620) одређује се значење овог предлошког израза као „делиберативно“ и препоручује се да се, „изван административ-

* jovan.cudomirovic@fil.bg.ac.rs; ORCID: 0000-0003-3468-559X

ног, публицистичког и научног стила“, уместо овог предлошког израза употреби *йоводом* + ген. или *о* + лок. Што се тиче форме овог израза, Поповић наводи да се он среће у дублетним конструкцијама – са генитивом, односно са инструменталом – без посебне нормативне напомене у том погледу (уп. Поповић 1966: 210), Ковачевић наводи само пример с инструменталом, а у *Синџаку савременог српског језика* варијанта с генитивом експлицитно се означава као ненормативна.

Нормативни приручници пак изричито и без неслагања прописују да предлошки израз *у вези* мора следити конструкција *с* + инструментал, а никако генитив без предлога (SIMEON 1953; Ивић и др. 2004: 67, 139, 200; KLAJN 1997: 189; Ћупић и др. 2005: 17; ФЕКЕТЕ 2006: 285; СТИЈОВИЋ 2015), али у питање семантике или синтаксичке дистрибуције овог израза уопште не улазе, осим што се у *Српском језичком приручнику* наводи да је он сличног значења као конструкције с предлогом *йоводом*.¹

У језичкој пракси уочавају се две битне појаве које се тичу израза *у вези*: (1) честа употреба генитива уместо конструкције *с* + инструментал, коју, како смо видели, норма региструје и не допушта, и (2) ширење употребе израза *у вези* на примере у којима, макар на први поглед, постоји обичнија и семантички прозирнија алтернатива (уп. *обавештење у вези термина исјива* ум. *обавештење о термину исјива* и сл.), на шта се нормативни приручници не осврћу, што није случај с литературом која није примарно нормативна (уп. наведену напомену из *Синџаксе савременог српског језика*, као и начелни закључни коментар Љ. Поповића (1966: 220) да треба сузбијати „претерану и укалупљену“ употребу „било појединих помодних предлошких израза, било предлошких израза уопште“).

Циљ овог рада јесте да детаљније испита употребу израза *у вези* у савременој језичкој грађи, дајући најпре основну слику о његовој синтаксичкој дистрибуцији, а усредсређујући се на његову семантику, те да, ослањајући се на ту анализу, размотри и објасни и примере његове нефункционалне употребе.

Материјал за истраживање састоји се од 274 примера предлошког израза *у вези ((с)а)*. Будући да смо усредсређени на савремену језичку грађу, примери су већим делом из корпуса српског језика на интернету *srWaC*, док смо мањи број примера ексцерпирани из других извора доступних на интернету. Кад је реч о делу грађе из корпуса *srWaC*, он је формиран од почетних 230 случајно одабраних примера ниске *у вези*, из чега су потом искључена 24 примера која не представљају предлошки израз *у вези* (реч је о примерима у којима израз *у вези* има значење 'у

¹ Тачније, констатује се да се генитив уз предлошки израз *у вези* јавља „по аналогiji с другим предлошким изразима сличног значења (пре свега *йоводом*)“ (Ивић и др. 2004: 139).

љубавној вези', као и примерима у којима је именицу *веза* могуће модификовати атрибутом, о којима говоримо више у одељку 2).

Преосталих 68 примера ексцерпирани смо из различитих публикација које припадају научном или административном дискурсу и углавном су доступне на интернету као електронска издања. Из публикација у којима је било до пет примера предлошког израза у *вези* ексцерпирани су сви примери, а из оних у којима је он имао већу фреквенцију ексцерпирано је до шест примера случајним одабиром, тако да су различити извори приближно равномерно заступљени. У грађу смо укључили и нормативну и ненормативну форму овог израза (дакле, и изразе типа у *вези с неким/нечим* и изразе типа у *вези некога/нечега*), и то из више разлога. Сматрамо, најпре, да је начелно пожељно језичке појаве испитивати у целини: тамо где постоји одређена врста варирања (у овом случају две формално различите варијанте), не може се искључити могућност да разлика између варијаната није само формална, него, можда, и семантичка, синтаксичка, стилска или нека друга, што се не може утврдити ако анализу ограничимо само на нормативну варијанту. Осим тога, овако прикупљен материјал даје нам конкретнију представу и о размерама одступања од норме, а потенцијално и о типичним примерима и контекстима у којима се од ње одступа, што је такође информативно.

Током анализе примере смо анотирали према три различита параметра: форма предлошког израза (у *вези с(a)* + инст. или у *вези* + ген.); синтаксичка дистрибуција конструкције с предлошким изразом у *вези* (зависни члан у именичкој синтагми, зависни члан у придевској синтагми, одредба или допуна уз глаголску јединицу, издвојени конституент употребљен као конектор итд.); функционалност предлошког израза (да ли у датом случају постоји семантички прикладнија алтернатива предлошким изразу у *вези* и која је то форма, ако постоји).

Приликом навођења примера у раду израз у *вези* истичемо подвлачењем, а сваки пример прати скраћеница извора из ког је ексцерпиран (попис свих извора са скраћеницама налази се на крају рада).

2. Синтаксичка дистрибуција израза у *ВЕЗИ* ((*c*)*A*)

Кад је реч о синтаксичкој дистрибуцији, конструкција с изразом у *вези* далеко најчешће се појављује као зависни члан синтагме чији је центар именица (1) или, знатно ређе, заменица с именичком вредношћу (2):

- (1) На основу анализе одабраних текстова српске ауторске поезије за дјецу дошли смо до сљедећих резултата у вези са темом отвореног васпитања у српској ауторској поезији за дјецу. (СЈ–ИВ)

- (2) На четири састанка ове радне групе је размењена пракса земаља чланица ЕПО у вези националног патентног законодавства и праксе са освртом на одредбе закона које прописују податке о подносиоцима и проналазачима, а све у вези са заштитом података о личности. (ГИ–ЗИС)

Овакву дистрибуцију илуструје 180 примера у нашој грађи (65,7%).²

Нису ретки ни примери у којима конструкција с изразом *у вези* модификује глагол (3), с тим што треба нагласити да међу 53 оваква примера налазимо њих десет у којима се ова конструкција може разумети и тако да се односи на именичку јединицу (в. пример (4), где се може тврдити да се памћење односи на глагол – *У ком њогаду ме њамћење није добро служило?* – али и на именицу – уп. *њамћење у вези расјоредџа није ме добро служило*):

- (3) У време док траје јавна расправа о Нацрту медијске стратегије, чије се доношење већ дуго очекује, свакодневно се неко оглашава различитим поводима у вези с медијима и новинарима. (*srWaC*)
- (4) Сања је тог поподнева ионако била у школи и, колико ме је памћење служило у вези с њеним распоредом, пре 19 часова није било шансе да напусти учионицу. (*srWaC*)

У материјалу налазимо и два примера за конструкцију с изразом *у вези* у придевској синтагми, при чему је у другом примеру придев у творбеној вези с глаголским партиципом:

- (5) Родитељи могу бити несигурни у вези са начинима на које треба да разговарају са децом, као и поводом поступака које треба да примењују у организацији породичног живота након кризне ситуације. (ЋГ–КС)
- (6) Шабан је веома отворен у вези са својим циљем да промовише специфичне израелске интересе упаковане и сервиране у филантропску реторику. (*srWaC*)

Конструкција с изразом *у вези* појављује се и као конектор: тада је по правилу на почетку комуникативне реченице, типично с именички употребљеном показном заменицом *џај* (*У вези с џим* или, ређе, *С џим у вези*), мада има и примера у којима се уместо заменице појављује нека пунозначна јединица (9):

² Додајмо овоме да се именичка јединица која се налази у предлошком изразу *у вези* може и препонирати: *OEBS mora da igra važnu ulogu na zapadnom Balkanu. Nameravamo da podržimo inicijative s tim u vezi, što uključuje i efektivnu horizontalnu saradnju među šest misija OEBS u regionu (kapital.rs)*. У нашем материјалу има девет оваквих примера (убројани су у поменутих 180). Поповић (1966: 215) за конструкције са препонираном именичком јединицом каже да је њихова предлошка функција „веома ослабљена“. Међутим, имајући у виду да ни у овим примерима именичку јединицу није могуће модификовати атрибутом, те да су семантички еквивалентни онима с уобичајеним редоследом конституената, третирали смо и њих као примере предлошког израза *у вези*.

- (7) Можемо Вам дати и одобрење да поставите цео или део чланка или документа на свој веб сајт. У вези са тим, молимо Вас да нас контактирате на pulse.novine.blog@gmail.com. (*srWaC*)
- (8) Потребно је континуирано јачати професионалне капацитете, личну и професионалну мотивацију пружалаца услуга подршке младима и медија да сарађују у интересу потпуније медијске подршке процесу осамостаљивања младих без родитељског старања. С тим у вези, посебну пажњу треба посветити креирању програма обуке за саветнике за осамостаљивање. (*srWaC*)
- (9) У вези са наведеним, за процјену кретања потрошње електричне енергије Републике Српске до 2035. године, узета је у обзир претпоставка да стопе раста БДП-а од 3% годишње 9 у периоду од 2017. до 2035. године. (*CPE*)

Посебан коментар заслужују примери попут следећих:

- (10) Феномен размажености није у вези са економским стањем породица, јер су размажена деца појава и у породицама које се никако не могу сматрати богатим, кажу психолози. (*srWaC*)
- (11) Развијање чула у вези је са конзумацијом уметности, културе. (*srWaC*)
- (12) Секција жена Логоса која је формиран при Удружењу просветних радника „Логос“ у Пироту бави се различитим садржајима који су у вези са женама и њиховом најближом околином. (*srWaC*)

За овај тип употребе важно је приметити да у њему именица *веза* потпуно задржава и своје лексичко значење и свој синтаксички потенцијал; ово се огледа у томе што је именицу *веза* у овим примерима могуће модификовати придевским јединицама (уп. *Феномен размажености није у узрочној вези са економским стањем породица, ...бави се садржајима који су у њемајској вези са женама* и сл.). У примерима (1)–(9) оваква модификација није могућа, као ни парафразирање изразима *бићни њовезан* или *имајћи везе*. Могућност употребе атрибута уз именицу у предлошком изразу као битан критеријум за разликовање предлошких израза од израза који се нису потпуно конвенционализовали истиче и Поповић (1966), примећујући да се изрази који су се „знатно удаљили од основног значења не употребљавају са атрибутом“ (Поповић 1966: 214), најчешће показном или присвојном заменицом, или присвојним придевом, мада слично важи и за описне придеве, док могућност чувања предлошког значења постоји само кад атрибут модификује интензитет израза (уп. Поповић 1966: 213–214).

Очигледно, у примерима (10)–(12) заправо и није реч о правом предлошком изразу *у вези*, већ о конструкцији коју чине предлог *у* и именица

веза: та конструкција хомоформна је с предлошким изразом у *вези са* + инст., али није конвенционализована (граматикализована) као предлошки израз (јер у њој *веза* задржава пун лексички и синтаксички потенцијал). Стога овакве примере и не третирамо као примере предлошког израза у *вези*, али их овде наводимо, како зато да бисмо истакли разлику између ове две сродне врсте конструкција, тако и зато што је за анализу семантике предлошког израза у *вези (са)* важно узети у обзир и овакве примере (о чему ће бити још речи у наредном одељку).

3. СЕМАНТИКА И ФУНКЦИОНАЛНОСТ КОНСТРУКЦИЈА С ПРЕДЛОШКИМ ИЗРАЗОМ У ВЕЗИ ((C)A)

Кад је реч о семантици ових конструкција, очигледно је да оне увек изражавају одређену врсту односа између два појма: један појам исказан је именичком јединицом која стоји уз предлошки израз у *вези* (према норми у *с* + инструменталу, а мимо норме у генитиву без предлога), а други појам исказан је јединицом коју конструкција с изразом у *вези* модификује, а то је, као што смо видели, најчешће именичка јединица која је центар синтагме у којој је конструкција с изразом у *вези* зависни члан, или, знатно ређе, глагол или нека друга реч. Ради једноставније анализе, одредимо ова два појма као основни појам (ОП) и повезани појам (ПП), тако да, на пример, у синтагми *обавештење у вези с концертом* именица *обавештење* означава основни појам (ОП), именица *концерт* повезани појам (ПП), а израз у *вези* некакав однос између ових појмова. Или, слично томе, у реченици *Свакодневно се неко оглашава у вези с медијима* глагол *оглашава* означава ОП, именица *медији* ПП, а израз у *вези* одређену врсту односа између ова два појма. Остаје да одговоримо на питање какав тачно однос између ОП и ПП изражава предлошки израз у *вези*.

Како смо већ навели у уводном одељку, Поповић (1966) за предлошки израз у *вези* наводи да има значење „повезаности, тицања“. Ковачевић (2012) овај израз сврстава у „субпоље узрока повода“, а конструкције с таквим значењем подразумевају и низ других узрока чије је дејство обично већ остварено, те је „и минимално додајно дејство у стању да доведе до квалитативне промене који [sic] третирамо као ефекат“ (Ковачевић 2012: 170). Будући да семантика овог предлошког израза извесно почива (и) на лексичком значењу именице *веза*, размотрићемо и како је значење ове именице обрађено у речницима, узимајући, наравно, у обзир само она значења која су најближа ономе које може објаснити семантику израза у *вези*, а не и многобројна друга значења именице *веза*.

РСАНУ у тачки 166. за именицу *веза* наводи следеће значење: „повезаност појмова, представа; узајамни утицај међу стварима у природи, за-

висност, условљеност; сличност, сродност“. РСЈ за исту именицу у тачки 7д. каже следеће: „однос међу стварима, појавама, мислима; повезаност појава, појмова, представа, мисли; узајамна зависност међу стварима и појавама: историјска ~, узрочна ~, ~ међу језицима (дијалектима), доводити у везу с нечим“. У овом значењу, дакле, *веза* је *однос*, чија природа се даље не конкретизује, *повезаност*, која има исти корен као и именица *веза*, те узајамна *зависност*, за коју се наводе два примера: *историјска веза* и *узрочна веза*. За глагол *повезати* исти речник у тачки 4а. даје следећу дефиницију и пример: „*довести у међусобну (логичку, узрочну природну и др.) везу, сјојити једно с другим*: ~ узрок и последицу“.

У речничким дефиницијама карактер односа који означава именица *веза* у значењима која су релевантна за израз у *вези* остаје, дакле, врло уопштено одређен. Ипак, поједина одређења и примери указују на то да су за разумевање карактера односа који изражава израз у *вези* битни појмови *каузалности*, *блискости* и *сличности*: у обе дефиниције већина датих примера илуструје узрочно-последични однос (уп. *сјојити узрок и последицу*, *узрочна веза*, али и *логичка* и *историјска веза*, јер ми и логичко закључивање разумемо као каузалност (менталну), а и историјска веза у типичном случају подразумева узрочно-последични однос (један догађај или стање посредно или непосредно изазива, доводи до неког другог догађаја или стања; и појам *зависности* између ствари и појава заправо подразумева неку врсту каузалности), док пример *веза међу језицима (дијалектима)* подразумева не каузалност, већ сличност (посматрани језици/дијалекти имају неко заједничко својство или елемент)). У питању је, дакле, онај део семантике именице *веза* који је у раније поменутих радовима већ идентификован као значење или једно од значења предлошког израза у *вези*, а томе можемо додати да предлошке изразе сличног порекла и семантике налазимо и у другим словенским језицима (нпр. *във връзка с* у бугарском (уп. РБЕ: s.v. *връзка*), *в связи с* у руском (уп. ОЖЕГОВ, Шведова 1992: s.v. *связь*) или *w związku z* у пољском (уп. ПСР: s.v. *związek*); овде не можемо детаљније разматрати сличности и разлике између ових израза, али се чини да је српски предлошки израз у *вези* семантички ближи наведеним еквивалентима у бугарском и руском, док пољско *w związku z* може имати директније каузално значење (уп. примере које даје WJSP за упит *w związku z*).

Каузалност и сличност/блискост као кључне семантичке компоненте налазимо у примерима у којима је конструкција с изразом у *вези* употребљена као предикатив. Иако, како смо раније показали, ово нису примери у којима је израз у *вези* потпуно конвенционализован као предлошки израз, овде наводимо неколико таквих примера јер се с разлогом може претпоставити да и семантика предлошког израза у *вези* има овакав потенцијал (пример (13) је поновљен пример (10) из претходног одељка):

- (13) Феномен размажености није у вези са економским стањем породица, јер су размажена деца појава и у породицама које се никако не могу сматрати богатим, кажу психолози. (*srWaC*)
- (14) Друге позајмице захтевају одобрење од Конгреса, при чему републиканци захтевају, да повећање дужничког лимита буде у вези са скраћивањем трошкова.
- (15) У вези са школом су следеће речи: гневник, мучионица, смучионица и сл. (*srWaC*)

У примерима (13) и (14) јасно је да *веза* подразумева узрочно-последични однос (добро економско стање породица не изазива нужно размаженост, тј. само ће смањивање трошкова омогућити повећање дужничког лимита). Прецизније говорећи, у примеру (14) та каузалност је још увек у хипотетичком домену, па би пре требало говорити о условљености, али то суштински не мења ствар, јер су и односи условљености (услов – остварење услова) и сврховитости (акција – циљ који се њоме остварује) аналогни односу узрок–последица и могу се посматрати као различите варијанте шире схваћеног односа каузалности. Пример (15) пак илуструје *везу* као појмовну блискост: *дневник* и *учионица* (то јест, у овом случају, њихове експресивне жаргонске варијанте) елементи су школског окружења.

Очекивано, ови односи могу се препознати и у примерима употребе предлошког израза *у вези*. Пођимо од односа узрочности/условљености:

- (16) Накнада путних трошкова у вези са коришћењем здравствене заштите. (ЗЗО)
- (17) Нажалост, нећемо више бити у могућности да организујемо такмичење у Београду и одлучили смо да зауставимо све активности у вези са турниром. (*srWaC*)

У примеру (16) трошкови су последица коришћења здравствене заштите, а у примеру (17) обустављају се активности које треба да припреме и омогуће турнир, дакле активности чији је циљ да се турнир одржи. Посебно је важно приметити да, за разлику од предлога и предлошких израза чије је основно значење узрочно, условно или циљно (*због, услед, ради, у случају* + ген. итд.), израз *у вези* подразумева посреднији и/или индиректнији однос (као што констатује Ковачевић (2012) за „субпоље узрока повода“ у целини): путни трошкови јесу настали ради и због лечења, али је тај однос посредан (не производи свако лечење нужно и путне трошкове, а свакако то није кључни резултат лечења). Компонента посредности битан је семантички елемент израза *у вези*, о чему ће бити још речи и у наставку. Посредни карактер каузалног односа је, дакле,

разлог што је у примеру (16) употребљен израз у вези, а не нпр. предлог *услед*. Осим овог разлога, у примеру (17) предлог *ради* није могао бити употребљен ни зато што би подразумевао да се активности заустављају да би се турнир одржао, што је супротно од жељеног значења. Сличан претходнима је и следећи пример:

- (18) приоритета, према којем у сукобу интереса у вези са регистрацијом података приоритет има раније поднета регистрациона пријава;
(*srWaC*)

Регистрација података доводи до сукоба интереса, али се уједно сукоб интереса остварује у регистрацији, тако да је сукоб интереса део поступка регистрације, тј. сукоб интереса састоји се у начину регистрације. Овај пример представља прелазни случај ка једној много бројнијој групи примера, у којима постоји узрочни/условни однос између ОП и ПП, али ПП уједно служи и као експликтор садржаја ОП:

- (19) Такође, показали смо да у српској ауторској поезији за дјецу постоје снажни, критички усмјерени гласови у вези са критиком мањкавости васпитања и школе, па се може говорити о тематизацији критике школе и школског живота у српској ауторској поезији за дјецу. (СЈ–ИВ)
- (20) Пошиљке примљене у вези са лицитацијом, конкурсом за радове и слично не отварају се, већ се само на коверту ставља датум, час и минут пријема. (*srWaC*)
- (21) Документ којим земља чланица изражава захтев у вези с добијањем финансијске подршке и уједно се обавезује да ће спроводити економску политику и мере у складу с економским програмом договореним са ММФ-ом. (*srWaC*)
- (22) Представници руске групације ЗААБ примљени су у кабинету Председника Србије Томислава Николића, у контексту припрема сусрета председника две земље у Сочију и у Београду, сазнаје Данас. Крајем прошле недеље вођени су разговори о превазилажењу проблема руске компаније у вези са њеном инвестицијом у Воду Врњци а. д., рекао је извор близак разговорима две стране. (*srWaC*)
- (23) Сервисер је дужан да на сваку рекламацију и / или приговор Наручиоца, у вези са сервисом и одржавањем машина и уређаја утврди техничку оправданост захтева ... (*srWaC*)

У примеру (19), циљ оглашавања јесте критика, али истовремено, критика је и садржај тог оглашавања. У примеру (20) пошиљке се шаљу ради учешћа на лицитацији или конкурс, али ПП уједно експлицира шта је садржај пошиљака. У примеру (21) ПП је циљ ОП – захтев се подноси да би се добио новац, али, истовремено, синтаagma *добијање финансијске*

йодришке експлицира садржај тог захтева. Слично је и с осталим примерима: и даље је могуће идентификовати неки узрочно-последични однос између ОП и ПП, али је важније то што се повезаним појмом уједно експлицира садржај ОП. Овде је важно запазити да се карактер односа између ОП и ПП значајно разликује од оног у примерима (16) и (17). Док су тамо ОП и ПП одвојени ентитети између којих постоји некакав узрочни/условни однос, у овим примерима ПП представља садржај ОП. У извесном смислу, дакле, ОП и ПП овде више нису потпуно одвојени ентитети, па се поставља питање да ли је израз *у вези* у оваквим случајевима увек добро решење. Тако би се, рецимо, у примеру (21), уместо *захтѐв у вези с добијањем йодришке* могло рећи *захтѐв за добијање йодришке*. Овакво решење је боље јер је јасније и избегава потенцијалне двосмислености. Наиме, у претходном току излагања већ смо нагласили да израз *у вези* подразумева посредност односа између ОП и ПП. Зато у примерима као што је (21) израз *у вези* може бити схваћен тако да захтев о коме је реч заправо није захтев којим се тражи подршка, него неки други захтев, неки, рецимо, преткорак који је само предуслов да би се потом директно тражила подршка, или пак неки захтев који би уследио након што се подршка добије. Из контекста је, међутим, јасно да то није случај и да је поменути захтев документ којим се директно тражи подршка, па овде израз *у вези* може унети забуну. У примеру (19) *гласови у вези с крийишком* заправо су *гласови крийишке*, с тим што је у конкретном случају такво решење неподесно због нагомилавања генитива. У примеру (22) *йпроблеми у вези с њеном инвесѝицијом* једноставније би се могли означити као *йпроблеми с њеном инвесѝицијом*. У осталим примерима, чини се, изразу *у вези* није лако наћи алтернативу, премда посредност коју овај израз подразумева ни у тим примерима није пожељна. Употреба израза *у вези* у њима, дакле, не може се тако лако одбацити: чини се да је проблем у томе што не постоји предлог нити предлошки израз чије би примарно значење била експликација садржаја; то значење, додуше, може имати предлог *о* употребљен с локативом, али њега није могуће употребити уз именице у овим примерима. У таквој ситуацији, у недостатку бољег избора, аутор можда и нема боље решење него да употреби израз *у вези*.

Израз *у вези* оптимално је решење за означавање експликације садржаја само тамо где ПП није просто садржај ОП, већ само има неке заједничке елементе с ОП, као у следећем примеру, из текста у ком се даје кратак преглед историјата Галерије САНУ:

- (24) Аутор изложбе и текста за публикацију био је др Лазар Трифуновић [...] У Галерији почињу да се одржавају пригодна предавања у вези са изложбама, штампају се разгледнице у боји (*srWaC*)

Овде се садржај ОП спецификује по основу сличности: наиме, предавања нису била *о изложбама*, већ је њихов предмет и предмет изложби био заједнички. ОП и ПП нису, дакле, непосредно у односу садржавања (још мање би се могло говорити о узрочном значењу), већ деле неко заједничко својство, па на основу тога закључујемо нешто и о садржају ОП. Отуд је израз *у вези*, с компонентом посредности коју носи, овде сасвим одговарајуће решење. Слично је и у следећем примеру:

- (25) Предмет набавке: набавка радова на уређењу спортског терена са децијим игралиштем на локацији између улица Кнеза Милоша и Капетанске... Све додатне информације у вези са овим огласом могу добити сваког радног дана од 8,00 до 14,00 часова у стручно финансијској служби на телефон ... (*srWaC*)

И овде је израз који означава посредност оправдан: ни садржај нити тема информација није сам оглас, јер информације нису *о огласу*, него о начину и условима набавке, детаљнијим карактеристикама игралишта итд. Слично, али из перспективе различитих типова узрочног значења, примећује Ковачевић, који, говорећи о разлици између значења узрока повода и значења конструкције *о + лок.*, каже да локативна конструкција „исцрпљује опсег материјалне садржине управне ријечи“, док конструкција са значењем узрока повода обухвата само део те садржине, само једну од карика у ланцу постојећих узрока (в. Ковачевић 2012: 171). Овоме бисмо само могли додати да је у експликативној употреби израза *у вези*, о којој овде говоримо, његова узрочна компонента често врло бледа, ако не и сасвим изгубљена.

Семантичка компонента посредности, као што видимо, битан је елемент значења израза *у вези*, и уједно оно што га у многим случајевима чини неприкладним или бар недовољно прикладним избором. У нашем материјалу налазимо доста примера у којима се израз *у вези* појављује тамо где је компонента посредности сувишна, а уједно постоји и боља и обичнија алтернатива његовој употреби. У групи примера који следе та алтернатива је конструкција *о + локатив*:

- (26) Такође, уношењем наведених података приликом саме регистрације, сматрамо да је корисник дао свој пристанак да му Better Web Services d. o. o. ... доставља информације у вези са радом портала www.dobos.rs и у вези са огласима који су објављени на порталу www.dobos.rs ... (*srWaC*)

- (27) У Регистар се региструју оснивање, повезивање и престанак привредног субјекта, статусне промене и промене облика организовања тог субјекта, подаци о привредном субјекту од значаја за правни промет, подаци у вези са стечајним поступком, као и други подаци одређени законом. (ЗПС)

- (28) Од своје банке корисници ће добити и сва даља упутства и информације у вези са овом услугом. (*srWaC*)
- (29) Веома је битно утврдити ко је опструирао, који су то остаци и ко је наредио опструирање утврђивања истине у вези са овим убиством. (*srWaC*)
- (30) Све дане Сајма, тачније од његовог отварања 18., па до затварања капија 24. маја, дружићемо се са Вама. Посетите нас, питајте, дознајте све што вас занима у вези пољопривреде. (*srWaC*)
- (31) И поред свих информација које се тренутно емитују у вези ИКЕА корпорације, још увек није сасвим извесно ко ће у будућности бити њен „вођа параде“. (*srWaC*)
- (32) Поштовани посетиоци сајта, са задовољством Вас обавештавамо да је Председник Србије подржао нашу иницијативу за доношење одговарајућег прописа у вези са легализацијом оружја и да је с тим у вези предузео одговарајуће кораке. (*srWaC*)
- (33) Омладински репрезентативац Србије још раније постигао договор са Ајаксом, а чекао се само споразум два клуба у вези са висином обештећења. (*srWaC*)

У већини примера нема никакве дилеме да је ПП заправо тема ОП, предмет, односно садржај података, информација, занимања, прописа, споразума о ком је реч итд. Извесна резерва у овом погледу може постојати у примерима (28) и (31): у принципу, може се замислити да *информације* у тим примерима нису само *о услузи*, одн. *о корпорацији* него и о неким другим појмовима који у датом контексту могу бити релевантни. Па ипак, та разлика вероватно није толико значајна да би поменути искази битно изгубили на својој информативности да је употребљена једноставнија и семантички прозирнија и конкретнија конструкција *о* + локатив. У нашој грађи налазимо 68 примера у којима је конструкција *о* + локатив несумњиво боље решење од израза *у вези*, што је око 25% укупног материјала за ово истраживање.

Додајмо овоме да смо идентификовали и 43 примера у којима израз *у вези* има неку другу подеснију алтернативу. Поменимо овде оне алтернативе које смо идентификовали као подесније у више од једног примера: *иоводом* + ген. ((34), (35)), *за* + акуз. (35), ген. без предлога (36), *с* + инст. (37), *на* + акуз. (38):

- (34) ... да је овај свет врло опасно место за живљење, али не због оних који су зли, већ због оних који ништа не чине, који ништа не раде у вези тога и који ништа не предузимају у вези тога. (*srWaC*)

- (35) Од наставника и наставних метода зависи да ли ће се дјечје предиспозиције у вези са умјетношћу развити или ће бити запостављене. (CJ–ИВ)
- (36) У скорије време учестале су најаве у вези са коришћењем електронског потписа за потписивање и достављање пореских пријава и друге документације Пореској управи. (*srWaC*)
- (37) Услуга преднаплате (*invoicing-a*) подразумева праћење фактура од тренутка настанка фактуре, затим штампање и слање фактуре дужнику као и контактирање дужника телефонским и писменим путем ради решавања евентуалних проблема у вези фактура и плаћања. (*srWaC*)
- (38) Право авио-превозиоца у вези одбијања захтева за располагање са ствари (*srWaC*)

Од наведених израза, изразу у *вези* семантички је најближи предлог *йоводом*, с тим што је његово значење увек јасно узрочно, док код израза у *вези*, као што смо видели, то није увек случај. Други наведени изрази су јасно семантички различити од израза у *вези*. У свим овим примерима, осим можда у примеру (36), као и у примерима (20)–(23), (26), (28) и (30)–(33), уместо израза у *вези* могао би се употребити – не као подеснија, већ као врло блиска алтернатива – и предлошки израз у *йогледу* + ген. Ова два предлошка израза није лако прецизно значењски разграничити, али на основу наше грађе можемо рећи да, за разлику од израза у *вези*, израз у *йогледу* + ген. нема никакву узрочну компоненту, док се у изражавању тицања ова два израза у великој мери преклапају, с тим што израз у *йогледу* не наглашава посредност, мање је уопштен и пре свега служи да означи ПП као један од могућих садржаја или аспеката ОП или као једну од алтернативних тачака гледишта с којих се може разматрати ОП.

Из података које смо навели о примерима нефункционалне употребе предлошког израза у *вези* може се закључити да је, приближно, у више од трећине прикупљене грађе овај израз семантички недовољно добро решење које се може заменити бољом – најчешће краћом, а свакако обичнијом, конкретнијом и јаснијом алтернативом. Намеће се питање шта мотивише овако нефункционално ширење употребе предлошког израза у *вези*. Сматрамо да ту постоје два кључна фактора.

Прво, као што смо видели, семантика израза у *вези* врло је уопштена, неодређена. Начелно, кад год су две ствари, појаве, два појма у било каквом односу, тај однос се може означити као некаква *веза*, па, самим тим, нису чести случајеви у којима би израз у *вези* био потпуно неприхватљив, бар не на први поглед. Једноставније речено, његова неодређеност чини га привидно добрим избором и у многим случајевима где он

то заправо није. Захваљујући томе, аутор који не може или не жели да се удуби у оно што пише, да уложи напор и време да домисли шта тачно жели да саопшти и како је најбоље да то учини, кад год треба изразити однос који у себи има елементе узрочности/условљености, тицања, блискости, сличности или садржавања, има на располагању универзално решење које на први поглед не делује неприхватљиво, иако у многим случајевима пажљивија анализа показује да је нефункционално.

Друго, израз у *вези*, захваљујући његовој апстрактности, често налазимо у облицима дискурса који стварају стручњаци и образована популација: правно-административни текстови, академски дискурс, различите врсте стручних анализа, стратегија и сл. Као такав, он се природно шири и у друге домене употребе, где доноси утисак озбиљности, формалности и учености (слично се догађа и с предлошким изразом *(с) обзиром на*, тј. везничким изразом *(с) обзиром (на то)* да, уп. Чудомировић 2017). Реч је, дакле, о типичном средству бирократизације језика: у литератури о бирократизацији српског језика одавно је примећено да су уопштеност и неодређеност његова битна својства, а и сам израз у *вези* већ је идентификован као једно од средстава којима се избегава јасно и експлицитно изражавање (уп. КЛИКОВАС 2008: 71).

4. ЗАКЉУЧАК

Закључујући ово разматрање (не)сврсисходности израза у *вези*, осврнимо се још једном на питање стандарднојезичке норме и постојећих прескриптивних препорука на ову тему. Као што смо истакли на почетку, нормативни приручници као релевантну тему препознају само *форму* овог израза, забрањујући варијанту у *вези* + ген., а дозвољавајући варијанту у *вези с(а)* + инст. Иако приручници ово не образлажу, може се претпоставити да је циљ овакве препоруке да се спречи непотребно ширење генитива без предлога на рачун алтернативног облика *(с* + инст.), што је, сматрамо, сасвим оправдано.

Наша анализа показује, међутим, да с изразом у *вези* постоји много озбиљнији проблем од његове форме, а то су, како смо видели, бројни примери његове нефункционалне употребе, којим се исказ чини непотребно уопштеним и неодређеним и неретко оставља недоумицу о томе шта се тачно жели саопштити. Осим тога, нефункционалност употребе не може се приписати само говорницима који не познају норму или не маре за њу, већ се примери нефункционалне употребе у значајној мери појављују и код оних аутора који су свесни норме и поштују је. Такво стање може се променити само ако нормативна литература, уместо форме овог израза, у средиште пажње стави његово значење и функционалност, скрећући пажњу на то да израз у *вези* подразумева посредни однос

и да приликом његове употребе, а нарочито тамо где треба експлицирати садржај неког појма, ваља обратити пажњу да ли је тако апстрактан израз заиста неопходан и може ли се заменити једноставнијим и обичнијим, а то ће најчешће бити *о* + лок., али понекад и *иоводом* + ген., *с* + инст., *за* + акуз. и други.

Цитирана лијераиура

ИВИЋ, Павле, Иван Клајн, Митар Пешикан, Бранислав Брборић. *Српски језички љруручник*. Београд: Београдска књига, 2004.

[IVIĆ, Pavle, Ivan Klajn, Mitar Pešikan, Branislav Brborić. *Srpski jezički priručnik*. Beograd: Beogradska knjiga, 2004]

КОВАЧЕВИЋ, Милош. *Узрочно семантичко љоле*. Београд: Јасен, 2012.

[KOVAČEVIĆ, Miloš. *Uzročno semantičko polje*. Beograd: Jasen, 2012]

ОЖЕГОВ, Сергей Иванович, Наталиа Јуљевна Шведова. *Толковий словарь русскогo языка*. Москва: Азъ, 1992.

[OŽEGOV, Sergej Ivanović, Nataliâ Ūl'evna Švedova. *Tolkovyj slovar' russkogo âzyka*. Moskva: Az", 1992]

ПИПЕР, Предраг, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Људмила Поповић, Бранко Тошовић. *Синтакса савременогa српског језика. Просиџа реченица*. Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига, Матица српска, 2005.

[PIPER, Predrag, Ivana Antonić, Vladislava Ružić, Sreto Tanasić, Ljudmila Popović, Branko Tošović. *Sintaksa savremenoga srpskog jezika. Prosta rečenica*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga, Matica srpska, 2005]

ПОПОВИЋ, Љубомир. „Предлошки изрази у савременом српскохрватском језику“. *Наш језик XV/3–4* (1966): стр. 195–220.

[POPOVIĆ, Ljubomir. „Predložki izrazi u savremenom srpskohrvatskom jeziku“. *Naš jezik XV/3–4* (1966): str. 195–220]

ПСР. *Пољско-српски речник I–II*. Београд: САНУ, 1999.

[PSR. *Poljsko-srpski rečnik I–II*. Beograd: SANU, 1999]

РБЕ. *Речник на бългaрскиа език*. София: Българска академия на науките, Институт за български език, 1979.

[RBE. *Rečnik na b"lgarskiâ ezik*. Sofiâ: B"lgarska akademiâ na naukite, Institut za b"lgarski ezik, 1979.]

РСАНУ. *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Београд: САНУ, 1957–.

[RSANU. *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*. Beograd: SANU, 1957–]

РСЈ. *Речник српскогa језика*. Нови Сад: Матица српска, 2018.

[RSJ. *Rečnik srpskoga jezika*. Novi Sad: Matica srpska, 2018]

СТИЛОВИЋ, Рада. *Језички саветник*. Београд: Чигоја штампа, 2015.

[STILOVIĆ, Rada. *Jezički savetnik*. Beograd: Čigoja štampa, 2015]

ЋУПИЋ, Драго, Богдан Терзић, Егон Фекете. *Српски језички саветник*. Београд: Службени лист СЦГ, 2005.

[ĆUPIĆ, Drago, Bogdan Terzić, Egon Fekete. *Srpski jezički savetnik*. Beograd: Službeni list SCG, 2005]

ФЕКЕТЕ, Егон. *Језичке доумице (новије и старије)*. Београд: Београдска књига, 2006.

[FEKETE, Egon. *Jezičke doumice (novije i starije)*. Beograd: Beogradska knjiga, 2006]

ЧУДОМИРОВИЋ, Јован. „О сврсисходности изразâ (с) обзиром (на то) да и (с) обзиром на“. *Наш језик* 48/3–4 (2017): стр. 239–248.

[ČUDOMIROVIĆ, Jovan. „O svrsishodnosti izrazâ (s) obzirom (na to) da i (s) obzirom na“. *Naš jezik* 48/3–4 (2017): str. 239–248]

*

КЛАЈН, Иван. *Rečnik jezičkih nedoumica*. Београд: Nolit, 1997.

КЛИКОВАЦ, Душка. *Jezik i moć*. Београд: Biblioteka XX vek, 2008.

СИМЕОН, Рикард. „’U vezi čega’ ili ’U vezi s čim’?“. *Jezik* 2/4 (1953): str. 124. <<https://hrcak.srce.hr/file/78601>> 14. 1. 2025.

WSJP. *Wielki słownik języka polskiego PAN*. <<https://wsjp.pl>> 14. 1. 2025.

Извори

ГИ–ДЦВ. Извештај о раду Директората цивилног ваздухопловства Републике Србије за 2019. годину. <https://cad.gov.rs/upload/o_nama/2020/Izvestaji/IZVESTAJ%20o%20radu%20DCV%20za%202019,%20izmena%206.2020%20-%20potpisano.pdf> 14. 1. 2025.

ГИ–ЗИС. Годишњи извештај Завода за заштиту интелектуалне својине Републике Србије за 2020. <https://www.zis.gov.rs/wp-content/uploads/god.izv_.2020-10sa-koricama-za-Sajt.pdf> 14. 1. 2025.

ДК–СИ. Кликовац, Душка. *Српска интeрпункција*. Београд: Филолошки факултет, 2024. <<https://www.fil.bg.ac.rs/uploads/files/Strane/Biblioteke/Izdavacka%20delatnost/Monografije%20-%20Jezik/SRSKA%20INTERPUNKCIJA%20elek%20izd.pdf>> 14. 1. 2025.

ЗЗО. *Закон о здравственом осигурању*. <http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2005_06/t06_0006.htm> 14. 1. 2025.

ЗПС. *Закон о регистрацији привредних субјеката*. <https://www.icarus.rs/pdf/zakon_o_registraciji_privrednih_subjekata1.pdf> 14. 1. 2025.

ЗР–ПП. *Правне изразине и њихова права. Зборник радова са XII Научног скупа поводом Дана Правног факултета, том I*. Источно Сарајево: Универзитет у Источном Сарајеву, 2024. <https://www.pravni.ues.rs.ba/Download/Zbornik-Pravne-praznine_i_punosa_prava/Tom_1.pdf> 14. 1. 2025.

БГ–КС. Ђерић, Ивана, Николета Гутвајн. *Како постојати у кризним ситуацијама. Препоруке за школску заједницу*. Београд: Институт за педагошка истраживања, 2023.

<https://ipir.ipisr.org.rs/bitstream/handle/123456789/940/Kako_postupati_u_kriznim_situacijama_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 14. 1. 2025.

ЕУД. *Еудaimониа*. Ревизија за правну, политичку и социјалну теорију и филозофију, 7/1, 2023.

<<http://epub.ius.bg.ac.rs/index.php/eudaimonia/issue/view/17/13>> 14. 1. 2025.

И20В. *Istorija 20. veka*, br. 1, 2010. <<http://istorija20veka.rs/wp-content/uploads/2017/11/Istorija-20.-veka-2010-1.pdf>> 14. 1. 2025.

- ЈД–КИСК. Deretić, Jovan. *Kratka istorija srpske književnosti*. Beograd: BIGZ, 1987. <https://www.rastko.rs/knjizevnost/jderetic_knjiz/index_c.html> 14. 1. 2025.
- НА. *Нови архив за управне и друштвене науке*, бр. 1, 2021. <<http://epub.ius.bg.ac.rs/index.php/noviarhiv/issue/view/6/3>> 14. 1. 2025.
- П. *Политика*, дневни лист. <www.politika.rs> 14. 1. 2025.
- СЈ–ИВ. Слободан Јовић. *Импликацијно васпићање у српској ауторској поезији за децу* (докторска дисертација). Бањалука: Филозофски факултет, 2023. <<https://fedora.unibl.org/fedora/get/o:3012/bdef:Content/get>> 14. 1. 2025.
- СМ–ПКШ. Maksić, Slavica. *Podsticanje kreativnosti u školi*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja, 2006.
- СРЕ. *Стратегија развоја енергетике Републике Српске до 2035*. Бањалука: Влада Републике Српске, 2018. <<https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mper/std/Documents/StrategijaEnergetika2035%C4%87irilica.pdf>> 14. 1. 2025.

*

srWaC. Веб корпус српског језика *srWaC* <<http://nlp.ffzg.hr/resources/corpora/srgwac/>>

Јован М. Чудомирович
Белградски универзитет
Филолошког факултета
Кафедра српског језика с јужнословенским језицима

О СЕМАНТИКЕ И ФУНКЦИОНАЛЬНОСТИ СОСТАВНОГО НАРЕЧИЯ У ВЕЗИ (С(А)) (В СВЯЗИ С) В СОВРЕМЕННОМ СЕРБСКОМ ЯЗЫКЕ

Резюме

В статье, исходя из корпуса, сформированного на основе современного языкового материала доступного в Интернете, анализируется семантика составного наречия *у вези (с(а))* (в связи с) и функциональность его употребления. На основе анализа приходится к следующим выводам: (1) ключевым семантическим компонентом данного составного наречия является понятие опосредованности, т.е. косвенной связанности; (2) примеры его нефункционального употребления весьма частотны (они составляют больше трети примеров); (3) такие примеры наблюдаются и в текстах, в которых соблюдается правило прескриптивной нормы употреблять данное составное наречие с конструкцией *с + творительный падеж*, а также в текстах, в которых используется ненормативный вариант *у вези + родительный падеж*.

Ключевые слова: составное наречие *у вези (с(а))* (в связи с), синтаксис, семантика, бюрократизация языка, языковая культура.

Jovan Čudomirović
University of Belgrade
Faculty of Philology
Department of the Serbian Language with South Slavic Languages

ON THE SEMANTICS AND FUNCTION OF THE PREPOSITIONAL PHRASE
U VEZI (S(A)) IN CONTEMPORARY SERBIAN

S u m m a r y

This paper deals with the semantics of the complex prepositional phrase *u vezi (s(a))* ('in connection with, regarding'), as well as with the functionality of its usage. The analysis is based on a dataset of 224 examples extracted from the *srWac* corpus. The findings indicate that the expression *u vezi (s(a))* can denote various types of primarily abstract relationships, such as causality, similarity, and content. However, the main semantic component of this prepositional phrase is the notion of an indirect or intermediary connection. Moreover, a significant number of examples demonstrate that there is a simpler and semantically more adequate alternative for this expression; in other words, over 25% of the data amounts to examples of dysfunctional usage, i.e., examples in which *u vezi (s(a))* could be replaced with a simpler and semantically more adequate alternative. This pattern of usage suggests that, due to its abstract and vague semantics, the expression *u vezi (s(a))* has become a prominent feature of official and bureaucratic discourse and a means for conveying authority or competence of the author in other types of discourse.

Keywords: prepositional phrase *u vezi (s(a))*, syntax, semantics, bureaucratic language, linguistic culture.

Robert Dittmann*

Univerzita Karlova, Filozofická fakulta,

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Kruh přátel českého jazyka: historie, současnost, inspirace**

KRUH PŘÁTEL ČESKÉHO JAZYKA: HISTORIE, SOUČASNOST, INSPIRACE

Studie popisuje vznik, vývoj a současný stav Kruhu přátel českého jazyka, založeného v Praze v roce 1938. Jeho hlavním iniciátorem byl bohemista Jiří Haller (1896–1971), ale jeho vůdčí postavou se brzy stal všestranný filolog Vladimír Šmilauer (1895–1983). Kruh měl důležitou roli při povzbuzování nadějí českojazyčných obyvatel za druhé světové války. V době největšího rozmachu, těsně po osvobození, v něm bylo registrováno přes deset tisíc členů. Za komunistické totality přes nepřízeň doby a mocných sdružoval nadále zájemce o český jazyk, jeho hlavní činností se záhy stalo pořádání pravidelných přednášek, konaných od poloviny 50. let již stabilně na půdě Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Po roce 1989 byl Kruh v období let 1992–2003 veden dalším vynikajícím lingvistou Alexandrem Stichem (1934–2003). Dnes působí v rámci Ústavu českého jazyka a teorie komunikace FF UK v Praze. Za dobu své existence zorganizoval již více než 1900 přednášek.

Klíčová slova: Kruh přátel českého jazyka, Vladimír Šmilauer, Jiří Haller, dějiny jazykovědy.

Zatímco historie meziválečného Pražského lingvistického kroužku, založeného roku 1926, je ve slavistice dobře známa (např. TOMAN 2011; ČERMÁK et al. 2012; VYKYPĚL 2013; HAVRÁNKOVÁ, Petkevič 2014), soustavná historie jiné organizace vzniklé v meziválečném Československu asi o desetiletí později, Kruhu přátel českého jazyka, dosud monograficky sepsána nebyla.¹

* robert.dittmann@ff.cuni.cz; ORCID: 0000-0002-7917-8551

** Tento výstup vznikl v rámci programu Cooperatio, poskytovaného Univerzitou Karlovou, vědní oblast Lingvistika, řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

¹ Základní historické souřadnice viz Dittmann (2022).

Cílem tohoto přehledu je poskytnout základní historické souřadnice vzniku a činnosti Kruhu přátel českého jazyka a jeho filologického působení.

Rozdíly mezi Kroužkem a Kruhem byly výrazné, každá organizace měla odlišný účel, odlišné adresáty a odlišné hlavní protagonisty. Pražský lingvistický kroužek byl do vysoké míry internacionalizován díky ruskému křídlu, v němž v meziválečném období vynikali zvláště Jakobson a Trubeckoj, oslovoval zahraniční jazykovědnou veřejnost na mezinárodních kongresech francouzsky, rusky, anglicky či německy, soustředil se na promýšlení funkčního strukturalistického přístupu k jazykovému materiálu a obecné jazykové mechanismy, přičemž jen část vědecké energie byla věnována jazykovědným problémům domácím a prezentaci postojů představitelů Kroužku k nim. Byla to „una organizzazione combattiva e disciplinata“, jak charakterizoval Roman Jakobson (1971: 541) její vystoupení na prvním mezinárodním sjezdu slavistů v roce 1929. Její členové se totiž museli metodologicky řídit strukturálním přístupem. Kolektivní sevřenost, importovaná z ruského vědeckého prostředí, a bojovnost Kroužku měla ovšem své důsledky při ostrakizování názorových oponentů, jak později zakusil a expresivně popsal velký komparatista Václav Černý (1992: 273): „Kroužek byl dokonale zorganizovanou *klikou*, která se bezohledně drala vzhůru kolektivním úsilím, zmocňovala se pozic ve vědeckých institucích, měla obsazený vlivný denní tisk, jímž se pilně propagovala, pořádala celá vědecká tažení, ale i jednotlivé veřejné debaty o knihách svých protivníků, k nimž si rozdělovala dílčí popravčí úkoly [...] Ty moresy byly valnou měrou cizím importem, byly přineseny z ruského formalismu, a třebaže se nepříčily českému chytráctví, byly dosud celkem cizí domácím zvyklostem kulturních bojů.“ Kruh přátel českého jazyka byl založen roku 1938 a vyrůstal naopak výlučně z domácí, české základny, zdůrazňoval od začátku citový vztah k mateřštině, cílil na českojazyčnou odbornou neuniverzitní i laickou veřejnost a pěstoval výraznou tematickou i metodologickou pestrost (přednášeli v něm i spisovatelé, historici, překladatelé, filozofové, typografové aj.). Jeho členové a přednášející, jak vystihl Jiří Haller (1939: 60), nebyli ti, kdo „přisahají toliko na prapor některé jednostranně vyhraněné vědecké školy“. Výraznou složku v něm tvořilo jazykově vyjadřované vlastenectví a popularizační přesah, takže největší odezvu našel u středoškolských učitelů češtiny (LUTTERER 1989: 13). Oba spolky vznikly v odlišném dobovém kontextu: zatímco Kroužek těžil z ruské porevoluční emigrace a výsledků Ruské pomocné akce, tj. přílivu vynikajících ruských intelektuálů, Kruh vznikl v době akutního ohrožení Československé republiky, takřka v předvečer mnichovské dohody. Oba spolky přitom měly kontakty s některými vrcholnými politickými představiteli hradního okruhu v meziválečném Československu. Připomeňme jen, že prezidentu T. G. Masarykovi věnoval Kroužek dvě studie, vyšlé i ve zvláštním otisku jako sborník *Masaryk a řeč* (1931), zatímco nástupce presidenta osvoboditele Edvard Beneš byl „první a jediný čestný člen

Kruhu přátel českého jazyka“ ([REDAKCE] 1948b: 1).² Kroužek podmiňoval po vzniku svých stanov řádné členství proslovením přednášky (ČERMÁK et al. 2012: 361), a proto zůstal i v době největšího rozmachu vlastně exkluzivní vědeckou společností, byť se značným dopadem na veřejnost v otázkách jazykové kultury, kodifikace spisovné češtiny a didaktiky češtiny. Oproti tomu členství v Kruhu, podmíněné souhlasem s programovými zásadami a přijetím ústředním výborem (STANOVY 1946: 5), bylo záležitostí potenciálně masovou: v době největšího rozmachu v době poválečného nadšení čítal Kruh v roce 1947 až deset tisíc členů (LUTTERER 1989: 15), maximum tvořilo dokonce dvanáct tisíc duší (REDAKCE 1968a: 27), jen samotná akademická sekce, tzv. akademický odbor, sdružovala v roce 1949 ne méně než 1710 členů ([REDAKCE] 1949: 5). Ještě jeden aspekt byl Kroužku i Kruhu naopak společný: do organizačního chodu jmenovaných spolků byli intenzivně zapojeni i rodinní příslušníci vědců (BEČKA 1988: 103; 1990: 79), v případě Kruhu paní Růžena Šmilauerová (1903–1989), Marie Hallerová (1908–1987), Ing. Vladimír Šmilauer (1930–2022).

Přesně v polovině období 1926–1938, tedy roku 1932, nacházíme v domácím, československém kontextu důležitý mezník pro obě sdružení (ač Kruh tehdy ještě neexistoval): Pražský lingvistický kroužek vystoupil kolektivně a rozhodně proti přehnané puristické praxi mladého, agilního a pečlivého hlavního redaktora nejvýznamnějšího bohemistického časopisu *Naše řeč* Jiřího Hallera (1896–1971) a díky mezinárodnímu rozhledu a poučenosti o evropských jazycích ukázal nevhodnost vypjatého brusičství pro jazykovou kulturu spisovné češtiny (sb. *Spisovná čeština a jazyková kultura*, 1932). Byl to v jistém smyslu střet synchronně orientované jazykovědy – ze systému soudobého jazyka totiž čerpali kritéria jazykové vhodnosti členové Kroužku – a historizující tradice, jež pro jazykovou správnost hledala kritéria v minulosti češtiny a v lidové mluvě, vlastně stejně jako obrozenci. Avšak právě v Hallerovi, jak to vyjádřil ve studii *Problém jazykové správnosti* z přelomu dvacátých a třicátých let, nacházel tento přístup také korektiv po vzoru Ertlově v zásadě tzv. dobrého autora a hlavně pevnou hierarchii kritérií (SROV. SEDLÁČEK 1986: 101). Soustředěný útok Kroužku proti Hallerovi, ne vždy vedený čestně, vyostřil za hranu přijatelnosti zejména Roman Jakobson (LUTTERER 2000: 259). Osobnost vynikajícího jazykovědce Jiřího Hallera³ byla v důsledku tohoto sporu v hlavním proudu české lingvistiky dlouho vnímána jako varovný příklad, až v posledních desetiletích (s náznaky již dříve) dospěla bohemistika k objek-

² Ironií historie to bylo 1. 2. 1948, kdy se na návrh Jaroslava Kvapila ústřední výbor Kruhu rozhodl oslovit prezidenta Beneše, aby čestné členství přijal ([REDAKCE] 1948a: 1); týž měsíc převzali moc v Československu na více než čtyři desetiletí komunisté.

³ Málo je známá jeho beletristická činnost, v pozůstalosti se nacházely dva romány, a to *Vítěz nad osudem* (135 stran) a nedokončené dílo *Dopis s velkou pečeti*, dále přes 52 pohádkových příběhů, viz Bulánek (1972: 2, 7).

tivnějšímu zhodnocení jeho vědecké i redaktorské činnosti, včetně pochopení obtížné situace redakce *Naší řeči* na začátku 30. let po úmrtí zkušených profesorů Josefa Zubatého a Václava Ertla (STICH 1970; MATYSOVÁ 1987; BEČKA 1987: 42–43; SEDLÁČEK 1986; CHROMÝ 2006; HALLER 2007). Ostatně po vystoupení Kroužku Haller, jenž měl svou sveřepou neústupností, rigorózním lpěním na tehdy už úzkoprsé kodifikaci spisovné češtiny a jakousi glorifikací jazykové správnosti v puristických tradicích také podíl na vyhocených vztazích, sám jednak zmírnil, asi vlivem Šmilauerovým (LUTTERER 2000: 260), svá dřívější stanoviska, jednak postupem času recipoval některé postoje strukturalistické (JELÍNEK 2008: 97), přestože svým konzervativním zásadám zůstal „v podstatě věrný“ (STICH 1970: 301).

Jistá protikladnost, respektive jinak nahlíženo komplementarita, Kroužku a Kruhu byla vyjádřena i personálně v osobách hlavních aktérů. V oblasti jazykovědné bohemistiky vykrytalizovaly v předvečer druhé světové války dvě hlavní osobnosti univerzitních profesorů v pražském centru: Bohuslav Havránek, hlavní představitel českého křídla v Kroužku, a Vladimír Šmilauer, jenž se v roce 1938 přestěhoval z Bratislavy do Prahy a stal se brzy nejdůležitější postavou v Kruhu. Oba představovali dosti odlišné osobnostní typy a od 30. let byl jejich vztah poznamenán antipatiemi, až konflikty. Ve složitých poválečných podmínkách a v 50. letech se situace vyvinula tak, že Havránek se stal hlavním představitelem české slavistiky a bohemistiky, nejvlivnějším organizátorem této oblasti humanitních věd, tzv. „velmožem vědy“ a jakýmsi neoficiálním garantem kontinuity tradice pražské strukturální školy a vysoké úrovně české jazykovědy v mezinárodním kontextu (srov. DVOŘÁČKOVÁ 2017). Nevyhnul se však přitom morálně komplikovanému mnohostrannému angažmá ve vrcholných funkcích v době tuhého stalinismu i v dalších letech a udržoval i styky s vrcholnými představiteli komunistické strany. Šmilauer, od počátku osobního kontaktu blízký Hallerův přítel, byl naopak, mj. Havránkovou zásluhou, z vlivného postavení odstraněn,⁴ nicméně na univerzitě se mu podařilo přes původní plány oponentů udržet, excelentním pedagogickým působením (LUTTERER 1987) si vychoval několik generací žáků a svým vědeckým dílem dosáhl v lingvistice trvalé mezinárodní proslulosti. Pověstný systematik Šmilauer, vlastně vědecky nejschopnější Havránkův konkurent stojící mimo hlavní proud, nikdy nepřilnul k jedinému metodologickému směru, měl výhrady k některým postulátům strukturalistického přístupu a byl takřka jakýs metodologickou školou sám o sobě (ŠMEJKALOVÁ 2015: 489), naopak pro Havránka byla oddanost kolektivní metodologické základně klíčová, i za stalinismu se snažil udržet ze strukturalistického dědictví co nejvíc a v dů-

⁴ Hallerovi nebyla za Havránkova působení v pozici děkana FF UK v ak. roce 1949/1950 prodloužena smlouva, musel opustit pozici lektora českého jazyka a odešel roku 1950 do předčasného důchodu, tj. byl zcela odsunut z univerzitního prostředí.

sledku toho musel podstupovat i bizarní oficiální názorové veletoce ohledně marrismu.⁵ Oba se lišili i v tom, že Havránek vyznával kolektivní pojetí vědy, kdežto Šmilauer stál do značné míry, zřejmě v důsledku vnějších podmínek, samostatně; zatímco Havránek stál v čele velkých kolektivních projektů, Šmilauer vynikl kromě svých zásadních prací také jako nenápadný dokončovatel či pokračovatel projektů druhých (vzpomeňme zde Profousova *Místní jména v Čechách* a Hallerův *Český slovník věčný a synonymický*).

Paradoxně, pokud jde o kontinuitu Kroužku a Kruhu, za nacistické a komunistické totality byla činnost Kroužku napřed výrazně ochromena a utlumena (zejména v důsledku personálních ztrát v ruském křídle a vědecké exponovanosti, jež mohla členy např. v době heydrichiády ohrozit) a od roku 1952 přetržena. Naproti tomu Kruh, válečným obdobím oslaben, vytrval nadále v plynulé činnosti, ačkoli dosah jeho působení byl v podmínkách komunistického režimu výrazně limitován, vlastenecký zápal z počátku v dalších desetiletích postupně vyhasínal, mimopražské pobočky a členská základna se časem zmenšovala. Udržel si však i za normalizace v Československu a po smrti J. Hallera a V. Šmilauera svůj význam popularizační i antirežimní: příležitost k veřejným přednáškám zde totiž dostávali vládnoucím kruhům nepohodlní, a tudíž oficiálně zakázaní vědci, spisovatelé či překladatelé, takže spolu s tradičním přátelským prostředím byla vytvořena inspirativní a atraktivní atmosféra i pro mladší zájemce. Dobře to vystihl hned na podzim roku 1989, brzy po násilném potlačení studentské demonstrace v Praze 17. 11., Karel Hausenblas, když při vstupu do nového, demokratického období řekl, že Kruh může „s dobrým svědomím pokračovat v tom směru, kterým [...] i v minulosti šel“, neboť byl „jedním z velmi malého počtu sdružení, která – někdy odvážně, někdy, přiznám se, s jistými obavami, poskytovala tribunu takovým významným osobnostem několika blízkých vědních oborů, kterým bylo režimem znemožněno veřejné vystupování“, mezi nimi byli docenti Miroslav Červenka, Oldřich Král, Jiří Franěk, profesor Miroslav Drozda ad. (HAUSENBLAS 1990: 3). Vytvoření vsutku neformálního, družného, přívětivého prostředí v Kruhu bylo ostatně tím, čeho si klíčová postava při jeho vzniku Jiří Haller s odstupem jednoho čtvrtstoletí cenil velmi vysoko: „Za jednu

⁵ K detailům v jejich vztahu Šmejkalová (2015: 168–183). Kruh zůstal marrismu ušetřen, a tak ani následné Stalinovy stati neznamenaly pro jeho chod změnu. Musel však jistě čtenáře s oběma pozicemi seznámit, přičemž u „nového učení“ mohl ústy redakce *Oběžníku* s jistým uspokojením vyzdvihnout trvalý zřetel k jazykovému materiálu, lexiku, skladbě a stylu, k jazykovému vývoji v souvislosti s historií: stálý styk s jazykovou praxí prý pracovníkům Kruhu „[n]edovoloval, abychom se zapřádali do složitých abstraktních pomyslů a myšlenkových pochodů, ale nutil ke stálému přihlížení ke skutečnému jazyku, k pečlivému dokládání každého tvrzení. [...] Proti jednostrannému kultu stránky hláskoslovné a tvaroslovné zdůrazňovali jsme od počátku skladbu, otázky slovníkové a slohové,“ zároveň však „podstatná část obecně jazykových složek nového učení leží za obzorem Kruhu“ ([REDAKCE] 1950a: 3). Tytéž akcenty mohl Kruh vyzdvihovat i nadále po vyjití Stalinových statí o jazyce (REDAKCE 1950b: 2).

z nejkrásnějších jeho zásluh však pokládám to, že v dobách dobrých i zlých dovedl soustředit opravdové milovníky naší mateřštiny v ovzduší upřímného přátelství, v duchu vpravdě rodinném, vzdáleném jakéhokoli školometství i všeho řevnění“ (HALLER 1964: 4).

Ani Kroužek, ani Kruh však po roce 1989 po odchodu zakladatelské generace už nerozvinuly vědeckou ani popularizační činnost v dřívějším rozsahu. Z Kruhu přežila po zákazu spolkového života po roce 1948 jen pražská pobočka, jež několikrát bojovala o přežití, neboť za komunismu chyběla mocná ruka ochránce a členů téměř bez výchylek s každým rokem ubývalo. Když byl Klub Melantrich, dlouhá desetiletí zastřešující organizace Kruhu, v prvním desetiletí nového století rozpuštěn, díky organizačnímu kolegiu, a zejména jeho tehdejšímu předsedovi Robertu Adamovi, se pro něj podařilo najít prozíravě nové útočiště v rámci ÚČJTK FF UK a také nové posluchačstvo.

Vraťme se však k slavným začátkům Kruhu a sledujme jeho vznik a vývoj. Slovanské kulturní organizace jako *Matice česká* nebo *Matica slovenská*, které si vydobýly významné zásluhy také o jazykovědu, i když někdy ne nesporné (vzpomeňme případ třikrát vydaného a vyhraněně puristického tzv. maticního Brusu), vznikaly už v 19. století. V roce 1920 se v Polsku z podnětu Kazimierza Nitsche zrodilo Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego, jež se stalo přímou inspirací pro český Kruh (HALLER 1964: 2; ŠMILAUER 1966: 5). Také v případě českého sdružení bylo sice v době založení uvažováno o *milovnících* češtiny, ale nakonec bylo zvoleno vhodnější slovo *přítel* (LUTTERER 1989: 13). „Počali jsme takřka pudově mít úzkost o český národ,“ vzpomínal později na okolnosti založení Kruhu František Jílek (1945: 50). Myšlenka byla podle svědectví J. V. Bečky ve vědeckých kruzích diskutována už na podzim roku 1937 (BEČKA 1990: 17), první nápad paleoslavisty Josefa Kurze (1901–1972) iniciativně rozvinul jeho tehdejší spolupracovník Jiří Haller (1964: 2). Není náhodou, že Kruh byl začleněn jako odbor do Společnosti pro slovanský jazykozpyt, a to se souhlasem tehdejšího předsedy prof. Miloše Weingarta (1890–1939), jenž se předtím rozešel s Pražským lingvistickým kroužkem (BEČKA 1990: 17). Zahajovací schůze Kruhu s volbou přípravného výboru se konala za předsednictví Miloše Weingarta a za přítomnosti celkem 91 osob 25. 2. 1938, ustavující schůze proběhla o měsíc později, 31. 3. 1938, a zúčastnilo se jí 138 lidí (REDAKCE 1938: 157). Jednací řád stanovoval, že účelem sdružení je pěstovat kulturu českého jazyka a „smysl pro jeho správnost a ušlechtilost v duchu platné normy spisovné a podle zásad moderního jazykozpytu“, jeho činnost měla zahrnovat vydávání publikací, pořádání přednášek, kulturních večerů, kurzů ad. (HALLER 1964: 3). Myšlenka se setkala s širokou odezvou veřejnosti. Předsedou Kruhu byl jednomyslně zvolen významný spisovatel, vážený divadelní režisér a legendární odbojář Jaroslav Kvapil (1868–1950), první místopředsedkyní se stala spisovatelka Marie Pujmanová a druhým místopředsedou jazykovědec František Oberpfalcer, do ústředního

výboru byli zvoleni Jiří Haller, Karel Konrád, Vladimír Šmilauer, Anna Maria Tilschová, mj. Antonín Opravil ad. V ústředním výboru pracovaly také významné osobnosti z řad bankovníctví, medicíny či průmyslu. Kruh začínal 31. 3. 1938 s 348 členy, k prvním patřil pražský primátor Petr Zenkl, tzv. „první člen zakládající“ (REDAKCE 1938: 158), jehož válečné osudy v koncentračních táborech a poválečné osudy před komunistickým pučem a po něm v emigraci ztělesňují modelovou cestu českého demokratického politika v souřadnicích hnědé a rudé totality. Členů rychle přibývalo, hned v roce 1938 stoupl počet na více než 500 (REDAKCE 1938: 158),⁶ 9. 6. 1939 to již bylo 925 (ECKERT 1971a: 3). Klíčovou programovou náplň v Kruhu obstarávali jazykovědci, v prvních letech trio Jiří Haller, Vladimír Šmilauer a František Oberpfalcer – paradoxně všichni nositelé příjmení německého původu...

V mimořádně vybičované a chmurné atmosféře předmnichovské doby měly první přednášky demonstrativní ráz oslavy českého jazyka. To mělo vlastně státnický náboj, vždyť ve stejném roce bylo přímo v akčním programu henleinovské Sudetendeutsche Partei formulováno, že v německém zájmu je úplné potlačení a zlikvidování češtiny (KRÁL, Fremund 1961: 31). První přednášku, nazvanou Chvály a obrany českého jazyka, pronesl František Oberpfalcer, na dalších večerech Kruhu promluvili dva spisovatelé, a to básník Josef Hora a prozaik František Křelina. V létě 1938 ústřední výbor Kruhu po intenzivním jednání rozhodl, že bude vydávána knižnice Kruhu (jejím prvním svazkem byl sborník přednášek *Hovory o českém jazyce*, 1940) a také časopis *Český jazyk*, jehož přípravou byl pověřen F. Oberpfalcer, za spolupracovníky se přihlásili mj. František Trávníček či Václav Flajšhans, avšak na jaře 1940 bylo úřady rozhodnuto, že vydávání časopisu povoleno nebude (ECKERT 1972a: 28). Na 28. září 1938, dvacáté výročí vzniku Československé republiky, připravoval Kruh ve Smetanově síni Obecního domu v Praze slavnostní umělecký večer s projevem Jaroslava Kvapila a Petra Zenkla, jenže večer se v důsledku politických událostí neuskutečnil (LUTTERER 1989: 13–14). V tísnivém ovzduší druhé republiky musel na mnohé působit odvážně a provokativně večer Kruhu 16. prosince 1938 s tématem *Nezapomínáme na český jazyk v pohraničí*. Manifestační charakter studentského představení *Naše řeč* uspořádaného v Městském divadle na Vinohradech 18. ledna 1939 za účasti tehdejšího ministra školství a národní osvěty prof. Jana Kaprase a s úvodním proslovem Jaroslava Kvapila už jako by zapadal do kontextu chystajícího se intelektuálního druhého odboje. Kvapil, tehdy již prakticky téměř slepý, se obrátil k mladým lidem, zdůraznil, že představení se koná „na počest a chválu rodné mluvy české, té krásné naší mateřštiny, nejdrahoccennějšího a nejbezpečnějšího to pokladu po otcích zděděného“, a připomněl jim obrozen-ská slova „Národy nehasnou, dokud jazyk žije“ i Masarykův výrok o tom, jak

⁶ Haller později uvádí ke konci roku 1938 přesně 348 členů (HALLER 1945: 90).

důležité je česky správně mluvit (KVAPIL 1939: 33, 34). Ještě v téže měsíci, 27. ledna, byl uspořádán večer k poctě památky spisovatele Karla Čapka.

Když navíc i první přednáška Kruhu za německé okupace po vzniku Protektorátu Čechy a Morava nesla název *Neumlčitelnost českého jazyka* (v květnu 1939 ji proslovil František Oberpfalcer, viz ECKERT 1971a: 5), bylo jen otázkou času, kdy se o Kruh začne zajímat gestapo. Už v roce 1939 počet členů Kruhu překročil tisíc, z toho asi šest set bylo pražských, Kruh zahájil i vydavatelskou činnost, vznikl odbor mládeže (s více než sto členy), byla založena Jazyková rada s poradenským i výzkumným zaměřením a byly zakládány mimopražské pobočky ([REDAKCE] 1939). Tento rozmach byl však v protektorátním období záhy přidušen. Páteří aktivitou se stala hlavně zásluhou předsedy přednáškového odboru Vladimíra Šmilauera pravidelná přednášková činnost (ovšem z konspirativních důvodů neinzerovaná v denním tisku). Po zavření českých vysokých škol zčásti de facto nahrazovala univerzitní kurzy, neboť přednášky byly na radu Františka Oberpfalcera, jenž sám za protektorátu uskutečnil při svém působení jako gymnaziální profesor na 250 přednášek ([JÍLEK] 1945: 51), seskupeny do tematických bloků, z nich jmenujme v roce 1940 například kurz o vývoji spisovného jazyka, v roce 1941 a v první polovině roku 1942 o českých nářečích, o obrozenské češtině nebo o stylu české věty (BEČKA 1990: 17–18). Práce v mimopražských pobočkách se zcela zastavila, byla znemožněna také činnost většiny komisí Kruhu, publikační aktivity atd. (HALLER 1945: 89). Celkem Kruh zorganizoval v období mezi únorem 1939 a koncem dubna 1945 úctyhodných 110 přednášek a k tomu dalších 16 tzv. pracovních večerů s odpověďmi na dotazy veřejnosti, ty se ovšem mohly konat jen do února 1942 (HALLER 1945: 92). K tomu je nutné přičíst i rozhlasové kurzy a přednášky, např. v roce 1940 se uskutečnil cyklus *Tisíc let spisovné mateřštiny* (František Oberpfalcer), v rozhlase vystupoval vícekrát i Vladimír Šmilauer. Přes válečné útrapy členská základna za okupace výrazně narostla, a to na více než 1300 členů (HALLER 1945: 90). Na přednáškách bývalo někdy i sto lidí, přesto se vzájemně znali, a tak mohlo být několik nebezpečných kolaborantů odstraněno. Pokud vstoupil nezvaný host, „pan vrchní vždy stačil upozornit u předsednického stolu nějakým nenápadným gestem a už se přednášeč věnoval jen jazyku“ (HALLEROVÁ 1989: 21). I podle další osobní vzpomínky se několikrát účastníkům přihodilo, že za nimi „spontánně přišel [...] číšník a varoval: ‚Dnes buďte opatrní, jsou tu Němci.‘“ (ECKERT 1971c: 26, citováno písemné svědectví J. Hallera z konce 60. let) „Je vskutku s podivem,“ hodnotil s odstupem protektorátní období J. V. Bečka (1965: 6), „že toto působení Kruhu přátel českého jazyka uniklo slídivé pozornost[i] Němců.“ Podle výroku spisovatele Františka Křeliny ze září 1945 bylo „činnost Kruhu za války možno nazvat přímo ilegální, protože směřovala zřejmě proti německému režimu“ (ECKERT 1971d: 25; v citátu upravujeme slovní mezeru). Kruhu se podařilo vyhnout ostřejší perzekuci okupačních orgánů zřejmě i proto, že při

zabírání škol Němci musel velmi často měnit místa, kde se přednášky odehrávaly: nejprve to bylo v pražském hotelu Zlatá husa, ovšem jen do října 1943, mezi dalšími destinacemi byly mj. Reálné gymnázium v Dušní ulici, městská odborná škola pro ženská povolání v Lazarské ulici a pak v Tábořské ulici (ECKERT 1974: 25; HALLEROVÁ 1989: 21). Ředitel jedné ze škol později na protektorátní působení Jiřího Hallera a Vladimíra Šmilauera vzpomínal: „Jejich aktivita za temna, v němž jsme žili, v mnohém u nás [sic, z nás] vybavovala vzpomínky na dojemnou obětavost našich národních buditelů“ (HORÁK 1965: 2). Nenápadnou činností za okupace byla práce na přípravách učebnic českého jazyka v didaktickém odboru Kruhu (HALLER 1964: 4), ze spolupráce Jiřího Hallera s dalšími autory (mj. Jaroslav Jelínek, Václav Medonos, kteří byli oba členy didaktického odboru Kruhu, srov. ECKERT /1971b: 35/) vzešla řada učebnic pro obecné, měšťanské a střední školy vytištěných v letech 1945–1950, učebnice pro obecné malotřídky dokonce v roce 1942 (!).

Okamem po osvobození se činnost Kruhu obnovila ve velké šíři. Staříčský předseda Jaroslav Kvapil, vězněný nacisty až do květnových dnů roku 1945, se hned ujal předsednictví.⁷ K celkové poválečné euforii ve společnosti po skončení německé okupace přispěl i manifestační večer Kruhu v Praze 4. července 1945, za člena Kruhu se toho dne přihlásil ministr Jaroslav Stránský ([JÍLEK] 1945: 52; HALLER 1946: 10 uvádí omylem datum 4. srpna). Se vzedmutou vlnou antiněmectví prosazoval zejména František Oberpfalcer počesťování německých příjmení, sám zvolil jméno František Jílek, avšak většina Kruhu se k jeho horlivosti stavěla vlažně, až zcela odmítavě (Haller, Šmilauer), navíc se nepřipojily ani politické kruhy (Fierlinger, Gottwald...). To vedlo v roce 1948 ze strany Františka Jílka k ukončení spolupráce s Kruhem (BEČKA 1990: 15), a tak hlavní porci myšlenkové i organizační náplně Kruhu nesl nadále už jen výborně se doplňující tandem Šmilauer – Haller. V poválečné době vyšly roku 1946 také stanovy Kruhu jako již osamostatnělého nepolitického sdružení, jehož cílem, stručně shrnuto, je pěstování a podpora krásné a správné češtiny (STANOVY 1946: 3). Od 11. 12. 1946 až do 17. 4. 1953 se přednášky Kruhu konaly téměř vždy v budově Filozofické fakulty Univerzity Karlovy (ECKERT 1974: 25).

V krátkém nádechu s iluzí trvale vydobyté svobody v letech 1945–1948 Kruh a jeho členové zintenzivnili publikační činnost: hned roku 1945 vyšel sborník statí Františka Oberpfalcera *Krásná, čistá, svatá řeč mateřská* a oblíbený opravník mjr. Antonína Opravila *Nikoli..., nýbrž... Kopa hříchů proti dobré mateřštině*, dále byly vydány přednášky Kruhu *První hovory o českém jazyce* (3. vydání 1946) a *Druhé hovory o českém jazyce* (1947), vynikající

⁷ Jeho válečné zkušenosti jsou reflektovány například v básni *Dopřev života, jež pochází z vězněného v roce 1945*: „[...] zřels krvácet lidství, / člověka pod zvíře klesnout. / Katani rvali ti z náručí nejlepší druhy: / vlast viděls přibíjet na kříž, zmučenou k nepoznání, / a nikdo, nikdo pomoci nemoh' či nechtěl [...]“ (KVAPIL 1950: 1).

Šmilauerova *Novočeská skladba* (1947), ve stejném roce také *Stručný slovník českých synonym* (autoři Josef V. Bečka a Jan Mašín) a o rok později *Úvod do české stylistiky* (Josef V. Bečka, 6. svazek Knižnice Kruhu). Šmilauer se už před druhou světovou válkou zapojil do Weingartova projektu *Novočeské mluvnice*, z níž byly však realizovány jen *Novočeská skladba* a *Novočeské tvoření slov*. Tato druhá publikace, jejíž vznik spadá hlavně do let 1937–1938, však vyšla po průtazích až zhruba čtvrt století po svém vzniku, v roce 1971. Na zadní straně obálky prvního vydání Šmilauerovy skladby je ohlášeno i sedmý svazek Knižnice, a to Václav Machek a Vladimír Šmilauer: *Česká a slovenská jména rostlin*, ten už však v Knižnici nevyšel, Machek jej vydal v Nakladatelství Československé akademie věd v roce 1954. Pro rok 1948 byly v Knižnici plánovány dva tituly: a) František Jílek: *Řeč a charakter*, b) Jiří Haller: *Praktická nauka o české větě*, dále pak druhý díl *Nikoliv..., nýbrž...* Antonína Opravila a u příležitosti desetiletého výročí vzniku Kruhu měl vyjít sborník *Co nám dal český jazyk*, chystala se také jako bibliofilie edice tři chval češtiny (od Nerudy, Šrámkova a K. Čapka). Probíhaly kolektivní práce na příručce zaměřené na úřední češtinu a pod Kruhem měly být vydány druhý a třetí díl Hallerovy *Rukověti mateřského jazyka* (v roce 1940 vyšel první díl, pokrývající část A–K). Druhý díl byl plánován na rok 1948, třetí na rok 1949. V roce 1948 měla dále vyjít kniha Josefa Beneše *Česká příjmení*, v roce 1949 pak Šmilauerova monografie *Význam českých slov* a Hallerova *Stavba české věty*. Současně měl být vydáván odborný časopis Kruhu. Druhý díl Hallerovy *Rukověti* byl již vysázen a zkorigován, ale sazba byla rozmetána, podle svědectví Vladimíra Šmilauera na příkaz Františka Trávníčka (ŠMILAUER 1966: 6), a neuskutečnilo se ani publikování ostatních spisů. Neuspěl ani pokus z roku 1958 vydat tiskem ve Státním pedagogickém nakladatelství vybrané přednášky, jež v Kruhu zazněly. Podobný osud stihl plán vydávat časopis, z finančních důvodů bylo v roce 1946 rozhodnuto vydávat pouhý oběžník, od ledna 1947 do prosince 1951 včetně tak vyšlo celkem 20 čísel,⁸ jedním ze dvou redaktorů byl dr. Jiří Daňhelka. Mezi posluchače přednášek patřili v tomto „zakladatelském období“ četní spisovatelé, např. Josef Hora, Ondřej Sekora, Marie Pujmanová, Jarmila Glazarová, Marie Majerová, Anna Maria Tilschová, Josef Knap, František Křelina, Jan Čarek, A. C. Nor, Kamil Bednář ad. (HALLEROVÁ 1989: 21; LUTTERER 1989: 14).

Komunistický převrat v únoru 1948 a následné události znamenaly hned v témže roce konec existence Kruhu jako právního subjektu; zanikly tedy i všechny jeho odbory. Kruh musel obtížně hledat zastřešení jinými organizacemi, jimiž se staly napřed Státní jazykový ústav, následně Jazyková škola v Praze, od roku 1963 Obvodní kulturní dům v městské části Praha 1 a koneč-

⁸ K poválečným publikačním plánům Kruhu viz [ECKERT] (1972b: 19–22); na s. 20 uvádí u Hallerovy publikace název *Praktická nauka o české vědě*.

ně od roku 1983 Sdružený klub ROH Melantrich (LUTTERER 1989: 15–16). Mimopražské pobočky se vesměs ukázaly jako neživotaschopné, jako infor-
matorium mohl Kruh nadále vydávat jen *Oběžník* o rozsahu několika stran, až od roku 1956 to byly cyklostylové *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka*, v 80. letech pak vznikl zprvu *Sborník Kruhu přátel českého jazyka*, shrnující roční přednáškovou činnost a vycházející se značným rozsahem, například v roce 1982 čítal celkem 140 stran a vyšel v nákladu 510 kusů.⁹ Kruh se však snažil i tak o cyklostylové rozmnožování svých textů, takto byly ještě před koncem roku 1953 „zveřejněny“ přednášky kurzů jako *Obohacování slovní zásoby* (Vladimír Šmilauer), *Tvarosloví* (Vladimír Šmilauer), *Skladba české věty* (Jiří Haller) a *Slohový kurs českého jazyka ve dvou dílech* (Josef V. Bečka), vedle toho také dvě samostatné přednášky, z toho jedna Šmilauerova na téma *Přínos Asie do evropského kulturního slovníku*. Avšak od této praxe bylo po roku 1954 upuštěno; ještě v roce 1959 vyšlo litografické vydání Hallerovy studie *O básnickém vyjadřování*, revidovaný soubor jeho dřívějších statí (ECKERT 1972c: 28–29). Přednášky Kruhu se od 19. 10. 1955 (ECKERT 1974: 25) až do dnešního dne konají v prostorách Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. V nových společenských podmínkách však členů setrvale ubývalo, v roce 1963 (k 1. lednu) jich Kruh evidoval podle placení členských příspěvků 949 ([REDAKCE] 1964: 20), na začátku roku 1968 celkem 830 ([REDAKCE] 1968b: 20), k 1. 1. 1970 již pouze 745 ([REDAKCE] 1970a: 12), v roce 1972 méně než 700 (LUTTERER 1989: 15), k 31. 12. 1973 pak 659 ([REDAKCE] 1974: 27), k poslednímu dni roku 1977 klesl počet na 557, ovšem členské příspěvky zaplatilo jen 397 (ECKERT 1978: 7), k 30. 9. 1980 celkem 533 registrovaných členů (ECKERT 1981: 72). „Nejsmutnější je to, že se jen pomalu zaplňují místa zemřelých pilných návštěvníků našich přednášek,“ konstatuje se na konci 60. let ([REDAKCE] 1969: 13). Paradoxní bylo to, že v dobách tuhé normalizace nebylo možné propagovat program mezi studenty FF UK, v jejíž budově se přednášky Kruhu konaly: „tato věc je za dnešních poměrů neuskutečnitelná,“ přiznal v roce 1979 Vladimír Šmilauer (ECKERT 1980a: 89), a tak byla propagace zaměřena na středoškolské učitele a jejich žáky v Praze, což návštěvnost skutečně zvýšilo (ECKERT 1980b: 59). Velkým personálním oslabením bylo úmrtí Jiřího Hallera v roce 1971 a poté Vladimíra Šmilauera v roce 1983. Mnohokrát vystupovali dříve v Kruhu spolu (nejúspěšněji v rámci tzv. pracovních večerů, kdy odpovídali na předem došlé filologické písemné dotazy) i každý zvlášť a zejména Šmilauerovo nezapomenutelné noblesní pedagogické mistrovství, spojené s vřelou lidskostí a s hlubokými znalostmi, pokrývajících celý obor bohemistiky a slavistiky, ale sahajícími i za jejich hranice, např. do hungarologie, se vrylo posluchačům trvale do paměti. Zvlášť ho mohl uplatnit

⁹ *Sborník Kruhu přátel českého jazyka* vydáný v listopadu 1982 jen pro vnitřní potřebu. Praha: Kulturní dům hl. m. Prahy, 1982, s. 140 (tiráž).

při mimořádně oblíbených tzv. pestrých večerech Kruhu, při nichž odpovídal na jazykovědné dotazy z korespondence a výklad doplňoval různými zajímavostmi (LUTTERER 1987).

Po Šmilauerově skonu našel Kruh ochotné pokračovatele v jeho blízkých žácích Karlu Hausenblasovi, Ivanu Luttererovi, v literárním vědci Jiřím Pecharovi, stylistovi Josefu V. Bečkovi ad., právě prvně jmenovaný se ujal na podzim 1983 uvádění přednášek. V té době pracoval organizační výbor ve složení J. V. Bečka, K. Eckert, M. Hallerová, K. Hausenblas, L. Hradský, J. Pechar, A. Rambousek a S. Sírťová.¹⁰ K poslednímu březnu 1986 bylo registrováno 302 členů, z toho 199 z Prahy a 103 mimopražských ([REDAKCE] 1987: 268). U příležitosti 50. výročí vzniku Kruhu se v roce 1988 uskutečnilo v Obecním domě hl. m. Prahy slavnostní shromáždění, na němž vystoupili nejen jazykovědci Ivan Lutterer, Karel Hausenblas, Josef V. Bečka, ale také herec Radovan Lukavský a hudební skladatel Petr Eben. V divadle Viola bylo inscenováno pásmo *Ještě musím pochválit tebe...* od Josefa Filipce, jež bylo mnohokrát reprízováno ([REDAKCE] 1989: 2). Od poloviny 70. let, ale s větší intenzitou v 80. letech, zejména od roku 1984, se v Kruhu, zčásti zásluhou hungarologa dr. Ladislava Hradského, opakovaně probírala témata translato-logická; v této souvislosti připomeňme, že překlady literárních děl do češtiny za komunistické totality, a zvláště za normalizace, patřily mezi světovou špičku, a to právě proto, že jejich tvůrci byli často vynikající odborníci, kteří byli kvůli nevyhovujícímu kádrovému profilu či jiným ideologickým škraloupům odstraněni z univerzit či z Akademie věd. K přednáškám byli nadále zváni i literáti, literární vědci, historikové a další odborníci. Například sborník Kruhu vydaný v roce 1993, přinášející přednášky z roku 1990–1991, uvádí mezi vystupujícími Vladimíra Karfíka, Jiřího Pechara, Danielu Hodrovou, Věru Linhartovou či Petra Čorneje.¹¹ Vzpomenout tu musíme i typografa Antonína Rambouska (1903–1984), jenž se stal načas po smrti Jaroslava Kvapila (HALLEROVÁ 1989: 22) a pak opět od roku 1971 předsedou Kruhu ([REDAKCE] 1970b: 18; [REDAKCE] 1971: 28). Ke konci komunistického období se dokonce připravovalo založení pobočky Kruhu v Brně (BEČKA 1990: 19), podnět k tomu vzešel od členů z Moravy a v té souvislosti byla oslovena katedra českého jazyka brněnské filozofické fakulty ([REDAKCE 1987: 269]), ale záměr se podle všeho nepodařilo zrealizovat.

Pronikavé politické a společenské změny iniciované na podzim roku 1989 měly dopad i na činnost Kruhu. Karel Hausenblas nazval své stručné zhodnocení a výhled příznačně: *Vstupující do nové éry*. Zmínil skutečnost, že Kruhu se najednou otevřela příležitost ke svobodnému oslovení veřejnos-

¹⁰ K situaci po Šmilauerově skonu viz Eckert [1984]: 140.

¹¹ *Sborník přednášek z r. 1990–1991 Kruhu přátel českého jazyka*, Praha: Klub Melantrich, 1993 (nepaginovaný obsah).

ti laické i odborné a mělo by jí být využito (HAUSENBLAS 1990: 4). V letech 1990–1992 vedla Kruh Hausenblasova žačka Alena Macurová. Velkou personální posilou byl pro Kruh příchod Šmilauerova žáka Alexandra Sticha na pražskou filozofickou fakultu, od roku 1992 Kruh vedl, měl až enigmatickou schopnost nadchnout posluchače a rychle kolem sebe vytvořil skupinu nadšených následovníků. Hlavní a jedinou činností Kruhu v této době bylo pořádání přednášek. Po Stichově skonu v roce 2003 se po krátkém intermezzu stabilizovalo organizační kolegium, v jehož čele začal působit Robert Adam. Od roku 2005 je o přednáškách Kruhu pravidelně zveřejňována souhrnná roční zpráva v časopise *Naše řeč*. Po zrušení Klubu Melantrich v roce 2008 se podařilo přenést jeho organizaci na FF UK v Praze. Zástupců starších generací jako návštěvníků Kruhu postupně nadále ubývalo, jejich úbytek byl však do jisté míry kompenzován nově přicházejícími zvědavými studenty. Po roce 2010 se však jako vhodné řešení ukázalo nabízet přednášky Kruhu přátel českého jazyka jako volitelný předmět, za nějž mohli získat kredity, studentům Ústavu českého jazyka a teorie komunikace i dalším zájemcům z řad filozofické i jiných fakult (o nedávné historii Kruhu viz ADAM 2014). Od roku 2021 působí v čele organizačního kolegia Kruhu Robert Dittmann, personálně je tak Kruh osobami vedoucích kolegia úzce provázán s Ústavem českého jazyka a teorie komunikace FF UK. V kolegiu dále působí k roku 2024 Josef Bartoň, Milan Harvalík, Ondřej Koupil, Petr Nejedlý, Vladimír Petkevič a Irena Vaňková.

Celkem za dosavadní dobu své existence zorganizoval Kruh více než 1900 přednášek. V prvním čtvrtstoletí jich napočítal J. Haller 571 (vedle toho kurzy a semináře, večery kulturní, slavnostní a pracovní). Publikací vyšlo celkem 15 (tištěných či rozmnožených cyklostylem), k tomu nutno započítat také 20 čísel *Oběžníků* a desítky čísel *Zpráv* (jen do roku 1964 jich bylo 35), souhrnně viz Haller (1964: 4). Vladimír Šmilauer v roce 1978, ve věku 82 let, projevil ohledně osudu Kruhu v budoucnu starost: „žijeme také v obavách, co s Kruhem bude, až my, už přestárlí, odejdeme. Najdou se mladší, kteří budou chtít s láskou a nezištně po nás pracovat? Dosavadní pokusy k žádnému hmatatelnému výsledku nevedly“ (ŠMILAUER 1978: 13). Kruh přátel českého jazyka nyní, v roce 2024, vstoupil už do 86. roku své existence. Kromě posluchačů přítomných prezenčně na přednáškách nachází také nové publikum díky platformě youtube, v níž jsou od roku 2022 na oficiálním kanále FF UK zpřístupňovány audiozáznamy vybraných přednášek s prezentacemi. Počet zhlédnutí dosahuje ve většině případů několik set.¹² Podobně jako se Kruh inspiroval při

¹² Jedná se o tyto přednášky: Filip Křepelka – Jazykové právo; František Čajka – Staroslověnské prameny o sv. Ludmile; Jakub Mírka – Šifry v raněnovověkých pramenech české provenience; Ondřej Šefčík – Obrozenské reformy české ortografie (veřejné a skryté motivy); Jiří Hedánek – O překládání Bible; Eva Eckertová – Rodinná korespondence mezi kontinenty ke konci 19. století: do Texasu a zpět; Martin Odler a Katarína Džunková – Staroegyptská milostná poezie – české překlady a aktuální slovenský překlad; Tomáš Mikulka – K nejnovějším

svém vzniku v Polsku, mohl by se snad svou jazykověosvětovou činností stát inspirací pro spolky podobného zaměření v dalších zemích.

Works cited

- ADAM, Robert. „ÚČJTK a KPČJ po Stichovi“. *Acta Universitatis Carolinae – Philologica 3 (Slavica Pragensia)* 42 (2014): s. 35–38.
- BEČKA, Josef V. „Historie Kruhu a prof. Šmilauer“. *Sborník Kruhu přátel českého jazyka*. Praha: Sdružený klub Melantrich, 1984: s. 28–38.
- BEČKA, Josef V. „Vzpomínka na paní Růženu Šmilauerovou“. *Sborník přednášek z r. 1988 Kruhu přátel českého jazyka*. Praha: Sdružený klub Melantrich, 1990: s. 79.
- BEČKA, Josef V. „Vzpomínáme na paní M. Hallerovou“. *Sborník přednášek z r. 1988 [sic, 1987] Kruhu přátel českého jazyka*. Praha: Sdružený klub Melantrich, 1988: s. 103.
- BEČKA, Josef V. „Co je třeba připomenout“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (prosinec 1965): s. 6–7.
- BEČKA, Josef V. „Jiří Haller a Naše řeč“. *Sborník Kruhu přátel českého jazyka*. Praha: [s. p.], 1987: s. 40–54.
- BEČKA, Josef V. „Osobní vzpomínky na půlstoletí Kruhu“. *Sborník 1989 Kruhu přátel českého jazyka*. Praha: Sdružený klub Melantrich, 1990: s. 17–20.
- BULÁNEK, František D. „Beletrie Jiřího Hallera“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (duben 1972): s. 1–8.
- CHROMÝ, Jan. „Jiří Haller – osobnost české lingvistiky“. *Naše řeč* 89/5 (2006): s. 234–241.
- ČERMÁK, Petr et al. (eds.). *Pražský lingvistický kroužek v dokumentech*. Praha: Academia, 2012.
- ČERNÝ, Václav. *Paměti 1945–1972*. Brno: Atlantis, 1992.
- DITTMANN, Robert. „Historie Kruhu přátel českého jazyka“. [2022]. Dostupné z <<https://ucjtk.ff.cuni.cz/kpcj>> [cit. 4. 9. 2024].
- DVOŘÁČKOVÁ, Věra: „Bez Havránka si nikdo ani neškrtl.“ Poválečné vztahy katedry českého jazyka pražské filozofické fakulty a akademického Ústavu pro jazyk český“. *Acta Universitatis Carolinae. Historia Universitatis Carolinae Pragensis. Příspěvky k dějinám Univerzity Karlovy* 57/1 (2017): s. 105–122.
- ECKERT, Kosta. „Činnost J. Hallera v Kruhu přátel českého jazyka“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (srpen 1971a): s. 3–8.
- ECKERT, Kosta. „Listy z kroniky Kruhu“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (únor 1971b): s. 34–36.
- [ECKERT, Kosta]. „Listy z kroniky Kruhu“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (duben 1971c): s. 24–29.

objevům v oblasti staroslověnského kazatelství; Viktor Elšík – Čeština a romština v kontaktu; Jindřich Libovický – Proč umí velké jazykové modely česky, slovensky, německy..., i když je to pořádně nikdo neučí?; Věra Dvořáková – Bohuslav Havránek mezi vědou a politikou; Ondřej Koupil – Předpisy o české interpunkci 1500–1800; Jiří Hedánek – Význam a smysl v překládání bible; Pavel Kosek et al. – „Mnoho poprsolkův vídámý“: pobočné slabiky v nejstarších českých veršovaných skladbách.

- [ECKERT, Kosta]. „Listy z kroniky Kruhu“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (říjen 1971d): s. 25–26.
- ECKERT, Kosta. „Listy z kroniky Kruhu“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (leden 1972a): s. 27–28.
- [ECKERT, Kosta]. „Listy z kroniky Kruhu“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (duben 1972b): s. 19–22.
- ECKERT, Kosta. „Listy z kroniky Kruhu“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (říjen 1972c): s. 28–29.
- ECKERT, Kosta. „Listy z kroniky Kruhu“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (únor 1974): s. 24–26.
- ECKERT, Kosta. „Proslov jednatele K. Eckerta“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (prosinec 1978): s. 6–7.
- ECKERT, Kosta. „Zprávy z Kruhu za první pololetí 1979“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (březen 1980a): s. 88–90.
- ECKERT, Kosta. „Zprávy z Kruhu za druhé pololetí 1979“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (září 1980b): s. 58–60.
- ECKERT, Kosta. „Zprávy z Kruhu za druhé pololetí 1980“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (říjen 1981): s. 70–72.
- ECKERT, Kosta. „Zprávy Kruhu za podzimní období 1983“. *Sborník Kruhu přátel českého jazyka*, [s.l.]: [s. p.], [1984]: s. 140–141.
- HALLER, Jiří. „Čtvrt století ‚Kruhu přátel českého jazyka‘. Několik vzpomínek“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (leden 1964): s. 2–4.
- HALLER, Jiří. *Dar jazyka. Deset statí o češtině*. Eds. Jan Chromý a František Martínek. Praha: Herrmann & synové, 2007.
- HALLER, Jiří. „Kruh přátel českého jazyka za války“. *Naše řeč* 29/3–4 (1945): s. 89–95.
- HALLER, Jiří. „Tři knížky o jazyce“. *Naše řeč* 30/1 (1946): s. 8–16.
- HALLEROVÁ, Marie. „Žila jsem 50 let s Kruhem přátel českého jazyka“. *Sborník 1989 Kruhu přátel českého jazyka*. Praha: Sdružený klub Melantrich, 1989: s. 21–23.
- HAUSENBLAS, Karel. „Vstupující do nové éry“. *Sborník přednášek z r. 1988 Kruhu přátel českého jazyka*. Praha: Sdružený klub Melantrich, 1990: s. 3–4.
- HAVRÁNKOVÁ, Marie, Vladimír Petkevič (eds.). *Pražská škola v korespondenci. Dopisy z let 1924–1989*. Praha: Karolinum, 2014.
- HORÁK, Josef. „Dvojitý jubileum“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (prosinec 1965): s. 2–5.
- JAKOBSON, Roman. „La scuola linguistica di Praga“. In: Roman Jakobson (ed.). *Selected Writings II. Word and Language*. The Hague – Paris: Mouton, 1971: s. 539–546.
- [JÍLEK, František]. „Sdružujeme milovníky českého jazyka“. In: František Jílek (ed.). *Krásná, čistá, svatá řeč mateřská*. Praha: Karel Voleský, 1945: s. 47–52.
- JELÍNEK, Milan. „Jiří Haller se vrací do české jazykové kultury“. *Naše řeč* 91/2 (2008): s. 96–99.
- KRÁL, Václav, Karel Fremund (eds.). *Chtěli nás vyhubit. Dokumenty o nacistické vyhlazovací a germanizační politice v českých zemích v letech druhé světové války*. 2. vyd. Praha: Naše vojsko, 1961.
- KVAPIL, Jaroslav. „Dozpěv života“. *Oběžník Kruhu přátel českého jazyka* 3/13 (31. 3. 1950): s. 1.

- KVAPIL, Jaroslav. „Proslov předsedy Kruhu přátel českého jazyka ke studentskému představení Naše řeč“. *Naše řeč* 23/2 (1939): s. 33–34.
- LUTTERER, Ivan. „K nedožitým devadesátinám prof. Vladimír Šmilauera“. *Sborník Kruhu přátel českého jazyka*. Praha: [s. p.], 1987: s. 4–9.
- LUTTERER, Ivan. „V. Šmilauer a J. Haller v protivenstvích doby“. *Čeština doma a ve světě* 8/4 (2000): s. 254–261.
- LUTTERER, Ivan. „Z historie Kruhu přátel českého jazyka“. *Sborník 1989 Kruhu přátel českého jazyka*. Praha: Sdružený klub ROH Melantrich, 1989: s. 13–16.
- MATYSOVÁ, Daniela. *Časopis Naše řeč a jeho úsilí o zvyšování jazykové kultury*. Praha: FF UK, 1987 [nepublikovaná diplomová práce].
- [REDAKCE]. „Kruh přátel českého jazyka“. *Naše řeč* 22/5 (1938): s. 157–158.
- [REDAKCE]. „Kruh přátel českého jazyka“. *Naše řeč* 23/2 (1939): s. 57–60.
- [REDAKCE]. „Akademický odbor“. *Oběžník Kruhu přátel českého jazyka* 2/9 (31. 3. 1949), s. 5.
- [REDAKCE]. „Kruh přátel českého jazyka v uplynulém období dvou let“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (duben 1964): s. 20–21.
- [REDAKCE]. „Kruh přátel českého jazyka v období 1968/1969“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (říjen 1969): s. 13–14.
- [REDAKCE]. „Marrovo nové učení o jazyce“. *Oběžník Kruhu přátel českého jazyka* 3/13 (31. 3. 1950a): s. 2–3.
- [REDAKCE]. „Pracovní večer“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (říjen 1968a): s. 27–28.
- [REDAKCE]. [Redakční zpráva o čestném členství E. Beneše.] *Oběžník Kruhu přátel českého jazyka* 1/4 (únor 1948a): s. 1.
- REDAKCE. „Stalinova kritika Marrova nového učení o jazyce“. *Oběžník Kruhu přátel českého jazyka* 3/14 (30. 9. 1950b): s. 2.
- [REDAKCE]. „U příležitosti 50. výročí [...]“. *Sborník 1989 Kruhu přátel českého jazyka*. Praha: Sdružený klub ROH Melantrich, 1989: s. 2.
- [REDAKCE]. [Zpráva o úmrtí E. Beneše.] *Oběžník Kruhu přátel českého jazyka* 2/6 (1. 10. 1948b): s. 1.
- [REDAKCE]. „Zprávy Kruhu přátel českého jazyka“. *Sborník Kruhu přátel českého jazyka*. Praha: [s. p.], 1987: s. 268–269.
- [REDAKCE]. „Zprávy o Kruhu“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (květen 1970a): s. 12.
- [REDAKCE]. „Zprávy o Kruhu“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (únor 1974): s. 26–28.
- [REDAKCE]. „Zprávy z kanceláře“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (leden 1968b): s. 20.
- [REDAKCE]. „Zprávy z kanceláře“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (říjen 1970b): s. 18.
- [REDAKCE]. „Zprávy z kanceláře“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (říjen 1971): s. 28.
- Sborník Kruhu přátel českého jazyka* vydáný v listopadu 1982 jen pro vnitřní potřebu. Praha: Kulturní dům hl. m. Prahy, 1982.
- Sborník přednášek z r. 1990–1991 Kruhu přátel českého jazyka*. Praha: Klub Melantrich, 1993.

- SEDLÁČEK, Miloslav. „Devadesát let od narození Jiřího Hallera“. *Naše řeč* 69/2 (1986): s. 99–105.
- Stanovy Kruhu přátel českého jazyka. [Praha:] Cíl, 1946.
- STICH, Alexandr. „Jubileum Jiřího Hallera“. *Naše řeč* 53/4–5 (1970): s. 299–302.
- ŠMEJKALOVÁ, Martina. *Praporu věren i ve ztraceném boji. Vladimír Šmilauer – život a dílo filologa (1895–1983)*. Praha: Academia, 2015.
- ŠMILAUER, Vladimír. „Kytíčka dr. Jiřímu Hallerovi“. *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* (duben 1966): s. 5–8.
- ŠMILAUER, Vladimír. „Ze vzpomínek na Kruh“. *Vzpomínkový večer k čtyřicetiletému trvání Kruhu. Zvláštní číslo Zpráv Kruhu přátel českého jazyka* (prosinec 1978): s. 11–13.
- TOMAN, Jindřich. *Příběh jednoho moderního projektu. Pražský lingvistický kroužek, 1924–1948*. Praha: Academia, 2011.
- VYKYPĚL, Bohumil. *Skizzen zur linguistischen Historiographie*. München: Lincom Europa, 2013.

Роберт Дитман
Карлов университет
Филозофски факултет
Институт за чешки језик и теорију комуникације

КРУГ ПРИЈАТЕЉА ЧЕШКОГ ЈЕЗИКА: ИСТОРИЈА, САДАШЊОСТ, ИНСПИРАЦИЈА

Резиме

У овом раду се описују порекло, развој и актуелно стање *Круга пријатеља чешког језика*, основаног 1938. године. Његов главни оснивач био је бохемиста Јиржи Халер (1896–1971), али је свестрани филолог Владимир Шмилауер (1895–1983) убрзо постао његова централна личност. Круг је одиграо значајну улогу у оснаживању популације говорника чешког језика током Другог светског рата. У време његове највеће експанзије, непосредно након 1945. године, друштво је бројало више од десет хиљада чланова. За време комунистичког тоталитарног режима, упркос неповољним временима и притисцима власти, Круг је и даље окупао љубитеље чешког језика. Убрзо потом, његова главна активност је постала приређивање јавних предавања, која се од средине 1950-их година редовно одржавају на Филозофском факултету Карловог универзитета у Прагу. Након 1989. године, Круг је од 1992. до 2003. године био под руководством још једног истакнутог лингвисте – Александра Штиха (1934–2003). Данас Круг делује у оквиру Института за чешки језик и теорију комуникације Филозофског факултета Карловог универзитета. До данас је ово друштво организовало преко 1900 јавних предавања.

Кључне речи: Круг пријатеља чешког језика, Владимир Шмилауер, Јиржи Халер, историја лингвистике.

Robert Dittmann
Charles University
Faculty of Arts
Institute of the Czech Language and Theory of Communication

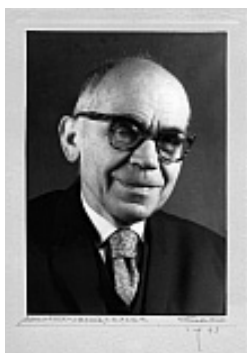
THE CIRCLE OF FRIENDS OF THE CZECH LANGUAGE: HISTORY,
PRESENT, INSPIRATION

S u m m a r y

This study traces the origins, development and current status of the *Circle of Friends of the Czech Language*, established in 1938. Its main founder was the Bohemist Jiří Haller (1896–1971), though the versatile philologist Vladimír Šmilauer (1895–1983) soon emerged as its central figure. The Circle played an important role in sustaining the morale among the Czech-speaking population during World War II. At the time of its greatest expansion, shortly after 1945, it had over ten thousand registered members. During the communist totalitarian regime, despite the adversity of the time and the ruling powers, the Circle continued to bring together the enthusiasts of the Czech language. From the mid-1950s onward, its major activity became the organization of public lectures, held consistently at the Faculty of Arts, Charles University in Prague. After 1989, the Circle was led from 1992 to 2003 by another distinguished linguist, Alexander Stich (1934–2003). Today, it operates within the Institute of the Czech Language and Theory of Communication at the Faculty of Arts, Charles University. To date, the Circle has hosted over 1,900 public lectures.

Keywords: Circle of Friends of the Czech Language, Vladimír Šmilauer, Jiří Haller, history of linguistics.

APPENDIX

Obr. 1: Prof. PhDr. Vladimír Šmilauer, DrSc., mistrný pedagog, vynikající filolog, zásadový člověk a výborný manžel. Šmilauerovo postavení na FF UK bylo po roce 1948 velmi nejisté, ale právě v těchto podmínkách za totalitního režimu mohl naplno vyniknout jeho ryzí lidský charakter. V Kruhu přátel českého jazyka proslovl přes 150 přednášek (BEČKA 1984: 37). Fotografie z roku 1965. Zdroj: soukromý archiv rodiny Šmilauerovy.

OBĚŽNÍK

ROČNÍK II. ČÍSLO 9
V PRAZE
31. BŘEZNA 1949

KRUHU PŘÁTEL ČESKÉHO JAZYKA

Poznámky ke shodě přísudku s podmětem

JIRÍ HALLER

Přehledné poučení o shodě přísudku a slovesa se lze najít v *Šmílaurově Nově české skladbě* (str. 58–60). Zde si všimneme jen několika případů, které při vyjadřování patrně působivěji neznáme; lze tak soudit podle četných dotazů, s nimiž se na nás naši členové a čtenáři obracejí.

Do rozpaků, co se shodou přísudku, dostáváme se leckdy při podmětu složeném z podstatných jmen různého rodu nebo různého čísla. Ale obyčejně bývají ty rozpaky zbytečné; jazyk nám tu dává hodně volnosti, takže jen zřídka jsme vázání jediným určitým typem. Všimneme si nejprve shody u podmětu složeného ze jmen různého rodu, ale stejného čísla, na př. *bratr a sestra, sestra a bratr*. Máme na vybranou několik způsobů: *a) Už přišel bratr a sestra? Už přišla sestra a bratr? b) Už přišli bratr a sestra? Už přišly sestra a bratr? c) Bratr a sestra už přišli. Sestra a bratr už přišli.* V příkladech *a)* a *b)* stojí sloveso před podmětem, v příkladech *c)* za podmětem; v příkladech *a)* je shoda podle tvaru, v příkladech *b)* a *c)* je shoda podle smyslu. A tu vidíme: shoda podle tvaru bývá při podmětu tohoto rázu jen tenkrát, když sloveso stojí před ním, je-li sloveso až za podmětem, dáváme přednost shodě podle smyslu (sotva by někdo řekl „*Bratr a sestra už přišla*“, nebo „*Sestra a bratr už přišel*“). Dále pozorujeme, že se tak zv. pravidlo o přednosti rodů uplatňuje jen toliko při shodě podle smyslu, kdežto při shodě podle tvaru se sloveso řídí rodem jména bližšího.

Odměně nyní tento svůj příklad tak, že místo jednotného čísla *sestra* dáme množné číslo *sestry*; *bratr a sestry, sestry a bratr*. Můžeme snad už napřed očekávat, že i zde se nám objeví podobné typy: *aa) Už přišel bratr a sestry? Už přišly sestry a bratr? bb) Už přišli bratr a sestry? Už přišly sestry a bratr? cc) Bratr a sestry už přišli. Sestry a bratr už*

přišli. Také zde máme v příkladech *aa)* shodu podle tvaru a sloveso se řídí rodem jména bližšího, v příkladech *bb)* a *cc)* je shoda podle smyslu a sloveso se řídí pravidlem o přednosti rodů. Není důvodu, proč pochybovat, že tu platí též zvyklost jako při podmětu složeném ze samých jmen čísla jednotného. A není tedy třeba váhat, máme-li psát „*Už přišly sestry a bratr?*“ či „*Už přišli sestry a bratr?*“; obojí ten způsob je stejně správný, neboť prvnímu odpovídá typ *a)* „*Už přišla sestra a bratr?*“ (shoda podle tvaru), druhému pak typ *b)* „*Už přišli sestra a bratr?*“ (shoda podle smyslu).

Třetí možnost nám vyplývá už sama sebou; podmět bude znít *bratři a sestry, sestry a bratři, aaa) Už přišli bratři a sestry? Už přišla sestra a bratři? bbb) Už přišli bratři a sestry? Už přišly sestry a bratři? ccc) Bratři a sestry už přišli. Sestra a bratři už přišli*.

A konečně bývají různorodé členy podmětu všechny v množném čísle: *bratři a sestry, sestry a bratři*. Ani v tomto případě nevidíme důvodu, proč by tu neměla platit obdoba s číslem jednotným, a tak se zas objeví tři způsoby: *aaaa) Už přišli bratři a sestry? Už přišly sestry a bratři? bbbb) Už přišli bratři a sestry? Už přišly sestry a bratři? (shoda podle smyslu). cccc) Bratři a sestry už přišli. Sestry a bratři už přišli. Jak je vidět, v případech *bbb)* a *bbbb)* splyvá shoda podle smyslu se shodou podle tvaru, jestliže sloveso stojí u jména rodu přednějšího; proto typy *aaa)* a *bbb)*, *aaaa)* a *bbbb)* jsou v tomto případě stejné. Třeba poznamenat, že typu „*Už přišly sestry a bratr?*“ a „*Už přišly sestry a bratři?*“ se pisatelé zřejmě vyhýbají, ale po stránce theoretické je nelze ani těmto způsobům nic vytýkat.*

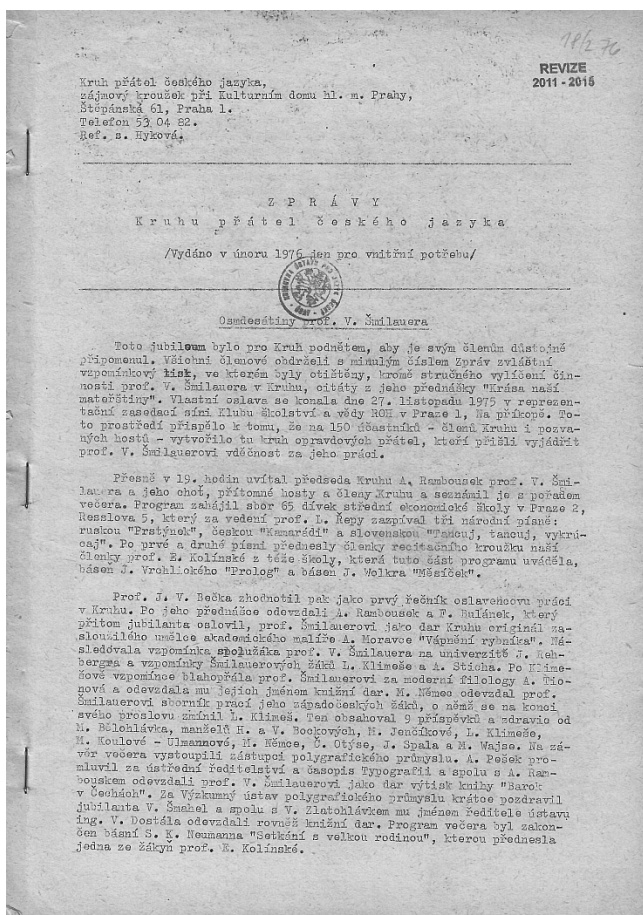
Uvedme ještě několik příkladů z četby, aby bylo vidět, jak se ty rozličné typy projevují v praxi.

*a) Děti ale vzaly babičku za ruce, vedly do altánu, kde byl příjemný chlad a pěkáná vepřovka, a posadily ji na židli. (B. Němcová.) — Po hrdlíčkové smutné zprávě se na dvoře rozhostil klid a ticho. (V. Jirá.) — Z dátekých dojmů nejpůsobivější byla čerba a divadlo. (Z novin.) — To se ví, že se ležla i *Amélie* a *Lojzík*. (L. Česák.) — Po té metelici cítěn byl v nitru jen chlad a velké prázdno. (E. Hostovský.) — Chvilkami se šel on nebo ona podívat, jak Alenka spl. (K. Hachobek.) — V její (přiděl) prstí nevtíkl už dlouho ani člověk ani zvíře své stopy. (Ant. Brámk.) — K dávým myslivcům mravům a zvyklostem patřila též dokonalá znalost a správné učební myslivčeské mluvy. (K. Šimák.) — Tot se rozumí, že přišel i *Matějův* táta s mámou. (Jindřich Spáčil.) — Na části vedoucí proud má být udda — hmošá a přičes vodě. (Normy ESC.)*

aa) Vtom opět mhl se Věkoví tvrdí truhlář, herci jím vyhození, rakev a v ní vyzábý herce v bílé zsmul. (Al. Jirásek.) — Archeologie máte vše mnoho připětí k odhalení událostí kupčích se kolem tohoto města (Troje), ale skutečných pramenů dějepisných nemáte nahradit ani ona, ani zpěvy Homérovy, vzniklé mnohem později z listních tradic. (J. Neustupský.) — Přemýšle o tom, o čem nám vypráví příroda a pohledy obyvatel. (Zeměp. magazin.) — V prvním roce přiletělky bude také opravena krytina a krovny vlámského zámku. (Informační služba.) — (Subotaj) pokorně ji (tabulku) položil na vrchol hromady vztráleného, černého kamene, kde na kupě prostých obětí již ležela tabulka vyzývající ho k vyprávě do Kityje, bronzový goz z jedné a hlavních bran ve Velké zdi, sedm na sebe navlečených hedvábných kadeř, olivové zelené slunečnické, svazek stříbrných zvonků a třiatřicet kožených pytlíků s pískem. (M. Fábry.)

aaa) Potom následují tři až pět předskoků. (Normy ESC.) — Nad stolem se ukazovala ramena a hlava. (V. Rha.) — Z auta vystoupily dvě dámy a pes. (Dotaz čtenáře.) *aaaa) (Tchoť) králíky v jejich podzemních drahách vytýkali a od tud je kousáním vyšťpali a ven vypudili, kdež na králíčky již čekala tenata, síť a myslivci. (Al. Jirásek.)* *aaaa) Dvojice mlodné zadržely v háji, odkud povíztaly řivky a sedmíhláskové. (M. Pujmanová.)* — Vše než slova upoutává jeho (Wagneru) vybičovanou pozornost synova

Obr. 2: V omezených podmínkách mohl Kruh přátel českého jazyka nabídnout svým příznivcům jako tiskové médium jen několikastránkový *Oběžník*. Přesto je v něm uložena i řada zajímavých jazykovědných poznámek a postřehů. Ukázka první strany devátého čísla druhého ročníku *Oběžníku* z 31. 3. 1949. Na titulní straně jsou otištěny Hallerovy Poznámky ke shodě přísudku s podmětem. Zdroj: Knihovna Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky, v. v. i.

Obr. 3: Od roku 1956 do roku 1981 vycházely na psacím stroji napsané *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka*. Ukázka čísla vyšlého v únoru 1976, na jehož první straně je popsán průběh oslavy osmdesátých narozenin Vladimíra Šmilauera v Kruhu. Zdroj: Knihovna Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky, v. v. i.

ПРОФ. ДР ДРАГОЉУБ ПЕТРОВИЋ (1935–2024)

Поштовани чланови Драгољубове породице и родбине, драги поштоваоци професора Драгољуба Петровића и његовог обимног дела, драга браћо и сестре.

Ко то каже да нема судбине, судбинске животне симболике и да рука Његова не одређује путеве и кораке свих смртника на овоме свету? Пре равно четири деценије овде, у граду своје младости, бранио сам завршни испит из струке пред именима: Павле Ивић, Митар Пешикан, Александар Младеновић и Драгољуб Петровић. Даће Свевишњи да Срби још који пут саставе такву комисију, као што је мени доделио задатак да се свима њима одужујем и на овакав начин. У историју се, ево, пресели и најмлађи члан те велике четворке, месецима у Нишу непомични Недељко Богдановић лебди као биљка, а сирак што пред вама у овом часу стоји пита се коме да позвони, ко ће га одсад телефоном позвати да се прозбори која из струке и све мучније свакодневице.

Када је чувени Чех срео челника гласовитих Куча, рекао је да у животу ни у литератури није видео човека за кога би могао рећи да личи на Марка Миљанова. Ни Драгољубов ђак и пријатељ не зна никога у струци за кога би потписао речи да је оствареним научним и стручним делом, посебно по структури тога импозантног опуса, раван Марковом саплеменику Драгољубу Машанову Петровићу.

Вишеструке су заслуге Драгољуба Петровића у српском језикословљу, у српској култури, а уосталом и у јавном животу. А резултат тог разбарушеног интересовања и делања: све подвиг до подвига! Шест деценија Драгољуб је био присутан у науци и српском језику. Након смрти Павла Ивића он је најплоднији и по много чему водећи српски дијалектолог. Отачаству је подарио више од 770 радова, од чега тридесетак самостално рађених или коауторских књига, чланством и радом чинио част страним и домаћим институцијама, где међу домаћим предњаче Матица српска и Српска академија наука и уметности. У сазвежђу редакција угледних гласила за челну позицију се отимају *Зборник за филологију*

и лингвистику *Матице српске* и *Српски дијалектолошки зборник*, најстарији лингвистички часопис Српске краљевске академије. Оставио је дубок траг у домаћим и међународним пројектима, а оне који су њему поверени ваистину је магистрално водио, што је понајбоље познато најстаријој научној и културној институцији код Срба. Као један од најугледнијих српских лингвиста и српских интелектуалаца свога времена професор Петровић је, између осталог, двоструки лауреат Награде Павле Ивић и Повеље Матице српске за укупни допринос изучавању српског језика и неговању језичке културе.

Кажу да је речник прва књига нације. Са највишег места науке о српском језику, пером професора Павла Ивића, написано је да „По обилу нових података изнетих о српском језику, с [Вуковим] *Рјечником* из 1818. не може се поредити ниједна друга књига“. Зна се да исцрпан дијалекатски речник представља поуздан ослонац за реконструисање материјалне и духовне културе српског села будући да су две револуције, технолошка и идеолошка, код нас из темеља измениле живот руралних средина и до словце затрле многе старе обичаје и облике ранијег привређивања. Такво дело доноси податке на основу којих се могу монографски обрадити и остали сегменти језичке структуре (фонолошки, морфолошки, синтаксички и др.).

О драгоцености радова овога типа можда понајбоље сведоче адресе њихових страних и домаћих корисника, од којих је довољно поменути *Етимолошки речник словенских језика*, велики пројекат Института за руски језик Руске академије наука у Москви, дело које се ради на основу доступних речи свих словенских књижевних језика и њихових дијалеката, *Етимолошки речник српског језика* и *Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* – дугорочне пројекте Института за српски језик САНУ.

У светлу изнетог само подсећање да име професора Петровића, у својству аутора, коаутора, редактора стоји иза десетак томова овога драгоценог штива, и то добро географски и дијалекатски распоређеног: од Буњеваца на северу Бачке, капиталног четвортомног *Речника српских говора Војводине*, преко шумадијског Качера, Драгачева до Спича и Куча у Српској Спарти. Томе треба додати и ону богату народну лексику објављену у студентским радовима, рађеним под руководством свога професора. Ради се о десетинама хиљада народних речи на славистичку трпезу изнетих руком и главом Драгољуба Петровића. Таквим интелектуалним подвигом не може се похвалити нико код Срба и не само код Срба. Уосталом, то је Драгољуба и оптеретило епитетом водећег у домени дијалекатске лексикографије и лексикологије код Срба.

И овај тренутак призива речи Самуила Борисовича Бернштејна, који је године 1945. своје млађе саговорнике, усхићене што се у сулудим

чисткама опустелу Москву враћа Никита Илич Толстој, даровити изда-
нак грофовске породице, који зна српски језик, освестио речима: „Знати
један језик значи знати његову историју и дијалектологију. Никита Илич
то не зна, он не зна српски језик“. Ако је веровати гласовитом руском
слависти, Драгољуб Петровић је без премца по количини дарованог шти-
ва из кога се може учити српски језик. Тај импозантни корпус сведо-
ка о прошлости свога народа чине сјајне монографске дијалектолошке
студије и расправе, узорно рађени дијалекатски речници и ономастич-
ки прилози које је Драгољуб лично потписао, уз, такође без премца код
Срба, а „и шире“, студентске прилоге успешно рађене под његовим над-
зором. И тако, својим прилозима, и радовима насталим под његовим буд-
ним оком Драгољуб покри српски дуњалук од Пеште даже до Чарне Горе
и од Горског Котара до Врањске Пчиње. За израстање кучког у пиперског
чобанчета у тако расног дијалектолога можда кључну „кривицу“ сноси
први европски ауторитет струке, велики Павле Ивић. Драгољубу, који је
у Осмој офанзиви из завичаја донео акценат Ивана Црнојевића, лаконски
је понудио тему за докторску тезу: западна Србија или западна Босна,
конкретније: од полазног старосрпског прозодијског стања – вуковски ак-
ценат, врх прозодијске еволуције код Срба. Тако би *mutatis mutandis* било
да географу са ушћа Ганга у океан кажете: Хималаји, Бутан или Непал?!
Наш Драгољуб је пошао на Змијање да види има ли „онога иза каце“, а
струка и наука добише и тако велико и тако разнолико дијалектолошко
дело.

Озбиљним поводима сам помињао завичај као део светог тројства
о које се лако огрешити, али му се тешко одужити. Не познајем нико-
га код Срба да је као Драгољуб Петровић тако вешто скривао своје по-
рекло, свој завичај, а имао их је три. Рођен на Косору (у Кучима), рано
детинство веже за бабу и ђеда у Пиперима, сазреваће у Војводини, камо
га је донела Осма офанзива, а последње, пензионерске деценије про-
вео је у питомој Србији јужно од Саве, у Белановици и у Леушићима.
Свим трима завичајима одужио се на најбољи начин. У науци о српском
језику високо се котирају *Тойонимија Куча* и *Речник Куча*. Монографијом
Из средњоморачке ономасџике (Грађа) одужио се и ујчевини, а *Речник*
бачких Буњеваца и четворотомни *Речник српских говора Војводине*,
чији је Драгољуб редактор, пионири су наше научне дијалекатске
лексикографије. И Качер је имао среће, јер је, између осталог, добио и две
сјајне монографије *Ономасџика Качера* и *Из лексике Качера*. Драгољуб
Машанов Петровић највишу научну титулу стекао је описујући го-
вор Кочићевог завичаја, а својевремено су ме појединци питали је ли
Драгољуб Банијац или Кордунаш, разуме се – поводом његове сјајне
књиге *Говор Баније и Кордуна*, а он се, сасвим је јасно, владао по кодексу
Алексе Шантића: „И гдје год је српска кућа која, мени је тамо отаџбина

моја“. И по томе је Драгољуб Петровић без премца у своме роду и народу. Он предњачи међу посленицима своје струке за које се не може рећи да су завичајни дијалектолози. Захваљујући Драгољубу Петровићу до неслућених размера проширismo сазнања о акценатском мозаику Републике, пре свега о ширини ареала копаоничког акута диљем Србије. Статус свестраног проучаваоца свога језика оверио је, у коауторство са Снежаном Гудурић, модерном *Фонологијом српског језика*.

Немерљив је Драгољубов учинак на међународним пројектима из лингвистичке географије. Вишедеценијско чланство у Међународној комисији за *Ојшћесловенски лингвистички ајлас* при Међународном комитету слависта и Међународном редакторском колегијуму *Ојшћекарѿајског дијалектѿолошког ајласа* оверено је импозантним резултатом. Мало је Словена који се могу похвалити да у оквиру рада на двама наведеним лингвистичким подухватима (Драгољуб је био и председник Српске националне комисије за Општекарпатски дијалектолошки атлас) имају близу сто објављених радова. Драгољуб је био и члан Међународне комисије за језичке контакте.

На крају књиге *Зайерци српскога језика* у тексту *О ауѿору* читамо: „бавио се критиком друштвених и политичких збивања у нас“. Када би се формирало друштво непомирљивих противника неистина, лажи, обмањивања, бораца за отрежњење од таквих пошаста, Драгољуб Петровић би му несумњиво био доживотни или почасни председник. Рано прогледавши, поставши свестан општег а погубног информационог мутљег а застрањивања у коме су расле и одгојане генерације његових сународника, он је напросто сматрао животном обавезом да и другима отвара очи. Ученик и у послу, служби, наследник најбољег кога је Европа тада имала, чињеницу је, таман као и његов велики учитељ, држао на пијадесталу неприкосновености. Такво опредељење, такав животни пут са собом напросто носи нагон скидања копрене са очију заведених, обманутих, лажним причама уљуљканих и успаваних других, за отварање прозора замрачене просторије и климе у којима смо расли и васпитавани, чинећи то све зарад млађих нараштаја, како ми је једном приликом изричито и рекао, „зарад деце“! У опусу насталом из нагона за изношење стварног дела на видело Драгољуб дубок траг оставља на више колосека. У засебним књигама, чланцима, освртима он реско, а документовано, пише о темама и питањима којима се бави, која прати деценијама, у чијем је познавању код нас данас без премца.

Међу ударним поглављима те вишестране заинтересованости и деловања столује питање статуса, односно судбине, растакања српског језика, који је, за потребе српског народа и његове културе кодификовао Вук Караѿић. Стављајући језичку проблематику у шири геополитички контекст, уз штедро коришћење историјске литературе и цитирање висо-

ких представника и удружења дојучерашње браће двају других „закона“, Драгољуб Петровић прецизно а бритко, као на длану, износи хронологију и позадину свестраног расрбљавања, односно ницања нових нација и њихових „језика“, показујући како су „српски језички заперци“ промовисани у засебне језике. Строго научни приступ дуго времена табу теми показао је како су, чијом заслугом и потпором, утиране стазе Свету до развоја другог и трећег миленијума непознате „полиглосије“, односно до преименовањем, и по речима страних стручњака, једног „лингвистичког“, тј. српског, у више „политичких језика“. Ту у планетарним размерама уникатну „полиглосију“ политички инжењеринг је изнедрио уз издашну помоћ, како неки кажу, „наших западних пријатеља“. У Петровићевим радовима сложене су, углавном и хронолошки поредане, све чињенице о настанку тзв. „босанског“, „црногорског“, па и „хрватског“ стандардног језика, као и „нација“ које се њима служе, о свему што им је претходило и такав развој догађаја омогућио. О свим крајама српског језика досад нико није тако темељно и са таквим ослоном на поуздане изворе, документе, писао као професор Петровић. Подсећам вас на његово давнашње, пионирско упозоравање на озбиљност тада „аветне лингвистике“ Монтенегрина. Драгољуб све своје погледе и закључке у оквиру ове – за Србе неретко мучне теме – темељи на неспорним, лако проверљивим чињеницама, поткрепљујући своје судове мишљењима научних ауторитета изван српског народа, неретко управо на ставовима самих хрватских и муслиманских посленика, при чему је на површину испливала и њихова склоност мењању опредељења и практичног деловања, све у служби остваривања зацртаног циља. Хрвати, „народић“, како би рекао Јован Дучић, понашају се по кодексу оних који се ничега не стиде, а Бошњаци по начелу: „Добра вакта ко образа нема“. Када су српски лингвисти, организовано, а и појединачним иступима, почели да воде бригу о своме стандардном језику и своме националном писму, стожерима националног идентитета, углавном су изостали, у срећним и срећеним срединама – подразумевајући, разумевање и помоћ државе и њених п(р)озваних органа. По кратком поступку недавно је усвојен, по мишљењу струке, погубни закон о родној равноправности у домену језика.

Раме уз стварање нових „језика“ стоји и питање рађања нових нација, проистеклих на темељима нагризања и разарања српског етничког, националног бића. До танчина, хронолошки прецизно, дочарано је, примера ради, превођење католика штокаваца у Хрвате, чему су доприносили и званични декрети власти након Другог светског рата.

Школски систем, реформе у школству Драгољуб деценијама у континуитету прати и о томе пише. Сетимо се његових јавних обраћања „министрима за памет“ још од доба Стипе Шувара и његових „шуварица“. Документовани су искази о разарању школског система од основне школе до универзитета, а посебна пажња је посвећена уџбеницима чије је издавање

практично у рукама страних издавача, данас конкретно: у рукама Немаца и Хрвата. У књизи *Поглед у маглу* читаоца, примера ради, посебно суморне поруке чекају у поглављу *Како уништити свећу*, док садржај поднаслови *О децијим љавима. Уџбеничка њорнографија* говори о времену разорених вредности и сведочи о свесној небризи оних који су задужени и плаћени да брину о националној перспективи, о будућности нације.

Можда су најбољнија тема у Петровићевим текстовима „српски поломи“, геноцидна сатирања у три рата протеклог столећа. Дуго се или није хтело или није смело, а биће да то двоје иду подруку, „прогледати“ и видети голу истину да су озбиљни проблеми нације у целини, укључујући и њену биолошку угроженост, почели са одласком Турака са ових простора, када почиње процес нагризања, растакања српског етничког, културног, а тиме и језичког интегритета и да све то коинцидира са временом препуштања стратешких ингеренција на размеђу Истока и Запада и њихових цивилизација и култура Ватикану и факторима који су на овај или онај начин, али сви листом, укључујући ту и Коминтерну, под његовим плаштом, Коминтерну чије се деловање, говоре чињенице, сводило на сатирање српског етникума. Стварност захтева озбиљно ревидирање пре свега историје Другог светског рата на простору бивше Југославије. Непријатна стварност стоји иза става о практично истом деловању комуниста и фашиста. Сведоци су, између осталих, и познати верификовани договори и споразуми партизана и фашиста о међусобном ненападању, свих седам офанзива на српској земљи, акције које су доприносиле страдању српског живља током офанзива и непосредно након њих. О различитим комунистичким аршинима према двама „ненародним“ покретима сведочи податак да је током рата десетинама хиљада усташа додељена петокрака, а да су хиљаде голобрадих, тек мобилисаних младића у редове краљевске војске, након предаје на веру, ликвидране. Суморни и сурови су подаци о прогону „ненародних елемената“ у Србији након Другог светског рата, када је, судећи по изјавама једног Александра Ранковића и других политичких фактора, ликвидирано више од пола милиона људи. Петровић наводи изјаву Благоја Нешковића да ће опустелу Србију, кад побије све домаће непријатеље, нова власт населити Кинезима.

О правом лицу тзв. Народноослободилачке борбе и истинским циљевима Јосипа Броза и његових сабораца говори и, у Драгољубовом штиву штедро обрађено, безочно сатирање цивила у савезничком бомбардовању српских градова током Другог светског рата, чину од стране врховне команде НОБ-а нарученом свакако из политичких, читај – анти-српских, а не војних, стратешких циљева. У задатке ревидирања српске историје тога периода спада и задатак да се објасни зашто су људске жртве савезничких од немачких бомбардера 200 пута веће у једној Подгорици или 100 пута у Београду, бомбардованом и на Васкрс 1944. године.

Петровићево дело вишестрано подупире мишљење да је грех пред Богом и људима и даље говорити о Сремском фронту, свесном и добро организованом масовном сатирању српске, пре свега београдске и шумадијске, голобраде, за ратовање ни најмање оспособљене младежи.

Да је комунистички покрет од почетка био уперен против интереса Србије и српског народа у целини, говори податак да је Хрватска након рата добила територије које јој нису припадале ни у доба тзв. НДХ. Добила је, примера ради, сва острва, а на обали Јадрана стигла до Превлаке. На српској страни ту је и Барања, а читаоца Драгољубовог дела чека информација како је за длаку изостало додељивање Хрватској целог Срема и успостављање републичке границе код Калемегдана. У вези са Барањом иде улога Милована Ђиласа, чија су дела, односно злодела, темељно елаборирана у Драгољубовим текстовима. Уделу у формирању црногорске нације, стварању „пацијих гробаља“ диљем Црне Горе, давању Барање и западног Срема Хрватској Драгољубов захвални ученик и пријатељ додаје и Ђиласову „заслугу“ око примања Јосипа Броза за члана Српске академије наука. Ђилас је, наиме, био укинуо Академију и формирао матичну комисију за избор проверених „наших“ кадрова. То је дојављено Александру Белићу, који је позвао бравара да му отвори врата куће.

Сјајна наставничка каријера професора веома омиљеног код студентата коинцидира са временима „морално-политичке подобности“, чије су аршине многи осетили, а Драгољуб и непланираним двомесечним „службеним путем“ због текста *Помиримо њијајџеље – њеиријајџељи су смирени* и ражалован као резервни официр. То време у његовом делу верно је осликано кистом стилисте без премца у струци.

Богато дело Драгољуба Петровића, најкраће речено, налаже редифинисање неких наших уврежених мишљења и „знања“ из домена историје, порекла, старине и судбине српског народа и његовог језика. Рефлектор из Драгољубове руке показује линије етничких, националних и језичких разграничења са „братским“ и неким другим народима и цивилизацијама. Основни је ред да му сународници буду захвални за отварање очију и за сазнање да баш и нисмо од јуче ни ту где смо ни то што смо.

Поштовани чланови Драгољубове породице и родбине, драги поштоваоци професора Драгољуба Петровића и његовог обимног дела, драга браћа и сестре. Дозволићете ми да свој скромни опроштајни осврт на личност и дело истинског учитеља и пријатеља, у оквиру својих скромних могућности, приведем крају у тону и (не)реалној нади, у којима сам то учинио у рецензији Драгољубове сјајне, по много чему и необичне, и недостижне књиге *Поглед у маглу*. У једној од народних бајки говори се о извору од чије би воде слепи прогледали, грбави се усправили, а кљастасти проходили. Надам се да ће многи Срби након читања Драгољубових књига, његових бројних расправа, осврта, интервјуа и реаговања на ак-

туелне догађаје, најзад прогледати, а они којима то не пође за руком нека не траже онај извор, јер њима спаса нема. Па да, народе, прогледавамо, последња је ура за то, ако и она већ није прошла, да дуго помињемо Драгољуба Петровића и његово дело, имамо и кога, и по чему, а Драгољуб Машанов Петровић имао се рашта и родити!

Реч на комеморативном скупу посвећеном успомени на проф. др Драгољуба Петровића, одржаном 11. децембра 2024. г. у Матици српској.

Слободан Реметић

ПРОФ. ДР ГОРДАНА ЈОВАНОВИЋ
(ДЕСПОТОВАЦ, 29. ЈАНУАР 1940 – БЕОГРАД, 17. МАЈ 2024)

У мају месецу прошле године у Београду је у 84. години ненадно преминула професор Гордана Јовановић, познати српски слависта, професор Филолошкога факултета и сарадник Института за српски језик САНУ у пензији. Након опела у Београду, у којем је највећи део раднога века провела и где су се од ње опростили колеге и пријатељи, проф. Јовановић је у Деспотовцу, 23. маја, уочи Празника светих Ћирила и Методија, испраћана од својих некадашњих суграђана и сахрањена.

Професор Гордана Јовановић је рођена у грађанској породици у мирној поморавској вароши, Деспотовцу, уочи Другога светског рата, 1940. године, где је завршила основну школу, а гимназију у оближњој Ћуприји. Потом је уписала Филозофски факултет у Београду 1959. године, у време када се он разлучивао на два факултета: Филозофски и Филолошки (Филолошки се издвојио школске 1960/1961. године). Дипломирала је на групи за руски и пољски језик и књижевност на Филолошком факултету у Београду, 1963. године. Добивши стипендију за 1967/1968. годину, усавршавање је наставила на Јагјелоњском универзитету у Кракову, где је у кратком времену докторирала на тему *Studia nad językiem Pamiętników Janczara*, 1969. године.¹

Након дипломирања Гордана Јовановић се запослила као лектор за руски језик на Филозофском факултету у Приштини, 1964–1967. У време боравка у Кракову, по истеку статуса стипендисте постала је лектор, па је студенте подучавала српскохрватском језику на Катедри за славистику Јагјелоњскога универзитета, 1968–1971. године.² Вративши се у Југославију, запослила се, заједно с Николом Родићем (1940–2003), на Старосло-

¹ Докторат је убрзо потом објављен: *Studia nad językiem „Pamiętników Janczara“ (na podstawie dwóch rękopisów polskich redakcji pierwotnej)*. Kraków: Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1972, 124 стр.

² Из тога времена је произишао и уџбеник, написан са Здиславом Вагнером: *Srpskohrvatska čitanka*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 1972, 194 стр.

венистичком одсеку Института за српскохрватски језик,³ 1972. године. На Одсеку, који је основан тек 1969. године, радио је до тада само проф. Димитрије Е. Стефановић (1936–2019). У Институту Гордана Јовановић је бирана у звања научни сарадник и виши научни сарадник. Почела је, потом, хонорарно предавати Савремени пољски језик и Историју пољскога језика на Одсеку за славистику Филолошкога факултета у Београду. После шест година Гордана Јовановић прелази на Факултет у звању доцента, 1978. године. Редовни професор је постала 1989. године. Предавала је, паралелно, и савремени пољски језик на Филозофском факултету у Сарајеву као гостујући професор, 1988–1990. Доста година касније, у другим животним и радним околностима, након одласка у Будимпешту проф. Димитрија Е. Стефановића (2001), смрти мр Николе Родића (2003) и повлачења проф. Ђорђа Трифуновића с места руководиоца Старословенистичкога одсека Института за српски језик САНУ, проф. Гордана Јовановић се прихватила руковођења овим одсеком, на чијем челу је остала до 2010. године, док је на Факултету отишла у пензију нешто раније, 2007. године. Проф. Гордана Јовановић је током своје богате каријере обављала важне дужности за српску и славистичку науку. Најпре, била је председник Научнога већа Института за српскохрватски језик, управник Центра за постдипломске студије, управник Одсека за славистику и члан Савета Међународнога славистичког центра – све троје на Филолошком факултету у Београду, затим председник Југословенскога славистичког комитета – у бившој, савезној држави (1983–1988), председник Славистичкога друштва Србије (1991–1993). Поред реченога, проф. Јовановић је била дугогодишњи члан Старословенскога одбора САНУ, Одбора за изворе српскога права САНУ, редовни и на крају почасни члан Комисије за црквенословенске речнике при Међународном комитету слависта. Носилац је награде Славистичкога друштва Србије додељиване у част професора Радована Кошутића (1866–1949). Након смрти академика Мирослава Пантића (2011), проф. Гордана Јовановић је постала председником програмскога одбора *Данâ српскога духовног њреображења*, у оквиру којих су одржавани научни скупови у Деспотовцу – у близини манастира Манасије, задужбине деспота Стефана Лазаревића (1377–1427), и потом штампани реферати у едицији *Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности*, у издању локалне народне библиотеке.⁴

³ Институт је током свога постојања мењао правни статус и име, независно једно од другога; тек много касније он ће се, с враћањем старога имена, поново привезати за Српску академију наука и уметности, 1992. године.

⁴ Од 2016. године (= VII књига) у суиздаваштво је укључен и Институт за српски језик САНУ, чиме се проф. Гордана Јовановић постарала да зборник научних радова добије на институционалној тежини и да се обезбеди редовност његова излагања и потребан квалитет радова и њихових рецензија.

Под њеним уредништвом објављено је тринаест зборника научних радова, и још један је остао у штампи.⁵

Осим обавеза у настави из области полонистике проф. Гордана Јовановић се понекад у науци оглашавала на пољском језику, у Пољској, или о пољском језику и развоју пољске науке, нарочито о проучавању полонистике у југословенској, односно српској средини, у три наврата и преводима с пољскога.⁶ С овиме у вези је и њен рад на тзв. Јањичаревим

⁵ Последњи објављени том је: *Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности* XIII. Научни скуп, Деспотовац–Манасија, 20–21. август 2022. Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“ – Београд: Институт за српски језик САНУ, 2023.

⁶ О историји полонистике в. „Полонистичке студије у Србији и Граматика пољског језика Радована Кошутића“. *Радован Кошутић и развој југословенске славистике. Славистички зборник* I. Београд: Савез славистичких друштава Србије, 1986, стр. 105–111; „Językoznawcza polonistyka w byłej Jugosławii“. *Prace Filologiczne* 38 (1993): стр. 413–420; „Почеци и развој полонистике на Београдском универзитету“. *Сво година полонистике у Србији*. Београд: Филолошки факултет – Славистичко друштво Србије, 1996, стр. 13–17; „Studia polonistyczne na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu w Belgradzkiego (krótka historia, stan obecny i dalsze możliwości rozwoju)“. *Славистика* 9 (2005): стр. 460–461. Повремено су приказивани наслови објављени у Пољској: „Wznowienie Pamięników Janczara po serbsku. Konstantin Mihailović iz Ostrovice: *Janičarove uspomene ili Turska hronika*. Predgovor, prevod i napomene dr Dziordzie Živanović, Beograd (Izdavačko Preduzeće „Prosveta“), ss. 267 + 3 nlb. + 14 rycin“. *Ruch Literacki* IX/4 (49) (1968): стр. 242–244; „R. Laskowski, Studia nad morfonologią współczesnego języka polskiego, PANU, Instytut Języka Polskiego, Ossolineum, 1975. г., стр. 144“. *Јужнословенски филолог* 40 (1984): стр. 191–198; „Miłosz Bukwałt, Literackie portrety żydowskich ojców w prozie Brunona Schulca i Danila Kiša, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Slavica Wratislaviensia CXXV, Wrocław, 2003, 184 стр.“ *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* 70/1–4 (2005): стр. 310–311; „Dorota Gil, Prawosławie, Historia, Naród. Miejsce kultury duchowej w serbskiej tradycji i współczesności, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Wydanie I, Kraków, 2005, 307 стр.“ *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* 71/1–4 (2006): стр. 197–204; „Maria Malec, Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce, PAN, Instytut Języka Polskiego, Kraków, 1994, str. 462“. *Ономастолошки прилози* 19–20 (2009): стр. 755–761; „Słownik polskich leksemów potocznych pod redakcją Władysława Lubasia, Wydawnictwo naukowe DWN; Wydawnictwo LEXIS“. *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* 72/1–4 (2011): стр. 311–316. Три су обимнија превода с пољскога: *Kultura i religija*. Београд: Radnička štampa, 1981, 488 str.; Valentin Rasputin. *Poslednji trenuci*. Београд: Jugoslavijapublik, 1984, 170 str.; Казимјеж Фелешко. *Значења и синтакса српскохрватског генијива*. Београд – Нови Сад: Вукова задужбина, Матица српска, Орфелин, 1995, 164 стр. Постоји и један прилог о начину прихватања севернословенских имена: „Питања и одговори [О транскрипцији пољских и руских имена]“. *Наш језик* 22/1–2 (1976): стр. 78–79. Два су прилога из историје пољског језика, један из унутрашње (тиче се творбе речи), други из спољне: „Речи са формантом *bogo-* у пољском језику“. *Македонски јазик* 32–33 (1981–1982): стр. 307–310; „Јан Кохановски и пољски књижевни језик XVI века“. *Јужнословенски филолог* 42 (1986): стр. 173–180. У једном прилогу пореде се старопољска и старосрпска лексика: „Неке лексичке паралеле у старопољском и старосрпском језику“. *Славистика* 5 (2001): стр. 95–98. На претходно се надовезују прилози о рецепцији српскохрватскога лексичког материјала у пољском језику, о коришћењу српскохрватске лексике као компаративнога материјала у пољском

успоменама Константина Михаиловића из новобрдске Островице (писаним 1497–1501), што је тема првога истраживања и докторске дисертације којој се много касније само неколико пута враћала.⁷ Заправо, проф. Гордана Јовановић је највише науци пружила проучавањем историје српскога језика, претежно књижевнога, донекле и народнога, у извесној мери и рефлексима старог језичког материјала у савременом српском језику. С преласком на Институт за српскохрватски језик почео је њен непосредан рад на српкословенским јеванђељским споменицима, у почетку кроз плодну сарадњу са др Митром Пешиканом (1927–1996), водећим стручњаком у Институту тога времена, готово једнако ангажованим на савременојезичким колико и на историјскојезичким темама. Гордана Јовановић је заједно с другим сталним и спољним сарадницима Старословенистичкога одсека Института учествовала у ексерпцији Мирослављева јеванђеља за потребе израде будућег црквенословенског речника, која је завршена 1973. године, потом Вуканова и других јеванђеља, када су остали сарадници крајем 1976. приступили ексерпцији Матичина апостола и других апостолских рукописа.⁸ Најпре је Митар Пешикан објавио важан прилог о Мокропољском четворојеванђељу,⁹ након чега су коауторски он и Гордана Јовановић систематизовали тек-

речнику, односно о судбини славенизама у преводу Горскога вијенца: „Српскохрватски извори и лексика у Речнику ђољског језика Самуела Богумила Линдеа“. *Научни састјанак слависта у Вукове дане* 9 (1980): стр. 189–193; „Srpskohrvatska leksika kao komparativni materijal u Rečniku poljskog jezika Samuela Bogumila Lindea“. *Leksikografija i leksikologija. Zbornik radova*. Сарајево: АНУБиХ, 1988, стр. 99–105; „Славенизми у пољском преводу „Горског вијенца“ Хенрика Батовског“. *Превосење „Горског вијенца“ на сјране језике*. Подгорица: ЦАНУ, 2001, стр. 139–147.

⁷ За објављену докторску дисертацију в. нап. 1; затим: [заједно са: Angiolo Danti]. „La rielaborazione secentesca dei „Pamiętniki Janczara“ alla luce di cinque nuove copie“. *Ricerche Slavistiche* 14 (1966): стр. 42–52; [заједно са: Angiolo Danti]. „Siedemnastowieczna przeróbka „Pamiętników Janczara“ w świetle pięciu nowych rękopisów“. *Ruch Literacki* IX/4 (49) (1968): стр. 223–229; „Константин Михаиловић из Островице, Јаничарове успомене или Турска хроника – пример пољско-чешко-српских веза у средњем веку“. *Од Мораве до Мораве*, II. *Из историје чешко-српских односа*. Нови Сад: Матица српска – Brno: Matica moravská, 2011, стр. 243–252; „Константин Михаиловић из новобрдске Островице и његов спис *Турска хроника* или тзв. *Јаничарове успомене* (крај XV века)“. *Косовско-међохијски зборник* 6 (2015): стр. 135–149.

⁸ За преглед текстолошких истраживања на Старословенистичком одсеку Института и за историјат рада и усвојене лексикографске обрасце в. *Српкословенски речник јеванђеља. Огледа свеска*. Саставио Виктор Савић. Уредник Гордана Јовановић. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2007.

⁹ „Мокропољско четворојеванђеље, споменик значајне фазе у развоју старосрпске писмености“. *Зборник Мајнице српске за филологију и лингвистику* XVI/1 (1973): стр. 61–88.

стуалне одлике низа српских четворојеванђељских рукописа.¹⁰ Од тога времена Гордана Јовановић ће написати доста прилога посвећених текстолошком разумевању старих српских јеванђеља, а најважнији су они који су излазили у првих десетак година. По нашем мишљењу, то је тема у којој се проф. Гордана Јовановић с највише успеха кретала, мада је и у другим областима било прилога вредних сваке пажње, чији ће резултати задржати значај у науци.¹¹ Без сумње, њен најистакнутији резултат у старословенистици представља критичко издање Мирослављева јеванђеља

¹⁰ „Текстолошки састав и основне одлике текста најстаријих српских четворојеванђеља“. *Јужнословенски филолог* 31 (1974–1975): стр. 23–53.

¹¹ Издвајамо библиографске јединице у којима се проф. Гордана Јовановић бавила јеванђељским текстовима, хронолошким редом, али осим текстолошких питања – појединачно и шире обрађених, у понекој од њих обухваћена су и језичка питања на јеванђељској рукописној грађи (важно питање „накнадне лексичке грецизације“, однос међу језичким редакцијама, језичке одлике Призренскога четворојеванђеља): „Синонимика заменице *ѿѣѣ* у јеванђељима српске редакције“. *Јужнословенски филолог* 33 (1977): стр. 173–178; „Неколико речи о проучавању лексике старосрпских јеванђеља“. *Археографски љрилози* 2 (1980): стр. 183–188; „О критеријуму избора јеванђељских текстова за грађу Црквенословенског речника српске редакције“. *Slovo* 31 (1981): стр. 33–40; „Текстологија српских јеванђеља XII и XIII века“. *Текстологија средњовековних јужнословенских књижевности*. Београд: САНУ, 1981, стр. 183–188; „Најстарија српска четворојеванђеља у светлу неких лексичких особености“. *Јужнословенски филолог* 36 (1980): стр. 89–100; „О норми у јеванђељским текстовима српске редакције (до краја XIV века)“. *Научни састјанак славистија у Вукове дане* 10/1 (1981): стр. 19–24; „О „накнадној“ лексичкој грецизацији у српским јеванђељима XIV века“. *Научни састјанак славистија у Вукове дане* 8/1 (1982): стр. 315–323; „Питање синонима у српској редакцији канонских текстова“. *Научни састјанак славистија у Вукове дане* 12/1 (1983): стр. 137–143; „Да ли је јеванђељска лексика редакцијски обележена?“ *Научни састјанак славистија у Вукове дане* 14/1 (1985): стр. 59–65; „Јеванђељска лексика у јужнословенској ћирилској традицији“. *Јужнословенски филолог* 43 (1987): стр. 83–90; „О односу јеванђељске лексике у руској и српској редакцији“. *Анали Филолошког факултјетја* 19 (1992): стр. 265–269; „О лексици старосрпских четворојеванђеља“. *Научни састјанак славистија у Вукове дане* 22/2 (1994): стр. 169–173; „Јеванђеље у старосрпској писмености“. *Две година хришћанства. Духовности, исијорија, кулјура*. Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“, 2001, стр. 147–152; „Јеванђељска лексика као интегративни чинилац у словенској ћирилској писмености“. *Научни састјанак славистија у Вукове дане* 32/2 (2004): стр. 39–44; „О Призренском четворојеванђељу (покушај датовања)“. *Животи и дело академика Павла Ивића*. Суботица: Градска библиотека Суботица – Нови Сад: Филозофски факултет, Матица српска – Београд: САНУ, Институт за српски језик САНУ, 2004, стр. 381–390; [заједно са: Виктор Савић]. „Старословенски јеванђељски речник српске редакције (корпус и методологија обраде одредница)“. *Slavia* 76 (2007): стр. 57–64; „О лексици старосрпских четворојеванђеља XIII и XIV века“. *Манасјир Бањска и доба краља Милутиина*. Ниш: Центар за црквене студије – Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, Манастир Бањска, 2007, стр. 293–297; „Српска јеванђеља из XIII века – њихов текстолошки склоп и лексика“. *Slavia* 78/3–4 (2009): стр. 357–362. Уп., још, „Од ћирилометодијевског до вуковског превода Новог завета“. *Археографски љрилози* 33 (2011): стр. 79–101; „Библијске парафразе у Горичком зборнику“. *Теолингвистичка љроучавања словенских језика*. Београд: САНУ, 2013, стр. 389–400.

које је приредила с Николом Родићем, 1986. године. Уједно, то је једна од најрепрезентативнијих књига овога типа икада издатих у Српској академији наука и уметности и Институту.¹² Доста простора проф. Гордана Јовановић је посветила проучавању лексике из различитих идиома и језичких слојева, из више угла – карактеристичној лексици у старим или старијим споменицима,¹³ судбини славенизама у језику прве половине XIX века,¹⁴ народној (дијалекатској) лексици, што у себе укључује и лексiku Вукова рјечника,¹⁵ понашању старије лексике у млађем језику (и на ширем словенском плану), народном и књижевном, спонтано и у преводилачком поступку,¹⁶ понекад и историјској лексикографији као

¹² *Мирослављево јеванђеље. Критичко издање*. Београд: САНУ, Институт за српскохрватски језик, 1986. Још о Мирослављеву јеванђељу, сама Гордана Јовановић: „О Мирослављевом јеванђељу“. *Семинар српског језика, књижевности и културе. Предавања III*. Београд: Међународни славистички центар, 2014, стр. 5–13; „Мирослављево јеванђеље у савременим филолошким истраживањима“. *Стефан Немања – његови Симеон Мироточиви*. Зборник радова 1. Беране: Епископија будимљанско-никшићка, Митрополија црногорско-приморска – Београд: Институт за историју уметности Филозофског факултета у Београду, Институт за српски језик САНУ, 2016, стр. 383–397.

¹³ „Обредна лексика у повељама деспота Стефана Лазаревића и деспота Ђурђа Бранковића“. *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* 65–66/1–4 (2001): стр. 131–133; „О лексици у повељама деспота Стефана Лазаревића“. *Научни саставак слависта у Вукове дане* 30/1 (2002): стр. 5–9; „Правна терминологија у Карађорђевој законнику“. *Научни саставак слависта у Вукове дане* 39/1 (2010): стр. 143–148.

¹⁴ „Функција ’славенизама’ у ’Мемоарима’ проте Матије Ненадовића“. *Научни саставак слависта у Вукове дане* 15/1 (1986): стр. 217–221; „’Славенизми’ у Вуковој преписци“. *Зборник радова о Вуку Стефановићу Караџићу*. Сарајево: Институт за језик и књижевност, 1987, стр. 177–181.

¹⁵ „Маркација дана и других временских појмова у вези с народним веровањима и обичајима“. *Лексикографија и лексикологија*. Зборник радова. Нови Сад: Матица српска – Београд: Институт за српскохрватски језик, 1984, стр. 71–82; „Народни називи месеци у Срба“. *Научни саставак слависта у Вукове дане* 17/1 (1988): стр. 181–192; „О Вуковом Српском рјечнику из 1818. г. с освртом на *nomina agentis* (етносоциолошки и лингвистички приступ)“. *Вук Стефановић Караџић (1787–1864–2014)*. Београд: САНУ, 2015, стр. 219–228.

¹⁶ „Лексика старијих типова књижевног језика у *Речнику српскохрватског књижевног и народног језика* САНУ“. *Научни саставак слависта у Вукове дане* 11/2 (1982): стр. 11–16; „Примери фонетске и творбене адаптације старије књижевне лексике у Речнику српскохрватског књижевног и народног језика САНУ“. *Наш језик* 27/1–2 (1986): стр. 90–92; „Црквена и црквенословенска лексика у народним говорима и њена адаптација“. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 8 (1989): стр. 41–53; „Старословенски и други традиционални елементи у Вуковом речнику и у ускочкој лексици Милије Станића“. *Дурмиторски зборник*, 1. *На извору Вукова језика*. Титоград: Историјски институт СР Црне Горе, 1991, стр. 27–33; „Стара лексика у савременим двојезичним речницима словенских језика“. *Дескриптивна лексикографија стандардног језика и њене теоријске основе*. Нови Сад: Матица српска – Београд: САНУ, Институт за српски језик САНУ, 2002, стр. 325–329; [заједно са: Марина Спасојевић]. „О лексеми *ошчаситво* у преводима

таквој.¹⁷ Важно тематско усмерење представља и проучавање старог језика (имајући у виду оба типа у хомогеној диглосији), ретко начелно,¹⁸ по правилу на основу материјала из конкретного споменика, нарочито владарских повеља, али и натписа са фресака и др.¹⁹ Проф. Гордана

житија Светог Саве од Доментијана и Теодосија на савремени српски језик“. *Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности* XI. Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“ – Београд: Институт за српски језик САНУ, 2021, стр. 95–109.

¹⁷ „Miklósić munkáságának magyar vonatkozásai és a Lexicon paleoslovenico-graecolatium c. művenek jelentősége az ószláv nyelvészetben“. *Hungarológiai Közlemények* 15 (54) (1983): стр. 7–10; „Ђура Даничић, Рјечник из књижевних старина српских – дело непролазне лексикографске вредности“. *Шездесет година Института за српски језик САНУ*. Зборник радова, I. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2007, стр. 293–297.

¹⁸ „О језику старе српске књижевности“. *Гласник Одјељења уметности* 10. Титоград: ЦАНУ, 1991, стр. 101–108; „О језику старих српских књига“. *Пет векова српског шtamпарства 1494–1994. Раздобље српскословенске штампе XV–XVII в.* Београд: САНУ, Матица српска, Народна библиотека Србије, 1994, стр. 53–60; „Језичка норма у српскословенској писмености“. *Научни састanak слависти у Вукове дане 25/2* (1996): стр. 21–24.

¹⁹ „Старосрпски језик у два писма Ђурђа Кастриота Дубровчанима“. *Стиановништво словенског јорџекла у Албанији*. Титоград: Историјски институт СР Црне Горе, 1991, стр. 179–183; „О повељи деспота Стефана Лазаревића манастирима Тисмани и Водици из 1406. године“. *Научни састanak слависти у Вукове дане 19/1* (1991): стр. 53–58; „О повељи деспота Стефана Лазаревића Лаври св. Атанасија из 1414/1415. године“. *Научни састanak слависти у Вукове дане 28/1* (1999): стр. 155–163; „Примери српског народног језика у повељама и исправама деспота Стефана Лазаревића“. *Јужнословенски филолог* 66/1–2. Посвећено Павлу Ивићу (2000): стр. 489–493; „О повељи царице Маре од 15. априла 1479. године“. *Зборник Мајнице српске за филологију и лингвистику* 50 (2007): стр. 327–331; „Инок из Далше и Радослављево јеванђеље“. *Манастир Каленић у сусрет шестог штогодишњици*. Београд: САНУ – Крагујевац: Епархија шумадијска СПЦ, 2009, стр. 161–168; „О повељи деспотице Јелене Бранковић“. *Свеске Мајнице српске*. Серија књижевности и језика (49) 14 (2009): стр. 19–26; „Студенички типик – важан извор за изучавање српскословенског/српског језика“. *Библеистика, славистика, русистика*. К 70-летию заведующего кафедрой библеистики профессора Анатолия Алексеевича Алексеева. Санкт-Петербург: Филологический факультет Санкт-Петербургского государственного университета, 2011, стр. 113–131; [заједно са: Гордана Томовић]. „Старосрпски натписи из манастира светог Ђорђа код Берана и из околине“. *Ђурђеви стиуови и Будимљанска епархија*. Беране: Епископија будимљанско-никшићка, Полимски музеј – Београд: Филозофски факултет, Институт за историју уметности, Службени гласник, Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања, 2011, стр. 499–531; „Још понешто о језику Хиландарског типика“. *Грамајшика и лексика у словенским језицима*. Зборник радова с међународног симпозијума. Нови Сад: Матица српска – Београд: Институт за српски језик САНУ, 2011, стр. 413–423; „Нека запажања о језику Горичког зборника“. *Српско језичко наслеђе на јосијору данашње Црне Горе и српски језик данас*. Никшић: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, Одјељење за српски језик и књижевност, Матица српска у Новом Саду, 2012, стр. 65–75; „Молитвени запис на свитку ктиторске фреске деспота Стефана Лазаревића“. *Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности* IV. Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“, 2013, стр. 17–27; „Неке језичке одлике новозаветних апокрифа српске редакције

Јовановић се огледала и у културноисторијским прилозима о уобличењу словенске и настанку и развоју потоње српске писмености,²⁰ а посебно место у њеним истраживањима заузимало је проучавање дела Константина Филозофа (Костенечкога) са више аспеката,²¹ преко Константино-

(на грађи протојеванђеља Јаковљевог)“. *Зборник Мајнице српске за славистику* 83 (2013): стр. 133–145; „О повелји деспота Ђорђа, Јована и деспотице Ангелине Манастиру Светога Павла на Светој Гори 1495, 3. новембра, у Купинику“. *Περὶβολος*, II. Зборник у част Мирјане Живојиновић. Београд: Византолошки институт САНУ, Задужбина Светог Манастира Хиландара, 2015, стр. 443–455; [заједно са: Мирослав Вукелић]. „Хиландарски спис о осам врста речи – превод на српскословенски и коментари“. *Зборник радова Византолошког института* 53 (2016): стр. 293–322; „О натписима на фрескама манастира Ресаве (Манасије). Први део“. *Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности* IX. Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“ – Београд: Институт за српски језик САНУ, 2018, стр. 11–31; [заједно са: Мирослав Вукелић]. „О партиципу у српскословенском спису *О осам врста речи*“. *Српска славистика: колективна монографија*, 1. Језик. Београд: Савез славистичких друштава Србије, 2018, стр. 117–123; „О натписима на фрескама манастира Ресаве (Манасије). Други део“. *Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности* X. Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“ – Београд: Институт за српски језик САНУ, 2019, стр. 21–29.

²⁰ „Почеци српске писмености“. *Књижевност и језик* 43/3–4 (1996): стр. 19–23 (уп. „Почеци старосрпске писмености“. *Семинар српског језика, књижевности и културе. Предавања* V. Београд: МСЦ, 2016, стр. 5–10); „Слово о ћирици“. *Свети речи* 23–24 (2007): стр. 22–26; „Мисија Солунске браће Ћирила и Методија међу Словенима“. *Семинар српског језика, књижевности и културе. Предавања* II. Београд: МСЦ, 2013, стр. 15–25; „Свети Ћирило и Методије – мисионари међу Словенима“. *Култура, часопис за теорију и социологију културе и културну историју* 138 (2013): стр. 11–24; „Солунска браћа Ћирило и Методије у старим српским родословима и летописима“. *Свети Ћирило и Методије и словенско писано наслеђе (863–2013)*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2014, стр. 407–418; „Свети Сава Српски и његов удео у нормирању и формирању богослужбеног језика Српске Цркве.“ *Осам векова аутокефалије Српске Православне Цркве*, II. Београд: Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве, 2020, стр. 377–384.

²¹ „Свето писмо као мотив и библијска места у ’Сказанију о писменех’ Константина Филозофа“. *Научни састај слависта у Вукове дане* 26/1 (1997): стр. 77–85; „Акценатске и интерпункцијске поуке у ’Сказанију о писменех’ Константина Филозофа (Константина Костенечког)“. *Научни састај слависта у Вукове дане* 27/2 (1998): стр. 11–18; „Трагови народних веровања у ’Сказанију о писменех’ Константина Филозофа“. *Српска књижевност у доба Деспојовине*. Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“, 1998, стр. 205–210; „Константин Филозоф и патријарх Јефтимије Трновски“. *Ресави (Горња и Доња) у историји, науци, књижевности и уметности*. Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“, 2004, стр. 49–56; „Опис Београда у Житију деспота Стефана Лазаревића од Константина Филозофа“. *Ресави (Горња и Доња) у историји, науци, књижевности и уметности* II. Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“, 2005, стр. 21–26; „Погледи Константина Филозофа на српски језик и српску књижевност“. *Научни састај слависта у Вукове дане* 34/1 (2005): стр. 17–23; „Нека лексичка питања у ’Сказанију о писменех’ Константина Филозофа (Константина Костенечког)“. *Научни састај слависта у Вукове дане* 35/1 (2006): стр. 285–291; „Константин Филозоф (Константин Костенечки) и доба деспота Стефана Лазаревића“. *Ethnoslavica. Wiener Slawistischer Almanach* 65, Festschrift für Herrn Univ. Prof. Dr. Gerhard Neweklowsky zum 65.

ва житија деспота Стефана Лазаревића испољило се и њено занимање за самога деспота, али и мимо тога.²² На крају, као редовни учесник југословенских ономастичких конференција, она је написала велики број прилога из одговарајуће области, разасутих по часописима и зборницима, више посвећених питањима антропонимије него топонимије (дистрибуција, фреквенција, творба), у којима анализира објављене турске и домаће изворе, узимајући у обзир и – Јањичареве успомене и „Сказаније о писменех“ Константина Философа (Костенечкога), понекад поредећи и стари српски и пољски ономастички материјал.²³ Укупна

Gubertstag (2006): стр. 71–76; „Проблеми превођења Житија деспота Стефана Лазаревића на савремени српски језик“. *Десјоџи Сјефан и његова Манасија*. Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“, 2008, стр. 77–82; „Сказаније о писменех“ Константина Костенечког (Константина Философа), значајан споменик српске средњовековне писмености“. *Зборник Мајнице српске за славистику* 73 (2008): стр. 177–183; „Деспот Стефан Лазаревић у виђењу свога биографа Константина Костенечког (Константина Филозофа)“. *Десјоџи Сјефан Лазаревић у науци, историји, књижевности и уметности*. Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“, 2009, стр. 17–23; „Ћетрница – демонско биће словенских веровања у ‘Сказанију о писменех’ Константина Философа (Константина Костенечког)“. *Јужнословенски филолог* 66 (2010): стр. 273–281; „Сказаније о писменех‘ (‘Повест о словима’) Константина Философа (Константина Костенечког) – важан извор за изучавање српске историје 15. века“. *Пад српске десјоџовине 1459. године*. Београд: САНУ, 2011, стр. 15–24; „Васељенски сабори у ‘Сказанију о писменех’ Константина Философа (Константина Костенечког)“. *Српска теологија данас*, 4. Београд: Православни богословски факултет, 2013, стр. 617–624; „Родослов Немањића у делу Константина Филозофа ‘Живот Стефана Лазаревића, деспота српскога’“. *Брајисаво* 17 (2013): стр. 69–75.

²² „Деспот Стефан Лазаревић и Ресавска школа“. *Ресавска школа и десјоџи Сјефан Лазаревић*. Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“, 1994, стр. 73–76; Константин Философ, *Живој Сјефана Лазаревића десјоџа српскога*. Превод са српскословенског и напомене Гордана Јовановић. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2007; „Деспот Стефан Лазаревић и његова Манасија“. *U čast Pera Jakobsena. Zbornik radova*. Београд: SlovoSlavia, 2010, стр. 319–324; „Истоци и запади‘ деспота Стефана Лазаревића“. *Србија између истока и запада: наука, образовање, култура, уметности*. Београд: Филолошки факултет, 2014, стр. 15–27; „Ангорска битка и деспот Стефан Лазаревић“. *Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности* V. Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“, 2014, стр. 7–19.

²³ „О релативној фреквенцији хришћанских имена XV века у области Бранковића (Вучитрнском сандаку)“. *Četrta jugoslavenska onomastična konferenca*. Ljubljana: SAZU, 1981, стр. 295–308; „Хришћанска имена у околини Београда почетком XVI века“. *Zbornik radova i materijala V jugoslavenske onomastičke konferencije*. Сарајево: ANUBiH, 1985, стр. 207–216; „Старосрпска антропонимија у ‘Јаничаровим успоменама’ или ‘Турској хроници’ Константина Михаиловића из Островице (на основу најстаријег пољског и чешког рукописа из XVI в.)“. *Зборник Шесте југословенске ономастичке конференције*. Београд, САНУ, 1987, стр. 597–606; „О именослову ужичког краја“. *Ужички зборник* 20 (1991): стр. 273–278; „Деривација хришћанских имена у српским повељама и турским пописима“. *Осма југословенска ономастичка конференција и Други лингвистички скуп „Бошковићеви дани“*. Подгорица: ЦАНУ, 1994, стр. 175–179; „Дистрибуција хришћанских имена на поседима Дечанског властелинства“. *Ономастолошки прилози* 12 (1996): стр. 9–15; „Нека поређења антропонимије у Гњезненској були из 1136. г. и

библиографија проф. Гордане Јовановић броји око 180 јединица, од којих на тзв. секундарно, а заправо за науку важно ауторство отпада око једне четвртине. Немали број текстова она је успешно представила на научним скуповима у земљи и иностранству, па и не изненађује да је највећи број њих објављен у едицији *Научни састѧанак славистиѧа у Вукове дане* (преко двадесет). У различитим периодима свога рада она је сарађивала с другим колегама, дајући занимљиве коауторске прилоге (већина је већ наведена у напоменама).

Када ме је пре пет година професор Предраг Пипер (1950–2021) позвао да напишем чланак о проф. Гордани Јовановић за Српску енциклопедију, ни слутио нисам да ни проф. Пипер ни проф. Јовановић неће дочекати објављивање тога информативно сведенога прилога, иако сам текст саставио у року од годину дана (до марта 2020). Тада сам с професором Гоцом – како сам је од самога почетка звао, када ми је постала „шеф“ (2005) – прошао кроз све битније чињенице из њене научне биографије, и тада је сређена и њена библиографија у сарадњи с двома колегиницама с Института, коју је, иначе, она и сама водила. Ти подаци

у *Дечанској ѧовељи* (Дх 1, Дх 2, Дх 3)“. *110 година ѧолонистѧике у Србији*. Зборник радова. Београд: Славистичко друштво Србије, 2006, стр. 31–36; „Хришћанска антропонимија у *Сказанију о ѧисменех* Константина Филозофа (Константина Костенечког)“. *Научни састѧанак славистиѧа у Вукове дане* 36/1 (2007): стр. 177–183; „Још о презименима у *Јаничаровим усѧоменама* или *Турској хроници* Константина Михаиловића из Островице“. *Attonitates vel lepores philologiae*. Kraków: Instytut Języka Polskiego, Wydawnictwo LEXIS, 2007, стр. 401–406; „Антропонимијски материјал у *Рјечнику из књижевних сѧарина срѧских Ђуре Даничића*“. *Научни састѧанак славистиѧа у Вукове дане* 38/1 (2009): стр. 221–228; „Насељена места у Ресави у турско доба“. *Средњи век у срѧској науци, исѧијорији, књижевностѧи и уметностѧи*. Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“, 2010, стр. 99–106; „Из српске и пољске средњовековне хришћанске антропонимије“. *Научни састѧанак славистиѧа у Вукове дане* 40/1 (2011): стр. 221–232; „Хришћанска имена у Ресави у XV веку“. *Средњи век у срѧској науци, исѧијорији, књижевностѧи и уметностѧи* II. Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“, 2011, стр. 33–42; [заједно са: Татјана Катић, Александар Јаковљевић]. „Поређење хришћанских и словенских имена у дечанској области на основу турског пописа из 1485. године и Дечанских хрисовуља“. *Дечани у свейћлу археографских исѧраживања*. Београд: Народна библиотека Србије, 2012, стр. 267–284; „Власи милешевски у попису санѧака вилајета Херцеговина из 1477. године“. *Међународни научни скуѧ „Осам векова манастира Милешеве“*, II. Милешева: Епархија милешевска Српске православне цркве, 2013, стр. 11–19; „Имена у Хомољу према турском дефтеру из 1467. године“. *Митѧолошки зборник* 30, Рача, 2013, стр. 167–185; [заједно са: Александар Јаковљевић]. „Топонимија са освртом и на антропонимију у области Горња Ресава у првој половини 16. века“. *Средњи век у срѧској науци, исѧијорији, књижевностѧи и уметностѧи* VI. Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа“, 2015, стр. 105–118; [заједно са: Александар Јаковљевић]. „Антропонимија области Студенице према турском попису из 1548. године“. *Манастир Сѧуденица – 700 година Краљеве цркве*. Београд: САНУ, 2016, стр. 269–282; [заједно са: Срђан Катић, Александар Јаковљевић]. „Српска женска имена на почетку 16. века (на основу грађе пописа Смедеревског санѧака из 1516. године“. *Јужнословенски филолог* 73/1–2 (2017): стр. 33–57.

су искоришћени, и са закашњењем, али за њеног живота, постављени на званичан сајт Института. Штета је што тада нису сређене и њене фотографије с колегама из света славистике – дигитализоване, пописане, личности идентификоване; а она је познавала завидан број слависта, домаћих и страних. Некако у то време је наступио период глобалног закључавања (2020–2021), када је ослабило здравље проф. Гоце, јер је њој као и многим било ограничено кретање, што се у њеном случају продужило и када је све прошло; од тада се она, напосто, постепено гасила. Ипак, проф. Гоцу памтимо по живом духу и јаком карактеру. У најбољим данима красили су је упечатљива појава и карактеристичан глас. Никада нећу заборавити догађај из Прага 2007. године. Професор Гоца и ја смо тамо дошли на састанак Црквенословенске комисије. Она се појавила у раскошној трпезарији Академијине виле у којој смо били смештени. Стајала је у бунди, са сребрним прстењем на рукама – репликама средњовековних комада из Етнографског музеја, отмена појавом, изузетна, а један угледни руски научник, чувши њен руски дореволюционарни изговор (јер њени професори руског су били руски емигранти после револуције 1917), вероватно убеђен да пред собом има какву руску грофицу из оног времена, створио се пред њом и уз највеће наклоне целивао јој руку. Професор Гоца тако је блистала и у Српској академији када смо крајем исте године одржавали скуп посвећен стандардизацији старословенског ћириличног писма и његовој регистрацији у Уникоду. Памтим како је у свечаном холу Академије интервјуише екипа Радиотелевизије Србије за Вечерњи дневник, да представи рад скупа гледалишту у целој држави.²⁴ И иначе, проф. Гоца је у званичним ситуацијама увек пазила на академски ред и, на пример, млађе колеге је представљала с пуном етикецијом, уводећи их тако, несебично, у свет старијих и признатих научника. И моме уласку у тај свет она је допринела. Али у обичном животу, била је непосредна и срдачна, уопште велики друг с многим колегама, међу којима је било једнако места и за старе и за младе. Као руководилац била је увек предусретљива и добронамерна. Више пута су ме колеге из иностранства питале специјално за њу, а један од њих ми је и сам рекао оно што сви осећамо, сећајући је се: „то је била изузетна жена“. Заиста, професора Гоцу, проф. Гордану Јовановић, не можемо заборавити. Иза ње је остао упечатљив траг у науци и научном животу; бројне су колеге које је памте.

Вѣ ѣстѣ сѡль земли: ѡще же сѡль ѡбѣѡетъ, чѣмъ ѡсолѣтсѧ (Мт 5.13)

²⁴ Проф. Гордана Јовановић била је један од уредника зборника с тога скупа [заједно са: Јасмина Грковић-Мејџор, Зоран Костић, Виктор Савић]. *Стандардизација старословенског ћириличног писма и његова регистрација у Уникоду*. Зборник радова са међународног научног скупа одржаног од 15. до 17. октобра 2007. године, Београд: САНУ, 2009, X, 243 стр. (Научни скупови, CXXV, Одељење језика и књижевности, 20).

Литература

- АНДРЕЈИЋ, Живојин (прир.). *Митолошки зборник* 29. Научни скуп „Професор доктор Гордана Јовановић“. Деспотовац, 15. јун 2013. Рача: Центар за митолошке студије, 2013.
- [ANDREJIĆ, Živojin (prir.). *Mitološki zbornik* 29. Naučni skup „Profesor doktor Gordana Jovanović“. Despotovac, 15. jun 2013. Rača: Centar za mitološke studije, 2013]
- БОЛОВИЋ, Злата, Драгана Мршевић-Радовић, Снежана Самарџија. „Јовановић, др Гордана“. *Биобиблиографски речник МСЦ. Научни састај слависта у Вукове дане 1–30. Учесници*. Београд: Међународни славистички центар, 2005, стр. 137.
- [BOJOVIĆ, Zlata, Dragana Mršević-Radović, Snežana Samardžija. „Jovanović, dr Gordana“. *Biobibliografski rečnik MSC. Naučni sastanak slavista u Vukove dane 1–30. Učesnici*. Beograd: Međunarodni slavistički centar, 2005, str. 137]
- ЈЕВТИЋ, Милош. *Предели славистике: разговори са Горданом Јовановић*. Београд: Београдска књига, 2008.
- [JEVTIĆ, Miloš. *Predeli slavistike: razgovori sa Gordanom Jovanović*. Beograd: Beogradska knjiga, 2008]
- ПИПЕР, Предраг. „Гордана Јовановић“. *Прилози историји српске славистике. Биобиблиографска грађа*. Београд: Чигоја штампа, 2011, стр. 218–225.
- [PIPER, Predrag. „Gordana Jovanović“. *Prilozi istoriji srpske slavistike. Biobibliografska građa*. Beograd: Čigoja štampa, 2011, str. 218–225]

Викијор Д. Савић

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Институт за српски језик САНУ

Београд

Степенаста творба ријечи у словенским језицима:
XXIII међународна конференција Комисије
за творбу ријечи Међународног славистичког комитета.
САЗУ, Љубљана, 17–20. IX 2024. г.

У организацији Института за словеначки језик „Фран Рамовш“ Научноистраживачког центра Словеначке академије наука и умјетности, Института „Јожеф Штефан“ и Филозофског факултета Универзитета у Марибору, од 17. до 20. септембра 2024. године у атријуму Научноистраживачког центра Словеначке академије наука и умјетности у Љубљани одржана је XXIII конференција Комисије за творбу ријечи Међународног славистичког комитета. Њена тема – „Степенаста творба ријечи“ („Stopenjsko besedotvorje“ / „Multistage Word Formation“) – била је научницима веома инспиративна, о чему свједочи велики број учесника – педесет пет истраживача из шеснаест земаља изложило је четрдесет пет реферата у чак дванаест секција. Конференција је одржана у комбинаваној форми излагања, уживо и онлајн.

Пленарни предавач била је Катрин Хајн (Katrin Hein), која је том приликом представила главне функције претраживача образаца слагања ријечи „КоМуХ“, развијеног у склопу научноистраживачког пројекта „Обрасци творбе ријечи“ на Институту за њемачки језик у Лајбницу. Циљ овог пројекта, како је истакла, јесте да се емпиријски установе обрасци грађења ријечи (првенствено слагања) на темељу језичке грађе из богатог корпуса, а затим да се ти обрасци опишу теоријски, што ће, свакако, допринијети развоју емпиријски заснованих дериватолошких истраживања уопште.

Прву секцију излагањем је отворила Јевгенија Карпиловска (Євгенія Карпіловська), чувени украјински дериватолог и дугогодишњи члан Комисије за творбу ријечи. Она је говорила о томе колико истраживање деривационих гнијезда може допринијети освјетљавању тенденција у формално-семантичкој стратификацији концепата, али и у функционално-стилској диференцијацији твореница. Анализирајући савремену украјинску лексику, тачније творенице настале морфемском творбом,

утврдила је како грађење ријечи има важну улогу у јачању когнитивне и комуникацијске моћи језика. Реферат Аленке Шивиц Дулар био је посвећен морфолошком реструктурирању словенских немотивисаних имперфективних и интранзитивних глагола у свјетлу категоријалне аналогije. Њена анализа имала је доминантно етимолошку подлогу, а отворила је питање односа дијахроније и синхроније у науци о грађењу ријечи. Управо том питању, тј. проблему разграничења синхронијског стања и дијахронијских процеса у дериватологији, пажњу је у свом саопштењу посветио Горан Милашин. Он се усредредио на истраживање структуре творбених ланаца у српском језику, истичући како је важно имати у виду могуће промјене у морфемској структури и мотивационим односима међу ријечима када се из синхронијске перспективе жели одредити смјер уланчавања твореница.

Наредну секцију отворио је Александар Лукашанец (Аляксандр Лукашанец), представивши рад о деривационим гнијездима у бјелоруском језику – њиховој позицији у творбеном систему, синхронијским границама и критеријумима њихове типологије. Он је нагласио да је неопходно, када је синхронијски план у питању, установити постоје ли међу ријечима унутар потенцијалног творбеног гнијезда јасне формалне и смисаоне везе, а бавио се, између осталог, и проблемом мјеста сложености и скраћеница у структури творбених гнијезда. Павел Ковалски (Paweł Kowalski) говорио је о творбеним породицама у пољском језику као средству за тумачење језичке стварности, односно концептуализације знања, а Ивона Буркацка (Iwona Burkacka) о факторима који утичу на структуру и величину творбених гнијезда, нарочито творбених ланаца. Рајна Драгићевих, председница Комисије за творбу ријечи, представила је резултате анализе деривационих гнијезда српског глагола *гледаћии* и његових еквивалената у деривационим речницима неких словенских језика. Њено истраживање имало је три основна циља: 1) да се истражи веза између полисемије и деривације глагола *гледаћии* у српском језику; 2) да се упореди семантичко-деривациони потенцијал овог глагола у неким словенским језицима; 3) да се упореди обрада семантичког и деривационог потенцијала овог глагола у деривационим речницима различитих словенских језика.

Трећа секција започела је излагањем Лидије Аризанковске о степенастом грађењу ријечи у македонском језику и социолингвистичким факторима који на њега утичу. Проф. Аризанковска посебну пажњу посветила је експресивним дериватима у публицистичком и разговорном стилу (нпр. *форумџија* – *форумџиски*, *дирекџорче* – *дирекџориџије* и сл.). Лариса Кисљук (Лариса Кислюк) изложила је веома занимљив реферат о конкурентном односу домаћих ријечи и позајмљеница са истим или сличним значењем у украјинском језику, односно о конкуренцији

домаћих и страних ријечи, форманата и творбених модела, с фокусом на структуру творбених гнијезда. Јелена Лукашанец (Елена Лукашанец) говорила је о творбеним гнијездима у руским социолектима (омладинском сленгу, криминалном аргоу итд.), при чему се дотакла многих важних питања, као што су: разлике између синхронијског и дијахронијског приступа овим твореницама, могућност комбиновања супстандардних и стандардних деривационих гнијезда, укључивање или искључивање резултата семантичке деривације, обрада позајмљене лексике и др.

Прва секција наредног дана у цијелости је била усредсређена на предности и специфичности употребе савремених електронских корпуса и нових технологија у анализама творбеног система и степенасте творбе ријечи у различитим језицима. Роман Јангарбер (Roman Yangarber) своје излагање посветио је интелигентној и лингвистички информисаној морфолошкој сегментацији ријечи у сублексичке токене (морфове) и њеном значају у рачунарској обради природних језика, посебно оних морфолошки богатих, какви су словенски језици. Он је нагласио како многи истраживачи користе једноставне алгоритме као што је тзв. кодирање у пару бајтова (енгл. *Byte-pair Encoding* – BPE), а такви алгоритми, иако ефикасни, производе подјединице које не одговарају стварним морфемама, па је потребно развијати различите алгоритме који нуде лингвистички информисану сегментацију без супервизије, минимизирајући потребу за ручном морфолошком анализом. С тим у вези, експерименти на преко четрдесет сложених природних језика, како је истакао Јангарбер, показују да овај приступ надмашује наивну сегментацију, побољшавајући тачност, брзину и величину модела, чиме се повећава одрживост, и то због смањења потрошње рачунарских ресурса.

Томаж Ерјавец говорио је о рачунарском приступу грађењу ријечи у словеначком језику, тачније о аутоматској екстракцији словеначких деривационих правила и творбених ланаца. Марко Прањић и Сења Поллак (Senja Pollak) у свом су раду представили нове моделе у рачунарској лингвистици када је у питању аутоматска сегментација морфова у словеначком језику. Развој приступа тачне морфолошке сегментације, како су истакли ови истраживачи, доприноси не само бољем разумијевању морфологије и творбених процеса него и напретку у рачунарском моделирању, односно анализи језичких структура. Јака Чибеј је презентовала прве кораке у аутоматској екстракцији архетипских словеначких творбених стабала на основу морфолошког рјечника словеначког језика „Sloleks“. Она сматра да ће статистичка анализа издвојених архетипских творбених стабала показати најфреквентније, типичне и продуктивне серије правила, а на основу тога поменути рјечник могао би се ширити тако што ће се издвајати нови потенцијално повезани уноси умјесто да се фокус ставља на појединачне кандидате.

Другу секцију отворила је Амела Шеховић, која је говорила о творбено-семантичком гнијезду придјева *сћар* из дериватолошке, али и социolingвистичке перспективе. Мартин Олошћјак (Martin Ološćiak) у свом се реферату бавио неким аспектима творбене парадигматике у словачком језику – статистички је анализирао словачка творбена гнијезда и творбене ланце, те утврдио њихове просјечне величине, а осврнуо се и на проблеме полимотивације, ремотивације, реципроцитета, мотивацијске интенције и др. Бранко Тошовић пажњу је посветио степенастој творби ријечи помоћу вјештачке интелигенције. Његово истраживање, засновано на грађи из српског, македонског, словеначког и руског језика, представља покушај да се утврди колико вјештачка интелигенција може ланчано низати творенице из истог творбеног гнијезда, другог творбеног гнијезда или без творбеног гнијезда. Милица Михаљевић представила је рад који је писала у коауторству с Ланом Худечек, а у коме је описан приступ творби ријечи у пројектима „Хрватски мрежни рјечник – Мрежник“ и „Хрватско језикословно називље – Јена“ Института за хрватски језик. Она је истакла како је у оба ова пројекта приказ творбе ријечи прилагођен циљним корисницима, а у излагању се посебно осврнула на примјере творбеног уланчавања. Марија Вторковска (Maria Wtorkowska) затворила је ову секцију саопштењем о ријечима насталим степенастом творбом у онлајн *Рјечнику њољских неологизама* (*Słownik neologizmów polskich*).

Цветанка Аврамова била је први излагач у наредној секцији, а њен реферат тицао се мјеста бугарских и чешких апстрактних именица с формантом *-(e)сћѡ(o)/-stv(i)/(c)tv(i)* и његовим варијантама у творбеним гнијездима. Гордана Штасни, Гордана Штрбац и Милан Ајџановић рад су посветили семантичко-деривационим карактеристикама ономотопејских гнијезда у српском језику, тј. гнијезда чији су центар ономотопејских узвици *цију*, *луй* и *ћрес*. Њихов је закључак да су обим и састав ових гнијезда у непосредној вези са семантичким и граматичким обиљежјима глагола директно мотивисаних узвицима, а не са самим центром гнијезда. Татјана Пишковић говорила је о морфонолошким алтернацијама које се јављају при контакту творбене основе и афикса у степенастој творби ријечи, истичући снажну везу између морфонологије, утврђивања морфемске структуре ријечи и творбеног уланчавања, а Петра Мишмаш, Ланко Марушич и Рок Жауцер представили су рад о коријенским екстензијама у словеначком језику (нпр. *-t* у *оће-t-ov*), тј. проширењима основе која имају и морфолошку и деривацијску улогу. Теоријско-методолошки оквир њиховог истраживања представља дистрибутивна морфологија (енгл. *distributed morphology*).

У посљедњој секцији другог дана изложена су три реферата која се дотичу дијахронијских процеса у словенским језицима. Лидија Гнатјук

(Лідія Гнатюк) говорила је о изгубљеним ријечима и творбеним породицама у савременом украјинском књижевном језику, као што су *бодрий, болезнь, воздух, время, год, жизнь, звезда, кожа, лікарство, минути, йервий, йобіда* и њима мотивисане творенице, које и даље постоје у неким дијалектима и представљају важне лингвистичке компоненте украјинског националног идентитета. Андреја Леган Равникар бавила се творбеним ланцима у словеначком књижевном језику из XVI вијека са граматичког и лексикографског становишта, а учила је како у примјерима које је издвојила није увијек једноставно раздвојити мотивну ријеч од мотивисане. Магдалена Пастух (Magdalena Pastuch) обрадила је веома занимљиву тему – савремену творбену активност ријечи које је пољски језик у XVI вијеку преузео из латинског. Њен закључак јесте да ти латинизми и даље показују снажан потенцијал за грађење нових ријечи.

Прву секцију трећег дана отворио је Хотимир Тивадар, рефератом о акцентима и фонологији савременог књижевног словеначког језика у контексту степенасте творбе ријечи. Јелена Петрухина (Елена Петрухина) говорила је о глаголским творбеним породицама у руским и чешким књижевним текстовима, као и њиховим преводима. Анализа проф. Петрухине заснована је на когнитивном приступу, који творбене породице, наглашавајући њихову семантичку структуру, посматра као комплексне јединице што чувају и организују језичке информације повезане са спознајном и комуникативном људском дјелатношћу. Ивана Боздехова (Ivana Bozděchová) саопштила је резултате свог истраживања творбене парадигматике англицизама у чешком језику, тачније чешких ријечи мотивисаних именицама енглеског поријекла. Посљедње излагање у овој секцији привукло је велику пажњу – Марјетка Куловец и Боштјан Јерко представили су рад који су писали заједно с Борисом Керном, а он се тиче словеначких ријечи насталих творбеним уланчавањем и комплексних знакова којима се оне означавају у словеначком знаковном језику.

Барбара Штебих Голуб у другој је секцији изложила реферат о творбеном потенцијалу германизама у кајкавском књижевном језику, као и о лексикографској обради позајмљеница у специјализованим рјечницима. Након ње, Соња Ненезић говорила је о богатом творбено-семантичком гнијезду лексеме *jad* у црногорским дијалекатским рјечницима, а затим је Јожица Шкофиц представила свој рад о дијалекатској лексици у *Словеначком лингвистичком атласу* (*Slovenski lingvistični atlas*), наглашавајући како начин на који је та лексика обрађена у поменутом атласу може представљати добру подлогу за израду модерног свеобухватног рјечника словеначких дијалеката.

Трећу секцију саопштењем је отворила Зинаида Харитончик. Она је говорила о семантици и прагматичком потенцијалу чланова творбених гнијезда с дериватима назива за циклусе (годишња доба, дане у седмици,

мјесеце и сл.) у руском језику. Алексеј Никитевич (Алексей Никитевич) изнио је своја запажања о моделирању фрагмената творбених гнијезда и начину њихове обраде у руској лексикографији. Истакао је како постоје идентични обрасци настанка сложених творбених јединица, тј. творбених ланаца и творбених парадигми, у систему руског књижевног језика, у руским народним говорима, али и у случајевима када се унутар њих комбинују дијалекти и књижевни језик. Поређење деривационих способности различитих подсистема руског језика, према његовом мишљењу, омогућава нам да идентификујемо когнитивно важна значења која су представљена једном ријечју у дијалектима, а немају одговарајући облик у књижевном језику. Никол Јаночкова (Nicol Janočková) и Ивана Шрамекова (Ivana Šrámeková) на крају ове секције представиле су веома занимљив рад о (де)нумералној композицији у словачком језику. У фокусу њиховог истраживачког интересовања било је мјесто нумералних и денумералних сложеница и квазисложеница, а посебну пажњу посветиле су мотивацијској историји и мотивацијском потенцијалу ових ријечи.

Први излагач у наредној секцији била је Људмила Липтакова (Ludmila Liptakova), која је представила резултате инспиративног емпиријског истраживања дјечје свијести о грађењу ријечи, односно спонтане концепције творбеног ланца. У овом истраживању учествовала су дјеца која имају три, пет и девет година, а циљ је био да се испита развој дјечјег имплицитног знања о творбеним низовима. Добијени налази, сматра Липтакова, могу бити корисни и за унапређење наставе творбе ријечи словачког језика. Ђоко Николовски (Gjoko Nikolovski) говорио је о творби ријечи у контексту наставе словеначког као другог или страног језика, а Сања Милетић о језичком трансферу код говорника пољског језика приликом усвајања српског, и то на примјеру творбених породица глагола *гледајти*, *мислијти*, *говоријти* и *јравијти*. Јелена Корјаковцева (Elena Koriakowcewa) дала је осврт на приступ професора Мирослава Скаржинског (Mirosław Skarżyński) творбеним гнијездима и методима њихове анализе. Нагласила је како је Скаржински скретао пажњу на то да проучавање творбених гнијезда може бити од користи за дијахронијска лингвистичка истраживања и за лексикографију, али и да се оно, с друге стране, може употпунити неким социолингвистичким и прагматичким приступима. Овом чувеном професору, чији је теоријско-методолошки допринос изучавању творбеног уланчавања изузетно велик, и на отварању конференције одржан је говор у знак сјећања.

У посљедњој секцији представљена су три рада словеначких истраживача. Андреја Желе, Инес Воршич и Нина Лединек говориле су о колокабилности словеначких конструкција типа глагол + прилог и њиховој системској конверзији у конструкције типа деадвербијални придјев + девербативна именица, чиме су потврдиле и снажну повезаност твор-

бе ријечи и синтаксе. Ирена Страмљич Брезник изложила је реферат о карактеристикама деадјективних именичких деривата, као и о комбинацијском потенцијалу најпродуктивнијих словеначких суфикса, *-ica* и *-es*. Посљедњи излагач био је Борис Керн, а говорио је о морфотактици словеначких именичких деривата насталих творбеним уланчавањем. Налази које је он презентовао добијени су статистичком анализом корпуса, али и употребом вјештачке интелигенције.

Уз рад по секцијама, у склопу конференције одржане су и презентације нових публикација чланова Комисије за творбу ријечи. Ивана Боздехова представила је колективну монографију *Чешки концепти творбе ријечи у контексту словенске лингвистике* (*Česká slovosborná koncepce v kontextu slovanské jazykovědy*), која је објављена 2024. године у Прагу, у издању Академије. Ова монографија посвећена је Милошу Докулилу, а уредиле су је Ивана Боздехова, Божана Нишева и Каролина Скварска (Karolína Skwarska). Рајна Драгићевић представила је зборник радова са XXII међународне научне конференције Комисије за творбу ријечи под називом *Тенденције у творби глагола у словенским језицима* (*Тенденции во словообразовании на глаголы в словенских языках*). Овај зборник објављен је 2024. године, у издању Филолошког факултета „Блаже Конески“ Универзитета „Св. Ћирило и Методије“ у Скопљу, а уредила га је Лидија Аризанковска. Посљедњег дана конференције одржано је и засједање Комисије за творбу ријечи.

Програм конференције укључивао је и богат културно-едукативни садржај. Поред занимљиве културне тачке на отварању, учесницима је организован обилазак центра Љубљане са туристичким водичима, затим посјета Галерији савремене умјетности Цукрарна, одлазак на концерт Симфонијског оркестра Радио-телевизије Словеније у Цанкарјевом дому, те екскурзија на Блед.

Међународна конференција Комисије за творбу ријечи Међународног славистичког комитета „Степенаста творба ријечи“ показала је да питања у вези са творбеним ланцима и творбеним гнијездима у словенским језицима, иако већ прилично детаљно проучена, и даље траже потпуније и прецизније одговоре. Освјетљавање ових проблема, како се могло закључити из изложених реферата, подразумева и разматрање мотивационих односа међу ријечима, разликовање синхронијске и дијахронијске перспективе, утврђивање продуктивних творбених модела, типова, мотивних ријечи, форманата и сл. У разноврсним излагањима представљени су творбени ланци и творбене породице у ранијим фазама развоја словенских језика и данас, скренута је пажња на неке теоријско-методолошке проблеме, анализирана су творбена гнијезда уопште у језику, али и у одређеним типовима дискурса, дати су осврти на лексикографску обраду ријечи које улазе у састав творбених гнијезда, на

творбени потенцијал позајмљеница у словенским језицима, размотрена је степенаста творба ријечи у дјечјем говору, дијалектима, социолектима, знаковном језику, указано је на њен значај у настави неког словенског језика као другог или страног, на њену релацију са концептуализацијом итд. Још се једном потврдило како је дериватологија снажно повезана с фонологијом, акцентологијом, морфологијом, лексикологијом, лексикографијом, синтаксом, прагматиком, стилистиком, социолингвистиком, дијалектологијом и другим лингвистичким гранама. Посебно су занимљиви радови који су се тицали употребе нових технологија, напредних електронских корпуса, аутоматске морфолошке сегментације, вјештачке интелигенције и сл., будући да они указују на смјер у ком ће се, вјероватно, развијати наука о грађењу ријечи.

Конференција „Степенаста творба ријечи“, о којој се више може сазнати на адреси: <https://komisija-za-besedotvorje.zrc-sazu.si/>, важна је не само због очигледног научног доприноса него и због тога што одсликава континуитет у раду Комисије за творбу ријечи, једне од тренутно најактивнијих и најпродуктивнијих комисија Међународног славистичког комитета. У ово тешко вријеме, када су насилно прекинути неки научни и културни контакти, организатори и учесници доказали су да научни дијалог не познаје вјештачке препреке. Свака наука, па тако и дериватологија, може се развијати једино ако постоји активна размјена идеја, а Комисија за творбу ријечи управо тако и функционише.

*Горан Милашин**

Универзитет у Бањој Луци
Филолошки факултет
Катедра за србистику

* goran.milasin@flf.unibl.org; ORCID: 0000-0002-6502-5976

Трећа међународна научна конференција *Језик и религија*.
Институт за српски језик Српске академије наука и уметности,
Београд, 26–28. IX 2024. г.

Трећа међународна научна конференција *Језик и религија* (*Језик у религији / Религија у језику*) одржана је у Београду од 26. до 28. септембра 2024. године, у организацији Института за српски језик САНУ и Комисије за језик религије при Међународном комитету слависта.

Међународни комитет слависта (МКС) једна је од најстаријих научних организација у свету, а Комисија за језик религије једна од најмлађих комисија при овом комитету – основана је 2013. године, током XV међународног конгреса слависта у Минску, на иницијативу тадашњег координатора рада Комитета, уваженог пољског лингвисте проф. др Станислава Гајде (1945–2022) са Опољског универзитета у Пољској. Циљ формирања Комисије за језик религије МКС-а био је да окупи научнике – пре свега из словенских земаља – који са различитих аспеката проучавају језик у сфери религије.

О активностима Комисије за језик религије, о темама, циљевима, резултатима и динамици рада сазнајемо из њених редовних годишњих заседања, као и из појединачних радова њених чланова, те досад објављених монографија и тематских зборника. Уз то, од 2019. године, научна јавност добила је прилику да се са теоријским и практичним достигнућима у проучавању везе између језика и религије упозна и на међународним научним конференцијама у организацији ове Комисије. Прва таква конференција одржана је 2019. г. у Ополу (Пољска), а две године касније, 2021. г., друга по реду међународна научна конференција Комисије за језик религије организована је у Јекатеринбургу (Русија). Трећа конференција требало је да се реализује у Москви 2022. г., међутим, због руско-украјинског рата, конференција је отказана. Нешто касније, као место на коме би свесловенска научна заједница могла уједињено наставити да истражује језик религије – а у оквирима треће по реду међународне научне конференције Комисије за језик религије – виђена је Србија. Овај предлог био је прилика да се наука издигне изнад актуелних

друштвенополитичких збивања и испољи оне своје димензије о којима је говорио проф. др А. Гадомски, један од најистакнутијих словенских проучавалаца теолингвистике данас, управо описујући теолингвистику у једном од својих радова: „Теолингвистика [...] это наука светская, наука наднациональная, наука надрелигиозная“. Тако је трећа по реду конференција Комисије за језик религије *Језик и религија* одржана септембра 2024. г. у Београду, у Институту за српски језик САНУ, под ужим називом – *Језик у религији / Религија у језику*.

Конференција у Београду окупила је велики број истраживача, домаћих и страних филолога и теолога, заједно са еминентним стручњацима из области теолингвистике. Испред научних институција из Пољске, Републике Српске, Русије, Словачке, Србије и Чешке, својим саопштењима представило се 68 учесника. Изложена су 62 реферата на руском, пољском, чешком, словачком и српском језику, од којих 16 путем одговарајуће интернет платформе, која је уједно била прилика многим заинтересованима да рад у конференцијским салама прате онлајн. Током три конференцијска дана, реферати су излагани у блоковима у оквиру пет секција.

Првог дана конференције, на свечаном отварању, учесницима и гостима обратили су се проф. др Софија Милорадовић, директор Института за српски језик САНУ, проф. емеритус др Вјеслав Пшичина, председник Комисије за језик религије МКС-а од њеног оснивања, и др Ружица Левушкина, председник Организационог одбора Конференције.

Након поздравног обраћања гостима, уследила су пленарна излагања истакнутих стручњака из области теолингвистике: из Пољске – проф. др емеритуса Вјеслава Пшичине (Wiesław Przyczyński, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Kraków), из Србије – проф. др Ксеније Кончаревић (Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд) и из Русије – проф. др Олге Александровне Прохватилове (Ольга Александровна Прохвятилова, Российский государственный гуманитарный университет в Москве, Москва). Излагање В. Пшичине под називом „Język kościoła katolickiego w odniesieniu do świata zwierząt“, засновано на ко-ауторском истраживању са М. Јанкош (Magdalena Jankosz, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Kraków), представило је лексеме у пољском језику које се односе на животиње, прикупљене на материјалу Светог писма и званичних докумената Римокатоличке цркве, с циљем да се, применом метода критичке анализе дискурса, сагледа став Цркве према животињама, као и његов шири утицај. Пленарни говорник из Русије О. А. Прохватилова изложила је реферат под насловом „Произносительные нормы современной православной проповеди“, представивши језички израз савремене православне проповеди у Руској православној цркви као спој црквенословенских елемената и јединица савременог ру-

ског књижевног језика. Српски излагач на пленуму била је К. Кончаревић, која је у свом реферату „Српска теолингвистика: осврт на пређени пут“ говорила о развоју српске теолингвистике на целокупном српском језичком простору (Србија, Република Српска, Црна Гора) од краја 90-их година прошлог века до данас, издвајајући четири њене развојне фазе: етапу настанка, етапу конституисања у научном смислу, етапу усавршавања и етапу нове научне синтезе.

Након пленума, рад је настављен у секцијама. Како је предвиђено програмом Конференције, првог дана одржане су три секције.

Прва секција била је подељена у три блока. У оквиру првог блока излагачи су реферисали на теме у вези са истраживањем елемената језичке структуре у одабраним православним средњовековним текстовима. У реферату „Српскословенски партиципи као средство духовног преумљења“ Зорица Никитовић (Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука) говорила је о губљењу партиципа у српском језику XIX века и одразу овог процеса у савременом српском језику, чија језичка средства немају могућност формалног и семантичког интегрисања категорија глаголског стања, придевског вида и супстантива. Реферат Н. Г. Николајеве (Наталија Геннадјевна Николаева, Казанский государственный медицинский университет, Казань) „Термины для обозначения божественной сущности в средневековой христианской мистике (Псевдо-Дионисий Ареопагит и Майстер Экхарт)“ представио је са творбеног аспекта терминолошку лексику за исказивање неспознатљиве суштине Бога на материјалу текстова из наслова, а посебно је издвојена таква околинална лексика од оне која је постала део општег лексичког фонда књижевног језика. У свом истраживању „Текстологијом до промене реченичне структуре (на грађи последње палеографске секције Чајничког јеванђеља, XIV–XV век)“ Виктор Савић (Институт за српски језик САНУ, Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд) указао је на текстолошко варирање последње палеографске секције Чајничког јеванђеља и посебно издвојио до сада непримећене особине – различите супституције и померања неколицине везника, закључујући да би измене у реченичној структури могле упућивати на редакцију текста много старију од времена писања четири упоређена рукописна преписа. Данијел Дојчиновић (Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука), у свом реферату „Слово о Светом Атанасију Александријском Григорија Богослова према Дечанском препису из 14. вијека“, говорио је о делима Григорија Богослова и њиховом преводу на словенски језик, особито о *Слову о Светом Атанасију Александријском*, с циљем да укаже на карактеристична преводилачка решења.

У другом блоку изложена су четири реферата, у којима су се, методолошки на различите начине, анализирали прожимања традиционалних

хришћанских поставки и савременост. У реферату под насловом „Представе о језику Светог писма у поетичким записима модерних српских писаца“, Оливера Радуловић (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, Одсек за српску књижевност, Нови Сад) указала је на блискост у виђењу језика као стваралачке силе у поетичким записима Исидоре Секулић, Момчила Настасијевића, Иве Андрића и Миодрага Павловића и таквим представама о језику у Светом писму. Разлике између језика богословља и језика науке при исказивању истине о Богу и истине о човеку и свету предочио је Здравко Пено (Православни богословски факултет Св. Василија Острошког у Фочи, Универзитет у Источном Сарајеву, Фоча) у реферату „Катафатички и апофатички језик у православној традицији“. Владан Таталовић (Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Београд), у свом истраживању „Језик апокалиптике“, представио је карактеристике апокалиптичког жанра односно језика у религијској књижевности античког јудаизма и хришћанства, као и облике рецепције апокалиптичког језика кроз историју и у савременој култури. О културним и општедруштвеним превирањима у XIX веку и њиховом утицају на рад Српске православне цркве у XX веку у смислу преводилачких активности и културног прилагођавања српског народа на нове захтеве времена говорио је Дарко Ђого (Православни богословски факултет Св. Василија Острошког, Универзитет у Источном Сарајеву, Фоча) у реферату с насловом „Питање богослужбеног језика и културна парадигма у српској теологији и култури XX вијека“.

Слично рефератима другог блока, и реферате трећег блока повезало је истраживање иновативних и традиционалних особина у језику богословља. Истраживање „Богонадахнутост српског језика“ Љиљане Чолић (Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд) донело је увиде у присутност црквенословенске лексике у стандардном и свакодневном српском језику, уз поређење српских речи и израза из богослужбених текстова са руским и грчким речима, с једне стране, а с друге стране, са енглеским као језиком западног хришћанства. Реферат Зорана Ранковића (Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Београд) и Драгана Карана (Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Београд) „Православно богословље и језик“ указао је да је неопходно да језик богословља буде разумљив и ововремен, односно прилагођен времену, простору и ономе коме се обраћа, а да, у исто време, аутентично преноси истину о односу Бога и човека и света у целини. У излагању под насловом „Између традиције и иновације: грчки језик апостола Павла“ аутора Милосава Вешовића (Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Београд) и Ноела Путника (Етнографски институт САНУ, Београд), на основу анализе морфолошких, синтаксичких, лексичких и семантичких карактеристика језика

апостола Павла у Новом Завету, указано је на језик овог апостола као на синтезу језичких иновација и богате језичке и књижевне традиције. У реферату „Лексема *ἄντα*. Индикативне потврде код Хомера“, Јелена Фемић Касапис (Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Београд) оцртала је основни семантички лик грчке лексеме *ἄντα* и њен значај за хришћанску мисао, пратећи развој и померање њеног првобитног значења „чело, лице“.

Паралелно са радом прве секције, представљени су реферати у оквиру друге секције, организоване у три блока. У првом блоку своје реферате изложила су четири говорника. Реферат А. К. Гадомског (Александр Казимирович Гадомский, Опольский университет, Ополе), под насловом „Решение методологических проблем теолингвистики в трудах современных исследователей“, донео је пресек стања у савременој теолингвистици и преглед методолошких приступа, показујући да једна група научника истражује интеракцију језика и религије унутар традиционалних лингвистичких праваца, док се друга група – којој припада и аутор реферата – залаже за теолингвистику као посебан лингвистички правац, чијој би методологији требало посветити више пажње. Студија Т. В. Ицкович (Татьяна Викторовна Ицкович, Уральский федеральный университет им. первого Президента России Б.Н. Ельцина, Екатеринбург) с насловом „Религиозный функциональный стиль: проблемы понимания текстов разных жанров в современной православной коммуникации“ представља опис савремене комуникативне ситуације у сфери религије на руском језику. У реферату Биљане Марић (Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд) „Звоно и звоњава у руској и српској православној култури (лексика и лексичка спојивост)“, на основу компаративне лексиколошке анализе лексема које се тичу црквених звона, начина звоњења и врсте звукова звона у пракси Православне цркве, те њихове лексичке спојивости, износи се претпоставка о руском језику као богатијем у овом делу лексичког система, односно о већем лингвокултуролошком значају тематске сфере звоно и звоњава у руском у односу на српски језик. У истраживању „Эортоним Покров Пресвятой Богородицы в современной русско-польской лексикографии“, Г. П. Гадомска (Галина Петровна Гадомская, Институт языкознания Опольского университета, Ополе) анализирали је карактеристике превода и описа еортонима Покров Пресвете Богородице у савременој руској и польској лексикографији.

Други блок окупио је четири реферата у којима се анализирају одабрани вредносни концепти из религијске сфере и њихове лексеме. Стана Ристић (Институт за српски језик САНУ, Београд) и Ивана Лазић Коњик (Институт за српски језик САНУ, Београд) представиле су своје истраживање „Аксиосфера концепта *ЦРКВА* у асоцијативном пољу српског језика“, у коме су анализирали аксиолошке компоненте концепта црква у срп-

ском језику на основу података из Асоцијативног речника српског језика и Обратног асоцијативног речника српског језика, и закључиле да аксиосфера концепта црква обухвата заједничке вредности блиских концепата: дом, породица, домовина, држава, народ, нација, срби(н) и слобода, утемељене у категоријалним или великим концептима: култура и традиција. У реферату „Лексичке јединице јеванђељске провенијенције у подтексту записа и есеја Исидоре Секулић“ Владана Јовановића (Институт за српски језик САНУ, Београд) издвојени су кључни концепти из сфере религије у изабраним текстовима Исидоре Секулић и анализирани лексичке јединице које им припадају. Ана Јањушевић Оливери (Филозофски факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица), у реферату под насловом „Антономазијско именовање Бога и Дјеве Марије у *Молитвама на језеру* Светога Николаја Жичкога“, представила је лексеме и перифразе употребљене уместо личних имена Бог и Дева Марија у збирци из наслова реферата, с циљем да се покаже мотивисаност антономазијских именовања, њихова структура и стилематичност и стилогеност јединица у функцији секундарног именовања. Лексеме лексичко-семантичке групе „младост“ из јеврејске Библије и изабраних пољских превода биле су предмет реферата Ј. Шарлеј (Jolanta Szarlej, Uniwersytet Bielsko-Bialski, Bielsko-Biała) под насловом „Młodość i jej konceptualizacja w biblii hebrajskiej i wybranych polskich przekładach Pisma świętego“.

Трећи блок започео је рефератом „Религија у језику симбола и епитафа на српским гробљима Косова и Метохије некад и сад“ Митре Релић (Филозофски факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Катедра за руски језик и књижевност, Косовска Митровица), у коме се предочавају разлике у садржајном обликовању епитафа и религиозној поруци на корпусу споменичких натписа са Косова и Метохије из последњих две стотине година. Предмет истраживања под насловом „Предисловие к читателю в славянских переводах «Церковных анналов» Барония XVII в.: структура и прагматика“ М. О. Новак (Мария Олеговна Новак, Институт русского языка им. В. В. Виноградова РАН, Москва) чине структуралне и прагматичне одлике источнословенских превода из наслова реферата. Наредно истраживање, под насловом „Српски језик и српски свијет у Босни током турске владавине: запажања и схватања Иве Андрића“, представио је Неђо Јошић (Институт за српски језик САНУ, Београд), говорећи о духовном животу православног света у Босни, заснованом на народним песмама, црквеним књигама и другим изворима на које се ослањао Иво Андрић у својој докторској дисертацији. М. Видел-Игнашчак (Małgorzata Widel-Ignaszczak, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Lublin) анализирала је језичке експоненте религијског искуства, емоционалног и когнитивног, у пољском и ру-

ском језику, у реферату с насловом „Вербальные экспоненты религиозного опыта – терминологические проблемы (на материале современного польского и русского языков)“.

У послеподневним сатима првог дана конференције радила је и њена трећа секција. У њој се представило шест учесника. Најпре је Ј. Бартон (Josef Bartoň, Univerzita Karlova, Praha) говорио о феномену парафразирања у два превода Новог завета са грчког на чешки језик, на основу свог истраживања под насловом „České ‘parafrázované’ překlady Nového zákona: strategie, technika, jazyk“. Потом је Ивана Безрукова (Институт за српски језик САНУ, Београд) изложила реферат „О двама српскословенским преписима *Житија Свѣтог Бенедикѣа Нурсијског* у светлу синонима“, у коме је анализу базирала на поређењу синонимних именица у преписима из наслова. Реферат А. Залазињске (Aneta Zalaźńska, Uniwersytet Jagielloński, Kraków) „Pragmalingwistyczne aspekty współczesnych mów funeralnych wygłaszanych podczas świeckich ceremonii pogrzebowych“ приказао је карактеристике савремених погребних говора у Пољској из перспективе прагматике. Излажући на тему „Религиозно-философская лексика: терминологический и переводческий аспект“, Е. В. Федјукина (Елена Владимировна Федюкина, Российский государственный университет им. А.Н. Косыгина (Технологии. Дизайн. Искусство), Москва) истакла је потребу за ексцерпирањем религијско-философске лексике у руском језику XX и XXI века, као и неопходност њеног лингвистичког изучавања, те успостављања пољских еквивалената. Излагање Милесе Стефановић Бановић (Етнографски институт САНУ, Београд) „Нешто о богослужбеним текстовима и библијским цитатима у преводу и преради Гаврила Стефановића Венцловића“ показало је настојање Г. С. Венцловића да избором што различитијих изражајних средстава на народном језику оживи текст и приближи га слушаоцу. Биљана Савић (Институт за српски језик САНУ, Београд) изнела је опис синтаксичко-семантичких карактеристика темпоралних падежних конструкција блокираних предлогом у језику Данила Другог у оквиру свог истраживања под насловом „Темпорални приједлози у житијима краљице Јелене и краља Милутина архиепископа Данила Пећког (према препису Даниловог зборника у Архиву САНУ, 1553. год.)“.

Након радног дела првог конференцијског дана, за учеснике скупа организована је посета Музеју Српске православне цркве. У стручно вођеном обиласку Музеја, учесници конференције могли су се упознати са духовним и културним наслеђем Српске православне цркве и српског народа, што је посебно импоновало страним учесницима.

Другог дана конференције реализован је рад четврте секције, подељене у четири блока. У првом блоку своје реферате представило је троје учесника из Пољске и један учесник из Словачке. Најпре је А. Пе-

трикова (Анна Петрикова, Прешовский университет, Прешов), на основу свог истраживања „Особенности концептов «вино» и «хлеб» в русской и словацкой языковых картинах мира (на основе ассоциативного эксперимента)“, приказала концепте вино и хлеб у језичкој слици света на руском и словачком језику. Предмет истраживања А. Сјерачке-Мук (Agnieszka Sieradzka-Mruk, Uniwersytet Jagielloński, Kraków) „Dyskurs nabożeństwa drogi krzyżowej w Polsce wobec epidemii“ донео је опис развоја одабраног жанра римокатоличког верског дискурса на основу поређења текстова из XVIII века са савременим материјалом. Излагање Б. Драбик (Beata Drabik, Uniwersytet Jagielloński, Wydział Polonistyki, Kraków) „Liturgia jako przekaz multimodalny – prolegomena badawcze“ представило је мису Римокатоличке цркве као вид мултимедијалне поруке, будући да се иста, осим вербалним елементима, остварује и помоћу више невербалних семиотичких кодова. К. Загорска (Katarzyna Zagórska, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań), у излагању под називом „Konteksty religijne i duchowy aspekt trójjpracy na przykładzie wybranej twórczości Sługi Bożej Jadwigi Zamoyskiej“, изнела је лингвистичке особности дела из наслова реферата.

У другом блоку своје реферате изложила су четири сарадника Института за српски језик САНУ из Београда, представљајући, на основу описних речника српског језика, лексички систем у српском језику везан за религијски и црквени живот човека. У свом излагању „Православни катихизис и попуњавање богословског терминолошког фонда у Речнику САНУ“ Марина Спасојевић представила је део богословске лексике којом је 2022. г. подмлађена грађа за Речник САНУ, истакавши да нова грађа допуњује систем значења код неких већ обрађених лексема или пак доноси сасвим нове лексеме. Наташа Вуловић Емонтс реферисала је на тему „Фразеолошко-паремиолошке јединице с компонентом *крст* у српском језику“, указујући на националноспецифичне лингвокултуролошке информације које се налазе у мотивационој слици анализираних вишелексемних спојева. Анализу начина на које лексикографи Речника САНУ обрађују славенизме и славеносрбизме из сфере религије предочила је Ана Мацановић у свом реферату „Начини квалитације славенизама и славеносрбизама из сфере религије у Речнику САНУ“. Ивана Маринковић Мандић, у свом истраживању „Застарела религијска лексика у описним речницима српског језика“, изнела је своја запажања о микроструктури речничких чланака разматране лексике.

Трећим блоком обухваћена су два истраживања спроведена на материјалу руског језика и два компаративистичка истраживања – на грађи руског и српског језика. О црквенословенизмима у религиозном дискурсу савременог руског језика, пре свега о глаголима и глаголским изведеницама, говорила је Е. В. Петрухина (Елена Васильевна Петру-

хина, Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова, Москва) на основу свог истраживања под називом „Сакралный смысл отглагольных церковнославянизмов в религиозном дискурсе (на фоне общего дискурса) современного русского языка“. Реферат „Семантический анализ религиозной лексики“ И. В. Бугајева (Ирина Владимировна Бугаева, Российский государственный университет им. А.Н. Косыгина (Технологии. Дизайн. Искусство), Москва) посветила је семантичкој анализи религијске лексике, и предложила и образложила увођење термина *агиосема*, који означава диференцијалну семантичку компоненту значајну за квалификовање лексеме као религијске. У саопштењу под називом „Функционални приступ културно маркираној лексици из сфере православне духовности у руском и српском језику“, Срђан Петровић (Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд) анализирао је лексику из тематских група које се односе на црквене празнике, монашку духовност, духовно образовање, црквене чинове и награде, а циљ је био утврђивање неподударности ових лексема у савременом руском и српском језику у смислу функционалне сличности различитих реалија и функционалне различитости сличних реалија. Задатак постављен у истраживању „Агентивност у пасивним конструкцијама сакралних жанрова (на материјалу српског и руског језика)“ Марије Опачић и Јелене Недић (Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Београд) тицао се описа средстава за исказивање агенса у пасивним конструкцијама у сакралном функционално-стилском комплексу савременог српског језика и савременог руског језика, уз осврт на ситуацију у црквенословенском језику.

Последњи, четврти блок окупио је пет реферата, у којима се извештавало о различитим лексичко-семантичким и граматичким карактеристикама одабране лексике српског језика из сфере религије. Најпре је Ивана Кнежевић (Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Београд) излагала о морфолошким специфичностима именица у теолошким научним радовима на српском и енглеском језику на основу свог истраживања под насловом „Неке морфолошке карактеристике именица у научној теолошкој прози“. Наредна саопштења изложиле су четири сараднице Института за српски језик САНУ из Београда. Ружица Левушкина представила је своје истраживање „Антонимија на материјалу лексичких јединица које означавају хришћанске врлине и грехе/страсти“, износећи запажања о природи антонимских парова на одабраном материјалу савременог српског језика. Реферат Драгане Цвијовић „Категорија збирности у црквеном дискурсу“ приказао је лексеме из црквеног дискурса којима се исказује збирност, са лексичко-семантичког и лексичко-граматичког становишта. У реферату под називом „Семантичко-синтаксичке карактеристике појединих глагола у језику Светог Ју-

стина Ћелијског (на примерима из његових *Беседа*)“, Мирјана Гочанин посебну пажњу посветила је објекатским допунама изабраних глагола и категоријалном обележју аниматности. Рад четврте секције завршен је рефератом под насловом „Називи јела из религијске и народне обредне праксе у српском књижевном језику“ Данијеле Радоњић, која је указала на лексичко-семантичке и морфолошке особине лексике из наслова, као и на принципе њихове лексикографске обраде у одабраним речницима српског језика.

Након четврте секције, одржано је заседање чланова Комисије за језик религије МКС-а, коме су присуствовали сви чланови, уживо или путем онлајн укључења. На заседању су се разматрала питања у вези са наредним окупљањем слависта – у Паризу 2025. године, у оквиру одржавања XVII међународног конгреса слависта. Истакнуто је да ће на предстојећем Конгресу Комисија за језик религије представити своје потоње активности у виду појединачних студија и презентовати колективну монографију својих чланова, а о стању у српској теолингвистици известиће два српска члана Комисије за језик религије МКС-а – др Ружица Левушкина и др Наташа Вуловић Емонтс, виши научни сарадници Института за српски језик САНУ.

Након радног дела, у касним послеподневним сатима, уприличена је посета Храму Светог Саве, приликом које су учесницима конференције предочене бројне занимљиве чињенице у вези са историјатом изградње Храма, његовом архитектуром и слично.

Завршног, трећег дана конференције реализована је пета секција, подељена у три блока. Први блок започео је двама рефератима посвећеним спознању спасења помоћу Бога у одабраним књижевноуметничким делима. У коауторском истраживању под насловом „Два персонификована приповедна гласа у трагању за Богом (кратка проза оца Јустина и монахиње Стефане)“ Сунчице Денић (Педагошки факултет у Врању Универзитета у Нишу, Врање) и Сене Михаиловић Милошевић (Институт за српску културу Приштина–Лепосавић, Лепосавић), на примерима два поетска текста, приказан је лични сусрет персонификованог лика срне, односно јасике, са представом Бога – као сусрет са истином. Други реферат „Празнични жанр у уметничком поимању Ф. М. Достојевског“ Слађане Алексић (Филозофски факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица) осветлио је православни празнични жанр у делу Ф. М. Достојевског и феномен празничног текста кроз примере духовне катарзе његових заблуделих јунака. Ди Ло (Уральский федеральный университет им. первого Президента России Б.Н. Ельцина, Екатеринбург) говорила је о протоколу као жанру религијског функционалног стила и његовим аксиолошким

циљевима у реферату под насловом „Ценностный потенциал жанра протокола в религиозном стиле“.

У другом блоку изложена су четири реферата. У првом реферату „Стилске одлике богослужбеног текста у житијима архиепископа Данила Другог“ Александре Костић Тмушић (Филозофски факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица) приказане су стилске одлике богослужбених песама из житија Данила Другог, њихова сврха и функција. Други реферат овог блока „Апстрактни појмовник и видови термилошке творбе у преводу *Ареопагитика* старца Исаије“ Јелене Капустине (Институт за српски језик САНУ, Београд) донео је преглед и анализу неколико најизразитијих примера четири вида термилошке творбе у лексичком фонду српскословенског превода *Ареопагитског корџуса* – транспозиције, позајмљивања, калкирања и ментализације или осмишљавања. Рефератом „О пореклу израза *бласфемија*“ Маја Калезић (Институт за српски језик САНУ, Београд) представила је наставак свог истраживања о изразу *бласфемија*, дајући детаљну семасиолошко-ономасиолошку анализу грађе и реконструкцију процеса настанка и терминологизације разматраног израза. Последњи излагач у овом блоку била је Милица Божић Синчук (Институт за српски језик САНУ, Београд), која је, у реферату под називом „Имена из религијске сфере у збирци приповедака *Сѣтари дани* Борисава Станковића“, приказала инвентар лексема којима се именују православни хришћански појмови у одабраном делу Борисава Станковића.

Последњи, трећи блок почео је излагањем под насловом „Slovenský preklad Knihy genezis z perspektívy subjektu videnia“ К. Дудове (Katarína Dudová, Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Bratislava), која је анализира-рала словачки превод Књиге постања из перспективе функционалне стилистике и когнитивне етнолингвистике, с крајњим циљем да се уђе у траг ауторству целе Књиге. На основу богатог корпуса успаванки, цупкалица, ташалица, брзалица, разбрајалица и др. за рад под називом „Религиозност дечијег фолклора“, Кристина Митић (Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Ниш) реферисала је на тему присуства религијских мотива у дејем фолклору, претходно истакавши да овим истраживањем жели да сачува део грађе српског фолклора од кривотворења, будући да се исти материјал користи у изради једног доктората на бошњачком језику. Истраживање „Туга и љубав – на материјалу есеја *Срна у изгубљеном рају* Преподобног Јустина Ћелијског и његовог превода на руски језик“ Драгане Керкез (Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд) представило је језичку концептуализацију двеју онтолошких категорија – *љубави* и *туге*, на материјалу есеја из наслова, с фокусом на поређењу језичке слике света оригинала и оне која се налази у његовом преводу на руски језик. Последњи реферат „Wartości utrwalone w językowym obrazie

świata przedstawicieli katolickiego ruchu charyzmatycznego“ изложила је В. Јажембак (Weronika Jarzębak, Szkoła Doktorska Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Kraków), која је методама когнитивне лингвистике анализирала језичку слику света католичког харизматског покрета, новије заједнице унутар Римокатоличке цркве.

Као и претходна два конференцијска дана, и последњи дан добио је своју коначну форму тек обиласком српских духовних и културно-историјских знаменитости – посетом манастира Раковица и Топчидерског парка.

Непосредно пре одласка на пригодне излете, Трећу међународну научну конференцију *Језик и религија* затворило је, надахнутим речима и у пријатељском обраћању присутнима, неколико чланова Организационог одбора Конференције. Председник Комисије за језик религије МКС-а Вјеслав Пшичина посебно је изразио задовољство због успешног рада и исказао захвалност домаћинима скупа, истакавши да су показали знање, стручност и изразиту гостољубивост. Најављено је да ће се следећа међународна научна конференција Комисије за језик религије МКС-а одржати 2026. године у Словачкој.

*Анеџа Сјасојевић**

Институт за српски језик САНУ
Београд

* aneta.spasojevic@isj.sanu.ac.rs; ORCID: 0000-0002-5124-2160

Неђо Јошић. *Развојни лук српске лексикографије*.
Едиција Монографије, књига 39. Београд,
Институт за српски језик САНУ, 2024, 240 стр.

Број и квалитет речника важни су показатељи не само стања једне националне лингвистике, у овом случају србистике већ и стања у читавој националној култури. У истој мери и на исти начин то важи и за енциклопедије. Отуда чуди што у србистици, која је до сада изнедрила велики број изузетно значајних лексикографских дела – и то не само у славистичком контексту, до сада нисмо добили обимнији синтетички увид у развој наше праксе израде једнојезичких и других речника.

Иако је изради једнојезичких речника и различитим теоријско-методолошким дилемама које прате такву делатност до сада посвећен огроман број србистичких радова и више зборника научних радова, најчешће у њеном природном и нераскидивом споју са лексикологијом и семантиком, тек сада се пред нама налази и прва монографија посвећена развоју српске описне лексикографије. То, уосталом, истиче и један од рецензираних монографија, Рајна Драгићевић: „Највећи значај ове монографије видимо у чињеници да је развојни лук српске описне лексикографије коначно представљен у виду ауторске монографије. [...] Због тога се мора похвалити смелост Неђе Јошића да се упусти у анализу ове сложене теме, али и умеће да је обради и похвата све најважније њене нити.“ Будући да је наведену празнину у историји српске филологије управо попунио својом монографијом Неђо Јошић, искусан лексикограф који је досадашњи радни век провео у Институту за српски језик САНУ, то значи да смо заправо добили поглед на развој описне лексикографије изнутра, односно из саме „лабораторије“.

Овакав прилаз истраживаном феномену развоја српске дескриптивне лексикографије морао је дати монографији значајан квалитет, и дао је. Али такав приступ није искључио онај други, неопходан нарочито у првом поглављу књиге. Јошић је, наиме, у трима поглављима монографије постигао склад између спољашњег и унутрашњег приступа. Да је објекту истраживања пришао само споља, кроз синтезу података коју нуди

веома обимна литература, што је – додуше мање успешно – ипак могао обавити и неко ко није лексикограф, недостајао би неопходан лични, ауторски печат. Управо тај методолошки недостатак неретко и налазимо у различитим научним синтезама, не само у србистици. Да је, међутим, објекту истраживања пришао искључиво изнутра, поставио би се готово у улогу свезнајућег приповедача, који – знамо сви из искуства савремене књижевности – савременог читаоца замара надобудношћу или пак само њему битним детаљима. Прилазећи лексиколошкој, семантичкој и лексикографској литератури са мером и са ваљаним критеријумима за селекцију круцијалних података, Јошић није прескочио ништа од темељних референци, почевши од радова Стојана Новаковића, Александра Белића или Ирене Грицкат, преко студија Стане Ристић, Милице Радовић Теших или Рајне Драгићевић, све до важних истраживања Ненада Ивановића. Без свих набројаних радова, објављиваних у дугом временском периоду, овако квалитетне синтезе данас не би ни могло бити.

Пред нама је, дакле, структурно заокружена монографија од 239 страна, сасвим прецизно насловљена синтагмом *Развојни лук српске описне лексикографије*. Аутор у њој гради троделну структуру, која отпочиње поглављем „Континуитет и мијене једног лексикографског програма у Српској академији наука“. У њему преглед развоја лексикографске мисли отпочиње анализом теоријских домета рада Јована Стејића из 1853. године (*Предлогъ за Србскій Рѣчникъ и Србску Грамаѣику*), а потом се пажња усмерава на радове Стојана Новаковића, којег Јошић с правом сматра за „идејног творца великог Академијиног речника“. Прелазећи из периода XIX века у XX век, предмети ауторових интересовања постају и огледне свеске „као својеврсни пресеци лексичке грађе из Академијина фонда“ – Иванићева огледна свеска *Српски речник књижевног и народног језика* (огледно издање, 1913), оглед *Речник српског књижевног и народног језика* (огледна свеска, 1944), као и два списка Александра Белића: *Српски речник књижевног и народног језика*, 1926) и *Увод* (пред првим томом Речника САНУ, 1955).

Другим поглављем, с насловом „Београдска лексикографска школа и њене теоријско-методолошке особености“, затвара се круг у анализи развојних тенденција у српској лексикографији од њених почетака у XIX веку, а чији врхунац представља велики речник тезаурусног типа Српске академије наука и уметности (РСАНУ), али и описни речници књижевног или стандардног језика настајали под сводовима Матице српске (РМС, РСЈ). У другом поглављу се синтетички представљају важније теоријско-методолошке особености лексикографске школе која је изнедрила најважније наше речнике, а које су утврђене током припреме првога тома *Речника српскохрватског књижевног и народног језика* (1959).

Конечно, треће и завршно поглавље, насловљено као „Академијин речник и његов лексички фонд: неколико важнијих аспеката“ третира савремени аспект Академијине лексичке грађе, а полазиште у анализи јесте да је осавремењивање лексичке грађе једно од њених важнијих начела у учењу „Београдске лексикографске школе“. Управо у овом поглављу Јошића највише сагледавамо и као практичара који свакодневно ствара РСАНУ, свакодневно се бори са теоријско-методолошким проблемима које доноси ново време и другачији језик савремене књижевности, савремених медија, па и савремене науке. Данашње доба доноси и научно, самим тим и лексикографско, фокусирање на феномене са културне и језичке периферије: дијалекатске речи, неологизме, жаргонизме, колоквијализме и друге лексичке „слојеве код којих је наглашенија склоност ка језичком превирању“. Нове културолошке и социолошке поставке о супкултурама отвориле су, очекивано, и нова питања за лексикографију, а Јошић нам је понудио поуздан увид у сада већ устаљена решења у пракси Института за српски језик САНУ.

Аутор је у монографији, назначили смо већ, срећно спојио своју дугу и успешну лексикографску праксу и своје досадашње научне увиде преточене у многе радове са подједнако успешним „читањем“ веома обимне и разгранате литературе о опширној теми коју је одабрао. Држећи се строгих критеријума у избору информација из постојеће литературе, критеријума које му је наметнуо теоријско-методолошки оквир који је подразумевао и аналитичке и синтетичке захвате, Јошић је пронашао прави однос између преношења и сажимања постојећих информација и њихове ауторске надградње. Веома је важно – посебно ћемо нагласити после овог понављања – што се аутор није држао само литературе настале у оквиру школе којој и сâм припада, већ је од првог поглавља па до закључка развојне процесе у српској описној лексикографији смештао у шири, првенствено славистички контекст, објективно самеравајући и *вредносни* и *недостатке* одабраних решења кроз историју наших речника.

У опширном и врло информативном закључку издваја се Јошићева периодизација развоја српске описне лексикографије, која је плод свих анализа у монографији. Оне су условиле и њену троделну структуру: I етапа (1853–1888): заснивање и развој идеје о великом описном рјечнику српског језика (Стејићев *Предлог за Србскій Рѣчникъ и Србску Граматѣику*, 1853; Новаковићева посланица *Срѣска краљевска академија и неговање језика срѣског*, 1888); II етапа (1893–1944): развој корпуса и трагање за његовим осмишљеним лексикографским представљањем (Новаковићев спис *Предлог Срѣској краљевској академији да се оѣѣочне куѣљење грађе за академијски Срѣски Речник*, 1893; *Позив и уѣуѣѣство за куѣљење речи ѣо народу за Речник Срѣске Краљевске Академије*, 1899; *Срѣски речник књижевнога и народнога језика*, 1913; Белићев спис *Срѣски речник*

књижевнога и народнога језика, 1926; *Речник српскога књижевног и народног језика*, 1944); III етапа (од II свјетског рата до данас): утврђивање концепције, разрада методологије и њена примјена на конкретном лексичком материјалу (*Ујутисива за израду речника*, 1953; *Огледна свеска Речника српскохрватског књижевног језика по грађи Српске академије наука*, 1953; Белићев *Увод*, 1953. [рукопис]; Белићев *Увод*, 1959). И поред Јошићеве аргументације за одабир 1853. године као почетне године модерне српске дескриптивне лексикографије, остаје простора за дискусију да ли се могло поћи и од Вуковог *Српског рјечника* (што би, додуше, знатно проширило обим монографије), а у томе контексту би било занимљиво сагледати и какав су утицај на динамику лексикографских процеса имали оснивање Друштва српске словесности (1841), о чему је доста писано, али и појава државног издања Вуковог речника (1898).

Иако на промоцијама и у приказима често служи као клише и пише се као опште место, похвала на рачун ауторовог језика и стила овде није део конвенције. На плану богатства изражајних средстава и њихових стилских варијација Јошић је надмашио многе од претходника који су се бавили било лексикографским анализама било синтезама развоја лексикографске мисли у Срба. У трагању за стилском слободом којом би се удаљио од ригидности и изразите безличности савременог научног израза, међутим, Јошић ниједнога тренутка није напустио строге границе научног функционалног стила (иако се читалачкој публици представио и као прозни писац). Са мало више храбрости у тражењу аналогича, могли бисмо тврдити да је препознатљив стилски утицај Радосава Бошковића, једног од несумњивих не само лексикографских ауторитета у Јошићевој научној поставци.

Да закључимо. Поред значајних монографија о српској лексикографији које су понудили наши водећи стручњаци, Јошићева монографија представљаће незаобилазну литературу за све будуће истраживаче исте области. Држећи се ставова својих учитеља и надограђујући их у складу са новим ставовима до којих је дошла модерна наука, Неђо Јошић је понудио значајну синтезу развоја и домета српске описне лексикографије у њеном сада већ готово двовековном развоју.

Александар М. Милановић*

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

* aleksandar.jus@gmail.com

Ана Шпановић. *Романизми Сџаре Црне Горе и Брда – еџимолошка сџудија*. Едиџија Монографије, књига 40. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2024, 306. стр.

Имам задовољство да вам представим књигу под насловом *Романизми Сџаре Црне Горе и Брда – еџимолошка сџудија* аутора др Ане Шпановић.¹ Средишњи део књиге чине три поглавља. У У в о д у се најпре дефинишу предмет и подручје истраживања тако што бива објашњен термин *романизам* и описан истраживањем обухваћени ареал — Стара Црна Гора са Брдима као историјски, етнографски и лингвогеографски појам, сагледан у ширем контексту народних говора Црне Горе са посебним освртом на историјат проучавања романизама у тамошњој лексџици. У другом делу уводног поглавља излаже се методолошки приступ примењен у истраживању. Следи Р е ч н и к, лексџкографска презентација корпуса сабране грађе узбучена у виду више од 600 одредница. Концепџија одреднице пажљиво је разрађена, полазећи од оне усвојене у *Еџимолошком речнику срџског језџика*, пројекта у склопу којег је књига и настала, уз одређене модифџикаџије условљене специфџичностима обраде искључиво алоглотске лексџике. Одреднице се састоје из три до пет делова; први део почиње насловом, следе граматџичке информације о насловној речи и дијалекатске потврде са испитиваног подручја, поређане по географском редоследу — осим ако фонетско-морфолошке одлике не налажу друкџије — често илустроване примерима употребе, а затим изведенице од насловне речи, нанизане по творбеној хијерархији. Сви облици осим насловног су по правилу акценџтовани. У другом делу изриче се еџимолошки суд и наводи претпостављени романски предложак позајмљенице. Трећи део бави се дубљом еџимологијом романског предлошка, у мери у којој је она јасна. Четврти и пети део одреднице су факултативни. У четвртм делу наводе се евентуалне потврде насловне речи у другим с.-х. говорима, најпре црногорским а онда и другима приморским (Дубровник,

¹ Овај текст је прочитан на представљању монографије у Коларчевој задужбини, 27. XI 2024.

Далмација, Истра). У петом делу, каткад рашчлањеном на два сегмента, пружају се додатна појашњења из фонетске, морфолошке и семантичке сфере, а такође паралеле из других романских или балканских језика, ако постоје. Овако осмишљена, свестрана обрада корпусом обухваћених лексема омогућила је и налазе од ширег домаћаја, подробно изнесе-не у поглављу *Завршна разматрања и одмах потом сажете у Закључку*. Најважније је прво разматрање, којим се успоставља хро-нолошка стратиграфија корпуса; нумерички извод показује да преко 80% корпуса чине млађе позајмљенице из (неког варијетета) италијанског језика, 5% старије из далматороманског, а само 2% из других романских језика (преостају романизми без поуздано утврђеног непосредног пред-лошка). Надаље се разматрају појаве уочене у адаптацији романизама на датом терену – фонетске, морфолошке, творбене, семантичке – и изводе смернице за даља истраживања.

Књизи су приложени списак извора и списак (секундарне) литера-туре, разрешење скраћеница, резимеи на три језика: руском, енглеском и француском, као и три регистра: регистар појмова, регистар романизама и регистар њихових романских предлога. На крају је дата кратка белешка о аутору.

Књига је произашла из докторске дисертације *Романизми у народним говорима Сјаре Црне Горе и Брда*, коју је Ана Шпановић, тада Тешић, одбранила 14. септембра 2016. године на Филолошком факултету Универ-зитета у Београду, пред комисијом коју су чинили проф. др Гордана Терић (ментор), проф. др Вања Станишић и моја маленкост. У свом извештају Комисија је изнела оцену да теза пружа „репрезентативан корпус романи-зама са једног јасно омеђеног и у том погледу досад недовољно истраже-ног подручја“, обрађен „у складу са добро разрађеним методолошким по-стулатима“ и да „тако обрађена грађа представља значајан прилог српској етимолошкој и дијалекатској лексикографији“, који „поставља нове стан-дарде за будућа истраживања исте и сличне врсте“.

У усменом разговору након одбране кандидаткињи је сугериса-но да тезу свакако треба објавити. Преко седам година доцније текст је припремљен за штампу у осетно дорађеном и прерађеном виду. У том међувремену др Шпановић је наставила да се бави проблематиком ста-роцрногорских и брђанских романизама, допуњавајући корпус и брусечи свој методолошки приступ. Ексерпција трију дијалекатских речника објављених након 2016. допунила је новим потврдама постојеће и пру-жила неколико нових одредница на основу властитих накнадних увида и секундарне литературе, чији је списак знатно проширен и сада уместо првобитних 90 обухвата 152 библиографске јединице на десет разних језика (српско-хрватском, словеначком, руском, пољском, италијанском,

француском, шпанском, румунском, немачком, енглеском), укључујући седам радова самог аутора, од којих су два објављена након одбране тезе.

С тачке гледишта некога ко је, као члан комисије за одбрану, пажљиво прочитао и дисертацију из 2016, а сада, у својству рецензента, и књигу која је из ње проистекла, могу посведочити да је у књизи задржана основна концепција истраживања, али да је текст готово у свим сегментима значајно мењан и дорађиван. У уводном делу подробније је и прецизније објашњен термин *романизам*, дати су допунски увиди у прошлост истраживањем обухваћене области и њену дијалекатску слику, као и у типологију етимолошких речника. У речничком делу већи број одредница је подвргнут преиспитивању и снабдевен додатним коментарима. У завршним разматрањима прецизније је спроведена хронолошка стратификација корпуса, док су потпоглавља о фонетској и морфолошкој адаптацији и о хибридном твореницама учињена прегледнијим а делом и сажета свођењем броја примера и упућивањем на радове где се сам аутор позабавио појединим од тих проблема. У потпоглављу посвећеном семантици проширен је и продубљен теоријски оквир за анализу семантичких поља. Већ сам истакао да је број библиографских јединица у списку литературе увећан приближно за једну трећину у односу на онај у дисертацији.

У исходу, показало се да је ова студија, од свог зачетка у виду пријаве предлога докторске дисертације поднесеног пре десет година, преко његовог усвајања, израде и одбране тезе две године доцније, све до овог тренутка остала *a work in progress*, али да се др Шпановић одлучила да у једном тренутку, када ју је просудила заокруженом, подвуче црту и изнесе пред научну јавност резултате својих досадашњих истраживања српско-хрватских романизама. Верујемо да ће она то поље и даље обделавати, а убеђени смо да за друге посленике на њему оно што њена књига пружа може бити драгоцен подстицај и путоказ у њиховом будућем раду. Но и заинтересовани лаик може с интересом и коришћу листати странице ове књиге, пре свега њен речнички део, који пружа и нека неочекивана сазнања о пореклу и ареалу појединих речи. Интригантно је, рецимо, да је реч *брдун* 'изданак винове лозе, ластар' од ит. *bordone* 'штап' посведочена само у континенталним говорима Црне Горе, иако бисмо за термин витикултуре очекивали да се ширио из приморја у копнено залеђе. На том путу ширења значење речи се каткад померало, па *галијош* 'робијаш који служи казну веслајући на галији' постаје у овде обрађеним говорима 'несташко, мангуп, криминалац'. Занимљиво је и сазнање да поједини романизми имају исто крајње порекло као неке речи стандардног језика. Тако је *буџига* 'продавница' заједничког порекла с *ајоџека*, од грчког *ἀποθήκη* 'спремиште, складиште', латинским и романским посредством, а *бурдељ* 'трошан кућерак' ранија је позајмљеница из румунског у односу на италијанизам *бордел* 'јавна кућа'. Тај румунизам посведочен је у

Васојевићима, где је нађена и једина потврда за венецијанизам *дурмираӣ* ‘спавати’, далеко од мора а близу планине *Дурмиџор*, чије име важи за нанос средњовековних Влаха-сточара. Још је много речи у овој књизи које пружају могућност за оваква запажања, чиме се потврђује да нам истраживање позајмљеница отвара увиде у динамику и слојевитост етничких процеса и културних контаката у прошлости о којој иначе мало знамо.

*Александар Лома**

* loma.aleksandar@gmail.com

Татјана Трајковић. Говори Косовског Поморавља (гласови и облици). *Српски дијалектолошки зборник* LXXI. Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, 2024, 264 стр.

Монографија Т. Трајковић „Говори Косовског Поморавља“, објављена у *Српском дијалектолошком зборнику*, настала је у оквиру Стратешког пројекта САНУ „Историја и културно наслеђе српског народа на Косову и Метохији“ (потпројекат „Српски народни говори Косова и Метохије“).

Монографија доноси детаљан опис говора Косовског Поморавља, области на југу Републике Србије, на истоку њене покрајине Косово и Метохија. Област Косовског Поморавља обухвата четири општине у сливу Јужне Мораве: Витину, Гњилане, Косовску Каменицу и Ново Брдо. Према географским особеностима Област се обично дели у више пределих целина – на *Горњу Мораву*, *Изморник* (или *Доњу Мораву*) и *Криву Реку* (или *Новобрдску Криву Реку*).

С обзиром на то да о овом делу призренско-јужноморавског дијалекта није било монографског описа, монографија Т. Трајковић са карте српског дијалекатског простора отклања још једну белину. Овај текст истовремено разјашњава и питање односа дијалекатских система говора горњоморавског католичког становништва Летнице, описаног у *Летничком говорном илустру* Р. Ђуровића (Врање, 2000), и говора српског православног косовскопоморавског становништва, који је заправо предмет описа у тексту Т. Трајковић. Судећи по сродности говора Летнице са говором католичког становништва Јањева у Косовској котлини и сродношћу косовскопоморавских говора православног становништва са говором околних српских области јужно и источно, очигледно је да је конфесионална подељеност утицала и на дијалекатску дивергенцију Косовског Поморавља.

Значај монографије Татјане Трајковић посебно треба вредновати у контексту драстичне измене етнојезичке слике после 1999. године на Косову и Метохији и угрожености опстанка српског народа и његових

дијалеката. Иако су носиоци косовскопоморавских говора једним делом и даље у матичној области, континуирано исељавање прети да и ови идиоми буду измештени и убрзо разграђени. Ова монографија, отуд, спасава од заборава један део српског језичког блага и чињеницу о вековном трајању у овом делу Косова и Метохије косовскопоморавског говора и његових носилаца.

Ауторкино добро познавање прилика у околним словенским говорима допринело је поузданости закључака који се у овој монографији износе. Врлином понуђеног описа може се сматрати и примена ареалног принципа, којим се поједине изоглосе и снопови изоглоса прате у широј дијалекатској области уз уочавање сродности са ближим и даљим високо анализираним призренско-јужноморавским говорима како у Републици Србији тако и у граничној северномакедонској области.

Текст „Говори Косовског Поморавља“ заснован је на богатој и поузданој грађи прикупљеној на терену у последњих двадесетак година, и то како у оквиру пројекта „Истраживање словенских говора Косова и Метохије“ (Институт за српски језик САНУ, Балканолошки институт САНУ, 2003), који је финансирао Унеско, тако и на новијој грађи ауторке, забележеној у оквиру Стратешког пројекта САНУ (2021–2023).

Методолошки приступ грађи и сам опис дијалекатских структура у оквиру је традиције српске дијалектолошке школе.

Монографија је структурисана у више тематских целина: I. *Увод* (7–21); II. *Фонетика (Акцентаи, Гласовни сисџем)* (22–101); III. *Морфологија (Именице, Заменице, Придеви, Бројеви, Глаголи)* (102–199); IV. *Нејроменљиве речи* (199–210); V. *Закључне најомене* (211–214); VI. *Дијалекатски џексџови* (215–256); VII. *Литџераџура* (257–263). Приложени су резиме на енглеском језику и три карте, којима је илустрован географски положај Косовског Поморавља у Републици Србији, географски су представљене предеоне целине унутар Косовског Поморавља и истраживани пунктови унутар ових целина, а на посебној карти прегледно је илустрован лингвогеографски однос косовскопоморавских говора са околним већим и мањим дијалекатским формацијама.

У *Увод* у су саопшћени географски и историјски подаци о Косовском Поморављу и околним областима у сливу Јужне Мораве (Косовска котлина, Скопска Црна Гора, Прешево, Куманово, Повардарје).

Заснивајући закључак на истраживањима Ј. Цвијића, наводи се да становништво Косовског Поморавља према својим антрополошким особинама припада групи Биначке Мораве, односно моравско-вардарском варијетету и именује се као *моравско* становништво. Према физичким карактеристикама, наводи се да су Моравци слични Косовцима, али да нема разлике ни према становницима Врањског Поморавља и суседних

области, те се закључује да су у свим овим областима старинци били исто становништво.

Позивајући се на истраживање Ј. Медојевић и С. Милосављевић из 2019. године, а на основу поређења актуелног стања са оним пре бомбардовања 1999. године и егзодуса српског народа са Косова и Метохије, наводи се да је већи део косовскопоморавских Срба протеран. Тако је, на пример, у Општини Ѓњилане до 1999. око 8.000 Срба живело у 57 насеља, док је сада у овој општини око 2.000 Срба. Процењује се да у овом тренутку у Косовском Поморављу живи око 35.000 Срба.

У *Прегледу досадашњих истраживања* критички су размотрени досадашњи помени о косовскопоморавским говорима. Општи је закључак да ови говори нису довољно проучени, а фрагментарни осврти и опис појединачних дијалекатских особености не пружају поуздану слику о овом дијалекатском појасу.

Централни део Монографије садржи опис дијалекатског система.

Сам опис организован је у више целина.

Поглављу *Фонетика* припадају два потпоглавља – *Акцента* и *Гласовни систем*.

Т. Трајковић закључује да *акцентски систем* косовскопоморавских говора показује значајнију уједначеност у свим пунктовима: то је експираторни анализирани неграматички акценат чије је место парадигматски мотивисано. Општим прозодијским својствима косовскопоморавских говора блиски су не само суседном прешевском већ припадају ширем словенско-несловенском ареалу говора са слободним парадигматским акцентом, који се протеже од Солунске области на југу до Стубла на северу.

Сам опис места акцента организован је према врстама речи и појединачним граматичким и семантичким скупинама.

У потпоглављу *Гласовни систем у Вокали* најпре је представљен шестовокалски систем, коме се придружује и слоготворно /р/, које добро чува своју вокалску природу.

Пратећи отварање, затварање, дифтонгизацију средњих вокала и у том контексту и префонологизацију некадашњег квантитета у нов квалитет, после детаљног разматрања префонологизације у околним идиомима у досадашњим истраживањима, у монографији се наводи: „Ако сагледамо говоре из окружења косовскопоморавских, можемо уочити да се на подручју Косовског Поморавља не може уочити нека правилност нити стабилност у вези са потврдама отварања и затварања вокала *е* и *о* и њихове дифтонгизације, те да ови говори представљају неку врсту прелаза у развоју префонологизације, односно у њеном заустављању“. Како би се илустровала варијантност у акустичко-артикулационим особеностима средњих вокала, у Монографији се наводи богата грађа разврстана пре-

ма говорним типовима косовскопоморавских говора. На крају се о овом интересантном питању призренско-јужноморавских идиома закључује: „Затвореност вокала много чешће се јавља у говору витинског краја, док су у новобрдском и у делу косовскокаменичког говора много чешћи примери дифтонгизације. На основу оваквог забележеног стања може се доћи до закључка да појава отворености и затворености вокала средњег реда јесте факултативна. Она је израженија у јужном и северозападном делу косовскопоморавске области, а у централном делу се не потврђује. Овакав ареални распоред поклапа се са претходним истраживањима и надовезује на суседне области. Тако на југу имамо продужетак стања забележеног у гатњанском и летничком говору уз посустајање појаве како се иде ка северу. На северозападном крају појава се надовезује на стање забележено у липљанском крају, али посустаје како се иде према југу.“

Грађа која се наводи у опису оправдава закључак ауторке да је полугласник у косовскопоморавским говорима често замењен вокалом *а*, чиме се ови идиоми разликују од јужнијег дијалекатског ареала и суседног прешевског говора на истоку, у коме је полугласник знатно стабилнији, а приближавају се косовским призренско-јужноморавским говорима. На овом примеру показује се динамичност дијалекатских измена, пошто косовскопоморавске говоре за јужнији и источнији појас везује остварен потпуни аналитизам у именској флексији, док се судбином полугласника ови идиоми приближавају косовским призренско-јужноморавским говорима.

Судбина секвенце **ѿ* и судбина назалних вокала у оквиру је општесрпске еволуције (*унук*, *у кућу*; *месо*, *месец*; *рука*, *дуб*). Назални вокал задњег реда замењен је у српском духу и у глаголском суфиксу *-ну* (*седну-ја*, *стиануја*), чиме се косовско-поморавски говори удаљавају од околних јужних и источних призренско-јужноморавских говора са иновацијом *-на*, а приближавају косовским говорима.

Косовскопоморавски говори су изразито екавски. Присуство вредности */и/* или затвореног */е/*, закључује се, секундарне су реализације у резултату асимилативних или аналошких процеса после екавске замене.

Вокално */л/* показује призренско-јужноморавску ситуацију: осим иза */с/*, када је замењено двофонемским */лу/* (*слунце*, *слуба*), у осталим позицијама континуант је */у/*.

Богат инвентар примарних и секундарних вокалских група сведочи да су оне стабилне и да је њихово сажимање необично.

Наведена грађа показује да у косовскопоморавским говорима постоји склоност ка замени вокала */е/* са */и/* (*ијењава* / *иџњава*, *нидеља*, *ни шићер*, *нарићење*), а то је посебно присутно у замени основинских вокала */е/*, *и/* у презентској основи.

У оквиру разматрања сугласничког система селективно су анализирани сонанти и опструенти од значаја за приказ дијалекатске структуре.

Судећи по презентованој грађи, косовскопоморавски говори спадају у идиоме у којима су сонанти /j/ и /v/ стабилне артикулације, уз мањи број потврда са пасивнијим изговором или испадањем у међувокалском положају.

Фрикатив /ф/ је стабилан, а број потврђених супституција са /в/ је занемарљив.

Балканистичка замена наслеђене опозиције африката по палаталности опозицијом по звучности, у косовскопоморавским говорима учинила је да артикулација ових гласова флукутира, да је опозиција по палаталности нападнута, али да преобликовање није доведено до краја. Т. Трајковић закључује да су формирана два подареала: опозиција по палаталности још опстаје у северозападном делу (Новобрдски и Косовскокаменички крај), док је експанзија неутралисања опозиције по палаталности знатно пореметила наслеђени однос африката у југоисточном делу (Витински крај, Гњилански крај). Нова балканистичка опозиција по звучности до краја је стабилисана у Гњиланском крају.

Стање на терену указује на започет процес смањења палаталности /љ/ и умекшавања /л/ у групама /ли, ле/ изазван контактом са несловенском фонетиком. Ово је довело до недоследности и флукутирања палаталности ових гласова. Чини се да је предњонепчано /љ/ нападнуто алвеопалатализацијом у читавој области, као и да се и даље среће предњонепчани латерал у свим говорним типовима. Овакву судбину етимолошког /љ/ прати и судбина /л/ у групама /ли, ле/. Ограничење у дистрибуцији група /ли, ле/ није доведено до краја, па се практично у читавој области срећу напореда *недеља / недел'а, видели / видел'и / видељи*. /Л/ у групама /ли, ле/ најчешће се замењује палаталним /л'/љ/ у новобрдском, док у витинском и гњиланском делу најчешће остаје /л/. Нестабилисана ситуација доводи и до ретких, факултативних потврда у којима је етимолошко /љ/ замењено са /л/ у групама /ли, ле/ (*йосџелџину*, да гу *йлџеска, фрлџено, фрлџија* гу). Овакве замене не упућују на депалатализацију /љ/, нити су од значаја за стабилност дистрибуционих правила.

Судбином на крају слога /л/, косовскопоморавски говори ослањају се на околне идиоме. /Л/ је доследно замењено са *-ја / -а* у радном гл. придеву јд. м. р., у именицама је замењено са *-а* (са сажимањем у *коџа, љеје / љејо*) или са чувањем *-л/* у неким пунктовима (*йџел, коџал / коџл*).

Ново јотовање захвата све групе, укључујући и јотовање лабијала, чиме се поморавски говори наslaњају на контактне западне и источне призренско-јужноморавске говоре, удаљавајући се од неких јужнијих у северномакедонској зони призренско-јужноморавских говора, у којима

нема јотовања лабијала. Доследно је остварено и јотовање у групи /јд/ у сложеницама од глагола **iti*.

Метатеза је остварена у *грџе, лојзе, клајсе*.

У поглављу *Морфологија* најпре су размотрене именице према деклинационим обрасцима. И у овом делу призренско-јужноморавских говора именице се групишу у три деклинациона обрасца: а) именице м. р. на сугласник (и оне на вокал из којих је испало -х, *ора*), б) именице ж. р. и м. р. на -а, в) именице с. р. на -о, -е.

Аналитизам у именичкој парадигми довршен је у косовскопоморавским говорима. Поменути својством овај део призренско-јужноморавског дијалекта наслања се на источније и јужније говоре са довршеним аналитизмом, а удаљава од западних контактних говора у Косовској котлини, па и горњоморавског говора Летнице, у којима због опстанка датива свих именица оба броја и остатака флексије у низу јединских облика, аналитизам није доведен до краја.

У одељку *Именице* наведена је богата грађа према формалним и семантичким критеријумима (*живо* : *неживо*), класификована према облицима: номинатив (Н), општи падеж (ОП) (слободан ОП; ОП у предлошко-падежним конструкцијама са примерима груписаним уз поједине предлоге), вокатив (В). Синкретизмом Нмн. и ОПмн. именица м. р. на сугласник, косовскопоморавски говори наслањају се на источни и јужни појас призренско-јужноморавских говора, удаљавајући се истовремено од косовских, у којима је морфологизован однос *мужи* идеју : *видим муже*.

Од дијалекатских особености према којима се диференцирају именице на -а, треба навести Вјд. именица на -ице, у којима је сачуван старији наставак (*Милице, Радице*), затим наставак -ке од именица на -ка (*мајке, снајке, снашке, сиринке*).

Именице с. р. у множини припадају различитим морфолошким типовима. Све именице на -о и део именица на -е Нмн./ОПмн. граде наставком -а (*села, ђоља, јајца*). Именице на -че (*унуче, грнче*) имају суплетивну множину на -ики (*девојчики, жарчики*), остале именице с. р. на -е најчешће се граде наставком -иња (*ћебиња, имиња*). Присуством суплетивног наставка -ики, косовскопоморавски говори наслањају се на источни и јужни ареал сродних говора са потпуном именичком аналитизацијом, удаљавајући се од оближњих косовских говора у којима је присутно само -ићи.

Стање у семантичкој скупини именица *pluralia tantum* показало је да је део наслеђених именица доживео сингуларизацију и развијање јединско-множинског односа у обиму карактеристичном за околне призренско-јужноморавске говоре.

Категорија збирне множине унеколико је ослабљена и већи део збирних именица развио је регуларне множинске облике према збирном облику, па је: *дрво* : *дрвља*, *сној* : *снојља*, *йруџи* : *йруђа*, *клјс* : *клјса*. Овакво преосмишљавање збирних именица карактерише не само околне призренско-јужноморавске говоре већ и шири ареал говора ове зоне. И друге збирне именице (*деца*, *браћа*, *двојица*, *йеџина*...), иако у ОПјд. имају једнинско -у, конгруирају према множинском значењу (*моји браћа*).

Партитивни облик именица м. р. на сугласник у конструкцијама са бројевима је редовно на -а (два *сина*, шес *браћа*).

Клитикама и енклитикама личних заменица косовскопоморавски говори део су ширег призренско-јужноморавског ареала. Од дијалекатских специфичности које указују на дијалекатско укрштање на овом терену, наводимо клитику ОПјд. заменице *она* – *њу* (поред *њума*), дативско-акузативну енклитику *гу* (поред знатно ређе *ву*). Дативским (*ни*, *ви*) и акузативним енклитикама (*не*, *ве*) личних заменица 1. л. и 2. л. мн. косовскопоморавски говори уклапају се у стање околних призренско-јужноморавских идиома.

Трообличје у јд. личне заменице 3. л. јд. (*он*, *она*, *оно*) не прати трообличје у множини, пошто је мн. двообличје: *они* се користи за м. р. и с. р. мн., *оне* за ж. р. мн. Акузативно-дативски синкретизам енклитике у једини *гу* – *гу* прати и такав синкретизам у множини заменице 3. л. (*ги* – *гу*).

Удвајање пуне и енклитичке форме личних заменица, са могућом заменом клитике именицом, врши се у познатим балканистичким условима.

Присуством дативске енклитике заменице *себе* – *си*, косовскопоморавски говори приближавају се источним и јужним призренско-јужноморавским идиомима, удаљавајући се истовремено од западних косовских.

Обличко приближавање односне и именичке заменице за лица (и заменица сложених са њом), остварено на ширем балканословенском простору, захватило је и говоре Косовског Поморавља (*кој* / *куј* узеја, да се зна *куја* е млада, *некој* узме, *никој*).

Градуални трочлани систем показних заменица стабилан је у косовскопоморавским говорима. И у овом делу призренско-јужноморавског дијалекта ове заменице ојачане су партикулама: партикулом -ј у јд. (*овај* снег, *овај* војска, сас *овој* црпеш); партикулом -ја у мн. за м. р. и с. р. (*тија* данови), односно -ј за ж. р. (*теј* бабе).

Системом присвојних заменица ови говори не показују посебну индивидуалност. Да наведемо да се среће *његов* / *њигов*; основно *њојан* (*њојна*, *њоња*) и ретко *њен*; *њин* деда.

Заменице за каквоћу (*какѡв* човѣк) и заменице за количину (*коли́ка* спре́ма) нису уједначиле облике, како је у неким оближњим призренско-јужноморавским говорима.

Категорија придевског вида неутралисана је. У јд. м. р. описни и присвојни придеви у атрибутој и предикативној употреби своде се на облике који подсећају на неодређени вид.

Трочлана множинска моција придева своди се на двочлану (за м. р. и с. р. на *-и*, за ж. р. на *-е*), што је корелативно са оваквим свођењем и у облицима придевских заменица и глаголских придева.

Компарација придева, прилога, именица (*ви́каш* *нај* *ро̀дбину*) и глагола (*ѝо* ме *ини́пересу́је*) аналитичка је. У компарацији аналитизму се опи́ре мали број придева (она́ј *мале́ји*, она́ј *си́тарѣј*, она́ј *нај* *мале́ја*).

Већином особина глаголски систем косовскопоморавских говора поклапа се са општим одликама најјужнијих јужноморавских говора (изостаје инфинитив, систем простих претерита чине аорист и имперфекат, радни глаголски придев м. р. јд. на *-(j)a*, презент 3. л. мн. на *-в*).

Општом сликом глаголских основа, инвентара облика и морфолошких средстава косовскопоморавски говори несумњиво представљају целину без хомогености, пошто се уочава и варијантност у дистрибуцији поједних форми, пре свега у презенту 3. л. мн. и радном гл. придеву м. р. јд.

Систем трију презентских основа (*-а*, *-е*, *-и*) остаје стабилан у већем делу косовскопоморавских говора. У јужном делу, у витинском крају, уочава се ширење презентске *-и* скупине у *-е* скупину у презенту (*зо́вим*, да *и́лачиш*, *ће* *уси́јаниш*, *се* *обу́чиш*, ме *разу́миш*, кад *и́диш*).

Стањем у 1. л. јд. презента, косовскопоморавски говори наслањају се на косовске говоре (уопштен наставак *-м*, осим у *о́ћу* и *мо́гу*), док се удаљавају од оближњих говора на истоку и југу, у којима се у овом лицу напоредо срећу *-м* и *-у*.

Облицима 3. л. мн. презента косовскопоморавски говори подељени су у два дела. У већем делу – у новобрдском, косовскокаменичком и гњиланском крају у 3. л. мн. презента изразито доминира јужноморавски тип са уопштавањем основинског вокала и деконсонантацијом наставка *-у* (*и́мав*, *ви́кав*; *одне́сев*, *дару́јев*; *и́риси́ре́мив*, *и́пра́жив*). Ретки су примери са наставком *-ју* додатим на пуну основу (*вече́рају* *поми́њеју*), а мањим бројем примера потврђен је и тип с наставком *-у* додатим на крњу основу (*до́ћу*, *је́ду*, *и́оне́су*). У витинском говорном типу, међутим, мало је потврда са јужноморавским наставком *-в* (*закѡ́йав*, *зайѣ́ав*, *ла́йав* де́ца) и наставком *-ју* (*издо́ју*, *и́грају*), а изразито доминира *-у*, које се додаје на крњу презентску основу, укључујући и глаголе презентске *-а* скупине: *и́роду́жу* да *и́гру*, *изба́њу* ги, *и́му* да *слу́шу*; да не *би́ну*, да *ул'егну*; да се *догово́ру*; *искѡ́чу*, да га *ку́ју*, *мо́кру* ги. Оваквим облицима 3. л. мн.

презента витински говор наслања се на области западно од Косовског Поморавља, на јужнокосовски и централнокосовски део призренско-јужноморавских говора.

У косовскопоморавским говорима аорист у 1. л. јд. углавном чува облик из кога је испало -х, уз акценатске варијације које диференцирају 1. л. од 2. и 3. л. јд. У 1. л. мн. доминира -мо (*вечера́мо* и *лего́мо*, *те́ле нађо́мо*), ређи је наставак -смо (*уш́еи́асмо*, *вика́смо*). У 2. л. мн. наставак је -сѝе (*дођо́сѝе* ли, *дадо́сѝе*, *видо́сѝе*). У 3. л. мн. стабилно је -ше (*по-мре́ше*, *ош́оше* по́сле, *расш́урише* се). Овакав систем аориста углавном се поклапа са стањем у говорима са којима је косовскопоморавски у лингво-географском контакту на истоку и југу.

Једначење облика 1. л. јд. имперфекта ширењем наставка -ше према 2. л. и 3. л. јд. захватило је и косовскопоморавске говоре. У мн., како показује грађа, у 1. л. је наставак -смо (*има́смо*, *се́досмо*), у 2. л. -сѝе (*идо́сѝе*, *йра́весѝе*). И овај део призренско-јужноморавских говора захватило је преосмишљавање наставка 3. л. мн. имперфекта, па се уочава ширење аористног наставка -ше (*они* ги *узедо́ше* : *они* *имадо́ше*) и поновно морфологизовање облика додавањем имперфекатског -в (< -у) на аористни наставак (*они* *идешев*, *викашев*, *крсѝешев* се). Ширењем -ше у 3. л. мн. имперфекта косовскопоморавски говори наслањају се на косовске призренско-јужноморавске говоре, а поновна морфологизација уносом наставком -шев наслањање је на стање својствено говорима јужно од косовскопоморавских.

Нови балканистички футур први (*ће* + *йрезенѝ*) у потпуности је овладао косовскопоморавским говорима.

Пефекат је основни претеритални облик и у косовскопоморавским говорима.

Иновација широког балканизираног словенског ареала да у 1. и 2. л. перфекта оба броја морају бити помоћни глагол, а да из 3. л. помоћни глагол редовно изостаје, како показује понуђена грађа, није до краја стабилисана у косовскопоморавским говорима, пошто се и у 3. л. оба броја јављају и ретки примери са помоћним глаголом.

Радни глаголски придев у косовскопоморавским говорима у јд. разликује трочлану моцију рода. У мн., међутим, корелативно стању у судбини множинске моције придевских речи, у делу примера, скоро доследно у севернијем делу Косовског Поморавља, трочлана моција своди се на двочлану: за м. р. и с. р.: -ли (*имáл'и* Тúrци, чивчи́је *би́ли*), за ж. р.: -ле (дево́јке *игра́ле*, сестре *би́ле*). Двочлана моција, међутим почиње да попушта пред тенденцијом уопштавања општемножинске форме, па су потврђени – додуше, не тако чести – примери са уопштеним општемножинским -ле за све родове (*на́ши разради́л'е*, *ни́смо се жени́л'е*). Ареални распоред примера са уопштеним -ле упућује на њихово ширење са југа,

пошто им се смањује број како се иде ка северу. Малим бројем потврда илустрован је и продор *-ли* форме за ж. р. (жéне ги *ишл'и*).

У јд. м. р. од вокалских основа присутан је наставак *-ја* (*набрáја*, *узéја*, *дáја*), од глагола прве Белићеве врсте наставак је *-а* (*иша*, *доша*, *он изáша*), уз ретке потврде ширења *-ја* из основа на сугласник (*йошија сам*, *дошија*, *дошáја*).

У 2. л. императива потврђена су два наставка *-иће* (*вра́ићиће се*, па *до́ђићиће*, *обр́нићиће*) и *-еће* (*снáнеће*, *уле́гнеће* тамо, *не се сме́јеће*, *се́днеће*, *гледе́јће*).

Уопштавање честице *би* за потенцијал довршено је у свим лицима.

Наставцима за грађење глаголског прилога садашњег (*-ећи/-јећи/-ејећи*, *-јћи*) (*рабои́аећи*, *и́рчајећи*, *рабои́ајћи*), косовскопоморавски говори сродни су идиомима са источне и јужне стране, удаљавајући се истовремено одсуством наставака *-ући/-уће* од говора са западне, косовске стране.

Нейроменљиве речи описане су у поглављима Прилози, Предлози, Везници, Узвици и Партикуле.

Прилози су груписани према значењу. Пажњу заслужује серија прилога на *-е* (*ле́ће*, *зíme*, *но́ће*, *ра́не*), затим прилози *навáм* / *навáмо*, *наи́а́м* / *наи́а́мо*, *ова́м* / *ова́мо*.

У *Закључним најоменама* извршено је смештање косовскопоморавских говора као целине најпре унутар призренско-јужноморавског дијалекта, а потом и успешна анализа унутардијалекатског раслојавања у говорне типове и однос говорних типова према контактним лингво-географским областима. Према унутардијалекатској диференцијацији косовскопоморавски говори подељени су у четири говорна типа: новобрдски, косовскокаменички, гњилански и витински.

Укупном структуром, али и унутардијалекатским раслојавањем – како се може закључити из спроведене анализе у овом делу Монографије, може се закључити да ова област показује елементе дијалекатског континуума са очигледном конвергенцијом, али и процесе дивергенције изазване усељавањем становништва из ближих и даљих области. Судећи по правцима и густини изоглоса може се тврдити да је јужноморавски слив омогућио овакво унутардијалекатско раслојавање и удаљавање косовскопоморавских говора од косовског призренско-јужноморавског ареала.

Научне судове изнете у монографији поткрепљује четрдесетак страна одабраних *Дијалекатских тјекстова*, које карактерише говор аутентичних носилаца локалног говора свих дијалекатских типова. Тематски различити – од биографских прича до етнолингвистичких описа – ови текстови биће од користи како лингвистима за додатна истраживања, пре свега синтаксе, тако и за лексикологе, етнолингвисте и етнологе.

Списак коришћене литературе сведочи о добром познавању резултата досадашњих истраживања српског, али и ширег балканословенског језичког простора, пре свега граничних северномакедонских идиома, чија је генетска и типолошка веза са призренско-јужноморавским дијалектом, а посебно са суседним говорима у Србији, очигледна.

*Радивоје М. Младеновић**
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет

* radivoje.mladenovic@gmail.com

Душка Кликовац. *Српска интeрпункција*. Едиција Монографије – језик. Београд: Универзитет у Београду, Филолошки факултет, 2024, 465 стр.

Студија *Српска интeрпункција* проф. Душке Кликовац садржи 465 страна, а сложеност обрађене теме условила је поделу текста на чак 17 поглавља. Будући да је књига изузетно садржајна, овим приказом нећемо моћи да обухватимо све уже целине које је чине.

Истраживање које је ауторка спровела првенствено је засновано на подробној анализи најважнијих српских правописа (почевши од оних који су објављени крајем XIX века а писани су на вуковском књижевном језику, па све до данас), о којима детаљно говори у *Уводу*, наводећи најважније податке. Примере из поменутих правописа ауторка допуњава примерима из свог корпуса (наведених у одељку *Извори*), те закључке изводи консултујући релевантну литературу. Напоменућемо да је један део књиге настао на основу неких претходно објављених радова.

После уводног следи поглавље које се тиче знакова који допуњавају слова/графеме или цифре. Они би се могли означити термином *йравойисни знаци* (термин *интeрпункција*, који се такође појављује, није адекватан). У оквиру њих се прави дистинкција између знакова који се тичу реченице и оних који је се не тичу. За прве ауторка предлаже назив *интeрпункцијски* (*интeрпункција*) или *реченични знаци*, а за друге термин *йомоћни йравойисни знаци* или *нереченични знаци*.

Да би приближила и дефинисала појам интерпункције, Д. Кликовац полази од односа између говореног и писаног језика. У складу с тим, улогу интерпункције у једној писаној реченици осветљава из два угла – прозодијског (изговор) и синтаксичког (граматичка структура реченице). Наиме, интерпункција најпре служи томе да обликује смисао текста, и то тако што га рашчлањује на мање делове и указује на односе који међу њима постоје. Приликом записивања говора или гласног текста, интерпункција одговара елементима прозодије, у првом реду паузама и интонацији, али писаном тексту даје и допринос независан од говора. Ауторка на овом месту наводи и инвентар интерпункцијских

знакова: . ? ! , – ; : „ “ () Сматра да нема потребе за проширењем овог списка другим знацима, попут комбинације упитника и узвичника, апострофа и сл. Са друге стране, разматра и статус великог слова, типова слова и белина, које неки аутори сматрају интерпункцијским због улога које имају у тексту. Стога ауторка предлаже употребу двају термина – *правописни знаци у ширем смислу* (који укључује поменуте знаке) и *правописни знаци у ужем смислу* (који се односи само на типичне знаке, оне који се као посебни знаци пишу). Изузетно је важно што Д. Кликовац износи разлоге за издвајање реченичних знакова у посебну групу. Наиме, они начелно одговарају елементима прозодије, без њих се ниједна реченица не може написати, њихово усвајање је повезано са усвајањем неких синтаксичких знања и, најзад, њима се може стилски нијансирати исказ.

Четврто поглавље је посвећено нереченичним (помоћним) правописним знацима. Када је реч о њиховој природи, закључује се да су толико разнородни да их је могуће квалификовати само уопштено. Битно је истаћи да се неки интерпункцијски знаци могу употребити као помоћни правописни (тачка, зарез, двотачка, црта и заграда), када су употребљени на другачији начин (нпр. тачка се пише иза арапских цифара да означи редни број). Ауторка поставља и питање критеријума у вези са уношењем помоћних правописних знакова (нпр. цртица, апостроф, звездица, знак једнакости итд.) у правописе. Како је правопис везан за природни језик, требало би да у приручнике уђу они знакови које налазимо у текстовима опште намене (сем неких најчешћих лингвистичких знакова). Важно је поменути и да ауторка скреће пажњу на то да неки знаци могу изгледати исто, али да имају различите функције и стога представљају различите знакове (*цртица* и *знак „минус“*).

У петом поглављу обрађена је *тачка*, која може бити употребљена као интерпункцијски и као помоћни правописни знак. У говору јој одговарају пауза и пад интонације. Као интерпункцијски знак, најчешће се пише на крају исказа било које структуре који је изговорен са обавештајном интонацијом а после кога следи пауза. У писању након тачке стоји белина, а следећа реченица почиње великим словом. Тачка има ексклузивно место у реченици, јер се пише само на њеном крају. Затим, тачка се пише и иза комуникативних целина попут наслова и натписа када су на неки начин уклопљени у текст. Овај знак би се могао писати и иза потписа, што се у правописима обично не прописује. Ипак, ауторка сматра да би тачка била прикладна када су потписи део реченице (када почињу великим словом и садрже зарез). Као помоћни правописни знак, тачка се употребљава иза арапских цифара да означи редни број, али понекад и иза римских, затим иза скраћеница, а пише се и унутар бројева, када може имати различите функције. Поменућемо још да ауторка истиче да

треба правити разлику између *ййачке* и *знака множења*, који имају изглед тачкице, али нису исти знаци.

Наредни знак је *узвичник* односно *знак узвика*. Иако се у правописима прописује само први термин, ауторка сматра да треба дозволити дублет. Тај став аргументован је стањем у пракси: *знак узвика* се појављује чешће од *узвичника* у лаичкој употреби, те нема смисла изоставити га. Узвичник начелно одговара прозодијским обележјима узвичности, а његова употреба се најчешће везује за преношење узвичног изговора у писање. Стога се он пише на крају реченица у којима су изведени различити експресивни говорни чинови, попут строге заповести, жеље, клетве и сл.; на крају узвичних реченица; на крају реченица којима се преноси експресивно обавештење или оних реченица у којима се запажа емоционалност или субјективни став. Ауторка детаљније пише и о другим употребама овог знака. Посебно је, међутим, занимљив случај када узвичник припада метанивоу текста. Тада се наводи у загради (сам, или иза речи *sic*), а њиме аутор износи коментар на садржину или форму реченице (када узвичник стоји на крају) или њеног дела (када је наведен унутар реченице, односи се само на оно што му претходи). Овај знак се типично пише на крају реченица са узвичном интонацијом, а оне имају експресивне комуникативне функције. На ову, типичну употребу наслањају се и друге, те се узвичник пише и иза реченица које немају узвичну интонацију, али имају специфичне комуникативне функције.

Иако се прописује само термин *уиййник*, термин *знак ййййања* је у широкој употреби, како показују потврде у корпусу. Ауторка сматра да нема сметње да се користе оба термина, посебно зато што је виталност термина *знак ййййања* подржана бројним фразеологизмима, па и аналогјама према терминима *знак узвика* односно *знаци навода*. Прозодијски еквивалент упитника односи се на прозодијска обележја упитности (посебно на упитну интонацију), а структура категорије овог знака је једноставна. Наиме, он се пише на крају исказа који садржи барем једну упитну клаузу. Осим на крају директних питања, може се писати и у насловима, у дијалогу и сл. Упитник на крају издвојеног дела реченице (када се налази у загради или између црта) или написан сам у загради припада метанивоу текста. Важно је нагласити да се упитник не пише иза зависноупитних клауза.

Поменућемо и да се описују различите комбинације упитника и узвичника, којима се најчешће указује на привидно питање или на негативан коментар у вези са садржином реченице. Иако досадашња литература сматра да је редослед ових знакова у комбинацији неважан, ауторка мисли другачије – њихов редослед би могао да унесе разлику у значење исказа.

Веома важан део ове књиге представља минуциозна обрада знака *тритројачке* (*тријачке*), која до сада није била детаљније анализирана у српским правописима. Премда је прописан само термин *тријачке* (које се углавном пишу примакнуто: ...), Д. Кликовац предлаже и термин *тритројачка*, образлажући да је због једночлане структуре једноставнији за употребу. Ауторка разликује чак седам употреба овог знака, а у оквиру њих издваја уже случајеве. Наиме, структура категорије тротачке је мрежна: има типичне и периферније чланове, те иако јој у говору типично одговара пауза, ње нема у свакој употреби. Даље, најчешће означава крај недовршене реченице, али постоје и случајеви када је реченица довршена, а тротачка се пише. Да би осветлила природу овог знака, али и однос према црти и зарезу, ауторка описује разлике међу њима када се употребљавају у сличним контекстима. То чини приликом анализе сваког знака, чиме експлицитно показује када могу алтернирати са другим знаковима. Осим тога, показује и на који начин употреба једног знака уноси стилску (или неку другу) нијансу у значење. Тако се, на пример, и цртом и тротачком начелно може означити прекинут говор, али црта указује на нагао прекид, који прати подигнут тон. Са друге стране, прекид означен тротачком праћен је мирним тоном.

Тротачка се употребљава као унутарреченични, реченични и текстуални знак, по чему се, између осталог, разликује од других интерпункцијских знакова, будући да се ниједан не употребљава у том опсегу. Осим тога, може припадати метанивоу реченице, када обележава да је скраћен изворни текст, а посебно је важно поменути и да њена употреба може бити стилски обележена, те да се њоме понекад сугерише неизречени садржај реченице. У овом поглављу се разматра и писање великог слова после тротачке, као и њена комбинација са другим реченичним знаковима.

За знак : Д. Кликовац предлаже употребу термина *двојачка* и *две јачке*. Овом знаку у говору одговара пауза испред које се тон спушта, а да би се двотачка писала, неопходно је да део који јој претходи буде целовит – прозодијски, синтаксички или семантички. Након анализе правописа, ауторка исцрпно наводи употребе двотачке. Као интерпункцијски знак, двотачка има функцију најављивања. Њоме се може најавити одређење неког појма или ситуације, обједињавање или уопштавање претходног садржаја, садржај глагола говорења, мишљења и перцепције, затим узрок и последица, набрајање и сл. Тиме што је најављен, садржај је нужно истакнут, те двотачка има одређен семантички набој, који реченицу чини ефектнијом и краћом. Овај знак може стајати уместо израза какви су *наиме*, *јер*, *а њо је/су* и сл. У неким употребама двотачка се не може заменити другим интерпункцијским знаком (на пример, када јој претходи катафорички употребљена реч), а ауторка посебно наводи случајеве када

присуство двеју тачака може бити дистинктивно у односу на њихово одсуство. Као помоћни правописни знак, две тачке имају значење „према“, кад раздвајају симетричне супротстављене делове и пишу се са белинама на обема странама.

Тачка и зарез/зайеїѿа односно *їтачка са зарезом/зайеїѿом* термини су које за знак ; предлаже ауторка. О овом знаку такође није било детаљних анализа у досадашњим приручницима; његове су се употребе уопштавале, а није било много речи ни о његовом говореном пандану. То би, према речима Д. Кликовац, била пауза испред које тон пада. Када је реч о природи овог знака, истицало се да је он слабији раздвојни знак од тачке, а јачи раздвојни знак од зареза. Ауторка полази од овог одређења и долази до интересантног закључка. Наиме, када су тачка и зарез употребљени као слабији знак од тачке, они представљају спојни знак будући да тада, на пример, стоје иза синтаксичких целина које могу да стоје самостално, а које се међусобно налазе у ближој семантичкој вези у односу на друге реченице у контексту. У том случају, тачка и зарез се могу употребити када се развија иста идеја или када постоји надовезивање, затим између реченица у напоредном односу, па и испред целине која означава узрок односно последицу (када је слична двотачки). Са друге стране, уколико је употребљена као знак јачи од запете (нпр. приликом набрајања), представља раздвојни знак. Двострука природа овог знака представља случај енантиосемије односно унутарзнаковне антонимије.

Поглавље посвећено зарезу изузетно је информативно и садржи разрешења многих недоумица које би могле искрснути у вези са писањем овог знака. Премда се у правописима у последње време прописује само *зайеїѿа*, термин *зарез* и даље постоји у пракси, а уз то је и сликовит, јер указује на покрет зарезивања. Стога ауторка предлаже да у употреби буду оба. Изговорни корелат овог знака би у првом реду била узлазна интонација, а онда и пауза, која у спонтаном говору може бити изостављена.

Д. Кликовац детаљну пажњу посвећује појмовима *грамаїѿичке* (ГИ) и *логичке инїѿерїѿункције* (ЛИ), који се у литератури иначе најчешће разматрају само у вези са употребом запете. Укратко, ГИ одељује одређене грамаїѿичке јединице, које не морају увек бити прозодијски одељене, док ЛИ прати прозодију и одељује изговорне целине. Премда се ова два типа интерпункције могу поклопити, то није случај код неких зависних клауза у постпозицији. С тим у вези, ауторка исцрпно наводи релевантне податке из правописа који се односе на општу употребу зареза, а потом све посебно анализира дајући велики број примера. Предлаже да се запета пише када је зависна клауза у антепозицији и да се то чини испред псеудозависних и других додатних зависних клауза. Посебно разматра случајеве када се зависне клаузе везују за именички појам и указује на то да писање

запете зависи од синтаксичке функције тих клауза односно одређености именичког појма. Са друге стране, када је зависна клауза у постпозицији и функцији прилошке одредбе, писање зареза испред ње зависиће од информативне структуре реченице. Зарез се пак не пише испред зависних клауза у функцији обавезних реченичних чланова. Занимљив је став који ауторка износи у вези са градационом конструкцијом *не само што/да ... већ/него/но/(н)и*. Наиме, указујући на чињеницу да правило о неписању запете овде није у складу са прозодијом, већ са ГИ, као и да се оно у пракси често крши, сматра да има смисла укинути га. Као помоћни правописни знак, зарез се употребљава у децималним бројевима.

Употребе *црте* су такође детаљно обрађене. Изговорни корелат овог знака је дуга, упадљива пауза, док интонација зависи од конкретне употребе. Црта се може употребити као интерпункцијски, текстуални и нереченични знак. У вези са цртом као реченичним знаком издвојено је чак девет употреба. Она, наиме, може да наглашава део који следи (када се посебно уочава њена стилогеност) или да означи елипсу, што су употребе које нема ниједан други знак осим ње. Затим, црта се пише на месту где се реченица прекида (застарела употреба), испред одређења појма, испред дела реченице којим се своди њен садржај, испред образложења и последице, као и иза речи или израза који служе најави. Црта може и да дели дужу реченицу, а може и да се пише испред и иза уметнутог дела реченице. Њена основна функција је да раздваја текст, сем у случају када означава елипсу: тада је спојни знак. Као текстуални знак, може да стоји између реченица у оквиру једног пасуса. Ауторка издваја и две нереченичне употребе: црта се пише између напоредних појмова у двочланим или вишечланим изразима и графички раздваја делове текста. Истиче се да црта често алтернира са другим знацима, попут зареза и заграде.

За знак којим се најчешће обележава навођење прописан је само термин *наводници*. Међутим, у пракси постоји и термин *знаци навода*, те ауторка предлаже употребу дублета. Д. Кликовац дискутује и о њиховом јединском односно множинском облику и објашњава да је природа овог знака двојака: функционално, то је један знак, али визуелно су у питању два. Графички, дозвољава се употреба облих односно ресичастих наводника („” и „“), као и угластих наводника (>> <<). Основна функција овог знака, која се провлачи кроз све његове употребе, јесте цитирање. Наводници се употребљавају код навођења туђих речи, када типично означавају слагање са текстом који је њима издвојен. Њима се може означити и израз који је нарочит или нарочито употребљен, и тада углавном упућују на ограђивање аутора од поменутог садржаја. Указивање на слагање али и на ограду може се сматрати унутарзнаковном антонимијом. Ипак, све употребе повезује једно: тексту под наводницима се даје другачији статус у односу на остатак реченице. Разматрају

се случајеви када се (не) пишу називи и наслови између наводника, а ауторка помиње и једну употребу о којој у правописима до сада није било речи. У питању је аутономна употреба, када је под наводницима наведена реч која означава саму себе. Тада се уместо овог знака може користити и курзив. Када је реч о полунаводницима, који се могу употребити у оквиру ширег навода или се њима може означавати израз који представља значење неког појма, прописано је следеће графичко решење: ’ ’.

Д. Кликовац једно цело поглавље посвећује начинима на које се обележава управни говор, што чини врло прецизно, те је овај одељак веома користан када је у питању разрешавање недоумица које се у вези са овим питањем јављају. Нарочиту пажњу поклања редоследу интерпункцијских знакова приликом обележавања управног говора и посебно представља све случајеве који се у пракси проналазе. За обележавање управног говора користимо знаке навода и црту. Ова два начина треба да остану јасно раздвојена и не треба их мешати.

Да бисмо укратко илустровали начин на који ауторка, како нам се чини, често сагледава употребе реченичних знакова, споменућемо једно решење које предлаже. Реч је о писању тачке у ситуацијама илустрованим примером *Марко је рекао: „Доћи ћу.“*. Ауторка сматра да је у овом случају прикладно писати тачку унутар наводника, будући да се тако пишу и упитник и узвичник, те и да је такво решење подржано другим аналошким случајевима. У првом реду се мисли на случај када се управни говор наводи без пишчевих речи, а када тачку пишемо испред изводних наводника („*Доћи ћу.*“). Такође, ако следимо ово решење, у случају када се управни говор састоји од више реченица, ниједна тачка не би „висила“ иза изводних наводника. Све то нам говори да ауторка у виду има (бар) три ствари приликом формулисања или допуњавања неког правила: систем (заједно са аналогијама), стање у пракси и корисника приручника, коме треба олакшати усвајање правила тако што ће све бити повезано, у оној мери у којој је то могуће.

Подробно су у овој књизи илустроване употребе заграде (обле () и угласте []). Њој у говору одговара снижен тон (који постепено расте), као и пауза испред и иза текста који се унутар заграде налази. Основну функцију заграде, која се провлачи кроз све употребе, можемо предочити на следећи начин: издваја текст који је унутар ње. Уз то, уметнути текст типично проглашава споредним, мање важним у односу на остатак текста. Као реченични знак, начелно означава текст који се различитим семантичким везама надовезује на основни текст; између заграда се може наћи додатно објашњење или смисаоно допуњавање, а њоме се може означити и привремена промена у дискурсу. Као текстуални знак, заграда издваја читав део текста, док као нереченични знак има две употребе. Наиме, пише се унутар речи, када означава њене две варијанте, или при-

ликом класификација, кад заграђује бројеве или слова (потпуно или само с десне стране). Угlastом заградом се најчешће заграђују туђе речи или се означава текст унутар већ постојеће заграде.

Посебно је занимљив поглед на стилске вредности одсуства интерпункције. Ауторка најпре разматра одсуство интерпункцијских знакова у неформалној комуникацији и СМС порукама младих, када се намерним неписањем знакова порука маркира као неформална или се наглашава припадност истој друштвеној групи. Одсуство интерпункције се разматра и у оквиру управног говора у књижевним текстовима, када може да служи карактеризацији неког лика (нпр. имитира се бржи говор). Најзад, у поезији би неписање знакова могло бити у вези са тумачењем текста: уколико се он интерпунгира на један начин, тако ће се и интерпретирати, једнострано. У том случају, интерпункција ограничава, а њено одсуство пружа могућност за различита тумачења. Интересантан је ауторкин навод да је „интерпунгирање увек и тумачење“ (стр. 435).

Осим што доноси преглед обрађених тема и неколико напомена у вези са терминолошким решењима, закључак садржи и две посебне целине у којима се интерпункцијски знаци посматрају кроз другачију призму. Наиме, они се посматрају као фонеме јер могу бити дистинктивни, док се у вези са различитим односима који међу њима постоје (попут полисемије, синонимије, хомонимије, енантисемије и сл.) посматрају као лексеме и граматичке категорије.

Књига *Српска интерпункција* представља изузетан допринос српској лингвистици – пре свега у погледу одабира теме и свеобухватног приступа којим јој се прилази. Осим што се бави неким питањима која до сада нису нашла места у правописима, ауторка употпуњује постојећа сазнања новим закључцима, пажљиво изведеним и заснованим на анализи великог броја примера. Нарочито су пажње вредни закључци који се тичу описа структуре и природе сваког знака интерпункције, до којих је ауторка дошла применом когнитивнолингвистичког приступа односно теорије прототипа. Знак се, наиме, посматра као категорија која може имати јасне или расплуте границе. Проучавајући континуум свих употреба једног знака, ауторка умешно представља како се оне наслањају једна на другу, наводећи и адекватне цртеже. Значај ове монографије огледа се и у томе што показује како се и апстрактне језичке (и правописне) појаве, каква је интерпункција, могу посматрати као категорије. Напоменућемо да је ауторка посветила пажњу и функционалностилском аспекту интерпункције.

Монографија ће особито бити корисна проучаваоцима српског језика и књижевности, лекторима, професорима српског језика, као и онима који о норми промишљају. Разрешавањем многих недоумица у вези са писањем и природом интерпункцијских знакова, сугестијама у вези са њи-

ховом правописном обрадом и разматрањем термилошких и стилских питања, ауторка је несумњиво поставила теоријски утемељене основе за будућа истраживања интерпункције. Овом студијом умногоме су проширена теоријска и практична знања о реченичним знаковима, која свакако треба узети у обзир приликом обликовања правописних приручника.

*Марина Ј. Баги**

Институт за српски језик САНУ**

Београд

* marina.bagi@isjsanu.ac.rs; ORCID: 0009-0006-9410-7862

** Овај текст финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору бр. 451-03-66/2024-03/200174, који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

Рајна Драгићевић. *Лексиколошка лингвокултурологија*.
Нови Сад: Матица српска, 2024, 579 стр.

Крајем октобра 2024. године, у издању Матице српске, објављена је монографија Рајне Драгићевић *Лексиколошка лингвокултурологија*. Како ауторка у делу „О овој књизи“ наводи, књига која је пред нама настала је на основу два изворишта – прво извориште су ауторкине вишегодишње припреме за универзитетска предавања из предмета *Лексикологија 2* на основним студијама и *Лингвокултурологија* на мастер студијама за студенте Катедре за српски језик са јужнословенским језицима Филолошког факултета Универзитета у Београду, док друго извориште представљају њена лингвокултуролошка истраживања објављена у страним и домаћим лингвистичким часописима и зборницима.

Књига *Лексиколошка лингвокултурологија* састоји се из 11 поглавља, подељених на мање целине, односно потпоглавља. Распоред поглавља у монографији прати структуру ауторкиних универзитетских курсева из ове области, а педагошки разлози су условили и да, како сама ауторка истиче, извори и методе – који се у лингвокултуролошким истраживањима иначе прожимају и допуњавају – буду одвојени у посебне целине.

На самом почетку морамо приметити да свако поглавље у књизи почиње корисним и информативним приказом структуре самог поглавља, тако да се читалац већ на почетку може упутити у оно што га у оквиру те целине очекује. Поглавље које отвара књигу *Лексиколошка лингвокултурологија* – *Уводна размајрања* (17–111) – представља важан теоријски допринос лингвокултуролошким истраживањима. Иако смо сведоци хиперпродукције радова и монографија из ове области, морамо, нажалост, констатовати да је већина ових публикација заснована углавном на самој анализи грађе, без озбиљнијих теоријских увода и било каквог проблематизовања основних лингвокултуролошких појмова, а често и без, рекли бисмо, дубине лингвокултуролошких коментара. У овој монографији се ништа не подразумева, чак ни то шта је заправо култура. У оквиру 13 потпоглавља уводног сегмента ове књиге креће се од самих почетака осамо-

стаљивања лингвокултурологије као научне дисциплине, дефинишу се њени базични појмови попут *културе*, *концепција*, *стереотипа*, *пројекција*, *лингвокултуреме*, *језичке слике света*, *лингвокултуралне заједнице*, *антиројоценнизма*, *лексичке лакуне*, *безеквивалентне лексике* и сл., али се заинтересовани читалац може упознати и са садржајем термина попут *консистентивни мит*, *колективни идентитет*, *колективно сећање*, *криптички*, *интерлингвокултурологија*, *културоним*, *идиокултуроним*, *миџологема*, *концептуаријум*, *предлојам*, *етнокултурни маркери* итд. Кроз читаво уводно поглавље постављају се провокативна и занимљива питања, од којих се нека тичу саме суштине лингвокултурологије као науке: *постоји ли само једна култура или има основа говорења и о културној разноврсности, односно о постојању више култура; да ли су култура и језик заиста у међузависној вези и какав је суштински њихов међусобни однос; за којим елементима националне културе се заправо трага у језику; да ли се заиста може говорити о антиројоценнизму у језику*, као и *да ли је лингвокултурологија уопште самостална наука или јак само један њен језик*. Ауторка представља супротстављена мишљења различитих истраживача, и то не само лингвиста већ и филозофа, психолога и сл., и заузима властити став према њиховим тумачењима. Такође, осим што су у овом одељку монографије дефинисани базични лингвокултуролошки појмови и дати одговори на бројна значајна питања, систематично је на једном месту представљена генеза лингвокултурологије, описани су услови који су довели до њеног наставка, главне школе и правци лингвокултуролошких испитивања, извори грађе за овај тип истраживања, али је без увијања указано и на њене мане и недостатке како будући истраживачи не би упали у бројне замке које се крију на путу лингвокултуролошких истраживања.

Друго поглавље – *Речници као извор грађе за лингвокултуролошка истраживања* (113–201) – посвећено је важности, пре свега, описних (дескриптивних) речника у истраживању везе између језика и културе. У теоријском делу ове целине истиче се, најпре, да сама појава речника представља културни догађај у друштву *per se*, али и да су поједини речници, попут Вуковог *Рјечника* и *Речника савременог српскохрватског књижевног језика* М. Московљевића, самим својим појављивањем изазивали велику буру у јавности. Говори се, затим, о самим елементима речника који могу садржати културолошке податке – од избора самих одредница, преко квалификатора употребне и стилске вредности, па све до дефиниција (у којима се може, између осталог, открити став лексикографа према појединим појавама у друштву) и примера којима се значења лексема поткрепљују (исп. нпр. *кућа*, *жена* итд.). У наставку поглавља представљају се резултати конкретних истраживања одређених концепата на материјалу ексцерпираним из различитих речника. Најпре

је показано како се врши испитивање **изабране лексеме у више речника једног језика** (на примеру лексема *слобода*, *истиок*, *зайад* и *демокраџија*), односно како се преко системских података – како их назива Ј. Бартмињски – долази до значајних чињеница које осветљавају став једне лингвокултуралне заједнице према појму означеном одређеном лексемом. Након тога, ауторка представља своја истраживања **изабраних лексема у одређеном речнику једног језика**, конкретно – испитивања лексема *човек* и *месѿо* у Вуковом *Српском рјечнику*. Избор управо наведених лексема није никако случајан, већ је одређен чињеницом да је лексема *човек* – према корпусним истраживањима – најфреквентнија именица у Вуковом *Рјечнику*, а да и лексема *месѿо* заузима високо место на тој хијерархијској лествици учесталости. Кроз анализу спојева датих лексемама са другим речима осветљен је део језичке слике света наших предака и изнети су веома занимљиви и за даља истраживања инспиративни закључци. Наредни сегмент другог поглавља посвећен је анализи **изабране лексеме у више речника двају језика**, при чему је сама методологија оваквог типа истраживања представљена на језичком материјалу лексеме за најстарије и главно јело Словена – *кашу*. Након делова у којима су илустрована истраживања посвећена појединачним лексемама у једном или више речника и једном или више језика, следе два сегмента посвећена анализи **тематских група**, најпре у **изабраном речнику једног језика** (на примеру места, занимања, мера и имена људи у Елезовићевом речнику), а онда и у **изабраним речницима двају језика** (на примеру старих народних мера српског и руског народа). Друго поглавље затвара сегмент који ће у наставку књиге бити уобичајен, а реч је о студентским истраживањима, у овом случају, културално маркираних лексема у описним речницима савременог српског језика. Након ауторкиних истраживања, значајно је и занимљиво видети које су то лексеме студенти, као изворни говорници српског језика и његови будући истраживачи, бирали за предмет својих домаћих задатака, односно које они то лексеме сматрају културално обележеним у српском језику.

Као један од могућих предмета лингвокултуролошких истраживања у трећем поглављу књиге *Лексиколошка лингвокултурологија* издвојене су колокације (203–263). Као и остала поглавља, и ово је подељено на мање целине, од којих се у првој говори о електронским корпусима као изворима грађе за дистрибутивну анализу лексичких јединица. Након теоријске партије о колокацијама и њиховом значају за лингвокултуролошка истраживања, Р. Драгићевић представља дистрибутивну анализу придева којима се означава температура у српском, македонском, руском и другим језицима, при чему су у фокусу овог истраживања придеви из топлог дела температурног спектра (срп. *млак*, *тѿойао*, *врућ*, *врео*; мак. *млак*, *тѿойол*, *жежжок*, *врел*; рус. *жаркий*, *знойный*, *горячий*;

швед. *varm*, *hat*). Један од главних лингвокултуролошких закључака овог испитивања јесте потврђивање антропоцентричности језика и чињенице да различити језици различито парцелишу стварност (в. нпр. део о шведском придеву за исказивање неутралне температуре), али се анализа лексичке спојивости предметних придева показала и одличним начином за испитивање њихове, често неухватљиве и неизмерљиве, семантичке вредности, као и за долажење до одговора важних из угла лексикологије: нпр. да ли правим антонимом лексеме *хладан* треба сматрати придев *ћо-ћо* или *врѹћ*. Након целине посвећене температурним придевима, следе сегменти у којима су представљене дистрибутивне анализе лексеме *каша* у електронском корпусу SrWaC и лексеме *граница* у електронском корпусу СрпКор. Од бројних закључака који се у овим потпоглављима доносе издвојићемо само два, нама посебно интересантна: за разлику од системских података, који нису у нарочитој мери потврдили културолошки значај *каше*, примери из ел. корпуса су указали на чињеницу да се ова лексема може сматрати *ћодсћецификованом*, као и да *каша* као материја постаје еталон за агрегатно стање које није било именовано и да се систем агрегатних стања (*гасовићо* – *ћечно* – *чврстићо*) обогатио још једном вредношћу у српском језику, а то је *кашастћо* (стр. 234). Поглавље о колокацијама наставља се целином посвећеном речницима као изворима за дистрибутивну анализу лексичких јединица, конкретно – експресивним конструкцијама којима се исказују емоције, а које су ексцерпирани из РСАНУ и РМС (нпр. *зрнце ћуге*, *ћућољак среће*, *искре љубави*, *ћламен љубави*, *олуја мржње*, *каћ сћраха* и сл.). Треће поглавље завршава се представљањем наменских корпуса као извора грађе за лингвокултуролошка истраживања, илустрованих на примеру корпуса састављених за потребе истраживања концепата исток и запад (*Блиц*, дела М. Капора, антипословице Ђ. Оташевића) и слобода (часописи *Православље* и *Блиц*). Иако је значај испитивања колокација у лексикологији одавно познат, у овом поглављу је показано колико оне могу бити драгоцене и за лингвокултурологију ако им се на прави начин приђе.

У четвртом поглављу лингвокултуролошка анализа из угла лексикологије спроводи се на материјалу прецедентних исказа (265–305). На самом почетку целине ауторка објашњава у чему је суштинска разлика између лексиколошког и фразеолошког приступа овој врсти грађе, будући да може бити предмет истраживања обе дисциплине, а затим указује на важност лингвокултуролошке фразеологије, наводи примере компаративних лингвокултуролошких испитивања фразеологизама (на материјалу српског и украјинског) и на конкретним примерима показује постојање универзалних и национално специфичних фразеолошких јединица. Други сегмент четвртог поглавља посвећен је дијакхронијским истраживањима прецедентних исказа која могу осветлити промене у

језичкој слици света једне лингвокултуралне заједнице. Истраживање је спроведено на грађи из *Беседовника* (1810) Вићентија Ракића, а међу занимљивије закључке спадају они који се тичу потраге за механизмима застаревања фразеологизама и пословица. Важан део четвртог поглавља чини лингвокултуролошка анализа народних пословица из различитих углова – најпре се говори о компаративним истраживањима народних пословица (српски и руски језик), затим о пословицама и антипословицама, а потом и веома занимљивим „само пословицим“ речима, попут *џјевидруг*, *џрочка*, *многуља*, *бубоџа*, *баџаљка* и сл. Читав овај део четвртог поглавља показао је и доказао још једном колико су прецедентни искази (фразеологизми, пословице, крилатице, афоризми и сл.) драгоцени за лингвокултуролошка истраживања и на колико им се различитих начина у тим испитивањима може прићи. То се показује и у наредном сегменту – *Концејџи БОГА у срџским народним џословицама*, кроз који се мозаично склапа слика Бога и односа припадника српске лингвокултуралне заједнице према њему. Поглавље затварају примери студентских домаћих задатака из којих се јасно види које су то лексеме студенти најчешће анализирали на материјалу прецедентних исказа (нпр. *човек*, *жена*, *оџац*, *мајка*, *браџи*, *образ*, *сџаросџи*, *младосџи*, *сређа*, *новац*, *ђаво*, *џас*, *вук*, *вода*, *сунце*, *небо* итд.) и колико су често долазили до истог закључка – постојања смисаоног раскола у њима.

Пето поглавље – *Еџалони као извор за лингвокултуролошка исџираживања* (307–324) – доноси обиље нових истраживања, метода, примера и, наравно, закључака у вези са лингвокултуролошким елементима у јединицама попут предлошко-падежних фразеологизама (нпр. *до уџију*, *од Кулина Бана*, *од А до Ш*, *за длаку*, *на џрву лойџу* и сл.) и, пре свега, еталона, односно поредбених фразеологизама. Након теоријског увода посвећеног овим поредбеним конструкцијама, представљања два компаративна речника еталона (*Хрваџско-славенски рјечник џоредбених фразема* и *Хрваџско-романско-германски рјечник џоредбених фразема*) и истраживања посвећених упоредним анализама еталона у различитим језицима, следе сегменти у којима се отварају важна питања, попут оног како се од поређења долази до поредбеног фразеологизма, односно шта је то што еталоне разликује од обичних поређења, како се може утврдити степен „еталоничности“, као и какве су то јединице које се називају *џауџолошким фразеосхемама* (нпр. *Срби као Срби*). И ово поглавље завршава се студентским истраживањима, при чему су представљени и неки од главних закључака до којих су ови млади истраживачи дошли: нпр. да има много више еталона о непожељним појавама него о пожељним, око којих лексеме је окупљен највећи број еталона у српском језику итд.

Шесто поглавље је посвећено анкетној методи у лингвокултуролошким истраживањима (325–375). На самом почетку овог сегмента, Р.

Драгићевић наводи и описује предности и недостатке анкетирања као технике која се врло често користи у лингвокултурологији. Иако нам анкете могу дати материјал погодан за квантитативну (статистичку) обраду, којој модерна лингвистика све више тежи, ауторка проблематизује питања релевантног узорка, компетентности истраживача да саставе адекватне упитнике, објективност при тумачењу добијених резултата и сл. У другом делу поглавља посвећеног анкетирању у лингвокултурологији, представљено је неколико међународних славистичких пројеката који за циљ имају прикупљање података о језичкој слици света Словена и њихових суседа. Читаоци се најпре упознају са пројектом ЕУРОЈОС пољског лингвисте Јежија Бартмињског, циљевима и етапама истраживања која се у оквиру овог пројекта спроводе, доприносима српских лингвиста осветљавању слике света Словена и њихових суседа, а затим и са конкретним резултатима саме ауторке у оквиру анкетних испитивања концепата слободе, истока, запада и демократије у српској лингвокултуралној заједници. Кроз ове одељке, будући истраживачи се могу упознати са разноврсним формулацијама захтева који се могу наћи на анкетним листићима, као и са адекватним начинима да се ти подаци обраде и опишу и да се из њих извуку релевантни закључци. Након тога, читаоци се упознају са међународним пројектом о *комуникационом њонашању* Ј. А. Стерњина, сарадњом српских лингвиста са овим истакнутим руским истраживачем и резултатима тих испитивања. Као пример, ауторка наводи своје истраживање о српском комуникационом идеалу у поређењу са руским, које је – између осталог – показало да говорници српског језика код саговорника највише цене умеће слушања, толерантност, искреност, спремност да се да савет и сл. Последњи пројекат о којем се читаоци поглавља посвећеног анкети могу обавестити јесте пројекат израде вишејезичног речника бионима Н. Д. Гољева, у којем, са српске стране, учествују Р. Драгићевић и С. Милорадовић. У оквиру овог одељка представљена је и анкета која се састојала од четири питања, а којом су прикупљани подаци о десет бионима: *вук, магарац, зец, врана, мува, миш, ђеџао, ружа, џеле, јабука*. Поглавље затварају примери студентских радова у којима је коришћена техника анкетног испитивања и концепата које су они најчешће бирали да на овај начин испитују.

Седмо поглавље – *Вербалне асоцијације као извор за лингвокултуролошка истраживања* (377–426) – обухвата неколико целина. Најпре се даје кратак осврт на историјат изучавања вербалних асоцијација, пре свега у лингвистици, затим се представља структура асоцијативне анкете, која обухвата *речи-дражи* (или *стимулусе*) и *речи-реакције* (или *асоцијације*), објашњавају се појмови попут *асоцијативног њоља*, *омисија* итд. и наводе поделе асоцијација у зависности од различитих критеријума. У наставку поглавља ауторка говори о *Асоцијативном реч-*

нику српскога језика – мотивима за његов настанак, узорима, фазама у његовој изради, избору речи-дражи, структури речничког чланка и сл., а затим и о многобројним могућностима коришћења података из овог речника у лингвокултуролошке сврхе, што се и практично илуструје кроз примере истраживања бројних аутора (нпр. родбински односи, носиоци особина, популарна култура и сл.). Посебна целина седмог поглавља посвећена је и *Словенском асоцијативном речнику* и могућностима његовог коришћења у компаративним истраживањима. Када је реч о компаративним испитивањима вербалних асоцијација, Р. Драгићевић наводи резултате трију својих истраживања: у првом је реч о анализи *вука* у језичкој слици Срба и Руса на материјалу вербалних асоцијација говорника ових двају језика; у другом о *будућности* у језичкој слици света деце и одраслих у српској лингвокултуралној заједници; а у трећем о етнокултурним стереотипима говорника српског и немачког језика, односно о томе како припадници ова два народа виде једни друге, али и припаднике других народа. На самом крају поглавља и овога пута се налазе примери истраживања студената србистике, који су кроз вербалне асоцијације најчешће анализирали припаднике различитих народа (*Американци, Руси, Бошњаци, Енглези, Хрвати, Црногорци, Роми, Турци* итд.), бројне родбинске односе, али и појмове попут *национализма, њавославља, медија, часћи, Косова, државе, инаћи* и сл.

Осмо поглавље – *Појмовне метафоре као извор за лингвокултуролошка исцраживања* (427–477) – на одличан начин, мада не и први пут у овој монографији, показује укрштање когнитивне лингвистике и лингвокултурологије. Након уводних напомена, у којима се међуоднос ове две дисциплине додатно појашњава, започиње целина посвећена културалним специфичностима појмовне метафоре из перспективе когнитивне лингвистике, односно сегмент у којем се на конкретним примерима говори о интеркултуралним и интракултуралним разликама у појмовним метафорама, као и о њиховој временској условљености. Кроз ове делове осмог поглавља читалац се може упознати са занимљивим примерима, рецимо, концептуализације БЕСА у енглеском, јапанском, мађарском, али и зулу језику, као и са концептуализацијом ПРИЈАТЕЉСТВА кроз време у енглеском и српском језику. Наставак поглавља такође обилује примерима како се појмовне метафоре могу користити у лингвокултуролошким истраживањима и које се то културноспецифичне, али и универзалне информације из њих могу ишчитати. Веома занимљив део јесте и онај посвећен замрзнутим појмовним метафорама у етимологији лексема као што су *шуга, љућиња* и сл. Испитивање савремене слике света представника српске лингвокултуралне заједнице кроз појмовне метафоре приказано је из два правца: од изворног домена ка циљном (на примерима метафора БРАКА и ПАТА у политичком дискурсу) и од циљног домена ка

изворним (на примерима појмовних метафора у вези са ДЕМОКРАТИЈОМ, АУТОМОБИЛИМА И ЧОВЕКОМ у јавном дискурсу и у дигитално доба). Једно од централних места у осмом поглављу заслужено је припало веома значајном питању израде речника појмовних метафора. Ова врло информативна целина пружа прегледан увид у прва промишљања о оваквом типу речника, о до сада публикованим речницима метафора, којих је – с обзиром на актуелност и популарност когнитивистичких истраживања – зачуђујуће мало, о различитим електронским базама метафора, о значају једног таквог лексикографског остварења за когнитивну лингвистику и лингвокултурологију, али и шире – за разумевање организације људског знања и разумевања света који га окружује, и – најзад – о самом појму *концепцијална лексикографија* и конкретним идејама како би речник појмовних метафора српског језика могао бити организован, каква би његова концепција била, како би изгледала обрада грађе и сл. На крају, као и многа претходна поглавља, и ово се завршава примерима из студентских истраживања српске културе на грађи сачињеној од појмовних метафора.

Претпоследње поглавље у центар интересовања ставља књижевно дело као извор за лингвокултуролошка истраживања (479–508), при чему се овој врсти извора приступа на два начина – први подразумева да је у фокусу истраживачеве пажње *садржај* литерарних остварења, док је у другом случају акценат стављен на *језик и стил* књижевног дела. Р. Драгићевић кроз два своја истраживања пластично показује како оба наведена приступа функционишу у лингвокултуролошки усмереним анализама. Садржај дела у фокусу је истраживања под називом *Отац и син – ко је јачи у српској култури?*, које нас од пословице *Кад оштац даје сину, смеју се и оштац и син; а кад син даје оцу, њачу и оштац и син* преко ауторске и народне поезије води до одговора на ово културолошки веома битно питање из самог наслова. Друго истраживање за свој предмет има појмовне метафоре које је у пет својих прича из збирке *Остърво и околне њриче* употребио Горан Петровић. Оно што је значајно нагласити јесте да је при овој анализи језику дела Г. Петровића приступљено из угла *когнитивне њоеџике* и да се кроз саму анализу оперише појмовима као што су *концепцијална њнџеграџа, њлендирање, њменџални њпросџор, домен, фреџм, концепџиџализаџа* и сл., што није чест случај у србистичким истраживањима књижевних дела. Међутим, когнитивна поетика се показала као адекватан теоријски оквир за разумевање и анализу Петровићевих вишеслојних метафора и откривање начина на који писац, између осталог, у свом делу опредмеђује или оживљава апстракције.

Последње поглавље – *Масовне џезичке манифестације као извор за лингвокултуролошка истраживања* (509–531) – доноси увид у то како се и ове, све популарније, џезичке манифестације могу користити за откривање барем фрагмената слике света савремених говорника српског језика

и разумевање тренутка у којем живимо. Након кратког осврта на саме изборе за речи године у различитим земљама и њихове добре и лоше стране, представљена су два слична избора, организована од стране Друштва за српски језик и књижевност Србије – *Избор за реч која је обележила 2022. годину* и *Најлепше речи српског језика*. Кроз речи пристигле у оквиру избора за ону која је обележила 2022. годину може се видети шта је највише утицало на нашу стварност у том периоду – са једне стране, то је крај пандемије вируса корона (нпр. *исцељење, буђење, здравље, оздрављење, њрејород* итд.), а са друге, рат у Украјини и економска криза њиме изазвана (нпр. *рај, раскол, сјрах, њуга, инфлација, њоскуљење* итд.). Избор за најлепше речи нашег језика показао је, између осталог, да данашња деца, на срећу, још увек у првом реду цене праве вредности (*њородица, љубав, мајка, њријањелсјво, домовина* и сл.), али и интересантне податке попут оних који су писци на децу највише утицали, ко их је научио тим најлепшим речима, зашто деца воле неке речи и сл. Занимљив сегмент последњег поглавља монографије *Лексиколошка лингвокултурологија* чини и представљање једног крајње необичног *Речника сувишних речи*, у којем су сабране оне лексеме према којима говорници српског језика, из различитих разлога, гаје одређену врсту лексичке антипатије (нпр. *искомунцирајњи, исјозирајњи, исјошњовајњи*, али и *култура*).

Књига *Лексиколошка лингвокултурологија* завршава се *Закључком* (533–540), у којем су укратко сумирани најважнији резултати представљених истраживања, што – с обзиром на њихов број кроз читаву монографију – није био нимало лак задатак. Поред тога, још једном су истакнути најважнији термини и поделе и указано на перспективе будућих истраживања у лексикологији, како лингвокултуролошки, тако и психолингвистички и корпусно усмерених.

Иако монографија *Лексиколошка лингвокултурологија* представља значајан допринос и лексикологији и лингвокултурологији, овога пута желимо да истакнемо њену важност првенствено за лингвокултурологију, која – иако млада научна дисциплина – рапидно губи свој углед у лингвистици јер радови из ове области често остају површни, без јасне терминолошке апаратуре, методологије и објективних и релевантних закључака. На моменте делује као да свако ко не зна којом би се облашћу лингвистике бавио бира управо лингвокултурологију. У књизи која је пред нама је показано како се из перспективе једне конкретне дисциплине – у овом случају, лексикологије – укрштањем разноврсних извора и метода, могу испитивати везе између језика и културе на адекватан и научно утемељен начин. Надамо се да ће књига *Лексиколошка лингвокултурологија* учврстити позиције лингвокултурологије у србистици и бити прави путоказ како овај тип истраживања заиста треба да изгледа. Сигурни смо да ће у овој књизи и језички стручњаци и студенти, али и

сви они који су заинтересовани за однос између језика и културе, наћи мноштво занимљивих и инспиративних чињеница.

*Весна С. Николић**

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за српски језик

са јужнословенским језицима

* vesna.nikolic@fil.bg.ac.rs; ORCID: 0000-0002-9194-1759

Страхиња Степанов. *Огледи из језика у њпримени – од ѡтекстѡуалне до критичке анализе*. Нови Сад: Филозофски факултет, 2024, 228 стр.

Монографија проф. др Страхиње Степанова *Огледи из језика у ѡпримени – од ѡтекстѡуалне до критичке анализе* састоји се од десет добро укомпонованих поглавља на 228 страница текста. Као и свака чврсто структурирана научна монографија, и ова књига почиње предговором аутора, а завршава се цитираном литературом. Наслов монографије колико је информативан, исто толико је и загонетан. Наиме, јасно је реч да се у овој књизи језику приступа из перспективе његове употребе, то јест примене, те да се, као такав, језик анализира методама текстуалне лингвистике и критичке анализе дискурса. Међутим, оно што остаје нејасно у наслову – постоји ли граница између ових дисциплина: прагматике, лингвистике текста и (критичке) анализе дискурса – истовремено је питање на које Страхиња Степанов све време покушава да да прецизан одговор. И то трагање за, може се рећи, непостојећим јасним и прецизним одговором заправо је највећи квалитет ове књиге. Једном речју, циљ ове монографије јесте да се укаже на сличности и разлике међу овим дисциплинама. То Степанов чини представљањем прагматике, анализе дискурса и лингвистике текста не само у србистици већ и шире, посебно задржавајући се и тумачећи литературу за коју се сматра да је кључна за њихову појаву, ширење и, може се слободно рећи, велику популарност коју постижу у другој половини 20. и почетком 21. века. То Степанов ради не само теоријски већ и практично. Он за предмете појединачних поглавља узима поједине дискурсе, жанрове, текстове прилазећи им из различитих углова, а користећи се плурализмом метода које се могу применити у одређеном истраживању.

Након Предговора долази прво поглавље – *Увод: ѡпредмејна и дисциплинарна ѡодвајања и сѡтајања – од ѡтекстѡа – ѡреко дискурса – ка критичкој анализи*, које је изузетно важно за српску лингвистику због очигледног недостатка студија оваквог типа. Овде се теоријски покушава прецизно одређивање и постављање граница између текста, дискурса

и критичке анализе. Обиље литературе, којој аутор критички приступа, помогло је у каквој-таквој, али пре свега нужној класификацији, или како аутор каже – дистинкцији. У књизи ће се прагматика „тицати пре свега утицаја и ефеката које контекст има на значење, укључујући и илокуционо значење, тј. говорне чинове (о чему ће бити речи у другом поглављу – огледу из текстуалне прагматике који заправо представља транспоновање Серлових теоријских поставки са нивоа исказа на читав текст); с позиција лингвистике текста фокусираће се описивање општих услова и правила конституисања текста (композиција текста), испитивање формалне (граматичко-тематске структуре), као и комуникативне функције текста (опет делимично у другом поглављу, као и у трећем); коначно, у овој монографији нека схватања и поставке (критичке) анализе дискурса – о чијим ће главним теоријским упориштима бити више речи у наредној тачки – усмеравају ка различитим новинским и „свакодневним“ жанровима (преостала поглавља књиге) и разлозима због којих су тако уобличени у односу на друштвени (социо-политички) контекст (шта утиче на такво њихово уобличавање и конституисање и, повратно, како они утичу на тај друштвени оквир у који су уроњени)“ (20). Међутим, треба подвући нешто што Степанов све време показује у својој монографији, а то је блискост и подударање, односно преплитање предмета и домена истраживања, као и нејасност границе између текста и дискурса. Иако то може изгледати као велики проблем, заправо је ситуација која пружа могућност за одабир приступа, теорија и метода одговарајућих конкретном истраживачком проблему и циљевима који су истраживањем постављени. Еклектичност у приступу Степанов показује на два краћа примера – кроз анализу једног графита и анализу такође само једног постера. Првом прилази из позиције критичке анализе дискурса, а другоме из перспективе лингвистике текста. На овај начин, као и даље у књизи, Степанов показује како избор типа анализе зависи од жанра, односно текста који је предмет истраживања.

Друго поглавље, *Из тџекстџуалне џрагматџике: џримџр новинског џводника*, доноси текстуално-прагматичку анализу редакцијског коментара (уводника) на основу теорије говорних чинова. Образложење за овако конципирану анализу лежи у одсуству прагматичке анализе овог типа текста у (домаћој) литератури. Свака анализа, па и ова, поткрепљена је озбиљном полемиком са постојећом литературом. Након тога Степанов на једном мањем материјалу спроводи обећано, не изостављајући ниједан детаљ, ниједно језичко средство, његово присуство или пак одсуство из датог текста. Иако се тако испрва може чинити, мањи корпус заправо овде није мана – само један текст као пример одређеног жанра помаже да на микроплану разумемо макроплан. На једном једином тексту новинског уводника Степанов успева да покаже сву илокуциону комплексност:

„из угла текстуалне прагматике, тј. језичког деловања (чинова), односно онога што – користећи се језичким средствима датог система – говорник (емитент) жели у неком комуникацијском догађају да постигне код саговорника (реципијента), види се шта је све неопходно претходно учинити како би се саговорник предиспонирао за показивање прижељкиване реакције“ (60).

Трећим поглављем, *Референца и референцијални односи у рекламном тексту (псеудо)медицинског садржаја*, даје се поредбена анализа референцијалних односа у два рекламних порукама (псеудо)медицинског садржаја у женским часописима на немачком и српском језику. Поново Степанов на само два текста, који осим по обиму имају и друга ограничења (функционалну и тематско-садржајну рестрикцију), показује како комуникативна функција утиче на текстуалну организацију огласа. Степанов кроз представљање резултата анализе или у самој анализи у текст успешно инкорпорира и нелинеарне текстове, најчешће различите типове табела, које олакшавају праћење и помажу у долажењу до закључака.

У четвртном поглављу, *Начини концептуализације економске кризе у новинским чланцима*, представљене су концептуалне метафоре које се јављају у економском сегменту новина, за конкретну анализу у новинарском коментару. За корпус (50 чланака објављених у периоду од 2008. до 2010. године) одабрани су они уводници који за тему имају светску економску кризу (из 2008. године). Уводници су ексерпирани из домаћих дневних листова: *Политика*, *Блиц*, *Данас*, *Економ.еаси*, *Предузетник* из Србије, док су листови из региона, *Вјесник* (Хрватска), односно *Ослобођење* (БиХ), послужили као база за ексерпирење контролног узорка. У овом поглављу Степанов уводи нови правац у своју студију, когнитивнолингвистички, који последњих деценија заузима водеће место и у домаћој и у иностраној лингвистици. Иако се когнитивном лингвистиком у Србији бави релативно мали број аутора, њеним теоријама и методама послужили су се многи домаћи аутори у својим радовима. На основу спроведене анализе могу се уочити следеће концептуалне метафоре које доминирају у медијском дискурсу с темом економске кризе: ЕКОНОМСКА КРИЗА ЈЕ НАСИЛАН ЧОВЕК И ЕКОНОМСКА КРИЗА ЈЕ НЕПРИЈАТЕЉ, ЕКОНОМСКА КРИЗА ЈЕ ПРИРОДНА НЕПОГОДА И, на крају, ЕКОНОМСКА КРИЗА ЈЕ ПРОУЗРОКОВАЧ БОЛЕСТИ И ЛОШЕГ ЗДРАВСТВЕНОГ СТАЊА, из чега се изводи следећи закључак – финансијска криза из 2008. године се у економским коментарима новинара доживљава као нешто што се десило људима, а не као нешто што су сами узроковали, чиме се искључује људски фактор и одузима одговорност људи за озбиљне последице на економију у целом свету. Манипулативни потенцијал концептуалне метафоре показао се у овом случају у правом свом светлу.

Пето поглавље, *О уоквиравању догађаја у новинама (новинска „алтернативна“ извештавања о пројектима таксиста)*, даје анализу новинских текстова који за тему обрађују протест београдских таксиста 2019. године. Корпус чини 25 текстова из три дневна листа, а коришћен је индуктивни метод, где се полази од текста у ком се потом утврђују оквири, према терминологији Ц. Лејкофа.

Шесто поглавље, *Новински политички стрип и реконтекстуализација*, теоријско-методолошки наставља се на претходно, обрађујући један не тако често лингвистички проучавани жанр, а то је – новински (политички) стрип. И даље се барата појмовима оквир (Лејкоф) и реконтекстуализација (Бернстајн), помоћу којих се успешно спроводи анализа вербалних и невербалних елемената у стриповима који су послужили као грађа.

У седмом поглављу, *Теорија дискурских простора (ТДП) и проксимизација: пример говора о мигрантима*, такође су коришћене теорије из когнитивне лингвистике. Помоћу теорије дискурских простора, а затим и њене надградње, проксимизације, Степанов анализира текстове сакупљане дуже време (новембар 2016 – мај 2017), различитих жанрова (саопштења, интервјуи), који имају везе с једном политичком партијом и њеним лидером.

У осмом поглављу, *Косукакви обични људи // durchschnittsmenschen: из угла критичке анализе дискурса*, проучава се концептуализација појединца или групе именованих у српском језику колокацијама обичан човек / обични људи (ПРОСЕЧАН, ПРОСТ ЧОВЕК / ЉУДИ, НАРОД, СВЕТ), а у немачком композитама DURCHSCHNITTMENSCH(EN), DURCHSCHNITTSLEUTE, односно колокацијама EINFACH, GEWÖNLICHE(N) MENSCH(EN), LEUTE, VOLK, WELT. Семантичка и дискурсна компаративна анализа потврдила је да се могу разликовати две употребе ових израза: „у идентификационом и аутоидентификационом чину, што је директно у вези са значењем посматраних израза које проистиче из карактеролошко-бихејвиоралних својстава индивидуе (психофизиолошке особине, врлине и мане) као и домена (друштвеног) деловања“ (156). И у случају колокације обичан човек / обични људи у српском језику, а у немачком сложенице DURCHSCHNITTMENSCH(EN), DURCHSCHNITTSLEUTE концептуализација ових појмова указује на то да је обичан човек позициониран на једној страни друштвене скале, насупрот особи која се одликује изузетним својствима у својој делатности или је, с друге стране, обичан човек тачка која служи да би одређено друштво, сходно својим нормама и обичајима, у односу на њу упоређивало и евалуирало оне који надмашују ту вредност или се на неки други начин разликују од ње. Дискурсно-историјски приступ потврђује своју оправданост, јер јасно указује како се осмишљавање и концептуализација онога што је именовано посматраним изразима не може свести на просту ком-

бинацију (лексичког) значења речи у саставу тих израза из два разлога: прво, с језичког становишта, имајући у виду семантичку дифузност секундарног колоката (тј. дела сложеннице), нужно је разматрати шири реченични и дискурсни контекст ради декодирања значења израза, и друго, концептуализација тих појмова одражава дијахрону модификацију друштвено-културне перцепције онога што је репрезентовано изразима ОБИЧАН ЧОВЕК / DURCHSCHNITTMENSCH.

Претпоследње поглавље, *Мултимодална анализа у ѡполиичком дискурсу: ѡпредизборни ѡлакши*, за предмет има политичке плакате који су анализирани методом мултимодалне анализе. Анализирани су и слика и текст с циљем да се покаже како се различити семиотички системи комбинују и на тај начи конструишу значење. Полази се од три метафункције (идеацијске, интерперсоналне, текстуалне), како би се указало на комплементарност различитих семиотичких ресурса који имају за циљ разумевање намере аутора плаката.

Неке од конкренних анализа у књизи раније су објављиване у измењеном облику, док је последња нова и умногоме представља искорак међу истраживањима овог типа. Десети део, *Моћ функционалне ѡтрансформације и хибридизације жанра (ѡпример ѡзв. ѡсеудосмртиовница)*, бави се псеудочитуљама које Степанов дефинише као „нешто што се лажно, погрешно издаје за смртовнице, тачније нешто што по својој форми – жанровском „макроструктурном скелету“ – делује као смртовница, али по свом садржају, односно поруци која се шаље то никако није“ (174). Различити су узроци настанка ових (псеудо)жанрова, или је реч о пропагандно-реторичком искоришћавању жанра у политичко-идеолошке сврхе, или се њима износи снажна лична, субјективна порука – појачана осећања и вредоносни судови поводом нечије смрти.

Захваљујући књизи Страхиње Степанова *Огледи из језика у ѡпримени – од ѡтекстуалне до крпичке анализе* могуће је јасније сагледавање појединих лингвистичких дисциплина (прагматике, лингвистике текста и анализе дискурса) и комплексног односа међу њима. Даље, у монографији су представљене различите, а ипак у неку руку комплементарне теорије и методе које омогућавају успешну анализу језика у употреби. На крају, несумњиво је да су управо овакве студије из области прагматике, лингвистике текста и анализе дискурса од изузетног значаја за развој наше језичке науке, будући да су ове дисциплине веома развијене у свету. И то не само на Западу, како би се могло помислити, с обзиром на њихово „порекло“. Вредност овога дела огледа се превасходно у примени савремених теоријско-методолошких достигнућа, али и њиховом комбиновању и допуњавању, уз сасвим јасно и прецизно образложено научну терминологију.

Монографија Страхиње Степанова *Огледи из језика у њпримени – од њтхексѡуалне до критичке анализе* представља изузетно значајно научно дело, које може бити веома подстицајно за будуће сличне подухвате, али у другим комплексним и модерним правцима и дисциплинама у србистици, посебно због постављања циљева који се тичу утврђивања и прецизирања, колико год то било могуће, термилошко-методолошке апаратуре и (пр)оцењивања њене адекватности и применљивости. Иако књига поседује и научне резултате раније објављиване, они су за ову прилику проверени, уколико је било потребе и ревидирани, а свакако допуњени савременим истраживањима објављеним последњих година код нас и у иностранству.

Марина Николић*

Институт за српски језик САНУ
Београд

* marina.nikolic@isj.sanu.ac.rs; ORCID: 0000-0003-4988-4700

Недељко Богдановић. Мали речник села Бучума.
Српски дијалектолошки зборник LXX/1 (2023): 369–634 стр.

У *Српском дијалектолошком зборнику* је 2023. године објављено још једно изузетно дело српске лингвистике *Мали речник села Бучума* Недељка Богдановића, које је понело престижну награду Славистичког друштва Србије „Павле и Милка Ивић“ за 2024. годину. Откако је установљена ова награда (од 2000. године) девет радова из области српске дијалектологије било је њоме награђено: *Говор шарџанинске жује Гора* Р. Младеновића (СДЗб XLVIII, 2001), *Речник српских говора Војводине. Свеска 3: Ђ-Ј*, Д. Петровића са сарадницима (Матица српска, 2003), *Ујоџреба њадежних облика у говору Параћинског Поморавља. Балканиситички и етномиграциони аспекти* С. Милорадовић (Посебна издања 50, Етнографски институт САНУ, 2003), *Говор Горњих Васојевића* Р. Стијовић (СДЗб LIV, 2007), *Речник говора северне Мейхохије* М. Букумирића (Монографије 15, Институт за српски језик САНУ, 2012), *Турцизми у српском љризренском говору* С. Петровић (Монографије 16, Институт за српски језик САНУ, 2012), *Лексика српског љризренског говора* Т. Милосављевић (СДЗб LXIV, 2017), *Речник говора Лужнице* Љ. Ћирића (СДЗб LXV/2, 2018), *Говор северношарџанинске жује Сиринић* Р. Младеновића (СДЗб LXVI/1, 2019), при чему их је пет објављено, као и Богдановићев *Мали речник села Бучума*, у најстаријем часопису Српске академије наука и уметности – *Српском дијалектолошком зборнику*. Такође, већина ових награђених радова везана је за народне говоре на тлу призренско-тимочке дијалекатске области, што није неочекивано јер последње деценије представљају златно доба језичких истраживања поменутог простора и, посебно, процвата дијалекатске лексикографије. Изашло је из штампе мноштво речника о говорима чији је данас неспорно најбољи познавалац Недељко Богдановић, а већину тих речника он је лично „испратио“ и објављивани су уз његове препоруке. Наиме, награђени аутор није био само познати универзитетски професор који своје студенте подучава, усмерава, отвора им нове видике и врата у далек свет већ и дијалектолог, свестан вредности народне традиције и обичаја, који

се трудио да сачува народни говор и његову богату лексику која рефлектује стари начин живота његових земљака. Знао је да неминовни развој људског друштва убрзано мења народне говоре и да је штета да они заувек нестану са својим огромним лексичким богатством, а да претходно нису забележени и сачувани бар у књигама и речницима. Отуда његово велико уважавање свих ентузијаста, не само колега србиста, који се труде да сачине дијалекатске речнике, и отуда његова спремност да свакоме великодушно помогне у том великом послу. Иако је писао у Уводу свога рада о разлозима због којих се определио да и сâм састави један речник и да у њему обједини своја дотадашња истраживања лексике роднога Бучума, овај речник једноставно изгледа као логични наставак ранијих ауторових проучавања других језичких нивоа његовог „матерњег“ говора. Наиме, 1979. године Н. Богдановић је објавио монографију *Говори Бучума и Белог Поџока* (у: *Српски дијалектолошки зборник*, књ. XXV), у којој је детаљно и врло стручно описао фонолошке и морфолошке одлике наведених народних идиома, док је од синтаксичких особина истакао само оне најмаркантније, другачије у односу на друге говоре.

Награђени речник од 265 страна, поред самог инвентара речи (*Речника*), на почетку има врло занимљив и информативни *Увод* и *Напомене уз Речник*, а на крају књиге драгоцену *Библиографију ауторових радова о дијалекатској лексици*. У *Уводу* аутор детаљно говори о томе како је његов речник настао, а може се приметити и да је пажљиво испратио шта је забележено у раније објављеним истородним делима (од којих су многа урађена по његовим инструкцијама). Није чудно што се у *Малом речнику села Бучума* нашло доста речи које су већ записане у другим дијалекатским речницима (нпр: Динић 2008, Златковић 2014, Рајковић Кожељац 2014, Ћирић 2018), пошто су у питању радови везани за сродне и физички блиске говоре. О томе сâм аутор пише у *Уводу*: „Моје село, Бучум, чији сам говор знао и који је једино могао да ми буде основа, једва да је два сата хода удаљено од Доње Каменице (предваја нас само село Мучибаба), чији је говор интензивно лексички почео обрађивати Јакша Динић, и објављивати фазне збирке свога сада чувеног *Тимочког дијалекатског речника*. Кад год сам касније отварао странице овога речника, видео сам свој говор Бучума, једва у понечему различит“ (374). Стога он свесно за неке од „већ забележених“ лексема наводи друго или још неко значење, које није уочио код осталих истраживача. Рецимо, за придев *алобџиџан* је код Љ. Рајковића Кожељца наведено само пејоративно значење „халапљив, лаком, незасит, незајажљив“ (2014: 16), док је код Н. Богдановића *алобџиџан* придев везан за: „облак за који се чини да носи град“ (379); за лексему *дивџина* Ј. Динић даје значење „дивљина, пуст крај“ и „дивља животиња, звер“ (2008: 134–135), а Богдановић „дивље растиње, коров“, поред „звериње, дивљач, шумске животиње“ (414). Неке лексеме, међутим, немају у свим областима (типолошки истих говора) иста значења. Тако на пример за при-

дев *злогледан* Љ. Тирић наводи да је то у Лужници „онај који зло гледа“ (2018: 281), док Богдановић пише да је то у Бучуму неко „ружна изгледа, поружнао од изнемоглости или болести“ (460) или, за лексему *зајчичи* Ј. Динић бележи да значи „било, пулс“ (2008: 213), а Богдановић у суседном Бучуму да, поред основног значења „зечеви“, може значити и „јабучица на гркљану“ (441). Управо због оваквих случајева, који нису реткост, Н. Богдановић понекад и сам уноси податак о разликама које се појављују у говорима места суседним Бучуму, те наилазимо на овакве осврте кроз речник: у одредници *груда*: „Кад се подсири млеко једне муже, па исцеди, остане груди сирење, а кад се од те груде одломи парче, онда је у Бучуму *грућка*, а у Лужници *гручка*“ (409), у одредници *дрићољак*: „У околним селима с истим значењем јавља се и *мојка*, *парцаљ*“ (421) или у одредници *бездир*: „У пиротском крају постоји: *бездир*, са истим значењем“ (381).

Аутор често, поред очекиване дефиниције, уз поједине одреднице додаје у угластој загради и додатна обавештења. Она се крећу од кратких етнографских записа са драгоценим подацима о народним веровањима и обичајима до озбиљнијих покушаја да се протумачи неки друштвени однос. Тако, на пример, уз већ поменуто лексему *алобийџан* он додатно објашњава да се ова реч везује „за веровање да ала у облику силног и узбурканог ветра носи непожељне облаке и туче градом усева“ (379), а уз реч *алине* „вихор који врти у ковитлац, ширећи се у облику левка према небу“ додаје и: „Спада у појам неке нечастиве силе. Постоји веровање да ако се човек нађе у ковитлацу (ако га увате алине), може да се разболи, да постане главоболан, сулуд“ (378), затим уз одредницу *дроњак* „крпа, дроњак, рита од поцепане одеће“ дописује: „Постоји обичај кад умре млада особа, да се њена добра одећа окачи о жбунове трња поред пута, па ко пожели, може да их узме“ (422). Занимљива је и прича о једном жетварском обичају коју аутор даје у одредници *богубрада*: „Кад се жетва довршава, жетеоци виде где је струковље жита најлепше, па то чувају за крај. Кад све пожању, скупе се сви жетеоци који су тога дана на њиви, па спаре српове, и једним трзајем свих учесника одсеку те последње струкове, једну песку, колико се може руком обухватити. То онај ко држи жито дигне увис и каже: „Боже, вала за овуј годину, догодину да је још толко!“ Онда оно жито обавију црвеним концем, уплету у то неко цвеће, и најмлађи од жетелаца, обично ако има неко женско, носи брже до куће, али све странпутицом, да некога не сретне. То се зове *богубрада*, чува се до наредне године и кад треба да отпочне сетва, класје ове руковети стрља се у ново семе“ (384–385). Исто тако детаљно аутор описује како се позива на свадбу (одредница *звање*), који су називи радњи везаних за сакупљање воћа и поврћа (одредница *обува*), које је све земљано посуђе морало имати једно бучумско домаћинство (одредница *земљен суд*), које све греде постоје у грађевинарству (одредница *греда*). Ова додатна обавештења о самој лексеми или пак о појмовима или појавама

које су са њом у директној вези, увелико су прошарала речник, те, иако нису уобичајена у дијалекатској лексикографији, *Мали речник села Бучума* чине богатијим и интересантнијим штивом. Управо овај симпатични додатак уз поједине одреднице може пријатно изненадити и друге истраживаче, осим лингвиста, пре свега етнографе и балканологе. Понекад су ти записи само кратка и успутна прича коју је аутор забележио на терену, попут ове уз претходно наведену реч *áлине*: „Из казивања о томе како су Бугари (жандарми окупационе власти за време Првог светског рата) наредили да се жање иако је дан сеоске славе (Свети Ранђел). Око поднева подигла се олуја па све пожњевено жито однесе у једну долину где је топоним Врело. Кад су то видели, Бугари су прекинули жетву, наредили да се хитро спрема ручак, и са мештанима учествовали у потоњој игранци.“ Лако је приметити код ових текстова у угластим заградама, али понекад и у дефиницији одреднице, комбиновање дијалекатског са стандардним (нпр: *залу́вав* „који је замајан, замлаћен“, *ишѣ́ркља (се)* „учини штркољ“, *кадарчѣк* „мало ојачао, постао кадар“) и то је обично урађено с правом мером, док је реткост случај попут овога (у одредници *гѣ́ца*): „Онај који сьмо згѣ́ца и своје и туђе, да огазди, и стално прича како нешто нема“ (409), где није лако уочити разлоге због који је дефиниција овако дата. На неким местима спорадично ауторово мешање кодова (дијалекатског са стандардним) изгледа потребним, мудро употребљеним, рецимо: *завиѣ́ли* свр. „затвори врата окретањем куке, витлешке“ – увођењем у тумачење дијалекатске речи *виѣ́лешка* овде постаје јасније да је *завиѣ́ли* изведено по истој логици као *закáѣ́нчи* и *закључа*.

Аутору се може замерити и да у својим објашњењима каткад употреби неку реч која је део лексичког инвентара бучумског говора, притом је и диференцијална у односу на већину других народних говора, али јој, нажалост, није посветио одредницу. Тако у одредници *клобурѣ́ц*, у тексту са додатним тумачењем стоји: „Од једне старице из Лужнице, чули смо да маст још није укувана, све док се *гугла*, тј. док *клобуча*. У Бучуму *гугла* је врста капуљаче“, међутим, нема одреднице *гугла*.

Овај речник нам јасно показује какав је био свакодневни живот Бучумаца у не тако давној прошлости, али и како је отприлике изгледало њихово поимање света који их окружује. Занимљиво је и корисно знати, на пример: да су воденице могле бити и заједничке, и да се на једноставан начин одвијао партнерски посао између њихових власника (одредница *засѣ́е* „отпочне пуњење воденичног коша“ 451), затим, да *áлев* јесте црвен, и то су два назива за исту боју, али човек никада није *áлев* (*заци́вил се* од ватру; од студено, *црвени* му образи; *црви се* ‘стиди се’), а није ни вино, док је пређа увек *áлева*, као и паприка, као и да се *црѣ́шње áлеви́ју* ‘црвене’ (378); такође, да у Бучуму „ћиша *ѣде* (у широј околини: *ѣ́да* или *врне*), али: код нас је јучѣр *ѣ́дла* големá ћиша; *снѣг ѣде* или *ѣ́да*, сланá *ѣ́да*, росá се *вáѣа*“ (462), да Бучумци разликују

следеће игле: *игли́ца*, *игли́чка*; *игле* *йлеїї́џе*, *игле* *шија́џе*, *игле* *йрибада́че*; *чої́унка*, *игла́ обу́шка*, *игла́ закача́џа* (461), а да лексеме: *земљосан*, *злогле́дан*, *злослу́пан*, *кља́кав*, *не ваља́је* – описују болесног човека.

Овај речник је посебан и немало егзотичан самим тим што бучумски говор припада најархаичнијем (тимочком) поддијалекту призренско-тимочке дијалекатске области. Независно од тога, попут сваког озбиљно урађеног дијалекатског рада, он пажљивог читаоца може навести на размишљање, али и истраживање неких језичких појава – необичних, неочекиваних или само интересантних. Када је у питању већина језичких занимљивости које је могуће уочити у речничкој грађи – као рецимо: акценат на последњем слогу у једнини императива глагола типа *кажи*: *Опни́* коно́пац, па *стегни́* сено на ко́ла (558), именица *вѣжење* ‘вез’, а не *везење* (391), као и примери типа: чара́пе *вѣжене* (558), дативна енклитика *јо* личне заменице *она*: *очи јо* истѣкоше (393) – аутор их је већ објаснио у својој монографији из 1979. године. Радознали читаоци у њој практично могу пронаћи одговоре на своја питања и недоумице, као и потврде за своје претпоставке до којих су дошли читајући речник. Оно што ипак у *Малом речнику села Бучума* скреће пажњу, а није посебно објашњено у монографији, јесу нека акценатска одступања од очекиваног (старог) места акцента у појединим речима. Наиме, врло доследно акценат је на првом слогу у речима: *рабо́џа*, у *недељу*, *брчкољак*, *брчкољци*, *ва́линка*, *вѣселба*, *вѣйрушка*; *вршњик*, *вршник*, *дука́џи*; *йлеї́џење*, *јѣдење*, *йредење*, *вѣжење*; *га́лаџан*, *мљечко*; *оро*, *у́сџа*, поред далеко већег броја речи са очекиваним местом акцента (рецимо: *йоџо́к*, *душні́к*, *йоља́к*, *дуду́к*, *сводо́к*, *йесѣ́к*, *казан*, *ђерда́н*, *ђувѣ́ч*, *жеї́џа́р*; *жалѣ́ње*, *смеја́ње* итд.). Ова појава напросто подстиче језичаре да је пажљиво испрате, да провере да ли постоји и у другим говорима призренско-тимочке области, у којим се тачно случајевима појављује, да ли ту има неке правилности.

На последњих шест страна речника налази се *Библиографија ауторових радова о дијалекатској лексици*. Изузетно је корисна, најпре због тога што су у њој сакупљени сви радови Н. Богдановића који су на неки начин везани за дијалекатску лексикографију, а затим и што ће несумњиво спречити да се „изгубе“ и остану непознати широј јавности они прилози објављени у мање доступним локалним часописима (нпр: *Белойаланачки зборник*, *Белойоїточки зборник*, *Наше стварање*).

У целини посматрано, овај речник није другачији од досадашњих радова награђеног аутора – он плени својим богатством дијалекатског материјала, детаљним и опширним тумачењима лексема, зналачким објашњењима појмова из области етнокултуре, повезивањем са сличним речима у суседним и сродним говорима. Ово изузетно дело скромног назива *Мали речник села Бучума* представља велики допринос дијалекатској лексици српскога језика, тако да нам Богдановићеве речи из Увода изгледају претеране: „Одмакле године ослобађају ме обавезе да било

шта обећам у смислу побољшања урађеног. А поштено је и признати, други су ме претекли, па заиста мало имам шта додати ономе што су они већ урадили.“ Стога бих свој осврт на *Мали речник села Бучума* завршила много прикладнијим изводом из рецензије једнога од највећих српских дијалектолога, Драгољуба Петровића: „Многим даровима српском језику Недељко Богдановић прикључио је и свој велики *Мали речник села Бучума*. И њиме на најбољи начин оверио све оне појединачне бисере које је раније, деценијама, као научник, песник, културни делатник-заветник, откривао у неисцрпним ризницама народног памћења стајући тако на онај траг који су најлепше обележили Ј. Цвијић и П. Ивић схватањем да се народном генију ни међе ни мере не могу одређивати.“

Цитирана литература

- БОГДАНОВИЋ, Недељко. „Говори Бучума и Белог Потока“. *Српски дијалектолошки зборник XXV* (1979): стр. 1–178.
[BOGDANOVIĆ, Nedeljko. „Govori Bučuma i Belog Potoka“. *Srpski dijalektološki zbornik XXV* (1979): str. 1–178]
- ДИНИЋ, Јакша. *Тимочки дијалекатски речник*. Монографије 4. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2008.
[DINIĆ, Jakša. *Timočki dijalekatski rečnik*. Monografije 4. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2008]
- РАЈКОВИЋ КОЖЕЉАЦ, Љубиша. *Речник тимочког говора*. Неготин: Књижевно-издавачко друштво Лексика, 2014.
[RAJKOVIĆ KOŽELJAC, Ljubiša. *Rečnik timočkog govora*. Negotin: Književno-izdavačko društvo Leksika, 2014]
- ЗЛАТКОВИЋ, Драгољуб. *Речник пиротског говора*. Том I (А–Њ) и Том II (О–Ш). Београд: Службени гласник, 2014.
[ZLATKOVIĆ, Dragoljub. *Rečnik pirotskog govora*. Tom I (A–NJ) i Tom II (O–Š). Beograd: Službeni glasnik, 2014]
- ЋИРИЋ, Љубисав. „Речник говора Лужнице“. *Српски дијалектолошки зборник LXV/2* (2018): стр. 1–1166.
[ĆIRIĆ, Ljubisav. „Rečnik govora Lužnice“. *Srpski dijalektološki zbornik LXV/2* (2018): str. 1–1166]

Марина С. Јуришић*

Институт за српски језик САНУ**

Београд

* jmarina011@gmail.com; ORCID: 0000-0002-2696-0291

** Овај прилог финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору број 451-03-66/2024-03/ 200174 од 5. 2. 2024. године, који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

Марија Ђинђић, Наташа Вуловић Емонтс. *Турско-српски речник њословица и изрека*. Београд: Институт за српски језик САНУ, Нови Сад: Прометеј, 2024, 411 стр.

Књига *Турско-српски речник њословица и изрека* је коауторски рад турколога Марије Ђинђић и србисте Наташе Вуловић Емонтс и има два дела: предговор и речник. *Предговор* је у основи студија која најпре објашњава повод за настанак овога речника и његову намену, а потом се бави основном материјом – пословицом (у одговарајућој мери и изреком) као једном од најстаријих дефинисаних књижевних форми, као стабилном језичком конструкцијом, њеним дефиницијама, усменом и писаном формом, старином, историјатом, значењима, „путевима“ пословице који су водили од најстаријих корена преко неколико епоха и култура до разних језика и нашег времена. Истовремено, у уводној студији издвајају се основе које јасно показују постојање природног односа између пословица и изрека из два језика, српског и турског, који се препознаје по покретљивости универзалних смислова, по општим карактеристикама, по специфичним законитостима, језичким посебностима, по сродности, по подударности, по културолошким значењима.

Други део обухвата грађу из турског и српског језика, односно из великог броја постојећих речника пословица и збирки из оба језика. Та грађа, издвојена из опште паремиографске базе, обједињавала је два језичка простора, два језика који су се у прошлости делом укрштали и остваривали одређену блискост, у складу са природним током преношења лапидарних „дефиниција“ из једног језика у други, често нужно прилагођаваних оном језику у који се преносе, без обзира на њихово порекло, географску или историјску блискост.

У складу са наменом књиге, аутори су у првом делу донели шири општи увид у бављење пословицама и изрекама као књижевно-језичким феноменима (паремиографија, паремиологија, фразеологија); бавили су се историјом и развојем терминологије, дефиницијама, значењима, укључујући компаративне и контрастивне приступе. Цео предмет су на тај начин поставили у шири, европски оквир, сужавајући га потом на не-

посреднију, словенску и балканску и још директније на српску и турску грађу.

Кратки историјски прегледи турске и српске паремиографије, постојећих фразеолошких и сличних речника и збирки показали су, осим општих и њихове појединачне карактеристике, стање проучености и однос у бројности пословица и изрека, односно обима корпуса српске од турске паремиографске грађе.

Детаљном обрадом и поређењем грађе одабирани за речник, која је била ограничена јер се односила само на поклапајуће (дословне или прилагођене) пословице и изреке, аутори су дошли до значајних открића и препознатих специфичности који се у досадашњим различитим анализама нису могли уочити.

На основу грађе речника, којом је обухваћено око 2400 пословица и изрека, у којој су потврђене подударности разне природе у српским и турским пословицама и изрекама, изведен је низ важних закључака који су, са једне стране, осветљавали постојеће паралелизме, степен блискости, историјске, културолошке, друштвене обележености, нивое појединачне или заједничке зависности и међузависности од порекла (античког, библијског, фолклорног). Са друге стране, изведен је и низ закључака који су бацали ново светло и на неке одлике српских и турских пословица и изрека појединачно.

Веома је добро уочена и образложена припадност „балканском фразеолошком ареалу“, у коме су, поред међусобних, и српски и турски језик трпели истовремено и друге утицаје током векова великих померања и мешања народа, што је довело до стварања заједничког пословичног фонда: „...Негде је општецивизацијског карактера, а негде балканског, специфичан за начин живота и суживот балканских народа. Такве су изреке и пословице синонимне, план израза и план садржаја им је подударан у оба језика, а могу бити античког порекла и фолклорног постања (карактеристичне за балкански ареал). Већина њих има интернационални статус, постоје и у другим језицима...“.

Изложени историјат пословица и изрека показао је да су сакупљање српских пословица и изрека, састављање речника, класификација, развијеност фразе, јасноћа у разграничавању пословице и изреке, имали дужу и много богатију традицију но у турском језику (којој се у новије време поклања све већа пажња) и да је српска грађа била далеко богатија. Показало се да су у турском језику, будући да термилошки нису јасно и доследно раздвојене пословице од изрека, значења многим паремијама ограничена, али и да изрека није очврсла као формални и значењски облик. У складу са том неподударношћу анализира се структура турских пословица и наглашавају се њене карактеристике (најчешће су исказане

простом реченицом; ретке су оне које имају више од две реченице, за разлику од српских које су знатно разноврсније и богатије).

Природа односа између две стране у контрастивном речнику пословица и изрека била је, такође, једна од битних чињеница при утврђивању степена блискости, која је у великој мери оправдавала смисао израде оваквог речника. Утврђено је да постоје: пословице и изреке које се у потпуности подударају (садржајем и изразом); пословице и изреке које се делимично подударају; пословице и изреке са функционалном подударношћу (које се само значењски поклапају, а не и у изразу).

На основу свих уочених законитости, карактеристика, специфичности, сличности и разлика које постоје између турских и српских пословица и изрека у контрастивном речнику, а у највећој мери на основу самих пословица, аутори истичу да се показало да постоји више сличности него разлика. То је, свакако, важна полазна тачка за даља истраживања не само језика, књижевности и фолклора, већ и других сфера духа, које су се исказивале фразом универзалног несумњивог мишљења, непроменљиве и непомерљиве истине.

Стога *Речник турско-српских пословица и изрека* Марије Ђинђић и Наташе Вуловић Емонтс, који је на свој начин пионирски подухват, који открива ново богатство оба језика и који има двоструки значај – због богатог садржаја који доноси и због отварања пута за даља истраживања – јесте вредан допринос савременим проучавањима језика и културе.

Злата Бојовић*

Српска академија наука и уметности

* bojoviczlata@gmail.com

Ivana Bozděchová, Božana Niševa, Karolína Skwarska (eds.). *Česká slovotvorná koncepce v kontextu slovanské jazykovědy. Monografie věnovaná 110. výročí narození a 20. výročí úmrtí Miloše Dokulila*. Praha: Academia – Slovanský ústav AV ČR, v. v. i., 2024, 446 стр.

Колективна монографија под називом *Чешка дериватолошка концепција у контексту словенске лингвистике* настала је у част двоструког јубилеја великог чешког дериватолога, аутора модерне чешке творбе речи, Милоша Докулила (1912–2002). Наиме, 2022. године се навршило 110 година од његовог рођења и 20 година од његове смрти. Како у *Предговору* (Předmluva, стр. 9–11) наводе уреднице монографије, Ивана Боздјехова, Божана Нишева и Каролина Скварска, допринос Милоша Докулила развоју чешке, али и међународне теорије творбе речи, изузетан је јер је његова дериватолошка концепција својевремено била у правом смислу речи зачетничка, а и данас чини основу многих језичких истраживања.

Монографија обухвата 32 рада подељена у три тематска поглавља. Аутори су како домаћи лингвисти, тако и страни, а међу њима је знатан број чланова Комисије за словенску творбу речи при Међународном комитету слависта.

Прво поглавље, под називом *Теоријски и методолошки аспекти дериватолошког истраживања – могућности и границе* (Teoretické a metodologické aspekty slovotvorného výzkumu – možnosti a meze), обухвата седам студија које су посвећене међусобној повезаности језичких елемената, структуре и процеса.

У првој студији, *Актуелност схватања Милоша Докулила о граматичким категоријама и граматичком значењу* (15–22), Рајна Драгићевић (Филолошки факултет, Универзитет у Београду, Београд) критички описује схватања М. Докулила о граматичкој категорији, граматичком значењу и о морфолошкој, творбеној и синтаксичкој категорији као подврстама саме граматичке категорије. Ауторка истиче да су схватања М. Докулила о језичким категоријама и данас актуелна, што потврђује поређењем са становиштима савремених лингвиста.

Роберт Хамел (Robert Hammel, Institut slavistiky a hungaristiky, Humboldtova univerzita, Berlin) у чланку *O původu slovo tvorné terminologie v koncepci Miloše Dokulila* (23–32) анализира Докулилову терминологију осврћући се хронолошки на фазе његове дериватолошке концепције и даје могуће изворе инспирације, на које је или сам Докулил упућивао и цитирао их, или пак и дан-данас остају само предмет претпоставки.

Аляксандр Лукашанац (Аляксандр Лукашанец, Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Мінск) у раду *Сучасныя інавацыйныя працэсы ў славянскім словаўтварэнні ў святле навуковай канцэпцыі Мілаша Докуліла* (33–43) на материјалу белоруског језика истражује иновативне процесе творбе речи у словенским језицима у светлу Докулилове теорије, њихову припадност главним ономасиолошким категоријама, као и улогу позајмљеница у домаћим системима словенских језика.

Ономасиолошким структурама лексичких јединица у словачком језику бави се Мартин Олошћјак (Martin Ološtiak, Inštitút slovistiky a mediálnych štúdií, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita, Prešov) у чланку *Poznámky k onomaziologickej štruktúre pomenovania* (45–59) проучавајући их са становишта ономасиолошке теорије и методологије засноване на истраживањима Милоша Докуліла, Јана Хорецког и Јураја Фурдика. Аутор класификује лексичке јединице према ономасиолошкој експлицитности, која подразумева да лексичка јединица може у својој унутрашњој форми експлицитно изразити одређене значењске елементе, описује их на основу фактора који утичу на њу и утврђује њихов степен експлицитности.

Јелена Петрухина (Jelena Petruchina, Katedra ruského jazyka, Filologická fakulta, Moskevská státní univerzita M. V. Lomonosova, Moskva) у раду *Modifikace vs. mutace ve vnitroslovesné derivaci* (61–67) бави се процесом модификације и мутације у оквиру унутарглаголске творбе на материјалу руског и чешког језика. Закључује да је М. Докулил у праву када пише да се приликом грађења глагола у руском и чешком језику често примењује модификациони тип ономасиолошке категорије. Са друге стране, ауторка проналази и примере мутације, нпр. код префиксалних глагола, па проучавања ономасиолошког типа мутације у словенским језицима сматра актуелним.

Катарина Вужњакова (Katarína Vužňáková, Katedra komunikačnej a literárnej výchovy, Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov) у чланку *Prístup kognitívnej lingvistiky k semaziologickým aspektom slovo tvornej motivácie. Somatická derivatológia* (69–82) кроз призму когнитивне лингвистике бави се семасиолошким аспектом творбене мотивације у оквиру деривације соматизама. Ауторка анализира 206 деривата од мотивних речи које означавају делове тела, телесне течности и чула у словачком језику и објашњава однос између језика, мишљења и људског тела.

Тема студије Кристине Вашакове (Krystyna Waszakowa, Instytut Języka Polskiego, Wydział Polonistyki Uniwersytet Warszawski, Warszawa) *Miloša Dokulila teoria derywacji w kontekście semantyki Ronalda Langackera (wybrane aspekty)* (83–95) јесте компарација дериватолошке теорије М. Докулила која се заснива на функционалном и структурном приступу језику, а посебно његове теорије ономасиолошких категорија, са концептуалним структурама Роналда Лангакера.

У другом поглављу, *Творба речи у сисџему језика* (Tvoření slov v systému jazyka), садржано је девет студија које се надовезују на Докулилово посматрање језичких појава као саставног дела творбеног система.

Јиржи Јелинек (Jiří Jelínek, Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové, Hradec Králové) у раду *Chluponoh a falonoš: k otázce okazionalismů v původní a překladové fantastické literatuře* (99–109) анализира изведене и сложене неологизме у чешкој оригиналној и преводној књижевности, наглашавајући да колико су у оригиналној књижевности аутори креативни при грађењу деривата и композита, толико њихови начини, ма како нетипични за чешки језик, утичу и на грађење ових јединица у преведеним делима, а најчешће су у питању веома дуге сложенице, док се изведенице појављују сасвим ретко.

У чланку *Rola przymiotników w kształtowaniu słowotwórstwa rzeczowników* (111–117) Кристина Клешчова (Krystyna Kleszczowa, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice) разматра улогу придева у грађењу именица, одређујући њихову творбену основу, категорију и тип, и прати како је кроз историју пољског језика структура и семантика придева утицала на деривацију именица.

Десупстантивним глаголима од назива делова тела и организма у чешком језику бави се Ивана Коларжова (Ivana Kolářová, Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno) у раду *Desubstantivní slovesa od názvů částí těla: slovotvorné procesy a prostředky, užití ve významu základním i metaforickým* (119–134) и проучава творбене процесе и средства који учествују у њиховом грађењу, као и њихову семантичку структуру на материјалу Чешког националног корпуса.

Олга Мартинцова (Olga Martincová, Praha) на основу Докулилове теорије творбе речи у чланку *Dokulilovy inspirace pro českou neologii (Novotvoření a dynamika slovotvorné soustavy)* (135–146) фокусира се на питање чешке неологије, а наике који творбени модели служе или могу служити као основа за творбу неологизама. Ауторка на грађи из електронског архива Института за чешки језик *Neomat* и из речника *Hacknutá čeština* прати постојећи репертоар творбених типова и модела, као и процесе и размере промене тог репертоара.

У студији *Paradigmatické a syntagmatické vztahy u vybraných slovesných adjektiv* (147–154) Јармила Паневова (Jarmila Panevová, Ústav

formální a aplikované lingvistiky, Matematicko-fyzikální fakulta, Univerzita Karlova, Praha) posvětuje pažňu глаголским придевима у чешком језику насталим транспозицијом. Анализира четири адјективна типа, како са становишта њиховог грађења, присуства или одсуства једног од типова у низу, тако и функције у реченици, као и њихове фреквенције, коју утврђује на основу примера из Чешког националног корпуса.

Лариса Рацибурска (Лариса Рацибурская, Институт филологии и журналистики, Национальный исследовательский Нижегородский государственный университет им. Н. И. Лобачевского, Нижний Новгород) своју студију *Продуктивные способы и модели русского словообразования как проявление креативной деятельности личности* (155–168) посвећује неологизмима са неустаљеним творбеним структурама у руским мас-медијима, скрећући pažњу на висок степен креативности руских говорника при деривацији, на основу које настају бројни експресивни деривати.

Јакуб Слама (Jakub Sláma, Oddělení současné lexikologie a lexikografie, Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, Praha) у чланку *Prefixálně-valenční konstrukce a jejich význam pro teorii slovo tvorby* (169–178) испитује глаголску префиксацију која у извесним случајевима не подразумева додавање префикса основном глаголу, већ се заснива на конструкцији која обухвата префикс и шематизовану валенцијску позицију. Наводећи тринаест конструкција овог типа, аутор на основу квантитативне анализе неологизама из базе *Neomat* изводи закључак да дате конструкције представљају више од једне петине нових префигираних перфективних глагола у чешком језику.

Главне тенденције у актуелној творби речи у језику медија су предмет истраживања Марије Станкове (Mária Stanková, Katedra žurnalistiky, Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Bratislava) у раду *Slovotvorný potenciál jazyka médií* (179–188). Ауторка наводи примере из словачких онлајн и штампаних медија којима илуструје дериватолошке процесе и утврђује њихову фреквенцију на основу података из Словачког националног корпуса. Закључује да су главни процеси творбе речи извођење, слагање те позајмљивање из других језика.

Бранко Тошовић (Branko Tošović, Institut für Slawistik, Universität Graz, Graz) у студији *Andričeva derivacija inkvizitnosti* (189–198) бави се исказивањем основних осећања Иве Андрића на грађи из његове поезије, као што су немир, страх, бол, патња и сл. са становишта творбе речи, тј. модела и поступака грађења речи. Функција „инквизитности“ (немир) нуди богат материјал за истраживање, који аутор чланка проучава са становишта формирања творбених гнезда, користећи материјал из песама у стиху и прози које су обухваћене електронским корпусом Gralis-Korpus.

Трећим поглављем под називом *Творба речи у словенским језицима* (Tvoření slov ve slovanských jazycích) обухваћени су радови 16 аутора који су за предмет творбених истраживања одабрали јединице једног или више језика.

Цветанка Аврамова (Катедра по славянско езикознание, Факултет по славянски филологии СУ Св. Климент Охридски, София) у чланку *Словообразователна и семантична структура на абстрактните съществителни с формант -(е)ств(о)//-stv(i)/-(c)tv(i) в българския и чешкия език (дискусионни въпроси)* (201–212) фокусира се на питања дериватологије у бугарском и чешком језику и словенским језицима уопште, проучавајући грађење апстрактних именица са наведеним формантом у ова два језика. Ауторка утврђује творбено значење и творбене категорије изведеница и одређује њихову морфемску структуру.

Адаптацијом англицизама у чешком језику бави се Ивана Боздехова (Ivana Bozděchová, Ústav českého jazyka a teorie komunikace, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova) у раду *Jsou anglicismy v češtině státem ve stáť?* (213–223), са посебним освртом на могућности и границе њиховог прилагођавања. Ауторка утврђује да су англицизми чврсто интегрисани у творбену праксу чешких говорника, који показују добро познавање творбених поступака матерњег језика и способни су да на креативан начин примене изражајне могућности чешког језика.

У раду *Derywaty asocjacyjne w świetle polskich opisów słowotwórczych i próby ankietowej (na przykładzie nazw miesięcy)* (225–236) Ивона Буркацка (Iwona Burkacka, Instytut Języka Polskiego, Uniwersytet Warszawski, Warszawa) аргуменује методе описа асоцијативних изведеница у полским дериватолошким радовима и приказује резултате анкетног истраживања о мотивацији за творбу полских назива месеци, чији је циљ да се утврди да ли се називи месеци, премда асоцијативни деривати, препознају као такви и да ли је некадашња концептуализација света која је садржана у њима и даље транспарентна.

Хана Хледикова (Hana Hledíková, Ústav formální a aplikované lingvistiky, Matematicko-fyzikální fakulta, Univerzita Karlova) у чланку *Konverze v češtině a angličtině: sémantické vztahy mezi substantivy a slovesy akce a pohybu* (237–250) посвећује пажњу семантичким односима између конверзивних парова именица и глагола у енглеском и чешком. На материјал из Чешког националног корпуса и Британског националног корпуса примењује когнитивни приступ који је компатибилан са Докулиловим ономасиолошким приступом и разматра постојеће разлике у функционисању конверзије у чешком и енглеском, које воде неједнакој бројности појединих семантичких односа у оквиру парова.

Повратни партиципи са пасивним значењем су предмет рада Јане Коцкове (Jana Kocková, Oddělení slavistické lingvistiky a lexikologie,

Slovanský ústav AV ČR, Praha) под називом *Budující se dálnice: Zvratná participia s pasivním významem v češtině* (251–261). Упо­ређујући ове језичке јединице у руском и чешком, ауторка утврђује да се, и поред различите структуре и начина изражавања који постоје у руском систему партиципа и пасивних облика, рефлексивни облици са пасивним значењем јављају и у чешком језику.

У коауторству Веронике Коларжове и Јиржија Ми­ровског (Veronika Kolářová, Jiří Mírovský, Ústav formální a aplikované lingvistiky, Matematicko-fyzikální fakulta, Univerzita Karlova, Praha) настала је студија *Příbuzná deverbální a deadjektivní abstraktní substantiva ve valenčním slovníku NomVallex* (263–274) која је посвећена истраживању односа између девербативних и деадјективних именица које спадају у исту творбену породицу. Аутори препознају осам деривационих типова и анализирају 181 групу именица истог творбеног гнезда, закључујући да су већином присутна два до четири деривациона типа и да преовлађују комбинације девербативног и деадјективног типа.

Јелена Лукашанец (Елена Лукашанец, Минск) у чланку *Деривационный потенциал концепта в статике и динамике (на материале фелинистической лексики в русскоязычной интернет-коммуникации)* (275–286) говори о деривационом потенцијалу фелинистичког речника у оквиру зоонима на основу истаживања у Руском националном корпусу и дискусијама на интернету. На примеру зоонима мачка (кот) ауторка утврђује репертоар творбених средстава за означавање датог појма код корисника руског језика.

У дијахронијски оријентисаној студији *Имена за носители на определени черти, свойства (Nomina attributiva) в старобългарския език* (287–296) Милена Накова-Петрова (Катедра по български език, Фило­логически факултет ЮЗУ Неофит Рилски, Благоевград) врши творбену анализу атрибутивних назива на материјалу из Старобугарског речника, која је заснована на дериватолошким постулатима М. Докулила. Деривати се анализирају и класификују према суфиксима и на основу тога ауторка показује богатство форманата које је присутно у старобугарском језику.

Петр Неједли (Petr Nejedly, Oddělení vývoje jazyka, Ústav pro jazyk český AV ČR, Praha) такође примењује дијахронијски приступ у раду *K tvoření starších českých deverbálních substantiv (v návaznosti na Miloše Dokulila)* (297–302) са освртом на теорију М. Докулила. Посматрајући творбени систем старог и средњочешког језика, налази да постоје извесна системска одступања у случају девербативних именица, те да и сам Докулилов концепт творбеног система омогућава у случају потребе и допуњавање новим творбеним категоријама које су заступљене у старијим фазама чешког језика.

Божана Нишева (Božana Niševa, Oddělení slavistické lingvistiky a lexicografie, Slovanský ústav AV ČR, Praha) у чланку *Slovotvorná konkurence a konfrontační studium dynamiky v současné komunikaci (na českém a bulharském neologickém materiálu)* (303–316) осврће се на могућности примене Докулилове теорије творбе речи при идентификацији типова творбене конкуренције на нивоу деривације и композиције. Поредећи чешке и бугарске неологизме, ауторка наводи да се у чешком језику реализују конкурентни односи у вези са бројнијим и разноврснијим творбеним репертоаром на свим комуникацијским нивоима, док у бугарском творбена конкуренција остаје углавном на нивоу одређене комуникативне ситуације као што је спонтана и неприпремљена, неформална комуникација.

У студији *Spojování předpon se základovými slovesy při tvoření dokonavých vidových protějšků v současné češtině* (317–323) Силва Нзимба (Sylva Nzimba, Oddělení současné lexikologie a lexicografie, Ústav pro jazyk český AV ČR, Praha) проучава комбинације префикса и основних глагола приликом грађења свршених видских парњака у чешком. На основу анализе утврђује да је префикс *z-*, који се сматра семантички најпразнијим, најчешће средство префигирања и да се комбинује са глаголима који означавају промену стања, али да постоје и они глаголи који се комбинују са другим префиксима, као што су *na-*, *vu-*, *za-*, а избор префикса се заснива на семантичком поклапању између префикса и основног глагола.

Лачезар Перчеклијски (Лъчезар Перчеклийски, Катедра по български език, Филологически факултет ЮЗУ Неофит Рилски, Благоевград) рад под називом *Народностните и жителските имена в Цариградския превод на Библията от 1871 г.* (325–336) посвећује дијахронијском истраживању творбе етнонима и назива становника у Старом завету бугарског превода Библије из 1871. године, које анализира на основу теоријских постулата М. Докулила. Аутор наводи продуктивност сваког од истраживаних типова, а пореди их и са стањем у старијим периодима бугарског језика.

У чланку *Příslovce utvořená od přídavných jmen konverzí v češtině, slovenštině, polštině, ruštině, běloruštině a ukrajinštině (korpusová studie inspirovaná koncepcí konfrontační slovtvorby Miloše Dokulila)* (337–352) Аксана Шилова (Aksana Schillová, Oddělení gramatiky Ústavu pro jazyk český AV ČR, Praha) примењује теоријске приступе и методологију контрастивне дериватологије М. Докулила поредећи материјал из веб-корпуса шест словенских језика (чешки, словачки, пољски, руски, белоруски и украјински) пројекта Aranea, са акцентом на прилоге грађене од придева конверзијом. Ауторка наводи инвентар творбених типова и подтипова те расподелу унутар проучаване творбене категорије, као и њихово бројчано стање у наведеним језицима.

Глаголима са страним кореном у творбеном систему чешког језика и њиховом односу према истокоренским именицама посвећен је чланак Магде Шевчикове (Magda Ševčíková, Ústav formální a aplikované lingvistiky, Matematicko-fyzikální fakulta, Univerzita Karlova, Praha) под називом *Slovesa s cizími kořeny ve slovotvorném systému češtiny* (353–362). Анализом 400 глагола и именица од истог корена ауторка изводи закључак да глаголи имају секундарну улогу у односу на именице, које се чешће користе да изразе радњу, те с тим у вези разматра тврдње да нису глаголи ти који се позајмљују из страног језика, већ да су то именице, које пак у циљном језику служе за грађење глагола.

Маја Влахова-Ангелова (Maya Vlahova-Angelova, Department of Applied Onomastics, Institute for Bulgarian Language Prof. Lyubomir Andreychin, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia) у раду *How Radka became Radeya: Word-formation trends in contemporary Bulgarian first names* (363–373) описује трендове у савременом бугарском језику приликом грађења личних имена. Истиче да се мешањем традиционалних дериватолошких елемената и оних који су иновативни у смислу употребе модела творбе страних имена граде тзв. неоантропоними, које корисници језика сматрају упечатљивим и престижним.

Последња у низу је контрастивна студија о творбеним иновацијама у кинеском и руском језику *Словообразовательные инновации в китайском и русском языках конца XX – начала XXI вв. (сравнительный аспект)* (375–388), у којој Јућин Пан (Юйцинь Пань, Јанђаньский универзитет, Јанђань) прати процесе у творби речи у ова два језика с краја 20. и почетка 21. века, са акцентом на сличностима и разликама у грађењу скраћеница, изведеница и сложеница. Закључује да како у руском, тако и у кинеском језику творба речи остаје претежни начин богаћења и попуњавања лексичког фонда, а да је најраспрострањенији творбени начин афиксација, са суфиксацијом на првом месту.

На крају публикације се налазе апстракти на енглеском језику (Abstracts, 393–400), списак скраћеница (Seznam zkratek, 401), опширна литература коришћена у студијама (Literatura, 403–438) и регистар имена (Jmenný rejstřík, 439–446).

Приказани радови сведоче да проучаваоци творбе речи и данас сматрају концепцију Милоша Докулила темељем савремених дериватолошких истраживања, било да су у питању студије општијег карактера, било оне које су оријентисане на конкретне језичке појаве. Аутори његову теорију примењују у синхронијским, као и дијахронијским истраживањима, и испитују њену примењивост на различитој грађи из словенских језика, али и енглеског и кинеског језика. Пажњу истраживача највише су привукли неологизми, позајмљенице, језичке јединице које се налазе на маргини изучавања у одређеном језику или језицима, као

и оне које се, иако раније проучаване, могу сагледати са новог становишта, затим и специфичне језичке јединице које представљају отклон од традиционалних творбених процеса, а у мањем броју радова и јединице ранијих језичких епоха.

На крају, све садржане студије појединачно и публикација у целини представљају инспиративно штиво за будућа дериватолошка истраживања и развој теорије творбе речи, а то је, уосталом, и изражена жеља уредница ове корисне и вредне монографије.

*Катјарина Миљковић-Шејанек**

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за славистику

* k.mitricevic@fil.bg.ac.rs; ORCID: 0000-0002-2536-7138

Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów, pod redakcją Jerzego Bartmińskiego. T. 7, Demokracja. Redakcja: Jerzy Bartmiński, Monika Grzeszczak, Alena Rudenka. Lublin – Warszawa: Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk. Fundacja Sławistyczna. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2024, 560 p.

Новый том аксиологического лексикона, посвященный концепту Демократия, продолжает фундаментальный проект люблинской школы этнолингвистики. В нем представлены семь славянских, а также древнегреческий, датский, немецкий, французский, литовский, как и несколько неевропейских языков (американский английский, хауса, китайский). Здесь будут рассмотрены материалы по славянским языкам. Статьи тома следуют единой схеме и единой методологии, основы которой заложил Ежи Бартминский, представленной в обеих вводных статьях тома. Автор первой (*Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów – co zawiera, na jakich zasadach się opiera, dla kogo jest przeznaczony?*, с. 7–13) сам Бартминский, второй – редакторы тома (J. Bartmiński, M. Grzeszczak, A. Rudenka, *Koncept DEMOKRACJA w lingwokulturach słowiańskich, europejskich niesłowiańskich i pozaeuropejskich*, с. 15–48). Цель лексикона – «проба параллельного описания славянского мира ценностей» в максимально широком контексте, как славянском, так и неславянском (с. 7).¹ Ценности и их восприятие представляют комплексное поле для исследований. К центральным вопросам относятся здесь соотношение универсального и культурно-специфического в понятиях (концептах), их стабильность/динамика во времени и пространстве, их типология и др. Так, в европейском культурном контексте особо значимы понятия демократии, свободы, достоинства, человеческих прав. К основополагающим ценностям народной культуры относятся родина, патриотизм, демократия и толерантность. К бытовым концептуализованным ценностям относятся жизнь, работа, здоровье, карьера, деньги (с. 7). Проект лексикона и его методологическая и теоретическая база формировались в

¹ Перевод нерусскоязычных текстов здесь и далее наш – АК.

исследовательском контексте 1990-х гг. (с. 8–9). Ценности рассматриваются как «культурные концепты», т. е. «аксиологические понятия, маркированные и обладающие специфической культурной коннотацией» (с. 9). Различаются единицы плана выражения (лексемы) и единицы плана содержания (значения, понятия, концепты, идеи), в т. ч. и графически – *лексемы* даются курсивом; понятия и концепты капителями; ‘значения’ – в «лапках». Базу данных (С–А–Т) образуют три типа источников: (1) системные (включая лексикографические) (С); (2) «индуцированные» (анкетные) (А) и (3) текстовые (национальные корпуса языков, высокотиражные СМИ, публицистика, беллетристика и др.) (Т). Объект исследования – литературный (стандартный), как правило, современный национальный (этнический) язык. Другие языковые манифестации рассматриваются лишь в особых случаях (там же). Анкетируемые группы охватывают примерно 100 информантов – студентов обоего пола гуманитарных и точных направлений. Общим является и вопросник. В центре исследовательского внимания находятся не сам объект, его дефиниция – а его восприятие. Поэтому метод опирается на (субъективистскую) «когнитивную дефиницию» понятия, которая в статьях формулируется для каждой лингвокультуры. Проект лексикона осуществляется в контексте конверсатория EUROJOS (Европейская языковая картина мира, с. 10–11). В статье „Koncept DEMOKRACJA w lingwokulturach słowiańskich, europejskich niesłowiańskich i pozaeuropejskich“ (ср. в.) представлены цели и интенциональность как данного тома, так и аксиологического подхода в целом, важные для рассматриваемых лингвокультур особенности восприятия концепта, его исторический фон в европейском контексте и т. д. В статье в рамках тематических рубрик даются краткие обзоры отдельных исследований тома, в специальном разделе (9) кратко представлены статьи по внеевропейским лингвокультурам. Основная цель тома – «(разностороннее) сравнение концепта демократия в разных лингвокультурах» – межъязыковое и межкультурное, выявление параллелей и расхождений, идентичного и специфического в понимании исследуемого концепта в отдельных коммуникативных сообществах. В основе анализа лежит алгоритм разработанный (для концепта Европа) В. Хлебдой. Предмет описания – «демократия в ее национальных маркированных культурно-языковых интерпретациях», его объект – «концепт ДЕМОКРАТИЯ в его национальных манифестациях». Дескрипция оперирует когнитивным определением, помогающим выявить (через язык и его употребление) знания о мире, включая систему ценностей, и установить инварианту содержания данного концепта, а также выявить его дискурсивные варианты (профили) и визуализировать его связи с другими концептами, функционирующими в данном коммуникативном пространстве (с. 16–17). Такая единая 9-сегментная схема

дескрипции концептов аксиологического подхода связывает «раздельный» дескриптивный подход с холистическим) (с. 17). Большинство статей (за исключением раздела *Varia* – о нем см. н.) следуют этой схеме. В них на основании системных, анкетных и текстовых данных описан концепт и дается рабочее когнитивное определение демократии в данной лингвокультуре (с. 36–38), а также его основные дискурсивные профили. Как особо значимые в свете постулата политической доминанты концепта ДЕМОКРАТИЯ рассматриваются: (1) консервативный, (2) либеральный, (3) левый профили (с. 38–40). Концепт демократия представлен в двух западнославянских (польском и чешском), трех южнославянских (сербском, хорватском и болгарском) и двух восточнославянских (русском и белорусском) языках. Временные рамки в работе „ДЕМОКРАСJA w polskiej lingwokulturze“ (М. Grzeszczak, с. 103–148) довольно широки, вплоть до XVI в. – когда уже сформировался довольно развитой польский литературный язык с различными функциональными стилями. Текстовый корпус включает паремии, беллетристику, публицистику и др. (разд. 6). Для польской лингвокультуры формулируется сборная дефиниция концепта на базе: (1) политических, (2) социальных, (3) этических и (4) экономических параметров (разд. 7). Наблюдается четкая корреляция в восприятии концепта между дискурсами либерально-демократическим, левым, либерально-католическим и феминистским, с одной стороны, и центрально-правым и католическим (клерикально-католическим и клерикально-правым) – с другой (разд. 8). Л. Яновец в статье „ДЕМОКРАТИЯ по данным чешского языка“ (с. 149–180) дает развернутый анализ обширного лексикографического материала, включая словообразовательные (2.2.3.), и фразеологические аспекты лексемы (2.2.4.). Ответы на первый вопрос анкетирования – о восприятии понятия *демократия* – выявляют три сферы (при размытых границах): (1) *свобода*, (2) *государственное устройство/политическая система* и (3) *выбор*. Анкетирование показало, что «демократия – это относительно сложное понятие для студентов и многим, очевидно, трудно точно выразить его характеристики» (с. 171). Анализ текстового корпуса начинается рубрика «демократия и школа» – поскольку «основные контуры этого концепта человек усваивает в процессе обучения в школе» (с. 171–172). В текстовый корпус входят соответственно учебники «по краеведению для первой ступени начальной школы, а также ... по граждано- и обществоведению и истории для второй ступени начальной и средней школы» (с. 172). В статье дается развернутая когнитивная дефиниция концепта (с. 174–177). Основные выводы исследования: (1) «демократия определенно входит в число современных чешских ценностей»; (2) чешские концепты ДЕМОКРАТИЯ, СПРАВЕДЛИВОСТЬ и СВОБОДА «очень близки, пересекаются и даже образуют сложное понятие, благодаря высокой степени синонимичности и

многочисленным общим концептуальным компонентам и коннотациям» (177–178). В томе представлены материалы трех южнославянских языков – двух западной подгруппы (сербский и хорватский) и одного – восточной подгруппы (болгарский). В статье Р. Драгичевич „Концепт демократия в сербском языке“ (с. 291–318) этнолингвистика понимается как область «лингвистических исследований, предметом которой выступают взаимоотношения языка, мышления, поведения людей и действительности» (с. 291–292). Основные параметры анализа системных данных: (1) политический строй, (2) идея о свободе и равенстве, (3) организация, (4) демократическая форма правления. Рассматриваются системные связи лексемы (синонимия, антонимия), терминологические и нетерминологические сочетания, словообразовательное гнездо (по авторитетным лексикографическим источникам) и деривация. Исследования показывают связь лексемы со сферой «политическое устройство» и одновременно со значением идеи, стоящей за такой формой власти, а также активностью людей, к ней ведущей. Кроме того, «тип отношения, поведения и существования индивидуума и группы, а также свободу вообще» (с. 296). В целом для подхода автора характерна определенная лексикологическая доминанта, однако большое внимание уделяется также презентации и интерпретации анкетирования (с. 297–309). Оно показывает, что ДЕМОКРАТИЯ воспринимается информантами преимущественно как политическая система. Попытка сравнения «языкового ощущения» информантов и данных лексикографических источников значимых различий не выявила – хотя среди опрошенных студентов имеет место определенная тенденция в пользу примата значения *свобода* относительно значения *политическое устройство* (с. 309). Текстовый корпус (300 текстов 2020–2021 гг.) представлен материалами журнала «Новая сербская политическая мысль» (предпочтение отдавалось статьям с лексемой *демократия* в заголовке). В основу классификации были положены понятийные метафоры. Как одна из «самых продуктивных и разветвленных» в сербском политическом дискурсе выступает метафора «ДЕМОКРАТИЯ – это человек». ДЕМОКРАТИЯ концептуализируется далее как РАСТЕНИЕ, ПРЕДМЕТ, ЗДАНИЕ и пр. – и как значительная ценность. Частотное употребление лексемы во мн. ч. указывает на присутствие в сознании сербского социума определенной градации различных демократий – «более сильные (тем самым и более ценные) и более слабые (менее ценные)». «Западные демократии» могут при этом восприниматься и как особенно сильные – и как «демонократии» (с. 314). В статье дается развернутая когнитивная дефиниция ДЕМОКРАТИИ в современной сербской лингвокультуре (с. 314–316). Анализ хорватского концепта (*DEMOKRACIJA w języku chorwackim: językowy obraz konceptu*, Р. Мироша, с. 319–347) показывает определенную гетерогенность его восприятия и размытость пе-

риферийных зон плана содержания. Подчеркивается важность историко-политических параметров для интерпретации концепта в данном регионе – статья содержит обширный исторический дискурс (с. 321–324), а временные рамки расширены до позднего XVIII в. В качестве источников привлекались как конвенциональные авторитетные словари (в т. ч. и более старые), так и данные Хорватского Национального языкового и некоторых интернет-корпусов, а также ключевые синтагмы в словарях, материалы прессы, публицистика и беллетристика. В целом, объем понятия *демократия* в современных лексикографических источниках значительно шире чем в более старых (лексема зафиксирована в хорватской лексикографии с 1880-х гг.) (с. 328). Значение выходит за рамки сферы политического устройства – вплоть до модели жизни общества, сферы идеологии и шкалы ценностей (с. 332). В исследованном материале представлены: (1) формально-правовой, (2) субъектно-политический, (3) политико-идеологический, (4) аксиологическо-социальный аспекты понятия демократия (с. 333). Группа информантов здесь была несколько меньше – 73 студента. Предложенная в статье когнитивная дефиниция хорватского концепта состоит из 27 рубрик, сгруппированных по: (1) политическому, (2) социальному, (3) бытовому, (4) этическому, (5) нормативному аспектам (с. 338–339). Описываются (1) повседневный, (2) правоцентристский и (3) социально-либеральный профили концепта в современных хорватских дискурсах (с. 344). В целом, концепт демократии в хорватской лингвокультуре не совсем еще соответствует устоявшимся «западным» концептам. Это подтверждают и данные анкетирования – демократия нередко воспринимается информантами как утопия, явление за рамками осуществимого (с. 344). Временные рамки в статье „Ројесје ДЕМОКРАСИ у језику бугарском“ (П. Сотиров, Г. Падарева-Илиева, с. 247–290) довольно широки – по мнению авторов, концепт демократии уже с эпохи Национального Возрождения является составной частью болгарской системы ценностей. Концепт имеет комплексную содержательную структуру, главные ее параметры: (1) онтологический, (2) политический, (3) социальный, (4) аксиологический (с. 283). Особенно тесно концепт связан с ценностными концептами СВОБОДА, ПРАВА ЧЕЛОВЕКА, РАВНОПРАВИЕ, ВЕРХОВЕНСТВО ЗАКОНА и ВЛАСТЬ НАРОДА, и с понятиями ОТВЕТСТВЕННОСТЬ и ОБЯЗАННОСТЬ (с. 274). Актуальной доминантой в болгарской лингвокультуре является его значение «форма государственного устройства» / «политическая система общества». В качестве оппозиции чаще всего воспринимается монархия. В болгарской лингвокультуре последовательно различаются «истинная» ДЕМОКРАТИЯ – как идеал, мечта, и реальная, фактическая ДЕМОКРАТИЯ. Эту последнюю, кроме того, отличают от существующей в регионе ложной («фасадной») псевдodemократии, отношение к которой выражено отрицательное (как по-

казывают данные анкетирования и текстовый корпус) (с. 283). Демократия воспринимается как цель, как ценность, которую необходимо хранить и оберегать. Понятие демократия в разных дискурсивных профилях довольно гомогенно. В целом, болгарский языковой образ демократии соотносим с другими славянскими (с. 283–284). В фокусе внимания статьи „Koncept demokracija w języku rosyjskim: dane S-A-T“ (Е. Białek, А. Yudin, с. 181–218) современный литературный язык, но учитываются и данные XVII–XVIII вв. Лексикографическая база исследования довольно широка и включает как конвенциональные лексикографические источники разных типов, так и данные ассоциативных исследований, Национальный русский языковой корпус, СМИ и данные интернета. Особое внимание уделяется как лексикографической интерпретации лексемы, ее системным связям и дериватам, так и динамике ее развития и семантической модификации (разд. 2). Представлены различные взгляды на понятие демократии, а также основные оппозиции, на которых базируются дискурсивные взгляды на него (разд. 6). Когнитивная дефиниция концепта опирается на 20 наиболее частотных суждений о демократии (на базе анкетных и текстовых данных). Подчеркивается выраженная неоднородность в восприятии концепта в русской лингвокультуре, которая может доходить до поляризации. Она воспринимается как явление «западного» происхождения, перенятое россиянами после перестройки, и далеко не всегда как нечто положительное. Интересно, что свобода не воспринимается как центральная характеристика демократии – более важными считаются идеи порядка и справедливости (разд. 7). Основные дискурсивные профили концепта в русской лингвокультуре: (1) нейтральный/положительный, (2) умеренно отрицательный, (3) выражено отрицательный (с. 212). Во вводной части статьи А. Руденки „демократия в языковой картине мира белорусов“ (с. 219–246) указывается на важность этноспецифических черт и у универсальных понятий (к каким обычно относят демократию), как и на то, что в «Беларуси демократия уже давно (если не никогда) не была объектом широкого публичного обсуждения» (с. 220). В соответствии с постулатом Бартминьского *концепт* (стереотип) понимается как «представление о предмете, которое сформировалось в рамках определенного коллективного опыта», «представление, воплощенное в языке, доступное через язык и принадлежащее коллективному знанию о мире» (с. 221). Эксплицитно указывается на комплексную языковую ситуацию в Беларуси, где «отношения между языком и этносом» в особой степени неоднозначны. Поэтому «исследование того или иного концепта как фрагмента языковой картины мира белорусов не может проводиться только на материале белорусского языка: результаты будут неполными» (с. 222). В данном аспекте особенно интересны данные анкетирования, в котором участво-

вали носители русского, белорусского языков и весьма фреквентной в Беларуси трасянки. Большая часть информантов (70) – жители «Беларуси, которые отвечали на белорусском языке, но для которых первым и основным является все-таки русский язык». 40 информантов – жители Беларуси, «которые владеют белорусским языком, но предпочли отвечать на русском языке» (с. 225). Весьма комплексной этноязыковой ситуацией в «тотально двуязычной Беларуси с несбалансированным двуязычием в сторону преобладания русского языка» (с. 226) было мотивировано второе анкетирование (2019 г.) с целью «выяснить, отличается ли представление о демократии тех, для кого белорусский язык является первым и основным языком, от представлений других информантов». Эти 20 информантов по большей части были «образованные гуманитарии: журналисты, правозащитники, социологи» (с. 226). Данные их анкетирования показывают устойчивую ассоциацию между демократией и ответственностью, законом и порядком. С ними же ассоциируется и белорусский концепт СВОБОДА – в то время, как у русскоязычных россиян этот концепт такой связи не имеет. В белорусской лингвокультуре как «оплот и символ демократии» выступает Запад (с. 227). Очень важным для белорусского концепта ДЕМОКРАТИИ является и выборность власти. Европейская локализация ДЕМОКРАТИИ сочетается с пессимистической оценкой ее осуществимости в Беларуси (с. 228). Восприятие демократии белорусскими интеллектуалами имеет языковой аспект: «демократичность общества и национальная идентичность неотделимы от сохранения и развития национального языка» (с. 229). Текстовый корпус (белорусско-русский) составляют беллетристика и СМИ (которым в работе уделяется особое внимание). Данные беллетристики показывают выраженно отрицательную коннотацию демократии в советский период (с. 231). Главные выводы исследования: (1) «этническое самосознание белорусов не зависит от языка, белорусы единый народ с единым менталитетом, ... в отличие, например, от украинцев, где с русским и украинским языками связаны разные языковые картины мира»; (2) «для многих белорусов демократия – чужой, точнее, пустой концепт. Он определяется, но никак не переживается, его дефиниции и контексты – шаблонные, мёртвые». Иными словами, демократия «в значительной степени пока остается маргинальной ценностью в языковом сознании белорусов» (с. 235); (3) «исследование стереотипа демократия в языковой картине мира белорусов по данным белорусско- и русскоязычных СМИ второй половины 2020 – первой трети 2021 г. показывает существенные изменения, а именно становление нового профиля, который выражен в первую очередь в протестных Интернет-СМИ» (с. 240). Основные дискурсивные профили стереотипа демократия в языковой картине мира белорусов: (1) взгляд «простого» белоруса: восприятие демократии «как чуждого, не-

нужного, инородного ... этот профиль транслируется и официальными СМИ»; (2) «взгляд образованного русскоязычного белоруса»: демократия как власть народа, которая подразумевает свободные выборы, «контроль власти, законность, ответственность»; (3) «взгляд образованного белорусскоязычного белоруса» схож с (2), но «включает также обязательное и всеобщее превалирование национального языка»; (4) «новый нарождающийся прогрессивный профиль», схожий с западноевропейским. По мнению автора, «именно этот нарождающийся профиль стереотипа демократия свидетельствует об изменении языкового сознания белорусов» (с. 241). Базой для когнитивной дефиниции понятия демократия в белорусской лингвокультуре является лексема *демократия* – ее системные связи, словообразовательные и семантические дериваты, фразеологический потенциал, ее присутствие в поговорках и т. п. (с. 242–243).

Неславянский материал рассматривается в статьях „Aksjologia DEMOKRACJI ateńskiej“ (К. Korus, с. 49–82), „DEMOKRACJA w litewskim dyskursie“ (I. Smetonienė, с. 83–102), „Koncept DEMOKRACJA w języku duńskim“ (А. Kacpreczak, А. Szubert, с. 349–382), „Pojęcie DEMOKRACJI w języku i dyskursie niemieckim“ (М. Grzeszczak, с. 383–411), „La DEMOCRATIE w języku francuskim“ (А. Viviani) (413–460), „ДЕМОКРАТИЯ по данным американского варианта английского языка“ (А. Руденка, с. 461–492), „Koncept (młodej) demokracji w źródłach językowych hausa“ (N. Pawlak, с. 493–519). В заключающем том разделе *Varia* представлены три статьи „W poszukiwaniu źródeł konceptu DEMOKRACJA w najwcześniejszych poświadczeniach słowa *democracy*“ (P. Łozowski, с. 521–535), „Democracy: A Personal Point of View“ (G. Smith, с. 537–549) и „О демократии в китайской языковой картине мира“ (А. Гордей, с. 551–552). Первая из них посвящена концепту демократия в британском английском в историческом аспекте (вплоть до староанглийского и правления Елизаветы I). Статья Смита не привязана к определенной лингвокультуре, а представляет своего рода эссе о сущности понятия демократия и связанной с ним проблематике. В приложении приводятся резюме к тому на польском и английском языках (с. 553–554) и данные о авторах тома (с. 555–556).

Anna Kretschmer*
Institut für Slawistik
Universität Wien

* anna.kretschmer@univie.ac.at; ORCID: 0000-0001-9282-889X

БИБЛИОГРАФИЈА

Библиографија за 2023. годину¹

расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике
која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској

Библиографију уредила и грађу прикупила *Ана Голубовић*
сарадник при сакупљању грађе *Стефан Милошевић*

Списак обрађених часописа

- АФФ – **Анали Филолошког факултета**, Београд; ISSN 0522-8468
АП – **Археографски прилози**, Београд; ISSN 0351-2819, 1452-2233
<https://nb.rs/arheografski-prilozi/>
Balkanica, Београд; ISSN 0350-7653; 2406-0801
<https://balkanica.rs/>
Баштина, Приштина–Лепосавић; ISSN 0353-9008, 2683-5797
<http://www.iskp.co.rs/casopis-bastina/>
BELLS – **Belgrade English Language and Literature Studies**; ISSN 1821-3138;
1821-4827
Глас – **Глас САНУ : Одељење језика и књижевности**, Београд; ISSN 0351-
7365
ГСЈ – **Годишњак за српски језик**, Ниш; ISSN 1451-5415
ГФФНС – **Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду**; ISSN 0374-0730,
2334-7236 <https://godisnjak.ff.uns.ac.rs/index.php/gff>
Даница, Београд; ISSN 0354-4974
**Етно-културолошки зборник за проучавање културе источне Србије и суседних
области**, Сврљиг; ISSN 0354-7485
ЖЈ – **Живи језици**; ISSN 0514-7743
ЗБЈКФФНС – **Зборник за језике и књижевности Филозофског факултета у Новом
Саду**; ISSN 2217-8546 <https://zjik.ff.uns.ac.rs/index.php/zjik>
ЗБМКСК – **Зборник Матице српске за класичне студије**, Нови Сад; ISSN 1450-
6998
ЗБМСКЈ – **Зборник Матице српске за књижевност и језик**, Нови Сад; ISSN
0543-1220
ЗБМСС – **Зборник Матице српске за славистику**, Нови Сад; ISSN 0352-5007
ЗБМСФЛ – **Зборник Матице српске за филологију и лингвистику**, Нови Сад;
ISSN 0352-5724

¹ Библиографске јединице из ранијих година означене су са *.

- 36ФФП – **Зборник радова Филолошког факултета у Приштини**, ISSN 2217-8082
http://fifa.pr.ac.rs/zbornik_radova_filozofskog_fakulteta_u_pristini/
- Исходишта**, Ниш; ISSN 2457-5585
- Italica Belgradensia**, Београд; ISSN 0353-4766, 2812-877X
<http://italicabelgradensia.fil.bg.ac.rs/>
- ЈД – **Језик данас**, Нови Сад; ISSN 0354-9720
- ЈФ – **Јужнословенски филолог**, Београд; ISSN 0350-185X, 2406-0763
- КњЈ – **Књижевност и језик**, Београд; ISSN 0454-0689
- ЛМС – **Летопис Матице српске**, Нови Сад; ISSN 0025-5939
- ЛА – **Лингвистичке актуелности**, Београд; ISSN 1450-9083, 2406-3207
- НССУВД – **Научни састанак слависта у Вукове дане**, Београд; ISSN 0351-9066
- НЈ – **Наш језик**, Београд; ISSN 0027-8084
- Октоих – **Октоих : часопис Одјељења за српски језик и књижевност Матице српске – Друштва чланова у Црној Гори**, Никшић; ISSN 1800-9107
- ОП – **Ономатолошки прилози**, Београд; ISSN 0351-9171
- Преводилац**, Београд; ISSN 0351-8892, 3009-4666
<https://casopisprevodilac.rs/>
- ПКЈИФ – **Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор**, Београд; ISSN 0350-6673, 2406-0798
<https://pkjif.fil.bg.ac.rs/index.php/pkjif>
- ПЛ – **Примењена лингвистика**, Београд; ISSN 1451-7124
- ППЈ – **Прилози проучавању језика**, Нови Сад; ISSN 0555-1137, 2334-7457
<https://ppj.ff.uns.ac.rs/index.php/ppj>
- Славистика**, Београд; ISSN 1450-5061
- Слово – **Слово : часопис за српски језик, књижевност и културу**, Никшић; ISSN 1800-6140
- СЈ – **Српски језик**, Београд; ISSN 0354-9259
- СДЗб – **Српски дијалектолошки зборник**, Београд; ISSN 0353-8257
- Трибина САНУ**, Београд; ISSN 2335-0121
- FU – **Facta universitatis**, Ниш; ISSN 0354-4702, 2406-0518
<https://casopisi.junis.ni.ac.rs/index.php/FULingLit>
- Филолог – **Филолог : часопис за језик, књижевност и културу**, Бања Лука; ISSN 1986-5864, 2233-1158
<https://filolog.rs.ba/index.php/filolog/index>
- Philologia**, Београд; ISSN 1451-5342, 1820-5682
<https://philologia.org.rs/index.php/ph>
- PhM – **Philologia Mediana**, Ниш; ISSN 1821-3332, 2620-2794
<http://www.philologiamediana.com>
- ФП – **Филолошки преглед**, Београд; ISSN 0015-1807

Обрађени зборници радова

АФРИКА : књижевност, култура, језик, политика / ур. Јелена Арсенијевић Митрић, Наташа Ракић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2023. – 459. | ISBN 978-86-80596-40-2 | Уп. 1035.

ГРАНИЦЕ српског језика : зборник радова са Треће интеркатедарске србистичке конференције, одржане у НОКЦ „Вук Караџић“ у Тршићу 17–19. јуна 2022. године / ур. Александар Милановић. – Београд : Завод за унапређивање образовања и васпитања, 2023. – 246. | ISBN 978-86-87137-86-8 | Уп. 471.

ДАНИ српскога духовног преображења. XXX, Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности. XIII, Научни скуп Деспотовац-Манасија, 20–21. август 2022. године / гл. ур. Гордана Јовановић. – Деспотовац : Народна библиотека „Ресавска школа“ ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2023. – 289. | ISBN 978-86-82379-93-5 | Уп. 1042.

ЗЛОБНИЦИ, зликовци, чудовишта, психопате : XVII међународни научни скуп Српски језик, књижевност, уметност : Крагујевац/Андрићград, 11–13. новембар 2022. / ур. Марија Лојаница, Никола Бубања, Милош Ковачевић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2023. – 590. – (Књижевно-лингвистичко-културолошка хумано(по) етика : добар – лош, зао : пројекат Центра за научноистраживачки рад Филолошко-уметничког факултета 2022–2023; 4) | ISBN 978-86-80596-28-0 | Уп. 1047.

ИНТЕРКУЛТУРАЛНА истраживања и мањински језици и књижевности у АП Војводини данас : зборник радова / ур. Вирђинија Поповић, Ивана Иванић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2023. – 121. | ISBN 978-86-6065-771-0 | Уп. 1051.

JEZIK, književnost, moć = Language, Literature, Power : tematski zbornik radova / ur. Biljana Mišić Ilić i dr. – Niš : Filozofski fakultet, 2023. – 623. – (Naučni skupovi) | ISBN 978-86-7379-618-5 | Уп. 1053.

JEZIK, književnost i industrija : zbornik radova sa Jedanaeste međunarodne konferencije Fakulteta za strane jezike, održane 22. i 23. septembra 2022. godine = Language, Literature and Industry : proceedings of the Eleventh International Conference at the Faculty of Foreign Languages, 22–23 September 2022 / ur. Valentina Budinčić, Tijana Parezanović, Božana Solujić. – Beograd : Alfa BK Univerzitet, 2023. – 392. | ISBN 978-86-6461-061-2 | Уп. 1054.

CONTEXT 2021 : Šesti međunarodni interdisciplinarni skup mladih naučnika društvenih i humanističkih nauka = The Sixth International Interdisciplinary Conference for Young Scholars in Social Sciences and Humanities, Novi Sad, 1 December 2021 : zbornik radova / ur. Zoran Paunović, Željko Milanović. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 501. | ISBN 978-86-6065-741-3 | Уп. 1061.

КОСОВО и Метохија кроз чињенице, тумачења и симболе : тематски зборник. Књ. 1, Језик и књижевност / ур. Јасмина Ахметагић, Марија Јефтимјевић Михајловић. – Приштина [тј.] Лепосавић : Институт за српску културу, 2023. – 337. | ISBN 978-86-89025-91-0 | Уп. 1063.

LIMBA, literatura, cultura română : provocări și perspective / ed. Mirjana Ćorković et al. – Belgrad : Facultatea de Filologie, 2023. – 515. | ISBN 978-86-6153-730-1 | Уп. 1065.

МАЈКА у српском језику, књижевности и култури : радови са научног скупа „Мајка у српском језику, књижевности и култури“, одржаног 6–8. маја 2022. / одг. ур. Емир Кустурица. – Андрићград : Андрићев институт, 2023. – 358. – (Значај српског језика за очување српског културног идентитета; V) (Библиотека Научни скупови. Одјелење за српски језик; 9) | ISBN 978-99976-89-12-2 | Уп. 1066.

МЛАДИ и србистика 4 : зборник радова полазника образовних програма у НОКЦ „Вук Караџић“ у Тршићу / ур. одбор Милош Ковачевић и др. – Тршић : Научно-образовно културни центар „Вук Караџић“, 2023. – 553. | ISBN 978-86-904498-1-1 | Уп. 481.

НАУЧНО дело и наслеђе професора др Милије Николића : зборник радова са Међународног научног скупа „Научно дело и наслеђе професора др Милије Николића“, 30. мај 2023. / ур. Љиљана Бајић, Зона Мркаљ, Вељко Брборић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2023. – 272. | ISBN 978-86-82730-02-6 | Уп. 1079.

ОБИЧАЈИ у култури Срба и Бугара = Обичаите в културата на Срби и Българи : зборник радова / прир. Јелена Јовановић. – Ниш : Филозофски факултет, 2023. – 166. – (Сусрети; 16) | ISBN 978-86-7379-615-4 | Уп. 1088.

ОЛОВНА времена у Црној Гори : 1990–2020. : узроци и последице : зборник радова / прир. Јелена Газдић, Душан Крцуновић. – Подгорица : Матица српска, Друштво чланова у Црној Гори, 2023. – 308. | ISBN 978-9940-84-009-9 | Уп. 1089.

PASADO, presente y futuro del hispanismo en el mundo : avances y retos / ed. Anđelka Pejović, Vladimir Karanović, Ksenija Vraneš. – Belgrado : Facultad de Filología de la Universidad, 2023. – 317. | ISBN 978-86-6153-713-4 | Уп. 1095.

ПОСЛЕДИЦЕ Закона о родној равноправности : зборник радова са Округлог стола у Народној скупштини Републике Србије 17. јун 2023. године / прир. Зоран Павловић. – Пирот : Pi-press, 2023. – 220. | ISBN 978-86-6023-549-9 | Уп. 486.

ПРЕДАВАЊА 12 : семинар српског језика, књижевности и културе / ур. Драгана Мршевић-Радовић, Бошко Сувајдић. – Београд : Филолошки факултет : Међународни славистички центар, 2023. – 166. | ISBN 978-86-6153-723-3 | Уп. 1098.

PREKLAD vo výskumoch vojvodinských Slovákov : zborník štúdií / ed. Marína Šimáková Spevákova. – Nový Sad : Filozofická fakulta, 2023. – 120. | ISBN 978-86-6065-787-1 | Уп. 1099.

РЕЧ године у словенским језицима / ур. Дејан Ајдацић, Ивана Лазић Коњик. – Београд : Алма : Филолошко друштво Речи, 2023. – 162. – (Библиотека Тематски зборници; 17) | ISBN 978-86-6122-121-7 | Уп. 1102.

РУСКИ језик у Србији и Републици Српској данас : зборник радова поводом 75 година Славистичког друштва Србије / ур. Биљана Марић, Јелена Гинић, Лука Меденица. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2023. – 416. | ISBN 978-86-7391-050-5 | Уп. 1104.

САВРЕМЕНА проучавања језика и књижевности : зборник радова са XIV научног скупа младих филолога Србије, одржаног 2. априла 2022. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Књ. 1 / одг. ур. Милош Ковачевић, Јелена Петковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2023. – 279. | ISBN 978-86-80596-26-6; 978-86-80596-19-8 | Уп. 1107.

САВРЕМЕНА филолошка проучавања младих истраживача 1 : зборник са научног скупа „Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1“, одржаног 25. и 26. фебруара 2022. године у Нишу / ур. Тамара Костић Пахноглу, Оливера Марковић. – Ниш : Филозофски факултет, 2023. – 483. | ISBN 978-86-7379-626-0 | Уп. 1108.

СВЕТИ Василије Острошки : 350 година од престављења : зборник радова са међународног научног скупа одржаног у Никшићу, Острогу и Требињу 9. и 10. маја 2021. године / ур. Васил Јововић. – Цетиње : Митрополија црногорско-приморска ; Никшић : Епархија будимљанско-никшићка ; Требиње : Епархија захумско-херцеговачка и приморска, 2023. – 671. | ISBN 978-9940-9234-9-5; 978-9940-753-10-8 | Уп. 1109.

СЛИВЕНИЦЕ у словенским језицима / прир. Рајна Драгићевић, Дејан Ајдацић. – Београд : Филолошко друштво Речи : Алма, 2023. – 223. – (Библиотека Тематски зборници; 16) | ISBN 978-86-6122-116-3 | Уп. 376.

СЛОВАКИСТИКА у контексту : традиција и перспективе = Slovakistika v s úvislostiach : tradícia a perspektívy = Slovakistics in context : tradition and perspectives / ур. Стефана Пауновић Родић, Radoslav Raffaj. – Београд : Филолошки факултет, 2023. – 725. – (Едиција Научни скупови) | ISBN 978-86-6153-731-8 | Уп. 436.

СРБИЈА и српски језик / ур. Милош Ковачевић, Јелена Петковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2023. – 419. – (Српски језик, књижевност, уметност : зборник радова са XVII међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (28–29. X 2022); 1) | ISBN 978-86-80596-50-1; 978-86-80596-31-0 | Уп. 490.

СРПСКИ као страни језик у теорији и пракси 5 : тематски зборник радова / ур. Весна Крајишник. – Београд : Филолошки факултет, 2023. – 447. | ISBN 978-86-6153-729-5 | Уп. 258.

УЧЕЊЕ у пандемији : summa утисака : тематски зборник радова / ур. Ненад Благојевић, Никола Татар. – Ниш : Филозофски факултет, 2023. – 295. | ISBN 978-86-7379-621-5 | Уп. 1117.

FILOLOŠKI vidici 2 : zbornik radova sa drugog naučnog skupa nacionalnog značaja, 13. maj 2022, Alfa BK univerzitet, Beograd / priređ. Melina Nikolić, Tijana Parezanović. – Beograd : Alfa BK univerzitet, 2023. | ISBN 978-86-6461-066-7 | Уп. 1118.

I. Општи теоријско-методолошки проблеми и историја лингвистике

1. ВЕЛИЧКОВИЋ, Марта

Cognitive Linguistics for Linguists / Margaret E. Winters, Geoffrey S. Nathan. – Cham : Springer, 2020. – 81. / Marta Veličković // FU. – 21, 1 (2023), 157–158. | Приказ

2. ЛАЗОВИЋ, Живан

Jezik, kontekst i znanje / Živan Lazović. – Beograd : Filozofski fakultet, Institut za filozofiju, 2023. – 172. | ISBN 978-86-6427-256-8

3. ПАВЛОВИЋ, Владан

Corpus Linguistics : a Guide to the Methodology / Anatol Stefanowitsch. – Berlin : Language Science Press, 2020. – 508. / Vladan Pavlović // FU. – 21, 1 (2023), 151–153. | Приказ

4. ПУПОВАЦ, Милорад

Које и какве су границе језика? / Милорад Пуповац // Границе српског језика. – 13–27. | Summary

5. РАДУЛОВИЋ, Милица

A Review of Methodologies and Methods in Linguistic Research : Diachronic and Synchronic Approaches / Milica Radulović // FU. – 21, 1 (2023), 95–103. | Резиме

II. Интердисциплинарна проучавања језика (етнолингвистика, неуроллингвистика, психоллингвистика, социоллингвистика и сл.)

6. АРСЕНИЋ, Ивана

Govor, jezik i komunikacija dece sa motoričkim poremećajima / Ivana Arsenić, Nadica Jovanović Simić. – Beograd : Društvo defektologa Srbije, 2023. – 222. | ISBN 978-86-84765-62-0

7. ВЕСИЋ, Бранка

По закону гласа / Бранка Весић. – Београд : Б. Весић, 2023. – 144. | ISBN 978-86-906026-0-5

8. ВИДОВИЋ, Гроздана

Second Language Acquisition and Acculturation : a Study on Ethnic and National Identities Among First-Generation Serbian Immigrants in the USA / Grozdana Vidović // Context 2021. – 399–413.

– ВОЈИНОВИЋ КОСТИЋ, Јелена

Законски оквир и испитивања осумњичених за кривична дјела са становишта лингвистике | Уп. 649.

9. ВУКОМАНОВИЋ РАСТЕГОРАЦ, Владимир

Увод у методику развоја говора / Владимир Вукомановић Растегорац. – 4. изд. – Београд : Учитељски факултет, 2023. – 331. | ISBN 978-86-7849-302-7

10. ВУЧКОВИЋ, Петар

Jezik između biologije i kulture / Petar Vučković. – Beograd : Svet knjige : Multidisciplinarni centar za podsticanje integracionih procesa i harmonizaciju prava, 2023. – 138. – (Edicija Nauka) | ISBN 978-86-7396-864-3

11. ДРАГАШ, Мина

Pregled (kritičke) literature o bilingvizmu / Mina Z. Dragaš // Филолог. – 27 (2023), 401–415. | Summary

– ЈАКШИЋ ПЕРОВИЋ, Исидора

Про-дроп у позицији субјекта код говорника српског као завичајног језика са енглеског говорног подручја | Уп. 525.

– КУРУЗОВИЋ, Николина

Prosodic Characteristics of Acoustic Signal in Serbian and Emotion Recognition | Уп. 501.

12. ЛАЗИЋ КОЊИК, Ивана

Definiowanie i profilowanie pojęć w (etno)lingwistyce / Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska. – Lublin : UMCS, 2020. – 547. / Ивана Лазич Коњик // ЈА. – 35 (2023), 9–13. | Приказ

– ЛУКИЋ, Јелена

Лингвокултуролошка упоредна истраживања етнокултурних стереотипа народа Балкана у српском и македонском језику | Уп. 316.

13. ЛУКИЋ, Јелена

Odabir jezika u iskazivanju emocija kod bilingvalnih govornika : slučaj mađarskog i srpskog jezika / Jelena Lukić // ППЈ. – 54 (2023), 193–215. | Summary

14. МАРКОВИЋ, Миљовјка

Развој језичких способности и артикулације гласа *P* са терапијским моделима / Миљовјка Марковић. – Београд : М. Марковић, 2023. – 274. | ISBN 978-86-905722-0-5

– МИТИЋ, Анђела

Социолингвистички приступ говору села Стајковца | Уп. 787.

– МОНЗО-НЕБО, Естер

The Power of Inadequate Language Representation in Legal Procedures : Monolingualism Against Human Rights | Уп. 979.

15. НЕШУ, Николета

Despre *heritage language* în contextul locuirilor multiple / Nicoleta Neșu // Limba, literatura, cultura română. – 477–491. | Summary, Резиме

16. ОБРАДОВИЋ, Мирјана

Кроз форензичку лингвистику : преглед досадашњих радова / Мирјана Р. Обрадовић, Арсеније М. Сретковић // Злобници, зликовци, чудовишта, психопате. – 575–590. | Summary

– ПЕРИШИЋ, Оља

Srpski kao maternji jezik druge generacije Srba u Italiji | Уп. 485.

17. ПЕТРОВИЋ ЛАЗИЋ, Мирјана

Perceptivni parametri glasa kod dece sa specifičnim jezičkim poremećajima / Mirjana D. Petrović Lazić, Ivana S. Ilić Savić // АФФ. – 35, 1 (2023), 111–120. | Summary

– СИКИМИЋ, Биљана

Језички пејзаж гробља у Рекашу (Румунија) : Шокци и Срби | Уп. 799.

18. СИМОНОВИЋ, Марија

La comprehension du temps dans “Fonction et champ de la parole et du langage psychanalyse” / Marija Simonović // ФП. – 50, 1 (2023), 159–169. | Резиме

19. СПАСИЋ, Јелена

Методика развоја говора / Јелена Спасић. – Јагодина : Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 2023. – 170. | ISBN 978-86-7604-219-7

20. СТОКАНИЋ, Владица*

Međujezik i aproksimativni sistemi / Radonja Rade Jukić. – Beograd : Alma, 2018. – 225. / Владица Стоканић // ЛА. – 32 (2019), 58–61. | Приказ

– СРЕТКОВИЋ, Арсеније

Профилисање говорника на основу текста : на примеру опроштајног писма | Уп. 719.

21. ХАЦИ-БОРИЧИЋ, Горан

Проговори да те видим : шта твој говор говори о теби? / Горан Хаџи-Бориџић. – Нови Сад : Прометеј, 2023. – 247. – (Лингвистичке едиције. Едиција Популарна лингвистика ; 19) | ISBN 978-86-515-2073-3

– ШИПКА, Данко*

Путеви лексичке хибридизације у првој генерацији исељеника : уводна разматрања | Уп. 626.

III. Примењена лингвистика**а) Превођење****22. АЈДАЧИЋ, Дејан**

Неологизми у фантастици пољског писца Јацека Дукаја и аспекти њиховог превода / Дејан В. Ајдацић // Сливнице у словенским језицима. – 150–167. | Резиме

23. АМИЦИЋ, Јована

Руски фразеологизми политичког дискурса : нефразеолошки начини превођења на српски језик / Јована И. Амиџић // Савремена проучавања језика... – 179–193. | Резиме

24. БАДОВИНАЦ, Јелена

Изазови у превођењу фразеологизама из италијанског језика на српски језик : фразеологизми са именицама које означавају архитектонске објекте и њихове делове / Јелена В. Бадовинац, Александра Р. Блатешић // PhM. – 15 (2023), 429–444. | Summary

25. БАЗИЋ, Јована

Речце *бар(ем)*, *зар (не)*, *ваљда* и прилог *донекле* у преводима књижевних дела са италијанског на српски језик / Јована Базић // ФП. – 50, 1 (2023), 141–158. | Riassunto

26. БАЈОВИЋ, Јелена

Узречице као транслатолошки изазов : на грађи Његошевог спева „Шћепан Мали“ и руских превода / Јелена Р. Бајовић, Василије С. Стоиљковић, Јелена М. Јовановић // ЗбФФП. – 53, 2 (2023), 67–80. | Резиме

27. БАЈОВИЋ, Јелена

Хендиадис као фразеолошки жанр у „Лучи микрокозма“ и руским преводима / Јелена Р. Бајовић // CJ. – 28 (2023), 227–239. | Резюме

– БОЖОВИЋ, Ненад

Особености новог превода „Старог завета“ проф. др Драгана Милина | Уп. 646.

28. БОЈОВИЋ, Бранкица

Модели преводилачких поступака у обради специфичних културних термина у енциклопедијском српско-енглеском речнику / Бранкица Ј. Бојовић // CJ. – 28 (2023), 371–386. | Summary

29. БРАДАШ, Марија

Vuk u Latinima : druga knjiga „Srpskih narodnih pjesama“ u italijanskim prevodima / Marija Bradaš. – Novi Sad : Akademski knjiga, 2023. – 232. – (Biblioteka Horizonti) | ISBN 978-86-6263-438-2

30. БУЊАК, Петар

О српским преводима Мицкјевичеве „Оде младости“ / Петар Ж. Буњак // Славистика. – 27, 1 (2023), 209–226. | Резюме

31. ВИЉАР ЛЕКУМБЕРИ, Алисија

Análisis de la traducción de los refranes y dichos populares al griego modern en la Primera Parte del Quijote / Alicia Villar Lecumberri // Pasado, presente y futuro del hispanismo en el mundo. – 165–184.

32. ГАВРАНОВИЋ, Валентина

Културе у преводу ка очувању аутентичног израза у процесу књижевног превођења / Валентина М. Гаврановић, Маријана М. Продановић // Баштина. – 59 (2023), 93–103. | Summary

– ГАВРАНЧИЋ, Милина

К вопросу об анализе особенностей перевода юридических терминов и текстов на материале русского и сербского языков | Уп. 286.

33. ГАВРИЛОВИЋ, Наташа

Још понешто о Андрићевом преводу Гвичардинијевих „Напомена“ / Наташа Гавриловић // 36МСКЈ. – 71, 3 (2023), 835–850. | Summary

34. ГЛОЂОВИЋ, Аница

Some Issues on Translating Field-Specific Terms in Literary Discourse / Anica Glodović // Jezik, književnost i industrija. – 87–101. | Резиме

35. ГОЉАК, Светлана

Професионална обука преводилаца : мастер програми из превођења на Филолошком факултету Универзитета у Београду / Светлана Гољак, Бојана Сабо // Преводилац. – 23, 1 (2023), 29–36. | Резюме

36. ГУДУРИЋ, Снежана

Миодраг Радовић – преводилац и песник : о првом препеву песме „Santa Maria della Salute“ Лазе Костића на француски језик / Снежана Гудурић. – Нови Сад : Фондација „Лаза Костић“, 2023. – 111. | ISBN 978-86-921021-1-0

37. ДОДИГ, Милана

О превођењу временских употреба потенцијала и кондиционала у српском и француском језику / Милана Додиг // Преводилац. – 23, 1 (2023), 7–15. | Résumé

38. ДРАГИЋЕВИЋ, Милица

САТ алати : општи преглед за преводиоце / Милица Драгићевић // Преводилац. – 23, 2 (2023), 33–47. | Summary

39. БУРИЋ, Милош

Umeće i umetnost prevođenja : izbor tekstova za učenike jezičkih gimnazija i studente romanistike / prir. Mirjana-Adi Ranković, Angelina Meleš. – Beograd : Nova Poetika, 2023. – 442. / Милош Д. Бурић // Преводац. – 23, 2 (2023), 57–63. | Приказ | Уп. 75.

40. ЖИВИЋ, Наташа

La traduction de la poésie : l'exemple du poème "L'invitation au voyage" de Baudelaire traduit en serbe / Nataša M. Živić // PhM. – 15 (2023), 263–275. | Резиме

41. ИВАНОВА, Дијана

Súd rozhodol takto... : problémy a prekážky pri preklade právnych textov / Diana Ivanova // Словакистика у контексту. – 141–154. | Резиме, Summary

42. ЈАРМАК, Вероника

Художній переклад як чинник культурної інтеграції Сербії та України до Євро-союзу : у контексті творчого застосування теоретичних настанов М. Зерова / Вероніка Ярмач // ЗбМСС. – 103 (2023), 149–168. | Резиме

43. ЈЕВТИЋ, Марко

Поетика преводње за децу : о неким особинама превода књижевности за децу у периоду друге Југославије / Тијана Тропин. – Београд : Институт за књижевност и уметност, 2022. – 323. / Марко Јевтић // Преводац. – 23, 2 (2023), 49–56. | Приказ

44. ЈОВАНОВИЋ, Катарина

Проблеми преводње руских неодређеноличних реченица чији су предикати глаголи говорења и писменог саопштавања / Катарина Јовановић // Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1. – 417–422. | Резиме

45. ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена

Поетско-стилски аспекти симултане наратије у роману „Проклета авлија“ и једном преводу на енглески језик / Јелена М. Јосијевић, Нина Ж. Манојловић // ЗбМСКЈ. – 71, 2 (2023), 531–544. | Summary

46. ЈОСИПОВИЋ, Сандра

Енглески преводи туристичких брошура о културном наслеђу Србије / Сандра М. Јосиповић // Србија и српски језик. – 331–343. | Summary

47. КВАЧАКИДЗЕ, Ната

Dealing with the Challenges of Translating Ernest Hemingway's Prose : on the Material of Various Georgian and Serbian Translations of Hemingway's Short Stories / Natia Kvachakidze // Jezik, književnost i industrija. – 73–86. | Резиме

48. КЕБАРА, Ненад

„Слово о полку Игореву“ : алфатекст руске књижевности : у светлу препева на српски језик М. П. Сурепа / Ненад Р. Кебара // Слово. – 62 (2023), 140–162. | Резиме

49. КОВАЧЕВИЋ, Зорана

Analisi della traduzione italiana del romanzo "Carovana alata" di Stevan Bulajić / Zorana Ž. Kovačević, Maria V. Fornari Čuković // Филолог. – 28 (2023), 66–86. | Rezime

50. КОВАЧЕВИЋ, Зорица

Екотранслатологија као концепција у транслатолошким истраживањима / Зорица Ковачевић // Преводац. – 23, 1 (2023), 17–27. | Summary

51. КРЧМАРЕВИЋ, Кристина

Анализа различитих начина употребе немачког *es* и његових еквивалената у српском преводу на примеру приповетке „Тристан“ Томаса Мана / Кристина Б. Крчмаревећ // Србија и српски језик. – 317–330. | Zusammenfassung

52. ЛАЗАРИЋ, Лорена

Italiano e croato a confronto : il metodo Vinay e Darbelnet sull'esempio della traduzione di "L'assente" di Bruno Maier / Lorena Lazarić // Italica Belgradensia. – 1 (2023), 27–45. | Summary

53. ЉУБАНИЋ, Милица

Фразеолошки изрази са основним бројевима у италијанском језику и српски преводни еквиваленти / Милица Ж. Љубанић // Савремена проучавања језика... – 195–203. | Riassunto

54. МАКИШОВА, Ана

Preklady učebníc „Svet okolo nás“, „Príroda a spoločnosť“ a „Dejepis 6“ do slovenčiny / Anna Makišová // Preklad vo výskumoch vojvodinských Slovákov. – 9–27. | Summary, Rezime

55. МАКИШОВА, Ана

Preklady učebníc z geografie pre základnú školu / Anna Makišová // Словакистика у контексту. – 203–214. | Резиме, Summary

56. МАРКОВИЋ, Жељко

„Крематоријумски есперанто“ у приповедној прози Тадеуша Боровског / Жељко Марковић // 36МСКЈ. – 71, 3 (2023), 875–893. | Summary

57. МИЛИЋЕВИЋ, Сања

„Закљатие смехом“ В. Хлебникова у преводу на српски језик / Сања Р. Милићевић // 36ФФП. – 53, 1 (2023), 33–43. | Резюме

58. МИЉКОВИЋ, Нађа

La polysémie comme un des problèmes dans la traduction du français vers le serbe sur l'exemple de traité instituant la Communauté des transports / Nada S. Miljković // PhM. – 15 (2023), 345–358. | Резиме

59. МИРКОВИЋ БИРТАШИЋ, Дејана

Стратегије и технике преводњења културама с францускога на српски језик / Дејана Д. Мирковић Бирташић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 385–396. | Résumé

60. ПАВЛОВА, Рената

Človek alebo stroj? Kto vie preložiť lepšie umelecký text? / Renáta Pavlová // Словакистика у контексту. – 253–265. | Резиме, Summary

61. ПАРЕЗАНОВИЋ, Тијана

Osnovi prevodenja za angliste / Tijana Parezanović. – Beograd : Alfa BK univerzitet, 2023. – 235. | ISBN 978-86-6461-062-9

62. ПЕРИШИЋ, Оља

Il superamento del vuoto e i problemi del multilinguismo nella traduzione di Dubravka Ugrešić / Olja Perišić // Филолог. – 28 (2023), 47–65. | Rezime, Summary

63. ПЕТРОВИЋ, Ана

Ammazza! : и још неке дијалекатске одлике Пазолинијевског римског подземља / Ана В. Петровић // Злобници, зликовци, чудовишта, психопате. – 505–514. | Riassunto

– ПЕТРОНИЈЕВИЋ, Божинка

Frazeologizmi u romanu "Medea : Stimmen Kriste Volf" – original i prevod : prilog razgraničenju kontrastivne frazeologije i translatologije | Уп. 349.

64. ПИЛИЋ, Ана

Приједлог *ит* у њемачком и његови преводни еквиваленти у српском језику на основу корпуса из дјела „Herztier“ и „Amokläufer“, те њихових превода „Животиња срца“ и „Амок“ / Ана В. Пилић // Филолог. – 28 (2023), 286–298. | Summary

65. ПРАВУЉАЦ, Ања

Prevođenje zeitgeista : Zerokalkareovi grafički romani u Bosni i Hercegovini / Anja Đ. Pravuljac // Филолог. – 27 (2023), 365–383. | Summary

66. РАДЕНКОВИЋ ШОШИЋ, Бојана

Српски преводни еквиваленти италијанских фразеологизама у „Напуљској тетрологији“ Елене Феранте / Бојана В. Раденковић Шошић // Србија и српски језик. – 409–419. | Riassunto

67. РИСТИЋ, Гордана

Novozavetne paremije u nemačkom i srpskom jeziku : kontrastivna analiza / Gordana Ristić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 158. | ISBN 978-86-6065-799-4

68. РЕЦОВИЋ, Елма

Проблем преводивости партиципа са немачког на српски језик / Елма Х. Рецовић // 36ФФП. – 53, 2 (2023), 81–95. | Summary

69. СТОЈАНОВИЋ, Ана

Границе као узрок неразумевања и превођење као универзални језик / Ана М. Стојановић // 36МСКЈ. – 71, 1 (2023), 217–224. | Summary

70. ТАСИЋ, Љиљана

Анализа превода идиома у програму за машинско превођење Google Translate на примеру романа „Читав живот“ и „Трафикант“ за језички пар немачко-српски / Љиљана Тасић // ЖЈ. – 43 (2023), 153–171. | Summary

71. ТАСИЋ, Љиљана

Анализа семантичких грешака у програму за превођење Google Translate за језички пар српско-немачки на примеру новинских чланака / Љиљана Тасић // Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1. – 473–483. | Summary

72. ТИРОВА, Зузана

Preklady webových stránok štátnych inštitúcií vo Vojvodine do slovenčiny / Zuzana Týrová // Preklad vo výskumoch vojvodinských Slovákov. – 75–82. | Summary, Rezime

73. ТОМОВИЋ, Ненад

„Ženidba kralja Vukašina“ u prevodu na engleski D. H. Loua / Nenad M. Tomović // АФФ. – 35, 1 (2023), 49–60. | Summary

74. ТРИЧКОВСКА, Јелена

Начини превођења фразеологизама : проблеми и потенцијална решења / Јелена Р. Тричковска // Савремена проучавања језика... – 165–177. | Summary

75. УМЕЋЕ i umetnost prevođenja : izbor tekstova za učenike jezičkih gimnazija i studente romanistike / prir. Mirjana-Adi Ranković, Angelina Meleš. – Beograd : Nova Poetika, 2023. – 442. | ISBN 978-86-6317-497-9 | Уп. 39.

76. УРЧУОЛИ, Кјара

Колаборативно превођење на примеру одломака романа „Љубичица бела“ Жени Лебл са српског на италијански језик / Кјара Урчуоли // ППЈ. – 54 (2023), 217–232. | Summary

77. УХЛАРИКОВА, Јасна

Preklad frazém vteórii apraxi : na príklade slovenskej a srbskej somatickej frazeológie / Jasna Uhláriková // Preklad vo výskumoch vojvodinských Slovákov. – 41–56. | Summary, Rezime

б) Учење страних језика**78. АЈЦАНОВИЋ, Наташа**

Радне свеске из руског језика у српској говорној и социокултурној средини : принципи лингводидактичког обликовања и примењена конструкцијска решења / Наташа Ајцановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2023. – 174. | ISBN 978-86-6065-800-7 | Уп. 103.

79. БАКИЋ МИРИЋ, Наташа

Интеркултурални приступ подучавању енглеског језика : предности и изазови / Наташа М. Бакић Мирић, Тамара М. Јеврић, Јелена Р. Ратковић Стевовић // 36ФФП. – 53, 2 (2023), 97–112. | Summary

80. БЕКО, Лидија

English for Geology Students 1 / Lidija Beko. – Belgrade : The Faculty of Mining and Geology, 2023. – 206. | ISBN 978-86-7352-391-0

81. БЕКО, Лидија

English for Geology Students 2 / Lidija Beko. – Belgrade : The Faculty of Mining and Geology, 2023. – 201. | ISBN 978-86-7352-392-7

82. БЕКО, Лидија

Neki aspekti unapređenja udžbenika engleskog jezika za geologe na univerzitetskom nivou : CLIL vs. ESP / Lidija V. Beko, Dragoslava N. Mićović // Филолог. – 27 (2023), 317–332. | Summary

83. БЕКО, Лидија

Trostrane fleš kartice : nastava vokabulara za geologe / Lidija Beko, Dragoslava Mićović // Jezik, književnost i industrija. – 203–214. | Summary

84. БЕРТАРИНИ, Маријаграција

The Story Garden 1 : Teacher's Book : енглески језик за први разред основне школе / Mariagrazia Bertarini, Martha Huber ; ауторка адаптације Марија Јовић Стевановић. – Београд : Вулкан издаваштво, Вулкан знање, 2023. – 153. | ISBN 978-86-10-04739-4

85. БЛАТЕШИЋ, Александра

Nuova idea : manuale di lingua italiana per stranieri : A1.1–A1.2 / Aleksandra Blatešić, Tamara Stanić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 117. | ISBN 978-86-6065-827-4

86. БЛАТЕШИЋ, Александра

Nuova idea : manuale di lingua italiana per stranieri : A2–B1 / Aleksandra Blatešić, Tamara Stanić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 182. | ISBN 978-86-6065-828-1

87. БРАНКОВ, Дуња

Коришћење платформе Мудл (Moodle) у настави шпанског језика на првој години студија хиспанистике / Дуња Бранков // Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1. – 445–459. | Resumen

88. БРУНЧЕВИЋ, Адела

Aspekti obrazovanja i osposobljavanja budućih nastavnika engleskog jezika / Radmila Bodrić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2021. – 112. / Адела Брунчевић // ЈА. – 35 (2023), 17–20. | Приказ

89. БУДИМИРОВИЋ МИЛИЋЕВИЋ, Јелена

Korišćenje elektronskih izvora u nastavi stranog jezika na primeru slovenačkog portala „Fran“ / Jelena S. Budimirović Milićević // Српски као страни... – 427–442. | Summary

90. БУЛАТОВИЋ, Весна

Žanr asinhronih diskusionih foruma u nastavi engleskog jezika / Vesna Bulatović. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 374. | ISBN 978-86-6065-778-9

91. БУЛАТОВИЋ, Весна

Језик дискусионих форума на релацијама студент–студент и студент–садржај / Весна В. Булатовић, Весна Ж. Богдановић, Драгана М. Гак // 36ФФП. – 53, 4 (2023), 73–89. | Summary

– ВАЛКОВА, Дениса

Mezi češtinou a slovenštinou : jazykové interference srbských bohemistů při učení se slovenskému jazyku | Уп. 414.

92. ВЕСИЋ ПАВЛОВИЋ, Тијана

English Practice Book for Mechanical Engineering Students : Vocabulary and Grammar Exercises / Tijana Vesić Pavlović, Aleksandra Marković. – Beograd : Mašinski fakultet, 2023. – 107. | ISBN 978-86-6060-159-1

93. ВЕСИЋ ПАВЛОВИЋ, Тијана

Nuts and Bolts : English for Mechanical Engineering Students / Tijana Vesić Pavlović. – 4. dopunjeno izd. – Beograd : Mašinski fakultet, 2023. – 127. | ISBN 978-86-6060-158-4

94. ВИДАКОВИЋ, Мирна

Учење енглеског језика струке путем Мудла у ванредним околностима : перспектива студената / Мирна М. Видаковић // 36ФФП. – 53, 4 (2023), 35–55. | Summary

95. ВИДОВИЋ, Бојана

Grammar and Communication : Two Language Teaching Approaches / Bojana Vidović // Philologia. – 21 (2023), 113–120. | Резиме, Summary

96. ВИДОСАВЉЕВИЋ, Милена

Foreign Language Teaching in a Digital Environment : Teachers' Attitudes and Beliefs / Milena M. Vidosavljević // Филолог. – 27 (2023), 153–172. | Резиме

97. ВОЈВОДИЋ, Дојчил

Драгоцјен прилог методологији научног истраживања : Руски језик у филологији : обликовање научног и стручног текста на руском језику : уџбеник за студенте мастер академских студија / Ксенија Кончаревић. – Београд : Филолошки факултет, 2023. – 249. / Дојчил П. Војводић // Славистика. – 27, 2 (2023), 413–421. | Приказ | Уп. 137.

98. ВРАЊЕШ, Данијела

Förderung der interkulturellen Kompetenz mit Zeitungen und Zeitschriften im DaF-Unterricht : Bosnisch, Serbisch, Deutsch. Metodisch-didaktische Überlegungen am Beispiel des Projekts „Sprachlos?“ / Danijela Vranješ, Lara Hedžić // ЖЈ. – 43 (2023), 87–104. | Резиме, Summary

99. ВУЈОВИЋ, Ана

Пројектни приступ у настави француског језика наставничке струке / Ана М. Вујовић // ЖЈ. – 43 (2023), 105–117. | Summary

100. ВУЧЕНОВИЋ, Наташа

Genere e potere nei manuali di italiano LS : uno sguardo diacronico / Nataša D. Vučenović // Филолог. – 28 (2023), 97–115. | Summary, Rezime

101. ГАШИ, Тијана

Језичка политика i univerzitetski studijski programi za inicijalno obrazovanje nastavnika stranih jezika u Republici Srbiji / Tijana Gaši // ПЛ. – 24 (2023), 121–146. | Summary + Прилози

102. ГИНИЋ, Јелена

Настава руског језика у основној школи : актуелно стање и перспектива / Јелена Гинић, Лука Меденица // Руски језик у Србији... – 115–128. | Резюме

103. ГИНИЋ, Јелена

Радне свеске из руског језика у српској говорној и социокултурној средини : принципи лингводидактичког обликовања и примењена конструкцијска решења / Наташа Ајцановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2023. – 174. / Јелена Гинић // Славистика. – 27, 2 (2023), 422–426. | Приказ | Уп. 78.

104. ГИНИЋ, Јелена

Сто година фонетике руског језика у српској универзитетској настави / Јелена Гинић // Славистика. – 27, 2 (2023), 34–52. | Резюме

105. ГОГАЦА, Кристина-Елена

Predarea culturii prin intermediul vocabularului medical : studiu de caz în privința manualelor de limba română pentru obiective specific / Cristina-Elena Gogață // Limba, literatura, cultura română. – 447–476. | Summary, Резиме

106. ГОЉАК, Светлана

Устный перевод на Кафедре славистики филологического факультета Белградско-го университета / Светлана Голяк // Руски језик у Србији... – 331–339. | Резюме

107. ГРУБОР, Јелена

English Language Teachers in the Making : ELT Microteaching Through Pre-Service Teachers' Lenses / Jelena V. Grubor // ПЛ. – 24 (2023), 7–21. | Резиме

108. ГУДУРИЋ, Снежана

Lingvokulturološki elementi u udžbenicima francuskog kao stranog jezika / Snežana Gudurić, Dragana Drobnjak // ПЛ. – 24 (2023), 23–34. | Résumé

109. ДАУКШАИТЕ-КОЛПАКОВИЕНЕ, Аурелија

Providing Feedback on Students' Writing in EFL Classes with #LancsBox / Aurelija Daukšaitė-Kolpakovienė // BELLS. – 15 (2023), 121–138.

110. ДРАМБАРЕАН, Снежана

English for Painters and Graphic Designers : udžbenik engleskog jezika : za studente slikarstva i grafičkog dizajna / Snežana Drambarean, Filip Stojiljković. – Niš : Fakultet umetnosti, 2023. – 172. | ISBN 978-86-85239-92-2

111. ДРЉАЧА МАРГИЋ, Бранка

Content and Language Integrated Learning (CLIL) : Students' Experiences, Perceptions and Satisfaction / Branka Drljača Margić, Lana Peulić // Преводаилац. – 23, 2 (2023), 7–18. | Резиме

112. ДУМИТРАШКОВИЋ, Татјана

English for Preschool Teachers / Tatjana Dumitrašković. – Bijeljina : Faculty of Education, 2023. – 166. | ISBN 978-99938-55-78-1

113. БОРОВИЋ, Данијела

Njegovo veličanstvo – nastavnik : od stožera znanja do istraživača sopstvene prakse / Danijela Đorović // Italica Belgradensia. – No. Speciale : studi in onore di Julijana Vučo (2023), 183–195.

114. БУКИЋ, Нина

Great Aspirations : Examining VOT of Word-Initial Voiceless Stops in English and Serbian in Serbian EFL Speakers / Nina Đukić // Philologia. – 21 (2023), 41–51. | Резиме, Summary

115. БУКИЋ МИЖАЈАНЦ, Марина

Motivation for Enrolment and the Students' Attitudes at The Faculty of Philosophy in Niš Regarding The German Language and Literature Study Programme / Marina Đ. Đukić Mirzayantz, Nikoleta M. Momčilović // PhM. – 15 (2023), 491–503. | Резиме

116. ЂУРИЋ, Милош

Француски језик струке између теорије и праксе : Francuski jezik struke : teorijski i leksičko-morfološki aspekti / Milica Mirić. – Beograd : Filozofski fakultet, 2020. – 162. / Милош Д. Ђурић // Преводацац. – 23, 1 (2023), 51–69. | Приказ

117. ЖАРКОВИЋ МЕКРЕЈ, Маја

Subject-Verb Agreement in Popular Music and Its Potential Impact on Linguistic Development of Non-Native English Learners / Maja Žarković Mccray // Philologia. – 21 (2023), 121–131. | Резиме, Summary

118. ЖЕЈМО, Јевгенија

Методика преподавания русского языка как языка специальности : о содержательном наполнении курса / Евгения Жеймо // Славистика. – 27, 2 (2023), 374–388. | Резиме

– ЖЕЊУХОВА, Катарина

Inovácia a optimalizácia vzdelávacích nástrojov a prostriedkov výučby slovenčiny mimo územia Slovenska | Уп. 419.

119. ЗАВИШИН, Катарина

Образованье наставника као рефлексивних практичара на Катедри за италијанистику Филолошког факултета у Београду : jedna vizija / Katarina Zavišin, Tijana Gaši // Italica Belgradensia. – No. Speciale : studi in onore di Julijana Vučo (2023), 233–243.

120. ЗЕЧЕВИЋ, Снежана

Пројектна настава страних језика на терцијарном степену образовања / Снежана Зечевић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2023. – 241. | ISBN 978-86-6349-190-8

121. ИВАНИЋ, Ивана

Didaktizacija elemenata kulture u udžbenicima rumunskog jezika kao stranog jezika / Ivana Ivanić, Ema Durić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 303. | ISBN 978-86-6065-749-9

– ИВАНОВА, Мартина

Osvojovanie si kategoriálnych slovies v slovenčine ako cudzom jazyku | Уп. 422.

122. ИЛИЋ, Велимир

Руска књижевност и језик за правнике / Велимир Илић. – 2. изд. – Ниш : Филозофски факултет, 2023. – 117. | ISBN 978-86-7379-523-2

123. ИЛИЋ, Велимир

Статус руског језика у школама на југоистоку Србије : проблеми и могућа решења / Велимир М. Илић // Руски језик у Србији... – 129–136. | Резиме

124. ИЛИЋ, Драгана

Planting the Seeds of Knowledge : engleski jezik za studente prve godine studijskih programa za pejzažnu arhitekturu i tehnologije drveta / Dragana Ilić, Katarina Lazić. – Beograd : Šumarski fakultet, 2023. – 145. | ISBN 978-86-7299-355-4

125. ИЛИЋ, Нина

Značaj podučavanja kognata u nastavi engleskog jezika kao stranog / Nina Ilić, Tamara Verežan // ПЛ. – 24 (2023), 71–87. | Summary

– ИСМАИЛ ГАБРИКОВА, Адела

Autentický text verzus prototypový text pri rozvíjaní písania v cudzom jazyku | Уп. 423.

126. ЈАНКОВА АЛАГОЗОВСКА, Натка

Intercultural Communication Sensitivity : a Prerequisite for Developing Intercultural Communication Competence / Natka Jankova-Alagozovska, Nina Daskalovska, Adrijana Nadji-Nikolova // Philologia. – 21 (2023), 101–111. | Резиме, Summary

127. ЈАНКОВИЋ, Анита

Professor's New Clothes : 21st-Century Teaching Competences in Higher Education / Anita V. Janković, Maja P. Stanojević Gocić // 36ФФП. – 53, 3 (2023), 37–54. | Резиме

128. ЈАНКОВИЋ, Наташа

Steps up / Nataša Janković, Zorica Savić Nenadović, Marina Cvetković. – 3. izd. – Beograd : Učiteljski fakultet, 2023. – 226. | ISBN 978-86-7849-313-3

129. ЈЕРОТИЈЕВИЋ ТИШМА, Даница

The Contribution of Phonetics to the Power of Persuasion in Advertising / Danica Jerotijević Tišma // Jezik, književnost, moć. – 313–327. | Резиме

130. ЈОВАНОВИЋ, Ана

Страни језици у формалном образовању Србије : стратегија вишејезичности / Ана С. Јовановић // Руски језик у Србији... – 95–113. | Резиме

131. ЈОВАНОВИЋ, Владимир

English Morphology : a Coursebook / Vladimir Ž. Jovanović. – 4th revised ed. – Niš : Faculty of Philosophy, 2023. – 264. | ISBN 978-86-7379-620-8

132. ЈОВАНОВИЋ, Иван

Lexicologie de la langue française pour les apprenants allophones / Ivan Jovanović. – Niš : Filozofski fakultet, 2023. – 190. | ISBN 978-86-7379-616-1

133. ЈОКАНОВИЋ, Весна

Mastering the Essentials of English : English for Everyday Use / Vesna Jokanović. – 2. izd. – Beograd : Beogradska akademija poslovnih i umetničkih strukovnih studija, 2023. – 234. | ISBN 978-86-7169-617-3

134. ЈУРЧИК, Оливије

Club @dos 2 : француски језик за шести разред основне школе : приручник за наставнике / Olivier Jurczyk ; ауторка адаптације Јелена Брајовић. – 2. izd. – Beograd : Klett, 2023. – 110. | ISBN 978-86-533-0286-3

135. ЈУРЧИК, Оливије

Club @dos 3 : француски језик за седми разред основне школе : приручник за наставнике / Olivier Jurczyk ; ауторка адаптације Јелена Брајовић. – 3. izd. – Beograd : Klett, 2023. – 108. | ISBN 978-86-533-0530-7

– КАМАНОВА, Јана

Slovenčina interaktivne, kooperativne i metakomunikacione | Уп. 424.

– КИСЕЉОВА, Мирослава

Slovenčina ako cudzi jazyk v online prostredí : analýza potrieb a preferencií osôb učiacich sa slovenčinu ako cudzi jazyk | Уп. 425.

136. КОВАЧЕВИЋ, Дарко

Изазови наставе енглеског језика струке у дигиталном окружењу / Дарко М. Ковачевић // ГСЈ. – 21 (2023), 219–230. | Summary

– КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Историја српске лингвистичке русистике и русистичке лингводидактике : истраживачки проблеми, резултати, перспективе | Уп. 386.

137. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Руски језик у филологији : обликовање научног и стручног текста на руском језику : уџбеник за студенте мастер академских студија / Ксенија Кончаревић. – Београд : Филолошки факултет, 2023. – (Едиција Уџбеници и практикуми) | ISBN 978-86-6153-716-5 | Уп. 97.

138. КОСТИЋ, Адријана

Digital Media and Slang in the ESL Classroom : Hungarian ESL Teachers and Students' Views / Adrianna Kostic, Andrea Burai // *Philologia*. – 21 (2023), 75–99. | Резиме, Summary

139. КОСТИЋ, Силва

English in Computer and Network Technologies / Silva Kostić. – Beograd : Akademija tehničko-umetničkih strukovnih studija, 2023. – 257. | ISBN 978-86-6090-020-5

140. КОЧОВИЋ ПАЈЕВИЋ, Милица

Strategije usmenog izražavanja na engleskom jeziku kod učenika srednjih stručnih škola koji uče engleski kao jezik struke / Milica Kočović Pajević // *ПЛ*. – 24 (2023), 55–69. | Summary

141. КУЛИЋ, Данијела

Позиција и улога вештине слушања у енглеском језику струке : ставови студената пословног усмерења / Данијела Г. Кулић, Ана Ж. Кажанегра Величковић // *Филолог*. – 27 (2023), 299–316. | Summary

142. ЛАЗАРЕВИЋ, Ана

Analyse de production des voyelles nasales françaises chez les étudiants serbophones de FLE de la Faculté de philosophie, Université de Novi Sad / Ana Lazarević // *Context* 2021. – 475–487.

143. ЛОНЧАР, Ана

Francuski u hotelijerstvu 1 : udžbenik francuskog jezika namenjen studentima ugostiteljske struke : prva godina učenja / Ana Lončar. – Beograd : Akademija strukovnih studija, 2023. – 179. | ISBN 978-86-6176-045-7

144. ЛУПУЛОВИЋ, Ана

Let's Spread the Word : енглески језик за студенте теологије / Ана Лупуловић. – 2. допуњено и проширено изд. – Београд : Православни богословски факултет, 2023. – 219. | ISBN 978-86-7405-263-1

– ЉОС ИВОРИКОВА, Хелена

Tvorivé vyučovanie a jeho prínos pri eliminácii chýb študenov učiacich sa slovenčinu ako CJ/DJ | Уп. 429.

145. ЉУБОЈЕВИЋ, Данијела

The Pedagogy of Handwriting in English Language Teaching : a Comprehensive Analysis of Resources and Challenges in Serbia's Elementary Schools / Danijela Ljubojević // *BELLS*. – 15 (2023), 139–163.

146. МАРДЕШИЋ, Сандра

Školski jezik koji spaja i razdvaja : primjeri razvoja međukulturne kompetencije na talijanskom kao školskom jeziku / Sandra Mardešić // *Italica Belgradensia*. – No. Speciale : studi in onore di Julijana Vučo (2023), 81–100.

147. МАРИНКОВИЋ, Милица

I social network come strumento glottodidattico / Milica M. Marinković // *Филолог*. – 28 (2023), 87–96. | Summary

148. МАРКОВИЋ, Снежана

Руски као други страни језик у Србији и Београду / Снежана Марковић // *Руски језик у Србији...* – 137–146. | Резюме + Прилози

149. МАРКОВИЋ, Татјана

Become a Business English Success 1 / Tatjana Marković. – 6. izd. – Beograd : Beogradska akademija poslovnih i umetničkih strukovnih studija, 2023. – 285. | ISBN 978-86-7169-378-3

150. МЕДЕНИЦА, Лука

Конечно! 1 : руски језик за пети разред основне школе : приручник за наставнике / Лука Меденица, Драгана Керкез. – 3. изд. – Београд : Klett, 2023. – 68. | ISBN 978-86-533-0082-1

151. МЕДЕНИЦА, Лука

Конечно! 4 : руски језик за осми разред основне школе : приручник за наставнике / Лука Меденица. – 3. изд. – Београд : Klett, 2023. – 58. | ISBN 978-86-7762-894-9

152. МЕДЕНИЦА, Лука

Читалачке навике на руском језику као страном : студија случаја ученика средњих школа / Лука Меденица, Драгана Тојага // Руски језик у Србији.... – 177–192. | Резюме

153. МИЛИВОЈЕВИЋ, Весна

Business English with Correspondence 1 / Весна Миливојевић, Снежана Моретић-Мићић, Круна Петрић, Владимир Радуловић. – Beograd : Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, 2023. – 264. | ISBN 978-86-6069-208-7

154. МИЛОВАНОВИЋ, Јована

Cross-Linguistic Influence of L2 on Comprehension of L1 Academic Vocabulary / Jovana Milovanović // PhM. – 15 (2023), 471–480. | Резиме

155. МИРКОВИЋ, Драгица

Business English in Use / Dragica Mirković. – Beograd : Beogradska akademija poslovnih i umetničkih strukovnih studija, 2023. – 215. | ISBN 978-86-7169-627-2

156. МИЋОВИЋ, Драгослава

Srpski jezik u učionici engleskog jezika struke – da ili ne? / Dragoslava Mićović, Lidija Beko // Filološki vidici 2. – 27–53.

157. МИХАЈЛОВИЋ, Љилјана

A Review of the Resources Used in Teaching Upper-Intermediate Use of English Courses / Ljiljana Mihajlović // FU. – 21, 1 (2023), 105–116. | Резиме

158. МОРЕТИЋ МИЋИЋ, Снежана

Business English with Correspondence 2 / Snežana Moretić-Mićić, Kruna Petrić, Vesna Milivojević. – 4th ed. – Beograd : Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, 2023. – 134. | ISBN 978-86-6069-166-0

159. МОРИС, Кетрин Елен

Sprint 1 : Teacher's Book with Tests and Resources : енглески језик за пети разред основне школе : приручник за наставнике / Catrin E. Morris, Paola Tite with Gracia Cerulli ; ауторке адаптације Марина Копиловић, Ивона Радојевић Алексић. – Београд : Вулкан издаваштво, Вулкан знање, 2023. – 335. | ISBN 978-86-10-04744-8

160. МУШУРА, Гордана

Interkulturalna komunikativna kompetencija učenika završnog razreda osnovne škole na crnogorskom primorju / Gordana Mušura // Italica Belgradensia. – No. Speciale : studi in onore di Julijana Vučo (2023), 133–153.

161. НЕШОВИЋ, Матија

Доминанты сербској културе : лекции по сербској културе, историји и језику / ред. Екатерина Ивановна Якушкина. – Москва : МАКС Пресс, 2023. – 320. / Матија С. Нешовић // Славистика. – 27, 2 (2023), 406–412. | Приказ

162. НИКОЛИЋ, Ивана

Paisajes culturales del cine español como recurso didáctico / Ivana Nikolić // FU. – 21, 2 (2023), 381–396. | Rezime, Summary

163. НИКОЛИЋ, Мелина

Introducing Descriptive Grammar of English / Melina Nikolić. – Beograd : Alfa BK univerzitet, Fakultet za strane jezike, 2023. | ISBN 978-86-6461-064-3

164. НИКОЛОВСКИ, Весна

Maximal 4 : немачки језик за осми разред основне школе : приручник за наставнике / Весна Николовски. – 3. изд. – Београд : Klett, 2023. – 162. | ISBN 978-86-533-0717-2

165. НОВАКОВИЋ СКОПЉАК, Бојана

Les beaux-arts et le français : dessin, peinture, sculpture, gravure / Bojana Novaković Skopljak. – Beograd : Fakultet likovnih umetnosti, 2023. – 116. | ISBN 978-86-88591-39-3

166. ПАВЛОВИЋ ШАЈТИНАЦ, Маја

Лексикографски аспект учења руског језика у српском језичком простору / Маја В. Павловић Шajтинац // 36ФФП. – 53, 4 (2023), 15–34. | Резюме

167. ПАЛАПАНИДИ, Кирјакис

La disponibilidad léxica como indicador de la competencia ortográfica de aprendices griegos de español como lengua extranjera / Kiriakí Palapanidi // Pasado, presente y futuro del hispanismo en el mundo. – 241–250.

168. ПАПРИЋ, Маријана

О дијалогу култура у настави руског као страног језика / Маријана Папрић // Славистика. – 27, 2 (2023), 340–355. | Резюме

– ПАРЕЗАНОВИЋ, Тијана

Osnovi prevodenja za angliste | Уп. 61.

– ПЕКАРОВИЧОВА, Јана

Interslovenská konfrontácia v slovensko-srbskom kontexte | Уп. 433.

169. ПЕШИЋ, Драгана

Енглески језик 1 : уџбеник за студенте прве године туризма и хотелијерства / Драгана Пешић, Александра Радовановић, Ивана Маринковић. – 4. измењено изд. – Крагујевац : Факултет за хотелијерство и туризам у Врњачкој Бањи, 2023. – 179. | ISBN 978-86-89949-05-6

– ПИВК, Дарија

Posnemovalni (onomatopejski) medmeti v sorodnih jezikih (na slovaškem in slovenskem gradivu) in njihova vključitev kot motivacija za usvajanje in vadenje različnih slovničnih struktur in leksike pri učenju slovaščine kot tujega jezika | Уп. 434.

170. ПИЛЕТИЋ, Деја

Nastava italijanskog jezika u crnogorskim osnovnim i srednjim školama iz perspektive đaka / Deja Piletić, Olivera Popović, Gordana Luburić // Italica Belgradensia. – No. Speciale : studi in onore di Julijana Vučo (2023), 101–112.

171. ПОЛОВИНА, Нина

Deutsch im Verkehrswesen / Nina Polovina. – 2. izd. – Beograd : Saobraćajni fakultet, 2023. – 108. | ISBN 978-86-7395-437-0

– ПОПОВИЋ, Милица

El camino de la enseñanza de ele a través del tiempo : Departamento de estudios ibéricos, Facultad de filología de Belgrado | Уп. 1097.

172. ПОПОВИЋ, Милица

Mudl platforma u nastavi španskog kao izbornog jezika pre pandemije na Filološkom fakultetu u Beogradu / Milica Popović // Jezik, književnost i industrija. – 215–238. | Summary + Прилог

173. ПОПОВИЋ, Силвана

Legal English / Silvana Popović, Vera Ošmjanski. – 2nd ed. – Beograd : Pravni fakultet, Centar za izdavaštvo, 2023. – 153. – (Biblioteka Udžbenici) | ISBN 978-86-6132-042-2

174. ПОШТИЋ, Светозар

The Effect of Video Watching in the EFL Classroom / Svetozar Poštić, Kasperas Gaižauskas // BELLS. – 15 (2023), 89–119.

175. PRIRUČNIK za novi HSK vokabular : od 1. do 3. nivoa : kinesko-srpski / glavni priređivači Feng Ćin, Nataša Pešić ; prevod na srpski Nataša Pešić, Ljubica Čudanov. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 256. | ISBN 978-86-6065-762-8

176. РАДОВАНОВИЋ, Милан

Покривеност градива лексичко-граматичким тестовима на платформи Мудл (Moodle) и њен утицај на мотивацију студената за учење руског као изборног страног језика на Филолошком факултету у Београду / Милан Радовановић // Руски језик у Србији... – 341–360. | Резюме

177. РАДОЈЧИЋ, Ружица

Преглед граматика руског језика у Србији од 1883. до 1931. / Ружица Радојчић // Руски језик у Србији... – 67–80. | Резюме

178. РИСТОВИЋ, Зоран

Седам принципа корпусне методике : доба нових образаца језичке педагогије / Зоран Ристовић. – Београд : Чигоја штампа : 3. Ристовић, 2023. – 207. | ISBN 978-86-531-0912-7

179. САФАРИ, Саид

Dabire : udžbenik za učenje persijskog pisma i sistema pisanja : početni nivo / Saeed Safari. – Beograd : Filološki fakultet, 2023. – 118. – (Edicija Udžbenici i praktikumi) | ISBN 978-86-6153-712-7

180. СЕЛАКОВИЋ, Ирена

Анализа грешака у преводу студената хиспанистике са шпанског на српски језик / Ирена Селаковић // Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1. – 407–416. | Resumen

181. СЕЛАКОВИЋ, Ирена

Значај интегрисаног видео-материјала на часовима шпанског као страног језика / Ирена М. Селаковић // Савремена проучавања језика... – 133–144. | Resumen

182. СИЛАШКИ, Надежда

English 1 / Nadežda Silaški, Tatjana Đurović. – 12. izd. – Beograd : Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, 2021. – 113. | ISBN 978-86-403-1795-5

183. СТАМБОЛИЈА, Лариса

Maximal 1 : немачки језик за пети разред основне школе : приручник за наставнике / Лариса Стамболија. – 4. изд. – Београд : Klett, 2023. – 123. | ISBN 978-86-533-0084-5

184. СТАМБОЛИЈА, Лариса

Maximal 4 : немачки језик за осми разред основне школе : приручник за наставнике / Лариса Стамболија. – 3. изд. – Београд : Klett, 2023. – 55. | ISBN 978-86-7762-847-5

185. СТАНИШИЋ, Георгина

Руски језик : почетно учење у Филолошкој гимназији / Георгина Станишић // Руски језик у Србији... – 167–175. | Резюме

186. СТЕВАНОВИЋ, Сања

Онлајн часови превођења на студијама филологије : предности у поређењу са презентном наставом / Сања Д. Стевановић // ГСЈ. – 21 (2023), 251–258. | Zusammenfassung

187. СТЕФАНОВИЋ, Тамара

Focus on Business English in Use / Tamara Stefanović, Ana Kažanegra-Veličković, Vanja Vukčević. – 9th ed. – Beograd : Beogradska akademija poslovnih i umetničkih strukovnih studija, 2023. – 309. | ISBN 978-86-7169-479-7

188. СТЕФАНОВИЋ, Тамара

Focus on Everyday English in Use / Tamara Stefanović, Vanja Vukčević. – 8. izd. – Belgrade : Beogradska akademija poslovnih i umetničkih strukovnih studija, 2023. – 274. | ISBN 978-86-7169-490-2

189. СТИКИЋ, Биљана

Дидактика француског као страног језика у Србији : истраживања на почетку 21. века / Биљана Стикић, Иван Јовановић. – Ниш : Филозофски факултет, 2023. – 293. | ISBN 978-86-7379-627-7

190. СТОЈАКОВИЋ, Данка

Nemački jezik u pravu / Danka Stojaković. – 3. izd. – Beograd : Pravni fakultet, Centar za izdavaštvo, 2023. – 207. | ISBN 978-86-6132-052-1

191. СТОЈАНОВИЋ, Јелена

Ученичка самопроцена вештине изговора у неким уџбеницима француског као страног језика / Јелена П. Стојановић // ПЛ. – 24 (2023), 35–54. | Summary + Прилози

192. СТОЈСАВЉЕВИЋ ДИВАЦ, Маша

Film „Good Bye, Lenin!“ u nastavi nemačkog jezika kao stranog jezika / Maša Đ. Stojasavljević Divac // Филолог. – 28 (2023), 587–607. | Summary

193. ТЕЛЕТИН, Андреа

‘Întâi ascultă și pe urmă vorbește’ : dezvoltarea comprehensiunii orale cu ajutorul materialelor autentice în predarea românei ca limbă străină / Andreea Teletin, Iulia Nica // Limba, literatura, cultura română. – 387–413. | Summary, Резиме

194. ТОШИЋ, Тамара

Predlog mernog instrumenta za istraživanje odnosa nastave engleskog jezika i identiteta učenika u srednjoškolskom okruženju / Tamara Tošić // ПЛ. – 24 (2023), 107–120. | Summary + Прилози

195. ТОШИЋ, Тамара

Srpski varijetet engleskog jezika kroz vizuru ELF istraživačke paradigme / Tamara P. Tošić // Филолог. – 27 (2023), 384–400. | Summary

196. ТРАПЕЗНИКОВА, Олга

Интернет ресурси за усавршавање онлајн-наставе : на примеру часова руског језика / Олга А. Трапезникова // Учење у пандемији. – 249–256.

197. ЋОРКОВИЋ, Мирјана

Podcasts in Teaching Romanian : Developing Listening Comprehension, Digital, Media and Intercultural Competences / Mirjana Ćorković // Limba, literatura, cultura română. – 415–446. | Резиме, Rezumat

198. ФОРТЕС РЕГАЛАДО, Јесика

Escritura creativa : ideas y recursos para el aula a partir de las Tecnologías Aplicadas al Conocimiento (TAC) / Jesica Fortes Regalado, Zeus Plasencia Carballo, Juana Herrera Cubas, Carmen de los Ángeles Perdomo López // Pasado, presente y futuro del hispanismo en el mundo. – 219–239.

199. ФРЕИ, Георгина

Значај матерњег језика за студије немачког језика и књижевности у Србији : ставови и перцепције студената / Георгина В. Фреи, Марија Б. Нијемчевић Перовић // Србија и српски језик. – 303–315. | Summary

200. ФУЛОН, Естел

Club @dos 4 : француски језик за осми разред основне школе : приручник за наставнике / Estelle Foullon ; ауторка адаптације Јелена Брајовић. – 3. изд. – Београд : Klett, 2023. – 102. | ISBN 978-86-533-0718-9

201. ХАРТВЕГЕР, Наташа

Maximal 2 : немачки језик за шести разред основне школе : приручник за наставнике / Наташа Хартвегер. – 3. изд. – Београд : Klett, 2023. – 116. | ISBN 978-86-533-0287-0

202. ХАРТВЕГЕР, Наташа

Maximal 3 : немачки језик за седми разред основне школе : приручник за наставнике / Наташа Хартвегер. – 3. изд. – Београд : Klett, 2023. – 166. | ISBN 978-86-533-0529-1

203. ХЕРЕРА КУБАС, Хуана

La educación emocional en la formación del profesorado de secundaria : una asignatura pendiente / Juana Herrera Cubas, Zeus Plasencia Carballo, Carmen de los Ángeles Perdomo López, Jesica Fortes Regalado // Pasado, presente y futuro del hispanismo en el mundo. – 251–271.

204. ХОЛКОМБИ, Гаран

Eyes Open 1 : енглески језик за пети разред основне школе : приручник за наставнике / Garan Holcombe. – 2. изд. – Београд : Klett, 2023. – 175. | ISBN 978-86-533-0083-8

205. ХОЛКОМБИ, Гаран

Eyes Open 2 : енглески језик за шести разред основне школе : приручник за наставнике / Garan Holcombe. – 3. изд. – Београд : Klett, 2023. – 178. | ISBN 978-86-533-0285-6

206. ХОЛКОМБИ, Гаран

Eyes Open 3 : енглески језик за седми разред основне школе : приручник за наставнике / Garan Holcombe. – 3. изд. – Београд : Klett, 2023. – 174. | ISBN 978-86-533-0532-1

207. ХОЛКОМБИ, Гаран

Eyes Open 4 : енглески језик за осми разред основне школе : приручник за наставнике / Garan Holcombe. – 3. изд. – Београд : Klett, 2023. – 176. | ISBN 978-86-533-0716-5

208. ЦВЕТАНОВИЋ, Катарина

Тематски и граматички садржаји уџбеника за осми разред за предмет Немачки језик као други страни језик / Катарина Цветановић // ЖЈ. – 43 (2023), 121–149. | Summary

209. ЦВЕТКОВИЋ, Марина

English for Preschool and Primary School Teachers / Marina Cvetković. – Beograd : Fakultet za obrazovanje učitelja i vaspitača, 2023. – 166. | ISBN 978-86-7849-327-0

210. ЦВЕТКОВИЋ, Марина

Master your English / Marina Cvetković. – Beograd : Učiteljski fakultet, 2023. – 112. | ISBN 978-86-7849-322-5

211. ШАКИЋ ВУКАДИНОВИЋ, Снежана

Latina sunt, leguntur! : уџбеник за учење латинског језика / Снежана Вукадиновић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2023. – 153. | ISBN 978-86-6065-825-0

– ШПАНОВА, Ева

Rozvíjanie ústneho prejavu a naratívnych zručností vo vyučovaní slovenčiny ako cudzieho/druhého jazyka | Уп. 442.

212. ШУВАКОВИЋ, Александра

Корелација говора наставника италијанског језика у универзитетској настави са нивоом Заједничког европског оквира за живе језике (ЗЕО) / Александра Б. Шуваковић // 36ФФП. – 53, 4 (2023), 57–72. | Резюме

в) Учење српског као страног језика

213. БАБИЋ, Биљана

Изједначавање наставка конгруентне речи с наставком именице у именичкој синтагми / Биљана М. Бабић // Српски као страни... – 161–172. | Summary

214. БАКАЛУЦА, Јелена

Учење српског језика и културе у српском окружењу : анализа дневника француских студенткиња / Јелена Б. Бакалуца // КњЈ. – 70, 1 (2023), 111–124. | Résumé

215. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Научимо српски 1 = Let's Learn Serbian 1 / Isidora Bjelaković, Jelena Vojnović. – 7. izd. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 166. | ISBN 978-86-6065-791-8

216. ВИДОСАВЉЕВИЋ, Милена

Значај мултимодалности у онлајн настави српског као страног језика / Милена М. Видосављевић // Баштина. – 59 (2023), 81–91. | Summary

217. ДЕЉАНИН, Јована

Методичка обрада глагола са одступањима у парадигми на почетном нивоу српског као страног / Јована М. Дељанин // Српски као страни... – 109–121. | Summary

218. ДЕЉАНИН, Јована

Онлајн-настава српског језика као страног на Тјенцинском универзитету за стране студије / Јована М. Дељанин // Учење у пандемији. – 137–147. | Summary

219. ДОГНАР, Александар

Srpsko-mađarski rečnik zasnovan na etimološkoj metodi u nastavi srpskog kao nematernjeg jezika u homogenoj sredini / Aleksandar T. Dognar, Sonja M. Zvekić // Српски као страни... – 397–416. | Summary + Dodatak: Tabela sličnih reči u srpskom i mađarskom jeziku

220. ДРАЖИЋ, Јасмина

Unutarjezičke greške u nastavi srpskog jezika kao stranog / Biljana Babić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2021. – 325. / Јасмина Дражић // ЗбМСФЈ. – 66, 1 (2023), 199–203. | Приказ | Уп. 240.

221. ЖИВАНОВИЋ, Драгана

Конструкције с узрочним значењем на нивоима Б1, Б2 и Ц1 српског језика као страног / Драгана Д. Живановић // Српски као страни... – 67–82. | Summary

222. ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка

Glagolske perifrize u nastavi predmeta Srpski kao nematernji jezik / Dušanka S. Zvekić Dušanović // Српски као страни... – 295–306. | Summary

223. ЈАКШИЋ ПЕРОВИЋ, Исидора

Морфологија и творба речи у уџбеницима за српски језик као завичајни намењених деци и младима / Исидора З. Јакшић Перовић // Савремена проучавања језика... – 89–101. | Summary

– ЈОВАНОВИЋ, Јован

Онлајн настава српског као страног из угла студената на Ђинлин универзитету међународних студија у Народној Републици Кини | Уп. 1056.

224. КИШ, Јелена

Step into Serbian : Serbian for Foreigners = Srpski za strance / Jelena Kiš. – 7. izd. – Beograd : Službeni glasnik, 2023. – 422. | ISBN 978-86-519-0771-8

225. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Српски термини сродства : лексичко-семантички, лингвокултуролошки и лингво-дидактички аспекти / Ксенија Ј. Кончаревић // Српски као страни... – 373–382. | Резюме

226. КРАЈИШНИК, Весна

Глаголски вид у настави српског као страног језика / Весна Р. Крајишник // Српски као страни... – 93–107. | Summary

227. КУБУРИЋ МАЦУРА, Мијана

Основе методике наставе српског као страног језика : Увод у методику наставе српског као страног језика / Александар М. Новаковић. – Ниш : Филозофски факултет, 2022. – 143. / Мијана Ч. Кубурић Мацура // Филолог. – 27 (2023), 537–541. | Приказ | Уп. 262.

228. КУЗМАНОВИЋ, Јелена

О предмету „Сличности и разлике између језика бивше Југославије“ у настави српског језика за странце / Јелена П. Кузмановић // Српски као страни... – 225–236. | Summary

229. ЛОМПАР, Весна

Први уџбеник српског као страног језика? / Весна Ј. Ломпар // Српски као страни... – 31–40. | Summary

230. ЛУЈИЋ НОВИЋ, Наташа

Уџбеник за учење српског као страног језика на даљину : причај српски да те цио свијет разумије! / Наташа М. Лујић Новић // Учење у пандемији. – 61–80. | Summary

231. МАРИНКОВИЋ, Милица

Методе рада и пројекти лектората на даљину у настави српског језика на Универзитету у Торину / Милица М. Маринковић // Српски као страни... – 201–211. | Riassunto

232. МАРИНКОВИЋ, Милица

Савремене технологије и онлајн лекторат у настави српског језика / Милица М. Маринковић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 365–373. | Riassunto

233. МАРИНКОВИЋ, Небојша

Бројеви у настави српског као страног језика / Небојша В. Маринковић // Српски као страни... – 135–145. | Summary

234. МАРКОВИЋ, Марија

Могућности и реализација наставе српског језика као страног преко интернета / Марија Р. Марковић // Српски као страни... – 187–199. | Summary

235. МЕДЕНИЦА, Лука

Улога степеноване лектуре и лексичких минимума у настави и учењу српског као страног језика на нивоу А1 / Лука М. Меденица // Српски као страни... – 337–347. | Резюме

236. МИЛИЋЕВИЋ ДОБРОМИРОВ, Наташа

Учимо српски 1 : српски језик за странце, почетни ниво / Наташа Милићевић Добромиров, Биљана Новковић Ацаип. – Нови Сад : Азбукум, 2023. | ISBN 978-86-908295-7-6

237. МИЛОВАНОВИЋ, Јована

Ортографске грешке у настави српског као страног језика / Јована З. Миловановић, Војкан Б. Стојичић // Српски као страни... – 147–160. | Summary

238. МИЛОЈЕВИЋ, Ивана

Поредбени фразеологизми у наставном процесу српског као страног језика / Ивана С. Милојевић // Српски као страни... – 383–395. | Summary

239. МИЛОШЕВИЋ, Стефан

Уџбеници српског језика Степана Михайловича Куљбакина / Стефан Д. Милошевић // Српски као страни... – 41–56. | Резюме

240. МИРКОВИЋ, Горица

Unutarjezičke greške u nastavi srpskog jezika kao stranog / Biljana Babić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2021. – 325. / Горица Мирковић // ППЈ. – 54 (2023), 281–285. | Приказ | Уп. 220.

241. НАУЧИМО српски 1 = Let's Learn Serbian 1 : radna sveska / Милан Ајџановић, Миливој Алановић, Исидора Бјелаковић, Јасмина Дражић, Јелена Ајџановић, Душанка Звекић-Душановић. – 7. izd. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 54. | ISBN 978-86-6065-790-1

242. НИКОЛИЋ, Милка

Методички потенцијал научних (конференцијских) зборника „Српски као страни језик у теорији и пракси I–IV“ : 2007–2020. / Милка В. Николић // Српски као страни... – 19–29. | Summary

243. НОВАКОВИЋ, Александар

Анализа грешака ученика из Либије у настави српског као страног језика на Народног универзитету у Крушевцу / Александар М. Новаковић // PhM. – 15 (2023), 537–555. | Summary

– НОВАКОВИЋ, Александар

Библиографија радова из области методике наставе српског као страног језика : 2018–2022. | Уп. 990.

Допринос зборника „Међународни састанак слависта у Вукове дане“ развоју методике наставе српског као страног језика | Уп. 1085.

244. НОВАКОВИЋ, Александар

Кажипут Вука С. Караџића у настави српског као страног језика / Александар М. Новаковић // ЗМСКЈ. – 71, 3 (2023), 783–803. | Summary

– НОВАКОВИЋ, Александар

Настава српског као страног језика на Радничком универзитету у Крушевцу | Уп. 1086.

245. НОВАКОВИЋ, Александар

Потенцијална решења за побољшање квалитета онлајн универзитетске наставе из угла студената Србије / Александар М. Новаковић // Учење у пандемији. – 109–121. | Summary

– НОВАКОВИЋ, Александар

Радне биографије предавача српског као страног језика на онлајн-платформи Препли | Уп. 1012.

246. НОВАКОВИЋ, Александар

Слика лектората за српски језик у онлајн-медијима / Александар М. Новаковић // Исходишта. – 9 (2023), 207–222. | Summary

247. НОВАКОВИЋ, Ана

Употреба књижевног текста у настави српског као страног језика : пример обраде / Ана Д. Новаковић, Марија З. Божић // Српски као страни... – 359–372. | Summary

248. НОВОКМЕТ, Слободан

Придевски супстантиви у настави српског као страног језика / Слободан Б. Новокмет // Српски као страни... – 57–66. | Summary

249. ПЕРИШИЋ, Јелена

Primena rečnika u nastavi srpskog jezika na Jagelonskom univerzitetu : plan i program predmeta Srpska i poljska leksikografija u kontaktu / Jelena R. Perišić, Jasmina N. Dražić // Српски као страни... – 417–426. | Streszczenie

250. ПЕРИШИЋ, Оља

Аутентични садржај у уџбеницима српског језика као страног за почетни ниво / Оља Р. Перишић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 355–364. | Riassunto

– ПЕРИШИЋ, Оља

Srpski kao maternji jezik druge generacije Srba u Italiji | Уп. 485.

251. ПЕТРОВИЋ, Тијана

Teškoće maternjih govornika italijanskog jezika u učenju srpskog kao stranog / Tijana M. Petrović // Српски као страни... – 273–294. | Summary

252. РАЂЕНОВИЋ, Анка

Категорија глаголског аспекта у српском као страном језику / Анка М. Рађеновић // Српски као страни... – 83–92. | Summary

253. РЕДЛИ, Јелена

Да ли је Ваш час неми филм? : развијање вештине говорења у другом/страном језику : на примерима часова српског језика / Јелена Редли. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2023. – 142. | ISBN 978-86-6065-768-0

254. РЕДЛИ, Јелена

Da li nam je potreban program C? : izazovi i ostvarivanje nastave srpskog kao nematernjeg jezika na naprednom nivou postignuća u razvoju čitalačke pismenosti / Jelena R. Redli // Српски као страни... – 307–323. | Summary

255. СПАСИЋ, Наташа

Положај српског као страног језика у супсахарској Африци / Наташа А. Спасић, Виолета С. Павловић Мариновић // Африка. – 381–394. | Summary + Прилог

256. СПАСИЋ, Наташа

Студијски програми српског језика : изазови и перспективе / Наташа А. Спасић, Милан Д. Тодоровић // Србија и српски језик. – 169–187. | Summary

257. СПАСИЋ, Наташа

Унапређивање комуникативне компетенције у српском као страном језику у фронталној настави и настави у малим групама / Наташа А. Спасић // Српски као страни... – 173–185. | Summary

258. СРПСКИ као страни језик у теорији и пракси 5 : тематски зборник радова / ур. Весна Крајишник. – Београд : Филолошки факултет, 2023. – 447. | ISBN 978-86-6153-729-5

259. СТОЈАНОВИЋ ФРЕШЕТ, Олга

Језичка свесност у раду са ученицима српског као завичајног језика / Олга М. Стојановић Фрешет // НССУВД. – 52, 1 (2023), 375–384. | Zusammenfassung

260. СТОЈАНОВИЋ ФРЕШЕТ, Олга

Читање и писање код говорника српског као завичајног језика : циљеви и дидактичке стратегије / Олга М. Стојановић Фрешет // Српски као страни... – 249–257. | Zusammenfassung

261. СТРИЖАК, Никица

Raspored enklitika u nastavi srpskog kao stranog jezika / Nikica J. Strižak // Српски као страни... – 123–134. | Summary

262. СУДИМАЦ ЈОВИЋ, Нина

Како лако (про)говорити на српском : српски као страни језик на Филозофском факултету у Нишу у светлу методике : Увод у методiku наставе српског као страног језика / Александар М. Новаковић. – Ниш : Филозофски факултет, 2022. – 143. / Нина Љ. Судимац // PhM. – 15 (2023), 783–786. | Приказ | Уп. 227.

263. ТЕРЗИЋ, Душица

Означавање грешака у ученичком корпусу српског језика / Душица В. Терзић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 409–419. | Résumé

264. ТОКНЕР ГЛОВА, Дијана

Podcast i unutarjezičko audiovizualno prevodenje u translatološki relevantnoj nastavi bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika / Dijana J. Tockner Glova // Српски као страни... – 325–335. | Zusammenfassung

265. ТОМИЋ, Александра

Корелацијско тумачење поезије у настави српског као страног језика на примеру песме „Свети Сава“ Војислава Илића / Александра Ч. Томић // Српски као страни... – 349–358. | Summary

266. ТОМИЋ, Светлана

Српски за странце : почетни А1 ниво : прилагођен за изворне говорнике руског језика = Сербский для иностранцев : начальный уровень А1 : адаптированный для носителей русского языка / Светлана Томић. – Београд : С. Томић, 2023. – 194. | ISBN 978-86-904260-1-0

267. ТРБОЈЕВИЋ, Тања

Српски за Русе : двојезични приручник за учење српског језика : двуязычное руководство для изучения сербского языка / Тања Трбојевић. – Београд : Хук издаваштво, 2023. – 110. | ISBN 978-86-82232-11-7

268. УРКОМ, Александер

Типични проблеми и грешке у подучавању српског као страног језика код мађарских говорника / Александер Урком // НССУВД. – 52, 1 (2023), 397–407. | Summary

269. ШАПИЋ, Јулија

Говори српски да те цео свет разуме / Јулија Ј. Шапић. – 2. изд. измењено и допуњено, 1. изд. код овог издавача. – Београд : Vizartis, 2023. – 236. | ISBN 978-86-7600-006-7

270. ШИПОВАЦ, Георгина

Полный курс сербского языка / Свјетлана Сергејевна Зимодро, Сања Милићевић, Јекатерина Ивановна Јакушкина. – Москва : АСТ, 2023. – 556. / Георгина Шиповац // Славистика. – 27, 2 (2023), 427–430. | Приказ

г) Контрастивна и компаративна проучавања језика**271. АНДРИЋ, Едита**

Bibliai eredetű frazeológiai egységek a magyarban és a szerbben / Edita Andrić // Интеркултурална истраживања... – 17–35. | Rezime, Summary

272. АНДРИЋ, Едита

Лажни пријатељи у мађарској и српској фразеологији / Едита Андрић, Душанка Звекић Душановић // ЗбМСФЛ. – 66, 2 (2023), 73–88. | Summary

273. АНЂЕЛИЋ НИКОЛЕНЦИЋ, Весна

Концепт језика у српским, енглеским и француским пословицама / Весна Анђелић Николенић, Ивана Вилић // Jezik, književnost, moć. – 71–84. | Summary

274. БАБИЋ АНТИЋ, Јелена

Развој истраживања односа језика и рода у англофоној и српској литератури / Јелена Б. Бабић Антић, Мелина М. Николић // Баштина. – 59 (2023), 71–80. | Summary

275. БАЗИЋ, Јована

Diskursni markeri u kontekstu ograđivanja u političkom diskursu / Jovana Bazić // Con-text 2021. – 383–397.

276. БАЛЕК, Тијана

Моноаспективи у руском и српском језику / Тијана Балеk. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2023. – 209. | ISBN 978-86-6065-824-3

277. БРАТАНОВА, Борјана

The Linguistic Power of Connotations : the Case of *Silence* in English and Its Bulgarian Counterparts / Boryana Bratanova // Jezik, književnost, moć. – 95–118. | Резиме

278. БУДИМИРОВИЋ МИЛИЋЕВИЋ, Јелена

Писање бројева у српском и словеначком језику : правописна правила / Јелена С. Будимировић Милићевић // КњЈ. – 70, 2 (2023), 335–350. | Summary

279. ВАСИЉЕВА ТАНЧЕВА, Рајна

Sustantivos compuestos binominales en español y en búlgaro / Rayna Vasileva Tancheva // Pasado, presente y futuro del hispanismo en el mundo. – 273–287.

280. ВИЛИЋ, Ивана

Izražavanje obeležja dimenzionalnosti i direktivnosti u francuskom i srpskom jeziku / Ivana Vilić // ГФФНС. – 48, 1/2 (2023), 171–184. | Summary

281. ВЛАХОВИЋ, Љубица

La corrélation comparative en français et en serbe : fondements théoriques pour une étude des propositions comparatives du français et du serbe / Ljubica Vlahović // ПЈ. – 24 (2023), 183–196. | Резиме

282. ВЛАХОВИЋ, Љубица

Structures corrélatives dans les phrases comparatives du français et du serbe / Ljubica Vlahović. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 265. | ISBN 978-86-6065-773-4

283. ВУЈОВИЋ, Марија

Apsolutna ekvivalencija kod frazeologizama s komponentom *oko* u italijanskom, španskom i srpskom jeziku / Marija N. Vujović // Филолог. – 28 (2023), 173–208. | Summary

284. ВУЈОВИЋ, Марија

Konceptualno polje ljubavi u frazeologizmima italijanskog, španskog i srpskog jezika koji sadrže komponentu *oko* / Marija Vujović // ЖЈ. – 43 (2023), 59–83. | Summary

285. ВУЧЕНОВИЋ, Наташа

Adriatico : dialoghi interculturali e intrecci di lingue / Nataša D. Vučenović, Giulia Baselica // Филолог. – 28 (2023), 7–19.

286. ГАВРАНЧИЋ, Милина

К вопросу об анализе особенностей перевода юридических терминов и текстов на материале русского и сербского языков / Милина Гавранчић // Славистика. – 27, 2 (2023), 181–189. | Резиме

287. ГРУЈИЋ, Татјана

Неподношљива лакоћа калкирања : пресликавање енглеских образаца премодификације именице у српском језику / Татјана С. Грујић // Србија и српски језик. – 345–357. | Summary

288. ДАНИЛОВИЋ ЈЕРЕМИЋ, Јелена

Лексичке сливенице у српском и појединим словенским језицима / Јелена Р. Даниловић Јерemiћ, Наталија А. Лаврова // Србија и српски језик. – 277–288. | Summary

289. ДРЉЕВИЋ, Јелена

Terminologija iz oblasti veslanja u italijanskom i srpskom jeziku / Jelena Drljević // Italica Belgradensia. – No. Speciale : studi in onore di Julijana Vučo (2023), 203–217.

290. ДУДОК, Мирослав

Rozmanitosť jazykového sveta : prebytok vs. nedostatok v (slovenskom a srbskom) jazyku / Miroslav Dudok // Словакистика у контексту. – 89–100. | Резиме, Summary

291. ЂОРДАН, Андријана

Језичка политика и терминологија струке : домен менаџмента у српском и шпанском језику / Андријана С. Ђордан. – Подгорица : Матица српска, Друштво чланова у Црној Гори, 2023. – 235. | ISBN 978-9940-84-008-2

292. ЂОРЂЕВИЋ, Кристина

Српски и словачки народни називи с компонентом *јабука/jablko* којима се именују мандрагора, татула и парадајз / Кристина Ђорђевић // Словакистика у контексту. – 101–112. | Resumé, Summary

293. ЖИВКОВИЋ, Ана

Faktor industrije štampe u procesu standardizacije jezika : komparativni primer italijanskog i srpskog jezika / Ana Živković // Jezik, književnost i industrija. – 254–266. | Summary

294. ЗЕЧЕВИЋ КРНЕТА, Горана

Camino y put en función preposicional en español y serbio / Gorana Zečević Krneta // FU. – 21, 2 (2023), 219–234. | Rezime, Summary

295. ЈАКУШКИНА, Јекатерина

Полная лексикографическая эквивалентность и отступления от нее в русском и сербском языках / Екатерина Якушкина // Славистика. – 27, 1 (2023), 138–146. | Резиме

296. ЈАНЕВСКА, Тамара

Метафоричка концептуализација памћења код говорника енглеског и српског језика / Тамара Н. Јаневска // PhM. – 15 (2023), 413–428. | Summary

297. ЈАЋОВИЋ, Јелена

Вредности футурских облика у француском и српском језику економије / Јелена Јаћовић // ПЛ. – 24 (2023), 89–105. | Résumé

298. ЈЕВРИЋ, Тамара

Long Hair and Short Wit : English-Serbian Parallels in Proverbs Describing Women / Tamara M. Jevrić, Jelena B. Babić Antić // ЗбФФП. – 53, 3 (2023), 13–36. | Резиме

299. ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена

Металингвистички компаратив у српском и енглеском језику / Јелена М. Јосијевић // Србија и српски језик. – 393–408. | Summary

300. ЈОСИЋ, Катарина

Глаголи са секундарним значењем мишљења и њихови руски и польски преводни еквиваленти / Катарина Јосић // Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1. – 395–406. | Резиме

301. ЈУРИШИЋ РОЉИЋ, Јасна

Productivity and Frequency of some Latinate Verb Prefixes in English and Serbian / Jasna M. Jurišić Roljić // Филолог. – 27 (2023), 127–137. | Резиме

302. КАПРИЈЕЛОВА, Викторија

Ложные друзья переводчика в русском и сербском языках с точки зрения теории семантических переходов : на материале лексики с темпоральной семантикой / Виктория Валерьевна Каприелова // Славистика. – 27, 1 (2023), 198–208. | Резиме

303. КЕБАРА, Марина

Когнитивно-семантички квалификатори и лексичко-семантичка средства вербализације концепта *мајка* у српском и руском језику / Марина Кебара // Мајка у српском језику... – 185–208. | Резюме

304. КЕРАЦ, Милица

Восприятие определенных народов сербами и русскими : на основе материала сербских и русских пословиц и поговорок / Милица Керац, Смиљана Лекић // Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1. – 461–471. | Резиме

305. КОБЕТИТС, Денес

Kontrastive Analyse der Phraseologismen mit dem Lexem *Vogel* in der deutschen und serbischen Sprache / Dénes H. Kobetits // ЗБЈКФФНС. – 13 (2023), 223–235. | Резиме

306. КОВАЧ, Јелена

Expresiones metafóricas con la palabra *camino/put* en serbio y español / Jelena Kovač, Ivana Georgijev // FU. – 21, 2 (2023), 259–266. | Rezime, Summary

307. КОЗОМОРА, Наташа

Глаголске лексеме са префиксима *за-* и *до-* у руском језику и њихови преводни еквиваленти у српском и енглеском језику / Наташа Козомора // Context 2021. – 417–428.

308. КОЗОМОРА, Наташа

Konceptualizacija *zavisti* u srpskom i ruskom jeziku / Nataša Kozomora // ГФФНС. – 48, 1/2 (2023), 197–207. | Summary

309. КОЗОМОРА, Наташа

О еуфемизмама у руској и српској штампи / Наташа Н. Козомора // ЗБЈКФФНС. – 13 (2023), 91–102. | Summary

310. КОРОЉКОВА, Марија

О специальной лексики в двуязычном словаре / Мария Д. Королькова // Славистика. – 27, 2 (2023), 190–201. | Резиме

311. КОСМАЈАЦ, Весна

Глаголи говорења и мишљења у жанру интервјуа у руском и српском језику / Весна Космајац // Славистика. – 27, 1 (2023), 124–137. | Резюме

312. КОСТИЋ, Антонина

The Representation of Women in Proverbs : a Comparative Analysis of Modern Greek and Serbian Language / Antonina V. Kostić, Maja G. Bačić Čosić // PhM. – 15 (2023), 523–536. | Резиме

313. КРИЈЕЗИ, Мерима

Luaj me zjarrin / παίζω με τη φωτιά : албански и грчки фразеологизми с компонентом ватра и њихови преводни еквиваленти на српском / Мерима Х. Кријези, Предраг Ј. Мутавић // АФФ. – 35, 2 (2023), 173–193. | Summary

314. КУКИЋ, Тијана

Референцијалност и употреба члана у италијанском језику и његови српски еквиваленти / Тијана Кукић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2023. – 395. – (Библиотека Лингвистика и србистика. Колекција Докторске дисертације) | ISBN 978-86-80596-42-6

315. ЛАМБРОПУЛУ, Марга

Idioms of *Death* in Greek and in Serbian / Μάρθα Π. Λαμπροπούλου, Ivana S. Milojević // CJ. – 28 (2023), 191–207. | Резиме

316. ЛУКИЋ, Јелена

Лингвокултуролошка упоредна истраживања етнокултурних стереотипа народа Балкана у српском и македонском језику / Јелена Лукић // Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1. – 431–443. | Summary

317. МАКИШОВА, Ана

Viacslovné pomenovania s názvom farby v slovenskom a v srbskom jazyku / Anna Makišová // Славистика. – 27, 2 (2023), 202–222. | Резиме

318. МАРЈАНОВИЋ, Саша

Поглед на опште српско-румунске речнике у контексту функцијске теорије / Саша Марјановић, Дејан Мирковић-Бирташић // Limba, literatura, cultura română. – 331–357. | Summary, Rezumat

319. МАРКОВИЋ, Анђела

Фразеологизми са зоонимом као компонентом у албанском и бугарском језику / Анђела М. Марковић, Кристина З. Манић // АФФ. – 35, 2 (2023), 155–171. | Summary

320. МАРКОВИЋ, Жељко

Глаголи визуелне перцепције у српском и словеначком језику : контрастивна семантичко-синтаксичка анализа / Жељко Марковић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2023. – 215. | ISBN 978-86-6065-777-2

321. МАРКОВИЋ, Јордана

Учесници у свадбеним обичајима / Јордана С. Марковић // Обичаји у култури Срба и Бугара. – 9–22. | Резюме, Резиме

322. МАРЧЕТА, Јована

Концептуализација жене у француским, италијанским и српским пословицама / Јована Марчета // ЗбМСФЛ. – 66, 2 (2023), 89–102. | Summary

323. МИЛИНОВИЋ, Дејан

Animal Similes Expressing Human Traits in English and Serbian / Dejan M. Milinović // Филолог. – 27 (2023), 138–152. | Резиме

324. МИЛИНОВИЋ, Дејан

Selected English Idioms and Similes with Farm Animal Zoonyms as the Source Domain and their Equivalents in Serbian / Dejan M. Milinović // Филолог. – 28 (2023), 270–285. | Резиме + Prilog

325. МИЛОЈЕВИЋ, Ивана

Τον έκανε τ' αλατιού : паремije и фразеологизми у савременом грчком са компонентом αλάτι (= со) и њихови преводни еквиваленти на српском / Ивана С. Милојевић, Предраг Ј. Мутавчић // АФФ. – 35, 1 (2023), 29–47. | Summary

326. МИЛОШЕВИЋ, Иван

Схематска структура просторних значења фразних глагола енглеског језика са партикулом *out* и глагола српског језика са префиксом *из-* / Иван Милошевић, Тијана Весић Павловић // ЗбМСФЛ. – 66, 2 (2023), 103–123. | Summary

327. МИЉКОВИЋ, Ивана

D'ars bene dicendi aux différentes formes de polysémie : rhétorique, tropes, sens multiple / Ivana Miljković. – Niš : Filozofski fakultet, 2023. – 175. | ISBN 978-86-7379-612-3

328. МОДЕРЦ, Саша

O stilističkoj neekvivalentnosti prisvojne zamenice u italijanskom i srpskom jeziku / Saša G. Moderc // АФФ. – 35, 1 (2023), 13–28. | Summary

329. МУТАВЦИЋ, Предраг

Идиоматске конструкције са појмом времена у савременом румунском, грчком и српском језику : прилог проучавању семантике балканске фразеологије / Предраг Мутавцић // Limba, literatura, cultura română. – 201–228. | Summary, Rezumat

330. НАЈДЕНОВА, Вјара

Називи уметника : сличности и разлике у српском, руском и бугарском језику / Вјара Ал. Найденова // Србија и српски језик. – 267–275. | Summary

331. НЕНАДИЋ, Марија

Доступност когнитивно-прагматичких информација за лексеме обраћања у енглеским и српским описним речницима / Марија Ж. Ненадић // Савремена проучавања језика... – 25–40. | Summary

332. НЕНКОВА, Веселка

Análisis comparativo de las estrategias comunicativas en la publicidad de productos farmacéuticos en español y búlgaro / Veselka Nenkova, Nezabravka Nenkova // Pasado, presente y futuro del hispanismo en el mundo. – 205–218.

333. НЕШОВИЋ, Матија

Англицизми у српском и руском омладинском жаргону : морфосинтаксички и семантички аспект / Матија Нешовић // Славистика. – 27, 1 (2023), 180–197. | Резюме

334. НОВАКОВ, Предраг

Studije iz englesko-srpske kontrastivne gramatike glagola / Predrag Novakov. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 196. | ISBN 978-86-6065-783-3

335. ОЗЕР, Каталин

Iza jezika – društvo : o oslovljavanju kontrastivno / Katalin Ozer. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 331. | ISBN 978-86-6065-748-2

336. ОЗЕР, Каталин

Правда за Сесила : о облицима вербалне агресије на интернету / Каталин Ђ. Озер, Гордана М. Ристић // CJ. – 28 (2023), 153–169. | Zusammenfassung

337. ОПАЧИЋ, Марија

Асиндетске реченице с поновљеном глаголском лексемом у руском и српском језику / Марија Опачић // Славистика. – 27, 1 (2023), 71–84. | Резюме

338. ПАВЛОВИЋ, Дејан

English-Serbian Contrastive Lexicology : Енглеско-српска контрастивна лексикологија / Александра Јанић, Душан Стаменковић. – Ниш : Филозофски факултет, 2022. – 257. / Dejan Pavlović // FU. – 21, 1 (2023), 163–166. | Приказ | Уп. 354, 361.

339. ПАН, Јуни

Функционирование иноязычной лексики в русском и китайском языках начала XXI века : сравнительный аспект / Юйцинъ Панъ // ЈФ. – 79, 2 (2023), 191–209. | Резиме, Summary

340. ПАНИЋ ЦЕРОВСКИ, Наталија

Paralingvistička i prozodijska demarkacija direktnog citiranog govora u razgovornom diskursu / Natalija Panić Cerovski // Filološki vidici 2. – 5–26.

341. ПАНТИЋ, Ирена

Енглески заменички облик *any* и његови српски преводни еквиваленти / Ирена М. Пантић // Филолог. – 27 (2023), 252–274. | Summary

342. ПАПАЗ, Младен

Лексеме у илокутивної функції тврдње у новинским извјештајима на српском и њемачком језику / Младен Д. Папаз // СЈ. – 28 (2023), 171–189. | Zusammenfassung

343. ПАПАЗ, Младен

Modalni glagoli u kontrastu / Mladen Papaz. – Pale : Dis company, 2023. – 203. | ISBN 978-99976-809-1-4

344. ПЕЈОВИЋ, Анђелка

Caminos de la fraseología contrastiva del español y el serbio / Anđelka Pejović, Aneta Trivić // FU. – 21, 2 (2023), 194–218. | Rezime, Summary

345. ПЕЛЕСИЋ, Карин

Savremena gramatikografija u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Hrvatskoj i Srbiji / Karin Pelesić // Славистика. – 27, 1 (2023), 85–100. | Resümee

346. ПЕТКОВИЋ, Биљана

Детерминатори у српском и македонском језику / Биљана Петковић // Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1. – 383–391. | Summary

347. ПЕТРОВИЋ, Срђан

У лавиринту речи : огледи из руске и српске когнитивне семантике / Марија Стефановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 249. / Срђан Петровић // ЈФ. – 79, 1 (2023), 197–207. | Приказ

348. ПЕТРОВИЋ ГУЈАНИЧИЋ, Маша

Análisis pragmático-estilístico de los marcadores paremiológicos en el discurso periodístico del serbio y del español / Maša Petrović Gujaničić // Pasado, presente y futuro del hispanismo en el mundo. – 185–203.

349. ПЕТРОНИЈЕВИЋ, Божинка

Frazeologizmi u romanu “Medea : Stimmen Kriste Volf” – original i prevod : prilog razgraničenju kontrastivne frazeologije i translatologije / Božinka Petronijević // Филолог. – 27 (2023), 236–251. | Zusammenfassung, Summary

350. ПОПОВИЋ, Наташа

Изражавање каузалности у савременом француском и српском језику / Наташа Поповић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2023. – 193. | ISBN 978-86-6065-813-7

351. ПРЋИЋ, Твртко

Srpski sa engleskim : osnove kontaktno-kontrastivne lingvistike / Tvrtko Prčić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 322. | ISBN 978-86-6065-784-0, 978-86-6065-709-3

352. РАДОЈЧИЋ, Драгана

Језичка средства за изражавање војних команди у руском и српском језику / Драгана Радојчић // Преводац. – 23, 2 (2023), 19–32. | Резюме

353. РАДОЈЧИЋ, Ружица

Језик криминалистичке технике : руско-српска паралела / Ружица Радојчић // Преводац. – 23, 1 (2023), 37–49. | Резюме

– РИСТИЋ, Гордана

Novozavetne paremije u nemačkom i srpskom jeziku : kontrastivna analiza | Уп. 67.

354. САВИЋ, Сандра

Осврт на уџбеник : Енглеско-српска контрастивна лексикологија / Александра Јанић, Душан Стаменковић. – Ниш : Филозофски факултет, 2022. – 257. / Сандра Г. Савић // ЗбФФП. – 53, 1 (2023), 455–467. | Приказ | Уп. 338, 361.

355. САФАРИ, Санд

A Phonological Contrastive Analysis of Persian and Serbian / Saeed G. Safari, Solmaz A. Taghdimi // АФФ. – 35, 1 (2023), 121–136. | Резиме

356. СОЛУЈИЋ, Божана

Појмовна метонимија у медијском покривању дијалога између Србије и Косова и Метохије у српским и англофоним медијима / Божана С. Солујић, Тамара М. Јеврић // Баштина. – 61 (2023), 71–84. | Summary + Прилог

357. СТАМЕНКОВИЋ, Михајло

Kognitivno-semantički teorijski okvir Talmijeve tipologije kretanja / Mihajlo Stamenković // Context 2021. – 461–474.

358. СТАНОЈЕВИЋ ВЕСЕЛИНОВИЋ, Марија

Парадигматски односи компаративних фразеологизама у српском и немачком језику / Марија М. Станојевић Веселиновић // CJ. – 28 (2023), 337–350. | Zusammenfassung

359. СТЕВАНОВИЋ, Сања

Партицип 1 из немачког језика као (не)постојећа граматичка категорија у савременом српском језику / Сања Д. Стевановић // ГСЈ. – 21 (2023), 147–161. | Zusammenfassung

360. ТЕШОВИЋ, Сандра

Мултимодалност у контрасту : плакати из доба Југославије и Источне Немачке / Сандра Р. Тешовић, Анђела Т. Вујошевић // Савремена проучавања језика... – 147–163. | Zusammenfassung

361. ТОМАШЕВИЋ, Александра

Енглеско-српска контрастивна лексикологија / Александра Јанић, Душан Стаменковић. – Ниш : Филозофски факултет, 2022. – 257 стр. / Александра Томашевић // ППЈ. – 54 (2023), 255–262. | Приказ | Уп. 338, 354.

362. ФИЛИПОВИЋ КОВАЧЕВИЋ, Соња

English Culturally Expansive Words with Figurative Meaning and their Adaptations in Serbian : a Cognitive Linguistic View / Sonja Filipović Kovačević // 36МСФЛ. – 66, 1 (2023), 119–135. | Резиме

363. ХАЛУПОВА, Нина

Vyjadrovanie fyzických vlastností a vzhľadu človeka v slovenskej a srbskej zoonymickej frazeológii : na príklade frazém s lexémou pomenúvajúcou domáce zvierá / Nina Chalupová // Славистика. – 27, 1 (2023), 170–179. | Rezime

364. ХАМЗЕ, Димитрина

Бракът във фокуса на междуполовите отношения : върху материал от полската и българската паремиология / Димитрина Хамзе // Славистика. – 27, 2 (2023), 71–92. | Резиме

365. ХАСАНАГИЋ ЂОРЂИН, Снежана

Значајан допринос мађарско-српским контрастивним истраживањима : Tanulmányok a magyar és szerb színnevekről = Studije o nazivima boja u mađarskom i srpskom jeziku / Andrić Edit. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2020. – 522. / Снежана Хасанагић Ђорђин // ГФФНС. – 48, 1/2 (2023), 313–319. | Приказ

366. ХАСАНАГИЋ ЂОРЂИН, Снежана

Фразеологизми са соматизмом *nyak/враи* у мађарском и српском језику / Снежана А. Хасанагић Ђорђин // ППЈ. – 54 (2023), 93–111. | Summary

367. ХЛЕБЕЦ, Борис

Defining English and Serbian Verbs of Damage / Boris Hlebec // Philologia. – 21 (2023), 1–21. | Резиме, Summary

368. ШАПИЋ, Јулија

О роли пользователя в лексикографическом источнике / Юлия Леонидовна Шапич // Славистика. – 27, 1 (2023), 115–123. | Резиме

IV. Прасловенски језик, словенска језичка заједница и посебна питања појединих словенских језика**а) Етимологија, прасловенски језик, словенска језичка заједница****369. АЈЦАНОВИЋ, Милан**

Slovanská slovotvorba : synchronia, inovácie, neologizácia = Slavic Word-Formation : Synchrony, Innovations, Neologization / ed. Martin Ološtiak, Ľudmila Liptáková, Klaudia Bednárová-Gibová. – Prešov : Prešovská univerzita v Prešove vo Vydavateľstve Prešovskej univerzity, 2022. – 430. / Милан Ајцановић // ЈФ. – 79, 2 (2023), 316–323. | Приказ

370. АЛАНОВИЋ, Миливој

Грамматика интеракције у савременим словенским језицима / Људмила Поповић. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2023. – 353. / Миливој Алановић // Славистика. – 27, 2 (2023), 399–402. | Приказ | Уп. 375.

371. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Бојана

The Ethics of Humour in Online Slavic Media Communication / ed. Lilia Duskaeva. – London : New York : Routledge, 2022. – 180. / Бојана С. Милосављевић // ЈФ. – 79, 1 (2023), 223–231. | Приказ

372. НОВОКМЕТ, Слободан

Да ли реч године мора да буде реч? / Слободан Новокмет // Реч године у словенским језицима. – 55–68. | Summary

373. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе*

Lexical Layers of Identity : Words, Meaning, and Culture in the Slavic Languages / Danko Šipka. – Cambridge : Cambridge University Press, 2019. – 206. / Ђорђе Оташевић // ЈА. – 32 (2019), 39–40. | Приказ

374. ПЛУНГЈАН, Владимир

Обзор семейства конструкций с функцией ‘понижения агенса’ в славянских языках / Владимир А. Плунгян, Анастасия Д. Подгорная // Славистика. – 27, 2 (2023), 54–70. | Резиме

375. ПОПОВИЋ, Људмила

Грамматика интеракције у савременим словенским језицима / Људмила Поповић. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2023. – 353. | ISBN 978-86-7391-049-9 | Уп. 370.

– РАДЕНКОВИЋ, Љубинко

Допринос Романа Јакобсона изучавању словенске митологије | Уп. 1017.

376. СЛИВЕНИЦЕ у словенским језицима / прир. Рајна Драгићевић, Дејан Ајдачић. – Београд : Филолошко друштво Речи : Алма, 2023. – 223. – (Библиотека Тематски зборници ; 16) | ISBN 978-86-6122-116-3

377. СМЕТОНИЈЕНЕ, Анжелика

The Origin of the Slavic Verbs in the *Catechism of Daukša* (1595) and the *Anonymous Catechism* (1605) / Anželika Smetonienė // Славистика. – 27, 2 (2023), 152–165. | Резиме

378. ШИПКА, Данко

Словенски језици : генеалозија и идеологија / Данко Шипка. – Београд : Корнет : Центар Методије, 2023. – 388. | ISBN 978-86-86673-54-1

б) Источнословенски језици**379. АМЕРХАНОВА, Елмира**

Рукопись из Добромирских дебрей : о фрагментах „Слепченского требника“ кон. XIII в. / Эльмира Исхаковна Амерханова, Александр Львович Лифшиц // АП. – 45 (2023), 11–27. | Summary

– АМИЦИЋ, Јована

Руски фразеологизми политичког дискурса : нефразеолошки начини превођења на српски језик | Уп. 23.

– БАЈОВИЋ, Јелена

Узречице као транслатолошки изазов : на грађи Његошевог спева „Шћепан Мали“ и руских превода | Уп. 26.

Хендиадис као фразеолошки жанр у „Лучи микрокозма“ и руским преводима | Уп. 27.

– БАЛЕК, Тијана

Моноаспективи у руском и српском језику | Уп. 276.

380. ВАЛТЕР, Зоја

Оформление определительных конструкций в переводных и оригинальных текстах второй половины XVII в. : норма и отступления / Зоя Варфоломеевна Вальтер, Наталья Владимировна Николенкова // Славистика. – 27, 2 (2023), 136–151. | Резиме + Приложения

– ГАВРАНЧИЋ, Милина

К вопросу об анализе особенностей перевода юридических терминов и текстов на материале русского и сербского языков | Уп. 286.

– ДАНИЛОВИЋ ЈЕРЕМИЋ, Јелена

Лексичке сливенице у српском и појединим словенским језицима | Уп. 288.

381. ИВАНОВИЋ, Милена

Словник мови творчих особистостей України другої половини XX – початку XXI століття / ред. Євгенія Карпіловська, Зінаїда Козирева. – Київ : Інститут української мови НАН України, 2022. – 787. / Милена Д. Івановић // ЈФ. – 79, 1 (2023), 232–237. | Приказ

– ЈАКУШКИНА, Јекатерина

Полная лексикографическая эквивалентность и отступления от нее в русском и сербском языках | Уп. 295.

– ЈАРМАК, Вероника

Художній переклад як чинник культурної інтеграції Сербії та України до Євросоюзу : у контексті творчого застосування теоретичних настанов М. Зерова | Уп. 42.

– ЈОВАНОВИЋ, Катарина

Проблеми превођења руских неодређеноличних реченица чији су предикати глаголи говорења и писменог саопштавања | Уп. 44.

– ЈОСИЋ, Катарина

Глаголи са секундарним значењем мишљења и њихови руски и пољски преводни еквиваленти | Уп. 300.

382. КАЛИНКИН, Валериј

Конкорданс как произведение лексикографии и инструмент исследований : на материале лирической трилогии А. Блока / Валерий Михайлович Калинин, Алина Анатольевна Шульдишова // Славистика. – 27, 2 (2023), 243–252. | Резиме

– КАПРИЈЕЛОВА, Викторија

Ложные друзья переводчика в русском и сербском языках с точки зрения теории семантических переходов : на материале лексики с темпоральной семантикой | Уп. 302.

– КЕБАРА, Марина

Когнитивно-семантички квалifikатори и лексичко-семантичка средства вербализације концепта *мајка* у српском и руском језику | Уп. 303.

– КЕБАРА, Ненад

„Слово о полку Игорову“ : алфатекст руске књижевности : у светлу препева на српски језик М. П. Сурепа | Уп. 48.

– КЕРАЦ, Милица

Восприятие определенных народов сербами и русскими : на основе материала сербских и русских пословиц и поговорок | Уп. 304.

383. КЕРКЕЗ, Драгана

Руски језик у вербалним асоцијацијама говорника српског језика данас / Драгана Керкез, Стефан Милошевић // Руски језик у Србији... – 361–384. | Резюме + Додатак: Асоцијативно поље *руски језик*, добијено на основу асоцијативног експеримента током пролећа и лета 2023. године

384. КОВТУН, Јелена

Современная славянская фантастика в переводах и рецепции в России / Елена Ковтун // Славистика. – 27, 2 (2023), 281–296. | Резиме

– КОЗОМОРА, Наташа

Глаголске лексеме са префиксима *за-* и *до-* у руском језику и њихови преводни еквиваленти у српском и енглеском језику | Уп. 307.

385. КОЗОМОРА, Наташа

Когнитивносемантичка анализа концепта *опыт* у руском језику / Наташа Козомора // Славистика. – 27, 1 (2023), 160–169. | Резюме

– КОЗОМОРА, Наташа

Konceptualizacija *zavisti* u srpskom i ruskom jeziku | Уп. 308.

О еуфемизма у руској и српској штампи | Уп. 309.

386. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Историја српске лингвистичке русистике и русистичке лингводидактике : истраживачки проблеми, резултати, перспективе / Ксенија Ј. Кончаревић // Славистика. – 27, 1 (2023), 37–49. | Резюме

– КОРОЉКОВА, Марија

О специальной лексики в двуязычном словаре | Уп. 310.

– КОСМАЈАЦ, Весна

Глаголи говорења и мишљења у жанру интервјуа у руском и српском језику | Уп. 311.

387. КРЕЧМЕР, Ана

Писмена култура Православне Слaвије у радовима Никите Толстоја / Ана Кречмер // ЗбМСФЛ. – 66, 1 (2023), 7–41. | Резюме

388. КРСТИЋ, Маја

Verba defectiva и њихови супститути у савременом руском језику / Маја Крстић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2023. – 149. | ISBN 978-86-6065-764-2

389. КРСТИЋ, Маја

Деструктивни глаголи са дефектном парадигмом у руском језику / Маја Р. Крстић // ЈФ. – 79, 1 (2023), 159–171. | Резюме, Summary

390. ЛЕВУШКИНА, Ружица

Феномен языковой личности в свете христианского дискурса : на материале проповедей Д. Смирнова / Анна Петрикова. – Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta, 2021. – 150. / Ружица Левушкина // ЈФ. – 79, 2 (2023), 277–283. | Приказ

391. МАНАСЈАН, Лиана

Понятия *вкус* и *мода* как основные концепты вестиментарного дискурса в критических статьях газеты «Советская культура» 1960-х гг / Лиана Манасян // Context 2021. – 355–365.

392. МЕНГЕЛ, Светлана

«... Imprimi sicut Nationi Russicae decori & utilitati foret ...» : роль просветительской деятельности немецких пиетистов в России начала XVIII века и их вклад в формирование русской профессиональной терминологии / Svetlana Mengel, Maria Cristina Bragone // ЈФ. – 79, 2 (2023), 29–62. | Резиме, Summary

– МИЛИЋЕВИЋ, Сања

„Закљатие смехом“ В. Хлебникова у преводу на српски језик | Уп. 57.

393. МУДРИ, Александар

Пес у јазичней слици швета Руснацох у Србији (Войводини) / Александар Мудри // Славистика. – 27, 2 (2023), 113–135. | Резиме

394. МУДРИ, Александар

Слика коња у језику Руснацох у Войводини / Александар Мудри // Интеркултурална истраживања... – 94–110. | Summary

– НАЈДЕНОВА, Вјара

Називи уметника : сличности и разлике у српском, руском и бугарском језику | Уп. 330.

– НЕШОВИЋ, Матија

Англицизми у српском и руском оmlадинском жаргону : морфосинтаксички и семантички аспект | Уп. 333.

– ОПАЧИЋ, Марија

Асиндетске реченице с поновљеном глаголском лексемом у руском и српском језику | Уп. 337.

– ПАН, Јућин

Функционирование иноязычной лексики в русском и китайском языках начала XXI века : сравнительный аспект | Уп. 339.

395. ПЕТРОВИЋ, Срђан

Дисертациона истраживања руског језика у Србији : лингвистички и лингводидактички аспекти / Срђан Петровић // Руски језик у Србији... – 303–330. | Резюме + Прилог: Списак докторских дисертација из области лингвистичке русистике и русистичке лингводидактике одбрањених на универзитетима у Србији

396. ПЕТРУХИНА, Елена

Особенности аспектуальной деривации в русском языке : на славянском фоне / Елена В. Петрухина // ЈФ. – 79, 2 (2023), 11–27. | Резиме, Summary

397. ПУРГИНА, Јекатерина

Digital Narratives of the New Russian Emigrants : Identity Negotiations across Borders and Borderlines / Ekaterina Purgina, Andrey Menshikov // 36MCC. – 104 (2023), 35–60. | Резиме + Додатак: Description of Telegram Channels

– РАДОЈЧИЋ, Драгана

Језичка средства за изражавање војних команди у руском и српском језику | Уп. 352.

– РАДОЈЧИЋ, Ружица

Језик криминалистичке технике : руско-српска паралела | Уп. 353.

398. РАЦИБУРСКА, Лариса

Лексические факторы выделения уникальных морфем / Лариса В. Рацибурская // ЈФ. – 79, 1 (2023), 47–56. | Резиме, Summary

399. РИСТИЋ, Стана

Церковь в кругу ценностей : семья, традиция, патриотизм : по материалам интернет-портала Российской газеты / Дорота Пазио-Влазловская. – Warszawa : Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2021. – 246. / Стана Ристић // ЈА. – 35 (2023), 14–16. | Приказ

400. СИТНИКОВА, Јелена

Единицы национально-культурного пространства внутреннего лексикона человека / Елена Ситникова // Славистика. – 27, 1 (2023), 147–159. | Резюме + Приложение

401. СОКОЛОВА, Олга

Strategies of Performativity in the Poetic Avant-Garde of the 1920s / Olga Sokolova // 36МСС. – 104 (2023), 77–91. | Резиме

402. УРЖА, Анастасија

Роль русских глагольных форм в конструировании первого плана и фона нарратива : диалог научных традиций / Анастасия Уржа // Славистика. – 27, 2 (2023), 166–180. | Резиме

403. ФЕЈСА, Михајло

Русински језик и књижевност у АП Војводини : семиотики и културни ресурси у изградњи етничког идентитета / Михајло Фејса // Интеркултурална истраживања... – 36–53. | Summary

404. ФЕЈСА, Михајло

Руски јазик и ИСО-код = Русински језик и ИСО-код / Михајло Фејса, Славица Чельовски. – Нови Сад : Прометеј : Филозофски факултет ; Руски Крстур : Матица русинска, 2023. – 188. | ISBN 978-86-515-2210-2

405. ФЕЈСА, Михајло

Три нова капитална дела русинске лексикографије / Михајло Фејса // Славистика. – 27, 1 (2023), 101–114. | Summary

406. ФЕШЧЕНКО, Владимир

Echoing and Reverbing in Translingual Poetry / Vladimir V. Feshchenko // 36МСС. – 104 (2023), 93–109. | Резиме

407. ФУДЕРЕР, Тетјана

Метафоризација мовного конфлікту в Україні в художньому дискурсі : на матеріалі сучасної прози / Тетјана Фудерер // Славистика. – 27, 2 (2023), 266–280. | Резиме

408. ЧЕРТЕНКО, Јекатерина

Вводные конструкции в русском языковом сознании : пунктуационный аспект / Јекатерина Алексејевна Чертенко // Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1. – 423–429. | Резиме

– ШАПИЋ, Јулија

О роли пользователя в лексикографическом источнике | Уп. 368.

в) Западнословенски језици

– АЈДАЧИЋ, Дејан

Неологизми у фантастици пољског писца Јацека Дукаја и аспекти њиховог превода | Уп. 22.

409. АЈДАЧИЋ, Дејан

Пољски конкурс за реч године и реч године младих / Дејан В. Ајдацић // Реч године у словенским језицима. – 69–89. | Streszczenie

410. БЕЊОВА, Јулијана

Cudzie slová a staropazovské výrazy z cudzích jazykov v lingvistickom diele evanjelického kňaza Vladimíra Hurbana Vladimírova / Juliana Beňova // Словакистика у контексту. – 13–26. | Резиме, Summary

411. БИЛСКИ, Јозеф

Porovnávanie východoslovenských nárečí z hľadiska miery pádového synkretizmu / Jozef Bilský // Словакистика у контексту. – 27–40. | Резиме, Summary

412. БЛАЖЕНЦОВА, Љубица

Rukopisné zápisy pohrebných odobierok z Kysáča z konca 19. storočia / Ľubica Blažencová // Словакистика у контексту. – 313–327. | Резиме, Summary

413. БОХУНИЦКА, Алена

Korektnosť persúázie v rétorike / Alena Bohunická // Словакистика у контексту. – 41–53. | Резиме, Summary

– БУЊАК, Петар

О српским преводима Мицкјевичеве „Оде младости“ | Уп. 30.

414. ВАЛКОВА, Дениса

Mezi češtinou a slovenštinou : jazykové interference srbských bohemistů při učení se slovenskému jazyku / Denisa Walková // Словакистика у контексту. – 671–693. | Резиме, Resumé, Summary + Prílohy

415. ГРЕГОРИК, Петер

Metonymia v podmetovej pozícii / Peter Gregorík // Словакистика у контексту. – 131–139. | Резиме, Summary

– ДАНИЛОВИЋ ЈЕРЕМИЋ, Јелена

Лексичке сливнице у српском и појединим словенским језицима | Уп. 288.

416. ДВОРЊИЦКА, Љубица

Atlasové projekty (s účasťou) dialektologického oddelenia Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV, V. I., v Bratislave / Ľubica Dvornická, Martin Chochol // Славистика. – 27, 2 (2023), 223–242. | Резиме

– ДУДОК, Мирослав

Rozmanitosť jazykového sveta : prebytok vs. nedostatok v (slovenskom a srbskom) jazyku | Уп. 290.

417. ЂОРЂЕВИЋ, Кристина*

Slavotvorná adaptácia a kompozitnosť v slovenčine / Martin Ološtiak, Marta Vojteková, Slavka Oriňáková. – Prešov : Filozofická fakulta PU, 2018. – 248. / Кристина Ђорђевић // ЛА. – 33 (2019), 49–50. | Приказ

– ЂОРЂЕВИЋ, Кристина

Српски и словачки народни називи с компонентом *јабука/jablko* којима се именују мандрагора, татула и парадајз | Уп. 292.

418. ЂОРЂЕВИЋ, Кристина*

Univerbizácia v slovenčine / Lenka Palková. – Prešov : Filozofická fakulta PU, 2018. – 267. / Кристина Ђорђевић // ЛА. – 33 (2019), 32–34. | Приказ

419. ЖЕЊУХОВА, Катарина

Inovácia a optimalizácia vzdelávacích nástrojov a prostriedkov výučby slovenčiny mimo územia Slovenska / Katarína Žeňuchová // Словакистика у контексту. – 707–717. | Резиме, Summary

420. ЗЕЛЕНКОВА, Ана

Brianska slovakistika v súvislostiach / Anna Zelenková // Словакистика у контексту. – 695–706. | Резиме, Summary

– ИВАНОВА, Дијана

Súd rozhodol takto... : problémy a prekážky pri preklade právnych textov | Уп. 41.

421. ИВАНОВА, Мартина

Láska ide cez slovník : koncepčné a realizačné problémy pri výklade významu v „Slovníku súčasného slovenského jazyka“ / Martina Ivanová // Словакистика у контексту. – 155–172. | Резиме, Summary

422. ИВАНОВА, Мартина

Osvojovanie si kategoriálnych slovies v slovenčine ako cudzom jazyku / Martina Ivanová, Miroslava Kyseľová, Anna Gálisová // Словакистика у контексту. – 539–552. | Резиме, Summary

423. ИСМАИЛ ГАБРИКОВА, Адела

Autentický text verzus prototypový text pri rozvíjaní písania v cudzom jazyku / Adela Ismail Gabríková // Словакистика у контексту. – 509–520. | Резиме, Summary

– ЈОСИЋ, Катарина

Глаголи са секундарним значењем мишљења и њихови руски и пољски преводни еквиваленти | Уп. 300.

424. КАМАНОВА, Јана

Slovenčina interaktívne, kooperatívne i metakomunikačne / Jana Kamanová // Словакистика у контексту. – 573–588. | Резиме, Summary + Prílohy

425. КИСЕЉОВА, Мирослава

Slovenčina ako cudzí jazyk v online prostredí : analýza potrieb a preferencií osôb učiacich sa slovenčinu ako cudzí jazyk / Miroslava Kyseľová // Словакистика у контексту. – 609–622. | Резиме, Summary

426. КОНСТАНТИНОВА, Данијела

Словакистиката във Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“ в България : нови предизвикателства и перспективи / Даниела Константинова // Словакистика у контексту. – 589–597. | Резиме, Summary

427. КОРУЊАК, Самуел

Z problematiky toponým vo vojvodinskej slovenčine v medzivojnovom období : v reflexii na druhú polovicu 20. storočia a súčasnosť / Samuel Koruniak // Словакистика у контексту. – 173–186. | Резиме, Summary

428. КРОЛЧИКОВА, Романа

Analýza lexikálnych anglicizmov a motivácie ich používania v súčasnej slovenčine / Romana Krolčíková // Словакистика у контексту. – 187–202. | Резиме, Summary

429. ЉОС ИВОРИКОВА, Хелена

Tvorivé vyučovanie a jeho prínos pri eliminácii chýb študenov učiacich sa slovenčinu ako CJ/DJ / Helena Ľos Ivoríková // Словакистика у контексту. – 553–572. | Резиме, Summary

– **МАКИШОВА, Ана**

Viaslovné pomenovania s názvom farby v slovenskom a v srbskom jazyku | Уп. 317.

Preklady učebníc „Svet okolo nás“, „Príroda spoločnosť“ a „Dejepis 6“ do slovenčiny | Уп. 54.

Preklady učebníc z geografie pre základnú školu | Уп. 55.

– **МАРКОВИЋ, Жељко**

„Крематоријумски есперанто“ у приповедној прози Тадеуша Боровског | Уп. 56.

430. ОЛОШТЈАК, Мартин

Nominačné aspekty lexiky a teória lexikálnej motivácie / Martin Ološtiak // ЈФ. – 79, 1 (2023), 97–120. | Резиме, Summary

431. ОРГОЊОВА, Олга

Používanie jazyka v digitálnej ére : aspekty jazykovej inklúzie / Oľga Orgoňová // Словакистика у контексту. – 215–227. | Резиме, Summary

– **ПАВЛОВА, Рената**

Človek alebo stroj? Kto vie preložiť lepšie umelecký text? | Уп. 60.

432. ПАТРАШ, Владимир

Verbálna exkluzivita v onlinových diskusiách ako prejav z(ne)hodnocujúcich sociálno-komunikačných duelov / Vladimír Patráš // Словакистика у контексту. – 229–252. | Резиме, Summary

433. ПЕКАРОВИЧОВА, Јана

Interslovanská konfrontácia v slovensko-srbskom kontexte / Jana Pekarovičová // Словакистика у контексту. – 623–635. | Резиме, Summary

434. ПИВК, Дарија

Posnemovalni (onomatopejski) medmeti v sorodnih jeziki (na slovaškem in slovenskem gradivu) in njihova vključitev kot motivacija za usvajanje in vadenje različnih slovničnih struktur in leksike pri učenju slovaščine kot tujega jezika / Darija Pivk // Словакистика у контексту. – 637–658. | Резиме, Résumé, Summary + Прилози

435. СЈЕРОЋУК, Жежи

Specyfika slowotwórstwa gwarowego : uwagi nie tylko metodologiczne / Jerzy Sierociuk // ЈФ. – 79, 1 (2023), 9–27. | Резиме, Summary

436. СЛОВАКИСТИКА у контексту : традиција и перспективе = Slovakistika v súvislostiach : tradícia a perspektívy = Slovakistics in context : tradition and perspectives / ур. Стефана Пауновић Родић, Radoslav Raffaj. – Београд : Филолошки факултет, 2023. – 725. – (Едиција Научни скупови) | ISBN 978-86-6153-731-8

437. СТОЈАНОВИЋ, Марко

Uticaj birokratije u Habzburškoj monarhiji na definisanje etničkih grupa i jezika posle 1848. godine : slovački kontekst / Marko Stojanović // Словакистика у контексту. – 267–279. | Résumé, Summary

– **ТИРОВА, Зузана**

Preklady webových stránok štátnych inštitúcií vo Vojvodine do slovenčiny | Уп. 72.

– **УХЛАРИКОВА, Јасна**

Preklad frazém vteorii apraxi : na príklade slovenskej a srbskej somatickej frazeológie | Уп. 77.

438. УХРИНОВА, Алжбета

Slováci a slovenský jazyk v Maďarsku : história, súčasný stav a perspektívy / Alžbeta Uhrinová // Словакистика у контексту. – 281–299. | Резиме, Summary + Прилоhy

– ХАЛУПОВА, Нина

Vyjadrovanie fyzických vlastností a vzhľadu človeka v slovenskej a srbskej zoonymickej frazeológii : na príklade frazém s lexémou pomenúvajúcou domáce zvierá | Уп. 363.

– ХАМЗЕ, Димитрина

Бракът във фокуса на междуполовите отношения : върху материал от полската и българската паремнология | Уп. 364.

439. ХЛАВАТА, Рената

Editoriál ako žáner v slovenskej vojvodinskej publicistike / Renáta Hlavatá // Словакистика у контексту. – 113–129. | Резиме, Summary

440. ЦИМЕРМАНОВА, Даша

Riešenie jazykových problémov v kontexte rôznych foriem jazykového poradenstva : na príklade jazykových problémov súvisiacich s vojnovým konfliktom na Ukrajine / Daša Cimermanová // Словакистика у контексту. – 55–73. | Резиме, Summary + Prílohy

441. ЧАГАЉ, Ивана

O jeziku i identitetu Slovačka u Iloku / Ivana Čagalj // Словакистика у контексту. – 75–87. | Резиме, Resumé, Summary

442. ШПАНОВА, Ева

Rozvíjanie ústneho prejavu a naratívnych zručností vo vyučovaní slovenčiny ako cudzieho/druhého jazyka / Eva Španová // Словакистика у контексту. – 659–670. | Резиме, Summary

г) Јужнословенски језици, изузев српског**443. АЛЕКСОВА, Гордана**

Преведувањето во функција на комуникациските компетенции на македонски за учениците со мајчин јазик српски / Гордана Ж. Алексова // Научно дело и наслеђе професора др Милије Николића. – 21–28. | Summary

444. БАБИЋ, Жељка

Addressing Truth Values in Written Corpora : a B&N Case Study / Željka Lj. Babić // Филолог. – 27 (2023), 19–45. | Резиме

445. БЕГОЊА, Хелга

‘Quo Vadis, Corona?’ : Metaphorical Framing of the Pandemic in Daily Press / Helga Begonja, Diana Prodanović Stankić // ГФФНС. – 48, 1/2 (2023), 263–278. | Резиме

446. БЛАГОЈЕВА, Дијана

Неологизација чрез блендинг в съвременното българско словообразуване / Диана Благоева // Сливенице у словенским језицима. – 19–38. | Сажетак

447. БОНДЖОЛОВА, Валентина

Обичаите и празниците в календара на рекламата / Валентина Ц. Бонджолова // Обичаји у култури Срба и Бугара. – 43–56. | Резиме, Summary

– БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Турцизми са просторним значењем у контексту балканских језика и њихових дијалеката | Уп. 565.

448. БРАЈИЧИЋ, Цвијета

Italijanizmi u crnogorskom književnom jeziku XIX vijeka : slučajevi sufiksacije / Cvijeta Brajičić, Radmila Lazarević // Italica Belgradensia. – No. Speciale : studi in onore di Julijana Vučo (2023), 113–126.

– БРАТАНОВА, Борјана

The Linguistic Power of Connotations : the Case of *Silence* in English and Its Bulgarian Counterparts | Уп. 277.

– БУДИМИРОВИЋ МИЛИЋЕВИЋ, Јелена

Писање бројева у српском и словеначком језику : правописна правила | Уп. 278.

– ВАСИЉЕВА ТАНЧЕВА, Рајна

Sustantivos compuestos binominales en español y en búlgaro | Уп. 279.

– ВУЧЕНОВИЋ, Наташа

Adriatico : dialoghi interculturali e intrecci di lingue | Уп. 285.

– ДАНИЛОВИЋ ЈЕРЕМИЋ, Јелена

Лексичке сливнице у српском и појединим словенским језицима | Уп. 288.

449. ДУРМИШЕВИЋ, Елма

(Van)lingvistički kriteriji pri izboru osobnih imena / Elma Durmišević // Реч године у словенским језицима. – 115–136. | Summary

450. ЖАНКО, Петра

Strukturna i semantička analiza frazema novinarsko-publicističkoga stila / Petra Žanko, Josip Miletić // Jezik, književnost i industrija. – 300–322. | Summary

– ИВАНОВА, Дијана

Súd rozhodol takto... : problémy a prekážky pri preklade právnych textov | Уп. 41.

451. ИВАНОВИЋ, Ненад

Језикословна разликост / Бранка Тафра. – Загреб : Матица хрватска, 2022. – 374. / Ненад Б. Ивановић // ЈФ. – 79, 1 (2023), 208–213. | Приказ

452. ИЛИЈЕВА, Марија

Концептът *семејство* в съвременната българска картина на света в съпоставка с традиционната / Мария Илиева // Обичаји у култури Срба и Бугара. – 107–117. | Резиме, Резюме

453. ИЛИЋ, Валентина

Прва лексикологија македонског језика : Лексикологија на македонскиот јазик / Симона Груевска-Маџоска. – Скопје : Книгоиздателство МИ-АН, 2021. – 229. / Валентина М. Илић // 36МСС. – 103 (2023), 515–520. | Приказ

454. КЛЕМЕНЧИЧ, Симона

Slovenska akcija „Beseda leta“ / Simona Klemenčič // Реч године у словенским језицима. – 49–54. | Сажетак

– КОВАЧЕВИЋ, Зорана

Analisi della traduzione italiana del romanzo “Carovana alata” di Stevan Bulajić | Уп. 49.

– ЛАЗАРИЋ, Лорена

Italiano e croato a confronto : il metodo Vinay e Darbelnet sull’esempio della traduzione di “L’assente” di Bruno Maier | Уп. 52.

455. ЛЕВКОВА, Рада

Традиционално именување на новородени през XXI век : по данни от анкетно проучување / Рада Кр. Левкова // Обичаји у култури Срба и Бугара. – 133–139. | Резиме, Summary

456. ЛИГОРИО, Орсат

Још о далматороманским реликтима у „Etimološkom rječniku hrvatskoga jezika“ : из балканског латинитета XVI / Орсат Лигорио // 36МСФЛ. – 66, 2 (2023), 7–17. | Summary

– **ЛУКИЋ, Јелена**

Лингвокултуролошка упоредна истраживања етнокултурних стереотипа народа Балкана у српском и македонском језику | Уп. 316.

– **МАРКОВИЋ, Анђела**

Фразеологизми са зоонимом као компонентом у албанском и бугарском језику | Уп. 319.

– **МАРКОВИЋ, Жељко**

Глаголи визуелне перцепције у српском и словеначком језику : контрастивна семантичко-синтаксичка анализа | Уп. 320.

– **МАРКОВИЋ, Јордана**

Учесници у свадбеним обичајима | Уп. 321.

457. МИКЕЛИЦА, Мија

Prekrivanke kot odraz aktualnega družbeno-političnega dogajanja : analiza slovenskih primerov na Twitterju / Mija Michelizza // Сливенице у словенским језицима. – 39–56. | Сажетак

– **МИНИЋ, Бојан**

Временски прилози у народним говорима Црне Горе | Уп. 786.

458. МИХАЉЕВИЋ, Милица

Riječ godine – mogući pristupi – primjer hrvatskoga / Milica Mihaljević // Реч године у словенским језицима. – 9–29. | Summary

459. МИХАЉЕВИЋ, Милица

Tvorbena analiza hrvatskoga koronavirusnog nazivlja : s posebnim obzirom na stopljenice i sraslice / Milica Mihaljević // Сливенице у словенским језицима. – 105–126. | Summary

– **НАЈДЕНОВА, Вјара**

Називи уметника : сличности и разлике у српском, руском и бугарском језику | Уп. 330.

– **НЕНКОВА, Веселка**

Análisis comparativo de las estrategias comunicativas en la publicidad de productos farmacéuticos en español y búlgaro | Уп. 332.

– **ПЕЛЕСИЋ, Карин**

Savremena gramatikografija u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Hrvatskoj i Srbiji | Уп. 345.

– **ПЕРИШИЋ, Оља**

Il superamento del vuoto e i problemi del multilinguismo nella traduzione di Dubravka Ugrešić | Уп. 62.

– **ПЕТКОВИЋ, Биљана**

Детерминатори у српском и македонском језику | Уп. 346.

460. ПЕТРОВИЋ САВИЋ, Мирјана

Pleteršnikova rokopisna zbirka zemljepisnih imen : znanstvenokritična izdaja rokopisne kartoteke : <https://przzi.zrc-sazu.si/> / Мирјана Петровић Савић // 36МСФЛ. – 66, 1 (2023), 203–205. | Приказ

– **ПРАВУЉАЦ, Ања**

Prevodenje zeitgeista : Zerokalkareovi grafički romani u Bosni i Hercegovini | Уп. 65.

– **СТАНЧУ, Николаје**

Elemente lexicale de origine turcică și turcă în limbile macedoneană și română : o incursiune etimologică și frazeologică | Уп. 964.

461. СТРАМЉИЧ БРЕЗНИК, Ирена

Primer obrazilne konkurenčnosti feminativov na *-ica* in *-ka* pri moškospolskih tvorjenkah na *-or* in *-ator* / Irena Stramljič Breznik, Tjaša Markežič // ЈФ. – 79, 1 (2023), 29–45. | Резиме, Summary

– ХАМЗЕ, Димитрина

Бракът във фокуса на междуполовите отношения : върху материал от полската и българската паремиология | Уп. 364.

462. ХОЦИЋ ЧАВКИЋ, Азра

Doslovni pozadinski mehanizam kao potencijal varijabilnosti idiomskih skupina / Azra E. Hodžić-Čavkić // АФФ. – 35, 1 (2023), 61–77. | Summary

463. ЧОПА, Миљана

Речник македонских глагола : морфосинтакса глагола у македонском стандардном језику : MJ2 / Жарко Бошњаковић. – Нови Сад : Филозофски факултет : Архив Војводине ; Панчево : Новинско издавачка установа „Македонски информативни и издавачки центар“ : Национален совет на Националната заедница на Македонците во Република Србија, 2022. – 107. / Миљана Чопа // ЈФ. – 79, 2 (2023), 297–301. | Приказ

464. ШЕХОВИЋ, Амела

Slivenice na bosanskohercegovačkim internet portalima / Amela Šehović, Elma Durmišević // Сливенице у словенским језицима. – 57–86. | Summary

V. Старословенски језик и његове редакције**– АМЕРХАНОВА, Елмира**

Рукопис из Добромирских дебrey : о фрагментах „Слепченског требника“ кон. XIII в. | Уп. 379.

– БОЈАНИН, Станоје

Чији је трактат о отровима? : историјат истраживања текста из Хиландарског медицинског кодекса : 1952–2022. | Уп. 823.

465. КУРЕШЕВИЋ, Марина

Old Church Slavonic Heritage in Slavonic and Other Languages / Ilona Janyšková, Helena Karliková, Vít Boček (eds.). – Praga : Nakladatelství Lidové noviny, 2021. – 340. – (Studia etymologica Brunensia; 25) / Марина Курешевић // ЗбМСФЛ. – 66, 1 (2023), 179–184. | Приказ

– МИЛИЋЕВ, Татјана

Verb-Final Orders in Slavonic Serbian : Linguistic Factors | Уп. 846.

– ЦВЕТКОВИЋ, Бранислав

Минхенски српски пслатир : илуминација и контекст | Уп. 831.

VI. Савремени српски језик**а) Опште****– БАБИЋ АНТИЋ, Јелена**

Развој истраживања односа језика и рода у англофоној и српској литератури | Уп. 274.

466. БЕГОВИЋ, Катарина

Један вид савременог остракизма : облигаторност у употреби тзв. родно осетљивог језика / Катарина Беговић // Последице Закона о родној равноправности. – 31–45.

467. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Још један осврт на Закон о родној равноправности и обавезну употребу родно осетљивог језика / Исидора Бјелаковић // Последице Закона о родној равноправности. – 9–19.

468. БОЈОВИЋ, Драга

Српски језик у Црној Гори у ‘постоловним’ временима? / Драга Бојовић // Оловна времена у Црној Гори : 1990–2020. : узроци и последице : зборник радова / прир. Јелена Газдић, Душан Крцуновић. – Подгорица : Матица српска, Друштво чланова у Црној Гори, 2023. – 93–101.

469. ВОЈИНОВИЋ КОСТИЋ, Јелена

Положај српског језика на Косову и Метохији / Јелена М. Војиновић-Костић // Косово и Метохија кроз чињенице. – 21–30.

470. ВУЈИЋ, Јелена

Језик писаног наслеђа Срба у Америци : правци истраживања / Јелена Ј. Вујић, Александар М. Милановић. – Београд : Чигоја штампа, 2023. – 195. | ISBN 978-86-531-0882-3

– ВУЧЕНОВИЋ, Наташа

Adriatico : dialoghi interculturali e intrecci di lingue | Уп. 285.

471. ГРАНИЦЕ српског језика : зборник радова са Треће интеркатедарске србистичке конференције, одржане у НОКЦ „Вук Караџић“ у Тршићу 17–19. јуна 2022. године / ур. Александар Милановић. – Београд : Завод за унапређивање образовања и васпитања, 2023. – 246. | ISBN 978-86-87137-86-8

472. ДИЛПАРИЋ, Бранислава

О судбини српског језика на Косову и Метохији у новијој историји : Идентитет и интегритет српског језика на Косову и Метохији / Митра Релић. – Нови Сад : Матица српска, 2022. – 371. / Бранислава М. Дилпарић // ЛМС. – 511, 5 (2023), 745–748. | Приказ | Уп. 495.

473. ЗАКЉУЧЦИ са Округлог стола „Последице усвајања Закона о родној равноправности“, одржаног 17. јуна 2023. године у Народној скупштини // Последице Закона о родној равноправности. – 211–220. + Прилог: Предлог закона о стављању ван снаге Закона о родној равноправности

474. ИЛИЋ, Душан

О последицама усвајања Закона о родној равноправности / Душан Илић // Последице Закона о родној равноправности. – 109–114.

475. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

О друштвеној узурпацији лингвистичког смисла заштите и неговања српског језика / Јелена Р. Јовановић Симић // Србија и српски језик. – 29–43. | Summary

476. КЛИКОВАЦ, Душка

О језику ‘родне равноправности’ и у вези с њим / Душка Кликовац // Последице Закона о родној равноправности. – 73–90.

477. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Варијанте српског језика као *заједнички језик* / Милош М. Ковачевић // Границе српског језика. – 131–141. | Summary

– ЛУКИЋ, Јелена

Лингвокултуролошка упоредна истраживања етнокултурних стереотипа народа Балкана у српском и македонском језику | Уп. 316.

Odabir jezika u iskazivanju emocija kod bilingvalnih govornika : slučaj mađarskog i srpskog jezika | Уп. 13.

478. МАРЈАНОВИЋ, Саша

Паралелни корпуси с румунским и српским језиком : постојеће стање и даље перспективе / Саша Марјановић, Душица Терзић // *Limba, literatura, cultura română*. – 493–516. | Summary, Rezumat

479. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Српски језик и српски народ : нерашчлањиво јединство идентитета / Радмило Н. Маројевић // *Слово*. – 62 (2023), 13–46. | Резюме

480. МИЛАНОВИЋ, Александар

Српско писано наслеђе у Сједињеним Америчким Државама : правци језичких истраживања / Александар М. Милановић // *Границе српског језика*. – 221–240. | Summary

481. МЛАДИ и србистика 4 : зборник радова полазника образовних програма у НОКЦ „Вук Караџић“ у Тршићу / ур. одбор Милош Ковачевић и др. – Тршић : Научно-образовно културни центар „Вук Караџић“, 2023. – 553. | ISBN 978-86-904498-1-1

482. НИКОЛИЋ, Милка

Методолошки оквири србистике у предговорима и поговорима књига Милоша Ковачевића : методолошки образац полидисциплинарне србистичке анализе / Милка В. Николић // *Србија и српски језик*. – 89–98. | Summary

483. НОВАКОВ, Драгана

Закон против језика и против памети / Драгана Новаков // *Последице Закона о родној равноправности*. – 21–30.

484. НОВАКОВ, Драгана

Положај српског језика на Државном универзитету у Новом Пазару / Драгана С. Новаков // *Границе српског језика*. – 161–173. | Summary

– ОБРАДОВИЋ, Мирјана

Кроз форензичку лингвистику : преглед досадашњих радова | Уп. 16.

485. ПЕРИШИЋ, Оља

Srpski kao maternji jezik druge generacije Srba u Italiji / Olja R. Perišić // *Српски као страни...* – 259–271. | Riassunto

486. ПОСЛЕДИЦЕ Закона о родној равноправности : зборник радова са Округлог стола у Народној скупштини Републике Србије 17. јун 2023. године / прир. Зоран Павловић. – Пирот : Pi-press, 2023. – 220. | ISBN 978-86-6023-549-9

– ПРЋИЋ, Твртко

Srpski sa engleskim : osnove kontaktno-kontrastivne lingvistike | Уп. 351.

487. РАДИЋ, Миленко

‘Родна равноправност’ у функцији нестајања националног идентитета : историје, српског језика, ћирилице, културе, традиције, религије, породице / Миленко Радић, Момир Радић // *Последице Закона о родној равноправности*. – 115–155.

488. РАДИЋ, Првослав

О стању српског језика и писма у окупираној Србији за време Великог рата (1915–1918) и о потоњим рецидивима тога стања / Првослав Т. Радић // *ГСЈ*. – 21 (2023), 57–79. | Summary

489. САВИЋ, Виктор

Искључивање матичне струке и њених органа приликом увођења ‘родно осетљивог језика’ у Републици Србији / Виктор Савић // *Последице Закона о родној равноправности*. – 47–71.

490. СРБИЈА и српски језик / ур. Милош Ковачевић, Јелена Петковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2023. – 419. – (Српски језик, књижевност, уметност :

зборник радова са XVII међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (28–29. X 2022); 1) | ISBN 978-86-80596-50-1; 978-86-80596-31-0

491. СТЕВАНОВИЋ, Јелена

Статус српског језика током процеса придруживања Србије Европској унији / Јелена М. Стевановић // Србија и српски језик. – 45–55. | Summary

492. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Српски језик у Црној Гори : од „Црногорци имају ваш српски језик, којим ви говорите, да га зову црногорским... и крај приче“ (С. Бацковић 2004) до „ово је Црна Гора на коју ћете се морати научити“ (М. Ђукановић 2020) / Јелица Стојановић // Оловна времена у Црној Гори : 1990–2020. : узроци и последице : зборник радова / прир. Јелена Газдић, Душан Крцуновић. – Подгорица : Матица српска, Друштво чланова у Црној Гори, 2023. – 65–73.

493. ТОМИЋ, Лидија

Феномен разграђивања српске језичке и књижевне традиције у Црној Гори / Лидија Томић // Оловна времена у Црној Гори : 1990–2020. : узроци и последице : зборник радова / прир. Јелена Газдић, Душан Крцуновић. – Подгорица : Матица српска, Друштво чланова у Црној Гори, 2023. – 74–92.

494. УЧЕСНИЦИ Треће интеркатедарске србистичке конференције

Декларација о границама српског језика / Учесници Треће интеркатедарске србистичке конференције // Границе српског језика. – 243–246.

– ХАЦИ-БОРИЧИЋ, Горан

Проговори да те видим : шта твој говор говори о теби? | Уп. 21.

495. ЦРЊАК, Дијана

Хроника страдања српског језика на Косову и Метохији : живо свједочанство трпљења и вјере : Идентитет и интегритет српског језика на Косову и Метохији / Митра Рељић. – Нови Сад : Матица српска, 2022. – 371. / Дијана Црњак // Филолог. – 27 (2023), 515–525. | Приказ | Уп. 472.

496. ШУВАКОВИЋ, Александра

(Не)комуникација као конструкт светског језичког менаџмента и прокламованог плурилингвизма кроз призму критичке анализе језичког планирања употребне вредности малих и великих језика / Александра Б. Шуваковић // Србија и српски језик. – 159–168. | Summary

б) Фонетика, фонологија, прозодија, метрика

497. БАТАС, Ана

Начинска обележја у српском језику / Ана Батас // Предавања 12. – 133–148.

498. БАТАС, Ана

Утицај прозодије на квалитет вокала код женских говорника српског језика / Ана С. Батас // НССУВД. – 52, 1 (2023), 199–211. | Summary

– БОГОСАВЉЕВИЋ, Зорана

Одступање од нормативне дистрибуције акцената у говору спикера РТВ Банат из Вршца | Уп. 762.

499. ЗЕЦ, Драга

Лингвистичко истраживање једносложне или мушке риме у српској поезији / Драга С. Зец // ЈФ. – 79, 1 (2023), 121–158. | Резюме, Summary

– **ЈАНЕВСКА, Марија**

Акустичке карактеристике самогласника /o/ код говорника са подручја косовско-ресавске дијалекатске зоне | Уп. 767.

– **ЈОВАНОВИЋ, Јована**

Из фонетске проблематике говора Бањске и Гојбуље | Уп. 769.

500. ЈОКАНОВИЋ МИХАЈЛОВ, Јелица

Акценатска компонента говорне културе / Јелица Д. Јокановић-Михајлов // КњЈ. – 70, 1 (2023), 1–10. | Резюме

– **КОЗОМАРА, Драгомир**

Акценат једносложних именица мушког рода у говору Бастаса | Уп. 773.

О судбини поста акценатских дужина у говору Бастаса | Уп. 775.

501. КУРУЗОВИЋ, Николина

Prosodic Characteristics of Acoustic Signal in Serbian and Emotion Recognition / Nikolina Kuruzović, Valentina Đorić, Ivana Novakov // FU. – 21, 1 (2023), 11–24. | Резиме

502. ЛОНЧАР РАИЧЕВИЋ, Александра

О дикцији и прозодији у српском језику : Dikcija : o glasu, glasovima, akcentu i prozodiji u srpskom jeziku / Dejan Sredojević. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2022. – 301. / Александра Р. Лончар Раичевић // PhM. – 15 (2023), 793–795. | Приказ

– **ЛОНЧАР РАИЧЕВИЋ, Александра**

Прилог акценатским особеностима говора Свинице у Румунији | Уп. 779.

– **МИЛИЋ, Светлана**

Дистрибуција силазних акцената у говору спикера РТВ Бор | Уп. 784.

– **НЕШОВИЋ, Матија**

Говор села Шеховци : опис фонолошког система и један синтаксички куриозитет | Уп. 792.

– **ПЕШЕВИЋ СТОЈАНОВИЋ, Сузана**

Фонетске особине говора Масловара код Котор Вароша | Уп. 795.

– **САФАРИ, Саид**

A Phonological Contrastive Analysis of Persian and Serbian | Уп. 355.

503. СРЕДОЈЕВИЋ, Дејан

Перцепција квалитета акента у стандардном српском језику / Дејан Сredoјевић // ЗбМСФЛ. – 66, 2 (2023), 51–72. | Summary

– **СТОЈИЋ, Кристина**

Одступања од нормативне дистрибуције акцената у говору спикера РТВ „Лав плус“ из Ужица | Уп. 805.

– **СУДИМАЦ ЈОВИЋ, Нина**

О неким фонетским карактеристикама српских говора у Румунији (Свиница) | Уп. 806.

Особине консонантског система српских говора у Румунији (Свиница) | Уп. 807.

– **ТАНАСИЋ, Срето**

Српски језик и ћирилица : огледало српско | Уп. 515.

504. ЋИРИЋ ОГЊЕНОВИЋ, Гордана

The Prosodic Properties of Clausal Parentheticals in Serbian / Gordana B. Ćirić Ognjenović // ЖЈ. – 43 (2023), 13–43. | Sažetak

– **ЋУПИЋ, Зорана**

Фонолошки систем говора метохијског села Братотин | Уп. 815.

в) Нормативистика, правопис, граfiја

505. БАГИ, Марина

О недоследностима у „Речнику уз Правопис“ / Марина Ј. Баги, Александра А. Томашевић // Савремена проучавања језика... – 13–23. | Summary

– БРБОРИЋ, Вељко

Милија Николић – методичар правописа | Уп. 738.

– БУДИМИРОВИЋ МИЛИЋЕВИЋ, Јелена

Писање бројева у српском и словеначком језику : правописна правила | Уп. 278.

506. ДИМИТРИЈЕВИЋ, Маја

Писање формација са страном препозитивном компонентом / Маја М. Димитријевић // СЈ. – 28 (2023), 299–313. | Summary

507. ИВАНОВИЋ, Милан

Велико слово у етнонимији неформалних урбаних варијетета : имамо ли норму и каква би она требало да буде / Милан Ивановић // ЗбМСФЛ. – 66, 1 (2023), 63–80. | Summary

508. ЈЕРОТИЈЕВИЋ ТИШМА, Даница

Ставови према (не)стандардним варијететима српског језика : престиж или понос? / Даница М. Јеротијевић Тишма // Србија и српски језик. – 57–71. | Summary

509. КЛИКОВАЦ, Душка

Укључујући Србију или укључујући у Србију : о једном новопридошлом англицизму / Душка Кликовац // ЈД. – 21 (2023), 1–7.

510. ОДБОР за стандардизацију српског језика

Одлуке одбора за стандардизацију српског језика : Боље је рећи *додајина вредносћ* / Одбор за стандардизацију српског језика // ЈД. – 21 (2023), 39–40.

511. ОДБОР за стандардизацију српског језика

Списи Одбора за стандардизацију српског језика. 19–21 (2021–2023) / приредио Владан Јовановић. – Београд : Одбор за стандардизацију српског језика, 2023. – 382. | ISBN 978-86-81130-07-0

– ОЗЕР, Каталин

Iza jezika – društvo : о oslovljavanju kontrastivno | Уп. 335.

512. ПЕТРОВИЋ, Драгољуб

Реч на бeспућу : интервјуи / Драгољуб Петровић. – Требиње : Задужбина „Кнез Мирослав Хумски“ : Српско удружење „Ћирилица“, 2023. – 259. | ISBN 978-99976-199-0-7

513. РАДИЋ, Јованка

Српски (природни) језик, *родно осећљив језик*, „Стандарди квалитета уџбеника“ / Јованка Ј. Радић // КњЈ. – 70, 1 (2023), 11–25. | Summary

514. СТИЈОВИЋ, Рада

Приземан – ѿримићиван или ѿрезвен? / Рада Стијовић // ЈД. – 21 (2023), 8–13.

515. ТАНАСИЋ, Срето

Српски језик и ћирилица : огледало српско / Срето З. Танасић. – Нови Сад : Прометеј, 2023. – 193. – (Лингвистичке едиције. Едиција Расправе ; 4) | ISBN 978-86-515-2198-3

516. ТУТЊЕВИЋ, Станиша

Наизврат / Станиша Тутњевић. – Бања Лука : Академија наука и умјетности Републике Српске : Центар за српске студије, 2023. – 206. – (Библиотека Српски преглед. Серија Српска национална мисао; 4) | ISBN 978-99976-177-3-6

г) Граматика (морфологија, творба речи, синтакса)

517. АЛАНОВИЋ, Миливој

Зависне клаузе кореференцијалних односа / Миливој Б. Алановић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 121–132. | Zusammenfassung

518. АЛЕКСИЋ, Данило

Неки ‘родно осетљиви’ деривати на *-киња* и творбени систем српског језика / Данило С. Алексић // ЈФ. – 79, 2 (2023), 211–238. | Резюме, Summary

519. АНТОНИЋ, Ивана

Огледи из синтаксе и семантике падежа / Ивана Антонић. – Сремски Карловци ; Нови Сад : Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2023. – 2 т. (532). – (Библиотека Елементи ; 140) | ISBN 978-86-7543-438-2

– БАЛЕК, Тијана

Моноаспективи у руском и српском језику | Уп. 276.

520. ВАСИЉЕВИЋ, Анђела*

Комбиновање везника и неvezничких речи у савременом српском језику / Маја Д. Вукић. – Ниш : Филозофски факултет, 2020. – 166. / Анђела Васиљевић // ЛА. – 34 (2022), 19–28. | Приказ

– ВЕЉОВИЋ ПОПОВИЋ, Бојана

Глаголски систем говора Прилужја код Вучитрна | Уп. 763.

– ВИЛИЋ, Ивана

Izražavanje obeležja dimenzionalnosti i direktivnosti u francuskom i srpskom jeziku | Уп. 280.

– ВЛАХОВИЋ, Љубица

La correlation comparative en français et en serbe : fondements théoriques pour une étude des propositions comparatives du français et du serbe | Уп. 281.

Structures corrélatives dans les phrases comparatives du français et du serbe | Уп. 282.

– ВУЧКОВИЋ, Снежана

Творбена продуктивност у дијахронији и синхронији и фактори који на њу утичу | Уп. 836.

– ГОЧАНИН, Мирјана

Семантичко-творбена анализа лексема *моћ*, *немоћ* и њихових одабраних деривата на примеру „Речника САНУ“ | Уп. 571.

– ГРУЈИЋ, Татјана

Неподношљива лакоћа калкирања : пресликавање енглеских образаца премодификације именице у српском језику | Уп. 287.

521. ДЕСПОТОВИЋ, Јулијана

О егзистенцијалним беспредикатским реченицама са логичким субјектом у генитиву у савременом српском језику / Јулијана С. Деспотовић // Србија и српски језик. – 205–218. | Summary

– ДОДИГ, Милана

О превођењу временских употреба потенцијала и кондиционала у српском и француском језику | Уп. 37.

– ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Мотивација, творба и значење српских сливеница | Уп. 573.

О значењу српских сливеница | Уп. 575.

– **БИНЂИЋ, Марија**

Семантичко-деривациона анализа турцизама у савременом српском језику | Уп. 578.

522. БУРКИН, Веселина

Семантичко-деривациона гнијезда лексема *мајка* и *оџац* / Веселина Ђуркин // Мајка у српском језику... – 95–127. | Summary

– **БУРКИН, Веселина**

Сложени везници у језику представника београдског стила | Уп. 657.

523. БУРОВИЋ, Сања

Деривационо гнездо лексема *мајка* и *мајчи/мајтер* : творбено-семантичка анализа / Сања Ђуровић // Мајка у српском језику... – 71–93. | Summary

– **ЗЕЧЕВИЋ КРНЕТА, Горана**

Camino y put en función preposicional en español y serbio | Уп. 294.

524. ИВАНИШ, Јована*

О допунама и допуњавању у српском језику / Миливој Алановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2019. – 267. / Јована Иваниш // ЛА. – 33 (2019), 21–31. | Приказ

– **ИВАНОВИЋ, Маја**

Придевске релативне клаузе у текстовима млађих основношколаца | Уп. 743.

525. ЈАКШИЋ ПЕРОВИЋ, Исидора

Про-дроп у позицији субјекта код говорника српског као завичајног језика са енглеског говорног подручја / Исидора З. Јакшић Перовић, Ана М. Крстић // Србија и српски језик. – 189–204. | Summary

– **ЈАНИЋ, Александра**

Употреба модалних глагола у „Представи о детету у српској култури“ Жарка Требјешанина | Уп. 663.

526. ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ, Ана

Везник *ем* у савременом српском језику / Ана М. Јањушевић Оливери // СЈ. – 28 (2023), 81–94. | Резюме

527. ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ, Ана

Синтакса и семантика императива у савременом српском језику / Ана Јањушевић Оливери. – Подгорица : Матица српска, Друштво чланова у Црној Гори, Одјељење за српски језик и књижевност ; Београд : Јасен, 2023. – 274. | ISBN 978-86-6293-120-7

– **ЈАЋОВИЋ, Јелена**

Вредности футурских облика у француском и српском језику економије | Уп. 297.

528. ЈЕЛИЋ, Гордана

Prilozi malo, mnogo, puno u SMS porukama / Gordana Jelić // ПЛ. – 24 (2023), 199–216. | Summary

– **ЈОВАНОВИЋ, Владан**

Употреба партиципа као вид архаизације текста у савременом српском језику | Уп. 667.

529. ЈОВАНОВИЋ, Јована

О неким аспектима попридевљавања глаголског прилога садашњег у савременом српском језику / Јована Б. Јовановић // НЈ. – 54, 1 (2023), 27–52. | Summary

530. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

Милија Николић – узорни граматичар / Јелена Р. Јовановић Симић // Научно дело и наслеђе професора др Милије Николића. – 143–152. | Summary

– **ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена**

О приклаузалним и прилексикалним реченицама са *да* у приповеци „Крава са дрвеном ногом“ Бранка Ћопића | Уп. 670.

531. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

Предикација као вербална еволуција и динамика / Јелена Р. Јовановић Симић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 133–142. | Summary

– **ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена**

Металингвистички компаратив у српском и енглеском језику | Уп. 299.

– **ЈОСИЋ, Катарина**

Глаголи са секундарним значењем мишљења и њихови руски и пољски преводни еквиваленти | Уп. 300.

– **ЈУРИШИЋ, Марина**

Предлог *од* са значењем интенционалности у призренско-тимочким и косовско-ре-савским говорима | Уп. 772.

– **ЈУРИШИЋ РОЉИЋ, Јасна**

Productivity and Frequency of some Latinate Verb Prefixes in English and Serbian | Уп. 301.

– **КАЛУЂЕРОВИЋ, Анђела**

Деминутивне именице у роману „Петријин венац“ Драгослава Михаиловића : стилистички аспект | Уп. 673.

532. КЛИКОВАЦ, Душка

О главним употребама претериталних глаголских времена у српском језику / Душка Кликовац // Предавања 12. – 109–120.

533. КЛИКОВАЦ, Душка

О употреби речи *укључујући* : синтаксички, семантички и стилски аспект / Душка Б. Кликовац // НССУВД. – 52, 1 (2023), 155–166. | Резюме

534. КОВАЧЕВИЋ, Борко

О неким мање заступљеним морфолошким творбеним процесима у српском језику / Борко Н. Ковачевић // Филолог. – 28 (2023), 152–172. | Summary

535. КОВАЧЕВИЋ, Борко

О разликовним одликама стварања речи / Борко Н. Ковачевић // ЗбФФП. – 53, 2 (2023), 15–29. | Summary

536. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Полукондензација зависне реченице у српском језику / Милош М. Ковачевић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 109–119. | Summary

537. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Полукондензацијске конструкције у српском језику / Милош М. Ковачевић // СЈ. – 28 (2023), 5–29. | Summary

538. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Статус везника *док* у контрастним реченицама / Милош М. Ковачевић // ЈФ. – 79, 2 (2023), 171–189. | Резюме, Summary

– **КОЗОМОРА, Наташа**

Глаголске лексеме са префиксима *за-* и *до-* у руском језику и њихови преводни еквиваленти у српском и енглеском језику | Уп. 307.

– **КОСМАЈАЦ, Весна**

Глаголи говорења и мишљења у жанру интервјуа у руском и српском језику | Уп. 311.

– КУКИЋ, Тијана

Референцијалност и употреба члана у италијанском језику и његови српски еквиваленти | Уп. 314.

– ЛУКОВИЋ, Марија

Систем претериналних глаголских облика у говору Горње Рибнице код Краљева | Уп. 780.

– МАНОЈЛОВИЋ, Нина

Спацијализација темпоралности у роману „Фама о бициклстима“ Светислава Басаре | Уп. 686.

– МАРКОВИЋ, Жељко

Глаголи визуелне перцепције у српском и словеначком језику : контрастивна семантичко-синтаксичка анализа | Уп. 320.

539. МАРКОВИЋ НИКОЛАЈЕВА, Јелена

Модална значења глагола *имати* / Јелена Марковић Николајева // ППЈ. – 54 (2023), 75–92. | Summary

– МИЛАНОВ, Наташа

Именице субјективне оцене у путописима „Писма из Норвешке“ И. Секулић и „Африка“ Р. Петровића | Уп. 692.

– МИЛАНОВИЋ, Александар

Из историјата српских сливеница | Уп. 845.

– МИЛАШИН, Горан

О конструкцијама с приједлогом *ио* у романима „Госпођица“ и „Проклета авлија“ Иве Андрића | Уп. 694.

– МИЛИНОВИЋ, Дејан

Animal Smiles Expressing Human Traits in English and Serbian | Уп. 323.

– МИЛОШЕВИЋ, Иван

Схематска структура просторних значења фразних глагола енглеског језика са партикулом *out* и глагола српског језика са префиксом *из-* | Уп. 326.

540. МИЉКОВИЋ, Вања

Протодогађајна семантика глаголских префикса у српском језику / Вања Миљковић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2023. – 419. – (Едиција Монографије ; 38) | ISBN 978-86-82873-99-0

– МИНИЋ, Бојан

Временски прилози у народним говорима Црне Горе | Уп. 786.

541. МИТИЋ, Ивана

О конгруенцији предиката са дисјунктивним субјектом у српском језику / Ивана З. Митић. – Ниш : Филозофски факултет, 2023. – 194. | ISBN 978-86-7379-638-3

542. МИТРОВИЋ, Анђела

Предлози настали категоријалним преобразовањем / Анђела Б. Митровић // СЈ. – 28 (2023), 351–368. | Summary

– МИТРОВИЋ, Анђела

Реченице с експресивном вредношћу у нарави романа „Дервиш и смрт“ Меше Селимовића | Уп. 696.

543. МИШИЋ, Биљана

Компоненцијална анализа секундарних значења глагола *ошати* / Биљана Б. Мишић // СЈ. – 28 (2023), 271–283. | Zusammenfassung

– МОДЕРЦ, Саша

О stilističkoj neekivalentnosti prisvojne zamenice u italijanskom i srpskom jeziku | Уп. 328.

544. МРКОЊИЋ, Милица

Употреба и преференција граматичке и семантичке конгруенције код паукалних синтагми / Милица Мркоњић, Невенка Марковић // ППЈ. – 54 (2023), 157–171. | Summary + Прилог

545. НЕНАДИЋ, Марија

Творбено-семантичка анализа деривационог гнезда *Африка* / Марија Ж. Ненадић // Африка. – 333–344. | Summary

546. НЕНАДИЋ, Марија

Универбизација : осврт на досадашња истраживања о недовољно проученом творбеном моделу / Марија Ненадић, Марко Милошевић // Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1. – 333–343. | Summary

– НЕДЕЉКОВИЋ, Марија

Синтаксичке конструкције у путописној прози „Црно на бело“ Оскара Давича | Уп. 697.

– НЕШОВИЋ, Матија

Англицизми у српском и руском омладинском жаргону : морфосинтаксички и семантички аспект | Уп. 333.

Говор села Шеховци : опис фонолошког система и један синтаксички куриозитет | Уп. 792.

547. НИКОЛИЋ, Мирослав

О краћим облицима придева насталим конверзијом од глаголског прилога садашњег у савременом српском језику / Мирослав Б. Николић // НЈ. – 54, 1 (2023), 1–26. | Резюме

– НОВАКОВ, Предраг

Studije iz englesko-srpske kontrastivne gramatike glagola | Уп. 334.

– НОВОКМЕТ, Слободан

Нове сливенице у именовању појмова из периода епидемије ковида 19 у језику медија | Уп. 606.

– ОГЊАНОВИЋ, Сања

О линеаризацији суперлативне речце *нај* у дијалектима српског језика | Уп. 793.

548. ОПАРНИЦА, Милена

Primarna motivisanost upotrebe diminutiva / Milena S. Oparnica // ПЛ. – 24 (2023), 217–229. | Summary

– ОПАЧИЋ, Марија

Асиндетске реченице с поновљеном глаголском лексемом у руском и српском језику | Уп. 337.

549. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Оказионалне сливенице у савременој српској афористици : творбена анализа / Ђорђе Оташевић // Сливенице у словенским језицима. – 200–223. | Резюме

– ПАНТИЋ, Ирена

Енглески заменички облик *ау* и његови српски преводни еквиваленти | Уп. 341.

– ПАПАЗ, Младен

Modalni glagoli u kontrastu | Уп. 343.

– ПЕЛЕСИЋ, Карин

Savremena gramatikografija u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Hrvatskoj i Srbiji | Уп. 345.

– ПЕТКОВИЋ, Биљана

Детерминатори у српском и македонском језику | Уп. 346.

550. ПЕТКОВИЋ, Јелена

Двострука негација у српском језику / Јелена Петковић. – Вишеград : Андрићев институт, 2023. – 318. – (Библиотека Знамен србистике. Одјељење за језик; 12) | ISBN 978-99976-89-11-5

– ПИЛИЋ, Ана

Приједлог *ит* у њемачком и његови преводни еквиваленти у српском језику на основу корпуса из дјела „Herztier“ и „Amokläufer“, те њихових превода „Животиња срца“ и „Амок“ | Уп. 64.

– ПОПОВИЋ, Наташа

Изражавање каузалности у савременом француском и српском језику | Уп. 350.

551. РАДОВАНОВИЋ, Данијела

Семантички потенцијал глагола *рећи* и *казати* и њихових префиксала / Данијела Радовановић // ППЈ. – 54 (2023), 235–251. | Summary

552. РАКИЋ, Александра

Падежи и предлошко-падежне конструкције са темпоралним значењем у административном стилу српског језика / Александра Д. Ракић // Србија и српски језик. – 219–229. | Summary

– РАКИЋ, Александра

Спацијалне предлошко-падежне конструкције у атрибутој функцији у „Роману о Лондону“ Милоша Црњанског | Уп. 708.

553. РИБАЋ, Милојка

Декомпоноване и перифрастичке предикатске конструкције у „Уставу Републике Србије“ / Милојка С. Рибач // Савремена проучавања језика... – 79–87. | Summary

– РУСИМОВИЋ, Тања

Нестандардна атрибуција у омладинском жаргону | Уп. 711.

– САВОВА, Димка

Језичке особине Капоровог „Путописа кроз биографију“ : употреба уопштеноличних реченица | Уп. 712.

– СИМИЋ, Зоран

Још о темпоралним предлошко-падежним формама у говору Банатске Црне горе | Уп. 800.

– СТАМЕНКОВИЋ, Михајло

Kognitivno-semantički teorijski okvir Talmijeve tipologije kretanja | Уп. 357.

554. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

О ефекту перфективности имперфективног вида / Веран Ј. Станојевић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 143–153. | Summary

– СТЕВАНОВИЋ, Сања

Партицип 1 из немачког језика као (не)постојећа граматичка категорија у савременом српском језику | Уп. 359.

555. СТЕПАНОВИЋ, Стефан

Актуелна питања морфологије и творбе р(и)јечи српског језика : радови са научног скупа „Актуелна питања морфологије и творбе р(и)јечи српског језика“, одржаног

у Андрићграду 10–11. октобра 2020. / ур. Милош Ковачевић. – Вишеград : Андрићев институт, 2021. – 268. / Стефан М. Степановић // НЈ. – 54, 1 (2023), 100–104. | Приказ

556. СТИПЧЕВИЋ, Балша

О обезличеном пасиву у српском језику / Балша Н. Стипчевић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 179–190. | Summary

557. СТОЈАНОВИЋ, Милица

Глаголи са више префикса у српском језику / Милица Стојановић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2023. – 138. – (Едиција Монографије ; 36) | ISBN 978-86-82873-97-6

558. СТОЈМЕНОВИЋ, Наталија

Панда је стигао/стигла у српски језик : проблем рода неких позајмљеница у српском језику / Наталија Стојменовић, Сања Стевановић // Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1. – 371–381. | Zusammenfassung

559. СТОЈМЕНОВИЋ, Наталија

Пресупозиција изричаја са итеративним глаголима у српском језику / Наталија Н. Стојменовић // PhM. – 15 (2023), 307–323. | Summary

– **ТРАЈКОВИЋ, Татјана**

Радни глаголски придев мушког рода једнине у говорима Косовског Поморавља | Уп. 812.

– **ХАЛУПОВА, Нина**

Srbské ľudové příslovia s lexémou *браћу/браћа* (*brat/bratia*) a ich derivátmi | Уп. 641.

– **ХЛЕБЕЦ, Борис**

Defining English and Serbian Verbs of Damage | Уп. 367.

560. ЦВИЈОВИЋ, Драгана

Збирне именице у савременом српском језику : лексичко-граматичка и лексичко-семантичка анализа / Драгана Цвијовић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2023. – 324. – (Едиција Монографије ; 35) | ISBN 978-86-82873-96-9

– **ШЕКЕРОВИЋ, Александра**

Реченични модели са глаголима визуелне перцепције у роману „Лагум“ Светлане Велмар-Јанковић | Уп. 732.

561. ШЕФЕР, Марина

О једном типу кондиционалних реченица са значењем поређења / Марина Шефер // Context 2021. – 447–459.

562. ШУЊЕВАРИЋ, Ђорђе

Значењске специфичности парова глагола са префиксима *до-* и *од-* у српском језику / Ђорђе Шуњеварић // Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1. – 321–331. | Summary

563. ШУЊЕВАРИЋ, Ђорђе

Семантика префикса *од-* код глагола кретања у српском језику / Ђорђе В. Шуњеварић // Савремена проучавања језика... – 41–54. | Summary

– **ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило**

(Не)контрахирано перфекатско *се је* и сродне енклитичке комбинације у говорним типовима штокавског дијалекта и савременом српском језику | Уп. 816.

д) Лексикологија (лексичка семантика, терминологија, ономастика и др.)

564. АРСЕНИЈЕВИЋ, Нада

О глаголима које повезује вештина : једна од когнитивних семантичких компоненти / Нада Л. Арсенијевић // НЈ. – 54, 1 (2023), 53–68. | Резюме

565. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Турцизми са просторним значењем у контексту балканских језика и њихових дијалеката / Жарко Бошњаковић, Гордана Штасни // СДЗБ. – 70, 2 (2023), 1–482. | Summary

566. ВЕЉАНОВСКИ, Софија

Соматизми из лексичког поља *глава* у савременом српском сленгу / Софија Вељановски // Млади и србистика 4. – 19–32. | Summary

567. ВЕЉКОВИЋ, Жарко

Дарданци : етимологија / Жарко Б. Вељковић // Етно-културолошки зборник. – 26 (2023), 227–234. | Summary

568. ВЕЉКОВИЋ, Жарко

Ојконими *Недељице/Неђељице, Недељица/?Неделица, Недеље/?Неделе, Недељици* / Жарко Б. Вељковић // КњЈ. – 70, 2 (2023), 363–368. | Резюме

569. ВЕСЕЛИНОВИЋ, Бранислав

О појму *судбине* у српском језику из појмовнометафоричког угла / Бранислав Веселиновић // ППЈ. – 54 (2023), 113–156. | Summary

570. ВУЈИЋ, Јелена

Англицизми као неологизми у језику штампе српске дијаспоре у САД на почетку XX века / Јелена Љ. Вујић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 329–340. | Summary

– ВУЛОВИЋ ЕМОНТС, Наташа

Турцизми са значењем титуле, звања или чина као компоненте пословица и изрека у српском језику | Уп. 632.

571. ГОЧАНИН, Мирјана

Семантичко-творбена анализа лексема *моћ, немоћ* и њихових одабраних деривата на примеру „Речника САНУ“ / Мирјана Гочанин // Jezik, književnost, moć. – 41–56. | Summary

– ДАНИЛОВИЋ ЈЕРЕМИЋ, Јелена

Лексичке сливенице у српском и појединим словенским језицима | Уп. 288.

572. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Избор за најлепшу реч српског језика / Рајна М. Драгићевић // Реч године у словенским језицима. – 30–48. | Резюме

573. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Мотивација, творба и значење српских сливеница / Рајна М. Драгићевић // Сливенице у словенским језицима. – 87–104. | Резюме

574. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Ново о лексичком значењу : Приступи проучавању значења речи / Јасмина Дражић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 326. / Рајна М. Драгићевић // СЈ. – 28 (2023), 449–455. | Приказ | Уп. 576, 594, 598, 623.

575. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

О значењу српских сливеница / Рајна Драгићевић // Предавања 12. – 121–131.

576. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Приступи проучавању значења речи / Јасмина Дражић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 326. / Рајна Драгићевић // ЗбМСФЛ. – 66, 2 (2023), 133–139. | Приказ | Уп. 574, 594, 598, 623.

577. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Слика природе у српском језику / Гордана Штрбац, Гордана Штасни. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 337. / Рајна М. Драгићевић // ЈФ. – 79, 1 (2023), 214–222. | Приказ | Уп. 589.

– ДРЉЕВИЋ, Јелена

Terminologija iz oblasti veslanja u italijanskom i srpskom jeziku | Уп. 289.

– ЂЕВОРИ, Божидар

Речник топономастике Топлице : историјско-географски поменик о етничким променама до краја XIX века | Уп. 877.

578. ЂИНЋИЋ, Марија

Семантичко-деривациона анализа турцизама у савременом српском језику / Марија Ђинђић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2023. – 594. – (Едиција Монографије ; 37) | ISBN 978-86-82873-98-3

– ЂОРДАН, Андријана

Језичка политика и терминологија струке : домен менаџмента у српском и шпанском језику | Уп. 291.

– ЂОРЂЕВИЋ, Кристина

Српски и словачки народни називи с компонентом *јабука/jablko* којима се именују мандрагора, татула и парадајз | Уп. 292.

– ЂУРКИН, Веселина

Семантичко-деривациона гнијезда лексема *мајка* и *оџац* | Уп. 522.

– ЂУРОВИЋ, Сања

Деривационо гнездо лексема *мајка* и *мајиш/мајтер* : творбено-семантичка анализа | Уп. 523.

579. ИВАНОВИЋ, Милан

Гдје се и крад *црваси* могу назвати *сиџоком* с *исџока* : имена народа и регионалних група у неформалним урбаним варијететима српског језика / Милан Ивановић // ЗбМСС. – 103 (2023), 169–191. | Summary

580. ИВАНОВИЋ, Милан

О семантичко-прагматичкој типологији именâ ‘од урока’ : поводом најскоријег поуста у фреквенцији имена *Вук* / Милан Д. Ивановић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 341–351. | Summary

581. ИВАНОВИЋ, Милан

Шта су *шиболейџиними* и постоје ли они у српском језику? / Милан Д. Ивановић // Филолог. – 27 (2023), 275–298. | Summary

582. ИВАНОВИЋ, Ненад

„Збирка грдних имена“ Ђорђа Натошевића (1821–1887) као извор за проучавање лексике погрдног значења у савременом српском језику / Ненад Б. Ивановић, Јована Б. Јовановић // ЈФ. – 79, 2 (2023), 91–120. | Резюме, Summary + Прилог

– ИВАНОВИЋ, Ненад

Функција лексике енглеског порекла и видови њене адаптације у путопису „Нови свет или у Америци годину дана“ (1934) Јелене Димитријевић | Уп. 660.

583. ЈАКУШКИНА, Јекатерина

Лексическое варьирование в речи носителей литературного языка на территории Республики Сербской / Е. И. Якушкина, Д. Црняк // Филолог. – 28 (2023), 119–134. | Резиме, Summary

– ЈАКУШКИНА, Јекатерина

Полная лексикографическая эквивалентность и отступления от нее в русском и сербском языках | Уп. 295.

584. ЈАНИЋ, Александра

Конкурентност међу дублетима и синонимима у српском језику актуелним током пандемије вируса корона / Александра А. Јанић // Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1. – 21–29. | Summary

585. ЈАНИЋ, Александра

Recent Adjectival Anglicisms and their Serbian Equivalents : an Associative Approach / Aleksandra Janić, Marta Veličković // 36МСФЛ. – 66, 1 (2023), 93–118. | Резиме

586. ЈАНКОВИЋ, Јелена

Уз један важан јубилеј : етимологија у радовима објављеним у часопису „Наш језик“ : 1932–2022. / Јелена Д. Јанковић // НЈ. – 54, 1 (2023), 69–86. | Summary

587. ЈАЊИЋ, Марина

Лингвокултурама кум у пресеку српског језика и културе / Марина С. Јањић // Обичаји у култури Срба и Бугара. – 93–105. | Резиме, Summary

– ЈАШОВИЋ, Голуб

Лексика у вези са гајењем *ovis aries* у селима Међеђи Поток и Бабудовица у Ибарском Колашину | Уп. 768.

Субстандардна лексика у поезији Србољуба Митића | Уп. 665.

588. ЈОВАНОВИЋ, Јована

Моћ лексике медијског дискурса у креирању и учвршћивању ставова према мањинским групама : на примеру вербалне дискриминације ЛГБТ особа / Јована Јовановић // Jezik, književnost, moć. – 167–183. | Summary

– ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Поглед на лексiku Григорија Божовића у путописима из Црне Горе | Уп. 669.

589. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

Слика природе у српском језику / Гордана Штрбац, Гордана Штасни. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 340. / Јелена Јовановић Симић // 36МСФЛ. – 66, 1 (2023), 184–194. | Приказ | Уп. 577.

– ЈОВИЋ, Надежда

Дијалекатски речник као слика народних обичаја : на примеру „Речника говора Лужнице“ Љ. Тирића | Уп. 770.

Романизми у сточарској терминологији југоисточне Србије | Уп. 771.

590. ЈОШИЋ, Неђо

Ријечи с периферије лексичког система : заступљеност и однос према њима у „Речнику САНУ“ / Неђо Г. Јошић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 283–292. | Резиме

– КАПРИЈЕЛОВА, Викторија

Полезные друзья переводчика в русском и сербском языках с точки зрения теории семантических переходов : на материале лексики с темпоральной семантикой | Уп. 302.

– КЕБАРА, Марина

Когнитивно-семантички квалifikатори и лексичко-семантичка средства вербализације концепта *мајка* у српском и руском језику | Уп. 303.

591. КЕЦМАН, Милош

Полисемична лексика у српском језику : глаголи, именице и придеви : Српски лексички фонд из угла полисемеје : глаголи, именице, придеви / Наташа Миланов. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2021. – 465. / Милош М. Кеџман // Филолог. – 27 (2023), 542–547. | Приказ | Уп. 617.

– **КЛИКОВАЦ, Душка**

О употреби речи *укључујући* : синтаксички, семантички и стилски аспект | Уп. 533.

– **КОЗОМОРА, Наташа**

Konceptualizacija *zavisti* u srpskom i ruskom jeziku | Уп. 308.

– **КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија**

Русизми у делима српских путописаца из XIX века | Уп. 680.

Српски термини сродства : лексичко-семантички, лингвокултуролошки и лингводидактички аспекти | Уп. 225.

– **КОРОЉКОВА, Марија**

О специальной лексики в двуязычном словаре | Уп. 310.

592. ЛАЗИЋ КОЊИК, Ивана

Модерне појаве у неолошким проучавањима : иницијатива за покретање избора за реч године у српском језику у оквиру часописа „Новоречје“ / Ивана Лазич Коњик // Реч године у словенским језицима. – 90–114. | Summary

– **ЉУБИСАВЉЕВИЋ, Јасмина**

Бирокарска лексика и стереотипи у публицистичком стилу | Уп. 684.

– **МАКЕВИЋ, Јелена**

Дијалекатска дистрибуција лексема *кашика* и *жлица* и осталих варијаната у српском језику | Уп. 781.

– **МАКИШОВА, Ана**

Viacslovné pomenovania s názvom farby v slovenskom a v srbskom jazyku | Уп. 317.

593. МАНОЈЛОВИЋ, Кристина

Концептуализација лексема *ђаво* и *враг* у српском језику / Кристина М. Манојловић // ГСЈ. – 21 (2023), 9–25. | Summary

594. МАРЈАНОВИЋ, Александра

Приступи проучавању значења речи / Јасмина Дражић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 323. / Александра Марјановић // ППЈ. – 54 (2023), 275–280. | Приказ | Уп. 574, 576, 598, 623.

– **МАРЈАНОВИЋ, Саша**

Поглед на опште српско-румунске речнике у контексту функцијске теорије | Уп. 318.

– **МАРКОВИЋ, Жељко**

Урбаноними Новог Сада у роману „Књига о бламу“ | Уп. 687.

– **МАРКОВИЋ, Јордана**

Лингвистички терминосистем М. Радана у светлу српске дијалектологије | Уп. 783. Учесници у свадбеним обичајима | Уп. 321.

595. МИЛАНОВИЋ, Александар

Англицизми у „Речнику страних речи“ (1914) Веселина Ћисаловића / Александар Милановић // Предавања 12. – 81–93.

596. МИЛАНОВИЋ, Александар

Застаревање лексичких славенизама у српском језику / Александар М. Милановић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 17–27. | Summary

597. МИЛЕНКОВИЋ, Ана

Именице којима се означавају прототипичне емоције у савременом српском језику / Ана В. Миленковић // НЈ. – 54, 2 (2023), 17–31. | Summary

598. МИЛЕНКОВИЋ, Ана

Приступи проучавању значења речи / Јасмина Дражић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 323. / Ана В. Миленковић // ЈФ. – 79, 2 (2023), 289–296. | Приказ | Уп. 574, 576, 594, 623.

599. МИЛОРАДОВ, Дејан

Дефинисање бионима у речницима српског језика / Дејан Милорадов, Имре Кризманић // ЗбМСКЈ. – 71, 1 (2023), 195–215. | Summary

600. МИЉКОВИЋ, Вања

Интернет платформа „Вукајлија“ и лексикографија савременог српског сленга / Вања Миљковић // Реч године у словенским језицима. – 137–163. | Summary

601. МИЉКОВИЋ, Вања

Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема : зборник научних радова / ур. Стана Ристић, Ивана Лазић Коњик, Ненад Ивановић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2021. – 1170. / Вања Миљковић // ЈФ. – 79, 1 (2023), 257–266. | Приказ – **МИРКОВИЋ БИРТАШИЋ, Дејана**

Стратегије и технике превођења културема с францускога на српски језик | Уп. 59.

602. МИТИЋ, Анђела

Микротопонимија села у доњем сливу Власине / Анђела Митић // Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1. – 295–306. | Summary

– МИХАЈЛОВИЋ, Милица

Македонизми у говору Враћа | Уп. 788.

– НАЈДЕНОВА, Вјара

Називи уметника : сличности и разлике у српском, руском и бугарском језику | Уп. 330.

– НЕНАДИЋ, Марија

Доступност когнитивно-прагматичких информација за лексеме обраћања у енглеским и српским описним речницима | Уп. 331.

Творбено-семантичка анализа деривационог гнезда *Африка* | Уп. 545.

– НЕШОВИЋ, Матија

Англицизми у српском и руском омладинском жаргону : морфосинтаксички и семантички аспект | Уп. 333.

603. НИКОЛИЋ, Весна

Актуелна питања лексикологије и лексикографије српског језика / ур. Милош Ковачевић. – Андрићград : Андрићев институт, 2022. – 357. / Весна С. Николић // ЈФ. – 79, 1 (2023), 267–276. | Приказ | Уп. 622.

604. НОВОКМЕТ, Слободан

Метафорична значења животињских назива у функцији изражавања моћи у српском лексичком систему и јавном дискурсу / Слободан Новокмет // Jezik, književnost, moć. – 57–70. | Summary

605. НОВОКМЕТ, Слободан

Неологизми бирани за реч године на енглеском говорном подручју и њихова представљеност у српском лексичком систему / Слободан Б. Новокмет // НССУВД. – 52, 1 (2023), 317–328. | Summary

606. НОВОКМЕТ, Слободан

Нове сливенице у именовању појмова из периода епидемије ковида 19 у језику медија / Слободан Новокмет, Јована Јовановић // Сливенице у словенским језицима. – 127–149.

607. НОВОКМЕТ, Слободан

Преводи компјутерских и интернетских термина на српски језик : актуелна питања и проблеми / Слободан Б. Новокмет // КњЈ. – 70, 1 (2023), 27–38. | Summary

608. ОНОМАСТИКА Неготинске Крајине : друга половина XIX века / прир. Никола Плавшић. – Неготин : Народна библиотека „Доситеј Новаковић“, 2023. – 612. | ISBN 978-86-84387-60-0

609. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Деантропонимни неологизми у савременом српском језику / Ђорђе Р. Оташевић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 293–303. | Резюме

610. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Нова лексика у српском језику у вези с руско-украјинским сукобом / Ђорђе Р. Оташевић // СЈ. – 28 (2023), 315–336. | Summary

611. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Ономастика Горње Топлице / Голуб Јашовић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета у Приштини ; Куршумлија : Народна библиотека, 2022. – 737 стр. / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 35 (2023), 39–40. | Приказ

612. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе*

Паронимија и парономазија у поезији Момчила Настасијевића I / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 32 (2019), 11–35. | Summary

613. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе*

Паронимија и парономазија у поезији Момчила Настасијевића II / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 33 (2019), 1–17. | Резюме

– ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Прилози за грађу лексиколошке и металексикографске библиографије | Уп. 991, 992, 993.

614. ПАНИЋ КАВГИЋ, Олга

Koliko razumemo nove anglicizme / Olga Panić-Kavgić. – 2, elektronsko izd. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 158. | ISBN 978-86-6065-754-3

– ПАПАЗ, Младен

Лексеме у илокутивној функцији тврдње у новинским извјештајима на српском и њемачком језику | Уп. 342.

615. ПОЛОВИНА, Нина

Da li su gradovi pametni, a sistemi inteligentni : terminološki pogled na jezičku praksu / Nina Polovina, Tanja Dinić // Filološki vidici 2. – 72–89.

– РАТКОВИЋ, Драгана

Зоонимска лаудативна номинација жене с аспекта старосне доби у пиротском говору | Уп. 798.

616. РИСТИЋ, Стана

Концепт *држава* у асоцијативном пољу српског језика / Стана Ристић, Ивана Лазич Коњик // Славистика. – 27, 2 (2023), 93–112. | Summary

617. РИСТИЋ, Стана

Полисемија у речницима и језику : Српски лексички фонд из угла полисемије : глаголи, именице, придеви / Наташа Миланов. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2021. – 465. / Страна С. Ристић // СЈ. – 28 (2023), 457–462. | Приказ | Уп. 591.

618. РУСИМОВИЋ, Тања

Стилска и употребна вредност лексема *мајка* у српском језику / Тања Русимовић // Мајка у српском језику... – 129–150. | Summary

619. САВИЋ, Сандра

Микротопонимија Заглавка у светлу језичке интерференције / Сандра Савић // Етно-културолошки зборник. – 26 (2023), 197–208. | Summary

– САМАРЦИЋ, Биљана

Млђкойиџаџељница | Уп. 851.

620. САНКОВИЋ, Никола

О синонимском односу лексема *васиона*, *космос*, *свемир* и *универзум* / Никола Санковић // 36МСКЈ. – 71, 1 (2023), 225–241.

621. СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана

Ковид лексика : противници и заговорници вакцинације (лексичкосемантичка и концептуална анализа) / Светлана М. Слијепчевић Бјеливук // НССУВД. – 52, 1 (2023), 305–316. | Summary

622. СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана

О најзначајнијим питањима српске лексикологије и лексикографије : Актуелна питања лексикологије и лексикографије српског језика / ур. Милош Ковачевић. – Андрићград : Андрићев институт, 2022. – 357. / Светлана М. Слијепчевић Бјеливук // СЈ. – 28 (2023), 487–492. | Приказ | Уп. 603.

– СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Средњи век у роману „Приврженост“ Драга Кекановића : лексички аспект | Уп. 718.

– СТЕВАНОВИЋ, Јована

Nomina attributiva у говору Лужнице | Уп. 802.

Nomina attributiva у речничкој збирци „Лексика народне медицине у тимочко-лужничким говорима“ Јелене Глишић | Уп. 803.

Турцизми и германизми у лексикографском раду Јакше Динића : семантичка адаптација | Уп. 804.

623. СТЕПАНОВ, Страхинја

О значењу речи – са различитих гледишта : Приступи проучавању значења речи / Јасмина Дражић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 323. / Страхинја Р. Степанов // 36МСКЈ. – 71, 2 (2023), 593–598. | Приказ | Уп. 574, 576, 594, 598.

624. СТОЈАНОВИЋ, Милена

Анализа концепта *новац* у српскоме језику / Милена М. Стојановић // КњЈ. – 70, 2 (2023), 293–305. | Summary

– ТРАЈКОВИЋ, Татјана

Лексика ратарства села Свинице (Румунија) | Уп. 811.

625. ЋЕВРИЗ НИШИЋ, Вера

О семантичко-стилским особеностима употребе етничких лексема као погрдних у насловима новинских текстова / Вера С. Ћевриз Нишић // Исходишта. – 9 (2023), 381–390. | Summary

– **ФИЛИПОВИЋ КОВАЧЕВИЋ, Соња**

English Culturally Expansive Words with Figurative Meaning and their Adaptations in Serbian : a Cognitive Linguistic View | Уп. 362.

– **ЦВИЈОВИЋ, Драгана**

Збирне именице у савременом српском језику : лексичко-граматичка и лексичко-семантичка анализа | Уп. 560.

– **ШАПИЋ, Јулија**

О роли пользователя в лексикографическом источнике | Уп. 368.

626. ШИПКА, Данко*

Путеви лексичке хибридизације у првој генерацији исељеника : уводна разматрања / Данко Шипка // ЛА. – 32 (2019), 1–10. | Summary

– **ШТАСНИ, Гордана**

Деривационе и семантичке карактеристике зоонимских ономатопеја у српском језику | Уп. 733.

627. ШТАСНИ, Гордана

Лингвокултуролошке карактеристике лексеме *миш* у савременом српском језику / Гордана Штасни, Гордана Штрбац // 36МСКЈ. – 71, 3 (2023), 895–919. | Summary

628. ШТРБАЦ, Гордана

Лингвокултуролошки аспекти лексеме *мачка* у српском језику / Гордана Р. Штрбац, Гордана Р. Штасни // ЈФ. – 79, 1 (2023), 57–96. | Резюме, Summary

– **ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило**

Братићев митски *Биш* | Уп. 734.

– **ШЋЕПОВИЋ, Јована**

Турцизми који се односе на физичке и духовне особине човека у „Речнику Драгачева“ | Уп. 817.

ђ) Фразеологија и паремиологија– **АНДРИЋ, Едита**

Bibliai eredetű frazeológiai egységek a magyarban és a szerbben | Уп. 271.

Лажни пријатељи у мађарској и српској фразеологији | Уп. 272.

– **АНЂЕЛИЋ НИКОЛЕНЦИЋ, Весна**

Концепт *језика* у српским, енглеским и француским пословицама | Уп. 273

– **БАДОВИНАЦ, Јелена**

Изазови у превођењу фразеологизама из италијанског језика на српски језик : фразеологизми са именицама које означавају архитектонске објекте и њихове делове | Уп. 24.

– **БАЈОВИЋ, Јелена**

Хендиадис као фразеолошки жанр у „Лучи микрокозма“ и руским преводима | Уп. 27.

629. БАЦИЋ, Цица

Фразеологизми на друштвеним мрежама / Цица З. Баћић // КњЈ. – 70, 1 (2023), 95–109. | Summary

630. БОЈОВИЋ, Ивана*

100 крилатица / Ђорђе Оташевић. – Београд : Алма, 2020. – 127. / Ивана Бојовић // ЛА. – 33 (2019), 57–58. | Приказ

631. БОЈОВИЋ, Ивана*

Фразеологија о човеку и човек у фразеологији / Гордана Штрбац. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2018. – 284. / Ивана Бојовић // ЛА. – 32 (2019), 41–57. | Приказ

– ВЕСЕЛИНОВИЋ, Бранислав

О појму *судбине* у српском језику из појмовнометафоричког угла | Уп. 569.

– ВУЈОВИЋ, Марија

Apsolutna ekvivalencija kod frazeologizama s komponentom *oko* u italijanskom, španskom i srpskom jeziku | Уп. 283.

Konceptualno polje ljubavi u frazeologizmima italijanskog, španskog i srpskog jezika koji sadrže komponentu *oko* | Уп. 284.

632. ВУЛОВИЋ ЕМОНТС, Наташа

Турцизми са значењем титуле, звања или чина као компоненте пословица и изрека у српском језику / Наташа Вуловић Емонтс, Марија Ђинђић // ПКЈИФ. – 89 (2023), 21–30. | Summary

633. ЂУКИЋ, Маријана

Фразеолошке јединице у текстовима о Светском првенству у фудбалу 2022. године / Маријана Ђукић // ЈД. – 21 (2023), 20–27.

634. ЖИВОЈИНОВИЋ, Тара

Вајтра и *вода* у фразеологији српског језика / Тара Живојиновић, Нађа Николић, Алекс Сењи // Млади и србистика 4. – 33–49. | Summary

– ЈЕВРИЋ, Тамара

Long Hair and Short Wit : English-Serbian Parallels in Proverbs Describing Women | Уп. 298.

– КЕРАЦ, Милица

Восприятие определенных народов сербами и русскими : на основе материала сербских и русских пословиц и поговорок | Уп. 304.

– КОБЕТИТС, Денес

Kontrastive Analyse der Phraseologismen mit dem Lexem *Vogel* in der deutschen und serbischen Sprache | Уп. 305.

– КОСТИЋ, Антонина

The Representation of Women in Proverbs : a Comparative Analysis of Modern Greek and Serbian Language | Уп. 312.

– КРИЈЕЗИ, Мерима

Luaj te zjarrin / пајџо ме те џарџа : албански и грчки фразеологизми с компонентом ватра и њихови преводни еквиваленти на српском | Уп. 313.

– ЛАМБРОПУЛУ, Марга

Idioms of *Death* in Greek and in Serbian | Уп. 315.

– ЉУБАНИЋ, Милица

Фразеолошки изрази са основним бројевима у италијанском језику и српски преводни еквиваленти | Уп. 53.

– МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Љубиша и Њгош : лексичке и фразеолошке паралеле : поглавље Фразеологизација и дефразеологизација | Уп. 688.

Њгош и Љубиша : лексичке и фразеолошке паралеле : фрагмент „Крађа и прекрађа звона“ | Уп. 689.

– **МАРЧЕТА, Јована**

Концептуализација жене у француским, италијанским и српским пословицама | Уп. 322.

– **МИЛИНОВИЋ, Дејан**

Selected English Idioms and Similes with Farm Animal Zoonyms as the Source Domain and their Equivalents in Serbian | Уп. 324.

– **МИЛОЈЕВИЋ, Ивана**

Ton ékave t' alatiob : паремије и фразеологизми у савременом грчком са компонентом *alati* (= *co*) и њихови преводни еквиваленти на српском | Уп. 325.

635. МИЛОЈЕВИЋ, Марија

Поглед на фразеолошке јединице из угла лингвокултурологије / Марија М. Милојевић // Савремена проучавања језика... – 55–65. | Resumen

636. МИТИЋ, Ивана

Сличности и разлике у употреби и значењу израза *и други* / *и остали* у српском језику / Ивана З. Митић, Неда Н. Стефановић // PhM. – 15 (2023), 557–570. | Summary

637. МУДРИНИЋ, Тијана

Пословице и фразеологизми са лексемом *мајка/мајин/мајер* у српском језику / Тијана Мудринић // Млади и србистика 4. – 95–112. | Summary

– **МУТАВЦИЋ, Предраг**

Идиоматске конструкције са појмом времена у савременом румунском, грчком и српском језику : прилог проучавању семантике балканске фразеологије | Уп. 329.

– **НОВОКМЕТ, Слободан**

Метафорична значења животињских назива у функцији изражавања моћи у српском лексичком систему и јавном дискурсу | Уп. 604.

– **ПЕЈАНОВИЋ, Ана**

Фразеолошки рјечник Његошевих пјесничких дјела : фразеологизми у ужем смислу | Уп. 895.

– **ПЕЈОВИЋ, Анђелка**

Camino de la fraseología contrastiva del español y el serbio | Уп. 344.

– **ПЕТРОВИЋ ГУЈАНИЧИЋ, Маша**

Análisis pragmático-estilístico de los marcadores paremiológicos en el discurso periodístico del serbio y del español | Уп. 348.

– **ПЕТРОНИЈЕВИЋ, Божинка**

Frazeologizmi u romanu “Medea : Stimmen Kriste Volf” – original i prevod : prilog razgraničenju kontrastivne frazeologije i translatologije | Уп. 349.

– **РАДЕНКОВИЋ ШОШИЋ, Бојана**

Српски преводни еквиваленти италијанских фразеологизама у „Напуљској тетрологији“ Елене Феранте | Уп. 66.

– **РИСТИЋ, Гордана**

Novozavetne paremije u nemačkom i srpskom jeziku : kontrastivna analiza | Уп. 67.

638. СПАСОЈЕВИЋ, Теодора

Натприродна бића у фразеологији српског језика / Теодора Спасојевић, Јована Ражек, Јана Јевтић // Млади и србистика 4. – 50–75. | Summary + Прилог: Речник фразеолошких јединица чије су компоненте лексеме којима се именују натприродна бића

639. СТАНОЈЕВИЋ, Ана

Домаће животиње у фразеологији српског језика / Ана Станојевић, Тијана Мојсић, Софија Тадић, Катарина Гњидић // Млади и србистика 4. – 76–94. | Summary

– **СТАНОЈЕВИЋ ВЕСЕЛИНОВИЋ, Марија**

Парадигматски односи компаративних фразеологизама у српском и немачком језику | Уп. 358.

– **ТРИЧКОВСКА, Јелена**

Начини превођења фразеологизама : проблеми и потенцијална решења | Уп. 74.

640. ЋЕВРИЗ НИШИЋ, Вера

О језичко-стилским карактеристикама глаголских фразеологизама у политичком дискурсу / Вера Ћевриз Нишић // *Jezik, književnost i industrija*. – 284–299. | Summary

– **УХЛАРИКОВА, Јасна**

Preklad frazém vteorii apraxi : na príklade slovenskej a srbskej somatickej frazeológie | Уп. 77.

– **ХАЛУПОВА, Нина**

Výjadrovanie fyzických vlastností a vzhľadu človeka v slovenskej a srbskej zoonymickej frazeológii : na príklade frazém s lexémou pomenúvajúcou domáce zvierá | Уп. 363.

641. ХАЛУПОВА, Нина

Srbské ľudové príslovia s lexémou *браћ/браћа* (*brat/bratia*) a ich derivátmi / Nina J. Chalupová // *36JKФФНС*. – 13 (2023), 193–205. | Резиме

– **ХАСАНАГИЋ ЂОРЂИН, Снежана**

Фразеологизми са соматизмом *нуак/враћ* у мађарском и српском језику | Уп. 366.

– **ШТАСНИ, Гордана**

Деривационе и семантичке карактеристике зоонимских ономотопеја у српском језику | Уп. 733.

642. ШУЊЕВАРИЋ, Ђорђе

Фразеологизми са лексемама *бог* и/или *ђаво* у српском језику / Ђорђе В. Шуњеварић // *ГСЈ*. – 21 (2023), 163–179. | Summary

е) Стилистика

– **АЈДАЧИЋ, Дејан**

Неологизми у фантастици пољског писца Јацека Дукаја и аспекти њиховог превода | Уп. 22.

– **АМИЦИЋ, Јована**

Руски фразеологизми политичког дискурса : нефразеолошки начини превођења на српски језик | Уп. 23.

643. АНДРИЋ, Милка

Нове књиге поезије Слободана Вуксановића : Тамо и овде : нове и старе песме / Слободан Вуксановић. – Београд : Српска књижевна задруга, 2023. – 126; Има те и нема / Слободан Вуксановић. – Београд : Партенон, 2023. – 63. / Милка Б. Андрић // *КњЈ*. – 70, 1 (2023), 181–188. | Приказ

– **БАЗИЋ, Јована**

Diskursni markeri u kontekstu ograđivanja u političkom diskursu | Уп. 275.

Речце *бар(ем)*, *зар (не)*, *ваљда* и прилог *донекле* у преводима књижевних дела са италијанског на српски језик | Уп. 25.

– **БАЈОВИЋ, Јелена**

Узречице као транслатолошки изазов : на грађи Његошевог спева „Шћепан Мали“ и руских превода | Уп. 26.

Хендиадис као фразеолошки жанр у „Лучи микрокозма“ и руским преводима | Уп. 27.

644. БАЦИЋ, Милица

The Interplay of Impoliteness and Power in Serbian Political Debates : a Case Study / Milica Bacić // Jezik, književnost, moć. – 233–245. | Резиме

– БАЦИЋ, Цица

Фразеологизми на друштвеним мрежама | Уп. 629.

– БЕГОЊА, Хелга

‘Quo Vadis, Corona?’ : Metaphorical Framing of the Pandemic in Daily Press | Уп. 445.

645. БОЖИЋ СИНЧУК, Милица

Језик и речник светог владике Николаја Велимировића : диференцијални приступ / Владан Јовановић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 507. / Милица С. Божић Синчук // ЈД. – 21 (2023), 28–35. | Приказ | Уп. 672, 679, 693, 717, 731.

646. БОЖОВИЋ, Ненад

Особености новог превода „Старог завета“ проф. др Драгана Милина / Ненад Божовић // ЗМСКЈ. – 71, 2 (2023), 459–480. | Summary

– БРАДАШ, Марија

Vuk u Latinima : druga knjiga „Srpskih narodnih pjesama“ u italijanskim prevodima | Уп. 29.

647. БУНЧИЋ, Сузана

Поетика, језик и стил „Путописа кроз биографију“ Мома Капора / Сузана Р. Бунчић, Нина С. Ђеклић // Баштина. – 60 (2023), 15–28. | Summary

– БУЊАК, Петар

О српским преводима Мицкјевичеве „Оде младости“ | Уп. 30.

648. ВАСИЉЕВИЋ, Анђела

Српски јавни дискурс у пандемији / Марина Николић, Светлана Слијепчевић Бјеливук. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 210. / Анђела Васиљевић // ЗМСФЛ. – 66, 2 (2023), 146–152. | Приказ | Уп. 707.

– ВЕЉАНОВСКИ, Софија

Соматизми из лексичког поља *глава* у савременом српском сленгу | Уп. 566.

– ВЕСЕЛИНОВИЋ, Бранислав

О појму *судбине* у српском језику из појмовнометафоричког угла | Уп. 569.

649. ВОЈИНОВИЋ КОСТИЋ, Јелена

Законски оквир и испитивања осумњичених за кривична дјела са становишта лингвистике / Јелена М. Војиновић Костић // Баштина. – 59 (2023), 61–70. | Summary

650. ВУЈОШЕВИЋ, Анђела

Анализа аргументационих образаца : извештавање недељника НИН током НАТО бомбардовања Југославије / Анђела Вујошевић // Context 2021. – 367–382.

651. ВУЧИЋЕВИЋ, Ана

Building (Academic) Voices of Power : a Case Study of Academic Book Reviews / Ana Vučićević, Aleksandra Rakić // Jezik, književnost, moć. – 299–312. | Резиме

652. ВУЧИЋЕВИЋ, Ана

О (не)месту реторичког структурирања текста на примеру жанра мастер рада : макроцелине и цитати / Ана Љ. Вучићевић // Србија и српски језик. – 255–265. | Summary

653. ВУЧИЋЕВИЋ, Ана

Self-Mention and Engagement Mechanisms of (Negative) Evaluation in Linguistics Academic Reviews : a Diachronic Insight / Ana Lj. Vučićević, Aleksandra D. Rakić // ЗМФФП. – 53, 4 (2023), 111–130. | Резиме

– **ГАВРАНОВИЋ, Валентина**

Културе у преводу ка очувању аутентичног израза у процесу књижевног преводјења | Уп. 32.

– **ГАВРАНЧИЋ, Милина**

К вопросу об анализе особенностей перевода юридических терминов и текстов на материале русского и сербского языков | Уп. 286.

– **ГАВРИЛОВИЋ, Наташа**

Још понешто о Андрићевом преводу Гвичардинијевих „Напомена“ | Уп. 33.

– **ГЛОЂОВИЋ, Аница**

Some Issues on Translating Field-Specific Terms in Literary Discourse | Уп. 34.

– **ГУДУРИЋ, Снежана**

Миодраг Радовић – преводилац и песник : о првом препеву песме „Santa Maria della Salute“ Лазе Костића на француски језик | Уп. 36.

654. ДАРКОВИЋ, Љубица

Slika žene u reklamnim porukama / Ljubica Darković // Filološki vidici 2. – 160–177.

655. ДЕСПОТОВИЋ, Јулијана

Језик заклетве као говорне народне умотворине : синтаксичко-семантички и лексички аспект / Јулијана С. Деспотовић, Александра Д. Ракић // Злобници, зликовци, чудовишта, психопате. – 547–559. | Summary

– **ДУДОК, Мирослав**

Rozmanitost' jazykového sveta : prebytok vs. nedostatok v (slovenskom a srbskom) jazyku | Уп. 290.

656. ЂУКИЋ, Саша

Језик и стил агенцијског новинарства / Саша Ђукић. – Бијељина : Педагошки факултет, 2023. – 243. | ISBN 978-99938-55-77-4

657. ЂУРКИН, Веселина

Сложени везници у језику представника београдског стила / Веселина В. Ђуркин // Србија и српски језик. – 133–148. | Summary

658. ЂУРОВИЋ, Сања

Језички и стилски слојеви у роману „Галеб који се смеје“ Николе Маловића / Сања Ж. Ђуровић, Јелена Јб. Спасић // Србија и српски језик. – 99–111. | Summary

– **ЖИВИЋ, Наташа**

La traduction de la poésie : l'exemple du poème “L'invitation au voyage” de Baudelaire traduit en serbe | Уп. 40.

659. ИВАНОВИЋ, Јанко

Стилско-језичке карактеристике „Успомена“ Милана Петровића / Јанко Р. Ивановић // 36ФФП. – 53, 2 (2023), 47–65. | Summary

660. ИВАНОВИЋ, Ненад

Функција лексике енглеског порекла и видови њене адаптације у путопису „Нови свет или у Америци годину дана“ (1934) Јелене Димитријевић / Ненад Б. Ивановић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 223–234. | Summary

661. ЈАКШИЋ ПЕРОВИЋ, Исидора

Говор мржње у коментарима на Инстаграму / Исидора З. Јакшић Перовић // Злобници, зликовци, чудовишта, психопате. – 561–573. | Summary

– **ЈАНЕВСКА, Тамара**

Метафоричка концептуализација памћења код говорника енглеског и српског језика | Уп. 296.

662. ЈАНЕВСКА, Тамара

Представљање регионалних варијетета српског језика у новинском дискурсу : когнитивнолингвистички приступ / Тамара Н. Јаневска // Србија и српски језик. – 241–254. | Summary

663. ЈАНИЋ, Александра

Употреба модалних глагола у „Представи о детету у српској култури“ Жарка Требјешанина / Александра А. Јанић // Обичаји у култури Срба и Бугара. – 119–131. | Резюме, Summary

664. ЈАЊУШЕВИЋ ЛЕКОВИЋ, Гордана

Суматраизам у језику : синтаксичке и стилске структуре у дјелу Милоша Црњанског / Гордана С. Јањушевић Лековић. – Подгорица : Матица српска - Друштво чланова у Црној Гори, Одјељење за српски језик, 2023. – 321. | ISBN 978-9940-84-016-7

665. ЈАШОВИЋ, Голуб

Субстандардна лексика у поезији Србољуба Митића / Голуб Јашовић. – Пожаревац : Друштво за српски језик и књижевност за Браничевски округ ; Београд : „Филип Вишњић“, 2023. – 214. | ISBN 978-86-905548-0-5 | Уп. 703.

– ЈЕЛИЋ, Гордана

Prilozi malo, mnogo, puno u SMS porukama | Уп. 528.

666. ЈЕФТИЋ, Љерка

Језик глобализације у извјештајима међународне кризне групе о Босни и Херцеговини / Љерка Јефтић. – Београд : Јасен, 2023. – 121. – (Библиотека Језикословље) | ISBN 978-86-6293-118-4

667. ЈОВАНОВИЋ, Владан

Употреба партиципа као вид архаизације текста у савременом српском језику / Владан З. Јовановић // Дани српског духовног преображења. – 261–270. | Резюме

668. ЈОВАНОВИЋ, Ивана

О језичкој структури као средству концептуализације света и знања / Ивана Јовановић // *Jezik, književnost i industrija*. – 267–283. | Summary

– ЈОВАНОВИЋ, Јована

Моћ лексике медијског дискурса у креирању и учвршћивању ставова према мањинским групама : на примеру вербалне дискриминације ЛГБТ особа | Уп. 588.

– ЈОВАНОВИЋ, Катарина

Проблеми превођења руских неодређеноличних реченица чији су предикати глаголи говорења и писменог саопштавања | Уп. 44.

669. ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Поглед на лексiku Григорија Божовића у путописима из Црне Горе / Миодраг В. Јовановић // *НССУВД*. – 52, 1 (2023), 213–222. | Summary

670. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

О приклаузалним и прилексикалним реченицама са *да* у приповеци „Крава са дрвеном ногом“ Бранка Ћопића / Јелена Р. Јовановић Симић // *CJ*. – 28 (2023), 137–151. | Summary

671. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

Хумористичко-сатирички и пародијски стил Милована Глишића / Јелена Јовановић Симић // *Предавања* 12. – 95–108.

– ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена

Поетско-стилски аспекти симултане наравије у роману „Проклета авлија“ и једном преводу на енглески језик | Уп. 45.

– ЈОСИПОВИЋ, Сандра

Енглески преводи туристичких брошура о културном наслеђу Србије | Уп. 46.

672. ЈОШИЋ, Неђо

Језик и речник светог владике Николаја Велимировића : Језик и речник светог владике Николаја Велимировића : диференцијални приступ / Владан Јовановић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 507. / Неђо Г. Јошић // СЈ. – 28 (2023), 471–475. | Приказ | Уп. 645, 679, 693, 717, 731.

673. КАЛУЂЕРОВИЋ, Анђела

Деминутивне именице у роману „Петријин венац“ Драгослава Михаиловића : стилистички аспект / Анђела Калуђеровић // Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1. – 345–353. | Summary

– КВАЧАКИДЗЕ, Наталија

Dealing with the Challenges of Translating Ernest Hemingway's Prose : on the Material of Various Georgian and Serbian Translations of Hemingway's Short Stories | Уп. 47.

– КЕБАРА, Ненад

„Слово о полку Игорову“ : алфатекст руске књижевности : у светлу препева на српски језик М. П. Сурепа | Уп. 48.

674. КЕЦМАН, Виолета

Говор у драмама Душана Ковачевића : „Маратонци трче почасни круг“, „Балкански шпијун“, „Свети Георгије убија аждаху“ / Виолета Кецман. – Београд : Дом културе „Студентски град“, 2023. – 201. | ISBN 978-86-7933-187-8

675. КИШ, Наташа

Временски односи у језику Андрићеве наратије / Ивана Антновић. – Сремски Карловци – Нови Сад : Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2022. – 356. / Наташа Киш // ЗБМСФЛ. – 66, 2 (2023), 140–145. | Приказ

– КЛИКОВАЦ, Душка

О употреби речи *укључујући* : синтаксички, семантички и стилски аспект | Уп. 533.

– КОВАЧ, Јелена

Expresiones metafóricas con la palabra *camino/put* en serbio y español | Уп. 306.

– КОВАЧЕВИЋ, Зорана

Analisi della traduzione italiana del romanzo “Carovana alata” di Stevan Bulajić | Уп. 49.

676. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Изузетна књига из србистичке лингвистике : Поетизми и прозаизми : лингвистички поглед на језик српских писаца / Милка Николић. – Вишеград : Андрићев институт, 2022. – 371. / Милош Ковачевић // КњЈ. – 70, 1 (2023), 167–173. | Приказ

677. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Језик српске прозе у огледалу стилистике и лингвистике : Језик српске прозе / Александар Милановић. – Андрићград : Андрићев институт, 2022. – 271. / Милош М. Ковачевић // СЈ. – 28 (2023), 439–448. | Приказ

678. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Мајка у синовљевом виђењу : слика *мајке* у роману „Смрт је непровјерена гласина“ Емира Кустурице / Милош Ковачевић // Мајка у српском језику... – 11–25. | Summary

– КОВАЧЕВИЋ, Милош

Неке особености Вукове приповједачке историјске реченице | Уп. 858.

– КОЗОМОРА, Наташа

О еуфемизма у руској и српској штампи | Уп. 309.

679. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Језик и речник светог владике Николаја Велимировића : диференцијални приступ / Владан Јовановић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 507. / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 27, 1 (2023), 283–288. | Приказ | Уп. 645, 672, 693, 717, 731.

680. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Русизми у делима српских путописаца из XIX века / Ксенија Ј. Кончаревић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 53–62. | Резюме

681. КОСТИЋ, Силва

Stilske figure u diskursu reklamnih poruka / Silva M. Kostić // ПЛ. – 24 (2023), 163–181. | Summary

682. КРСТИЋ, Ана

Govorni činovi kao primer manipulatorne moći u govoru Aleksandra Vučića / Ана Крстић // Jezik, književnost, moć. – 219–232. | Summary

– КРЧМАРЕВИЋ, Кристина

Анализа различитих начина употребе немачког *es* и његових еквивалената у српском преводу на примеру приповетке „Тристан“ Томаса Мана | Уп. 51.

683. КУЉАНИН, Сања

Мајка у књижевном дјелу Радослава Братића / Сања Куљанин // Мајка у српском језику... – 55–69. | Zusammenfassung

684. ЉУБИСАВЉЕВИЋ, Јасмина

Бирократска лексика и стереотипи у публицистичком стилу / Јасмина Р. Љубисављевић // КњЈ. – 70, 1 (2023), 83–94. | Summary

685. МАНОЈЛОВИЋ, Нина

Метафора и семантичко-прагматички интерфејс / Нина Ж. Манојловић // CJ. – 28 (2023), 209–226. | Summary

686. МАНОЈЛОВИЋ, Нина

Спацијализација темпоралности у роману „Фама о бициклистима“ Светислава Басаре / Нина Ж. Манојловић // Србија и српски језик. – 359–374. | Summary

– МАРКОВИЋ, Жељко

„Крематоријумски есперанто“ у приповедној прози Тадеуша Боровског | Уп. 56.

687. МАРКОВИЋ, Жељко

Урбаноними Новог Сада у роману „Књига о бламу“ / Жељко Марковић // ГФФНС. – 48, 1/2 (2023), 280–295. | Summary

688. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Љубиша и Његош : лексичке и фразеолошке паралеле : поглавље Фразеологизација и дефразеологизација / Радмило Н. Маројевић // НЈ. – 54, 2 (2023), 5–16. | Резюме

689. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Његош и Љубиша : лексичке и фразеолошке паралеле : фрагмент „Крађа и прекрађа звона“ / Радмило Н. Маројевић // CJ. – 28 (2023), 31–61. | Резюме

690. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Основно (научно-популарно) издање „Луче микроkozма“ и „Спровода праху С. Милутиновића“ Петра II Петровића-Његоша / Радмило Н. Маројевић // PhM. – 15 (2023), 19–32. | Резюме

691. МИЛАДИНОВИЋ, Анђела

Kritička analiza metafora u medijskom diskursu o veštačkoj inteligenciji na srpskom jeziku / Anđela Miladinović // Philologia. – 21 (2023), 53–73. | Резиме, Summary

692. МИЛАНОВ, Наташа

Именице субјективне оцене у путописима „Писма из Норвешке“ И. Секулић и „Африка“ Р. Петровића / Наташа М. Миланов // НССУВД. – 52, 1 (2023), 271–282. | Summary

693. МИЛАНОВИЋ, Александар

Језик и речник светог владике Николаја Велимировића : диференцијални приступ / Владан Јовановић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 507. / Александар Милановић // ЈФ. – 79, 2 (2023), 284–288. | Приказ | Уп. 645, 672, 679, 717, 731.

694. МИЛАШИН, Горан

О конструкцијама с приједлогом *ио* у романима „Госпођица“ и „Проклета авлија“ Иве Андрића / Горан Б. Милашин // Филолог. – 27 (2023), 204–235. | Summary

– МИЛИЋЕВИЋ, Сања

„Закљатие смехом“ В. Хлебникова у преводу на српски језик | Уп. 57.

695. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Лингвокултуролошка анализа „Писама из Ниша : о харемима“ Јелене Димитријевић / Тања З. Милосављевић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 261–270. | Summary

– МИЉКОВИЋ, Ивана

D'ars bene dicendi aux différentes formes de polysémie : rhétorique, tropes, sens multiple | Уп. 327.

– МИЉКОВИЋ, Нађа

La polysémie comme un des problèmes dans la traduction du français vers le serbe sur l'exemple de traité instituant la Communauté des transports | Уп. 58.

696. МИТРОВИЋ, Анђела

Реченице с експресивном вредношћу у нарави романа „Дервиш и смрт“ Меше Селимовића / Анђела Б. Митровић // НЈ. – 54, 2 (2023), 47–66. | Summary

– МИШИЋ, Биљана

Компоненцијална анализа секундарних значења глагола *оџићи* | Уп. 543.

697. НЕДЕЉКОВИЋ, Марија

Синтаксичке конструкције у путописној прози „Црно на бело“ Оскара Давича / Марија С. Недељковић // Африка. – 277–292. | Summary

698. НИКОЛИЋ, Милка

‘Књижевност одрастања’ : посвећена онима који одрастају, а сагледана у светлу интегралне стилистике : Стилска ткања у књижевности одрастања / Милош Ковачевић. – Београд : Јасен, 2022. – 210. / Милка В. Николић // СЈ. – 28 (2023), 463–469. | Приказ

699. НИКОЛИЋ, Милка

Научни допринос Милије Николића истраживањима идиолеката српских писаца : уметничка проза Лазе Лазаревића / Милка В. Николић // Научно дело и наслеђе професора др Милије Николића. – 153–165. | Summary

700. НИКОЛИЋ, Милка

Путописни елементи у ратном дневнику Борисава Атанацковића : лингвостилистички аспект / Милка В. Николић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 235–245. | Summary

– НОВОКМЕТ, Слободан

Метафорична значења животињских назива у функцији изражавања моћи у српском лексичком систему и јавном дискурсу | Уп. 604.

– ОЗЕР, Каталин

Правда за Сесила : о облицима вербалне агресије на интернету | Уп. 336.

701. ОПАЧИЋ, Марија

Из славистичке библиотеке посебних издања : О појму и речи у језику књижевних стваралаца / Митра Рељић. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2021. – 397. / Марија М. Опачић // КњЈ. – 70, 1 (2023), 189–196. | Приказ

702. ОПАЧИЋ, Марија

Огледи о језику српских писаца / Срето З. Танасић. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2022. – 225. / Марија М. Опачић // НЈ. – 54, 1 (2023), 87–99. | Приказ

– ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Оказионалне сливенице у савременој српској афористици : творбена анализа | Уп. 549.

Паронимија и парономазија у поезији Момчила Настасијевића | Уп. 612, 613.

703. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Субстандардна лексика у поезији Србољуба Митића / Голуб Јашовић. – Пожаревац : Друштво за српски језик и књижевност за Браничевски округ ; Београд : „Филип Вишњић“, 2023. – 214. / Ђорђе Оташевић // ЈА. – 35 (2023), 37–38. | Приказ | Уп. 665.

– ПАНИЋ ЦЕРОВСКИ, Наталија

Paralingvistička i prozodijska demarkacija direktnog citiranog govora u razgovornom diskursu | Уп. 340.

– ПАПАЗ, Младен

Лексеме у илокутивној функцији тврдње у новинским извјештајима на српском и њемачком језику | Уп. 342.

– ПЕЈАНОВИЋ, Ана

Фразеолошки рјечник Његошевих пјесничких дјела : фразеологизми у ужем смислу | Уп. 895.

704. ПЕЈИЋ, Душан

Србија и српске теме у поезији Огњена Кандића : књижевни и језичко-стилски аспекти / Душан М. Пејић // Србија и српски језик. – 113–120. | Summary

705. ПЕТКОВИЋ, Ивана

Jezik železnice u egzotičnom kontekstu / Ivana Ž. Petković // Jezik, književnost i industrija. – 335–356. | Summary

– ПЕТРОВИЋ, Ана

Ammazza! : и још неке дијалекатске одлике Пазолинијевског римског подземља | Уп. 63.

706. ПЕТРОВИЋ, Илија

Жаргон, језик или нешто треће / Илија Петровић // Слово. – 62 (2023), 47–57.

– ПЕТРОВИЋ ГУЈАНИЧИЋ, Маша

Análisis pragmático-estilístico de los marcadores paremiológicos en el discurso periodístico del serbio y del español | Уп. 348.

– ПЕТРОНИЈЕВИЋ, Божинка

Frazeologizmi u romanu “Medea : Stimmen Kriste Volp” – original i prevod : prilog razgraničenju kontrastivne frazeologije i translatologije | Уп. 349.

– ПИЛИЋ, Ана

Приједлог *ит* у њемачком и његови преводни еквиваленти у српском језику на основу корпуса из дјела „Herztier“ и „Amokläufer“, те њихових превода „Животиња срца“ и „Амок“ | Уп. 64.

707. РАБРЕНОВИЋ, Милица

Српски јавни дискурсе у пандемији / Марина Николић, Светлана Слијепчевић Бјеливук. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 210. / Милица Рабреновић // Славистика. – 27, 1 (2023), 293–296. | Приказ | Уп. 648.

– РАДЕНКОВИЋ ШОШИЋ, Бојана

Српски преводни еквиваленти италијанских фразеологизама у „Напуљској тетрологији“ Елене Феранте | Уп. 66.

– РАДОЈЧИЋ, Драгана

Језичка средства за изражавање војних команди у руском и српском језику | Уп. 352.

– РАДОЈЧИЋ, Ружица

Језик криминалистичке технике : руско-српска паралела | Уп. 353.

– РАКИЋ, Александра

Падежи и предлошко-падежне конструкције са темпоралним значењем у административном стилу српског језика | Уп. 552.

708. РАКИЋ, Александра

Спацијалне предлошко-падежне конструкције у атрибутској функцији у „Роману о Лондону“ Милоша Црњанског / Александра Ракић // ППЈ. – 54 (2023), 173–191. | Summary

709. РЕДЛИ, Јелена

Језичка средства перспективизације у изворним и адаптираним српским народним бајкама / Јелена Редли // ЗбМСФЛ. – 66, 1 (2023), 81–92. | Summary

– РЕЦОВИЋ, Елма

Проблем преводивости партиципа са немачког на српски језик | Уп. 68.

– РИБАЋ, Милојка

Декомпоноване и перифрастичке предикатске конструкције у „Уставу Републике Србије“ | Уп. 553.

710. РУСИМОВИЋ, Тања

Лингвостилистички огледи / Тања Русимовић. – Вишеград : Андрићев институт, 2023. – 223. – (Библиотека Знамен србистике. Одјељење за језик; 14) | ISBN 978-99976-89-10-8

711. РУСИМОВИЋ, Тања

Нестандардна атрибуција у омладинском жаргону / Тања З. Русимовић // Србија и српски језик. – 149–158. | Summary

– РУСИМОВИЋ, Тања

Стилска и употребна вредност лексеме *мајка* у српском језику | Уп. 618.

712. САВОВА, Димка

Језичке особине Капоровог „Путописа кроз биографију“ : употреба уопштеноличних реченица / Димка Савова // НССУВД. – 52, 1 (2023), 167–177. | Резюме

– СИКИМИЋ, Биљана

Језички пејзаж гробља у Рекашу (Румунија) : Шокци и Срби | Уп. 799.

713. СИЛАШКИ, Надежда

Моћ и функције метафора у пандемијском дискурсу / Nadežda Silaški // Jezik, književnost, moć. – 23–38. | Summary

714. СИМОВИЋ, Марија

Унутрашња фокализација у романима Гордане Куић / Марија Ђ. Симовић, Тијана В. Ашић // ПЛ. – 24 (2023), 251–269. | Summary

715. СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана

Манипулативна моћ дискурса политичког спота у предизборним кампањама / Светлана Слијепчевић Бјеливук // *Jezik, književnost, moć*. – 205–218. | Summary

– СОЛУЈИЋ, Божана

Појмовна метонимија у медијском покривању дијалога између Србије и Косова и Метохије у српским и англофоним медијима | Уп. 356.

716. СПАСИЋ, Јелена

Стилске фигуре у дискусијама о лингвистичким темама у друштвеним медијима / Јелена Љ. Спасић, Наташа А. Спасић, Јелена Р. Даниловић Јеремић // *ЗбФФП*. – 53, 2 (2023), 31–46. | Summary

717. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Језик и речник светог владике Николаја Велимировића : диференцијални приступ / Владан Јовановић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 507. / Марина Спасојевић // *ПКЈИФ*. – 89 (2023), 194–201. | Приказ | Уп. 645, 672, 679, 693, 731.

718. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Средњи век у роману „Приврженост“ Драга Кекановића : лексички аспект / Марина Љ. Спасојевић // *Дани српског духовног преображења*. – 271–280. | Summary + Додатак

719. СРЕТКОВИЋ, Арсеније

Профилисање говорника на основу текста : на примеру опроштајног писма / Арсеније М. Сретковић // *PhM*. – 15 (2023), 291–306. | Zusammenfassung + Прилог

720. СРЕТКОВИЋ, Арсеније

Фигуративност песама збирке „Горски престо“ Радована Бећировића Требјешког / Арсеније М. Сретковић // *Савремена проучавања језика...* – 205–218. | Summary

721. СТАНИЋ, Данијела

Ликовност као стилско-језичка и књижевно-поетичка одлика путописа „Африка“ Растка Петровића / Данијела С. Станић // *НССУВД*. – 52, 1 (2023), 247–259. | Summary

722. СТАНОЈЧИЋ, Славко

Наратор и слојеви књижевног језика : парадигма мајчиног лика у Селенићевом дискурсу / Славко Станојчић // *Мајка у српском језику...* – 167–183. | Summary

723. СТАНОЈЧИЋ, Славко

Наратор и слојеви књижевног језика : парадигма мајчиног лика у Селенићевом дискурсу / Славко Ж. Станојчић // *CJ*. – 28 (2023), 417–428. | Summary

724. СТОЈАНОВИЋ, Бранко

Од теорије до провере у тексту : Стилистиком кроз белетристику / Милош Ковачевић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2022. – 193. / Бранко Р. Стојановић // *КњЈ*. – 70, 1 (2023), 175–180. | Приказ

725. СУБАНОВИЋ, Катарина

Имплицативна својства ингресивног аспектуализатора *йочейи* у романима „Беснило“ и „Сентиментална повест Британског царства“ Борислава Пекића / Катарина Б. Субановић // *Србија и српски језик*. – 375–391. | Summary + Прилог

– ТАСИЋ, Љиљана

Анализа превода идиома у програму за машинско превођење Google Translate на примеру романа „Читав живот“ и „Трафикант“ за језички пар немачко-српски | Уп. 70.

Анализа семантичких грешака у програму за превођење Google Translate за језички пар српско-немачки на примеру новинских чланака | Уп. 71.

– ТЕШОВИЋ, Сандра

Мултимодалност у контрасту : плакати из доба Југославије и Источне Немачке | Уп. 360.

726. ТОДОРОВИЋ, Милан

Хумор као начин исказивања надмоћи водитеља у квизу „Најслабија карика“ / Milan D. Todorović, Nataša A. Spasić // *Jezik, književnost, moć.* – 247–262. | Summary

– ТОМОВИЋ, Ненад

„Ženidba kralja Vukašina“ u prevodu na engleski D. H. Loua | Уп. 73.

– ТРИЧКОВСКА, Јелена

Начини превођења фразеологизама : проблеми и потенцијална решења | Уп. 74.

– ЋЕВРИЗ НИШИЋ, Вера

О језичко-стилским карактеристикама глаголских фразеологизама у политичком дискурсу | Уп. 640.

О семантичко-стилским особеностима употребе етничких лексема као погрдних у насловима новинских текстова | Уп. 625.

727. ЋЕКЛИЋ, Нина

Лингвостилистичке одлике београдског стила Слободана Јовановића / Нина С. Ћеклић // *Србија и српски језик.* – 121–131. | Summary

728. ЋЕКЛИЋ, Нина

Стил српске прозе и драме / Нина Ћеклић. – Вишеград : Андрићев институт, 2023. – 186. – (Библиотека Знамен србистике. Одјељење за језик; 13) | ISBN 978-99976-89-09-2

729. ЋУПИЋ, Зорана

Функција стилске пререгистрације у језичко-стилској анализи романа „Змајеви од папира“ Мире Оташевић / Зорана З. Ћупић // *Баштина.* – 60 (2023), 81–92. | Summary

– УРЧУОЛИ, Кјара

Колаборативно превођење на примеру одломака романа „Љубичица бела“ Жени Лебл са српског на италијански језик | Уп. 76.

730. ФИЛИЋ, Јелена*

Рекламно-пропагандни жанр у српском политичком дискурсу / Светлана М. Слијепчевић Бјеливук. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2021. – 248. / Јелена Филић // *ЛА.* – 34 (2022), 9–14. | Приказ

731. ЦВИЈОВИЋ, Драгана

Трагом српског светитеља и владике Николаја Велимировића : Језик и речник светог владике Николаја Велимировића : диференцијални приступ / Владан Јовановић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 507. / Драгана Цвијовић // *ЗБМСКЈ.* – 71, 3 (2023), 998–1001. | Приказ | Уп. 645, 672, 679, 693, 717.

732. ШЕКЕРОВИЋ, Александра

Реченични модели са глаголима визуелне перцепције у роману „Лагум“ Светлане Велмар-Јанковић / Александра Шекеровић // *Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1.* – 357–370. | Summary

733. ШТАСНИ, Гордана

Деривационе и семантичке карактеристике зоонимских ономатопеја у српском језику / Гордана Р. Штасни, Гордана Р. Штрбац // *ЗбФФП.* – 53, 1 (2023), 15–31. | Summary

734. ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило

Братићев митски *Биш* / Михаило М. Шћепановић // *СЈ.* – 28 (2023), 241–251. | Summary

ж) Методика наставе српског књижевног језика**735. АРСИЋ, Ана**

Diskursi o uvođenju srpskog jezika kao obaveznog predmeta na fakultete / Ana Arsić // ПЛ. – 24 (2023), 147–162. | Резюме + Прилози

736. БРАНИЋ ЛАТИНОВИЋ, Биљана

Могућности употребе жаргонизама на часовима српског језика / Биљана Д. Бранић Латиновић // КњЈ. – 70, 2 (2023), 283–291. | Summary

737. БАРЈАКТАРОВИЋ, Предраг

Такмичења из српског језика и књижевности у основној школи у доба пандемије ковид-19 / Предраг Барјактаровић, Катарина Барјактаровић // Учење у пандемији. – 161–172. | Summary

738. БРБОРИЋ, Вељко

Милија Николић – методичар правописа / Вељко Ж. Брборић // Научно дело и наслеђе професора др Милије Николића. – 49–63. | Summary

739. БРБОРИЋ, Вељко

Српски језик у српском образовном систему / Вељко Ж. Брборић // СЈ. – 28 (2023), 255–269. | Summary

740. ВЕЉКОВИЋ СТАНКОВИЋ, Драгана

Доприноси професора Милије Николића савременом промишљању и реализацији комуникативне и епистемолошке функције илустрација у настави српског језика / Драгана Д. Вељковић Станковић // Научно дело и наслеђе професора др Милије Николића. – 129–142. | Summary

741. ГАЗДИЋ, Јелена

Историја српског језика у образовном систему Црне Горе : 1990–2020. / Јелена Газдић // Оловна времена у Црној Гори : 1990–2020. : узроци и последице : зборник радова / прир. Јелена Газдић, Душан Крцуновић. – Подгорица : Матица српска, Друштво чланова у Црној Гори, 2023. – 110–123.

742. ЂОРЂЕВИЋ, Јован

Изазови учења у пандемији из угла студената ОАС Србистике / Јован Б. Ђорђевић, Јована И. Цакић, Тамара В. Аврамовић, Александра Д. Вукић // Учење у пандемији. – 95–107. | Summary

743. ИВАНОВИЋ, Маја

Придевске релативне клаузе у текстовима млађих основношколаца / Маја П. Ивановић // КњЈ. – 70, 1 (2023), 125–138. | Summary

744. ИГРЕ у настави српског језика и књижевности : приручник за наставнике / Весна Ломпар, Јелица Живановић, Наташа П. Кљајић, Биљана Никић, Саша Чорболоковић. – Београд : Klett, 2023. – 149. | ISBN 978-86-533-0981-7

745. ИЛИЋ, Валентина

Програмски текстови као полазишта за лексичка вежбања у настави српског језика / Валентина М. Илић // Научно дело и наслеђе професора др Милије Николића. – 197–217. | Summary

– ЈАКШИЋ ПЕРОВИЋ, Исидора

Морфологија и творба речи у уџбеницима за српски језик као завичајни намењених деци и младима | Уп. 223.

746. ЈАЊИЋ, Марина

Настава језичке културе на темељима научног и академског наслеђа проф. др Милије Николића / Марина С. Јањић // Научно дело и наслеђе професора др Милије Николића. – 167–180. | Summary

747. ЈАЊИЋ, Марина

Српски језик у школама ван граница Србије / Марина С. Јањић // Границе српског језика. – 201–220. | Summary

– ЈОКАНОВИЋ МИХАЈЛОВ, Јелица

Акценатска компонента говорне културе | Уп. 500.

748. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Погледи на српско језичко образовање / Милош Ковачевић ; приредила и поговор написала Милка Николић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2023. – 277. – (Библиотека Лингвистика и србистика. Едиција Теорија и наука) | ISBN 978-86-80596-53-2

749. ЛУКОВИЋ, Марија

Наставни садржаји из дијалектологије : уџбеник као подстрекач / Марија Д. Луковић // Савремена проучавања језика... – 119–132. | Summary

750. МАРКОВИЋ, Мирјана

Основи српског језика : уџбеник за васпитаче и медицинске сестре васпитаче / Мирјана Марковић, Живан Лукић. – Шабац : Академија струковних студија, Одсек студија за васпитаче и медицинске сестре-васпитаче, 2023. – 134. | ISBN 978-86-7142-082-2

751. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Бојана

Границе српског језика у граматичким уџбеницима за основну школу / Бојана С. Милосављевић, Горан Н. Зељић // Границе српског језика. – 143–160. | Summary

752. МРКАЉ, Зона

Методика српског језика као завичајног у „Читанци“ Милије Николића / Зона В. Мркаљ // Научно дело и наслеђе професора др Милије Николића. – 77–90. | Summary

753. МРКАЉ, Зона

Научно-популарни, информативни и књижевнонаучни текстови у старијим разредима основне школе некад и сад / Зона В. Мркаљ // КњЈ. – 70, 2 (2023), 391–405. | Summary

754. МРКАЉ, Зона

Начини усвајања (за ученике) непознатих и мање познатих речи из Вуковог приповедачког корпуса / Зона Мркаљ // Даница. – 30 (2023), 295–302.

755. НИКОЛИЋ, Марина*

Тина Капларевић: Методички приступ настави језичке културе у домену писменог изражавања, необјављена докторска дисертација / Марина Николић // ЛА. – 33 (2019), 35–37. | Приказ

– РАДИЋ, Јованка

Српски (природни) језик, *родно осејљив језик*, „Стандарди квалитета уџбеника“ | Уп. 513.

756. РЕПУБЛИЧКИ зимски семинар 2023. : настава српског језика и књижевности у основној и средњим школама / ур. Босиљка Милић и др. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2023. – 137. | ISBN 978-86-84885-98-4

757. РИСТИЋ, Бранко

Методички приступ вербатолошкој анализи епске песме „Почетак буне против дахија“ / Бранко С. Ристић, Ивана Р. Јовановић // СЈ. – 28 (2023), 387–402. | Summary

758. СТАКИЋ, Мирјана

Функционални методички поступци Милије Николића у настави граматике као полазиште интегративне наставе / Мирјана М. Стакић // Научно дело и наслеђе професора др Милије Николића. – 181–196. | Summary

759. ТЕШАНОВИЋ, Драго

Методика наставе српског језика / Драго Тешановић, Драгана Лазих. – Бања Лука : Примапро, 2023. – 191. | ISBN 978-99976-29-77-7

760. ЧОРБОЛОКОВИЋ, Саша

Финансијска писменост на часовима српског језика и књижевности у старијим разредима основне школе / Саша С. Чорболоковић, Биљана В. Никић // ЗбФФП. – 53, 2 (2023), 113–129. | Summary

761. ШКОРИЋ, Михаило

Језички модели, шта је то? / Михаило Шкорић // ЈД. – 21 (2023), 14–19.

з) Дијалектологија**– БОГДАНОВИЋ, Недељко**

Мали речник села Бучума | Уп. 875.

762. БОГОСАВЉЕВИЋ, Зорана

Одступање од нормативне дистрибуције акцената у говору спикера РТВ Банат из Вршца / Зорана Богосављевић, Анастасија Олујић, Николина Вукотић, Урош Ковачевић // Млади и србистика 4. – 121–127. | Summary

– ВЕЉКОВИЋ, Жарко

Дарданци : етимологија | Уп. 567.

763. ВЕЉОВИЋ ПОПОВИЋ, Бојана

Глаголски систем говора Прилужја код Вучитрна / Бојана М. Вељовић Поповић // ЈФ. – 79, 2 (2023), 121–149. | Резюме, Summary

764. ВОЈВОДИЋ, Драган

Две нове публикације академијског Одбора за проучавање Косова и Метохије : Резултати досадашњих и правци будућих истраживања српских народних говора Косова и Метохије / гл. ур. Зоран Кнежевић ; ур. Радивоје Младеновић, Предраг Пипер. – Београд : САНУ : Институт за српски језик САНУ ; Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2021. – 405. / Драган Војводић // Трибина САНУ. – 11 (2023), 78–82. | Приказ | Уп. 777, 791, 813.

765. ВУЈАКЛИЈА, Данка

Вредан прилог корпусној дијалектологији српског језика : Ка индексирању дијалекатских текстова публикованих у Републици Србији / Бранкица Марковић // СДЗб. – LXVII (2020), 413–528. / Данка Г. Вујаклија // ЗбМСКЈ. – 71, 1 (2023), 306–307. | Приказ

766. ГОВЕДАР, Нина

Границе српског језика и дијалекатска књижевност / Нина З. Говедар // Границе српског језика. – 175–184. | Summary

– ЋЕВОРИ, Божидар

Речник топономастике Топлице : историјско-географски поменик о етничким променама до краја XIX века | Уп. 877.

– ЋОРЂЕВИЋ, Срба

Врањски речовник (кадимлијски) : речник вароши Врање : врањско-српски, српско-врањски | Уп. 878.

767. ЈАНЕВСКА, Марија

Акустичке карактеристике самогласника /o/ код говорника са подручја косовско-ресавске дијалекатске зоне / Марија Н. Јаневска // Србија и српски језик. – 73–88. | Summary

768. ЈАШОВИЋ, Голуб

Лексика у вези са гајењем *ovis agies* у селима Међеђи Поток и Бабудовица у Ибарском Колашину / Голуб М. Јашовић, Душан Р. Стефановић // Косово и Метохија кроз чињенице. – 31–46.

– ЈАШОВИЋ, Голуб

Речник личних надимака Срба са Косова и Метохије | Уп. 881.

769. ЈОВАНОВИЋ, Јована

Из фонетске проблематике говора Бањске и Гојбуље / Јована С. Јовановић // Баштина. – 61 (2023), 97–109. | Summary

770. ЈОВИЋ, Надежда

Дијалекатски речник као слика народних обичаја : на примеру „Речника говора Лужнице“ Љ. Ђирића / Надежда Д. Јовић // Обичаји у култури Срба и Бугара. – 57–70. | Резюме, Summary

771. ЈОВИЋ, Надежда

Романизми у сточарској терминологији југоисточне Србије / Надежда Д. Јовић // Исходишта. – 9 (2023), 77–91. | Summary

772. ЈУРИШИЋ, Марина

Предлог *od* са значењем интенционалности у призренско-тимочким и косовско-ресавским говорима / Марина С. Јуришић // CJ. – 28 (2023), 403–415. | Summary

773. КОЗОМАРА, Драгомир

Акцнат једносложних именица мушког рода у говору Бастаса / Драгомир В. Козомара // Филолог. – 28 (2023), 135–151. | Zusammenfassung

774. КОЗОМАРА, Драгомир

Говор Чечаве / Драгомир Козомара. – Бања Лука : Матица српска, Друштво чланова Матице српске у Републици Српској, 2023. – 163. – (Библиотека Студије и расправе. Филологија и умјетност) | ISBN 978-99976-33-28-6

775. КОЗОМАРА, Драгомир

О судбини поста акценатских дужина у говору Бастаса / Драгомир В. Козомара // Филолог. – 27 (2023), 187–203. | Резюме

776. КРСТИЋ, Остоја

Узречице и поштапалице Сембераца / Остоја Крстић. – Бијељина : Народна библиотека „Филип Вишњић“, 2023. – 205. | ISBN 978-99955-48-63-6

777. ЛОМА, Александар

Тематски садржај зборника о српским говорима на Косову и Метохији : Резултати досадашњих и правци будућих истраживања српских народних говора Косова и Метохије / гл. ур. Зоран Кнежевић ; ур. Радивоје Младеновић, Предраг Пипер. – Београд : САНУ : Институт за српски језик САНУ ; Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2021. – 405. / Александар Лома // Трибина САНУ. – 11 (2023), 74–78. | Приказ | Уп. 764, 791, 813.

778. ЛОМОВИЋ, Бошко

Уреси народног говора / Бошко Ломовић // Даница. – 30 (2023), 441–466.

779. ЛОНЧАР РАИЧЕВИЋ, Александра

Прилог акцентатским особеностима говора Свинице у Румунији / Александра Р. Лончар Раичевић, Надежда Д. Јовић // 36ФФП. – 53, 4 (2023), 91–110. | Summary

– ЛУКОВИЋ, Марија

Наставни садржаји из дијалектологије : уџбеник као подстрекач | Уп. 749.

780. ЛУКОВИЋ, Марија

Систем претериналних глаголских облика у говору Горње Рибнице код Краљева / Марија Луковић // Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1. – 307–316. | Summary

781. МАКЕВИЋ, Јелена

Дијалекатска дистрибуција лексема *кашика* и *жлица* и осталих варијаната у српском језику / Јелена Д. Макевић // Савремена проучавања језика... – 263–271. | Summary

782. МАРКОВИЋ, Бранкица

Српски говори Шипова / Слађана М. Цукут // СДЗб. – 68 (2021), 1–158. / Бранкица Марковић // 36МСФЛ. – 66, 1 (2023), 194–199. | Приказ

783. МАРКОВИЋ, Јордана

Лингвистички терминосистем М. Радана у светлу српске дијалектологије / Јордана С. Марковић // Исходишта. – 9 (2023), 127–142. | Резюме

784. МИЛИЋ, Светлана

Дистрибуција силазних акцената у говору спикера РТВ Бор / Светлана Милић, Мина Здравковић // Млади и србистика 4. – 128–141. | Summary

785. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Српски дијалекти : документи о традицији нашег народног живота и неизоставни део културног наслеђа / Софија Р. Милорадовић // Исходишта. – 9 (2023), 163–176. | Summary

786. МИНИЋ, Бојан

Временски прилози у народним говорима Црне Горе / Бојан Б. Минић // Савремена проучавања језика... – 249–262. | Summary

– МИТИЋ, Анђела

Микротопонимија села у доњем сливу Власине | Уп. 602.

787. МИТИЋ, Анђела

Социолингвистички приступ говору села Стајковца / Анђела Г. Митић // ГСЈ. – 21 (2023), 27–40. | Summary

788. МИХАЈЛОВИЋ, Милица

Македонизми у говору Врања / Милица Михајловић // Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1. – 285–294. | Summary

789. МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Говор села Врбичане крај Призрена / Радивоје Младеновић // СДЗб. – 70, 1 (2023), 1–368. | Summary

790. МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Призренско-јужноморавски говори Косовске котлине и Косовског Поморавља : сличности и разлике / Радивоје М. Младеновић // Исходишта. – 9 (2023), 187–205. | Summary

791. МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Српска косовскометохијска језичка баштина : Резултати досадашњих и правци будућих истраживања српских народних говора Косова и Метохије / гл. ур. Зоран Кнежевић ; ур. Радивоје Младеновић, Предраг Пипер. – Београд : САНУ : Институт за српски

језик САНУ ; Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2021. – 405. / Радивоје Младеновић // Трибина САНУ. – 11 (2023), 82–86. | Приказ | Уп. 764, 777, 813.

792. НЕШОВИЋ, Матија

Говор села Шеховци : опис фонолошког система и један синтаксички куриозитет / Матија Нешовић // ПЛ. – 24 (2023), 231–249. | Резюме

793. ОГЊАНОВИЋ, Сања

О линеаризацији суперлативне речце *нај* у дијалектима српског језика / Сања П. Огњановић // СЈ. – 28 (2023), 285–298. | Zusammenfassung

– ОНОМАСТИКА Неготинске Крајине : друга половина XIX века | Уп. 608.

794. ПАВКОВИЋ, Павле

Осврт на дијалекатске говоре у збирци поезије „Оратим да не патим“ / Павле Павковић // Млади и србистика 4. – 113–120. | Summary

– ПЕТРОВИЋ, Драгољуб

Речник Куча : допуне | Уп. 896.

795. ПЕШЕВИЋ СТОЈАНОВИЋ, Сузана

Фонетске особине говора Масловара код Котор Вароша / Сузана Ј. Пешевећ Стојановић // СДЗб. – 70, 1 (2023), 747–857. | Summary

796. РАДОВАНОВИЋ, Данијела

Ставови Лесковчана према урбаном и руралном говорном типу призренско–јужноморавског дијалекта / Данијела З. Радовановић // PhM. – 15 (2023), 325–344. | Summary

797. РАДОЈЕВИЋ, Данијела

Прилог библиографији дијалектских текстова : Ка индексирању дијалекатских текстова публикованих у Републици Србији / Бранкица Марковић // СДЗб. – 67 (2020), 413–528. / Данијела Радојевић // Баштина. – 61 (2023), 521–523. | Приказ

798. РАТКОВИЋ, Драгана

Зоонимска лаудативна номинација жене с аспекта старосне доби у пиротском говору / Драгана М. Ратковић // ЈФ. – 79, 2 (2023), 239–258. | Резюме, Summary

– САВИЋ, Сандра

Микротопонимија Заглавка у светлу језичке интерференције | Уп. 619.

799. СИКИМИЋ, Биљана

Језички пејзаж гробља у Рекашу (Румунија) : Шокци и Срби / Биљана Сикимић // Исходишта. – 9 (2023), 313–338. | Резюме

800. СИМИЋ, Зоран

Још о темпоралним предлошко–падежним формама у говору Банатске Црне горе / Зоран М. Симић // ГСЈ. – 21 (2023), 115–127. | Summary

801. СИМИЋ, Зоран

Физички недостаци и болести код животиња исказани придевима у призренско–тимочким говорима : из записа насталих према Упитнику за прикупљање сточарске лексике / Зоран М. Симић // Етно–културолошки зборник. – 26 (2023), 209–226. | Summary

– СРЕТКОВИЋ, Арсеније

Фигуративност песама збирке „Горски престо“ Радована Бећировића Требјешког | Уп. 720.

802. СТЕВАНОВИЋ, Јована

Nomina attributiva у говору Лужнице / Јована Стевановић // Етно–културолошки зборник. – 26 (2023), 183–196. | Summary

803. СТЕВАНОВИЋ, Јована

Nomina attributiva у речничкој збирци „Лексика народне медицине у тимочко-лужничким говорима“ Јелене Глишић / Јована Стевановић // Context 2021. – 429–444.

804. СТЕВАНОВИЋ, Јована

Турцизми и германизми у лексикографском раду Јакше Динића : семантичка адаптација / Јована С. Стевановић // ГСЈ. – 21 (2023), 129–146. | Summary

805. СТОЈИЋ, Кристина

Одступања од нормативне дистрибуције акцената у говору спикера РТВ „Лав плус“ из Ужица / Кристина Стојић, Ана Шипака, Богдан Марковић // Млади и србистика 4. – 142–151. | Summary

806. СУДИМАЦ ЈОВИЋ, Нина

О неким фонетским карактеристикама српских говора у Румунији (Свиница) / Нина Јб. Судимац Јовић // Исходишта. – 9 (2023), 355–367. | Summary

807. СУДИМАЦ ЈОВИЋ, Нина

Особине консонантског система српских говора у Румунији (Свиница) / Нина Јб. Судимац // PhM. – 15 (2023), 279–289. | Summary

808. ТАКО диване Сремци : негдошњи сремачки говор / прир. Миомир Филиповић Фића. – Сремска Митровица : Удружење „Завичај“ ; Београд : Културно-просветна заједница Србије, 2023. – 207. | ISBN 978-86-85947-40-7

– ТРАЈКОВИЋ, Надица

Тер по тер | Уп. 905.

809. ТРАЈКОВИЋ, Татјана

Дијалекатске одлике лазаричких песама из Бујановца / Татјана Г. Трајковић // Обичаји у култури Срба и Бугара. – 71–80. | Резюме, Summary

810. ТРАЈКОВИЋ, Татјана

Исказивање заповести, подстицаја, упутстава у говорима Косовског Поморавља / Татјана Трајковић // Jezik, književnost, moć. – 137–149. | Summary

811. ТРАЈКОВИЋ, Татјана

Лексика ратарства села Свинице (Румунија) / Татјана Г. Трајковић // Исходишта. – 9 (2023), 369–380. | Summary

812. ТРАЈКОВИЋ, Татјана

Радни глаголски придев мушког рода једине у говорима Косовског Поморавља / Татјана Г. Трајковић // ЈФ. – 79, 2 (2023), 151–170. | Резюме, Summary

813. ТРАЈКОВИЋ, Татјана

Резултати досадашњих и правци будућих истраживања српских народних говора Косова и Метохије / гл. ур. Зоран Кнежевић, ур. Радивоје Младеновић, Предраг Пипер. – Београд : Институт за српски језик САНУ – Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2021. – 405. / Татјана Г. Трајковић // ЈФ. – 79, 1 (2023), 248–256. | Приказ | Уп. 764, 777, 791.

814. ТРАЈКОВИЋ, Татјана

Српски језик из перспективе говорника призренско-тимочке дијалекатске области / Татјана Г. Трајковић // Границе српског језика. – 185–200. | Summary

815. ЋУПИЋ, Зорана

Фонолошки систем говора метохијског села Братотин / Зорана З. Ћупић // Косово и Метохија кроз чињенице. – 47–64.

816. ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило

(Не)контрахирано перфекатско *се је* и сродне енклитичке комбинације у говорним типовима штокавског дијалекта и савременом српском језику / Михаило М. Шћепановић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 191–198. | Summary

817. ШЋЕПОВИЋ, Јована

Турцизми који се односе на физичке и духовне особине човека у „Речнику Драгачева“ / Јована Љ. Шћеповић // КњЈ. – 70, 1 (2023), 67–81. | Summary

VII. Историја српског језика**а) Опште****818. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора**

Осврт на историјске границе српског књижевног језика : жанр, простор, време и социјална стратификација / Исидора Г. Бјелаковић, Марина Ф. Курешевић // Границе српског језика. – 115–130. | Summary

819. САВИЋ, Виктор

Ка проблему српске етничке консолидације и просторног обликовања српскога језичког типа – од познопрасловенскога до старосрпскога : VII–XIV век / Виктор Д. Савић // Границе српског језика. – 29–61. | Summary

820. САМАРЦИЋ, Биљана

Почеци и развој српског писаног језика у Босни и Херцеговини од Кулина бана до Вукових дана / Биљана С. Самарцић // Границе српског језика. – 95–112. | Summary

821. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Историјски континуитет српског језика и српских говора у Црној Гори / Јелица Р. Стојановић // Границе српског језика. – 77–94. | Summary

822. СТОЈКОВИЋ, Весна

Са Соларићем кроз векове : Сабрана дјела / Павле Соларић ; прир. Душан Иванић, Исидора Бјелаковић. – Београд : Задужбина Доситеј Обрадовић, 2019. – 746. / Весна Стојковић // ППЈ. – 54 (2023), 263–266. | Приказ

б) Текстови стари и нови, издања; њихова критика, порекло**823. БОЈАНИН, Станоје**

Чији је трактат о отровима? : историјат истраживања текста из Хиландарског медицинског кодекса : 1952–2022. / Станоје С. Бојанин // Дани српског духовног преображења. – 91–114. | Summary

824. ДОБРОСАВЉЕВИЋ, Теодора

Легенда о подизању Дубровачког храма : случај тестаментa Раосава Николића : 1606. / Теодора Добросављевић // 36МСКЈ. – 71, 3 (2023), 749–761. | Summary

825. ЈОВАНОВИЋ, Томислав

Одломци Даниловог зборника из цркве села Попинци / Томислав Ж. Јовановић // Дани српског духовног преображења. – 69–89. | Резюме + Додаци

826. КОМАР, Горан

Ктиторски натпис у селу Дићи код Љига у Србији и његово гробље / Горан Комар // Слово. – 62 (2023), 123–139.

827. КОПРИВИЦА, Марија

Писмо старих калуђера Дамјана и Павла папи Клименту VIII с краја XVI века / Марија Копривица, Катарина Митровић // Глас САНУ. – 33 (2023), 85–115. | Summary

828. МАТИНОВИЋ, Милена

Катастизи из збирке Манастира Никољца / Милена Мартиновић // АП. – 45 (2023), 29–53. | Summary

829. ПАЈИЋ ОЛАХ, Жарко

Функционалностилске одлике хипотактичких структура у Копорињском летопису / Жарко С. Пајић Олах // Савремена проучавања језика... – 221–233. | Summary

830. РУКОПИСИ Музеја Српске православне цркве : Збирка Радослава М. Грујића. Књ. 1, Археографски опис. Св. 2 / Владимир Мошин, Јупка Васиљев, Димитрије Богдановић, Мирослава Гроздановић-Пајић. – Београд : Народна библиотека Србије : Музеј Српске православне цркве, 2023. – 311. – (Опис јужнословенских ћирилских рукописа ; 7) | ISBN 978-86-7035-460-9

831. ЦВЕТКОВИЋ, Бранислав

Минхенски српски псалтир : илуминација и контекст / Бранислав Ј. Цветковић // Дани српског духовног преображења. – 149–190. | Summary + Илустрације

832. ЦВЕТКОВИЋ ТЕОФИЛОВИЋ, Ирена

Стара српска поклоничка проза у мултикултуралном контексту / Ирена Р. Цветковић Теофиловић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 75–84. | Резюме

в) Историјска фонетика, граматика, лексикологија, историја писма и правописа**833. БЕГОВИЋ, Катарина**

Прилог лексичкој и фразеолошкој семантици придева *бео* у историји српског језика / Катарина В. Беговић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 97–107. | Summary

834. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Лексички динамизам у српским књижевним језицима 18. и 19. века / Исидора Г. Бјелаковић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 5–15. | Summary

835. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Теоријско-методолошке поставке будућег речника : Историјска лексикографија српског језика / ур. Јасмина Грковић-Мејдор, Исидора Бјелаковић, Марина Курешевић. – Нови Сад : Српска академија наука и уметности, Огранак : Матица српска, 2021. – 399. / Исидора Бјелаковић // Трибина САНУ. – 11 (2023), 215–219. | Приказ | Уп. 837, 848.

836. ВУЧКОВИЋ, Снежана

Творбена продуктивност у дијахронији и синхронији и фактори који на њу утичу / Снежана П. Вучковић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 85–95. | Summary

837. ГРКОВИЋ МЕЈДОР, Јасмина

О историјском речнику српског језика : Историјска лексикографија српског језика / ур. Јасмина Грковић-Мејдор, Исидора Бјелаковић, Марина Курешевић. – Нови Сад : Српска академија наука и уметности, Огранак : Матица српска, 2021. – 399. / Јасмина Грковић-Мејдор // Трибина САНУ. – 11 (2023), 210–214. | Приказ | Уп. 835, 848.

838. ГРКОВИЋ МЕЈДОР, Јасмина

Сему же сице бившу : о синтакси и језичком стилу српскословенских текстова / Марина Курешевић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 260. / Јасмина Грковић Мејдор // ЗбМСФЛ. – 66, 2 (2023), 125–129. | Приказ | Уп. 849, 853.

839. ГРКОВИЋ МЕЈДОР, Јасмина

Студије из историјске семантике / Јасмина Грковић-Мејдор. – Сремски Карловци ; Нови Сад : Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2023. – 203. – (Библиотека Theoria) | ISBN 978-86-7543-433-7

840. ДРАГИН, Наташа

Од бана до херцега : страни лексички слојеви у ћирилским пословноправним актима средњовековне Босне и Хума / Наташа Ж. Драгин // ЈФ. – 79, 2 (2023), 63–90. | Резюме, Summary

841. КУРЕШЕВИЋ, Марина

Infinitivus pro infinitivo у старим српским нелитургијским наративним текстовима / Марина Курешевић, Александра Цолић Јовановић // 36МСФЛ. – 66, 2 (2023), 19–35. | Summary

842. ЛУТОВАЦ КАЗНОВАЦ, Тамара

Континуанти партиципа у писмима Портине српске канцеларије у Дубровнику / Тамара Лутовац Казновац // 36МСФЛ. – 66, 2 (2023), 37–50. | Summary

843. МАРОЈЕВИЋ, Радмилко

Владика Василије (Јовановић) – Свети Василије Острошки : етнонимска, топонимска и антропонимска преплитања на тремеђи Херцеговине, Црне Горе и Седморо Брда / Радмилко Н. Маројевић // Свети Василије Острошки : 350 година од престављења : зборник радова са међународног научног скупа одржаног у Никшићу, Острогу и Требињу 9. и 10. маја 2021. године / ур. Васиљ Јововић. – Цетиње : Митрополија црногорско-приморска ; Никшић : Епархија будимљанско-никшићка ; Требиње : Епархија захумско-херцеговачка и приморска, 2023. – 373–387.

844. МАЦАНОВИЋ, Ана

Терминологија у књижевним језицима Срба XVIII и XIX века : астрономија / Исидора Бјелаковић.. – Нови Сад : Матица српска, 2022. – 378. / Ана З. Мацановић // ЈФ. – 79, 1 (2023), 191–196. | Приказ | Уп. 854.

845. МИЛАНОВИЋ, Александар

Из историјата српских сливеница / Александар М. Милановић // Сливенице у словенским језицима. – 11–18.

846. МИЛИЋЕВ, Татјана

Verb-Final Orders in Slavonic Serbian : Linguistic Factors / Tatjana Milićević // 36МСФЛ. – 66, 1 (2023), 43–62. | Резиме

847. МИЛОШЕВИЋ, Марко

Славенизми у „Житију свјатаго и праведнаго Јосифа прекраснаго“ Викентија Раккића / Марко М. Милошевић // Савремена проучавања језика... – 235–247. | Summary

848. НИКОЛИЋ, Лука

Метаисторија историјског речника српског језика : Историјска лексикографија српског језика / ур. Јасмина Грковић-Мејдор, Исидора Бјелаковић, Марина Курешевић. – Нови Сад : Српска академија наука и уметности, Огранак : Матица српска, 2021. – 399. / Лука З. Николић // 36МСКЈ. – 71, 1 (2023), 298–303. | Приказ | Уп. 835, 837.

849. ПОЛОМАЦ, Владимир

О синтакси и стилу српскословенских текстова : Сему же сице бившу : о синтакси и језичком стилу српскословенских текстова / Марина Курешевић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 260. / Владимир Р. Поломац // 36МСКЈ. – 71, 1 (2023), 293–298. | Приказ | Уп. 838, 853.

850. ПОЛОМАЦ, Владимир

Српски као дипломатски језик на Порти крајем XV века : на примеру писма султана Бајазита II угарском краљу Матији Корвину / Владимир Р. Поломац // СЈ. – 28 (2023), 95–115. | Summary

– САВИЋ, Виктор

Морфолошки архаизми „Српскога рјечника“ из 1818. године | Уп. 869.

851. САМАРЦИЋ, Биљана

Млѣкойийаѣлѣница / Биљана Самарцић // Мајка у српском језику... – 27–54. | Zusammenfassung

852. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Правописне и језичке особености завјештајног писма Светог Василија Острошког / Јелица Стојановић // Свети Василије Острошки : 350 година од престављења : зборник радова са међународног научног скупа одржаног у Никшићу, Острогу и Требињу 9. и 10. маја 2021. године / ур. Васиљ Јововић. – Цетиње : Митрополија црногорско-приморска ; Никшић : Епархија будимљанско-никшићка ; Требиње : Епархија захумско-херцеговачка и приморска, 2023. – 388–392.

853. ЦОЛИЋ ЈОВАНОВИЋ, Александра

Сему же сице бившу : о синтакси и језичком стилу српскословенских текстова / Марина Курешевић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2022. – 262. / Александра Цолић Јовановић // 36МСС. – 104 (2023), 353–356. | Приказ | Уп. 838, 849.

854. ШТЕТИЋ, Катарина

Астрономска терминологија у предвуковском периоду : Терминологија у књижевним језицима Срба XVIII и XIX века : астрономија / Исидора Бјелаковић. – Нови Сад : Матица српска, 2022. – 378. / Катарина Штетић // 36МСКЈ. – 71, 2 (2023), 589–593. | Приказ | Уп. 844.

г) Историја српског књижевног језика**855. БАБИНЦЕВ, Анђела**

Наставак дигитализације Вукових „Српских народних пословица“ / Анђела Бабинцев, Ива Марковић // Млади и србистика 4. – 152–169. | Резюме

– БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Лексички динамизам у српским књижевним језицима 18. и 19. века | Уп. 834.

– ВУКОВИЋ БИРЧАНИН, Момчило

Вук Караџић револуционар српског књижевног језика : 1787–1864. | Уп. 999.

856. БУРКИН, Веселина

Систем сложених везника у Вуковом језику / Веселина В. Ђуркин // СЈ. – 28 (2023), 117–136. | Summary

– ЖИВКОВИЋ, Ана

Faktor industrije štampe u procesu standardizacije jezika : komparativni primer italijanskog i srpskog jezika | Уп. 293.

857. ИВАНОВИЋ, Ненад

Бранко Радичевић и лексикологија Вуковог правца / Ненад Б. Ивановић // Даница. – 30 (2023), 312–322.

858. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Неке особености Вукове приповједачке историјске реченице / Милош Ковачевић // Даница. – 30 (2023), 275–294.

859. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Србија у Вуковој стандардизацији српског језика / Милош М. Ковачевић // Србија и српски језик. – 17–28. | Summary

– КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Русизми у делима српских путописаца из XIX века | Уп. 680.

860. ЛУКА, Немања

Фитоними у „Јестествословију“ Јоакима Вујића (1809) / Немања Лука // ППЈ. – 54 (2023), 29–51. | Summary

– МАРОЈЕВИЋ, Радмил

Љубиша и Његош : лексичке и фразеолошке паралеле : поглавље Фразеологизација и дефразеологизација | Уп. 688.

Његош и Љубиша : лексичке и фразеолошке паралеле : фрагмент „Краја и прекраја звона“ | Уп. 689.

– МИЛАНОВИЋ, Александар

Застаревање лексичких славенизама у српском језику | Уп. 596.

861. МИЛАНОВИЋ, Александар

Језик „Банатског алманаха“ (1827) Димитрија Тирола / Александар М. Милановић // СЈ. – 28 (2023), 63–80. | Summary

862. МИЛЕНКОВИЋ, Данијела

Порекло мање познате лексике из Вукових „Српских народних пословица“ са територије Војводине / Данијела Миленковић // Млади и србистика 4. – 170–185. | Summary

863. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ, Јелена

Вера у бога, морал и шиба : језичко изражавање казни и прекршаја у „Устројенију гарнизоне војске“ из 1839. године / Јелена М. Павловић Јовановић, Наташа А. Спасић // Злобници, зликовци, чудовишта, психопате. – 527–546. | Summary

864. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ, Јелена

Поредбене диферентивне реченице уведене сложеним везницима *него* и *него да* у административно-правном стилу српског језика 19. века / Јелена М. Павловић Јовановић, Наташа А. Спасић // Баштина. – 61 (2023), 85–96. | Summary

865. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ, Јелена

Релативна реченица са инкорпорираним антецедентом у административно-правном стилу српског језика у 19. веку / Јелена М. Павловић Јовановић // Србија и српски језик. – 231–240. | Summary

866. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ, Јелена

Сложени условни везници у административно-правном стилу српског језика 19. века / Јелена М. Павловић Јовановић // НЈ. – 54, 2 (2023), 33–46. | Summary

867. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ, Јелена

Узрочне клаузе уведене везником *будући* (*да*) у административно-правном стилу српског језика 19. века / Јелена М. Павловић Јовановић // КњЈ. – 70, 2 (2023), 317–333. | Summary

868. РАДОЈА, Ксенија

Српска хемијска терминологија у делу „Historiae natvralis“ Андреаса Волног (1805) / Ксенија Радоја // ППЈ. – 54 (2023), 7–28. | Summary

869. САВИЋ, Виктор

Морфолошки архаизми „Српског рјечника“ из 1818. године / Виктор Д. Савић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 43–51. | Summary

870. СТЕФАНОВИЋ, Синиша

Успон и пад Вукове ћирилице : од Кримског рата до Кримског рата / Синиша Стефановић. – Вишеград : Андрићев институт, 2023. – 590. – (Библиотека Научне монографије. Одјељење за друштвене науке; 2) | ISBN 978-99976-89-08-5

871. СТАМЕНКОВИЋ, Кристина

Илиризми у речнику уз француску граматику Јоакима Вујића (1805) / Кристина Н. Стаменковић // КњЈ. – 70, 2 (2023), 351–362. | Résumé

872. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Употреба инфинитива (и конкурентног средства *da* + презент) у путописној прози Лазара Томановића / Јелица Р. Стојановић // НССУВД. – 52, 1 (2023), 63–73. | Резюме

873. СТОЈКОВИЋ, Весна

Математичка терминологија у „Алгебри“ Атанасија Николића (1839) / Весна Стојковић // ППЈ. – 54 (2023), 53–73. | Summary

874. СУВАЈЦИЋ, Бошко

Вуково приповедачно језикотворство / Бошко Сувајцић // Даница. – 30 (2023), 265–267.

VIII. Речници стари и нови српског језика односно српског и ког страног језика**– БАГИ, Марина**

О недоследностима у „Речнику уз Правопис“ | Уп. 505.

875. БОГДАНОВИЋ, Недељко

Мали речник села Бучума / Недељко Р. Богдановић // СДЗБ. – 70, 1 (2023), 369–634. | Summary

876. ДУРЛИЋ, Паун Ес

Vorbar : frazeološki vlaško-srpski rečnik tradicionalne kulture Vlaha istočne Srbije / Paun Es Durlić. – Majdanpek : Udruženje građana PEKUS, 2023. – 750. | ISBN 978-86-902190-1-8

877. ЂЕВОРИ, Божидар

Речник топономастике Топлице : историјско-географски поменик о етничким променама до краја XIX века / Божидар Ђевори. – Прокупље : Народна библиотека „Раде Драинац“ : Историјски архив „Топлице“, 2023. – 316. | ISBN 978-86-86781-34-5 | Уп. 894.

878. ЂОРЂЕВИЋ, Срба

Врањски речовник (кадимлијски) : речник вароши Врање : врањско-српски, српско-врањски / Срба Ђорђевић. – Врање : УСУД „Ава Јустин“, 2023. – 447. | ISBN 978-86-82138-09-9

879. ЕТИМОЛОШКИ речник српског језика. Св. 4, Бл–Бљ / Марија Вучковић, Јелена Јанковић, Маја Калезић, Соња Манојловић, Орсат Лигорио, Александар Лома, Жељко Степановић, Ана Шпановић. – Београд : САНУ : Институт за српски језик САНУ, 2023. – 212. | ISBN 978-86-82873-93-8; 978-86-82873-03-7

880. ИВАНОВИЋ, Јанко

О лексици ковида још једном : Речник ковида : тематски и асоцијативни / Светлана Слијепчевић Бјеливук, Марина Николић. – Нови Сад : Прометеј ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 354. / Јанко Р. Ивановић // СЈ. – 28 (2023), 493–497. | Приказ | Уп. 902, 904.

881. ЈАШОВИЋ, Голуб

Речник личних надимака Срба са Косова и Метохије / Голуб Јашовић, Милица Дејановић, Душан Стефановић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2023. – 428. | ISBN 978-86-6349-192-2

882. ЈОВАНОВИЋ, Владан

Речник картографских појмова / Мирчета Вемић. – Београд : Међународно удружење „Стил“, 2021. – 573. / Владан З. Јовановић // ЈФ. – 79, 1 (2023), 242–247. | Приказ

883. ЈОВАНОВИЋ, Слободан

Srpsko-francuski rečnik / Slobodan A. Jovanović. – Novo, prerađeno izd. – Beograd : Службени гласник, 2023. – 597. – (Biblioteka Lexis. Edicija Rečnici i enciklopedije) | ISBN 978-86-519-2966-6

884. КАРДОШ СТОЈАНОВИЋ, Александра

Srpski rečnik novijih anglicizama / Tvrtko Prčić, Jasmina Dražić, Mira Milić, Milan Ajdžanović, Sonja Filipović Kovačević, Olga Panić Kavgić, Strahinja Stepanov. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2021. – 641. / Александра Ш. Кардош Стојановић // ЈФ. – 79, 2 (2023), 302–315. | Приказ | Уп. 889.

885. КОВАЧЕВИЋ, Зорица

Шведско-српски глосар математичке терминологије / Зорица Ковачевић // Преводилац. – 23, 2 (2023), 89–94.

886. КРСТИЋ, Ана

Појмовник српских лингвистичких термина / ур. Светлана Слијепчевић Бјеливук. – Нови Сад : Прометеј, 2023. – 739. / Ана Крстић // ЛА. – 35 (2023), 31–33. | Приказ | Уп. 898.

887. ЛАЗАРЕВИЋ, Душан

Моравац Грка Зорбе : грчко-српски речник етимолошких парова : грчки настао из српског / Душан Лазаревић. – Београд : Д. Лазаревић, 2023. – 210. | ISBN 978-86-905034-0-7

– МАРЈАНОВИЋ, Саша

Поглед на опште српско-румунске речнике у контексту функцијске теорије | Уп. 318.

888. МАРКОВИЋ, Бранкица

Рјечник говора околине Бијелог Поља : Вранешка долина / Јелена Башановић-Чечовић. – Подгорица : Црногорска академија наука и умјетности, 2020. – 291; Рјечник говора околине Берана / Данијела Радојевић. – Подгорица : Црногорска академија наука и умјетности, 2021. – 243. / Бранкица Ћ. Марковић // ЈФ. – 79, 1 (2023), 238–241. | Приказ

– МИЛАНОВИЋ, Александар

Англицизми у „Речнику страних речи“ (1914) Веселина Ћисаловића | Уп. 595.

– МИЉКОВИЋ, Вања

Интернет платформа „Букајлија“ и лексикографија савременог српског сленга | Уп. 600.

889. МИШИЋ ИЛИЋ, Биљана

Srpski rečnik novijih anglicizama / Tvrtko Prčić, Jasmina Dražić, Mira Milić, Milan Ajdžanović, Sonja Filipović Kovačević, Olga Panić Kavgić, Strahinja Stepanov. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2021. – 641. / Биљана Мишић Илић // FU. – 21, 1 (2023), 143–145. | Приказ | Уп. 884.

– НЕНАДИЋ, Марија

Доступност когнитивно-прагматичких информација за лексеме обраћања у енглеским и српским описним речницима | Уп. 331.

890. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Обратни глосар новијих речи / Ђорђе Оташевић. – Београд : Алма, 2023. – 390. – (Библиотека Речници ; 75) | ISBN 978-86-6122-115-6

891. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе*

Речник етника и ктетика. Књ. 3, Р–Ш / Мирослав Лазаревић. – Београд : Енигматски клуб „Нова загонетка“ : Алма, 2019. – 204. / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 33 (2019), 59–60. | Приказ

892. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе*

Речник интернета и дигиталне комуникације : енглеско-српски : 1000 појмова за савремени умрежени живот / Лазар Бошковић. – Београд : mCloud, 2021. – 237. / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 34 (2022), 51–52. | Приказ

893. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Речник скраћеница / Ђорђе Оташевић, Љиљана Оташевић. – 2. исправљено изд. – Београд : Алма, 2023. – 360. – (Библиотека Речници ; 76) | ISBN 978-86-6122-152-1

894. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Речник топонимастике Топлице : историјско-географски поменик о етничким променама до краја XIX века / Божидар Ђевори. – Прокупље : Народна библиотека „Раде Драинац“ : Историјски архив „Топлице“, 2023. – 312. / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 35 (2023), 41–42. | Приказ | Уп. 877.

895. ПЕЈАНОВИЋ, Ана

Фразеолошки рјечник Његошевих пјесничких дјела : фразеологизми у ужем смислу / Ана Пејановић. – Подгорица : Црногорска академија наука и умјетности, 2023. – 138. | ISBN 978-86-7215-532-7

896. ПЕТРОВИЋ, Драгољуб

Речник Куча : допуне / Драгољуб Петровић, Ивана Ћелић, Јелена Капустина // СДЗБ. – 70, 1 (2023), 635–746. | Summary

897. ПЕШИЋ, Снежана

Српско-арапски глосар друштвено-политичке терминологије / Снежана Пешић // Преводилац. – 23, 1 (2023), 85–95.

898. ПОЈМОВНИК српских лингвистичких термина / Марина М. Николић, Весна Ђорђевић, Јована Јовановић, Слободан Новокмет, Јелена Јанковић, Ивана Чанчар, Бојана Томић, Анета Спасојевић, Миљана Чопа, Јанко Ивановић, Милица Ј. Рабреновић, Јована Иваниш. – Нови Сад : Прометеј, 2023. – 737. – (Лингвистичке едиције. Едиција Мали речници ; 11) | ISBN 978-86-515-2185-3 | Уп. 886.

899. ПРИРУЧНИ етимолошки речник српског језика. Т. 1, А–Ј / Марта Бјелетић, Јасна Влајић-Поповић, Александар Лома, Снежана Петровић ; ур. Александар Лома. – Београд : Институт за српски језик САНУ, Етимолошки одсек, 2023. – XLVI, 494. | ISBN 978-86-82873-94-5; 978-86-82873-95-2

900. САВИЋ ГРУЈИЋ, Ана

Речник Алексиначког Поморавља / Недељко Богдановић, Маја Радоман Цветићанин. – Алексинац : Центар за културу и уметност Алексинац, 2022. – 370. / Ана Савић-Грујић // Етно-културолошки зборник. – 26 (2023), 335–338. | Приказ | Уп. 901.

901. СТЕФАНОВИЋ, Душан

Приказ алексиначког говора кроз речник : Речник Алексиначког Поморавља / Недељко Богдановић, Маја Радоман Цветићанин. – Алексинац : Центар за културу и уметност Алексинац, 2022. – 370. / Душан Р. Стефановић // ГСЈ. – 21 (2023), 277–278. | Приказ | Уп. 900.

902. СТЕФАНОВИЋ, Душан

Речник ковида : тематски и асоцијативни / Светлана Слијепчевић Бјеливук, Марина Николић. – Нови Сад : Прометеј ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 348. / Душан Р. Стефановић // НЈ. – 54, 1 (2023), 105–110. | Приказ | Уп. 880, 904.

903. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Рјечник говора Паштровића / Миодраг В. Јовановић. – Подгорица : Црногорска академија наука и умјетности, 2022. – 397. / Јелица Стојановић // ПКЈИФ. – 89 (2023), 179–182. | Приказ

904. ТОДОРОВИЋ, Маја

Речник ковида : тематски и асоцијативни / Светлана Слијепчевић Бјеливук, Марина Николић. – Нови Сад : Прометеј ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 348. / Маја Тодоровић // ЛА. – 35 (2023), 26–30. | Приказ | Уп. 880, 902.

905. ТРАЈКОВИЋ, Надица

Тер по тер / Надица Трајковић. – Врање : УСУД „Ава Јустин“, 2023. – 101. | ISBN 978-86-82138-05-1

IX. Несловенски језици**906. АДАМ, Габријела Виолета**

Flexiunea verbală a graiurilor românești dintre Morava, Dunăre și Timoc / Gabriela Violeta Adam // Limba, literatura, cultura română. – 129–144. | Summary, Резиме + Прилог

907. АНДРИЈЕВИЋ, Маја

El viaje y el tornaviaje de la lengua española a Filipinas / Maja Andrijević // FU. – 21, 2 (2023), 235–258. | Rezime, Summary

– АНДРИЋ, Едита

Bibliai eredetű frazeológiai egységek a magyarban és a szerbben | Уп. 271.

Лажни пријатељи у мађарској и српској фразеологији | Уп. 272.

– АНЂЕЛИЋ НИКОЛЕНЦИЋ, Весна

Концепт *језика* у српским, енглеским и француским пословицама | Уп. 273.

908. БАБИЋ, Данијела

Kommer (att) + infinitiv као проспективна конструкција у савременом шведском језику / Данијела В. Бабић // PhM. – 15 (2023), 481–490. | Summary

– БАБИЋ АНТИЋ, Јелена

Развој истраживања односа језика и рода у англофоној и српској литератури | Уп. 274.

– БАДОВИНАЦ, Јелена

Изазови у преводјењу фразеологизама из италијанског језика на српски језик : фразеологизми са именицама које означавају архитектонске објекте и њихове делове | Уп. 24.

– БАЗИЋ, Јована

Diskursni markeri u kontekstu ograđivanja u političkom diskursu | Уп. 275.

909. БАЗИЋ, Јована

Митигатори у италијанском електронском корпусу BADIP / Јована Д. Базић // Са-времена проучавања језика... – 67–77. | Riassunto

– БАЗИЋ, Јована

Речце *бар(ем)*, *зар (не)*, *ваљда* и прилог *донекле* у преводима књижевних дела са италијанског на српски језик | Уп. 25.

910. БАЗИЋ, Јована

Средства и стратегије интензификације у говорима Бенита Мусолинија / Јована Д. Базић // Злобници, зликовци, чудовишта, психопате. – 515–526. | Riassunto

911. БАЋИЋ ЋОСИЋ, Маја

Језик и род : мушки и женски говорни обрасци у грчкој серији Μην αρχίζεις την μουρμούρα / Маја Г. Баћић Ћосић // Филолог. – 27 (2023), 345–364. | Summary

912. БЕКО, Лидија

The Geology-Based Metaphor and its Inverse Form / Lidija Beko, Marija Đorđević // FU. – 21, 1 (2023), 1–10. | Резиме

913. БЕРТА, Тибор

La posición de clíticos en portugués y español en el siglo XV : análisis de un texto paralelo / Tibor Berta // FU. – 21, 2 (2023), 167–192. | Rezime, Summary

914. БИЛАНЦИЈА, Софија

Формална, лексичка и семантичка обележја глаголских компаративних фразеологизама у савременом норвешком језику / Софија Биланција // ФП. – 50, 1 (2023), 125–140. | Summary

915. БЛАТЕШИЋ, Александра

Nomen est omen : imena u italijanskoj frazeologiji / Aleksandra Blatešić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 200. | ISBN 978-86-6065-758-1

916. БОРЦИЈА, Карола

“Gigin torna al to pais” : ambiguità onomastica e le proteste contro la coltivazione del riso in Canavese / Carola Borgia // Italica Belgradensia. – 1 (2023), 71–83. | Summary

– БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Турцизми са просторним значењем у контексту балканских језика и њихових дијалеката | Уп. 565.

– БРАДАШ, Марија

Vuk u Latinima : druga knjiga „Srpskih narodnih pjesama“ u italijanskim prevodima | Уп. 29.

917. БРАДАШЕВИЋ, Саша

Simbolika i značenje boja u turskom jeziku / Saša Đ. Bradašević // АФФ. – 35, 1 (2023), 79–89. | Summary

– БРАТАНОВА, Борјана

The Linguistic Power of Connotations : the Case of *Silence* in English and Its Bulgarian Counterparts | Уп. 277.

– ВАСИЉЕВА ТАНЧЕВА, Рајна

Sustantivos compuestos binominales en español y en búlgaro | Уп. 279.

– ВИЛИЋ, Ивана

Izražavanje obeležja dimenzionalnosti i direktivnosti u francuskom i srpskom jeziku | Уп. 280.

– ВИЉАР ЛЕКУМБЕРИ, Алисија

Análisis de la traducción de los refranes y dichos populares al griego modern en la Primera Parte del Quijote | Уп. 31.

– ВЛАХОВИЋ, Љубица

La correlation comparative en français et en serbe : fondements théoriques pour une étude des propositions comparatives du français et du serbe | Уп. 281.

Structures corrélatives dans les phrases comparatives du français et du serbe | Уп. 282.

918. ВУЈОВИЋ, Марија

Анализа прецизна као швајцарски сат : Колокације, фраземи и паремије са компонентом етнонима у италијанском језику / Александра Блатешић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2016. – 107. / Марија Н. Вујовић // ГФФНС. – 48, 1/2 (2023), 321–326. | Приказ

– ВУЈОВИЋ, Марија

Apsolutna ekvivalencija kod frazeologizama s komponentom *oko* u italijanskom, španskom i srpskom jeziku | Уп. 283.

Konceptualno polje ljubavi u frazeologizmima italijanskog, španskog i srpskog jezika koji sadrže komponentu *oko* | Уп. 284.

919. ВУЈЧИЋ, Никола

Концепти *српски језик*, *босански језик*, *хрватски језик* и *српскохрватски језик* у немачком медијском дискурсу / Никола Д. Вујчић // Србија и српски језик. – 289–302. | Summary

920. ВУКОЈЕВИЋ, Маја

Експлоатација сливеница ради постизања хумористичких ефеката у енглеском језику / Маја Вукојевић // Сливенице у словенским језицима. – 168–199. | Summary

– ВУЧЕНОВИЋ, Наташа

Adriatico : dialoghi interculturali e intrecci di lingue | Уп. 285.

– ГАВРАНОВИЋ, Валентина

Културе у преводу ка очувању аутентичног израза у процесу књижевног превођења | Уп. 32.

– ГАВРИЛОВИЋ, Наташа

Још понешто о Андрићевом преводу Гвичардинијевих „Напомена“ | Уп. 33.

– ГЛОЂОВИЋ, Аница

Some Issues on Translating Field-Specific Terms in Literary Discourse | Уп. 34.

– ГРУЈИЋ, Татјана

Неподношљива лакоћа калкирања : пресликавање енглеских образаца премодификације именице у српском језику | Уп. 287.

– ГУДУРИЋ, Снежана

Миодраг Радовић – преводилац и песник : о првом препеву песме „Santa Maria della Salute“ Лазе Костића на француски језик | Уп. 36.

921. ДЕМЕТРАДЗЕ, Ирене

Metaphors in the Terms of Construction Industry / Irine Demetradze // Jezik, književnost i industrija. – 323–334. | Резиме

– ДОДИГ, Милана

О превођењу временских употреба потенцијала и кондиционала у српском и француском језику | Уп. 37.

– ДРЉЕВИЋ, Јелена

Terminologija iz oblasti veslanja u italijanskom i srpskom jeziku | Уп. 289.

– ЂОРДАН, Андријана

Језичка политика и терминологија струке : домен менаџмента у српском и шпанском језику | Уп. 291.

922. ЂУРИЋ, Милош

Gandhi, Nehru and Industrialisation Discourse : Towards a Unitary Account / Miloš D. Đurić // Jezik, književnost i industrija. – 26–51. | Резиме

923. ЖАРКОВИЋ МАКРЕЈ, Маја

Моделовање творбене теорије : осврт на творбене процесе и морфолошку продуктивност у енглеском језику / Маја Жарковић Макреј. – Источно Сарајево : Филозофски факултет, 2023. – 147. | ISBN 978-99976-45-25-8

924. ЖАРКОВИЋ МЕКРЕЈ, Маја

Morphological Productivity of Adjective-Forming Prefixes in English at the Level of Word-Formation Rules / Maја M. Žarković Mccray // Филолог. – 27 (2023), 46–62. | Резиме

– ЖИВИЋ, Наташа

La traduction de la poésie : l'exemple du poème "L'invitation au voyage" de Baudelaire traduit en serbe | Уп. 40.

– ЖИВКОВИЋ, Ана

Faktor industrije štampe u procesu standardizacije jezika : komparativni primer italijanskog i srpskog jezika | Уп. 293.

– ЗЕЧЕВИЋ КРНЕТА, Горана

Camino y put en función preposicional en español y serbio | Уп. 294.

925. ИВАНОВИЋ, Катарина

Konceptualizacija moći pomoću engleskog predloga *over* / Katarina Ivanović // Jezik, književnost, moć. – 85–94. | Summary

926. ЈАНЕВСКА, Тамара

The God of Mischief : a Case Study of Pictorial Metaphors in Comics / Tamara N. Janevska // Злобници, зликовци, чудовишта, психопате. – 451–464. | Резиме

– ЈАНЕВСКА, Тамара

Метафоричка концептуализација памћења код говорника енглеског и српског језика | Уп. 296.

927. ЈАНЕВСКА, Тамара

Who Should Write About Africa : Framing the Debate / Tamara N. Janevska, Marija N. Janevska // Африка. – 347–357. | Резиме

928. ЈАНКОВИЋ, Љиљана

Grammar and Meaning : a Semantic Approach to English Grammar / Howard Jackson. – London ; New York : Taylor and Francis Group, 1997. – 308. / Ljiljana Janković // FU. – 21, 1 (2023), 155–156. | Приказ

– ЈАЋОВИЋ, Јелена

Вредности футурских облика у француском и српском језику економије | Уп. 297.

929. ЈАЋОВИЋ, Јелена

Le subjonctif dans le français de l'économie / Jelena G. Jaćović // PhM. – 15 (2023), 371–380. | Резиме

– ЈЕВРИЋ, Тамара

Long Hair and Short Wit : English-Serbian Parallels in Proverbs Describing Women | Уп. 298.

930. ЈОВАНОВИЋ, Владимир

Introduction to English Morphology / Alexander Tokar. – Frankfurt am Main : Peter Lang, 2012. – 250. / Vladimir Ž. Jovanović // FU. – 21, 1 (2023), 147–150. | Приказ

931. ЈОВИЧИЋ, Стефан

Место арапског језика у упоредним проучавањима семитских језика / Стефан Јовичић // ЖЈ. – 43 (2023), 45–58. | Summary + Прилози

932. ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена

Comparative Formation in Disyllabic Adjectives Ending in /t/ / Jelena M. Josijević // PhM. – 15 (2023), 399–411. | Резиме

– ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена

Металингвистички компаратив у српском и енглеском језику | Уп. 299.

Поетско-стилски аспекти симултане наравије у роману „Проклета авлија“ и једном преводу на енглески језик | Уп. 45.

933. ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена

The Whore of Babylon Versus Don Juan : Critical Discourse Analysis of Gender Promiscuity in English Slang / Jelena M. Josijević, Nina Ž. Manojlović // Злобници, зликовци, чудовишта, психопате. – 481–504. | Резиме

– ЈОСИПОВИЋ, Сандра

Енглески преводи туристичких брошура о културном наслеђу Србије | Уп. 46.

– ЈУРИШИЋ РОЉИЋ, Јасна

Productivity and Frequency of some Latinate Verb Prefixes in English and Serbian | Уп. 301.

934. КАБАКЧИЈЕВ, Касимир

Hearer's Real-Time Aspect Recognition in English as a Compositional-Aspect Language vis-à-vis Aspect Recognition in Verbal-Aspect Languages / Krasimir Kabakčiev, Desislava Dimitrova // BELLS. – 15 (2023), 13–32.

935. КАВГИЋ, Александар

Use and Teaching of SEO, Voice and Tone Guidelines : a Workplace-English Case Study / Aleksandar Kavgić // ГФФНС. – 48, 1/2 (2023), 45–66. | Резиме

936. КАТОНА, Едит

Nyelv, kép és gondolat összjátéka : tanulmányok a kognitív nyelvészet, a nyelvhasználati sajátosságok és a szövegalkotási stratégiák vizsgálata köréből / Katona Edit. – Újvidék : Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, 2023. – 191. | ISBN 978-86-6065-805-2

– КВАЧАКИДЗЕ, Наталија

Dealing with the Challenges of Translating Ernest Hemingway's Prose : on the Material of Various Georgian and Serbian Translations of Hemingway's Short Stories | Уп. 47.

937. КЛИЧКОВИЋ, Далибор

Moć i jezik u Japanu : od mita do *soft power-a* / Dalibor Kličković // Jezik, književnost, moć. – 329–344. | Summary

– КОБЕТИТС, Денес

Kontrastive Analyse der Phraseologismen mit dem Lexem *Vogel* in der deutschen und serbischen Sprache | Уп. 305.

– КОВАЧ, Јелена

Expresiones metafóricas con la palabra *camino/put* en serbio y español | Уп. 306.

– КОВАЧЕВИЋ, Зорана

Analisi della traduzione italiana del romanzo “Carovana alata” di Stevan Bulajić | Уп. 49.

938. КОЛЧАР, Розалија

Credințe populare reflectate în comentariile metalingvistice : pe baza NALR / Rozalia Colciar // Limba, literatura, cultura română. – 311–329. | Summary, Резиме

939. КОПРИВИЦА ЛЕЛИЋАНИН, Марија

Moć reči i film : Sorentinova „Božja ruka“ / Marija Koprivica Lelićanin // Jezik, književnost, moć. – 263–277. | Summary

– КОСТИЋ, Антонина

The Representation of Women in Proverbs : a Comparative Analysis of Modern Greek and Serbian Language | Уп. 312.

– КРИЈЕЗИ, Мерима

Luaj me zjarrin / пајџо ме ти фотија : албански и грчки фразеологизми с компонентом ватра и њихови преводни еквиваленти на српском | Уп. 313.

940. КРИЈЕЗИ, Мерима

Semantika predloga u savremenom albanskom jeziku / Merima Krijezi. – Beograd : Filološki fakultet, 2023. – 267. – (Edicija Monografije – jezik) | ISBN 978-86-6153-718-9

– КРЧМАРЕВИЋ, Кристина

Анализа различитих начина употребе немачког *es* и његових еквивалената у српском преводу на примеру приповетке „Тристан“ Томаса Мана | Уп. 51.

– КУКИЋ, Тијана

Референцијалност и употреба члана у италијанском језику и његови српски еквиваленти | Уп. 314.

– ЛАЗАРИЋ, Лорена

Italiano e croato a confronto : il metodo Vinay e Darbelnet sull’esempio della traduzione di “L’assente” di Bruno Maier | Уп. 52.

941. ЛАЛИЋ КРСТИН, Гордана

Leksičke slivenice u engleskom jeziku / Gordana Lalić-Krstin. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 187. | ISBN 978-86-6065-812-0

– ЛАМБРОПУЛУ, Марта

Idioms of *Death* in Greek and in Serbian | Уп. 315.

– ЛУКИЋ, Јелена

Odabir jezika u iskazivanju emocija kod bilingvalnih govornika : slučaj mađarskog i srpskog jezika | Уп. 13.

– ЉУБАНИЋ, Милица

Фразеолошки изрази са основним бројевима у италијанском језику и српски преводни еквиваленти | Уп. 53.

942. МАКСИМОВИЋ, Бранислава

Nekoliko napomena o značenju reči *industria* u književno-teorijskim delima italijanskog humanizma i baroka / Branislava Maksimović // Jezik, književnost i industrija. – 239–253. | Summary

943. МАЉА ИМАМИ, Наиле

Оптимизм у албанском језику / Наиле Р. Маља Имами, Анђела М. Марковић // Филолог. – 28 (2023), 225–245. | Summary

944. МАРЕЛО, Карла

Raggiungere il centro del bersaglio : un gioco linguistico molto duttile / Carla Marelo // Italica Belgradensia. – No. Speciale : Studi in onore di Julijana Vučo (2023), 13–23.

– МАРЈАНОВИЋ, Саша

Паралелни корпуси с румунским и српским језиком : постојеће стање и даље перспективе | Уп. 478.

Поглед на опште српско-румунске речнике у контексту функцијске теорије | Уп. 318.

– **МАРКОВИЋ, Анђела**

Фразеологизми са зоонимом као компонентом у албанском и бугарском језику | Уп. 319.

945. МАРКОВИЋ, Сузана

Relativnost moći u realizaciji direktivnih govornih činova / Suzana Marković // Jezik, književnost, moć. – 151–165. | Summary

– **МАРЧЕТА, Јована**

Концептуализација жене у француским, италијанским и српским пословицама | Уп. 322.

– **МИЛИНОВИЋ, Дејан**

Animal Similes Expressing Human Traits in English and Serbian | Уп. 323.

946. МИЛИНОВИЋ, Дејан

Cultural Preponderance or Semantic Due Diligence : Two Sides of the Same Coin with a Conceptual Twist / Dejan M. Milinović, Emir Z. Muhić, Dalibor Kesić // Филолог. – 27 (2023), 333–344. | Резиме

– **МИЛИНОВИЋ, Дејан**

Selected English Idioms and Similes with Farm Animal Zoonyms as the Source Domain and their Equivalents in Serbian | Уп. 324.

– **МИЛОЈЕВИЋ, Ивана**

Τον έκανε τ'αλατιού : паремије и фразеологизми у савременом грчком са компонентом *αλάτι* (= *со*) и њихови преводни еквиваленти на српском | Уп. 325.

– **МИЛОШЕВИЋ, Иван**

Схематска структура просторних значења фразних глагола енглеског језика са партикулом *out* и глагола српског језика са префиксом *из-* | Уп. 326.

– **МИЉКОВИЋ, Ивана**

D'ars bene dicendi aux différentes formes de polysémie : rhétorique, tropes, sens multiple | Уп. 327.

– **МИЉКОВИЋ, Нађа**

La polysémie comme un des problèmes dans la traduction du français vers le serbe sur l'exemple de traité instituant la Communauté des transports | Уп. 58.

947. МИРИЋ, Мирјана

The Postnominal Position of Modifiers in the Gurbet Romani Noun Phrase : a Corpus-Based Study / Mirjana Mirić, Svetlana Ćirković // ЗбМСФЛ. – 66, 1 (2023), 137–173. | Резиме

– **МИРКОВИЋ БИРТАШИЋ, Дејана**

Стратегије и технике превођења културема с францускога на српски језик | Уп. 59.

948. МИТЕВА, Јулија

La integración de la isla de Tenerife en el dominio lingüístico hispánico / Yuliya Miteva // Pasado, presente y futuro del hispanismo en el mundo. – 289–306.

949. МИТРОВИЋ, Марија

Критичка анализа дискурса новинских чланака на италијанском језику о (не) учешћу Новака Ђоковића на Аустралијан опену / Марија М. Митровић, Јелена Д. Пухар // Филолог. – 28 (2023), 561–586. | Summary

– **МОДЕРЦ, Саша**

О stilističkoj neekvivalentnosti prisvojne zamenice u italijanskom i srpskom jeziku | Уп. 328.

950. МОРКОВ, Михаела-Маријана

Aspecte privind fluctuația dintre genuri și dintre desinențele de neutru plural în dialectele limbii române / Mihaela-Mariana Morcov // Limba, literatura, cultura română. – 275–287. | Summary, Резиме

– МУТАВЦИЋ, Предраг

Идиоматске конструкције са појмом времена у савременом румунском, грчком и српском језику : прилог проучавању семантике балканске фразеологије | Уп. 329.

951. МУХИЋ, Емир

The Binding Force of English : Blurring the Boundaries / Emir Z. Muhić // Филолог. – 27 (2023), 17–18. | Резиме

– НЕНАДИЋ, Марија

Доступност когнитивно-прагматичких информација за лексеме обраћања у енглеским и српским описним речницима | Уп. 331.

952. НЕНАШЕВА, Јулија

Functional Hybridization in Discourse : Turning Imperatives into Discourse Markers / Iulia Nenasheva // Philologia. – 21 (2023), 23–40. | Резиме, Summary

– НЕНКОВА, Веселка

Análisis comparativo de las estrategias comunicativas en la publicidad de productos farmacéuticos en español y búlgaro | Уп. 332.

953. НИКУЛЕСКУ, Оана

Observații asupra consoanelor fricative în poziție finală de cuvânt în subdialectul muntenesc / Oana Niculescu // Limba, literatura, cultura română. – 289–309. | Summary, Резиме + Прилог

– НОВАКОВ, Предраг

Studije iz englesko-srpske kontrastivne gramatike glagola | Уп. 334.

– НОВОКМЕТ, Слободан

Да ли реч године мора да буде реч? | Уп. 372.

– ОЗЕР, Каталин

Iza jezika – društvo : o oslovljavanju kontrastivno | Уп. 335.

Правда за Сесила : о облицима вербалне агресије на интернету | Уп. 336.

– ПАВЛОВА, Рената

Človek alebo stroj? Kto vie preložiť lepšie umelecký text? | Уп. 60.

– ПАН, Јућин

Функционирование иноязычной лексики в русском и китайском языках начала XXI века : сравнительный аспект | Уп. 339.

– ПАНИЋ ЦЕРОВСКИ, Наталија

Paralingvistička i prozodijska demarkacija direktnog citiranog govora u razgovornom diskursu | Уп. 340.

– ПАНТИЋ, Ирена

Енглески заменички облик *any* у његови српски преводни еквиваленти | Уп. 341.

– ПАПАЗ, Младен

Лексеме у илокутивној функцији тврдње у новинским извјештајима на српском и њемачком језику | Уп. 342.

Modalni glagoli u kontrastu | Уп. 343.

– ПАУНОВИЋ, Зоран

Јакобсон о Шекспиру : домети и ограничења лингвистичког читању поезије | Уп. 1015.

– **ПЕЈОВИЋ, Анђелка**

Caminos de la fraseología contrastiva del español y el serbio | Уп. 344.

– **ПЕТРОВИЋ, Ана**

Ammazza! : и још неке дијалекатске одлике Пазолинијевог римског подземља | Уп. 63.

– **ПЕТРОВИЋ ГУЈАНИЧИЋ, Маша**

Análisis pragmático-estilístico de los marcadores paremiológicos en el discurso periodístico del serbio y del español | Уп. 348.

– **ПЕРИШИЋ, Оља**

Il superamento del vuoto e i problemi del multilinguismo nella traduzione di Dubravka Ugrešić | Уп. 62.

– **ПЕТРОНИЈЕВИЋ, Божинка**

Frazeologizmi u romanu "Medea : Stimmen Kriste Volf" – original i prevod : prilog razgraničenju kontrastivne frazeologije i translatologije | Уп. 349.

– **ПИЛИЋ, Ана**

Приједлог *ит* у њемачком и његови преводни еквиваленти у српском језику на основу корпуса из дјела „Herztier“ и „Amokläufer“, те њихових превода „Животиња срца“ и „Амок“ | Уп. 64.

954. ПОПОВ, Симона

Calcul lingvistic în limba presei scrise de expresie românească din Voivodina / Simona Popov, Marina Kolesar // Limba, literatura, cultura română. – 169–185. | Summary, Резиме

955. ПОПОВИЋ, Вирђинија

Надгробни споменик и епитаф на румунском језику у банатском селу Селеуш / Вирђинија Поповић, Ивана Јањић // Интеркултурална истраживања... – 82–93. | Summary

– **ПОПОВИЋ, Наташа**

Изражавање каузалности у савременом француском и српском језику | Уп. 350.

– **ПРАВУЉАЦ, Ања**

Prevođenje zeitgeista : Zerokalkareovi grafički romani u Bosni i Hercegovini | Уп. 65.

956. ПРОДАНОВИЋ СТАНКИЋ, Диана

Multimodal Humour at Play : a Cultural Linguistic Perspective / Diana Prodanović Stankić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 206. | ISBN 978-86-6065-756-7

957. ПРОСАН, Тимеа

Particularități pragmatice ale construcțiilor corelative din limba română în limbajul publicistic actual / Timea Prosan // Limba, literatura, cultura română. – 359–369. | Summary, Резиме

– **ПРЋИЋ, Твртко**

Srpski sa engleskim : osnove kontaktno-kontrastivne lingvistike | Уп. 351.

– **РАДЕНКОВИЋ ШОШИЋ, Бојана**

Српски преводни еквиваленти италијанских фразеологизама у „Напуљској тетрологији“ Елене Феранте | Уп. 66.

958. РАКИЋ, Наташа

Изазови дефинисања (пост)колонијалне афричке књижевности на основу одабира језика књижевног израза / Наташа П. Ракић // Африка. – 359–379. | Summary

959. РЕЦИЋ, Анђела

Гурбетски ромски у контакту : анализа балканизама и позајмљеница из српског језика / Мирјана Мирић, Светлана Ћирковић. – Београд : Балканолошки институт САНУ, 2022. – 261. / Andela Redžić // Balcanica. – 54 (2023), 299–302. | Приказ

– РЕЦОВИЋ, Елма

Проблем преводивости партиципа са немачког на српски језик | Уп. 68.

– РИСТИЋ, Гордана

Novozavetne paremije u nemačkom i srpskom jeziku : kontrastivna analiza | Уп. 67.

– САФАРИ, Саид

A Phonological Contrastive Analysis of Persian and Serbian | Уп. 355.

960. СЈАОЛЕИ, Јин

Aspektualno značenje i funkcija udvojenih glagola u kineskom narativnom diskursu / Xiaolei S. Jin // АФФ. – 35, 1 (2023), 91–109. | Summary

961. СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана*

Italijanski jezički trougao : standard, regionalni jezik i dijalekat u Kampaniji / Mario Liguori. – Beograd : Alma, 2021. – 131. / Светлана Слијепчевић Бјеливук // ЛА. – 34 (2022), 49–50. | Приказ

962. СОЛУЈИЋ, Божана

Medijsko pokrivanje Ruskog olimpijskog komiteta na Olimpijskim igrama u Tokiju 2021. godine u američkim medijima / Božana Solujić, Melina Nikolić // Filološki vidici 2. – 142–159.

– СОЛУЈИЋ, Божана

Појмовна метонимија у медијском покривању дијалога између Србије и Косова и Метохије у српским и англофоним медијима | Уп. 356.

– СТАМЕНКОВИЋ, Михајло

Kognitivno-semantički teorijski okvir Talmijeve tipologije kretanja | Уп. 357.

963. СТАНОЈЕВИЋ, Слађана

Il vocalismo tonico nelle grammatiche storiche e storico-comparative e nei manuali di storia dell'italiano / Sladana D. Stanojević // PhM. – 15 (2023), 445–456. | Резиме

– СТАНОЈЕВИЋ ВЕСЕЛИНОВИЋ, Марија

Парадигматски односи компаративних фразеологизама у српском и немачком језику | Уп. 358.

964. СТАНЧУ, Николаје

Elemente lexicale de origine turcică și turcă în limbile macedoneană și română : o incursiune etimologică și frazeologică / Nicolae Stanciu // Limba, literatura, cultura română. – 229–245. | Summary, Резиме

– СТЕВАНОВИЋ, Сања

Партицип 1 из немачког језика као (не)постојећа граматичка категорија у савременом српском језику | Уп. 359.

965. СТЕФАНОВИЋ, Софија

Conceptual Integration in “Altered Carbon” Occasionalisms / Sofija Stefanović // BELLS. – 15 (2023), 45–64.

966. СУБАНОВИЋ, Катарина

Анализа понашања Серене Џој Вотерфорд из перспективе глаголског вида / Катарина Б. Субановић // Злобници, зликовци, чудовишта, психопате. – 465–479. | Summary

967. ТАРА, Ђорђе Богдан

Contribuții ale gramaticilor limbii române scrise în limba latină la modernizarea și unificarea românei literare / George Bogdan Țâra // Limba, literatura, cultura română. – 249–274. | Summary, Резиме

– **ТАСИЋ, Љиљана**

Анализа превода идиома у програму за машинско превођење Google Translate на примеру романа „Читав живот“ и „Трафикант“ за језички пар немачко-српски | Уп. 70.

Анализа семантичких грешака у програму за превођење Google Translate за језички пар српско-немачки на примеру новинских чланака | Уп. 71.

– **ТЕШОВИЋ, Сандра**

Мултимодалност у контрасту : плакати из доба Југославије и Источне Немачке | Уп. 360.

968. ТОДОРОВИЋ, Милан

Дефинисање истоветних лексема у онлајн речницима : студија случаја о три популарна енглеска једнојезична речника / Милан Д. Тодоровић, Наташа А. Спасић // Филолог. – 28 (2023), 209–224. | Summary

969. ТОМИЋ, Божана

The Frequency and Usage of Over-Derivatives in Texts on COVID-19 / Božana M. Tomić, Jelena V. Šajinović Novaković // Филолог. – 28 (2023), 246–258. | Rezime

970. ТОМОВИЋ, Ненад

What are Pseudo-Anglicisms and How Can We Define Them? / Nenad Tomović // BELLS. – 15 (2023), 33–43.

– **ТОМОВИЋ, Ненад**

„Ženidba kralja Vukašina“ u prevodu na engleski D. H. Loua | Уп. 73.

971. ТОШИЋ ЛОЈАНИЦА, Тиана

The Power of Attraction : *so ADJ As To V* Construction and Collexemes / Tiana Tošić Lojanica // Jezik, književnost, moć. – 119–133. | Резиме

– **ТРИЧКОВСКА, Јелена**

Начини превођења фразеологизама : проблеми и потенцијална решења | Уп. 74.

972. ЋИРКОВИЋ, Светлана

The Romani Language in the Linguistic Landscape of Serbia : a (non)visible Minority Language / Svetlana Ćirković // Balcanica. – 54 (2023), 21–63.

– **УРЧУОЛИ, Кјара**

Колаборативно превођење на примеру одломака романа „Љубичица бела“ Жени Лебл са српског на италијански језик | Уп. 76.

973. ФИГАР, Владимир

Metaphorical Framings in “The New York Times” Online Press Reports about ChatGPT / Vladimir N. Figar // PhM. – 15 (2023), 381–398. | Резиме

– **ФИЛИПОВИЋ КОВАЧЕВИЋ, Соња**

English Culturally Expansive Words with Figurative Meaning and their Adaptations in Serbian : a Cognitive Linguistic View | Уп. 362.

– **ХАСАНАГИЋ ЂОРЂИН, Снежана**

Фразеологизми са соматизмом *nyak/vrai* у мађарском и српском језику | Уп. 366.

– **ХЛЕБЕЦ, Борис**

Defining English and Serbian Verbs of Damage | Уп. 367.

974. ХУЦАНУ, Моника

„Vorba noastră“ (1945–1949) : primul periodic în varietatea română locală din Serbia de est / Monica Huțanu, Annemarie Sorescu-Marinković // Limba, literatura, cultura română. – 145–167. | Summary, Резиме + Прилог

975. ЧЕРЊА, Сандро

Cenni sulla neutralizzazione dell'opposizione per grado di apertura delle vocali *e*, *o* in sillaba tonica nell'odierno dialetto istrioto di Valle d'Istria e sulla scomparsa di altri suoi tre tratti caratteristici / Sandro Cergna // Italica Belgradensia. – 1 (2023), 7–26. | Summary

976. ЧУКВУ, Матијас

Discursive Construction of Identity in Nigerian Newspaper Reports on Pipeline Vandalism / Mathias O. Chukwu // Филолог. – 27 (2023), 63–82. | Резиме

977. ШАЈИНОВИЋ НОВАКОВИЋ, Јелена

Semantic and Pragmatic Features of *Obviously* and *Apparently* / Jelena Šajinović Novaković, Emir Z. Muhić // Филолог. – 27 (2023), 117–126. | Резиме

978. ШИУМБАТА, Флоријана Карлота

Titles Associated with Power in a Corpus of Fictional Works in Italian : XIX–XX Century / Floriana Carlotta Sciumbata // Jezik, književnost, moć. – 279–297. | Резиме

X. Балканологија**– БОШЊАКОВИЋ, Жарко**

Турцизми са просторним значењем у контексту балканских језика и њихових дијалеката | Уп. 565.

– КОСТИЋ, Антонина

The Representation of Women in Proverbs : a Comparative Analysis of Modern Greek and Serbian Language | Уп. 312.

– КРИЈЕЗИ, Мерима

Lua j me zjarrin / παίζω με τη φωτιά : албански и грчки фразеологизми с компонентом ватра и њихови преводни еквиваленти на српском | Уп. 313.

– МАРКОВИЋ, Анђела

Фразеологизми са зоонимом као компонентом у албанском и бугарском језику | Уп. 319.

– МИЛОЈЕВИЋ, Ивана

Ton êkave τ'αλατιού : паремије и фразеологизми у савременом грчком са компонентом *αλάτι* (= *co*) и њихови преводни еквиваленти на српском | Уп. 325.

979. МОНЗО-НЕБО, Естер

The Power of Inadequate Language Representation in Legal Procedures : Monolingualism Against Human Rights / Esther Monzó-Nebot, Jasmina Đorđević // Jezik, književnost, moć. – 185–203. | Резиме

– МУТАВЦИЋ, Предраг

Идиоматске конструкције са појмом времена у савременом румунском, грчком и српском језику : прилог проучавању семантике балканске фразеологије | Уп. 329.

XI. Библиографија

980. БИБЛИОГРАФИЈА за 2021. годину : расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској / библиографију уредила и грађу прикупила Ана Голубовић ; сарадник при сакупљању грађе Стефан Милошевић // ЈФ. – 79, 1 (2023), 277–412.

981. ГОЛУБОВИЋ, Ана

Комплет монографија 75 година Института за српски језик САНУ / Ана Голубовић // ЈФ. – 79, 2 (2023), 324–329. | Приказ | Уп. 983, 984, 985, 986, 987, 988, 994, 995, 996.

982. ДРАГИН, Гордана

Библиографија – помоћ сваком дијалектологу : Ка индексирању дијалекатских текстова публикованих у Републици Србији / Бранкица Марковић // СДЗБ. – 67 (2020), 413–528. / Гордана С. Драгин // ЗФФП. – 53, 2 (2023), 421–423. | Приказ

983. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Представљање Анотиране библиографије Библиотеке Јужнословенског филолога : Анотирана библиографија Јужнословенског филолога / Ана Миленковић и Владимир Живановић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2002. – 132. / Рајна М. Драгићевић // НЈ. – 54, 2 (2023), 73–78. | Приказ | Уп. 981, 984, 985, 986, 987, 988, 994, 995, 996.

984. ЖИВАНОВИЋ, Владимир

Анотирана библиографија Јужнословенског филолога / Ана Миленковић и Владимир Живановић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2002. – 132. / Владимир Живановић, Ана Миленковић // ЈФ. – 79, 2 (2023), 330–340. | Приказ | Уп. 981, 983, 985, 986, 987, 988, 994, 995, 996.

985. МИЛЕНКОВИЋ, Ана

О Анотираној библиографији Библиотеке Јужнословенског филолога : Анотирана библиографија Јужнословенског филолога / Ана Миленковић и Владимир Живановић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2002. – 132. / Ана В. Миленковић, Владимир Б. Живановић // НЈ. – 54, 2 (2023), 79–82. | Приказ | Уп. 981, 983, 984, 986, 987, 988, 994, 995, 996.

986. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

О Монографијама / Софија Р. Милорадовић // НЈ. – 54, 2 (2023), 86–88. | Приказ | Уп. 981, 983, 984, 985, 987, 988, 994, 995, 996.

987. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Представљање новијих издања Института за српски језик САНУ поводом 75 година од његовог оснивања / Софија Милорадовић // Славистика. – 27, 1 (2023), 276–282. | Приказ | Уп. 981, 983, 984, 985, 986, 988, 994, 995, 996.

988. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

[Седамдесет пет] 75 година Института за српски језик САНУ и његова издања / Софија Р. Милорадовић // НЈ. – 54, 2 (2023), 67–71. | Уп. 981, 983, 984, 985, 986, 987, 994, 995, 996.

989. НЕШКОВИЋ, Јелена

Чешка књижевност у преводу на српски језик : 2012–2022. / Јелена Нешковић, Татјана Релић Весковић // Преводаца. – 23, 2 (2023), 77–88.

990. НОВАКОВИЋ, Александар

Библиографија радова из области методике наставе српског као страног језика : 2018–2022. / Александар М. Новаковић // ЖЈ. – 43 (2023), 181–195.

– ОДЛУКА Одбора за доделу Повеље „Радован Кошутић“ за 2022. годину за укупан допринос научном и педагошком раду на пољу славистике | Уп. 1014.

991. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе*

Прилози за грађу лексиколошке и металексикографске библиографије 13 / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 33 (2019), 63–100.

992. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе*

Прилози за грађу лексиколошке и металексикографске библиографије 14 / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 34 (2022), 67–100.

993. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Прилози за грађу лексиколошке и металексикографске библиографије 15 / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 35 (2023), 91–161.

– ПЕТРОВИЋ, Срђан

Дисертациона истраживања руског језика у Србији : лингвистички и лингводидактички аспекти | Уп. 395.

994. САВИЋ ГРУЈИЋ, Ана

Едиција Монографије Института за српски језик САНУ : 2004–2022. / Ана Савић-Грујић ; ур. Софија Милорадовић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 75. / Ана Р. Савић Грујић // НЈ. – 54, 2 (2023), 83–85. | Приказ | Уп. 981, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 995, 996.

995. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Издања Института за српски језик САНУ : 1947–2022. / Владимир Живановић ; ур. Марина Спасојевић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 164. / Марина Ј. Спасојевић // НЈ. – 54, 2 (2023), 89–95. | Приказ | Уп. 981, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 994, 996.

996. ЦВИЈОВИЋ, Драгана

[Седамдесет пет] 75 година Института за српски језик САНУ : Издања Института за српски језик САНУ : 1947–2022. / Владимир Живановић ; ур. Марина Спасојевић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 164; Едиција Монографије Института за српски језик САНУ : 2004–2022. / Ана Савић-Грујић ; ур. Софија Милорадовић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 75; Анотирана библиографија Библиотеке Јужнословенског филолога / Ана Миленковић, Владимир Живановић ; ур. Софија Милорадовић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022. – 130. / Драгана Цвијовић // 36МСКЈ. – 71, 2 (2023), 618–621. | Приказ | Уп. 981, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 994, 995.

XII. Personalia (биографије, аутобиографије, некролози и слично)**997. АЛАНОВИЋ, Миливој**

In memoriam: проф. др Вера Васић (1948–2023) : успомене једног ученика : текст са комеморације проф. Вери Васић одржане 25. априла 2023. / Миливој Алановић // ППЈ. – 54 (2023), 293–297.

998. БЈЕЛЕТИЋ, Марта

In memoriam : Hanna Popowska-Taborska : 22. III 1930–6. XII 2022. / Марта Бјелетић // 36МСФЛ. – 66, 1 (2023), 175–178.

– БРБОРИЋ, Вељко

Милија Николић – методичар правописа | Уп. 738.

– ВЕЉКОВИЋ СТАНКОВИЋ, Драгана

Доприноси професора Милије Николића савременом промишљању и реализацији комуникативне и епистемолошке функције илустрација у настави српског језика | Уп. 740.

999. ВУКОВИЋ БИРЧАНИН, Момчило

Вук Караџић револуционар српског књижевног језика : 1787–1864. / Момчило Вуковић Бирчанин. – Ужице : Историјски архив „Ужице“ ; Бајина Башта : Установа „Култура“, 2023. – 336. | ISBN 978-86-82445-64-7

1000. ГРКОВИЋ МЕЈЦОР, Јасмина

Роман Јакобсон у потрази за суштином језика / Јасмина Грковић-Мејцор // Глас САНУ. – 33 (2023), 13–26. | Summary

– ГУДУРИЋ, Снежана

Миодраг Радовић – преводилац и песник : о првом препеву песме „Santa Maria della Salute“ Лазе Костића на француски језик | Уп. 36.

1001. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Иосиф Абрамович Стернин : 29. април 1948 – 5. март 2022. / Рајна М. Драгићевић // ЈФ. – 79, 1 (2023), 179–184.

1002. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Један рођендан који не заборављамо: Милка Ивић 1923–2023. / Рајна Драгићевић // ЈФ. – 79, 2 (2023), 9–10.

1003. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Образложење предлога за доделу Повеле „Радован Кошутих“ за најбољу славистичку књигу објављену 2022. / Рајна Драгићевић, Радослава Трнавац, Ксенија Кончаревић // Славистика. – 27, 2 (2023), 469–472.

1004. ДРАЖИЋ, Јасмина

Проф. др Вера Васић : 1948–2023. / Јасмина Дражић // ЈФ. – 79, 2 (2023), 259–265.

1005. ЂОРЂЕВИЋ, Кристина

Професору Мирославу Дудоку додељена Златна медаља за заслуге Филозофског факултета Универзитета Коменски у Братислави / Кристина Ђорђевић // ЈА. – 35 (2023), 87–88.

– ИЛИЋ, Валентина

Програмски текстови као полазишта за лексичка вежбања у настави српског језика | Уп. 745.

1006. ИЧИН, Корнелија

Погледи Романа Јакобсона на авангардну уметност / Корнелија Ичин // Глас САНУ. – 33 (2023), 49–58. | Summary

1007. ЈАКУШКИНА, Јекатерина

К 100-летию академика Никиты Ильича Толстого / Екатерина Якушкина // ЈФ. – 79, 2 (2023), 267–270.

– ЈАЊИЋ, Марина

Настава језичке културе на темељима научног и академског наслеђа проф. др Милије Николића | Уп. 746.

– ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

Милија Николић – узорни граматичар | Уп. 530.

1008. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

In memoriam : Марина Петковић : 1945–2023. / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 27, 2 (2023), 508–512.

1009. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Сећања : 1939–1948. / Мила Стојнић. – Београд : Алма, 2021. – 229. / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 27, 2 (2023), 391–395. | Приказ

1010. ЛУДОШКИ, Наталија

Павица Мразовић или апологија рада : Павица Мразовић : жена, мајка и научница : биографско-библиографски записи / ур. Ђорђе Томић. – Нови Сад : Асоцијација гитариста Војводине, 2022. – 215. / Наталија Лудошки // ЛМС. – 511, 5 (2023), 758–761. | Приказ

1011. МАРИЦКИ ГАЋАНСКИ, Ксенија

François Paschoud : 1938–2022. / Ксенија Марицки Гађански // 36МСКС. – 25 (2023), 172–174.

– НИКОЛИЋ, Милка

Научни допринос Милије Николића истраживањима идиолеката српских писаца : уметничка проза Лазе Лазаревића | Уп. 699.

1012. НОВАКОВИЋ, Александар

Радне биографије предавача српског као страног језика на онлајн-платформи Препли / Александар М. Новаковић, Јована Р. Јаћимовић // ГСЈ. – 21 (2023), 41–56. | Summary

1013. ОДЛУКА Одбора за доделу Награде „Павле и Милка Ивић“ за 2022. годину / Одбор за доделу Награде „Павле и Милка Ивић“ // Славистика. – 27, 2 (2023), 465–468.

1014. ОДЛУКА Одбора за доделу Повеље „Радован Кошуте“ за 2022. годину за укупан допринос научном и педагошком раду на пољу славистике / Одбор за доделу Повеље „Радован Кошуте“ // Славистика. – 27, 2 (2023), 473–479. + Додатак: Др Дојчил Војводић, ред. проф. у пензији : библиографија радова, 480–506.

1015. ПАУНОВИЋ, Зоран

Јакобсон о Шекспиру : домети и ограничења лингвистичког читања поезије / Зоран Пауновић // Глас САНУ. – 33 (2023), 39–48. | Summary

1016. ПРВУЛОВИЋ, Борислав

Једно сећање на сусрет са Александром Белићем / Борислав М. Првуловић // ГСЈ. – 21 (2023), 263–264.

1017. РАДЕНКОВИЋ, Љубинко

Допринос Романа Јакобсона изучавању словенске митологије / Љубинко Раденковић // Глас САНУ. – 33 (2023), 27–38. | Summary

1018. РАИЧЕВИЋ, Вучина

Радован Лалић – преданост славистици и педагошком позиву : поводом 50-годишњице смрти / Вучина Раичевић // Славистика. – 27, 1 (2023), 50–60. | Резюме

1019. РЕМЕТИЋ, Слободан

Легат проф. Недељка Богдановића / Слободан Реметић // ГСЈ. – 21 (2023), 261–262.

1020. САВИЋ, Свенка

In memoriam : prof. dr Vera Vasić : Beograd, 13. 7. 1948 – Novi Sad, 3. 3. 2023. / Svenka Savić // ППЈ. – 54 (2023), 289–292.

– СТАКИЋ, Мирјана

Функционални методички поступци Милије Николића у настави граматике као полазиште интегративне наставе | Уп. 758.

1021. СТЕПАНОВ, Страхинја

In memoriam : моје сећање на prof. Veru Vasić : 1948–2023. / Strahinja Stepanov // ГФФНС. – 48, 1/2 (2023), 329–333.

1022. СТЕФАНОВИЋ, Душан

Филолози између лингвистике и стилистике : Драган Лилић : између лингвистике и стилистике / ур. Голуб Јашовић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2021. – 370. / Душан Р. Стефановић // PhM. – 15 (2023), 797–802. | Приказ

1023. СТЕФАНОВИЋ, Марија

Jerzy Bartmiński : 19. септембар 1939 – 7. фебруар 2022. / Марија Стефановић // ЈФ. – 79, 1 (2023), 173–177.

1024. СТОЈАНОВИЋ, Бранко

Ни дана без научног ретка : рецензије о књигама Милоша Ковачевића / Бранко Стојановић. – Београд : Јасен, 2023. – 101. – (Библиотека Знакови) | ISBN 978-86-6293-119-1

1025. ТАНАСИЋ, Срето

Академик Милка Ивић на страницама часописа „Наш језик“ / Срето З. Танасић // НЈ. – 54, 2 (2023), 1–3.

1026. ТАНАСИЋ, Срето

Допринос српских слависта српској језичкој култури / Срето З. Танасић // Славистика. – 27, 1 (2023), 61–70. | Резюме

1027. ТОЛСТОЈ, Светлана

Столетие со дня рождения академика Никиты Ильича Толстого / Светлана Толстая // Славистика. – 27, 1 (2023), 12–18.

1028. ЧУТУРА, Илијана

Стваралачка монографија о Ковачевићевом научном стваралаштву : Научно стваралаштво Милоша Ковачевића / Милка Николић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2022. – 453. / Илијана И. Чутура // СЈ. – 28 (2023), 431–438. | Приказ

1029. ШЋЕПАНОВИЋ, Сандра

Љиљана Црепајац : 14. 9. 1931 – 6. 9. 2018. / Сандра Шћепановић // ЗбМССК. – 25 (2023), 169–171.

XIII. Институције, научни скупови, часописи, удружења

1030. АВРАМОВ, Сергеј

Etnolingvistika na srbišćkim katedrama u Republici Srbiji / Sergej Avramov // Filološki vidici 2. – 54–71.

1031. АДАМОВИЋ, Мирјана

Руски као језик струке на Филозофском факултету Универзитета у Београду / Мирјана Адамовић // Руски језик у Србији... – 275–287. | Резюме

1032. АЈЦАНОВИЋ, Наташа

Руски језик на универзитетима у Србији данас / Наташа Ајцановић, Јелена Гинић, Лука Меденица // Руски језик у Србији... – 193–217. | Резюме

1033. АКТУЕЛНИ проблеми у лексикографији и лексикологији // ЛА. – 35 (2023), 45–63.

1034. АНТАНАСИЈЕВИЋ, Ирина

Кафедра славистике Белградског универзитета : к вопросу о возникновении / Ирина Н. Антанасијевић // Руски језик у Србији... – 43–65. | Резиме

1035. АФРИКА : књижевност, култура, језик, политика / ур. Јелена Арсенијевић Митрић, Наташа Ракић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2023. – 459. | ISBN 978-86-80596-40-2

1036. БЕГОВИЋ, Катарина

Наслеђе и стварање : Свети Ћирило, Свети Сава : 869–1219–2019. / ур. Јованка Радић, Виктор Д. Савић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2019. – 2 т. – (Старословенско и српско наслеђе) / Катарина Беговић // ЗбМССКЈ. – 71, 1 (2023), 289–292. | Приказ

1037. БОЖИЋ СИНЧУК, Милица

Хроника међународне научне конференције „Нове речи у говору деце и младих и у текстовима за децу и младе“ / Милица С. Божић Синчук // ЛА. – 35 (2023), 69–71.

1038. ВАСИЉЕВИЋ, Анђела*

Хроника XVIII годишње конференције Европског удружења институција за националне језике / Анђела Васиљевић // ЛА. – 34 (2022), 55–64.

1039. ВОЈВОДИЋ, Дарја

Слово и текст в синхронии и диахронии : сборник статей : к 95-летию со дня рождения Софии Петровны Лопушанской / под общ. ред. Е. Г. Дмитриевой, И. А. Сафоновой. – Волгоград : Изд-во Волгоградского государственного университета, 2022. – 292. / Дарја Д. Војводић, Маја М. Крстић // ЗбМСС. – 104 (2023), 356–363. | Приказ

1040. ВУЛОВИЋ ЕМОНТС, Наташа

Дани српскога духовног преображења. XXX, Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности. XIII, Научни скуп Деспотовац-Манасија, 20–21. август 2022. године / гл. ур. Гордана Јовановић. – Деспотовац : Народна библиотека „Ресавска школа“ ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2023. – 289. / Наташа Вуловић Емонтс, Милош Ивановић, Бранислав Цветковић // ПКЛИФ. – 89 (2023), 208–218. | Приказ | Уп. 1042.

– ГОЉАК, Светлана

Устный перевод на Кафедре славистики филологического факультета Белградского университета | Уп. 106.

1041. ДАМЉАНОВИЋ, Дара

Руски језик у школству Србије : историјска перспектива / Дара Дамљановић // Руски језик у Србији... – 15–30. | Резюме

1042. ДАНИ српскога духовног преображења. XXX, Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности. XIII, Научни скуп Деспотовац-Манасија, 20–21. август 2022. године / гл. ур. Гордана Јовановић. – Деспотовац : Народна библиотека „Ресавска школа“ ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2023. – 289. | ISBN 978-86-82379-93-5 | Уп. 1040.

1043. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Ка XIX конгресу Савеза славистичких друштава Србије / Рајна М. Драгићевић // КњЈ. – 70, 1 (2023), 39–49. | Резюме

1044. ЂОРЂЕВИЋ, Весна*

Славофраз 2019 / Весна Ђорђевић // ЈА. – 32 (2019), 74–75.

1045. ЂОРЂЕВИЋ, Кристина*

Philologica LXXVIII / ed. Mária Dobriková. – Bratislava : Filozofická fakulta Univerzity Komenského, 2021. – 266. / Кристина Ђорђевић // ЈА. – 34 (2022), 42–45. | Приказ

1046. ЂУРИЋ, Драгана

Стогодишњица рођења Никите Иљича Толстоја : Међународна научна конференција „Научно наследство Н. И. Толстого глазами его учеников и последователей“ : Вршац, 14. април 2023. / Драгана Ђурић // ЗбМСС. – 103 (2023), 529–530.

1047. ЗЛОБНИЦИ, зликовци, чудовишта, психопате : XVII међународни научни скуп Српски језик, књижевност, уметност : Крагујевац/Андрићград, 11–13. новембар 2022. / ур. Марија Лојаница, Никола Бубања, Милош Ковачевић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2023. – 590. – (Књижевно-лингвистичко-културолошка хумано(по)етика : добар – лош, зао : пројекат Центра за научноистраживачки рад Филолошко-уметничког факултета 2022–2023; 4) | ISBN 978-86-80596-28-0 | Уп. 1090.

1048. ИВАНИШ, Јована*

Кругови Ирене Грицкат : семантичко-граматичка истраживања савременог српског језика / ур. Рајна Драгићевић. – Београд : Савез славистичких друштава Србије, 2020. – 587. / Јована Иваниш // ЈА. – 34 (2022), 29–35. | Приказ

1049. ИВАНИШ, Јована*

Млади и србистика 2. – Београд : Завод за унапређивање образовања и васпитања, 2020. – 429. / Јована Иваниш // ЛА. – 33 (2019), 38–46. | Приказ

1050. ИВАНОВИЋ, Јанко

Лингвистички семинар „Жаргонизми, фразеологизми, дијалектизми у односу на стандардни језик и дигитална хуманистика“ у Тршићу / Јанко Ивановић // ЛА. – 35 (2023), 75–80.

1051. ИНТЕРКУЛТУРАЛНА истраживања и мањински језици и књижевности у АП Војводини данас : зборник радова / ур. Вирђинија Поповић, Ивана Иванић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2023. – 121. | ISBN 978-86-6065-771-0

– ЈАНКОВИЋ, Јелена

Уз један важан јубилеј : етимологија у радовима објављеним у часопису „Наш језик“ : 1932–2022. | Уп. 586.

1052. ЈАЊИЋ, Марина

Научна конференција : Језик нишких медија / Марина Јањић // ГСЈ. – 21 (2023), 265–269.

1053. JEZIK, književnost, moć = Language, Literature, Power : tematski zbornik radova / ur. Biljana Mišić Ilić i dr. – Niš : Filozofski fakultet, 2023. – 623. – (Naučni skupovi) | ISBN 978-86-7379-618-5

1054. JEZIK, književnost i industrija : zbornik radova sa Jedanaeste međunarodne konferencije Fakulteta za strane jezike, održane 22. i 23. septembra 2022. godine = Language, Literature and Industry : proceedings of the Eleventh International Conference at the Faculty of Foreign Languages, 22–23 September 2022 / ur. Valentina Budinčić, Tijana Parezanović, Božana Solujić. – Beograd : Alfa BK Univerzitet, 2023. – 392. | ISBN 978-86-6461-061-2

1055. ЈОВАНОВИЋ, Александра*

О једној летњој граматичкој авантури / Александра Јовановић, Стефан Милосављевић // ЛА. – 32 (2019), 67–73.

1056. ЈОВАНОВИЋ, Јован

Онлајн настава српског као страног из угла студената на Ђинлин универзитету међународних студија у Народној Републици Кини / Јован Р. Јовановић // Српски као страни... – 213–223. | Summary

1057. ЈОВАНОВИЋ, Томислав

Представљање археографског описа рукописне збирке Радослава М. Грујића / Томислав Јовановић // АП. – 45 (2023), 65–68.

1058. КЕЦОЈЕВИЋ, Милица

Српски језик и књижевност, некад и сад : Идентитетске промене : српски језик и књижевност у доба транзиције : зборник радова / ур. Милош Ковачевић и др. – Јагодина : Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу ; Београд : Српска књижевна задруга, 2022. – 227. / Милица М. Кецојевић // СЈ. – 28 (2023), 477–485. | Приказ

1059. КОЛАРЕВИЋ, Сања

Курсна настава руског језика на Војној академији од 2017. до 2022. године / Сања Коларевић, Иван Андријашевић // Руски језик у Србији... – 289–301. | Резюме

1060. КОМАДИНА, Исидора

Учење и изучавање руског језика на Косову и Метохији : историјат, стање, и перспектива / Исидора Комадина // Руски језик у Србији... – 219–238. | Резюме + Прилози: Школе и факултети на Косову и Метохији у којима се руски учи као страни језик

1061. CONTEXT 2021 : Šesti međunarodni interdisciplinarni skup mladih naučnika društvenih i humanističkih nauka = The Sixth International Interdisciplinary Conference for

Young Scholars in Social Sciences and Humanities, Novi Sad, 1 December 2021 : zbornik radova / ur. Zoran Paunović, Željko Milanović. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023. – 501. | ISBN 978-86-6065-741-3

1062. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Настава руског језика у српској средини за време Другог светског рата / Ксенија Кончаревић // Руски језик у Србији... – 31–42. | Резюме

1063. КОСОВО и Метохија кроз чињенице, тумачења и симболе : тематски зборник. Књ. 1, Језик и књижевност / ур. Јасмина Ахметагић, Марија Јефтимјевић Михајловић. – Приштина [тј.] Лепосавић : Институт за српску културу, 2023. – 337. | ISBN 978-86-89025-91-0

1064. ЛАЗИЋ КОЊИК, Ивана

Методолошка питања израде аксиолошког лексикона словена и њихових суседа / Ивана Лазич Коњик // ЛА. – 35 (2023), 66–68.

1065. LIMBA, literatura, cultura română : provocări și perspective / ed. Mirjana Ćorković et al. – Belgrad : Facultatea de Filologie, 2023. – 515. | ISBN 978-86-6153-730-1

1066. МАЈКА у српском језику, књижевности и култури : радови са научног скупа „Мајка у српском језику, књижевности и култури“, одржаног 6–8. маја 2022. / одг. ур. Емир Кустурица. – Андрићград : Андрићев институт, 2023. – 358. – (Значај српског језика за очување српског културног идентитета; V) (Библиотека Научни скупови. Одјељење за српски језик; 9) | ISBN 978-99976-89-12-2

– МАРИНКОВИЋ, Милица

Методе рада и пројекти лектората на даљину у настави српског језика на Универзитету у Торину | Уп. 231.

1067. МАРИЋ, Биљана

Актуелна питања синтаксе реченице српског језика : Андрићград, Одељење за српски језик Андрићевог института, 6–8. октобар 2023. / Биљана Марић // Славистика. – 27, 2 (2023), 450–452.

1068. МАРИЋ, Биљана

Допринос Славистичког друштва Србије изучавању руског језика : поводом 75 година Друштва / Биљана Марић // Руски језик у Србији... – 81–94. | Резюме

1069. МАРИЋ, Биљана

[Петнаести] XV конгрес Међународне асоцијације наставника руског језика језика и књижевности (МАПРЯЛ) „Русский язык и литература в меняющемся мире“ : Санкт Петербург, 13–16. септембар 2023. / Биљана Марић // Славистика. – 27, 2 (2023), 438–440.

1070. МАРИЋ, Биљана

[Шездесет и први] 61. скуп слависта Србије „Славистичка истраживања – између филологије и културологије“ : Београд, Филолошки факултет Универзитета у Београду, 12–13. јануар 2023. / Биљана Марић, Лука Меденица // Славистика. – 27, 2 (2023), 444–446.

1071. МАТИЋ, Мила

Поводом тридесет пет година руског одељења Филолошке гимназије у Београду / Мила Матић // Руски језик у Србији... – 147–165. | Резюме

1072. МИЛИЋЕВИЋ, Сања

Руски језик на Универзитету у Бањој Луци / Сања Милићевић // Руски језик у Србији... – 239–251. | Резюме

1073. МИЛОШЕВИЋ, Стефан

Лингвистички програм XIX конгреса Савеза славистичких друштава Србије : Београд, Филолошки факултет, 23–25. август 2023. / Стефан Милошевић // Преводацац. – 23, 2 (2023), 65–70.

1074. МИЛОШЕВИЋ, Стефан

Српски као страни језик у теорији и пракси V : Филолошки факултет Универзитета у Београду, 28–29. октобар 2022. / Стефан Д. Милошевић // ЖЈ. – 43 (2023), 175–180.

1075. МИЛОШЕВИЋ, Стефан

[Шездесет и први] 61. скуп слависта Србије : Славистичко друштво Србије, Филолошки факултет Универзитета у Београду, 12–13. јануар 2023. / Стефан Милошевић // Преводацац. – 23, 1 (2023), 71–75.

1076. МИЛОШЕВИЋ, Урош

Пета научно-практична школа србистике „Доминанте српске културе“ : Сергијев Посад, 9–12. 10. 2023. / Урош Милошевић // Преводацац. – 23, 2 (2023), 71–76.

1077. МИЛЧОВСКА, Наталија

[Четврта] IV међународна научна конференција „Рускиот јазик, литература и култура : минато, сегашност, иднина“ : Скопје, Руски центар при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, 27–29 септември 2023 година / Наталија Милчовска // Славистика. – 27, 2 (2023), 453–460.

1078. МИЋИЋ, Галина-Марија

Округли сто „Руски језик у образовном систему Републике Српске : стање и изазови“ / Галина-Марија Мићић // Руски језик у Србији... – 253–265. | Резюме

1079. НАУЧНО дело и наслеђе професора др Милије Николића : зборник радова са Међународног научног скупа „Научно дело и наслеђе професора др Милије Николића“, 30. мај 2023. / ур. Љиљана Бајић, Зона Мркаљ, Вељко Брборић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2023. – 272. | ISBN 978-86-82730-02-6

1080. НЕДИЋ, Јелена

Руски језик на Православном богословском факултету : тренутно стање, проблеми и предлози / Јелена Недић // Руски језик у Србији... – 267–273. | Резюме

1081. НИКОЛИЋ, Весна

Конгрес Савеза славистичких друштава Србије : прошлост, садашњост и будућност / Весна С. Николић, Валентина М. Илић // КњЈ. – 70, 2 (2023), 369–390. | Summary

1082. НИКОЛИЋ, Марина

The Eighteenth Conference of the Slavic Cognitive Linguistics Association (SCLC – 2023) / Марина М. Николић // ЈА. – 35 (2023), 64–65.

1083. НИКОЛИЋ, Марина*

О новим речима 1 / ур. Дејан Ајдачић. – Београд : Алма : Пројекат Растко, 2021. – 186. / Марина Николић // ЈА. – 34 (2022), 36–41. | Приказ

– НИКОЛИЋ, Милка

Методички потенцијал научних (конференцијских) зборника „Српски као страни језик у теорији и пракси I–IV“ : 2007–2020. | Уп. 242.

1084. НИКОЛИЋ МАСТОД, Биљана

О Центру за српски као страни језик на Филолошком факултету Универзитета у Београду / Биљана Р. Николић МастоД // Српски као страни... – 7–18. | Summary

1085. НОВАКОВИЋ, Александар

Допринос зборника „Међународни састанак слависта у Вукове дане“ развоју методике наставе српског као страног језика / Александар М. Новаковић, Ксенија А. Стаменковић // Славистика. – 27, 2 (2023), 356–373. | Summary

1086. НОВАКОВИЋ, Александар

Настава српског као страног језика на Радничком универзитету у Крушевцу / Александар М. Новаковић // Српски као страни... – 237–247. | Summary

1087. НОВАКОВИЋ, Стојан

Српска краљевска академија и неговање језика српског : посланица Академији наука философских прочитана на свечаном скупу академије, држаном 10. септембра 1888. у славу стогодишњице Вука Стеф. Карацића. / од Стојана Новаковића. – Београд : Алма, 2023. – 107. – (Библиотека Сагледавања ; 27) | ISBN 978-86-6122-080-7

1088. ОБИЧАЈИ у култури Срба и Бугара = Обичаите в културата на Срби и Българи : зборник радова / прир. Јелена Јовановић. – Ниш : Филозофски факултет, 2023. – 166. – (Сусрети; 16) | ISBN 978-86-7379-615-4

1089. ОЛОВНА времена у Црној Гори : 1990–2020. : узроци и последице : зборник радова / прир. Јелена Газдић, Душан Крцуновић. – Подгорица : Матица српска, Друштво чланова у Црној Гори, 2023. – 308. | ISBN 978-9940-84-009-9

1090. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Злобници, зликовци, чудовишта, психопате. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2023. – 590. / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 35 (2023), 21–25. | Приказ | Уп. 1047.

1091. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе*

Језик, књижевности и игра. – Београд : Факултет за стране језике Алфа БК универзитет, 2020. – 407. / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 33 (2019), 51–52. | Приказ

1092. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе*

Језик око нас. – Нови Сад : Прометеј, 2019. – 167. / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 33 (2019), 55–56. | Приказ

1093. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе*

Language, Literature, and Emotions . – Београд : Факултет за стране језике Алфа БК универзитет, 2019. – 212. / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 33 (2019), 53–54. | Приказ

1094. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе*

О вредностима у српском језику 2 : зборник етнолингвистичких радова / ур. Дејан Ајдачић. – Београд : Алма, 2019. – 199. / Ђорђе Оташевић // ЛА. – 32 (2019), 62–64. | Приказ

1095. PASADO, presente y futuro del hispanismo en el mundo : avances y retos / ed. Anđelka Rejović, Vladimir Karanović, Ksenija Vraneš. – Belgrado : Facultad de Filología, 2023. – 317. | ISBN 978-86-6153-713-4

1096. ПАУНОВИЋ РОДИЋ, Стефана

Словакистика у контексту : традиција и перспективе : Београд : Филолошки факултет Универзитета у Београду, 19–21. април 2023. / Стефана Пауновић Родић // Преводац. – 23, 1 (2023), 77–83.

1097. ПОПОВИЋ, Милица

El camino de la enseñanza de ele a través del tiempo : Departamento de estudios ibéricos, Facultad de filología de Belgrado / Milica Popović // FU. – 21, 2 (2023), 267–280. | Rezime, Summary

1098. ПРЕДАВАЊА 12 : семинар српског језика, књижевности и културе / ур. Драгана Мршевић-Радовић, Бошко Сувајчић. – Београд : Филолошки факултет : Међународни славистички центар, 2023. – 166. | ISBN 978-86-6153-723-3

1099. PREKLAD vo výskumoch vojvodinských Slovákov : zborník štúdií / ed. Marína Šimáková Speváková. – Nový Sad : Filozofická fakulta, 2023. – 120. | ISBN 978-86-6065-787-1

1100. РАБРЕНОВИЋ, Милица

XV симпозиј „Андрејева публицистика“ / Милица Л. Рабреновић // ЛА. – 35 (2023), 72–74.

– РАДОВАНОВИЋ, Милан

Покривеност градива лексичко-граматичким тестовима на платформи Мудл (Moodle) и њен утицај на мотивацију студената за учење руског као изборног страног језика на Филолошком факултету у Београду | Уп. 176.

1101. РАКИЋ МЛАДЕНОВИЋ, Југослава

Дар струци и чуварима српског језика : јубилејско трокњижје поводом 75 година Института за српски језик САНУ / Југослава Г. Ракић Младеновић // 36ФФП. – 53, 2 (2023), 413–419.

1102. РЕЧ године у словенским језицима / ур. Дејан Ајдачић, Ивана Лазић Коњик. – Београд : Алма : Филолошко друштво Речи, 2023. – 162. – (Библиотека Тематски зборници; 17) | ISBN 978-86-6122-121-7

1103. РИСТИЋ, Стана

Пројекат „Речи 2023. године“ / Стана Ристић // ЛА. – 35 (2023), 83–86.

1104. РУСКИ језик у Србији и Републици Српској данас : зборник радова поводом 75 година Славистичког друштва Србије / ур. Биљана Марић, Јелена Гинић, Лука Меденица. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2023. – 416. | ISBN 978-86-7391-050-5

1105. САБО, Бојана

Улога Руског центра Филолошког факултета у Београду у промовисању руског језика у Србији / Бојана Сабо // Руски језик у Србији... – 399–403. | Резюме

1106. САВИЋ, Сандра

Путем народних говора : На темељима народних говора : зборник радова посвећен проф. др Јордани Марковић поводом одласка у пензију / ур. Татјана Трајковић, Надежда Јовић. – Ниш : Филозофски факултет, 2020. – 739. / Сандра Савић // ППЈ. – 54 (2023), 267–273. | Приказ

1107. САВРЕМЕНА проучавања језика и књижевности : зборник радова са XIV научног скупа младих филолога Србије, одржаног 2. априла 2022. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Књ. 1 / одг. ур. Милош Ковачевић, Јелена Петковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2023. – 279. | ISBN 978-86-80596-26-6; 978-86-80596-19-8

1108. САВРЕМЕНА филолошка проучавања младих истраживача 1 : зборник са научног скупа „Савремена филолошка проучавања младих истраживача 1“, одржаног 25. и 26. фебруара 2022. године у Нишу / ур. Тамара Костић Пахноглу, Оливера Марковић. – Ниш : Филозофски факултет, 2023. – 483. | ISBN 978-86-7379-626-0

1109. СВЕТИ Василије Острошки : 350 година од престављења : зборник радова са међународног научног скупа одржаног у Никшићу, Острогу и Требињу 9. и 10. маја 2021. године / ур. Васиљ Јововић. – Цетиње : Митрополија црногорско-приморска ; Никшић : Епархија будимљанско-никшићка ; Требиње : Епархија захумско-херцеговачка и приморска, 2023. – 671. | ISBN 978-9940-9234-9-5; 978-9940-753-10-8

1110. СИМОНОВИЋ, Стефан

Часопис „Исходишта“ (2015–2022) у културном контексту / Стефан С. Симоновић // PhM. – 15 (2023), 633–643. | Summary

1111. СОКОЛОВИЋ, Далибор

[Деветанести] XIX конгрес Савеза славистичких друштава Србије : Београд, 23–25. август 2023. године / Далибор Соколовић // Славистика. – 27, 2 (2023), 441–443.

1112. СТАМЕНКОВИЋ, Ксенија

Девети регионални научни скуп „Материјална и духовна култура Срба у мултиетничким срединама и/или периферним областима“ : Ниш, Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 20–21. октобар 2023. / Ксенија Стаменковић // Славистика. – 27, 2 (2023), 447–449.

1113. СУВАЈЦИЋ, Бошко

[Деведесет] 90 година Вукових сабора у Тршићу / Бошко Сувајцић // Предавања 12. – 45–60.

1114. ТОШИЋ, Милена

Формирање и почетак рада Катедре за руски језик и књижевност Универзитета у Нишу / Милена Н. Тошић // PhM. – 15 (2023), 505–522. | Резюме + Прилози

1115. ТОШОВИЋ, Бранко

Andrićarijumi : 2007–2022. / Branko Tošović. – Beograd : Svet knjige, 2023. – 788. – (Andrić-Initiative ; 15) | ISBN 978-86-7396-861-2

1116. ТРАЈКОВИЋ, Татјана

Три деценије „Годишњака за српски језик“ / Татјана Г. Трајковић // PhM. – 15 (2023), 581–600. | Summary

1117. УЧЕЊЕ у пандемији : summa утисака : тематски зборник радова / ур. Ненад Благојевић, Никола Татар. – Ниш : Филозофски факултет, 2023. – 295. | ISBN 978-86-7379-621-5

1118. FILOLOŠKI vidici 2 : zbornik radova sa drugog naučnog skupa nacionalnog značaja, 13. maj 2022, Alfa BK Univerzitet, Beograd / prir. Melina Nikolić, Tijana Parezanović. – Beograd : Alfa BK Univerzitet, 2023. | ISBN 978-86-6461-066-7

1119. ЦОЛИЋ ЈОВАНОВИЋ, Александра

Међународни научни скуп Slavic Linguistics Society 17. Slavic-Eurasian Research Center. Универзитет Хокаидо, Сапоро, Јапан, 19–21. септембар 2022. г. / Александра Л. Цолић Јовановић // ЈФ. – 79, 1 (2023), 185–190.

1120. ЧИВАРЗИНА, Александра

Хроника круглог стола Проблемы славянской сопоставительной лексикологии и лексикографии. МГУ. Москва, 24. март 2023. г. / Александра Чиварзина // ЈФ. – 79, 2 (2023), 271–276.

1121. ЧОПА, Миљана

Представљање резултата пројекта О-33-23 „Пастирска/сточарска лексика призренско-тимочких говора“ / Миљана Б. Чопа // ЛА. – 35 (2023), 81–82.

1122. ШАПИЋ, Јулија

Международный круглый стол «Научное наследие Н. И. Толстого глазами его учеников и последователей», г. Вршац, 14 апреля 2023 г. / Юлия Леонидовна Шапич // Славистика. – 27, 1 (2023), 297–304.

1123. ШАПИЋ, Јулија

Улога и функције руског језика у Србији у периоду 1723–2023. и историјски пут Руског дома / Јулија Шапић // Руски језик у Србији... – 385–398. | Резюме

XIV. Разно

1124. КУРЕШЕВИЋ, Марина

Култ Светог Бенедикта код православних хришћана у раном средњем веку / Борис Стојковски, Ивана Безрукова. – Нови Сад : Архив Војводине : Фондација „Светозар Милетић“, 2022. – 348. / Марина Курешевић // ЗбМФСФЛ. – 66, 2 (2023), 129–133. | Приказ

РЕГИСТАР КЉУЧНИХ РЕЧИ LXXXI КЊИГЕ

*Јужнословенског филолога, св. 1**Кирилица*

биро кратизација језика 95
 глаголски префикс *йо-* 45
 декомпоновани предикат 23
 декомпоновање глагола 23
 декомпоновање лексема 23
 делимитативност 45
 деривација 75
 десиномимизација 75
 дијалекти 9
 експресивност 45
 језичка култура 95
 когнитивна семантика 45
 кондиционал 9
 конструкции со партикулата *ке* 9
 лексикологија 75
 македонски јазик 9
 номинализација 23

пароними 75
 паронимија 75
 потенцијал 9
 предлошки израз у *вези ((с)а)* 95
 примарни пароними 75
 савремени српски језик 23
 секундарни пароними 75
 семантика 95
 семантичко разједначавање 75
 синтакса 23, 95
 српски јазик 9, 45, 75
 стандардни језик 23

Латиница

dějiny jazykovědy 113
 Jiří Haller 113
 Kruh přátel českého jazyka 113
 Vladimír Šmilauer 113

РЕГИСТАР ИМЕНА LXXXI КЊИГЕ

Јужнословенског филолога, св. 1

Бирилица

Аврамов, Сергеј 353 [1030]
Аврамова, Цветанка 156, 230
Аврамовић, Тамара 322 [742]
Адам, Габријела Виолета 337
[906]
Адамовић, Мирјана 353 [1031]
Ајдачић, Дејан 249 [22], 282 [409]
Ајдановић, Јелена 34, 38, 79, 89,
267 [241]
Ајдановић, Милан 156, 267 [241],
277 [369]
Ајдановић, Наташа 254 [78], 353
[1032]
Алановић, Миливој 267 [241], 277
[370], 294 [517], 350 [997]
Алексеев, Анатолий Алексеевич
147
Алексић, Данило 294 [518]
Алексић, Слађана 170
Алексова, Гордана 285 [443]
Амерханова, Елмира 278 [379],
288 [464]
Амићић, Јована 249 [23]
Андрејић, Живојин 152
Андријашевић, Иван 355 [1059]
Андријевић, Маја 337 [907]
Андрић, Едита 269 [271, 272]

Андрић, Иво 41, 164, 166, 229
Андрић, Милка 311 [643]
Анђелић Николенцић, Весна 269
[273]
Антанасијевић, Ирина 353 [1034]
Антипина, Ольга П. 77, 88
Антонић, Ивана 40, 109, 294 [519]
Анштат, Т. в. Anstatt, Tanja
Апресјан, Ј. Д. в. Апресян, Юурий
Д.
Апресян, Юурий Д. 45, 47, 67, 73,
74
Аризанковска, Лидија 68, 70, 154,
159
Арсенијевић, Нада 301 [564]
Арсенић, Ивана 247 [6]
Арсић, Ана 322 [735]
Ахманова, Ольга С. 77, 78, 88
Ашић, Тијана 319 [714]

Бабинцев, Анђела 332 [855]
Бабић Антић, Јелена 270 [274],
271 [298]
Бабић, Биљана 265 [213]
Бабић, Данијела 337 [908]
Бабић, Жељка 285 [444]
Бабић, Стјепан в. Babić, Stjepan
Баги, Марина Ј. 192–200, 293 [505]
Бадовинац, Јелена 249 [24]

- Базелика, Ђулија 270 [285]
 Базић, Јована 249 [25], 270 [275],
 337 [909], 338 [910]
 Бајовић, Јелена 249 [26], 250 [27]
 Бакалуца, Јелена 265 [214]
 Бакић Мирић, Наташа 254 [79]
 Балек, Тијана 270 [276]
 Барјактаровић, Катарина 322 [737]
 Барјактаровић, Предраг 322 [737]
 Бартмињский, Ежи в. Bartmiński,
 Jerzy
 Бартмињски, Јежи в. Bartmiński,
 Jerzy
 Бартон, Ј. в. Bartoň, Josef
 Батас, Ана 291 [497, 498]
 Батовски, Хенрик 144
 Баћић Ћосић, Маја 272 [312], 338
 [911]
 Бацић, Милица 312 [644]
 Бацић, Цица 308 [629]
 Беговић, Катарина 288 [466], 330
 [833], 353 [1036]
 Бегоња, Хелга 285 [445]
 Безрукова, Ивана 167
 Беко, Лидија 254 [80–83], 260
 [156], 338 [912]
 Белић, Александар 52, 53, 67, 139,
 174–176
 Бельчиков, Юлий А. 78, 88
 Бельчиков, Ј. А. в. Бельчиков,
 Юлий А.
 Бењова, Јулијана 282 [410]
 Бернштејн, Самуил Борисович 134
 Берта, Тибор 338 [913]
 Бертарини, Маријаграција 254 [84]
 Бечка, Јосеф Вацлав в. Веќа,
 Josef V.
 Биланција, Софија 338 [914]
 Билски, Јозеф 282 [411]
 Бјелаковић, Исидора 34, 38, 265
 [215], 289 [467], 329 [818], 330
 [834, 835]
 Бјелетић, Марта 336 [899], 350
 [998]
 Благојева, Дијана 285 [446]
 Блаженцова, Љубица 282 [412]
 Блатешић, Александра 249 [24],
 254 [85, 86], 338 [915]
 Богдановић, Весна 255 [91]
 Богдановић, Димитрије 330 [830]
 Богдановић, Недељко 133, 217–
 219, 221, 222, 334 [875]
 Богосављевић, Зорана 324 [762]
 Божић Синчук, Милица 171, 312
 [645], 353 [1037]
 Божић, Марија 267 [247]
 Божовић, Ненад 312 [646]
 Боздехова, Ивана в. Bozděchová,
 Ivana
 Бојанин, Станоје 329 [823]
 Бојовић, Бранкица 250 [28]
 Бојовић, Драга 289 [468]
 Бојовић, Злата 152, 223–225
 Бојовић, Ивана 308 [630], 309
 [631]
 Бонджолова, Валентина 285 [447]
 Борција, Карола 338 [916]
 Бохуницка, Алена 282 [413]
 Бошковић, Радосав 176
 Бошњаковић, Ж. в. Бошњаковић,
 Жарко
 Бошњаковић, Жарко 10–12, 18, 20,
 301 [565]
 Брагоне, Марија Кристина 280
 [392]
 Брадаш, Марија 250 [29]
 Брадашевић, Саша 338 [917]
 Брајичић, Цвијета 285 [448]
 Бранић Латинковић, Биљана 322
 [736]
 Бранков, Дуња 254 [87]
 Братанова, Борјана 270 [277]
 Брборић, Бранислав 109
 Брборић, Вељко 322 [738, 739]

- Брунчевић, Адела 254 [88]
 Бугаева, Ирина Владимировна 169
 Бугајева, И. В. в. Бугаева, Ирина Владимировна
 Будимировић Милићевић, Јелена 254 [89], 270 [278]
 Будја, Ј. в. Budja, Jurica
 Букумирић, М. 217
 Булатовић, Весна 254 [90], 255 [91]
 Бунчић, Сузана 312 [647]
 Буњак, Петар 250 [30]
 Бураи, Андреа 259 [138]
 Буркацка, Ивона в. Burkacka, Iwona
 Вагнер, Здислав 141
 Валкова, Дениса 282 [414]
 Валтер, Зоја 278 [380]
 Василева, Стефка 79, 88
 Васиљев, Љупка 330 [830]
 Васиљева Танчева, Рајна 270 [279]
 Васиљевић, Анђела 312 [648], 353 [1038]
 Вашакова, Кристина в. Waszakowa, Krystyna
 Величковић, Марта 247 [1], 303 [585]
 Вељановски, Софија 301 [566]
 Вељковић Станковић, Драгана 58, 67, 322 [740]
 Вељковић, Жарко 301 [567, 568]
 Вељовић Поповић, Бојана 324 [763]
 Венцловић, Гаврило Стефановић 167
 Веракса, Тамара В. 76, 78, 88
 Вережан, Тамара 257 [125]
 Вереитинова, Марија М. 78, 88
 Веселиновић, Бранислав 301 [569]
 Весић Павловић, Тијана 255 [92, 93]
 Весић, Бранка 247 [7]
 Вешовић, Милосав 164
 Видаковић, Мирна 255 [94]
 Видел-Игнашчак, М. в. Widel-Ignaszczak, Małgorzata
 Видовић, Бојана 255 [95]
 Видовић, Гроздана 247 [8]
 Видоески, Божидар 10–12, 14, 15, 18, 19
 Видосављевић, Милена 255 [96], 265 [216]
 Вилић, Ивана 269 [273], 270 [280]
 Виљар Лекумбери, Алисија 250 [31]
 Вишнякова, Ольга В. 76, 78, 89
 Вишњакова, О. В. в. Вишнякова, Ольга В.
 Влајић Поповић, Јасна 336 [899]
 Влахова-Ангелова, Маја в. Vlahova-Angelova, Maya
 Влаховић, Љубица 270 [281, 282]
 Влкова, Вера в. Vlkova, V.
 Војводић, Дарја 354 [1039]
 Војводић, Дојчил 23, 24, 255 [97]
 Војводић, Драган 324 [764]
 Војиновић Костић, Јелена 289 [469], 312 [649]
 Војновић, Јелена 29, 34, 38, 265 [215]
 Вороничев, Олег Е. 80, 89
 Воршич, Инес 158
 Врањеш, Данијела 255 [98]
 Вторковска, Марија в. Wtorkowska, Maria
 Вужњакова, Катарина в. Vužňáková, Katarína
 Вујаклија, Данка 324 [765]
 Вујић, Јелена 289 [470], 301 [570]
 Вујовић, Ана 255 [99]
 Вујовић, Марија 270 [283, 284], 339 [918]
 Вујошевић, Анђела 276 [360], 312 [650]

- Вујчић, Никола 339 [919]
 Вукадиновић, Зора 41, 46, 54, 72
 Вукелић, Мирослав 148
 Вукић, Александра 322 [742]
 Вуковић Бирчанин, Момчило 350 [999]
 Вукојевић, Маја 339 [920]
 Вукомановић Растегорац, Владимир 248 [9]
 Вукотић, Николина 324 [762]
 Вукчевић, Вања 263 [187, 188]
 Вуловић Емонтс, Наташа 168, 170, 223, 225, 309 [632], 354 [1040]
 Вученовић, Наташа 255 [100], 270 [285]
 Вучићевић, Ана 312 [651–653]
 Вучковић, Марија 334 [879]
 Вучковић, Петар 248 [10]
 Вучковић, Снежана 330 [836]
- Гаврановић, Валентина 250 [32]
 Гавранчић, Милина 270 [286]
 Гавриловић, Наташа 250 [33]
 Гадомска, Галина Петровна в. Гадомская, Галина Петровна
 Гадомская, Галина Петровна 165
 Гадомски, А. в. Гадомский, Александр Казимирович
 Гадомский, Александр Казимирович 162, 165
 Газдић, Јелена 322 [741]
 Гајде, Станислав 161
 Гајдова, Убавка 10, 13, 15, 18
 Гајижаускас, Каспарас 262 [174]
 Гак, Драгана 255 [91]
 Галисова, Ана 283 [422]
 Гаши, Тијана 255 [101], 257 [119]
 Гвоздев, А. Н. 78
 Георгијев, Ивана 272 [306]
 Гинић, Јелена 255 [102], 256 [103, 104], 353 [1032]
 Глођовић, Аница 250 [34]
- Гмитровић, Јасмина 10, 13, 17, 18
 Гнатјук, Лидија в. Гнатюк, Лидія
 Гнатюк, Лидія 156, 157
 Гњидић, Катарина 310 [639]
 Говедар, Нина 324 [766]
 Гогаца, Кристина-Елена 256 [105]
 Голомб, Збигљев в. Gołąb, Zbigniew
 Голубовић, Ана 24, 243, 348 [980, 981]
 Гольцова, Нина Г. 90
 Гољак, Светлана 250 [35], 256 [106]
 Гољев, Н. Д. 206
 Гордей, А. 242
 Гортан Премк, Даринка 81, 89
 Гочанин, Мирјана 170, 301 [571]
 Грабчыкаў, Сьцяпан М. 78, 89
 Грегорик, Петер 282 [415]
 Гринчишин, Дмитро Г. 78, 89
 Грицкат, Ирена 46, 47, 52, 53, 55–57, 60, 67, 174
 Грковић Мејдор, Јасмина 151, 330 [837, 838], 331 [839], 351 [1000]
 Гроздановић Пајић, Мирослава 330 [830]
 Грубор, Ђуро 53, 68
 Грубор, Јелена 256 [107]
 Груевска-Маџоска, Симона 79, 89
 Грујић, Татјана 270 [287]
 Гудурић, Снежана 136, 250 [36], 256 [108]
 Гутвајн, Николета 110
- Давкова-Ћоргиева, Светлана 18
 Дамљановић, Дара 354 [1041]
 Даниловић Јеремић, Јелена 271 [288], 320 [716]
 Даничић, Ђуро 147, 150
 Дарковић, Љубица 313 [654]
 Даскаловска, Нина 257 [126]

- Даукшаите-Колпаковиене,
 Аурелија 256 [109]
 Дворњица, Љубица 282 [416]
 Дејановић, Милица 335 [881]
 Дељанин, Јована 265 [217, 218]
 Деметрадзе, Ирене 339 [921]
 Демиденко, Лариса П. 78, 89
 Демидова, Елена Н. 76, 89
 Денић, Сунчица 170
 Деспотовић, Јулијана 294 [521],
 313 [655]
 Дики, С. в. Dickey, Stephen
 Дилпарић, Бранислава 289 [472]
 Димитријевић, Маја 293 [506]
 Димитрова, Десислава 341 [934]
 Динић, Јакша 218, 219, 222
 Динић, Тања 306 [615]
 Дитман, Роберт в. Dittmann, Robert
 Добросављевић, Теодора 329 [824]
 Догнар, Александар 265 [219]
 Додевска, Македонка 12, 14, 16–18
 Додиг, Милана 250 [37]
 Дојчиновић, Данијел 163
 Докулил, Милош в. Dokulil, Miloš
 Докулић, Милан в. Dokulil, Miloš
 Достојевски, Ф. М. 170
 Драбик, Б. в. Drabik, Beata
 Драгаш, Мина 248 [11]
 Драгин, Гордана 349 [982]
 Драгин, Наташа 331 [840]
 Драгићевић, Милица 250 [38]
 Драгићевић, Рајна 46, 47, 55, 56,
 63, 67, 68, 70, 79, 80, 84, 89,
 154, 159, 173, 174, 201, 203,
 206–208, 238, 301 [572–575],
 302 [576, 577], 349 [983], 351
 [1001–1003], 354 [1043]
 Драгичевич, Р. в. Драгићевић,
 Рајна
 Дражић, Јасмина 34, 38, 79, 89,
 265 [220], 267 [241], 268 [249],
 351 [1004]
 Драмбареан, Снежана 256 [110]
 Дрљача Маргић, Бранка 256 [111]
 Дрљевић, Јелена 271 [289]
 Дробњак, Драгана 256 [108]
 Дудова, К. в. Dudová, Katarína
 Дудок, Мирослав 271 [290]
 Думитрашковић, Татјана 256 [112]
 Дурић, Ема 257 [121]
 Дурлић, Паун Ес 334 [876]
 Дурмишевић, Елма 286 [449], 288
 [464]
 Дучић, Јован 137
 Ђевори, Божидар 334 [877]
 Ђерић, Ивана 110
 Ђилас, Милован 139
 Ђинђић, Марија 223, 225, 302
 [578], 309 [632]
 Ђого, Дарко 164
 Ђордан, Андријана 271 [291]
 Ђорђевић, Весна 46, 68, 336 [898],
 354 [1044]
 Ђорђевић, Јасмина 348 [979]
 Ђорђевић, Јован 322 [742]
 Ђорђевић, Кристина 271 [292],
 282 [417], 283 [418], 351 [1005],
 354 [1045]
 Ђорђевић, Марија 338 [912]
 Ђорђевић, Срба 334 [878]
 Ђорић, Валентина 292 [501]
 Ђоровић, Данијела 256 [113]
 Ђукановић, Маја 19
 Ђукић Мижајанц, Марина 256
 [115]
 Ђукић, Маријана 309 [633]
 Ђукић, Нина 256 [114]
 Ђукић, Саша 313 [656]
 Ђурић, Драгана 354 [1046]
 Ђурић, Милош 251 [39], 257 [116],
 339 [922]
 Ђуркин, Веселина 295 [522], 313
 [657], 332 [856]

- Ђуровић, Р[адослав] 181
 Ђуровић, Сања 295 [523], 313 [658]
 Ђуровић, Татјана 262 [182]
- Елезовић, [Глиша] 203
 Ерјавец, Томаж 155
- Жанко, Петра 286 [450]
 Жарковић Мекреј, Маја 257 [117], 340 [923, 924]
 Жауцер, Рок 156
 Жејмо, Јевгенија 257 [118]
 Желе, Андреја 158
 Жењухова, Катарина 283 [419]
 Жиберг, Ивона 29, 41
 Живановић, Владимир 349 [984]
 Живановић, Драгана 265 [221]
 Живановић, Јелица 322 [744]
 Живанчевић, Милорад 24
 Живић, Наташа 251 [40]
 Живковић, Ана 271 [293]
 Живојиновић, Мирјана 148
 Живојиновић, Тара 309 [634]
- Завишин, Катарина 257 [119]
 Загорска, К. в. Zagórska, Katarzyna
 Залазињска, А. в. Załazińska, Aneta
 Зализняк, Анна А. 49, 50, 68
 Звекић Душановић, Душанка 265 [222], 269 [272]
 Звекић, Соња 265 [219]
 Здравковић, Мина 326 [784]
 Зеленкова, Ана 283 [420]
 Зељић, Горан 323 [751]
 Зец, Драга 291 [499]
 Зечевић Крнета, Горана 271 [294]
 Зечевић, Снежана 257 [120]
 Зидарова, Ваня И. 79, 90
 Златковић, Драгољуб 218, 222
- Иванић, [Момчило] 174
 Иванић, Ивана 257 [121]
 Иваниш, Јована 295 [524], 335 [898], 354 [1048], 355 [1049]
 Иванова, Дијана 251 [41]
 Иванова, Мартина 283 [421, 422]
 Ивановић, Јанко 313 [659], 334 [880], 336 [898], 355 [1050]
 Ивановић, Катарина 340 [925]
 Ивановић, Маја 322 [743]
 Ивановић, Милан 293 [507], 302 [579–581]
 Ивановић, Милена 46, 49, 50, 52, 56, 58–60, 68, 278 [381]
 Ивановић, Милош 354 [1040]
 Ивановић, Ненад 174, 286 [451], 302 [582], 313 [660], 332 [857]
 Ивић, Павле в. Ивић, Павле
 Ивић, Милка 24, 29–31, 36–38, 40, 46, 50, 66, 68
 Ивић, Павле 10, 11, 18, 96, 109, 133–135, 145, 147, 222
 Илијева, Марија 286 [452]
 Илић Савић, Ивана 249 [17]
 Илић, Валентина 286 [453], 322 [745], 357 [1081]
 Илић, Велимир 257 [122, 123]
 Илић, Драгана 257 [124]
 Илић, Душан 289 [474]
 Илић, Нина 257 [125]
 Исаченко, Александр В. 49–51, 54, 68
 Исмаил Габрикова, Адела 283 [423]
 Ицкович, Татјана Викторовна 165
 Ичин, Корнелија 351 [1006]
- Јажембак, В. в. Jarzębak, Weronika
 Јакић, Милена 34, 38
 Јаковљевић, Александар 150
 Јакушкина, Јекатерина 271 [295], 303 [583], 351 [1007]

- Јакшић Перовић, Исидора 265 [223], 295 [525], 313 [661]
 Јангарбер, Роман в. Yangarber, Roman
 Јаневска, Марија 325 [767], 340 [927]
 Јаневска, Тамара 271 [296], 314 [662], 340 [926, 927]
 Јанић, Александра 303 [584, 585], 314 [663]
 Јанкова Алагозовска, Натка 257 [126]
 Јанковић, Анита 258 [127]
 Јанковић, Јелена 303 [586], 334 [879], 336 [898]
 Јанковић, Љиљана 340 [928]
 Јанковић, Наташа 258 [128]
 Јанкош, Магдалена в. Jankosz, Magdalena
 Јаночкова, Никол в. Janočková, Nicol
 Јанушева, Виолета 79, 90
 Јањић, Ивана 345 [955]
 Јањић, Марина 303 [587], 323 [746, 747], 355 [1052]
 Јањушевић Лековић, Гордана 314 [664]
 Јањушевић Оливери, Ана 166, 295 [526, 527]
 Јармак, Вероника 251 [42]
 Јаћимовић, Јована 352 [1012]
 Јаћовић, Јелена 271 [297], 340 [929]
 Јашовић, Голуб 314 [665], 325 [768], 335 [881]
 Јеврић, Тамара 254 [79], 271 [298]
 Јевтић, Јана 310 [638]
 Јевтић, Марко 251 [43]
 Јевтић, Милош 152
 Јелинек, Јиржи в. Jelínek, Jiří
 Јелић, Гордана 295 [528]
 Јерко, Боштјан 157
 Јеротијевић Тишма, Даница 258 [129], 293 [508]
 Јефтић, Љерка 314 [666]
 Јовановић Симић, Јелена 289 [475], 295 [530], 296 [531], 303 [589], 314 [670, 671]
 Јовановић Симић, Надица 247 [6]
 Јовановић, Александра 355 [1055]
 Јовановић, Ана 258 [130]
 Јовановић, Вера 46, 51, 69
 Јовановић, Владан 166, 314 [667], 335 [882]
 Јовановић, Владимир 258 [131], 340 [930]
 Јовановић, Гордана 141–152
 Јовановић, Драгана Д. 23, 24, 39
 Јовановић, Иван 258 [132]
 Јовановић, Ивана 314 [668], 323 [757]
 Јовановић, Јелена 249 [26]
 Јовановић, Јован 355 [1056]
 Јовановић, Јована 295 [529], 302 [582], 303 [588], 306 [606], 325 [769], 336 [898]
 Јовановић, Катарина 251 [44]
 Јовановић, Миодраг 314 [669]
 Јовановић, Слободан 335 [883]
 Јовановић, Томислав 329 [825], 355 [1057]
 Јовић, Надежда 325 [770, 771], 326 [779]
 Јовић, Слободан 111
 Јовичић, Стефан 340 [931]
 Јокановић Михајлов, Јелица 292 [500]
 Јокановић, Весна 258 [133]
 Јосијевић, Јелена 251 [45], 271 [299], 341 [932, 933]
 Јосиповић, Сандра 251 [46]
 Јосић, Катарина 271 [300]
 Јошић, Неђо 166, 173–176, 303 [590], 315 [672]

- Јуришић Рољић, Јасна 271 [301]
 Јуришић, Марина С. 13, 18,
 217–222, 325 [772]
 Јурчик, Оливије 258 [134, 135]
- Кабакчијев, Касимир 341 [934]
 Кавгић, Александар 341 [935]
 Кажанегра Величковић, Ана 259
 [141], 263 [187]
 Калезић, Маја 171, 334 [879]
 Калинин, Валериј 278 [382]
 Калуђеровић, Анђела 315 [673]
 Каманова, Јана 283 [424]
 Капор, М. 204
 Капријелова, Викторија 272 [302]
 Капустина, Јелена 171, 336 [896]
 Каран, Драган 164
 Карацић, Вук Стефановић 51, 134,
 136, 146, 176, 202, 203
 Кардош Стојановић, Александра
 335 [884]
 Карпиловска, Јевгенија в.
 Карпиловска, Євгенія
 Карпиловска, Євгенія 153
 Касаткин, Леонид Л. 90
 Катић, Срђан 150
 Катић, Татјана 150
 Катона, Едит 341 [936]
 Квачакидзе, Наталија 251 [47]
 Кебара, Марина 272 [303]
 Кебара, Ненад 251 [48]
 Кејган, О. в. Kagan, Olga
 Керац, Милица 272 [304]
 Керкез, Драгана 39, 171, 260 [150],
 279 [383]
 Керн, Борис 157, 159
 Кесић, Далибор 343 [946]
 Кецман, Виолета 315 [674]
 Кецман, Милош 304 [591]
 Кецојевић, Милица 355 [1058]
 Кисељова, Мирослава 283 [422,
 425]
- Кисљук, Лариса 154
 Кисљук, Лариса в. Кисљук, Лари-
 са
 Киш, Данило 30, 143
 Киш, Јелена 265 [224]
 Киш, Наташа 315 [675]
 Клајн, Иван 35, 36, 40, 46, 51, 54,
 55, 63, 69, 70, 96, 109, 110
 Клеменчић, Симона 286 [454]
 Клешчова, Кристина в.
 Kleszczowa, Krystyna
 Кликовац, Душка 31, 32, 39, 47,
 72, 108, 110, 192, 193, 195–198,
 289 [476], 293 [509], 296 [532,
 533]
 Кличковић, Далибор 341 [937]
 Кљајић, Наташа 322 [744]
 Кнежевић, Ивана 169
 Кобетитс, Денес 272 [305]
 Ковалски, Павел в. Kowalski,
 Paweł
 Ковач, Јелена 272 [306]
 Ковачевић, Борко 296 [534, 535]
 Ковачевић, Дарко 258 [136]
 Ковачевић, Зорана 251 [49]
 Ковачевић, Зорица 251 [50], 335
 [885]
 Ковачевић, Милош 28, 34, 39,
 69, 95, 96, 100, 102, 105, 109,
 289 [477], 296 [536–538], 315
 [676–678], 323 [748], 332 [858],
 333 [859]
 Ковачевић, Урош 324 [762]
 Ковтун, Јелена 279 [384]
 Козомара, Драгомир 325 [773–775]
 Козомора, Наташа 272 [307–309],
 279 [385]
 Козырев, Иван С. 89
 Козырева, Тамара Г. 89
 Коларевић, Сања 355 [1059]
 Коларжова, Вероника в. Kolářová,
 Veronika

- Коларжова, Ивана в. Kolářová, Ivana
 Колесар, Марина 345 [954]
 Колесников, Николай П. 77, 78, 90
 Колобуков, Евгений В. 90
 Колчар, Розалија 341 [938]
 Комадина, Исидора 355 [1060]
 Комар, Горан 329 [826]
 Конева, Евгения А. 77, 90
 Конески, Блаже 11, 12, 18
 Константинова, Данијела 283 [426]
 Кончаревић, Ксенија 162, 163, 258 [137], 266 [225], 279 [386], 316 [679, 680], 351 [1003, 1008, 1009], 356 [1062]
 Коњик, Ивана в. Лазић Коњик, Ивана
 Копривица Лелићанин, Марија 342 [939]
 Копривица, Марија 330 [827]
 Корјаковцева, Јелена в. Kogiakowsewa, Elena
 Королькова, Марија 272 [310]
 Коруњак, Самуел 283 [427]
 Космајац, Весна 272 [311]
 Костић Тмушић, Александра 171
 Костић, Адријана 259 [138]
 Костић, Антонина 272 [312]
 Костић, Зоран 151
 Костић, Силва 259 [139], 316 [681]
 Кохановски, Јан 143
 Коцкова, Јана в. Kocková, Jana
 Кочовић Пајевић, Милица 259 [140]
 Кошутић, Радован 142, 143
 Крајишник, Весна 89, 266 [226]
 Кречмер, Ана в. Kretschmer, Anna
 Кризманић, Имре 305 [599]
 Кријези, Мерима 272 [313], 342 [940]
 Кролчицова, Романа 283 [428]
 Крстић, Ана 295 [525], 316 [682], 335 [886]
 Крстић, Маја 279 [388, 389], 354 [1039]
 Крстић, Остоја 325 [776]
 Круз, Д. А. в. Cruse, D. Alan
 Крчмаревић, Кристина 251 [51]
 Кубурић Мацура, Мијана 266 [227]
 Кузмановић, Јелена 266 [228]
 Кузњецова, Е. В. 78
 Кукић, Тијана 272 [314]
 Кулић, Данијела 259 [141]
 Куловец, Марјетка 157
 Куљанин, Сања 316 [683]
 Курешевић, Марина 288 [465], 329 [818], 331 [841], 360 [1124]
 Курузовић, Николина 292 [501]
 Лаброска, Веселинка Т. 9–22
 Лаврова, Наталија 271 [288]
 Лазаревић, Ана 259 [142]
 Лазаревић, Душан 335 [887]
 Лазаревић, Радмила 285 [448]
 Лазарић, Лорена 252 [52]
 Лазић Коњик, Ивана 33, 34, 39, 165, 248 [12], 304 [592], 306 [616], 356 [1064]
 Лазић, Драгана 324 [759]
 Лазић, Катарина 257 [124]
 Лазовић, Живан 247 [2]
 Лалић Крстин, Гордана 342 [941]
 Ламбропулу, Марта 273 [315]
 Лангакер, Роналд в. Langacker, Ronald
 Лебланк, Н. в. LeBlanc, Nicholas Lance
 Левкова, Рада 286 [455]
 Левушкина, Ружица 162, 169, 170, 280 [390]
 Леган Равникар, Андреја 157
 Лединек, Нина 158
 Лејкоф, Џ. в. Lakoff, George
 Лекант, Павел А. 77, 90
 Лекић, Смиљана 272 [304]

- Леман, Фолькмар 69, 70
 Лигорио, Орсат 286 [456], 334 [879]
 Лилов, Методи 51, 69
 Линде, Самуел Богумил в. Linde, Samuel Bogumil
 Липтакова, Људмила в. Liptakova, Ludmila
 Лифшиц, Александр 278 [379]
 Ло, Ди 170
 Лома, Александар 177–180, 325 [777], 334 [879], 336 [899]
 Ломовић, Бошко 325 [778]
 Ломпар, Весна 266 [229], 322 [744]
 Лончар Раичевић, Александра 292 [502], 326 [779]
 Лончар, Ана 259 [143]
 Лубурић, Гордана 261 [170]
 Лудошки, Наталија 351 [1010]
 Лујић Новић, Наташа 266 [230]
 Лука, Немања 333 [860]
 Лукашанец, Александар в. Лукашанец, Аляксандр
 Лукашанец, Аляксандр 154, 227
 Лукашанец, Елена 155, 231
 Лукашанец, Јелена в. Лукашанец, Елена
 Лукић, Живан 323 [750]
 Лукић, Јелена 248 [13], 273 [316]
 Луковић, Марија 323 [749], 326 [780]
 Лупуловић, Ана 259 [144]
 Лутовац Казновац, Тамара 331 [842]
 Љос Иворикова, Хелена 283 [429]
 Љубанић, Милица 252 [53]
 Љубисављевић, Јасмина 316 [684]
 Љубојевић, Данијела 259 [145]
 Макевић, Јелена 326 [781]
 Макишова, Ана 252 [54, 55], 273 [317]
 Максимовић, Бранислава 342 [942]
 Малащенко, Валентин П. 90
 Малџијева, Вјара 19
 Маља Имами, Наиле 342 [943]
 Манасјан, Лиана 280 [391]
 Манић, Кристина 273 [319]
 Манојловић, Кристина 304 [593]
 Манојловић, Нина 251 [45], 316 [685, 686], 341 [933]
 Манојловић, Соња 334 [879]
 Мардешаић, Сандра 259 [146]
 Марело, Карла 342 [944]
 Маретић, Т. в. Maretić, Tomislav
 Маринковић Мандић, Ивана 168
 Маринковић, Ивана 261 [169]
 Маринковић, Милица 259 [147], 266 [231, 232]
 Маринковић, Небојша 266 [233]
 Марић, Ана 46, 54, 72
 Марић, Биљана 165, 356 [1067–1070]
 Марицки Гађански, Ксенија 352 [1011]
 Марјановић, Александра 304 [594]
 Марјановић, Саша 273 [318], 290 [478]
 Маркежич, Тјаша 288 [461]
 Марковић Николајева, Јелена 297 [539]
 Марковић, Александра 255 [92]
 Марковић, Анђела 273 [319], 342 [943]
 Марковић, Богдан 328 [805]
 Марковић, Бранкица 326 [782], 335 [888]
 Марковић, Жељко 252 [56], 273 [320], 316 [687]
 Марковић, Ива 332 [855]

- Марковић, Јордана 273 [321], 326 [783]
 Марковић, Марија 266 [234]
 Марковић, Миљивојка 248 [14]
 Марковић, Мирјана 323 [750]
 Марковић, Невенка 298 [544]
 Марковић, Снежана 259 [148]
 Марковић, Сузана 343 [945]
 Марковић, Татјана 259 [149]
 Маројевић, Радмило 290 [479], 316 [688–690], 331 [843]
 Мартиновић, Милена 330 [828]
 Мартинцова, Олга в. Martincová, Olga
 Марушич, Ланко 156
 Марчета, Јована 273 [322]
 Матић, Мила 356 [1071]
 Мацановић, Ана 168, 331 [844]
 Мацура, Сања 69
 Меденица, Лука 255 [102], 260 [150–152], 266 [235], 353 [1032], 356 [1070]
 Медојевић, Ј[ово] 183
 Мелиг, Ханс Роберт 49, 51, 69
 Менгел, Светлана 280 [392]
 Мењшиков, Андреј 280 [397]
 Микаэлян, Ирина Л. 68
 Микелица, Мија 287 [457]
 Миладиновић, Анђела 317 [691]
 Миланов, Наташа 46, 55, 69, 317 [692]
 Милановић, Александар М. 173–176, 289 [470], 290 [480], 304 [595, 596], 317 [693], 331 [845], 333 [861]
 Милашин, Горан Б. 45–74, 153–160, 317 [694]
 Миленковић, Ана 305 [597, 598], 349 [985]
 Миленковић, Данијела 333 [862]
 Милетић, Јосип 286 [450]
 Милетић, Сања 158
 Миљивојевић, Весна 260 [153, 158]
 Милиновић, Дејан 273 [323, 324], 343 [946]
 Милић, Светлана 326 [784]
 Милићев, Татјана 331 [846]
 Милићевић Добромиров, Наташа 266 [236]
 Милићевић, Сања 252 [57], 356 [1072]
 Миловановић, Јована 260 [154], 266 [237]
 Милојевић, Ивана 266 [238], 273 [315, 325]
 Милојевић, Марија 310 [635]
 Милорадов, Дејан 305 [599]
 Милорадовић, Софија 162, 206, 217, 326 [785], 349 [986–988]
 Милосављевић, Бојана 277 [371], 323 [751]
 Милосављевић, С[аша] 183
 Милосављевић, Стефан 52, 72, 355 [1055]
 Милосављевић, Тања 217, 317 [695]
 Милошевић, Иван 273 [326]
 Милошевић, Марко 298 [546], 331 [847]
 Милошевић, Стефан 243, 269 [239], 279 [383], 348 [980], 356 [1073], 357 [1074, 1075]
 Милошевић, Урош 357 [1076]
 Милчовска, Наталија 357 [1077]
 Миљанов, Марко 133
 Миљковић, Вања 47, 70, 297 [540], 305 [600, 601]
 Миљковић, Ивана 273 [327]
 Миљковић, Нађа 252 [58]
 Минић, Бојан 326 [786]
 Минић, Катарина 3. 34, 39
 Миновић, Миљивоје 28, 34, 35, 41
 Мирић, Мирјана 343 [947]

- Мирковић Бирташић, Дејана 252 [59], 273 [318]
 Мирковић, Горица 267 [240]
 Мирковић, Драгица 260 [155]
 Миrowsки, Јиржи в. Mírovský, Jiří
 Митева, Јулија 343 [948]
 Митић, Анђела 305 [602], 326 [787]
 Митић, Ивана 297 [541], 310 [636]
 Митић, Кристина 171
 Митрићевић-Штепанек, Катарина 226–234
 Митровић, Анђела 297 [542], 317 [696]
 Митровић, Катарина 330 [827]
 Митровић, Марија 343 [949]
 Мићић, Галина-Марија 357 [1078]
 Мићовић, Драгослава 254 [82, 83], 260 [156]
 Михаиловић Милошевић, Сена 170
 Михаиловић, Константин 143, 144, 149, 150
 Михајловић, Љиљана 260 [157]
 Михајловић, Милица 326 [788]
 Михаљевић, Милица 79, 91, 156, 287 [458, 459]
 Мишић Илић, Биљана 297 [543], 335 [889]
 Мишмаш, Петра 156
 Младеновић, Александар 133
 Младеновић, Радивоје М. 10, 13, 17, 19, 181–191, 217, 326 [789–791]
 Модерц, Саша 274 [328]
 Мојсић, Тијана 310 [639]
 Момчиловић, Николета 256 [115]
 Монзо-Небо, Естер 348 [979]
 Моретић Мићић, Снежана 260 [153], 260 [158]
 Морис, Кетрин Елен 260 [159]
 Морков, Михаела-Маријана 344 [950]
 Московљевић, М. 202
 Мошин, Владимир 330 [830]
 Мразовић, Павица 35, 41, 46, 54, 72
 Мркаљ, Зона 323 [752–754]
 Мркоњић, Милица 298 [544]
 Мршевић-Радовић, Драгана 152
 Мудри, Александар 280 [393, 394]
 Мудринић, Тијана 310 [637]
 Мутавцић, Предраг 272 [313], 273 [325], 274 [329]
 Мухић, Емир 343 [946], 344 [951], 348 [977]
 Мушура, Гордана 260 [160]
 Најденова, Вјара 274 [330]
 Накова-Петрова, Милена 231
 Настасијевић, Момчило 91, 164
 Недељковић, Марија 317 [697]
 Недић, Јелена 169, 357 [1080]
 Неједли, Петр в. Nejedlý, Petr
 Ненадић, Марија 274 [331], 298 [545, 546]
 Ненадовић, Матија 146
 Ненашева, Јулија 344 [952]
 Ненезић, Соња 157
 Ненкова, Веселка 274 [332]
 Ненкова, Незабравка 274 [332]
 Нешковић, Благоје 138
 Нешковић, Јелена 349 [989]
 Нешовић, Матија 260 [161], 274 [333], 327 [792]
 Нешу, Николета 248 [15]
 Нзимба, Силва в. Nzimba, Sylva
 Ниами, Емил 79, 90
 Нијемчевић Перовић, Марија 263 [199]
 Никитевич, Алексей 158
 Никитевич, Алексеј в. Никитевич, Алексей

- Никитовић, Зорица 163
 Никић, Биљана 322 [744], 324 [760]
 Николаева, Наталија Геннадьевна 163
 Николајева, Н. Г. в. Николаева, Наталија Геннадьевна
 Николенкова, Наталија 278 [380]
 Николић Мастоd, Биљана 357 [1084]
 Николић, Весна С. 75–94, 201–210, 305 [603], 357 [1081]
 Николић, Ивана 260 [162]
 Николић, Лука 331 [848]
 Николић, Марина 49, 70, 211–216, 323 [755], 336 [898], 357 [1082, 1083]
 Николић, Мелина 261 [163], 270 [274], 346 [962]
 Николић, Милка 267 [242], 290 [482], 317 [698–700]
 Николић, Мирослав 298 [547]
 Николић, Нађа 309 [634]
 Николич, Весна С. в. Николић, Весна С.
 Николовски, Весна 261 [164]
 Николовски, Ђоко в. Nikolovski, Gjoko
 Никулеску, Оана 344 [953]
 Нишева, Божана 159, 226, 232
 Новак, Марија Олеговна 166
 Новаков, Драгана 290 [483, 484]
 Новаков, Ивана 292 [501]
 Новаков, Предраг 274 [334]
 Новаковић Скопљак, Бојана 261 [165]
 Новаковић, Александар 267 [243–246], 349 [990], 352 [1012], 357 [1085, 1086]
 Новаковић, Ана 267 [247]
 Новаковић, Стојан 174, 175, 358 [1087]
 Новковић Ацаип, Биљана 266 [236]
 Новокмет, Слободан 267 [248], 277 [372], 305 [604, 605], 306 [606, 607], 336 [898]
 Номаћи, Мотоки 23
 Његош, Петар II Петровић 34, 39
 Обрадовић, Мирјана 248 [16]
 Огњановић, Сања 327 [793]
 Ожегов, Сергей Иванович 101, 109
 Озер, Каталин 274 [335, 336]
 Олоштјак, Мартин в. Ološtiak, Martin
 Олуић, Анастасија 324 [762]
 Опарница, Милена 298 [548]
 Опачић, Марија 169, 274 [337], 318 [701, 702]
 Оргоњова, Олга 284 [431]
 Оташевић, Ђорђе 79, 91, 204, 277 [373], 298 [549], 306 [609–613], 318 [703], 336 [890–894], 349 [991, 992], 350 [993], 358 [1090–1094]
 Оташевић, Љиљана 336 [893]
 Ошмјански, Вера 262 [173]
 Павковић, Павле 327 [794]
 Павлова, Рената 252 [60]
 Павловић Јовановић, Јелена 333 [863–867]
 Павловић Мариновић, Виолета 268 [255]
 Павловић Шајтинац, Маја 261 [166]
 Павловић, Владан 247 [3]
 Павловић, Дејан 274 [338]
 Павловић, Миодраг 164
 Падарева-Илиева, Г. 239
 Пајић Олах, Жарко 330 [829]
 Палапаниди, Кирјаки 261 [167]

- Пан, Јућин в. Пань, Юйцинь
Паневова, Јармила в. Panevová,
Jarmila
Панић Кавгић, Олга 306 [614]
Панић Церовски, Наталија 274
[340]
Пантић, Ирена 274 [341]
Пантић, Мирослав 142
Пань, Юйцинь 233, 274 [339]
Панюшева, Мария С. 78, 88
Пањушева, М. С. в. Панюшева,
Мария С.
Папаз, Младен 275 [342, 343]
Папрић, Маријана 261 [168]
Парезановић, Тијана 252 [61]
Пастух, Магдалена в. Pastuch,
Magdalena
Патраш, Владимир 284 [432]
Пауновић Родић, Стефана 358
[1096]
Пауновић, Зоран 352 [1015]
Пејановић, Ана 336 [895]
Пејић, Душан 318 [704]
Пејовић, Анђелка 275 [344]
Пекаровичова, Јана 284 [433]
Пелесић, Карин 275 [345]
Пено, Здравко 164
Пердомо Лопез, Кармен Де Лос
Анхелес 263 [198], 264 [203]
Перишић, Јелена 268 [249]
Перишић, Оља 252 [62], 268 [250],
290 [485]
Перчеклијски, Љчезар 232
Перчеклијски, Лачезар в. Перче-
клијски, Љчезар
Петковић, Биљана 275 [346]
Петковић, Ивана 318 [705]
Петковић, Јелена 299 [550]
Петрикова, Анна 167, 168
Петрић, Круна 260 [153, 158]
Петровић Гујаничић, Маша 275
[348]
Петровић Лазих, Мирјана 249 [17]
Петровић Савић, Мирјана 287
[460]
Петровић, Ана 252 [63]
Петровић, Владислава 34, 39
Петровић, Горан 208
Петровић, Драгољуб 133–140, 217,
222, 293 [512], 336 [896]
Петровић, Илија 318 [706]
Петровић, Снежана 217, 336 [899]
Петровић, Срђан 169, 275 [347],
280 [395]
Петровић, Тијана 268 [251]
Петронијевић, Божинка 275 [349]
Петрухина, Елена Василъевна 50,
70, 157, 168, 227, 280 [396]
Петрухина, Јелена В. в. Петрухи-
на, Елена
Пеулић, Лана 256 [111]
Пешевић Стојановић, Сузана 327
[795]
Пешикан, Митар 109, 133, 144
Пешић, Драгана 261 [169]
Пешић, Снежана 336 [897]
Пивк, Дарија 284 [434]
Пилетић, Деја 261 [170]
Пилић, Ана 252 [64]
Пипер, Предраг 10, 12, 15, 19, 23,
24, 31, 35, 36, 39, 40, 46, 55, 70,
95, 109, 150, 152
Пишковић, Татјана в. Pišković,
Tatjana
Пласенсија Карбаљо, Зеус 263
[198], 264 [203]
Плунгјан, Владимир 277 [374]
Подгорнаја, Анастасија 277 [374]
Полак, Сења в. Pollak, Senja
Половина, Нина 261 [171], 306
[615]
Поломац, Владимир 331 [849], 332
[850]
Попов, Симона 345 [954]

- Поповић, Вирђинија 345 [955]
 Поповић, Љубомир 35, 40, 95, 96, 98–100, 109
 Поповић, Људмила 23, 40, 109, 277 [375]
 Поповић, Милица 261 [172], 358 [1097]
 Поповић, Наташа 275 [350]
 Поповић, Оливера 261 [170]
 Поповић, Силвана 262 [173]
 Поштић, Светозар 262 [174]
 Правуљац, Ања 253 [65]
 Прањић, Марко 155
 Прањковић, Иво в. Pranjković, Ivo
 Првуловић, Борислав 352 [1016]
 Продановић Станкић, Диана 285 [445], 345 [956]
 Продановић, Маријана 250 [32]
 Просан, Тимеа 345 [957]
 Прохватилова, Олга Александ-
 дровна в. Прохватилова, Ольга
 Александровна
 Прохватилова, Ольга Алексан-
 дровна 162
 Прћић, Твртко 275 [351]
 Пуповац, Милорад 247 [4]
 Пургина, Јекатерина 280 [397]
 Путник, Ноел 164
 Пухар, Јелена 343 [949]
 Пшичина, Вјеслав в. Przyczyna,
 Wiesław
 Рабреновић, Милица 319 [707],
 336 [898], 358 [1100]
 Раденковић Шошић, Бојана 253 [66]
 Раденковић, Љубинко 352 [1017]
 Радић, Јованка 293 [513]
 Радић, Миленко 290 [487]
 Радић, Момир 290 [487]
 Радић, Првослав 290 [488]
 Радовановић, Александра 261 [169]
 Радовановић, Данијела 299 [551],
 327 [796]
 Радовановић, Милан 262 [176]
 Радовановић, Милорад 26–37, 40,
 42–44
 Радованович, Милорад в.
 Радовановић, Милорад
 Радовић Тешић, Милица 174
 Радоја, Ксенија 333 [868]
 Радојевић, Данијела 327 [797]
 Радојчић, Драгана 275 [352]
 Радојчић, Ружица 262 [177], 275 [353]
 Радоњић, Данијела 170
 Радуловић, Владимир 260 [153]
 Радуловић, Милица 247 [5]
 Радуловић, Оливера 164
 Рађеновић, Анка 268 [252]
 Раичевић, Вучина 352 [1018]
 Рајек, Јована 310 [638]
 Рајковић Кожељац, Љубиша 218,
 222
 Ракић Младеновић, Југослава 359 [1101]
 Ракић, Александра 299 [552], 312 [651, 653, 655], 319 [708]
 Ракић, Вићентије 205
 Ракић, Наташа 345 [958]
 Ранковић, Александар 138
 Ранковић, Зоран 164
 Ратковић Стевовић, Јелена 254 [79]
 Ратковић, Драгана 327 [798]
 Рацибурска, Лариса в. Рацибур-
 ская, Лариса
 Рацибурская, Лариса 229, 281 [398]
 Редли, Јелена 268 [253, 254], 319 [709]
 Релић Весковић, Татјана 349 [989]

- Рељић, Митра 166
 Реметић, С. в. Реметић, Слободан
 Реметић, Слободан 10, 11, 13, 16,
 19, 133–140, 352 [1019]
 Рецић, Анђела 345 [959]
 Рецовић, Елма 253 [68]
 Рибач, Милојка 34, 40, 299 [553]
 Ристић, Бранко 323 [757]
 Ристић, Гордана 253 [67]
 Ристић, Стана 46, 47, 70, 165, 174,
 281 [399], 306 [616], 307 [617],
 359 [1103]
 Ристовић, Зоран 262 [178]
 Родић, Никола 141, 142, 146
 Розентал, Дитмар Э. 78, 91
 Руденка, Алена 235, 240, 242
 Ружић, Владислава 40, 109
 Русимовић, Тања 307 [618], 319
 [710, 711]

 Сабо, Бојана 250 [35], 359 [1105]
 Савић Грујић, Ана 336 [900], 350
 [994]
 Савић Ненадовић, Зорица 258
 [128]
 Савић, Биљана 167
 Савић, Виктор Д. 141–152, 163,
 290 [489], 329 [819], 333 [869]
 Савић, Сандра 275 [354], 307
 [619], 359 [1106]
 Савић, Свенка 352 [1020]
 Савова, Димка 319 [712]
 Самарџија, Снежана 152`
 Самарџић, Биљана 329 [820], 332
 [851]
 Санковић, Никола 307 [620]
 Сафари, Саид 262 [179], 276 [355]
 Секулић, Исидора 164, 166
 Селаковић, Ирена 262 [180, 181]
 Сењи, Алекс 309 [634]
 Сербенска, Олександра А. 78, 89
 Серл, [Џон] 212

 Сибиновић, Миодраг 24
 Сидрова, Лия 76, 91
 Сикимић, Биљана 327 [799]
 Силашки, Надежда 262 [182], 319
 [713]
 Симић, Зоран 327 [800, 801]
 Симоновић, Марија 249 [18]
 Симоновић, Стефан 359 [1110]
 Ситњикова, Јелена 281 [400]
 Сјаолеи, Јин 346 [960]
 Сјерачка-Мук, Агњешка в.
 Sieradzka-Mruk, Agnieszka
 Сјероћук, Жежи 284 [435]
 Скаржински, Мирослав в.
 Skarżyński, Mirosław
 Скварска, Каролина в. Skwarska,
 Karolina
 Скворцов, Л. И. 78
 Слама, Јакуб в. Sláma, Jakub
 Слијепчевић Бјеливук, Светлана
 307 [621, 622], 320 [715], 346
 [961]
 Сметонијене, Анжелика 277 [377]
 Смит, Г. в. Smith, G.
 Соколова, Олга 281 [401]
 Соколовић, Далибор 359 [1111]
 Солујић, Божана 276 [356], 346
 [962]
 Сореску Маринковић, Анамарија
 347 [974]
 Сотиров, П. 239
 Соучкова, К. в. Součková, Kateřina
 Спасић, Јелена 249 [19], 313 [658],
 320 [716]
 Спасић, Наташа 268 [255–257],
 320 [716], 321 [726], 333 [863,
 864], 347 [968]
 Спасојевић, Анета 161–172, 336
 [898]
 Спасојевић, Марина 146, 168, 320
 [717, 718], 350 [995]
 Спасојевић, Теодора 310 [638]

- Средојевић, Дејан 292 [503]
Сретковић, Арсеније 248 [16], 320 [719, 720]
Стакић, Мирјана 324 [758]
Самболија, Лариса 262 [183, 184]
Стаменковић, Кристина 334 [871]
Стаменковић, Ксенија 357 [1085], 359 [1112]
Стаменковић, Михајло 276 [357]
Станић, Данијела 320 [721]
Станић, Милија 146
Станић, Тамара 254 [85, 86]
Станишић, Вања 178
Станишић, Георгина 262 [185]
Станкова, Марија в. Stanková, Mária
Станковић, С. в. Станковић, Станислав
Станковић, Борисав 171
Станковић, Драгана В. 13, 20
Станковић, Станислав 10–14, 16–20
Станојевић Веселиновић, Марија 276 [358]
Станојевић Гоцић, Маја 258 [127]
Станојевић, Ана 310 [639]
Станојевић, Веран 299 [554]
Станојевић, Слађана 346 [963]
Станојчић, Живојин С. 26, 28, 35, 40
Станојчић, Славко 320 [722, 723]
Станчу, Николаје 346 [964]
Стевановић, Јелена 291 [491]
Стевановић, Јована 327 [802], 328 [803, 804]
Стевановић, Михаило 26, 28, 41, 46, 54–56, 61, 71
Стевановић, Сања 262 [186], 276 [359], 300 [558]
Стејић, Јован 174, 175
Степанов, Ј. С. 78
Степанов, Страхиња 211–216, 307 [623], 352 [1021]
Степановић, Жељко 334 [879]
Степановић, Стефан 299 [555]
Стерњин, Ј. А. 206
Стефановић Бановић, Милеса 167
Стефановић, Димитрије Е. 142
Стефановић, Душан 325 [768], 335 [881], 336 [901], 337 [902], 352 [1022]
Стефановић, Марија 352 [1023]
Стефановић, Неда 310 [636]
Стефановић, Синиша 334 [870]
Стефановић, Софија 346 [965]
Стефановић, Тамара 263 [187, 188]
Стијовић, Рада 96, 109, 217, 293 [514]
Стикић, Биљана 263 [189]
Стипчевић, Балша 300 [556]
Стоевска-Денчова, Еленка 12, 14, 15, 20
Стоиљковић, Василије 249 [26]
Стојаковић, Данка 263 [190]
Стојановић Фрешет, Олга 268 [259, 260]
Стојановић, Ана 253 [69]
Стојановић, Бранко 320 [724], 352 [1024]
Стојановић, Јелена 263 [191]
Стојановић, Јелица 291 [492], 329 [821], 332 [852], 334 [872], 337 [903]
Стојановић, Марко 284 [437]
Стојановић, Милена 307 [624]
Стојановић, Милица 46, 48–50, 56, 58, 62, 64, 71, 300 [557]
Стојиљковић, Филип 256 [110]
Стојић, Кристина 328 [805]
Стојичић, Војкан 266 [237]
Стојковић, Весна 329 [822], 334 [873]

- Стојменовић, Наталија 300 [558, 559]
 Стојсављевић Дивац, Маша 263 [192]
 Стоканић, Владица 249 [20]
 Страмлић Брезник, Ирена 159, 288 [461]
 Стрижак, Никица 268 [261]
 Субановић, Катарина 320 [725], 346 [966]
 Сувајдић, Бошко 334 [874], 360 [1113]
 Судимац Јовић, Нина 269 [262], 328 [806, 807]
- Тагдими, Солмаз 276 [355]
 Тадић, Софија 310 [639]
 Танасић, Срето З. 23–44, 109, 293 [515], 353 [1025, 1026]
 Танасич, Срето З. в. Танасић, Срето
 Тантуровска, Лидија 90
 Тара, Ђорђе Богдан 346 [967]
 Тасић, Љиљана 253 [70, 71]
 Таталовић, Владан 164
 Тафра, Б. в. Taфра, Branka
 Телебак, Милорад 79, 91
 Теленкова, Маргарита А. 78, 91
 Телетин, Андреа 263 [193]
 Телија, Вероника Н. в. Телия, Вероника Н.
 Телия, Вероника Н. 45, 47, 71, 73, 74
 Терехова, Світлана 90
 Терзић, Богдан 109
 Терзић, Душица 269 [263], 290 [478]
 Терић, Гордана 178
 Тешановић, Драго 324 [759]
 Тешовић, Сандра 276 [360]
 Тивадар, Хотимир 157
 Тирова, Зузана 253 [72]
- Тодоровић, Маја 337 [904]
 Тодоровић, Милан 268 [256], 321 [726], 347 [968]
 Тојага, Драгана 260 [152]
 Токнер Глова, Дијана 269 [264]
 Толстој, Никита Илич 135
 Толстој, Светлана 353 [1027]
 Томашевић, Александра 276 [361], 293 [505]
 Томић, Александра 269 [265]
 Томић, Божана 347 [969]
 Томић, Бојана 336 [898]
 Томић, Лидија 291 [493]
 Томић, Светлана 269 [266]
 Томовић, Гордана 147
 Томовић, Ненад 253 [73], 347 [970]
 Томовски, Дарко 18
 Тополињска, Зузана в. Topolińska, Zuzana
 Тошић Лојаница, Тиана 347 [971]
 Тошић, Милена 360 [1114]
 Тошић, Тамара 263 [194, 195]
 Тошовић, Бранко 40, 41, 109, 156, 229, 360 [1115]
 Трајковић, Надица 337 [905]
 Трајковић, Татјана Г. 10, 14, 20, 181, 183, 185, 328 [809–814], 360 [1116]
 Трапезникова, Олга 263 [196]
 Трбојевић, Тања 269 [267]
 Тривић, Анета 275 [344]
 Трифуновић, Ђорђе 142
 Тричковска, Јелена 253 [74]
 Трнавац, Радослава 351 [1003]
 Тутњевић, Станиша 293 [516]
- Ћевриз Нишић, Вера 307 [625], 311 [640]
 Ћеклић, Нина 312 [647], 321 [727, 728]
 Ћелић, Ивана 336 [896]

- Ћирић Огњеновић, Гордана 292 [504]
 Ћирић, Љубисав 217–219, 222
 Ћирковић, Светлана 343 [947], 347 [972]
 Ћорковић, Мирјана 263 [197]
 Ћупић, Драго 96, 109
 Ћупић, Зорана 321 [729], 328 [815]
- Уржа, Анастасија 281 [402]
 Урком, Александер 269 [268]
 Урчуоли, Кјара 253 [76]
 Ухларикова, Јасна 253 [77]
 Ухринова, Алжбета 284 [438]
- Федјукина, Е. В. в. Федюкина, Елена Владимировна
 Федюкина, Елена Владимировна 167
 Фејса, Михајло 281 [403–405]
 Фекете, Егон 96, 109, 110
 Фелешко, Казимјеж 143
 Фемић Касапис, Јелена 165
 Фешченко, Владимир 281 [406]
 Фигар, Владимир 347 [973]
 Филип, Х. в. Filip, Hana
 Филиповић Ковачевић, Соња 276 [362]
 Филић, Јелена 321 [730]
 Флајер, М. в. Flier, M.
 Фоменко, Юрий В. 90
 Фомина, Маргарита И. 78, 91
 Форнари Чуковић, Марија 251 [49]
 Форсајт, Џ. в. Forsyth, James
 Фортес Регаладо, Јесика 263 [198], 264 [203]
 Фреи, Георгина 253 [199]
 Фудерер, Тетјана 281 [407]
 Фулон, Естел 264 [200]
 Фурдик, Јурај 227
- Хађи-Николова, Адријана 257 [126]
 Хајн, Катрин в. Hein, Katrin
 Халер, Јиржи в. Haller, Jiří
 Халупова, Нина 276 [363], 311 [641]
 Хамел, Роберт в. Hammel, Robert
 Хамзе, Димитрина 276 [364]
 Харитончик, Зинаида 157
 Хартвегер, Наташа 264 [201, 202]
 Хасанагић Ђорђин, Снежана 276 [365, 366]
 Хаџи-Боричић, Горан 249 [21]
 Херера Кубас, Хуана 263 [198], 264 [203]
 Хеџић, Лара 255 [98]
 Хлавата, Рената 285 [439]
 Хлебџ, Борис 276 [367]
 Хледикова, Хана в. Hledíková, Hana
 Хмелевская, Евгения С. 89
 Холкомби, Гаран 264 [204–207]
 Холодов, Николай Н. 90
 Хорецки, Јан 227
 Хохол, Мартин 282 [416]
 Хоџић Чавкић, Азра 288 [462]
 Хубер, Марта 254 [84]
 Худечек, Лана в. Hudaček, Lana
 Хупану, Моника 347 [974]
- Цакић, Јована 322 [742]
 Цветановић, Катарина 264 [208]
 Цветановски, Гоце 10, 16, 18, 20
 Цветковић Теофиловић, Ирена 330 [832]
 Цветковић, Бранислав 330 [831], 354 [1040]
 Цветковић, Марина 258 [128], 264 [209, 210]
 Цвијић, Ј. 182, 222
 Цвијовић, Драгана 169, 300 [560], 321 [731], 350 [996]

- Цимерманова, Даша 285 [440]
 Цолић Јовановић, Александра 331 [841], 332 [853], 360 [1119]
 Црнојевић, Иван 135
 Црњак, Дијана 291 [495]
- Чагаљ, Ивана 285 [441]
 Чаркић, Милосав 79, 91
 Чельовски, Славица 281 [404]
 Черња, Сандро 348 [975]
 Чертенко, Јекатерина 281 [408]
 Чибеј, Јака 155
 Чиварзина, Александра 360 [1120]
 Чолић, Љиљана 164
 Чопа, Миљана 288 [463], 336 [898], 360 [1121]
 Чорболоковић, Саша 322 [744], 324 [760]
 Чудомировић, Јован М. 95–112
 Чудомирович, Ђован М. в. Чудомировић, Јован
 Чукву, Матијас 348 [976]
 Чутура, Илијана 34, 41, 353 [1028]
- Шајиновић Новаковић, Јелена 347 [969], 348 [977]
 Шакић Вукадиновић, Снежана 264 [211]
 Шантић, Алекса 135
 Шапић, Јулија 269 [269], 277 [368], 360 [1122, 1123]
 Шарлеј, Ј. в. Szarlej, Jolanta
 Шведова, Наталија Јуљевна 101, 109
 Шевчикова, Магда в. Ševčíková, Magda
 Шекеровић, Александра 321 [732]
 Шефер, Марина 300 [561]
 Шеховић, Амела 156, 288 [464]
 Шивиц Дулар, Аленка 154
 Шилова, Аксана в. Schillová, Aksana
- Шипака, Ана 328 [805]
 Шипка, Данко 79, 92, 277 [378], 308 [626]
 Шиповац, Георгина 269 [270]
 Шиумбата, Флоријана Карлота 348 [978]
 Шкорић, Михаило 324 [761]
 Шкофиц, Жожица 157
 Шмелев, Алексей Д. 49, 50, 68
 Шмилауер, Владимир в. Šmilauer, Vladimír
 Шпанова, Ева 285 [442]
 Шпановић, Ана 177–179, 334 [879]
 Шрамекова, Ивана в. Šrámeková, Ivana
 Штасни, Гордана 156, 301 [565], 308 [627, 628], 321 [733]
 Штебих Голуб, Барбара 157
 Штетић, Катарина 332 [854]
 Штих, Александар в. Stich, Alexandr
 Штрбац, Гордана 156, 308 [627, 628], 321 [733]
 Шћепановић, Михаило 321 [734], 329 [816]
 Шћепановић, Сандра 353 [1029]
 Шћеповић, Јована 329 [817]
 Шуваковић, Александра 264 [212], 291 [496]
 Шувар, Стипе 137
 Шуков, Влас П. 90
 Шуљдишова, Алина 278 [382]
 Шуњеварић, Ђорђе 295 [526], 300 [563], 311 [642]
- Яновец, Л. 237
- Лајтиница*
- Abel, Andrea 92
 Adam, Robert 118, 125, 126
 Andrić, Ivo в. Андрић, Иво

- Anstatt, Tanja 49, 51, 71
 Apresjan, J. D. в. Апресян, Юурий Д.
 Arias, Paz Battaner 77, 91
 Babić, Stjepan 46, 54, 71
 Bartmiński, Jerzy 203, 206, 235, 240
 Bartoň, Josef 125, 167
 Bašić, Marijana 79, 91
 Bečka, Josef V. 25, 115, 116, 118, 120–124, 126, 130, 131
 Bednář, Kamil 122
 Beneš, Josef 122
 Białek, E. 240
 Bozděchová, Ivana 157, 159, 226, 230
 Budja, Jurica 54, 55, 71
 Bukwalt, Miłosz 143
 Bulánek, František D. 115, 126
 Burkacka, Iwona 154, 230
 Bussmann, Hadumod 77, 91
 Chromý, Jan 116, 127
 Cruse, D. Alan 49, 71, 77, 91
 Crystal, David 77, 91
 Czardybon, Adrian 51, 71
 Čajka, František 125
 Čapek, Karel 120, 122
 Čarek, Jan 122
 Čermák, Petr 113, 115, 126
 Černý, Václav 114, 126
 Červenka, Miroslav 117
 Čornej, Petr 124
 Čudomirović, Jovan в.
 Чудомировић, Јован М.
 Daňhelka, Jiří 122
 Danti, Angiolo 144
 Deretić, Jovan 111
 Dickey, Stephen 49, 51, 71
 Dittmann, Robert 113–132
 Divjak, Dagmar 71
 Dokulil, Miloš 159, 226–228, 230–233
 Drabik, Beata 168
 Drozda, Miroslav 117
 Dudová, Katarína 171
 Dupré, Paul 77, 91
 Dvořáčková, Věra 116, 126
 Džunková, Katarína 125
 Eben, Petr 124
 Eckert, Kosta 119–124, 126, 127
 Eckertová, Eva 125
 Elšík, Viktor 126
 Ertl, Václav 116
 Filip, Hana 52, 71
 Filipec, Josef 124
 Flajšhans, Václav 119
 Fleischhauer, Jens 51, 71
 Flier, M. 54
 Forsyth, James 50, 51, 71
 Franěk, Jiří 117
 Fremund, Karel 119, 127
 Gil, Dorota 143
 Glazarová, Jarmila 122
 Gołąb, Zbigniew 10, 16, 21
 Grgat, Marta 79, 91
 Grzeszczak, Monika 235, 237, 242
 Haller, Jiří 113–123, 125–130
 Hallerová, Marie 115, 120–122, 124, 127
 Halliday, Michael 77, 91
 Hammel, Robert 227
 Harvalík, Milan 125
 Hausenblas, Karel 117, 124, 125, 127
 Havránek, Bohuslav 116, 117, 126
 Havránková, Marie 113, 127
 Hedánek, Jiří 125, 126

- Hein, Katrin 153
 Hledíková, Hana 230
 Hodrová, Daniela 124
 Holtz, Annie 72
 Hora, Josef 119, 122
 Horák, Josef 121, 127
 Hradský, Ladislav 124
 Hudaček, Lana 79, 91, 156

 Ivanova, Daria 78, 91

 Jakobsen, Per 149
 Jakobson, Roman 114, 115, 127
 Jankosz, Magdalena 162
 Janočková, Nicol 158
 Jarzębak, Weronika 172
 Jelínek, Jaroslav 121
 Jelínek, Jiří 228
 Jelínek, Milan 116, 127
 Jílek, František 118, 120–122, 127
 Juraeva, Iroda A. 76, 92

 Kacprczak, A. 242
 Kagan, Olga 50–52, 63, 71
 Kapras, Jan 119
 Karfík, Vladimír 124
 Katnić Bakaršić, Marina 45, 71
 Kiš, Danilo в. Киш, Данило
 Kita, Małgorzata 78, 92
 Klajn, Ivan в. Клајн, Иван
 Kleszczowa, Krystyna 228
 Klikovac, Duška в. Кликовац,
 Душка
 Klubička, Filip 48, 73
 Knap, Josef 122
 Kochańska, Agata 71
 Kocková, Jana 230
 Kolářová, Ivana 228
 Kolářová, Veronika 231
 Konrád, Karel 119
 Koriakowcewa, Elena 158
 Korus, K. 242

 Kosek, Pavel 126
 Koupil, Ondřej 125, 126
 Kovač, Iva 72
 Kowalski, Paweł 154
 Král, Oldřich 117
 Král, Václav 119, 127
 Křelina, František 119, 120, 122
 Křepelka, Filip 125
 Kretschmer, Anna 235–242, 279
 [387]
 Kurz, Josef 118
 Kuzman, Taja 73
 Kvapil, Jaroslav 115, 118–121, 124,
 127, 128

 Labroska, Veselinka Т. в. Лаброска,
 Веселинка
 Lakoff, George 47, 72, 214
 Langacker, Ronald 228
 Laskowski, R. 143
 LeBlanc, Nicholas Lance 49, 51, 54,
 64, 65, 72
 Libovický, Jindřich 126
 Linde, Samuel Bogumil 144
 Linhartová, Věra 124
 Lipka, Leonhard 77, 92
 Liptakova, Ludmila 158
 López Ferrero, Carmen 77, 91
 Łozowski, P. 242
 Lubaś, Władysław 143
 Lukajić, Dragana 46, 72
 Lukavský, Radovan 124
 Lutterer, Ivan 114–116, 118, 119,
 122–124, 128
 Lyons, John 77, 92

 Ljubešić, Nikola 48, 73

 Machek, Václav 122
 Macurová, Alena 125
 Majerová, Marie 122
 Maksić, Slavica 111

- Malec, Maria 143
 Maretić, Tomislav 53, 55, 72
 Marić, Ana в. Марић, Ана
 Martincová, Olga 228
 Martínek, František 127
 Mašín, Jan 122
 Matovac, Darko 47, 72
 Matysová, Daniela 116, 128
 Medonos, Václav 121
 Mihailović, Konstantin в.
 Михаиловић, Константин
 Mihaljević, Milica в. Михаљевић,
 Милица
 Miklošić, Franc 147
 Mikulka, Tomáš 125
 Milašin, Goran в. Милашин, Горан
 Milosavljević, Stefan в.
 Милосављевић, Стефан
 Minović, Milivoje в. Миновић,
 Миливоје
 Mírka, Jakub 125
 Mirocha, P. 238
 Mírovský, Jiří 231
 Mrazović, Pavica в. Мразовић,
 Павица
 Murphy, Lynne 77, 92

 Nejedlý, Petr 125, 231
 Němec, Igor 51, 72
 Neweklowsky, Gerhard 148
 Nikolić, Vesna S. в. Николић,
 Весна С.
 Nikolovski, Gjoko 158
 Niševa, Božana в. Нишева, Божана
 Nitsch, Kazimierz 118
 Nor, A. C. 122
 Nzimba, Sylva 232

 Oberpfalce, František 118–121
 Odler, Martin 125
 Oertle, Simon 46, 49, 51, 56, 72
 Ološtiak, Martin 156, 227, 284 [430]
 Opravil, Antonín 119, 122
 Palmer, Frank R. 77, 92
 Panevová, Jarmila 228
 Pastuch, Magdalena 157
 Patekar, Jakob 79, 92
 Pawlak, N. 242
 Pechar, Jiří 124
 Pei, Mario 77, 92
 Petkevič, Vladimír 113, 125, 127
 Petruchina, Jelena в. Петрухина,
 Елена
 Pišković, Tatjana 79, 92, 156
 Polański, Edward 78, 92
 Pollak, Senja 155
 Pranjković, Ivo 33, 41
 Przyczyna, Wiesław 162, 172
 Puggard-Rode, Rasmus 72
 Pujmanová, Marie 118, 122
 Pustejovsky, James 71

 Radovanović, Milorad в.
 Радовановић, Милорад
 Ralli, Natascia 92
 Rambousek, Antonin 124
 Rasputin, Valentin 143
 Rasulić, Katarina 49, 72
 Room, Adrian 77, 92
 Rudenka, Alena в. Руденка, Елена
 Rupnik, Peter 73

 Sabirova, Nilufar K. 76, 92
 Saeed, John 77, 92
 Schillová, Aksana 232
 Schnörc, Ulrich 77, 92
 Schulc, Bruno 143
 Sedláček, Miloslav 115, 116, 129
 Sekora, Ondřej 122
 Sibrťová, S. 124
 Sieradzka-Mruk, Agnieszka 168
 Simeon, Rikard 96, 110
 Skarżyński, Mirosław 158

- Skwarska, Karolína 159, 226
 Sláma, Jakub 229
 Smetonienè, I. 242
 Smith, G. 242
 Součková, Kateřina 52, 53, 72
 Stanková, Mária 229
 Stich, Alexandr 113, 116, 125, 129, 130
 Stolac, Diana 92
 Storzjohann, Petra 77, 92
 Stránský, Jaroslav 121
 Szarlej, Jolanta 166
 Szubert, A. 242
- Šefčík, Ondřej 125
 Ševčíková, Magda 233
 Šipka, Danko в. Шипка, Данко
 Škvareninová, Olga 78, 92
 Šmejkalová, Martina 116, 117, 129
 Šmilauer, Vladimír 113, 115–125, 128–130, 132
 Šmilauerová, Ružena 115
 Šrámeková, Ivana 158
 Šušanj, Jelena 34, 41
- Tafra, Branka 79, 84, 92
 Tanasić, Sreto Z. в. Танасић, Сreto З.
 Taylor, John 47, 72
 Telija, V. N. в. Телия, Вероника
 Tenny, Carol L. 71
 Thomas, Adolphe V. 92
 Tilschová, Anna Maria 119, 122
 Toman, Jindřich 113, 129
 Topolińska, Zuzana 10, 11, 19, 21, 28, 31, 41
- Tošović, Branko в. Тошовић, Бранко
 Trávníček, František 119, 122
 Trubeckoj, [Nikolaj Sergejevič] 114
 Turk, Marija 92
- Ullmann, Stephen 77, 92
- Vaňková, Irena 125
 Vettori, Chiara 92
 Viviani, A. 242
 Vlahova-Angelova, Maya в. Влахова-Ангелова, Маја
 Vlkova, V. 25
 Vukadinović, Zora в. Вукадиновић, Зора
 Vužňáková, Katarína 227
 Vykpěl, Bohumil 113, 129
- Wales, Katie 46, 72
 Waszakowa, Krystyna 228
 Weingart, Miloš 118, 122
 Widel-Ignaszczak, Małgorzata 166
 Wtorkowska, Maria 156
- Yallop, Colin 77, 91
 Yangarber, Roman 155
 Yudin, A. 240
- Zagórska, Katarzyna 168
 Załazińska, Aneta 167
 Zenkl, Petr 119
 Zubatý, Josef 116
- Žiberg, Ivona в. Жиберг, Ивона
 Živanović, Dziordzie 143

Регистре урадила:
Дивна Продановић

НАПОМЕНА

Текстови „Уређивачка политика“ и „Упутство ауторима за припрему рукописа за објављивање“ часописа *Јужнословенски филолог* налазе се на интернет адреси:

<http://www.isj.sanu.ac.rs/izdanja/casopisi/juznoslovenski-filolog/>

Texts “Editorial Policy” and “Manuscript Formating Guielines for the Authors” for the journal *Južnoslovenski filolog* (South Slavic Philologist) may be found at the following internet address:

<http://www.isj.sanu.ac.rs/izdanja/casopisi/juznoslovenski-filolog/>

Тексты «Редакционная политика» и «Инструкция авторам по подготовке рукописей к печати» журнала *Јужнословенски филолог* (Южнославянский филолог) находятся на следующей интернет странице:

<http://www.isj.sanu.ac.rs/izdanja/casopisi/juznoslovenski-filolog/>

